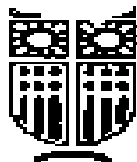

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΔΕΣ)

Διδακτορική διατριβή στη κατεύθυνση «ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

Επιβλέπων καθηγητής: Π. ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗΣ

Τριμελής Επιτροπή:

Π. ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗΣ, Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Α. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

**Θέμα: « Η Κρίση της Παγκοσμιοποίησης και οι Γεωπολιτικές
Επιπτώσεις. Η Περίπτωση της Χρηματοπιστωτικής Κρίσης 2007-8»**

Φοιτήτρια: Ισμήνη Πάττα

Α.Μ.:1209Δ014

Οκτώβριος 2012

Είμαι ιδιαίτερα ευγνώμων στον επιβλέποντα καθηγητή για την καθοδήγηση και τις διορθώσεις του, καθώς και στα άλλα μέλη της Τριμελούς Επιτροπής για τις παρατηρήσεις τους. Χωρίς τη συμβολή τους δεν θα είχε πραγματοποιηθεί το παρόν πόνημα. Επίσης, ευχαριστώ θερμά τον κ. Α. Αντωνιάδη για τις επισημάνσεις του, τον κ. Κ. Κολιόπουλο για την βοήθειά του στην ανεύρεση των πρώτων στοιχείων για τις αμυντικές δαπάνες, όπως και τον κ. Γ. Στασινόπουλο για τις πάντα διαθέσιμες συμβουλές του.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	10
-----------------------	----

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΡΟΛΟΓΟΥ:

1. ΓΕΝΙΚΑ.....	12
2. ΣΤΟΧΟΣ, ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ, ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΕΙΣ.....	14
3. ΓΙΑΤΙ ΠΡΟΚΥΠΤΕΙ ΤΟ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΠΟΥ ΘΕΤΕΙ Η ΔΙΑΤΡΙΒΗ.....	18
4. ΤΙ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΘΑ ΔΩΣΩ – ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ.....	23
5. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΟΦΕΙΛΕΣ.	31
6. ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΝΟ	32
7. ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ ΜΕΡΗ.....	32
8. ΔΙΑΜΑΧΕΣ.....	33
9. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ.....	34

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ:

A) ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΦΕΤΗΡΙΑΣ.

ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΑΝ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ; .....

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΔΙΑΜΑΧΕΣ. ....

B) ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ.

ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ: .....

ΑΙΤΙΑ .....

Η ΚΡΙΣΗ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΕΙΔΑΝ ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Η κρίση όπως την είδε the UN Stiglitz Commission.....

Η κρίση όπως την είδε το ΔΝΤ.....

Η κρίση κατά Rogoff&Reinhart - ΠΤ.....

Η κρίση όπως την είδε το G20.....

ΣΤΗΝ ΠΡΟΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΕΝΕΣΤΕΡΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ. .....

Η Σύγκριση με το 1929.....

Δεκαετίες 1980-90.....

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....

*ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Β' ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ:***B.1. ΟΙ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ****2007/8 ΣΤΗΝ ΑΤΥΠΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ**

B.1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	75
B.1.A. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ – ΡΟΛΟΣ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ (ΔΣΟΠ).....	77
B.1.A.A.1.ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ.....	82
B.1.A.A.2.ΕΜΠΟΔΙΑ ΑΤΥΠΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ – ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΔΣΟΠ	84
B.1.B. ΦΥΣΗ, ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ G20, ΔΡΑΣΗ.....	88
B.1.Γ. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ.	92
Γα. ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ, ΣΧΕΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΩΝ – ΚΡΑΤΩΝ.....	95
Γβ. ΚΟΣΤΟΣ ΔΣΟΠ . ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗ ΣΧΕΤΙΚΗ ΙΣΧΥ ΤΩΝ G20.	
Γβ.1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.	104
Γβ.2.ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΙΣΧΥΟΣ ΜΕ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΧΡΕΗ.	108
Γβ.3. ΚΟΣΤΟΣ ΔΣΟΠ.....	114
Γβ.3.1ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ 2010.....	117
Γβ.4.ΣΤΗΡΙΞΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ.....	120
Γβ.5.ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ ΙΣΧΥΟΣ. Γβ.5.α. ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ.....	127
Γβ.5.β. ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ ΙΣΧΥΟΣ.....	136
Γβ.6.ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	150
B.1.Δ. ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΔΝΣ ΚΑΙ G20	
Δ1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	151
Δ2.ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ	
Δ2.1.ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ.....	155
Δ2.2.ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ.....	158
Δ3.ΠΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΗΚΕ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΡΙΣΗ.	159
Δ4.Η ΜΕΛΕΤΗ BLANCHARD ΤΟΥ ΔΝΤ.....	160
Δ5.ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	163
Δ6.ΠΟΙΟΙ ΟΦΕΛΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ.	166
Δ7.ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ.	167
Δ8.G20 – ΔΣΟΠ – ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ.....	171

Δ9. Η ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΔΟΛΑΡΙΟΥ	174
Δ10.ΕΠΙΛΟΓΟΣ	180
B.1.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	180
<u>B.2. ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΥΣ</u>	
<u>ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ.</u>	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	182
A. ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ	185
A.1. ΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΨΗΦΩΝ	186
A.2. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ.....	197
A.2.1. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΔΝΤ	197
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	201
A.2.2. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ:	
A.2.2. 1. ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ	
ΔΝΤ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΧΑΜΗΛΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΧΩΡΕΣ;	202
A.2.2.1.1. Αναθεώρηση δανειοδοτικών εργαλείων.	203
A.2.2.1.2. Όροι –Κριτήρια.....	205
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	207
A.2.2. 2. ΠΩΣ ΕΠΕΔΡΑΣΕ Η ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ - G20 ΔΙΑ	
ΜΕΣΟΥ ΤΟΥ ΔΝΤ –ΣΤΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΔΑΝΕΙΟΔΟΤΗΣΗΣ ΜΕΣΑΙΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΧΩΡΩΝ;	
A.2.2.2.1. Εργαλεία και προϋποθέσεις.	207
A.2.2.2.2. Όροι –Κριτήρια.....	209
A.2.2.2.3. Ερμηνεία.....	211
A.2.2.2.3.1. Πώς εφαρμόστηκε η ευελιξία των προϋποθέσεων του ΔΝΤ κατά	
τη διάρκεια της κρίσης;	212
A.2.2.2.3.2. Όμως, για τις μεσαίου εισοδήματος χώρες ποιά άλλη μορφή	
χρηματοδότησης υπήρξε ανταγωνιστική εκείνης του ΔΝΤ;	217
A.2.2.2.4. Απολογισμός.....	220
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	224
A.3. Ο ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΝΤ.....	224
A.3.1. FSAP (Financial Sector Assessment Program).	228
A.3.2. ΔΝΤ – FSB.	229
A.4. ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑ ΗΓΕΣΙΑΣ.....	231
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	236

B. FSB	237
Γ. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ.....	241
Δ. ΠΟΕ.....	243
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	244

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Γ' ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ: Η ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ ΤΗΣ ΣΚΛΗΡΗΣ ΙΣΧΥΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	245
A. ΟΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΩΣ ΤΡΟΦΟΔΟΤΡΙΕΣ ΤΩΝ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΤΩΝ ΗΠΑ.	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	246
A.1. ΟΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΩΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	249
A.2. ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ.....	250
A.3. ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ, ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ, ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ.....	252
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	257
B. ΣΥΝΘΕΤΗ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ ΗΠΑ- Κίνας.....	259
Γ. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΙ ΑΜΥΝΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ: ΝΑΤΟ.....	263
Δ. ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	266
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ.....	267
Δ.1. Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης στην 'Καρδιά της Γής'. ΑΣΙΑ.....	267
Δ.2. Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης στην Μέση Ανατολή και Β. Αφρική..	273
Δ.3. Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης στην Υποσαχάρια Αφρική.....	276
Δ.4. Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης στην Λατινική Αμερική.....	277
Δ.5. Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης στην Ευρώπη.....	277
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	286

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	290
---------------	-----

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	309
ΠΙΝΑΚΕΣ Α.....	315
ΠΙΝΑΚΕΣ Β.....	326

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

17/3/2010. ΑΠΑΝΤΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΕ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ από G8/G20 Information Centre.....	332
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2008. ΣΥΝΟΔΟΣ G7 (11/10/2008).....	333
ΟΥΑΣΙΝΓΚΤΟΝ, 15/11/2008, ΣΥΝΟΔΟΣ G20. ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ Η AGENDA ΤΩΝ G20 ΤΟΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟ 2008;	334
ΛΟΝΔΙΝΟ, 2-4/9/2009, ΣΥΝΟΔΟΣ G20. ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ Η AGENDA ΤΩΝ G20 ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟ 2009;	335
ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΩΝ G20, 24-25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2009 (PITTSBURGH)...	337
3-6 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2009, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ. ΣΥΝΟΔΟΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ- ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ.....	342
Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ G20, 7 /11/2009 ΣΤΟ ST ANDREW ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ.....	346
ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ G20 ΣΤΟ ΤΟΡΟΝΤΟ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2010. ΝΑ ΡΥΘΜΙΖΕΙ ΚΑΝΕΙΣ Η ΝΑ ΜΗ ΡΥΘΜΙΖΕΙ;.....	348
ΤΙ ΠΡΟΣΕΘΕΣΕ Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΩΝ G20 ΤΗΣ ΣΕΟΥΛ (11-12/11/2010), ΣΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ;.....	355
Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΩΝ G20 ΣΤΙΣ ΚΑΝΝΕΣ (3-4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2011) ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	364

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΜΠΟΡΟΥΝ ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ;	370
α. ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ. ΠΩΣ ΑΝΤΕΔΡΑΣΑΝ ΤΑ ΚΡΑΤΗ.....	372
β. ΙΣΤΟΡΙΚΟ.....	373

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΔΥΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑ (ΟΗΕ: Επιτροπή Stiglitz και ΔΝΤ).....	375
ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	377

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

ΕΓΚΡΙΣΗ 5/11/2010 ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ Δ/ΝΤΩΝ ΔΝΤ - 14η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ QUOTA	379
ΔΝΤ: GAB Participants and Credit Amounts.....	381
ΔΝΤ: NAB Participants and Credit Amounts.....	382
Σχετική ισχύς των κρατών-μελών στην αντιπροσώπευσή τους στο FSF (1999) που μετεξλιχθηκε σε FSB (2009)	385

Ερώτηση στο ΔΝΤ.....	386
Ενδεικτικά άρθρα του τύπου και Από το ΔΝΤ, αποσπάσματα του Γεν. Δ/ντή στο Ευρωκοινοβούλιο. (Σύνοψη κι αποσπάσματα).....	386
Σύνθετη κι ασύμμετρη αλληλεξάρτηση. Περίληψη του έργου “Power and Interdependence” των Keohane and Nye (1989).	389
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	395
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	448

ΟΙ ΣΥΝΗΘΕΣΤΕΡΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.

ΑΞΕ = Άμεσες Ξένες Επενδύσεις, ΑΔΕ = Άμεσες Διεθνείς Επενδύσεις
ΕΕ = Ευρωπαϊκή Ένωση.
ΕΚΤ = Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.
εκτ = εκατομμύρια
ΔΝΤ = Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ή IMF.
ΔΝΣ = Διεθνές Νομισματικό Σύστημα
ΔΣΟΠ = Διακρατικός Συντονισμός Οικονομικών Πολιτικών.
ΙΣΤ = Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.
ΠΙ = Ισοζύγιο Πληρωμών ή Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών
ΠΤ = Παγκόσμια Τράπεζα.
BIS = Banque of International Settlements
BRIC = Brazil, Russia, India, China
ESF = Exogenous Shocks Facility
FCL = Flexible Credit Lines
GAB = General Agreements to Borrow.
GRA = General Resource Account
GFST = Global Financial Stability report
HIPC = Heavily Indebted Poor Countries
IMFC = International Monetary and Financial Committee (Διεθνής Νομισματική και Χρηματοοικονομική Επιτροπή που αναφέρεται στο Συμβούλιο των Διοικήτων του ΔΝΤ)
LICs = Low income Countries, χαμηλού εισοδήματος χώρες.
MDB = Multilateral Development Banks.
MDRI = Multilateral Debt Relief Initiative.
NAB = New Agreements to Borrow.
PCL = Precautionary Credit Line,
PLL = Precautionary Liquidity Line
PRGF = Poverty Reduction & Growth Facility
RCF = Rapid Credit Facility
ΣΣΑ = Σύμφωνο Σταθερότητας κι Ανάπτυξης
SBA = Stand – By Arrangement
SCF = Standby Credit Facility
SDR = Special Drawing Rights, Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα, αποτίμηση ενός καλαθιού νομισμάτων ως μέτρο χρηματοδοτικών συναλλαγών στο ΔΝΤ.
UN = United Nations, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών.
WEO = World Economic Outlook (έκδοση του ΔΝΤ)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διατριβή ασχολείται με τις άμεσες γεωπολιτικές επιπτώσεις (το διάστημα 2009 - 2011) της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης που ενέσκηψε το β' εξάμηνο του 2007 και εξελίχθηκε σε παγκόσμια ύφεση το 2008. Η έρευνα ακολούθησε το νεοφιλελεύθερο paradigm, αφού πρώτα διαπίστωσε ότι ορισμένοι διεθνείς οργανισμοί και θεσμοί διαδραματίζουν γεωπολιτικό ρόλο. Έλαβε υπόψη ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία.

Βασικά, η διατριβή προσπάθησε να παρατηρήσει την κρίση, υπό μίαν διαφορετική οπτική γωνία, από την επικρατούσα στην πλειονότητα της βιβλιογραφίας. Δηλαδή κοίταξε από γεωπολιτική σκοπιά, ποία διαφορετικά συμπεράσματα είναι δυνατόν να προκύψουν αντί της μόνης οικονομικής θεώρησης. Προϋπέθεσε, ότι η οικονομία είναι υποσύνολο της γεωπολιτικής, και ότι η γεωπολιτική συμπεριλαμβάνει τις έννοιες της 'σκληρής' και 'ήπιας' ισχύος. Το προαναφερόμενο της επέτρεψε να διυλίσει τους άφθονους οικονομικούς δείκτες ισχύος, αναβαθμίζοντας τη σημασία των δεικτών που αφορούν την άμυνα και τα δημόσια οικονομικά παράλληλα με τη σημασία του ΑΕΠ και του ρυθμού μεταβολής του (καθόσον πρόκειται για τις άμεσες γεωπολιτικές επιπτώσεις, χωρίς να παραμελήσει άλλους δείκτες). Άλλωστε, την αυξημένη σημασία των δημόσιων οικονομικών – ιδιαίτερα των δεικτών που αφορούν το δημόσιο χρέος - ανέδειξε και το πλείστο μέρος της βιβλιογραφίας.

Έτσι, στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει τον τρόπο πρόσληψης του φαινομένου της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007/8/ από τους βασικούς παγκόσμιους θεσμούς κι οργανισμούς, εισάγει τα βασικά θέματα και προβαίνει σε μια σύντομη ιστορική αναδρομή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, ασχολείται με την έρευνα των γεωπολιτικών επιπτώσεων πρώτα στην άτυπη διεθνή διακυβέρνηση –ειδικότερα την ομάδα των G20 χωρών- και ύστερα σε δεύτερο μέρος με τις επιπτώσεις στους θεσμούς της επίσημης διεθνούς διακυβέρνησης. Ο λόγος που ασχολήθηκε πρώτα με την ομάδα κρατών G20 είναι επειδή θεωρεί την 'άτυπη διακυβέρνηση' των συνασπισμών κρατών που συμμετέχουν στον Διακρατικό Συντονισμό Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ) ως σημαντικότερο συντελεστή ισχύος από την επίσημη διακυβέρνηση των διεθνών οργανισμών.

Παράλληλα, διαμέσου του θεσμού των G20, διερεύνησε και εστίασε στην εξέλιξη της σχετικής ισχύος των κρατών που απαρτίζουν τον όμιλο των G20.

Διαπίστωσε ότι οι ΗΠΑ, παρά την εξασθένησή τους λόγω της κρίσης, παραμένουν η ισχυρότερη δύναμη διότι νέοι, ανερχόμενης ισχύος - δυνητικοί - ανταγωνιστές όπως η Κίνα, δεν είναι ακόμη αρκετά ισχυροί ώστε να απειλήσουν τη θέση των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα κρατών, ενώ περισσότερο εξασθενούν τα άλλα δύο μέρη της 'παγκόσμιας Τριάδας' και εταίροι των ΗΠΑ: η Ευρώπη προπαντός, και η Ιαπωνία. Δηλαδή, η διατριβή βλέπει ως πλέον σημαντικές τις δομικές ανακατατάξεις στο υφιστάμενο σύστημα αμερικανικής ηγεμονίας με προεξέχον χαρακτηριστικό την απώλεια ισχύος της Ευρώπης και την άνοδο ισχύος της Κίνας.

Το παραπάνω επιβεβαιώνεται και στο τρίτο κεφάλαιο όπου η διατριβή εξετάζει ειδικότερα τον ρόλο των παγκόσμιων ανισοροπιών στις (αμερικανικές) αμυντικές δαπάνες, καθώς και τις επιπτώσεις ανά μεγάλες γεωγραφικές περιφέρειες-ηπείρους. Επίσης, για την σχέση ΗΠΑ – Κίνας, η διατριβή διαπιστώνει ότι πρόκειται για μια σχέση 'σύνθετης αλληλεξάρτησης', ενώ παράλληλα βλέπει να διαμορφώνεται ένα πολυπολικό περιβάλλον στην Ασία. Επίσης διαπιστώνει, την ενίσχυση της οικονομικής διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την αύξηση των εσωτερικών ανισοροπιών προς όφελος των ηπειρωτικών δυνάμεων της ευρωζώνης (ιδιαίτερα της Γερμανίας), την όξυνση των ανισοτήτων στον Αραβικό κόσμο (μεταξύ πετρελαιοπαραγωγών και μη, χωρών), και ότι οι χώρες της Νοτίου Αμερικής αντεπεξήλθαν καλύτερα από εκείνες της Κεντρικής Αμερικής.

Επίσης, η διατριβή ασχολήθηκε με το πρόβλημα της Προσαρμογής των Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών και συνεξέτασε την αμφισβήτηση του δολαρίου από εταίρους των ΗΠΑ στα πλαίσια του ομίλου G20 (B κεφάλαιο). Παρατήρησε ότι οι παγκόσμιες ανισοροπίες, ενώ αρχικά φαίνεται να εξυπηρετούν τις δυνάμεις που αντιδρούν στο status quo - όταν το θέμα εξετάζεται μόνο από την πλευρά της οικονομίας (B κεφάλαιο –B.1.Δ) - όμως, όταν οι αμυντικές δαπάνες και οι πωλήσεις αξιών του αμερικανικού δημοσίου εισάγονται στην ανάλυση, διαπιστώνει ότι οι παγκόσμιες ανισοροπίες τροφοδοτούν με ρευστότητα και τις αμερικανικές αμυντικές δαπάνες (γ' κεφάλαιο – Γ.Α.3).

Ακόμη, η διατριβή ασχολήθηκε με το κόστος του Διακρατικού Συντονισμού των Οικονομικών Πολιτικών (B κεφάλαιο), στη διαχείριση της πρόσφατης παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης από τους G20. Διαπιστώνει, ότι επαναλαμβάνονται φαινόμενα του παρελθόντος, όπως επί διαχείρισης κρίσεων από τους G8, δηλαδή

ανισοκατανομή του κόστους και παράλληλα, ότι τα κράτη συνεργάστηκαν σε όποιον τομέα αποτελούσε παίγνιο θετικού αθροίσματος.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

‘Πώς επέδρασε η πρόσφατη παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση στη σχετική ισχύ των κρατών;’ είναι το βασικό ερώτημα πίσω από τον παραπάνω τίτλο και το βασικό αντικείμενο έρευνας της παραπάνω πρότασης διατριβής που ενεκρίθη τον Οκτώβριο του 2009.

1. ΓΕΝΙΚΑ.

Το 2009, σ’ ένα συμπόσιο ενός Ευρωπαϊκού Κέντρου Μελετών στο Ιλλινόις, ΗΠΑ, μια ομάδα πανεπιστημιακών αναρωτήθηκε γιατί οι μελετητές της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας δεν πρόβλεψαν την κρίση του 2007 και την ‘Μεγάλη Ύφεση’ που ακολούθησε (Pahre, R., 2009). Αν και μερικοί (Mosley, I. & Singer, D., 2009), επεσήμαναν τις ανεπάρκειες της (διεθνούς) χρηματο-οικονομικής θεωρίας, «οι αμερικανοί πολιτικοί επιστήμονες δεν έθεταν τις κατάλληλες ερωτήσεις και δεν εξέτασαν την πιθανότητα δομικών αλλαγών, απορροφημένοι με τα μοντέλα και μη εστιάζοντας στις εξαιρέσεις ή τις υποθέσεις εργασίας», όπως συνοψίζει ο Pahre. Όμως με την σύγχρονη κρίση διακυβεύονται δομικές αλλαγές (ibid). Οι δομικές αλλαγές νοούνται όχι μόνο με γεωπολιτικούς όρους αλλά και στο ίδιο το χρηματοπιστωτικό σύστημα διεθνώς.

Ούτε η αλληλεξάρτηση μεταξύ του χρηματοπιστωτικού συστήματος και του συστήματος κρατών είχε διερευνηθεί αρκετά, τουλάχιστον μέχρι την κρίση, σύμφωνα με μερικές εκτιμήσεις (Pahre, Mosley and Singer, 2009). Φέρ’ ειπείν, το 2010 με αφορμή την κρίση χρέους στην ΕΕ κι ιδιαίτερα στις χώρες που υπήχθησαν στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης, οι κεφαλαιαγορές επηρεάζοντας τα επιτόκια των κρατικών ομολόγων Ελλάδας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας επιτάχυναν τις εξελίξεις προς μια περισσότερο ενισχυμένη ευρωπαϊκή διακυβέρνηση, αναβάθμιση του ρόλου της Επιτροπής και νέους θεσμούς στην ΕΕ, όπως το «Ευρωπαϊκό Εξάμηνο» (“European Semester”).

Όπως αναφέρουν οι Mosley and Singer, η κατάρρευση του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods, ώθησε μερικούς πολιτικούς επιστήμονες, από τις δεκαετίες 70-80 και μετά, ν’ ασχοληθούν με τις επιπτώσεις του πληθωρισμού στον βιομηχανικό κόσμο, και τους θεσμούς που θα μπορούσαν ν’ ανταποκριθούν στις εθνικές προσδοκίες ελαχιστοποίησής του : π.χ. την ανεξαρτησία

των κεντρικών τραπεζών, ή τη σχέση: 'έλεγχος πληθωρισμού και θεσμών'. Μετά, ήρθε το ενδιαφέρον για τα καθεστώτα συναλλαγματικών ισοτιμιών, τις πολιτικές σχέσεις στις συναλλαγματικές κρίσεις, την απελευθέρωση στους ελέγχους των ροών κεφαλαίου (ibid, σ. 422).

Εξάλλου, οι πολυεθνικές του χρηματοπιστωτικού τομέα υπηρεσιών, αντιμετωπίζονταν ως επί το πλείστον, όπως εκείνες του βιομηχανικού τομέα· με τους Strange S (2004, 1994), Michalet, C (2002,1978), Aglietta, M. (2007) και Ρουμελιώτης, Π. να είναι από τους πιο γνωστούς που είχαν επισημάνει την αυξανόμενη ισχύ τους - έως την «κυριαρχία» (Ρουμελιώτης, 2009, κεφ. 4, 6 και 1978).

Στη συνέχεια, προέκυψε βιβλιογραφία που ασχολήθηκε με τα δομικά και πολιτικά προβλήματα του χρηματοπιστωτικού τομέα και των τραπεζικών πολυεθνικών όπως: Johnson, S. & Kwak, J. (2010) · Augar, Ph. (2001, 2009) · Mattli, W. & Woods, N. (2009) · Helleiner, E. & Pagliari, St., & Zimmerman, H. (eds). (2010), κ.ά..

Επίσης, συναφές με τα θέματα της σύγχρονης κρίσης, αναδείχθηκε το δίλημμα του Karstein (1989), δηλ. το «δίλημμα των τραπεζικών ρυθμιστικών αρχών» ανάμεσα στη διεθνή συνεργασία και το κρατικό συμφέρον (ανταγωνιστικό πλεονέκτημα), ως κριτήριο διύλισης των προσπαθειών διακρατικής συνεργασίας που επιχειρούν οι σύγχρονοι θεσμοί της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Συνεπώς, ένα σχετικό ζήτημα που τέθηκε με αφορμή την κρίση, είναι οι διεθνείς επιπτώσεις των εθνικών ρυθμιστικών - εποπτικών αρχών κι οργανισμών, όπως επισημαίνουν οι Mosley L & Singer D (2009). Άλλο συναφές θέμα, ήταν η αποσταθεροποιητική επίδραση των ελεύθερων ροών κεφαλαίων στο διεθνές νομισματικό σύστημα και τις εθνικές οικονομίες (πχ. μελέτες UN Stiglitz Commission Report (21/9/2009)).

Από την άλλη μεριά, αναπτύχθηκε σιγά- σιγά το ενδιαφέρον στην ακαδημαϊκή κοινότητα για την 'παγκόσμια διακυβέρνηση', τον θεσμό των G8, τον Διακρατικό Συντονισμό Οικονομικών Πολιτικών και τον ανερχόμενο ρόλο των G20, (πχ. Ρουμελιώτης, Π. (2009), Kirton, J. (1999 – 2009), Hajnal,P. (2007)). Η παρούσα κρίση υπέβαλε τη διεθνή συνεργασία (κρατών) σε 'τεστ κοπώσεως', αφού οι G8¹ αναβάθμισαν τους G20⁴¹ σε διαχειριστές της κρίσης σε επίπεδο κορυφής, τοποθετώντας τους G20 σε πρωταγωνιστικό ρόλο, όπως επίσης γενικότερα το ενδιαφέρον για την άτυπη διακυβέρνηση, τους διεθνείς θεσμούς καθώς και τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση.

Αυτή την (προαναφερόμενη) κατεύθυνση έρευνας ακολουθεί και η παρούσα διατριβή, με περιπτωσιολογική μελέτη την σύγχρονη χρηματοπιστωτική κρίση. Έτσι, στην ίδια κατεύθυνση, λαμβάνει υπόψη την μελέτη του ρόλου των παγκόσμιων

μακρό-οικονομικών ανισορροπιών, τις δομικές αλλαγές του συστήματος κρατών, ή ακόμη, τις επιπτώσεις στη συμπεριφορά των κρατών σε θέματα άμυνας - ασφάλειας. Η διατριβή εντάσσεται στον προβληματισμό της πανεπιστημιακής κοινότητας για τη συνεργασία των κρατών από τη σκοπιά της διεθνούς πολιτικής οικονομίας, με επίκεντρο τον διακρατικό συντονισμό οικονομικών πολιτικών και τις γεωπολιτικές επιπτώσεις. Η διατριβή επιχειρεί να συνεισφέρει με τα αποτελέσματά της, εξετάζοντας τις πλέον σύγχρονες εξελίξεις : την πρόσφατη κρίση, την ομάδα G20 και τις ευρύτερες γεωπολιτικές συνέπειες.

2. ΣΤΟΧΟΣ, ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ, ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΕΙΣ.

Η παραπάνω διατριβή στοχεύει στο ερώτημα ‘Ποιες είναι οι γεωπολιτικές συνέπειες της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης’, που άρχισε ως κρίση των παραγώγων των τιτλοποιήσεων των στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ (subprimes, β’εξ. 2007) και συνεχίστηκε ως παγκόσμια ύφεση το 2008-9. Παρόλο που η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας (ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ) άρχισε δειλά, μόλις το β’ εξάμηνο του 2009 (σύμφωνα με το ΔΝΤ – WEO October 2009 - και συνεχίστηκε άνισα μεταξύ των κρατών), όμως η ‘κρίση χρέους -από το 2010- των ανεπτυγμένων χωρών’ [διόγκωση του δημόσιου χρέους στην ΕΕ (με επιμέρους δυσκολίες εξυπηρέτησής του) και στις ΗΠΑ] που επακολούθησε ως δεύτερη φάση και ως συνέπεια της κρίσης του 2007, με οδηγεί στο να υιοθετήσω τον όρο «παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-10» που εμφανίστηκε στην διεθνή βιβλιογραφία (πχ. στο : Schinasi, G.J. and Truman, E.M. (2010, September).

Ιδιαίτερα, η κρίση (δημόσιου) χρέους της ευρωζώνης (σε ένταση ακόμη και το 2011) - με τις παρεπόμενες επιπτώσεις στα κρατικά ομόλογα που κατέχουν οι (ευρωπαϊκές προπαντός) τράπεζες - συνιστά μία συνέχεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης που ξεκίνησε το 2007. «Αντίθετα, στις ΗΠΑ η κρίση του τραπεζικού συστήματος τελείωσε το 2009. . . Επί παραδείγματι, βασικά μέτρα της ΕΚΤ για την ενίσχυση της ρευστότητας προς τις τράπεζες που εισήχθησαν το 2008 παραμένουν το 2011, ενώ οι ΗΠΑ απέσυραν αρκετά απ’ αυτά. . .» (Veron, N. (September 22, 2011), pp. 2, 3). Ακόμη, οι περισσότερες αναδυόμενες οικονομίες είχαν καλύτερες οικονομικές επιδόσεις (σε σύγκριση με τις ανεπτυγμένες) από το 2009– παρά την επιβράδυνση της ανάκαμψης το 2011 - οδεύοντας έτσι προς τη μείωση της απόστασης που χωρίζει την οικονομική τους ισχύ από τις πλούσιες χώρες. Ωστόσο, οι προαναφερόμενες εξελίξεις – διαφορετικές κι άνισες για τις χώρες – δεν αναιρούν την επισήμανση του β’εξ.

2009, ως σημείου καμπής που υποδηλώνει την πρώτη παρατηρούμενη ανάκαμψη με βάση τον ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ.

Από την άλλη μεριά, κι επειδή ιστορικά, τίθεται θέμα του απαραίτητου χρόνου για την εκτίμηση των γεωπολιτικών συνεπειών, η έρευνα σκοπεύει ν' αποτυπώσει τις ήδη παρατηρούμενες επιπτώσεις (άμεσες) στις γεωπολιτικές συνιστώσες προτού παρεμβληθούν κι άλλοι (εξωτερικοί ή συνεπακόλουθοι) παράγοντες που επηρεάζουν τα στοιχεία (όπως οι φυσικές καταστροφές της Ιαπωνίας την άνοιξη του 2011 και η συνεχιζόμενη άνοδος των τιμών των τροφίμων και του πετρελαίου (2008-11). Υπ' αυτήν την έννοια, η παρούσα έρευνα είναι χρήσιμη αν πρόκειται για την εκτίμηση κάποιων μεσοπρόθεσμων επιπτώσεων της πρόσφατης κρίσης, σε γεωπολιτικό επίπεδο.

Μετά λοιπόν, τη σύμβαση όσον αφορά την χρονική περίοδο εξέτασης, σειρά έχουν οι βασικοί εννοιολογικοί προσδιορισμοί (Γεωπολιτική – γεωοικονομία-παγκοσμιοποίηση).

Ως αφετηρία για την έννοια της γεωπολιτικής χρησιμοποιώ την τοποθέτηση του Ήφαιστου, Π., ότι η γεωπολιτική συσχετίζει μεταβλητές και σταθερές παραμέτρους της πολιτικής γεωγραφίας (σταθερές: πχ. εδαφική επικράτεια · μεταβλητές: πχ. οικονομία, πληθυσμός, πολιτισμός ή ιδεολογίες ή θρησκείες κ.ά.) με την ισχύ, (τα προβλήματα άμυνας και ασφάλειας σε γεωγραφικούς όρους) δίνοντας ωστόσο, προτεραιότητα στην ασφάλεια - άμυνα (Ήφαιστος, Π. (2003). Η θέση αυτή είναι παρόμοια –εν μέρει - με του Αρβανιτόπουλου, Κ. (2002. Σε: Κώνστα, Δ & Αρβανιτόπουλο, Κ. (2002), σ. 244) ότι δηλ. η γεωπολιτική εξετάζει τη σχέση μεταξύ των γεωγραφικών χαρακτηριστικών ενός κράτους και της ισχύος του, καθώς και των Colin,G. & Geoffrey, Sl. (1999, p.1), ότι δηλ. η υπεροχή της πολιτικής (ανάλυσης) σήμερα συνίσταται στο ότι εξετάζει το γεωγραφικό περιβάλλον εντός του οποίου ασκείται η ισχύς. Η άποψη του Ήφαιστου, Π. (2003) όμως, διαφέρει στο μέτρο που συμπεριλαμβάνει και πολιτιστικές παραμέτρους της ισχύος.

Επίσης, η διατριβή υιοθετεί την άποψη ότι η ισχύς έχει τουλάχιστον τρεις συνιστώσες : την σκληρή (άμυνα – ασφάλεια), την οικονομική και την 'ήπια' ισχύ (όπως επεκράτησε ο όρος του J. Nye, 1990, 2005)^{1Α}, για να υποδηλώσει την ενίσχυση στην ικανότητα της πειθούς και την έλξη ή την επιρροή στους διεθνείς δρώντες που ασκούν: η κουλτούρα, οι πολιτικές επιλογές και τα ιδανικά, οι θεσμοί και οι αξίες των κρατών. Άλλωστε και ο Carr, E. αναγνωρίζει την στρατιωτική, την οικονομική, και την ισχύ της πειθούς - προπαγάνδας (2004, σ. 154,159,179).

Ως αποφασιστικότερες (όχι όμως αποκλειστικές) για τον προσδιορισμό των γεωπολιτικών συνεπειών, η διατριβή θεωρεί τις δύο πρώτες (οικονομική και στρατιωτική ισχύ) που αλληλοεπηρεάζονται, όπως επηρεάζονται κι από τις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις. Τουτέστιν, αφενός, τα πυρηνικά όπλα έχουν μετατοπίσει τις προτεραιότητες άσκησης πολιτικής στην οικονομία, επειδή δημιουργούν κίνητρα αποφυγής εκτεταμένων συρράξεων (πχ. παγκόσμιος πόλεμος) χωρίς όμως ν' αποτρέπουν τη χρήση συμβατικών όπλων. Αφετέρου, οι σύγχρονες εξελίξεις της οικονομίας έχουν μεταθέσει την έννοια του συγκριτικού πλεονεκτήματος (που σχετίζεται με γεωγραφικούς παράγοντες) σ' εκείνη του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος μεταξύ των κρατών κι επιπρόσθετα, επηρεάζουν τις στρατιωτικές ικανότητες και τις θέσεις υπεροχής των κρατών στο διεθνές σύστημα.

Έτσι, η παρούσα έρευνα υιοθετεί τη θέση του Ρουμελιώτη, Π. (2009, σ. 1) για αλληλεπίδραση της γεωπολιτικής και της γεωοικονομίας και (η διατριβή) θεωρεί εφεξής, ότι η γεωοικονομία είναι υποσύνολο της γεωπολιτικής. Συνεπώς, η παρούσα έρευνα –τοποθετούμενη σε συστημικό επίπεδο ανάλυσης- θα δώσει αναλυτική προτεραιότητα στις επιπτώσεις της κρίσης επί της οικονομικής ισχύος των κρατών και μετά επί της στρατιωτικής ισχύος (πώς επηρεάζονται ζητήματα άμυνας καθώς και οι προϋπάρχουσες γεωστρατηγικές), χωρίς όμως να παραμελήσει τις διαστάσεις της ήπιας ισχύος. 'Είναι σαφές ότι όταν κάποιος είναι υπερχρεωμένος δεν μπορεί να είναι ασφαλής', επιβεβαίωσε ο Γενικός Γραμματέας του NATO (4/7/2012), ομιλώντας για την συσχέτιση κι αλληλοεπίδραση μεταξύ οικονομίας κι ασφάλειας-άμυνας.^{1B} Παρεμφερώς, την ίδια θέση υποστήριξε και ο (πρώην) πρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας Zoellick, R. (2012). Συνεπικουρώντας, ο Chevallier, J. (1993, σ. 267) θεωρεί την οικονομία, όχι μόνο ως υποσύνολο αλλά και βάση του οικοδομήματος της (γεω)πολιτικής: «Έτσι, η οικονομία μπορεί να θεωρηθεί από κάθε άποψη, ως η αναγκαία, αν και όχι επαρκής, συνθήκη της εξουσίας».

Θα εστιάσω, στην σχετική ισχύ των κρατών, η οποία είναι το σκηνικό στο οποίο αποτυπώνονται οι αλλαγές στις δομές του διεθνούς συστήματος. Άξονας, θα είναι οι χώρες του ομίλου G20, καθόσον είναι οι συστημικά σημαντικότερες χώρες που επέδρασαν στην άτυπη διεθνή οικονομική διακυβέρνηση, για την διαχείριση της κρίσης και κατ' επέκταση στις αποφάσεις των διεθνών οργανισμών.

Παρεμπιπτόντως, η κρίση του ελληνικού χρέους (από το 2010) υπήρξε ένα παράδειγμα αμφισβήτησης των κριτηρίων με τα οποία μια χώρα θεωρείται 'συστημικά σημαντική' (αν και με μικρό μέγεθος οικονομίας). Εν τούτοις, η διατριβή

επικεντρώνεται πρωταρχικά στους G20, λόγω του πρωταγωνιστικού τους ρόλου, μεγέθους, και γεωγραφικής αντιπροσώπευσης και ύστερα, δευτερευόντως, εξετάζει τις βασικές γεωπολιτικές επιπτώσεις ανά περιφέρειες (ακολουθώντας την κατηγοριοποίηση του ΔΝΤ).

Η έρευνα θ' ακολουθήσει την οπτική γωνία όχι μόνο της συγκρουσιακής διάστασης της διεθνούς πολιτικής, αλλά και εκείνη της συνεργασίας των κρατών, ως μέσα επιρροής και αύξησης της ισχύος. Κατ' αυτόν τον τρόπο, κινείται στα πλαίσια της έννοιας της 'υψηλής στρατηγικής' των κρατών, όπως την αναφέρει ο Παπασωτηρίου, X. (2007, σελ.15 και γενικά κεφ. 1). Δηλαδή, η παρούσα διατριβή χειρίζεται την έννοια της γεωπολιτικής ως συνώνυμης/ταυτόσημης με την τακτική της υψηλής στρατηγικής (ibid). Η εννοιολογική αυτή τοποθέτηση διαφέρει ελαφρά από μία άλλη παραδοσιακή, που ξεχωρίζει και ταυτίζει την γεωοικονομία με τα οικονομικά κρατικά συμφέροντα ενώ την γεωπολιτική, με τα αμυντικά.

Το πρώτο γεωπολιτικό ερώτημα που θέτει η παρούσα διατριβή είναι αν οι άμεσες επιπτώσεις στη σχετική ισχύ επιτρέπουν να προδιαγράφονται (μεσοπρόθεσμα) οι προοπτικές προς μία πολυπολικότητα του διεθνούς συστήματος ή αντίθετα, τη διατήρηση του status quo, παρά την εξασθένιση της ηγεμονικής (αμερικανικής) υπερδύναμης. Δηλαδή, όπως έθεσε ο Kennedy, P. (2010 August, p. 2-3) το γεωπολιτικό ζήτημα: « τη σχετική άνοδο ισχύος της Ασίας, ιδιαίτερα της Κίνας και τη σχετική αντίστοιχη μείωση της Δύσης, δηλ. των ΗΠΑ και της ΕΕ» - που το θεωρεί ως «το σημαντικότερο πολιτικό φαινόμενο του 21^{ου} αιώνα». Επίσης, ο Kennedy επισημαίνει το ενδιαφέρον της σύγχρονης Κίνας για ναυτική ισχύ και για αμυντικές δαπάνες. Ενώ για την Ευρώπη, ο Kennedy προβλέπει ότι θ' ακολουθεί τις εξελίξεις. Συνοπτικά, ο Kennedy εκτιμά ότι, η συζήτηση για τον ανταγωνισμό των ΗΠΑ κυρίως και της Κίνας, έχει τις εξής παραλλαγές: α) δεν υφίσταται στην πραγματικότητα και παρά τις στατιστικές προβλέψεις υπερισχύει η αμερικανική ηγεμονία · β) υφίσταται, αλλά δεν είναι ανησυχητικός επειδή οι πρωταγωνιστές έχουν συμπληρωματικά συμφέροντα · γ) ακόμα κι αν δεν συμβεί το προαναφερόμενο, κι ενώ η Κίνα ανελίσσεται γρήγορα, οι ΗΠΑ πάλι θα κατέχουν μία ιδιαίτερα σημαντική θέση στον κόσμο, ως απαραίτητη δύναμη.

Ωστόσο, δεν πρόκειται μόνο γι' αυτό: Η παρούσα διατριβή εντασσόμενη σ' εκείνη την άποψη που διακρίνει (μεσοπρόθεσμα) τουλάχιστον, τη διατήρηση της αμερικανικής ηγεμονίας, παρά τη μείωση της σχετικής οικονομικής ισχύος της, επικεντρώνεται στις δομικές ανακατατάξεις που αφορούν τους παραδοσιακούς

εταίρους των ΗΠΑ, μέσα στο ίδιο ισχύον σύστημα. Ιδιαίτερα, την υποβάθμιση της ΕΕ πρωτίστως (όπως και τη μείωση της ισχύος της Ιαπωνίας) και την αναβάθμιση ιδιαίτερα της Κίνας.

Επίσης, η διατριβή χρησιμοποιεί τον όρο ‘παγκοσμιοποίηση’, όπως προσδιορίζεται στο: Ρουμελιώτης, Παν. (2009, Μέρος Β’, σσ.169 – 368). Δηλ. ‘χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση’ ορίζεται ως η διαδικασία διασύνδεσης των αγορών κεφαλαίων τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, η οποία οδηγεί σταδιακά στην ενοποίηση της αγοράς χρήματος σε πλανητική κλίμακα. Η διαδικασία αυτή παρατηρείται ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1960-1970 σε τρεις εξελικτικές φάσεις : 1) απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, 2) κυριαρχία πολυεθνικών, απορύθμιση και 3) ανάπτυξη κεφαλαιαγορών (ibid, σ. 288, 169 - 304). Κινητήριες δυνάμεις είναι οι χρηματαγορές, η τεχνολογία, η πληροφορική κ.ά.. Η τρίτη φάση είναι περισσότερο παρατηρήσιμη από τη δεκαετία 1980 και μετά.

Ακόμη, όπου η διατριβή χρησιμοποιεί τον όρο ‘παγκόσμια διακυβέρνηση’, δεν τον νοεί ως μία παγκόσμια κυβέρνηση· αλλά, ως την αποτελεσματική άσκηση συντονισμού των πολιτικών των κυβερνήσεων ώστε ο συντονισμός να βρίσκει εφαρμογή στο εσωτερικό των κρατών, ή τουλάχιστον στις πιο ισχυρές χώρες παγκοσμίως, με τρόπο ώστε να επηρεάζονται και οι υπόλοιπες. Με τον όρο ‘επίσημη διακυβέρνηση’ νοούνται οι θεσμοί κι οι διεθνείς οργανισμοί, στους οποίους η συμμετοχή των χωρών-μελών έχει εγκριθεί από τα εθνικά κοινοβούλια (ή γενικά, έχει νομιμοποιηθεί στο εσωτερικό τους). Αντίθετα, με τον όρο ‘άτυπη διακυβέρνηση’ νοείται, η χωρίς-την-εσωτερική-νομιμοποίηση συμμετοχή των κυβερνήσεων σε ομαδοποιήσεις κρατών (π.χ. G20, G7/8) στις οποίες λαμβάνονται αποφάσεις που επιχειρούν να επηρεάσουν την εσωτερική κι εξωτερική πολιτική των κυβερνήσεων.

Τέλος, για τον προσδιορισμό των αναπτυγμένων, αναδύομενων οικονομιών, των χαμηλού εισοδήματος χωρών και συναφείς οικονομικό-γεωγραφικούς προσδιορισμούς, καθώς και τις οικονομικές ορολογίες, η παρούσα έρευνα υιοθετεί τις συμβατικές κατηγορίες του ΔΝΤ (IMF), όπως περιγράφονται σε κάθε έκδοση του World Economic Outlook (Statistical Appendix) και τα συναφή έγγραφα του ΔΝΤ (GFST, Fiscal Monitor , κ.ά).

3. ΓΙΑΤΙ ΠΡΟΚΥΠΤΕΙ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΠΟΥ ΘΕΤΕΙ Η ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Όταν ο νομοθέτης του ελληνικού Συντάγματος εναπόθετε (στην ακροτελεύτια διάταξη) την τήρηση του στον πατριωτισμό των Ελλήνων, δεν θα φανταζόταν ποτέ

ότι στο τέλος 2009 – αρχές 2010, ένας έλληνας πρωθυπουργός θα συνέδεε επιτυχώς την απειλή του εξωτερικού χρέους της χώρας επί της εθνικής κυριαρχίας.² (Πρόκειται για το άρθρο 120 του Συντάγματος του 1975/1986/2001, αντίστοιχο του άρ. 114 του 1952, που ανάγεται στο Σύνταγμα της 3/9/1843 όταν ο αγωνιστής Μακρυγιάννης πρωτοστάτησε στον πολιτειακό αγώνα για την θεσμοθέτηση Συντάγματος). Τέτοιου είδους γεωπολιτική διάσταση της κρίσης – σε επίπεδο κράτους – αντιμετώπισαν κι άλλες χώρες της Ευρώπης (πχ, Ιρλανδία, Πορτογαλία)· κι όχι μόνον.

Ωστόσο, στο διεθνές σύστημα κρατών διακυβεύτηκε ένα ευρύτερο στοίχημα: Αφενός θα σημάνει η κρίση, ένα αποφασιστικό σημείο καμπής της αμερικανικής ηγεμονίας προς έναν πολυπολικό κόσμο ή πρόκειται για μια παροδική εντροπία του status quo; Αφετέρου τα κράτη, με την ρύθμιση κι εποπτεία που επιχειρούν, θα μπορέσουν να ανακτήσουν τον έλεγχο επί του χρηματοπιστωτικού τομέα;

Άλλωστε, από την τελευταία αλλαγή νομισματικού συστήματος (1971 – κατάρρευση σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, Bretton-Woods) και μετά, τα κράτη έχουν ν' αντιμετωπίσουν δύο ειδών 'τριλήμματα' ή ασυμβίβαστης τριάδας, από ισοδύναμα επιθυμητούς στόχους, που μόνο ανά δύο είναι εφικτοί :

- α) στον ερώτημα 'τι νομισματικό σύστημα θέλουμε' : 1) σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, 2) ανεξαρτησία εθνικής νομισματικής πολιτικής και 3) της κινητικότητας των κεφαλαίων – όπως το παρουσίασε ο Gilpin, R. (2007, κεφ. 9.4- 9.5).

- β) στο ερώτημα 'τι ανάπτυξη θέλουμε': 1) περισσότερη ολοκλήρωση στην παγκόσμια οικονομία, 2) ανεξάρτητη εθνική πολιτική, 3) δημοκρατική διακυβέρνηση, όπως το έθεσε ο Rodrick, D.³

Από την άλλη μεριά, η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση, συγκρίσιμη σε μέγεθος με εκείνη του 1929-30 (π.χ. IMF, WEO April 2008, p.XV), απορρόφησε το ενδιαφέρον της διεθνούς ακαδημαϊκής κοινότητας, των ερευνητικών ινστιτούτων αλλά και των διεθνών οργανισμών/θεσμών. Πρόκειται για μια κρίση που χαρακτηρίστηκε όχι μόνο ως 'φούσκα' των παραγώγων των στεγαστικών δανείων, αλλά και των πιστώσεων, των χρήματο-οικονομικών καινοτομιών· επίσης ως κρίση συστημική, θεσμική, κ.ά. (Ρουμेलιώτης, Augar, Acharaya & Richardson, Gamble, Tett, Pattanaik, 2009), ενώ το 2010 χαρακτηρίστηκε και ως δημοσιονομική για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Kirkegaard, Jacob).

Ωστόσο, το ερευνητικό ενδιαφέρον ακολούθησε ως επί το πλείστον, τις προτεραιότητες για την άμεση αντιμετώπιση της κρίσης, την άτυπη διακυβέρνηση των G20, και στη συνέχεια στις στρατηγικές εξόδου από τα ανειλημμένα μέτρα προς την ομαλότητα.

Συνοπτικά, οι παγκόσμιες ανισορροπίες, η αποτελεσματική εποπτεία και ρύθμιση των χρηματοπιστωτικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, η λειτουργία του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος, η πρόληψη και θεραπεία των χρηματοοικονομικών κρίσεων, οι οικονομικές ανισότητες και η χρηματοδότηση των κρατών, ο σύγχρονος ρόλος των θεσμών του Bretton-Woods, ο ρόλος των αναδυομένων οικονομιών, κ.ά. απασχόλησαν τη διεθνή βιβλιογραφία.

Η διερεύνηση των γεωπολιτικών επιπτώσεων είναι πρωτότυπη διότι αφορά την μετά-την-κρίση εποχή, η οποία δεν έχει διερευνηθεί αρκετά, αλλά κυρίως στη διάσταση των παγκόσμιων μακρο-οικονομικών ανισορροπιών ΗΠΑ- Κίνας και των δραστηριοτήτων του ομίλου των χωρών G20. Αξιοσημείωτες εξαιρέσεις αποτελούν, η προοπτική ‘Προς Έναν Πολυπολικό Κόσμο’ (Ρουμελιώτης, 2009) και η προσέγγιση του Eichengreen, B. (2011) για το δολάριο, ως διεθνές νόμισμα.

Επιπροσθέτως, η έρευνα της διατριβής σχετίζεται με την Ασιατική κρίση των 1997-98· και τούτο, διότι είναι αρχικά από την κρίση της Αν. Ασίας που αναδείχθηκε η προϊούσα σημασία των αναδυομένων ασιατικών οικονομιών που συμμετείχαν στον σχηματισμό του G20. Πράγματι, μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας αποδίδει έως σήμερα, ιδιαίτερη βαρύτητα στο πλεόνασμα Τρεχουσών Συναλλαγών της Κίνας, ότι δηλ. τροφοδοτεί το έλλειμμα των ΗΠΑ (αμερικανική βιβλιογραφία όπως: Dornbush 1988, Coudert & Couharde 2009, Bergsten 2009 & 2007, κ.ά, αλλά και γαλλική όπως ο Artus 2007, Nicolas 2009, Bénassy & Larèche & Mignon 2004, κ.ά).

Ακόμη, με το πέρας της Ασιατικής κρίσης, το 1999, συστάθηκαν δύο συναφή-στη-θεματολογία τους fora, το Financial Stability Forum και ο όμιλος χωρών G20. Η ομάδα των G20 χωρών, αν και συγκροτήθηκε με πρωτοβουλία των Καναδά - ΗΠΑ, αρχικά σε επίπεδο υπουργών οικονομικών και κεντρικών τραπεζιτών, είναι με την σύγχρονη κρίση που ανελίχθηκε σε επίπεδο αρχηγών κρατών. Ουσιαστικά διαδέχθηκε την ομάδα G8 στον ρόλο της διαχείρισης των κρίσεων του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος. Ο Pattanaik (2009) διαπραγματεύτηκε τη οπτική γωνία της μεγαλύτερης νομιμοποίησης στην παγκόσμια κοινή γνώμη που παρέχει η G20 όσον αφορά τη λήψη μέτρων από τις κυβερνήσεις τα οποία απαιτούν διακρατικό συντονισμό, χωρίς όμως άλλες γεωπολιτικές προεκτάσεις. Επί πλέον στην ομάδα G20, αμφισβητήθηκε (ανεπιτυχώς προς το παρόν, από Κίνα, Ρωσία, Γαλλία (λιγότερο)) η κυριαρχία του αμερικανικού δολαρίου, ως διεθνούς αποθεματικού νομίσματος. Επομένως, το ‘πώς η κρίση επηρεάζει γεωπολιτικά τους πόλους του διεθνούς συστήματος κρατών’ (Ρουμελιώτης, 2009) είναι ένα καίριο ερώτημα. Συνεπώς,

ποιός ο ρόλος και ποία η θέση της ΕΕ στην διευρυμένη εξουσία; Πώς εξηγείται ακόμη η υπεροχή των ΗΠΑ και του δολαρίου;

Επίσης, κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης επανήλθαν στο προσκήνιο προτάσεις από θεσμούς (ΔΝΤ, Επιτροπή Στίγκλιτς του ΟΗΕ) και κράτη (πχ. χώρες του Περσικού Κόλπου, Κίνα) για αλλαγή του νομισματικού συστήματος (ως προς το διεθνές αποθεματικό νόμισμα, νόμισμα συναλλαγών, ή μέτρησης, αντί του δολαρίου που συμβολίζει την αμερικανική ηγεμονία στο διεθνές νομισματικό σύστημα).

Ωστόσο, δεν έχει τονιστεί εκτενώς στη πρόσφατη βιβλιογραφία, ο ρόλος της ισχύος σε αλλαγές του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος καθώς και οι γεωπολιτικές συνέπειες ή αιτίες.

Η συνεπακόλουθη κρίση δημόσιου χρέους (αδυναμία εξυπηρέτησης) ορισμένων ανεπτυγμένων χωρών και η επιδείνωση των οικονομικών δεικτών του δημοσίου τομέα όλων των κρατών, ιδιαίτερα των ανεπτυγμένων, λόγω των μέτρων στήριξης και διάσωσης των τραπεζών, μεταφέρει στους ώμους της παγκόσμιας διακυβέρνησης ευθύνες υψηλότερες της απλής ανατίμησης μερικών συναλλαγματικών ισοτιμιών, πχ. του γιουάν που επιμόνως επιχειρεί το G7 (ιδιαίτερα οι ΗΠΑ, Γαλλία), στα πλαίσια του G20.

Εν τω μεταξύ, μετά την επικράτηση των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών των κυριότερων νομισμάτων, συνεχώς αυξάνεται η σημασία της ‘άτυπης διακυβέρνησης’ και του Διακρατικού Συντονισμού Μακρο-οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ), επειδή μέσω αυτών διασφαλίζεται η Προσαρμογή –μία από τις τρεις λειτουργίες ενός διεθνούς νομισματικού συστήματος (Gilpin 2007). Αξιοσημείωτο είναι, ότι λίγο πριν τη κρίση – το 2005- είχαν διαμορφωθεί προτάσεις φερ’ ειπείν, για μια ‘νέα Συμφωνία της Πλάζα’, όπου κατ’ αναλογία εκείνης του 1985, τα κράτη των βασικότερων νομισμάτων θα επιχειρούσαν μία συντονισμένη ανατίμηση έναντι του αμερικανικού δολαρίου (Cline, 2005). Εξάλλου, προσπάθειες αναμόρφωσης του νομισματικού συστήματος και θέματα σχετικά με την διακίνηση κεφαλαίων, καταγράφονται ως επί το πλείστον, από τη δεκαετία του 1980 και εξής (Steinher, A. and Weiserbs, D. (Eds), 1991, κ.ά). Επίσης, οι ανεπάρκειες της ηγεμονικής ομάδας των G7 στη πρόληψη και διαχείριση των κρίσεων έχουν επισημανθεί και από αρκετούς ερευνητές (Χαζάκης (2005,2007), Kirton (1989 -2008), κ.ά. του Ερευνητικού Κέντρου του Παν/μίου του Τορόντο). Ακόμη, Προσαρμογή στο ΔΝΣ (Διεθνές Νομισματικό Σύστημα) και γεωπολιτικές ανακατατάξεις συνδέονται στενά. Συνεπώς, το κατά πόσον οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της σύγχρονης κρίσης και οι G20 μπορούν να συντελέσουν

στην εύρυθμη Προσαρμογή, είναι μια συναφής, ερευνητική πρόκληση. Παρεμφερώς, τίθεται και το ερώτημα 'Γιατί δεν λειτούργησε η Προσαρμογή στην κρίση 2008-9;' 'Η 'Γιατί οι G20 δεν μπόρεσαν να λύσουν το πρόβλημα της Προσαρμογής μέσω αναμόρφωσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών;' Και συνεπώς: Πώς θα είναι αποτελεσματικός ο διακρατικός συντονισμός, ώστε να ευνοείται η Προσαρμογή στο ΔΝΣ; Επίσης, προκύπτει το ερώτημα: Πέτυχε ο διακρατικός συντονισμός μέσω των G20; Πώς επιμερίστηκαν τα βάρη; Ποιές οι συνέπειες για την αντίστοιχη θεωρία;

Από την άλλη μεριά, η κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods, κατέστησε τον Διακρατικό Συντονισμό Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ) ένα παγκόσμιο ρυθμιστικό 'εργαλείο' – ένα εργαλείο νομισματικής πολιτικής – που, εκ των πραγμάτων όπως έδειξε και η εμπειρία των G7, υστερεί χρονικά στην έγκαιρη ανταπόκριση έναντι των διεθνών οικονομικών περιστάσεων · άλλωστε, οι ενίοτε εσωτερικές διαφωνίες οδηγούν σε αναποτελεσματικότητα. Το ίδιο ισχύει σε περισσότερο βαθμό και για τους G20, σε ότι αφορά τις συναλλαγματικές ισοτιμίες - την διαχείριση των οποίων, ορισμένα μέλη του διαβλέπουν ως όργανο πολιτικής της εκδότριας χώρας του δολαρίου.⁴

Επομένως, από τα γεγονότα, προκύπτει ακόμη, το ερώτημα : Ποίοι και γιατί αμφισβήτησαν το δολάριο, πώς ενήργησαν τα εμπλεκόμενα κράτη, εντός κι εκτός των πλαισίων των διεθνών οικονομικών θεσμών; Πρόκειται λοιπόν, για ένα επιμέρους ερώτημα με γεωπολιτικές προεκτάσεις.

Ακόμη, ενώ η βιβλιογραφία έχει ασχοληθεί με το πώς διαμορφώνεται η ιεραρχία της άτυπης διακυβέρνησης (Kirton, J & Takase, J. 2002, Kirton, J. 2004-2005, Hajnal (2007), και γενικότερα του Καναδικού Ερευνητικού Ινστιτούτου στο Τορόντο, για τις ηγεμονικές ομάδες), όπως αν το G8 αποτελεί ή όχι τον ηγετικό πυρήνα του G20, ανοικτό παραμένει το ερώτημα 'πώς ανταποκρίνεται αυτή η ιεραρχία στις γεωοικονομικές ανακατατάξεις', καθόσον η κρίση αυτή τη φορά προήλθε από τον ηγεμόνα του συστήματος (ΗΠΑ), η εξασθένιση του οποίου δημιουργεί ένα ασταθές περιβάλλον πολυπολικών τάσεων (Ρουμελιώτης, 2009). Επίσης, κατά πόσον επαληθεύεται στο θεωρητικό πεδίο - στην περίπτωση των G20 - η συνδυαστική προσέγγιση της άτυπης διακυβέρνησης, δηλ. ο συνδυασμός του θεσμικού φιλελευθερισμού και της ηγεμονικής σταθερότητας – που εφαρμόστηκε από τον Kirton, J. και το Καναδικό Ερευνητικό Ινστιτούτο στο Τορόντο, στην περίπτωση των G8 (βλ. Χαζάκης (2007)).

Ποιές λοιπόν στην συνέχεια, είναι οι επιπτώσεις στους θεσμούς του Bretton-Woods', καθόσον το σύστημα στο οποίο γεννήθηκαν οι πόλοι του μεταπολεμικού

κόσμου κατέρρευσε (δεκαετία 1970), ενώ ο ρόλος τους, οι συσχετισμοί δυνάμεως των κρατών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων συνεχώς επαναδιαπραγματεύονται και αναδύονται νέες οικονομίες με προοπτικές ισχύος; Πιο συγκεκριμένα, ποιές οι επιπτώσεις για τους διεθνείς οργανισμούς: 1) στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, 2) στην χρηματοδότηση των ίδιων πόρων, 3) στην χρηματοδότηση των κρατών-μελών και 4) στην ιδεολογία;

Άλλωστε, επειδή μερικά διεθνή καθεστώτα του Bretton-Woods έχουν εξασθενήσει - κατά την τυπολογία του Krasner(1984)- πρωτότυπο εμφανίζεται και το συναφές ερώτημα: Θ' αλλάξει το G20 τα διεθνή καθεστώτα-οργανισμούς μόνο ως προς τις διαδικασίες και κανονισμούς, ή ακόμη στις αρχές και τα πρότυπα; ή αντίθετα το G20 θα παρατείνει το status quo; Ακόμη, η διατριβή θα προσπαθήσει ν' απαντήσει στο ερώτημα 'πώς θα ενισχύεται η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα σε περιόδους κρίσεων' (Ρουμελιώτης, 2009).

4. ΤΙ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΘΑ ΔΩΣΩ – ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ.

1) Ενώ με γεωοικονομικούς όρους, οι επιπτώσεις της κρίσης φαίνονται – από μια άποψη- ως να τείνουν προς την πολυπολικότητα του διεθνούς συστήματος όμως, προσθέτοντας στην ανάλυση τους γεωπολιτικούς όρους, οι επιπτώσεις της κρίσης τείνουν προς τη διατήρηση της αμερικανικής ηγεμονίας, παρά τη σχετική της εξασθένηση. Στην παραπάνω διατύπωση συμβάλλουν:

- Ότι πριν το ξέσπασμα της κρίσης, οι ΗΠΑ βρίσκονταν σε ηγεμονική θέση (παρά τα διπλά ελλείμματα),
- ότι εξακολουθούν να διατηρούν το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ (με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας έκδοσης 2011) ενώ παράλληλα διαθέτουν ένα από τα ανώτερα ποσοστά αμυντικών δαπανών/ΑΕΠ και υψηλότατο τεχνολογικό εξοπλισμό,
- και οι υποθέσεις εργασίας, αναφορικά με την έννοια της γεωπολιτικής και τις διαστάσεις της ισχύος.

Οι 'δραματικότερες' αλλαγές αφορούν τις ενδιάμεσες δομές του συστήματος, με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τη σχετική μετάθεση της ισχύος από την Ευρώπη προς την Ασία, ιδιαίτερα την Κίνα.

Ειδικότερα, προσθέτοντας το πρίσμα της γεωπολιτικής προκύπτει (μεσο-πρόθεσμα) η υπεροχή των ΗΠΑ, επειδή αφενός, οι παραδοσιακοί σύμμαχοι (ΕΕ, Ιαπωνία) εξασθενούν σχετικά (κι άμεσα) περισσότερο, ενώ νέοι δυνητικοί αντίπαλοι δεν είναι έτοιμοι να αναλάβουν τα ηνία του διεθνούς συστήματος ή του Διεθνούς

Νομισματικού Συστήματος (πχ. Κίνα). Αφετέρου, στο αμυντικό/στρατιωτικό σκέλος, οι ΗΠΑ διαθέτουν υψηλότατο τεχνολογικό επίπεδο στους εξοπλισμούς τους (και στα συμβατικά όπλα) ενώ παράλληλα, οι παγκόσμιες ανισοροπίες των Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών εξυπηρετούν την τροφοδότηση των αμερικανικών αμυντικών δαπανών με περισσότερη ρευστότητα, χάρη στο ρόλο του δολαρίου ως διεθνούς νομίσματος. Επίσης, για τις ΗΠΑ, ο λόγος των αμυντικών δαπανών ως προς το ΑΕΠ ήταν όχι μόνο ο μεγαλύτερος – μετά από τον αντίστοιχο της Σαουδικής Αραβίας, μεταξύ των εταίρων G20 (και κατά τη διάρκεια της κρίσης) - αλλά και ανέβηκε περισσότερο το 2008 κατά 0,3% του ΑΕΠ (ως προς το 2007), κάτι που δεν συνέβη με τους άλλους εταίρους. Συγκεκριμένα, αντίστοιχα το ίδιο έτος (2008), μόνο 0,2% του ΑΕΠ, ήταν η αύξηση των αμυντικών δαπανών για την Αγγλία, Ινδία και την Ν. Κορέα, έναντι αύξησης κατά 0,1% του ΑΕΠ για: Καναδά, Ιταλία, Ρωσία, Τουρκία, ενώ οι υπόλοιποι των G20, είτε άφησαν σταθερό το προαναφερόμενο ποσοστό, είτε το μείωσαν (όπως η Σαουδική Αραβία, η Κίνα, η Αργεντινή), είτε το άφησαν σταθερό. Παράλληλα, οι ΗΠΑ διατηρούσαν το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ και το μεγαλύτερο μερίδιο στο παγκόσμιο ΑΕΠ.

Όσο για το 2009, οπότεν το ΔΝΤ διαπιστώνει τα πρώτα σημεία οικονομικής ανάκαμψης, οι περισσότερες χώρες –συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ - έσπευσαν να διαθέσουν συμπληρωματικούς πόρους στην ‘σκληρή ισχύ’, δηλ. στις στρατιωτικές τους δαπάνες. Πράγματι, ο λόγος των αμερικανικών αμυντικών δαπανών προς το ΑΕΠ ήταν σταθερός στο 4% του ΑΕΠ για το διάστημα 2005-7, και μάλιστα ανήλθε στο 4,3% το 2008, ενώ το 2009 ανήλθαν στο 4,8%/ΑΕΠ.⁵ Αλλά, και πριν, για το διάστημα από το 1997 έως το 2008, το ΔΝΤ πιστοποιεί ότι οι ΗΠΑ είχαν τις περισσότερο αυξανόμενες αμυντικές δαπάνες, από όλους τους άλλους εταίρους G20.⁶

Ακόμη και για το 2010, οι ΗΠΑ αναφέρονται πρώτοι μεταξύ των πρώτων καταναλωτριών χωρών σε αμυντικές δαπάνες. (SIPRI, 2010. Περισσότερα στο Γβ.5.β). Χαρακτηριστικά, τον Απρίλιο 2011, νέα στοιχεία (Perlo-Freeman Sam (April 2011), SIPRI (11/4/2011)⁷ έδειξαν ότι οι στρατιωτικές δαπάνες των κρατών για το 2010 συνέχισαν ν’ αυξάνουν, όμως με μικρότερο ρυθμό από ότι τα παλαιότερα χρόνια. Κατ’ εξαίρεση, οι χώρες της ΕΕ μείωσαν τις στρατιωτικές τους δαπάνες κατά περίπου 2,8% (σε πραγματικούς όρους), λόγω των επιπτώσεων της κρίσης στην Ευρώπη. Παράλληλα, στο NATO (2010, Λισσαβόνα) οι ευρω-ατλαντικοί σύμμαχοι κατέληξαν σε συμφωνία λόγω της κρίσης για: 1) μείωση του στρατιωτικού προσωπικού κατά $\frac{1}{3}$,

2) μείωση των αντιπροσωπειών του NATO, 3) μείωση των Στρατιωτικών Διευθύνσεων (Αρχηγεία) από 11 σε 7.⁸

Από την άλλη μεριά, η θεαματική άνοδος της Κίνας δεν αποτελεί μεσοπρόθεσμα απειλή για τις ΗΠΑ, επειδή η Κίνα δεν έχει συγκροτηθεί ακόμη ως ισοδύναμος εναλλακτικός πόλος και η συνολική ισχύς της απέχει πολύ από την αμερικανική, ενώ η μεταξύ τους αλληλεξάρτηση (ΗΠΑ –Κίνας) λειτουργεί (και) προς όφελος των ΗΠΑ. Αντίθετα, η ανάδυση της Κίνας ως τοπικού ηγεμόνα της περιοχής της, ξεπερνώντας σε δυναμισμό την οικονομία της Ιαπωνίας, προκαλεί δυνητική ένταση στην περιοχή Ασίας – Ειρηνικού (κυρίως), λόγω της συνύπαρξης και των άλλων εταίρων G20: Αυστραλίας, Ινδίας, Ινδονησίας.

Επίσης, τα σχετικά οφέλη της ήπιας ισχύος είναι πάλι με το μέρος των ΗΠΑ έναντι της Κίνας ή της Ρωσίας, από την άποψη ότι: Παρά το πλήγμα που επέφερε η κρίση στην ιδεολογία του οικονομικού συστήματος των ΗΠΑ, ο πολιτικός απολυταρχισμός που διέπει τον πολιτισμό της Κίνας ή της Ρωσίας, είναι διαμετρικά αντίθετος με εκείνον της Δύσης, και γενικά των G7. Επίσης, είναι απεχθέστερος, παρά τις ατέλειες του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού σε περιβάλλον ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων και κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών (που ανέδειξε με επώδυνο τρόπο η πρόσφατη κρίση της παγκοσμιοποίησης). Το τελευταίο θεωρείται δυνατόν να ξεπεραστεί με περισσότερες ρυθμίσεις και τροποποιήσεις.

Επίσης, ως προς την αναπτυξιακή βοήθεια (που επηρεάζει την ήπια ισχύ των δωρητών), ο ΟΟΣΑ ενημέρωσε το 2010, ότι η επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια (ODA) των μελών του προς τις αναπτυσσόμενες χώρες ανήλθε το 2010 κατά 6,5% περισσότερο από το επίπεδο του 2009, δηλ. στο υψηλότερο επίπεδο μετά το 1992, ξεπερνώντας τα επίπεδα του 2005 (οπότε και η σύνοδος των G8 στο Gleneagles είχε δεσμευτεί στην αύξηση της οικονομικής βοήθειας)⁹. Αλλά, το 2010, οι μεγαλύτεροι (σε όγκο) δωρητές βοήθειας ήσαν πρώτα οι ΗΠΑ, μετά: η Αγγλία, η Γαλλία, η Γερμανία, και η Ιαπωνία. Όμως, οι Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Σλοβενία, Ισλανδία, ήσαν μεταξύ των χωρών που μείωσαν το ποσοστό της προσφερόμενης βοήθειάς τους, λόγω των εσωτερικών δημοσιονομικών προβλημάτων (ibid, σ. 16).

Υπό το συνολικό-παραπάνω πρίσμα, η κρίση ωφέλησε γεωπολιτικά περισσότερο τις ΗΠΑ, μετά την Κίνα και λιγότερο τις άλλες αναδυόμενες οικονομίες.

2) Σε περιφερειακό επίπεδο :

Άλλη γεωπολιτική επίπτωση της κρίσης ήταν: η ακόμη περισσότερο αύξηση του ειδικού βάρους των αναδυόμενων οικονομιών της Ασίας - ιδιαίτερα της Κίνας που

ξεπέρασε την Ιαπωνία (2010) - και η υποχώρηση των ευρωπαϊκών επιδόσεων. Δεν είναι μόνο από την Ασιατική κρίση των 1997-8 που προβλήθηκε η σημασία των ασιατικών οικονομιών. Η κρίση 2008-9 τις ανέδειξε ως πρωταγωνιστές στο θέμα των παγκόσμιων ανισορροπιών και του προβλήματος της Προσαρμογής. Επίσης, στο ρόλο τους για την ανάκαμψη (ΔΝΤ) και τη διαμόρφωση της παγκόσμιας Ζήτησης (και του πετρελαίου), καθόσον παρουσίασαν τον μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης ΑΕΠ (Κίνα, βλ. αναθεωρημένο WEO, IMF, January 2010) και τις μεγαλύτερες εξαγωγικές επιδόσεις (η Κίνα πρώτη εξαγωγική δύναμη στο εμπόριο προϊόντων: WTO, December 2009, January 2010).

Στην Ασία, η μεγαλύτερη επίπτωση της κρίσης είναι ότι εκεί γειτνιάζουν πλέον, 1) η δεύτερη και η τρίτη μεγαλύτερες σύγχρονες οικονομίες (Κίνα και Ιαπωνία - τουλάχιστον πριν τις φυσικές καταστροφές Μαρτίου 2011), 2) οι τρεις από τις τέσσερις χώρες που απαρτίζουν την ομάδα BRIC (Βραζιλία, Ρωσία, Κίνα, Ινδία), 3) επίσης ότι όλοι οι παραπάνω γειτονεύουν και με άλλες αναδυόμενες δυνάμεις, πάλι εταίρους στην άτυπη διακυβέρνηση των G20 (όπως η Ινδονησία και η Αυστραλία, εκ των οποίων η τελευταία συγγενεύει πολιτισμικά με την Δύση, σε μεγαλύτερο βαθμό).

Από τις παραπάνω χώρες, η Ιαπωνία έχει ιστορικές αντιπαλότητες με την Κίνα, η οποία με τη σειρά της βρίσκεται σε διασυνοριακές αμφισβητήσεις με την Ινδία. Έτσι, εκτιμώντας πρόσθετα ότι η Κίνα συμπεριφέρεται ως να διεκδικεί την τοπική ηγεμονία, η περιοχή της Ασίας εμφανίζεται ως ένα πολυπολικό περιφερειακό σύστημα κρατών.

Στην Β. Αφρική και Μέση Ανατολή, επιπλέον των άμεσων δυσμενών οικονομικών συνεπειών της κρίσης, η άνοδος της τιμής του πετρελαίου (από το 2008 σχεδόν) συνέβαλε ώστε να ενταθούν οι ανισότητες μεταξύ πετρέλαιο-εξαγωγών και πετρέλαιο-εισαγωγών χωρών της MENAP (ακρωνύμιο στα αγγλικά, για τις χώρες Μέσης Ανατολής – Βορ. Αφρικής συν Πακιστάν). Επίσης, η αύξηση της τιμής του πετρελαίου σε συνδυασμό με την εύθραυστη και άνιση ανάκαμψη των πλουσίων κι αναδυομένων οικονομιών, μετρά ως ένας λόγος της στρατιωτικής παρέμβασης της Δύσης στον εμφύλιο της Λιβύης, το 2011.

Στη Λατινική Αμερική, η Νότιος Αμερική αντεπεξήλθε καλύτερα από τις χώρες της Κεντρικής Αμερικής, ενώ οι χώρες της Καραϊβικής γνώρισαν στασιμότητα ή συρρίκνωση παράλληλα με δημοσιονομικά προβλήματα.

Ωστόσο, για την Ευρωπαϊκή Ένωση, χαρακτηριστική είναι αφενός η θεσμική επίπτωση της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης, δηλαδή η σαφής ενίσχυση των θεσμών της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης (Διακρατικός Συντονισμός Οικονομικών Πολιτικών)· αφετέρου όμως, (και) η ενίσχυση των εσωτερικών ανισορροπιών προς όφελος των ηπειρωτικών δυνάμεων της ευρωζώνης. Δηλαδή, φερ' ειπείν, η μεγαλύτερη ενδυνάμωση της Γερμανίας και η περισσότερη αποδυνάμωση των χωρών του Νότου, (προπαντός Ελλάδας, Πορτογαλίας που υπήχθησαν στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης, το 2010 και 2011 αντίστοιχα). Επίσης, παρατηρήθηκε αποδυνάμωση περιφερειακών (νησιωτικών) χωρών του Βορρά, ιδιαίτερα της Ιρλανδίας που επίσης εισήχθηκε στον Μηχανισμό Στήριξης, το 2010. Ακόμη, δημοσιονομικά προβλήματα αντιμετώπισε η Αγγλία - εντονότερα από την Γαλλία - ενώ οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης χρειάστηκαν από το 2009 την συνδυασμένη χρηματοδοτική βοήθεια ΕΕ και ΔΝΤ, που επονομάστηκε 'Πρωτοβουλία της Βιέννης' ('Vienna Initiative'). Χαρακτηριστικά, το ακρωνύμιο PIIGS (Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain), υπογράμμισε τις χώρες της ευρωζώνης που αντιμετώπισαν τα μεγαλύτερα δημοσιονομικά προβλήματα και τη σχετική οικονομική αποδυνάμωσή τους, με αποτέλεσμα την απειλή της αξίας του ευρώ, ως ενός από τους τρεις πόλους του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος (δολάριο, γιέν, ευρώ) . Η προαναφερόμενη απειλή για το ευρώ, συνέβαλε στην θεσμική ενίσχυση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης προς την κατεύθυνση της δημοσιονομικής και φορολογικής (μελλοντικά) διακυβέρνησης.

3) Άλλη επίπτωση ήταν η μεγαλύτερη - αλλά ανεπιτυχής - αμφισβήτηση του δολαρίου ως διεθνούς αποθεματικού νομίσματος, στα παρασκήνια των συνόδων των G20 .

Ακόμη, αν και οι κρίσεις των 1970-80 και ο 'άδικος' επιμερισμός του κόστους εις βάρος των εταίρων των ΗΠΑ - στο πλαίσιο των προγενέστερων διευθετήσεων των G8, και των μειονεκτημάτων των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών - να οδήγησαν την Ευρώπη στην ΟΝΕ και το ευρώ, ωστόσο η αντίστοιχη νέα απόπειρα νομισματικής ένωσης στις χώρες του Περσικού Κόλπου απέβη ανεπιτυχής (προς το παρόν). Επίσης, η Κίνα δραστηριοποιήθηκε στην ενίσχυση του νομίσματός της, στις κεφαλαιαγορές της επιρροής της, ενώ παράλληλα επιδίωξε και πέτυχε σε μεγάλο βαθμό, την επενδυτική διεξόδυσή της στην Ασία, Αφρική, Λατινική Αμερική, Ευρώπη, ΗΠΑ.

Η σύνθεση του αξίας του καλαθιού νομισμάτων των SDR (ΔΝΤ) δεν άλλαξε ούτε το 2011, (απλά, μόνο τροποποιήθηκε το ποσοστό συμμετοχής του καθενός νομίσματος από τα ήδη συμμετέχοντα: δολάριο, ευρώ, γιέν), ωστόσο το ΔΝΤ συζητά την προσθήκη - μελλοντικά - του κινέζικου γιουάν στο προαναφερόμενο καλάθι νομισμάτων.

4) Ενισχύθηκαν οι θεσμοί της άτυπης παγκόσμιας διακυβέρνησης πρωτίστως, κι επαληθεύεται η συνδυαστική προσέγγιση θεσμικού φιλελευθερισμού και ηγεμονικής σταθερότητας για τους G20, όπως και για τους G7 (παλαιότερα).

Ήδη η συγκρότηση των G20 σε επίπεδο κορυφής ήταν μία πρώτη (χρονολογικά) γεωπολιτική συνέπεια της σύγχρονης χρηματοπιστωτικής κρίσης. Επί τούτου, οι εν λόγω ηγέτες συναντήθηκαν σχεδόν ανά εξάμηνο τα δύο πρώτα χρόνια της κρίσης και μετά – από το 2011- ανά έτος, όταν πλέον θεωρήθηκε ότι έχει αρχίσει σταδιακά η ανάκαμψη και παρέλθει ο άμεσος ρόλος τους να αντιμετωπίσουν την κρίση (Νοέμβριος 2008, Ουάσινγκτον // Απρίλιος 2009, Λονδίνο // Σεπτέμβριος 2009, Πίτσμπουργκ // Ιούνιος 2010, Muskoka(Καναδάς) // Νοέμβριος 2010, Κορέα // Νοέμβριος 2011, υπό την Γαλλική προεδρία). Έτσι, το πρώτο θέμα που διερεύνησα, ήταν αυτή η ίδια η G20 ως ηγεμονική ομάδα κρατών.

Στη συνέχεια, η έρευνα εστιάστηκε στην ασύμμετρη επιβάρυνση των δημοσιονομικών μεγεθών και το κόστος επιμερισμού των βαρών Διακρατικού Συντονισμού Οικονομικών Πολιτικών μεταξύ G20 (2008-9). Συμπερασματικά, ο Διακρατικός Συντονισμός μακρο-Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ) πέτυχε (το 2009) από την άποψη ότι τα κράτη συμφώνησαν και εφάρμοσαν παράλληλα, επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, αλλά με διαφορετικό τρόπο το καθένα. Επίσης πέτυχε, από την άποψη ότι ήδη από το καλοκαίρι-φθινόπωρο του 2009, το ΔΝΤ έκανε λόγο για σημεία ανάκαμψης που επιβεβαιώθηκαν τον Ιανουάριο 2010.

Η κατανομή όμως, του κόστους δεν φαίνεται να είναι 'δίκαιη'. Το κόστος είχε την τάση να επιμεριστεί και να μην επιβαρυνθούν αναλογικά (περισσότερο), οι χώρες από τις οποίες ξεκίνησε η κρίση.

Από την άλλη μεριά, η κρίση φαίνεται να λειτούργησε σαν καταλύτης, ώστε να ενταθούν οι προγενέστερες διαρθρωτικές αδυναμίες των χωρών, τόσο όσον αφορά τη θέση τους ως προς το εξωτερικό αλλά και τα δημόσια ελλείμματα. Φερ' ειπείν, όπως συνέβη με ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και με την επιδείνωση των δημοσιονομικών δεικτών των ΗΠΑ. Κάτι ανάλογο θα μπορούσαμε να πούμε και για την Ιαπωνία, όμως η δυσμενέστερη θέση της χώρας αυτής, είναι συνέχεια των

συνεπειών της προηγούμενης μεγάλης κρίσης της Α. Ασίας (1997-8), ενώ από τον Μάρτιο 2011 προστέθηκαν και φυσικές καταστροφές.

Τελικά, η μεταφορά των χρηματοοικονομικών κινδύνων του χρηματοπιστωτικού τομέα στα Δημοσιονομικά Ισοζύγια διακύβευσε τη χρηματοοικονομική σταθερότητα του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος.

Έτσι, τα αντιτιθέμενα κρατικά συμφέροντα και η ετερογένεια των μελών του G20, προβάλλουν ως οι βασικές αιτίες της αποτυχίας συμφωνίας επί των συναλλαγματικών ισοτιμιών (μέχρι το 2011). Η Προσαρμογή του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος μέσω μεταβολής των συναλλαγματικών ισοτιμιών λειτούργησε ως ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος ενώ αντίθετα, η διαχείριση της κρίσης με τις ενέσεις ρευστότητας του κρατικού τομέα, ως ένα παίγνιο θετικού αθροίσματος. Ωστόσο, το 2010, οι αμερικανικές πιέσεις επί της συναλλαγματικής αξίας του κινέζικου νομίσματος απέδωσαν μερικώς, οδηγώντας την Κίνα όχι σε ικανοποιητική (για τις ΗΠΑ) ανατίμηση του νομίσματός της (περιορισμένη διακύμανσή του γιουάν 19/6/2010). Πιο συγκεκριμένα, Οι G20 δεν πέτυχαν να συμφωνήσουν ώστε να υπάρξει Προσαρμογή μέσω μεταβολής των συναλλαγματικών ισοτιμιών λόγω των αντιστάσεων της Κίνας στις αμερικανικές πιέσεις και τις δικές της επιδιώξεις να διαδραματίσει οικονομικά, τον ρόλο ενός άλλου πόλου στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα.

Από την άλλη μεριά, η προώθηση των οικονομικών και πολιτικών ολοκληρώσεων σε περιφερειακό επίπεδο, θα τείνει να απορροφά καλύτερα τα προβλήματα Προσαρμογής στο ΔΝΣ, ελλείψει διεθνούς -ανεξάρτητου εθνικά – νομίσματος. Διότι, το θέμα της Προσαρμογής ανάγεται σε πρόβλημα επιπέδου ανάλυσης : πρόκειται δηλ. για την αναντιστοιχία μεταξύ της διακρατικής/υπερεθνικής διάστασης των κεφαλαιακών ροών και της παγκοσμιοποίησης, και του κρατικού επιπέδου του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος, όπου υλοποιείται η Προσαρμογή . Συνεπώς, η ‘συγχώνευση’ οικονομικών κρατικών δραστηριοτήτων μέσω των περιφερειακών ολοκληρώσεων, έχει καλύτερες προοπτικές ν’ απαντήσει στις προκλήσεις, εφόσον υπάρξει η ανάλογη πολιτική βούληση και στο επίπεδο του εσωτερικού των κρατών .

Έτσι, με δεδομένη την εξασθένιση της αμερικανικής ‘ηγεμονικής σταθερότητας’, ο ΔΣΟΠ θα είναι αποτελεσματικός ώστε να ευνοείται η Προσαρμογή, όσο θα διεξάγεται μεταξύ ολιγομελών δρώντων κι εφόσον συνεχιστεί η τάση των κρατών να ενώνονται και να μεγεθύνονται σε περιφερειακές οικονομικές και νομισματικές περιοχές, με κοινή νομισματική, εμπορική, δημοσιονομική και φορολογική πολιτική.

5) Σχετικά με τους θεσμούς της επίσημης παγκόσμιας διακυβέρνησης: Με την κρίση η ηγεμονική δύναμη αλλά και οι άλλες δυνάμεις, επιχείρησαν την ενίσχυση της επίσημης παγκόσμιας διακυβέρνησης. Η άτυπη διακυβέρνηση του ηγεμονικού ομίλου χωρών G20 που υπερίσχυσε του ΟΗΕ, έδωσε στο ΔΝΤ ρόλο πρωταγωνιστικό, ως υποστηρικτή των εργασιών και των θεμάτων της. Δηλαδή, στην agenda, στον συντονισμό και την εποπτεία των διακρατικών οικονομικών πολιτικών, στον κρατικό δανεισμό, στην αναμόρφωση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, στην πρόληψη κρίσεων, στην διαφύλαξη κι ενίσχυση της παγκόσμιας οικονομικής αρχιτεκτονικής.

Άλλαξαν οι συσχετισμοί των ψήφων σε ΔΝΤ, ΠΤ, όχι όμως με επαναστατικό τρόπο, αντανακλώντας απλώς την αυξανόμενη σημασία των αναδυόμενων χωρών των G20 στην λήψη αποφάσεων. Σαφής είναι και η μείωση της επιρροής των Ευρωπαϊκών χωρών στο ΔΝΤ, αφού η Ευρώπη χάνει 2 έδρες (συνολικά) από το Συμβούλιο των Εκτελεστικών Διευθυντών του ΔΝΤ. Άλλωστε, οι διεθνείς οργανισμοί (του Bretton-Woods) εφαρμόζουν κι επεξεργάζονται τα αιτήματα των ηγεμονικών ομάδων (G7, μετά των G20) ενώ, παρέχουν χώρο έκφρασης σε δευτερεύουσας σημασίας ομάδες χωρών (με κριτήριο την ισχύ). Συνοπτικά, οι επιπτώσεις της κρίσης, αφορούν αλλαγές στα ποσοστά ψήφων, τους τρόπους δανειοδότησης των κρατών και των ίδιων των οργανισμών (πχ ΔΝΤ), τη σύσταση του FSB και τη διεύρυνσή του (πρώην FSF).

Η Κίνα αναδείχθηκε σε σημαντικό χρηματοδότη του ΔΝΤ, περισσότερο από τους Ευρωπαίους εταίρους των ΗΠΑ (στις διμερείς χρηματοδοτήσεις προς το ΔΝΤ, τις New Arrangements to Borrow). Πάντως, μετά την ολοκλήρωση της 14^{ης} αναθεώρησης των quota – 5/11/2010 - οι 10 μεγαλύτεροι χρηματοδότες και συστημικά σημαντικότερες χώρες είναι οι : ΗΠΑ, Ιαπωνία, οι BRICs (Βραζιλία, Κίνα, Ινδία, Ρωσία) και 4 ευρωπαϊκές (Γαλλία, Αγγλία, Γερμανία, Ιταλία).

Οι χώρες-μέλη που ωφελήθηκαν – με την έννοια της λήψης χρηματοδοτήσεων– ήσαν αυτές που αντεπεξήλθαν καλύτερα σε κριτήρια περιορισμού δημοσίου χρέους-ελλειμμάτων και ‘καλής διακυβέρνησης’. Ο αριθμός των χρηματοδοτήσεων αυξήθηκε–τόσο για τις χαμηλού εισοδήματος χώρες, όσο και για τις μεσαίες- χάρη στην αύξηση των πόρων του ΔΝΤ και του ομίλου της ΠΤ, που απεφάσισαν οι G20. Οι θεσμοί έγιναν περισσότερο ευέλικτοι στη χρηματοδότηση: άλλαξαν οι προϋποθέσεις, οι τρόποι και οι μορφές χρηματοδότησης.

Ωστόσο, ως προς τις διαδικασίες, αρχές και κανόνες δεν υπήρξε αλλαγή. Αλλά, σχετικά με τη χρηματοδότηση μεσαίου-εισοδήματος χωρών, μέσω καινοτόμων εργαλείων του ΔΝΤ όπως τα Flexible Credit Lines, παρατηρήθηκε αλληλοεπικάλυψη και ανταγωνιστική χρηματοδότηση με την αμερικανική κεντρική τράπεζα(Fed). Δεν παρατηρήθηκαν επιπτώσεις στον ΠΟΕ, ούτε υπήρξε ανάλογη πολιτική βούληση ώστε ν' απεμπλακούν οι εξελίξεις στον Γύρο της Ντόχα.

5. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΟΦΕΙΛΕΣ.

Η βάση στην οποία στηρίχτηκε η διατριβή οφείλει τα μέγιστα στον Ρουμελιώτη, Π. (2009) όχι μόνο για τις ερευνητικές προκλήσεις που έθεσε στην εξέλιξη της πρόσφατης κρίσης υπό το πρίσμα της διεθνούς πολιτικής οικονομίας, τις προγενέστερες κρίσεις της παγκοσμιοποίησης και το σχετικό αναλυτικό πλαίσιο, αλλά και για τις απόψεις του σε προγενέστερα έργα του (δεκαετίες 1980-1990) για την Προσαρμογή στην ΕΕ και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης.

Παρομοίως στον Παπασωτηρίου, Χ (2007), ιδιαίτερα για την έννοια υψηλής στρατηγικής και τον μεταβαλλόμενο χαρακτήρα της έννοιας της ισχύος, όπως και στον Nye (2005, σ.27) και Carr (2004).

Επίσης, στον Engdahl(2004) για τις γεωπολιτικές επιπτώσεις προγενέστερων κρίσεων.

Ακόμη, στον Aglietta, M.(1984) για την οπτική του γωνία επί του νομίσματος ότι δηλ. ένα νόμισμα εκφράζει την κοινωνική συνοχή των οικονομικών σχέσεων ενός έθνους που το χρησιμοποιεί, και του προσδίδει τη διάσταση της εθνικής ταυτότητας και κυριαρχίας. Θεωρώντας ότι οι μακροοικονομικές σχέσεις δεν στηρίζονται σε αυτοματισμούς της οικονομικής θεωρίας (ibid, σ. 129) αλλά σε συγκρουσιακές σχέσεις διαφορετικών συμφερόντων από τα οποία επικρατούν τα ισχυρότερα, ο Aglietta με οδήγησε να βλέπω τις διεθνικές συγκρούσεις ή τα ίδια τα εθνικά συμφέροντα ως 'προ-κυκλικά ή αντικυκλικά'.

Παράλληλα και στον Eichengreen, B. (2011),για την συσχέτιση της νομισματικής πολιτικής με τις γεωπολιτικές επιδιώξεις μιας δύναμης (για ένα διεθνές νόμισμα, όπως το δολάριο), και τις δυνατότητες στρατηγικής μέσω των νομισματικών, στρατιωτικών και εξωτερικών-σχέσεων πολιτικών. Ο Eichengreen συσχετίζει την ισχύ ενός νομίσματος με την γεωπολιτική ισχύ του κράτους που το εκδίδει (δολάριο), ενισχύοντας την προσέγγιση της διατριβής στον συνδυασμό οικονομικών, αμυντικών και 'ήπιας-ισχύος' μεταβλητών.

Επίσης, στην άποψη του Nial Ferguson (2009) ότι οι κρίσεις αντανakλούν (ή οφείλονται σε) αλλαγές των δομών εξουσίας (παράδοση της Susan Strange).

Ακόμη, γενικά στον Stiglitz, J. και την Επιτροπή Stiglitz του ΟΗΕ, για το ότι: το ίδιο το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα επιτρέπει την μη εύρυθμη λειτουργία της Προσαρμογής και τον ρόλο των κεφαλαιακών ροών.

Ακόμη, για το θεωρητικό υπόβαθρο στον ΔΣΟΠ (και στην ανάλυση των G20), σε Kirton, Χαζάκη (2005, 2007). Δηλ. για τον συνδυασμό της ηγεμονικής σταθερότητας και θεσμικού φιλελευθερισμού.

Μεθοδολογικά όμως, η διατριβή οφείλει πολλά και στους Keohane & Nye (1989, παράρτημα Δ) για τη θεωρία της ασύμμετρης και σύνθετης αλληλεξάρτησης και τον ρόλο της ισχύος στον θεσμικό φιλελευθερισμό (Παράρτημα Δ). Ιδιαίτερα, στην έρευνα της σχέσης ΗΠΑ-Κίνας, και των σχέσεων των G20 χωρών.

Τέλος, οι παραπομπές και η βιβλιογραφία θα συμπληρώσουν τις άλλες οφειλές και πηγές.

6. ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΝΟ.

-Πρόλογος για την διατριβή.

-Α' Ενότητα. Εισαγωγικό μέρος.

Γεωπολιτικό σημείο αφετηρίας της ανάλυσης.

Χαρακτηριστικά σημεία της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Στην συγκριτική προοπτική προγενέστερων κρίσεων.

-Β' Ενότητα.. Οι Γεωπολιτικές επιπτώσεις όπως παρατηρούνται μέσα από τους θεσμούς:

B1. Άτυπη διακυβέρνηση (G20).

B2. Επίσημοι διεθνείς οργανισμοί (Bretton Woods).

-Γ' Ενότητα.:

Γεωπολιτικές επιπτώσεις στο σύστημα κρατών· 'σκληρή ισχύς'. Σύνθετη αλληλεξάρτηση ΗΠΑ- Κίνας. Παγκόσμιες ανισορροπίες και αμερικανικές αμυντικές δαπάνες · ανισορροπίες σε περιφερειακό επίπεδο · επιπτώσεις στο NATO.

-Επίλογος.

7. ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ ΜΕΡΗ.

Η έρευνα που βασίστηκε σε άμεσες πηγές των διεθνών οργανισμών είναι πρωτότυπη προπαντός στην Β' και Γ' Ενότητα, (καθώς επίσης και στο εισαγωγικό

‘Χαρακτηριστικά σημεία της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης’, σχετικά με το ‘πώς είδαν οι θεσμοί /οργανισμοί την κρίση’).

Ειδικότερα, στην ανάλυση των G20 με την προσθήκη της παραμέτρου της σκληρής ισχύος, στις επιπτώσεις της κρίσης στους διεθνείς οργανισμούς και στα αμυντικά ζητήματα. Επίσης, πρωτότυπη είναι η έρευνα σχετικά με το κόστος του ΔΣΟΠ στην πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση. Ακόμη, πώς και γιατί (δεν) λειτούργησε η Προσαρμογή με τους G20. Η διαμέσου-των διαφορετικών-επιπέδων ανάλυση για την Προσαρμογή, που ενισχύει την άποψη ότι η ενίσχυση του ΔΣΟΠ των περιφερειακών οικονομικών ολοκληρώσεων μπορεί να συνδράμει στην εύρυθμη λειτουργία της.

Επίσης, η αμφισβήτηση του διεθνούς νομίματος εντός κι εκτός θεσμών.

Ακόμη, η συσχέτιση των παγκόσμιων ανισορροπιών με τις αμυντικές δαπάνες του ‘ηγεμόνα’ του διεθνούς συστήματος (ΗΠΑ).

8. ΔΙΑΜΑΧΕΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ.

Οι βασικότερες ακαδημαϊκές διαμάχες που εμπλέκονται στην έρευνα της διατριβής παρουσιάζονται σε κάθε ενότητα, κατά προτίμηση στην αρχή.

Ωστόσο, σε γενικές γραμμές κι αναφορικά με την ιεραρχία ισχύος στη παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση, η διατριβή υποστηρίζει ότι η ομάδα G7 δεν έχει εξασθενήσει στα πλαίσια της G20, αντίθετα από τις απόψεις εκείνων διέβλεπαν ότι η G7 δεν έχει πλέον λόγο ύπαρξης. Βλέπει ότι απλώς, αλλάζουν οι οικονομικοί συσχετισμοί δυνάμεων με την άνοδο των αναδυομένων χωρών της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής.

Επίσης, ότι σύγχρονη κρίση είχε ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση του ρόλου του κράτους έναντι των (χρηματοπιστωτικών) πολυεθνικών. Πράγματι, οι κυβερνήσεις διέσωσαν τον χρηματοπιστωτικό τομέα με ενισχύσεις ρευστότητας με αντάλλαγμα να τον ελέγχουν περισσότερο. Έτσι, αν και δεν επιτεύχθηκε ομοφωνία των G20 (μέχρι θέρους 2011) για την επιβολή φόρου επί των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, εν τούτοις η αύξηση της εποπτείας και των όρων κεφαλαιακής επάρκειας (Βασιλεία III) σημαίνουν ένα σημείο καμπής της ‘υποχώρησης του κράτους’ – όπως είχε υποστηρίξει η Susan Strange παλαιότερα – και μια αντιστροφή στην αυξανόμενη δύναμη των πολυεθνικών – όπως είχε θέσει το θέμα ο Michalet. Έτσι, η διατριβή βρίσκεται στον αντίποδα των προγενέστερων διαπιστώσεων που ίσχυαν λόγω της απορύθμισης των αγορών, εξαιτίας ‘του Washington Consensus’, από την δεκαετία 1980. Δηλαδή υποστηρίζει ότι, τα κράτη επιχειρούν την ανάκτηση του ελέγχου στον

χρηματοπιστωτικό τομέα, διαφοροποιούμενα ως προς τον τρόπο, σε μερικές περιπτώσεις δε και ως προς την έκταση.

Επίσης, σχετικά με τις γεωπολιτικές επιπτώσεις στον συγκεκριμένο περιορισμένο ορίζοντά της (μεσοπρόθεσμα), η διατριβή από γεωπολιτικής απόψεως συντάσσεται με τις μελέτες που προδιαγράφουν την παράταση της αμερικανικής υπερδύναμης παρά τη μειωμένη ισχύ της. Όμως γεωοικονομικά, συνάδει με πολυπολικές προοπτικές.

9. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ

Όπως είπαμε, στόχος της παρούσης διατριβής είναι να διαπιστώσει και να παρακολουθήσει τις γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης και να δώσει ερμηνείες σε επιμέρους φαινόμενα.

Αρχικά, το ίδιο το θέμα οδήγησε την έρευνα στο πλαίσιο της νεορεαλιστικής σχολής σκέψης των Διεθνών Σχέσεων, δηλ. βασικά να τοποθετηθεί σε συστημικό επίπεδο με δρώντες τα κράτη, να συνεξετάζει τον ρόλο της ήπιας ισχύος ως προς την σκληρή ισχύ, να προσέχει τις αλλαγές της σχετικής ισχύος μεταξύ των χωρών, διότι εκεί βρίσκεται το θέατρο των εξελίξεων του διεθνούς συστήματος. Όμως, το παραπάνω δεν ήταν αρκετό, καθόσον δεν ήθελα να απορρίψω a priori τον ρόλο των θεσμών. Συνεπώς, πρώτα έπρεπε να διερευνήσω τις επιπτώσεις στους διεθνείς θεσμούς/οργανισμούς και μάλιστα, αν αυτές σχετίζονται με την γεωπολιτική. Επίσης, αν οι διεθνείς θεσμοί/διεθνείς οργανισμοί, παίζουν κάποιο ρόλο με γεωπολιτικές συνέπειες, μέσα από αυτές τις αλλαγές. Έτσι, χρησιμοποίησα και τα κριτήρια για τους δρώντες βασικών ακαδημαϊκών σχολών σκέψης των Διεθνών Σχέσεων : (νέο)ρεαλισμού και (νέο)φιλελευθερισμού προπαντός, αλλά και κονστρουκτιβισμού – λιγότερο (Jackson, R & Sorensen, G., 2006). Καθόσον η έρευνα διαπίστωσε τις προαναφερόμενες επιπτώσεις και ανάλογο ρόλο σε ορισμένους διεθνείς θεσμούς και οργανισμούς, τελικά χρησιμοποίησε την νεοφιλελεύθερη προσέγγιση (ιδιαίτερα των Keohane, Nye) που επιτρέπει να θεωρηθούν ως δρώντες και οι διεθνείς θεσμοί/οργανισμοί (Jackson, R & Sorensen, G. (2006), σς 85,169,180, 181,185). Πόσο μάλλον που, φερ' ειπείν, ο όμιλος των G20 χωρών προϋποθέτει την αποδοχή μιας συνδυαστικής προσέγγισης [ηγεμονικής σταθερότητας (από τον νεορεαλισμό) και θεσμικού φιλελευθερισμού], εφόσον η διατριβή τον διερευνά ως εξαρτημένη μεταβλητή της ισχύος. Έτσι, οι χώρες του G20 εξετάζονται και ως σύνολο δηλ. ως θεσμός και (διαμέσου του θεσμού), ξεχωριστά μεταξύ τους ως προς την σχετική ισχύ.

Επίσης, χειρίστηκα ως καθοδηγητικό ερώτημα, το: 'ποιοί ωφελούνται και ποιοί ζημιώνονται' σχετικά στα φαινόμενα που παρατηρώ.

Για τους σκοπούς της η έρευνα, στηρίχτηκε ως επί το πλείστον σε ποσοτικά στοιχεία, αλλά επεκτάθηκε και σε ποιοτικές μεθόδους,¹⁰ όπως τις ακαδημαϊκές σχολές σκέψης (paradigm), την ιστορία, επίσης σε σημειολογική/σημειωτική μελέτη κι ερμηνεία για την προβαλλόμενη ιδεολογία και εικόνας ηγεσίας του ΔΝΤ (στο Β.2.Α.4 και στο τέλος του Παραρτήματος Δ). Ακόμη, χρησιμοποίησε Α) πρωτότυπα κείμενα, ποσοτικά στοιχεία και δείκτες των διεθνών οργανισμών – κυρίως του ΔΝΤ, Β) ποιοτικά στοιχεία, Γ) επίσης ερωτήσεις της γράφουσας προς διεθνείς οργανισμούς και κέντρα ερευνών (προς ΔΝΤ στις 17 και 22/3/2010, επίσης 16/3/2010 προς το Ερευνητικό Κέντρο Πανεπιστημίου Τορόντο, Παράρτημα Α και Δ).

Σχετικά με τα ποσοτικά κριτήρια, η έρευνα επικεντρώθηκε αρχικά στους 10 δείκτες οικονομικής ισχύος, όπως θεσπίστηκαν από τους G7/8 – ΔΝΤ, στην Πλάζα (1985) : ρυθμός αύξησης ΑΕΠ/πληθωρισμός/επιτόκια /ανεργία/δημοσιονομικό έλλειμμα/ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/εμπορικό ισοζύγιο/ρυθμός αύξησης προσφοράς χρήματος/συναλλαγματικά αποθέματα/συναλλαγματικές ισοτιμίες.¹¹

Ωστόσο, το έλλειμμα των παραπάνω δεικτών είναι ότι δεν είχαν συμπεριλάβει την εξέλιξη των μεγεθών του εσωτερικού και εξωτερικού χρέους των χωρών, όπως επισημαίνουν οι Rogoff, K. & Reinhart (March 2008), Carr, E. (2004), και όπως αναδείχθηκε από τις διαστάσεις του χρέους των ανεπτυγμένων χωρών (και η κρίση χρέους μερικών εξ αυτών) ως μία γεωοικονομική συνέπεια της πρόσφατης κρίσης. Ανάλογα κι ο Fergusson, N. (2009, σ. 66) έθεσε το ερώτημα σε ποιο βαθμό τα κρατικά χρέη είναι πηγή αδυναμίας ή ισχύος. Διότι, η ιστορική καταγωγή του κρατικού χρέους σχετίζεται με τις πολεμικές προετοιμασίες. Φερ' ειπείν, οι πολεμικές επεμβάσεις των ΗΠΑ στο Ιράκ (αρχικά 2003) και Αφγανιστάν λίγο πριν την χρηματοπιστωτική κρίση (και με την οποία συνέπεσαν), χρηματοδοτήθηκαν με υψηλά κρατικά χρέη κι ενίσχυσαν την ήδη ηγεμονική αμερικανική παρουσία στην περιοχή (ibid). Από την άλλη μεριά, ενώ η οικονομική επιστήμη δέχεται ότι μικρό – έστω – ποσοστό χρέους/ΑΕΠ μπορεί να σχετίζεται με επενδύσεις που αποβλέπουν στην ενίσχυση της οικονομικής ισχύος. Όμως, το 2010 το δημόσιο χρέος πολλών ανεπτυγμένων χωρών – ακόμη και των ΗΠΑ- ήταν τέτοιο, ώστε Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ Strauss-Kahn να το επισημάνει ως τον πρώτο κίνδυνο για την ανάκαμψη.¹² Μάλιστα δε, ο Fergusson, υποστήριξε «τη σπουδαιότητα που έχουν τέσσερις θεσμοί ως βάσεις της οικονομικής δύναμης: εθνικό χρέος, Κεντρική Τράπεζα (ανεξαρτησία της ή όχι,

από την κυβέρνηση), Κοινοβούλιο, γραφειοκρατία είσπραξης φόρων», ώστε να τους χαρακτηρίζει ως το «τετράγωνο της δύναμης», (Fergusson, N. (2009, σ. 653).

Έτσι, συνυπολόγισα και τις εξελίξεις του χρέους των κρατών (δημόσιου κυρίως) ως πρωταρχικής σημασίας για την ισχύ ενός κράτους, όπως θεμελιώνεται στο Γβ.2. ('Συσχέτιση της ισχύος με τα δημοσιονομικά μεγέθη'). Άλλωστε, η Γαλλική προεδρία των G20, το 2011, θέσπισε να λαμβάνονται υπόψη 5 δείκτες για την αξιολόγηση των παγκόσμιων μακρο-οικονομικών ανισοροπιών, ως εξής: το δημόσιο χρέος, το δημοσιονομικό έλλειμμα, οι αποταμιεύσεις, το χρέος ιδιωτικού τομέα, και το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Παράρτημα Α, 'Σύνοδος κορυφής στις Κάνες, 3-4/11/2011.').

Ακόμη, παρά το ότι, ήδη από τον Λένιν – όπως υπέδειξε ο Kennedy, P. (2010) - είχε αναδειχθεί η σημασία της σχετικής αύξησης της οικονομικής παραγωγικότητας ενός κράτους (ως προς ένα άλλο) στην μετατόπιση των ισοροπιών δυνάμεως, οι σχετικοί με το ΑΕΠ δείκτες και οι μεταπτώσεις στο μερίδιο μιας χώρας επί του παγκόσμιου ΑΕΠ δεν είναι αρκετή και ικανή ένδειξη για την οικονομική ή την στρατιωτική της ισχύ. Διότι, υπεισέρχονται πλείστοι άλλοι ποιοτικοί ή/και ποσοτικοί παράγοντες όπως η ποιότητα των θεσμών μιας χώρας, ή η επιλογή της να (ή να μην) μειώσει τις αμυντικές της δαπάνες εξ αιτίας της κρίσης, ή η αντίληψη ότι προηγείται η ασφάλεια ως παραγωγική βάση επί της οποίας θα στηρίξει την αναπτυξιακή της προσπάθεια.¹³

Εκτός λοιπόν, από την αναζήτηση των 10 δεικτών ισχύος και των κρατικών χρεών, πρόσθεσα την εξέλιξη της αναλογίας των αμυντικών δαπανών /ΑΕΠ, της Έρευνας και Τεχνολογίας/ΑΕΠ (σχετική με την ήπια ισχύ), τις αλλαγές του μεριδίου του ΑΕΠ σημαντικών κρατικών δρώντων στο παγκόσμια ΑΕΠ (μετάπτωση της οικονομικής ισχύος), το κατά κεφαλή ΑΕΠ (που ξεκαθαρίζει τις οικονομικές ικανότητες μιας χώρας σε σχέση με τον πληθυσμό), όπως επίσης και την κατάταξη των χωρών στην επενδυτική και κυρίως στην εμπορική τους δραστηριότητα αγαθών κι υπηρεσιών.

Ωστόσο, στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των δεικτών, έδωσα προτεραιότητα: στα δημοσιονομικά στοιχεία, στα σχετικά με το ΑΕΠ και το ΙΣΤ, τις αμυντικές δαπάνες ('σκληρή ισχύς'). Οι επενδύσεις σε Έρευνα & Τεχνολογία (ήπια ισχύς), δεν απέκτησαν την ίδια προτεραιότητα με τις αμυντικές δαπάνες διότι απαιτούν περισσότερο χρόνο προκειμένου να αποδώσουν (δηλ. πέραν του χρονικού ορίζοντα της διατριβής), με αμφίβολο αποτέλεσμα. Άλλωστε, τα υφιστάμενα στοιχεία δεν φαίνονται ως επαρκή (εκδίδονται με ιδιαίτερη καθυστέρηση).

Πάντως, η επιλογή στοιχείων από το ΔΝΤ κυρίως, αλλά και άλλων οργανισμών των θεσμών Bretton-Woods δεν στηρίζεται στην πεποίθηση περί πλήρους αντικειμενικότητας και τεχνικής επάρκειας/αρτιότητας ή αυθεντίας των οργανισμών αυτών. Αλλά, στο γεγονός ότι τα στοιχεία αυτά, διαμορφώνουν τη βάση πάνω στην οποία λαμβάνονται οι πολιτικές αποφάσεις της παγκόσμιας διακυβέρνησης άτυπης ή επίσημης. Δηλ. επειδή αυτά τα στοιχεία συμμετέχουν και διαμορφώνουν πολιτικές, όπως των G20, και αποτελούν θεμέλιο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.

Άλλωστε, σύμφωνα με τον θεσμικό (νεο)φιλελευθερισμό και τις θεωρίες της αλληλεξάρτησης (σύνθετης : Keohane & Nye, 1989, παράρτημα Δ) τα ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που παράγουν οι διεθνείς οργανισμοί, θα πρέπει να επιλύουν τα «διλήμματα των φυλακισμένων» για τις κυβερνήσεις, να αποφέρουν οφέλη σε όλους, να είναι διαφανή, κ.ο. κ.

Έτσι, η επιλογή στοιχείων από τους παγκόσμιους οργανισμούς ομογενοποιεί την έρευνα, δημιουργώντας μια βάση σύγκρισης των διακρατικών μεγεθών. Ωστόσο, η αξιοπιστία τους δεν βάλλεται μόνο από τα διάφορα paradigm και μεθόδους ακαδημαϊκής έρευνας, αλλά και από τις 'ενδογενείς' αναθεωρήσεις. Δηλαδή, για το ΔΝΤ, τα νούμερα των τελευταίων 2 ετών αναθεωρούνται κατά τι, σχεδόν κατ' έτος. Έτσι, οι αριθμοί που παραθέτω είναι – ως επί το πλείστον- ενδεικτικοί της ιστορικής στιγμής που παράγονται και για συγκριτική χρήση μόνο. Το προαναφερόμενο οφείλεται είτε σε εγγενείς αδυναμίες συλλογής στοιχείων, είτε σε κατευθυνόμενη κυβερνητική πολιτική πληροφόρησης σχετικά με τα κρατικά στοιχεία, είτε σε διαφορετικά διοικητικά συστήματα και κριτήρια. Συνεπώς, δικαιώνονται μερικώς, οι ανησυχίες της ρεαλιστικής σχολής περί απροθυμίας των κρατών να δημοσιοποιήσουν τις πληροφορίες τους για λόγους κρατικού συμφέροντος. Πολύ πιο 'εύθραυστες' είναι οι στατιστικές προβλέψεις του ΔΝΤ, που συχνά τις αναθεωρεί και βάσει των οποίων προβαίνει σε συστάσεις μακροοικονομικής πολιτικής. Γι αυτό και δεν τις χρησιμοποιώ.

Χαρακτηριστικό είναι ωστόσο, ότι τα ποσοτικά στοιχεία στηρίζονται βασικά στα έτη μέχρι το 2011- όχι μόνο λόγω της διάρκειας εξέτασης της διατριβής, αλλά και διότι άλλα φαινόμενα τείνουν να νοθεύσουν τα συμπεράσματα (όπως οι φυσικές καταστροφές (σεισμοί) της Ιαπωνίας την άνοιξη 2011, οι παράπλευρες επιπλοκές της ανόδου των διεθνών τιμών των καυσίμων και των τροφίμων, κ.ά.).

Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ. Γεωπολιτικό Πλαίσιο Αφετηρίας Της Διατριβής Και Χαρακτηριστικά Σημεία Της Κρίσης.

Α) ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΦΕΤΗΡΙΑΣ.

Ο στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να καταστεί διαυγές πώς είχε η γεωπολιτική κατάσταση του διεθνούς συστήματος ακριβώς πριν την κρίση 2007 - 2008. Τα πρώτα σημάδια της ανάκαμψης εκδηλώθηκαν από τα μέσα του 2009 περίπου, αφήνοντά μας ν' ανακαλύψουμε τις πληγές ή τις ανατέλλουσες νέες πηγές γεωπολιτικής ισχύος που θα αναπτύξω στην τρίτη ενότητα.

Η έρευνα ξεκινά με την υπόθεση ότι η κατάσταση στην οποία βρισκόταν το διεθνές σύστημα όταν ξέσπασε η κρίση, χαρακτηριζόταν από τη μονοπολική ηγεμονία των ΗΠΑ, που μετά την τρομοκρατική επίθεση στο έδαφός τους, - την 11/9/2001- ενεπλάκησαν σε στρατιωτικές συρράξεις συμβατικών όπλων στην Μέση Ανατολή – Περσικό Κόλπο, ενώ ήδη είχαν πετύχει να διαδώσουν το οικονομικό τους σύστημα και την ηγεμονία του νομίσματός τους, σχεδόν παγκοσμίως.

Συνοπτικά, αν και το 1985 οι ΗΠΑ μετατράπηκαν στη χώρα με το 'μεγαλύτερο εσωτερικό κι εξωτερικό χρέος' (Ρουμελιώτης, 2009, σ. 88) , στη δεκαετία του 1990 πέτυχαν μια πρωτοφανή ανάπτυξη (Stiglitz, J. (2003a) . Επίσης για κυρίαρχη αμερικανική υπεροχή, τουλάχιστον από την δεκαετία 1990, ομιλούν οι Ρουμελιώτης Π. (1996, σσ.55-65, κεφ. 3), Thurow, L. (1992) και Reich, R. ¹⁴

Ορατές ωστόσο, ήσαν οι προοπτικές ανάδυσης νέων πόλων από τις ανερχόμενες οικονομικές δυνάμεις, BRIC, ή νέων περιφερειακών οργανώσεων (Ρουμελιώτης, 2009, σ. 85), ιδιαίτερα μετά την κρίση της ΝΑ Ασίας, 1997. Ωστόσο, εντύπωση προκαλούν οι εκτιμήσεις της CIA στο World Factbook για το 2007 που ανέβαζαν το ΑΕΠ των ΗΠΑ σε 13,84 τρις εκτ.\$, ενώ της ΕΕ σε 14,38 · την ανάπτυξη των ΗΠΑ σε 2,2%, ενώ της ΕΕ σε 3% · τον πληθωρισμό στις ΗΠΑ σε 2,9%, ενώ της ΕΕ σε 1,8% · αντίστροφα η ανεργία στις ΗΠΑ ανερχόταν στο 4,6% του ΑΕΠ, έναντι της ΕΕ 8,5% (Reuters, Καθημερινή, 9-8-2008). Δηλ. δείχνουν ότι οι ΗΠΑ βρέθηκαν σε χαμηλότερη θέση από την ΕΕ που ήταν ο κυριότερος ανταγωνιστής οικονομικής κι εμπορικής ισχύος, αλλά ταυτόχρονα και γεωπολιτικός εταίρος. Από την άλλη μεριά, η ΕΕ διαπίστωνε σιγά-σιγά, ότι έχανε έδαφος στο επίπεδο της παραγωγικότητας από τις ΗΠΑ: Η διαφορά τους για το διάστημα 1998- 2007, μετρούμενη ως % του ΑΕΠ ανά εργάσιμη ώρα, μεταξύ ΕΕ των 15 (οι πιο ανεπτυγμένες) και ΗΠΑ, είχε διευρυνθεί στο 13% (Werner Roeger, Janos Varga and Jan in 't Veld-European Commission. (2010).

Για την περιγραφή των εξελίξεων, η διατριβή καλύπτεται γεωοικονομικά για την μέχρι-προ-κρίσης περίοδο από: Ρουμελιώτη, Π. (2009, κεφ. 2, που συνεχίζει το ερώτημα σχετικά με τις προοπτικές ανάπτυξης ενός πολυπολικού συστήματος (ibid, κεφ. 3). Επίσης, για την αμερικάνικη πολιτική μέχρι το 2002, καλύπτεται από την ανάλυση του Παπασωτηρίου, Χ. (2003) ενώ μέχρι το 2004, από τον Walt, St. (2007). Έτσι, δεν θα επαναλάβει τα προαναφερόμενα σημεία, ενώ ασπάζεται τις εκτιμήσεις για την ισχυροποίηση της σχετικής θέσης των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα, την αυγή της τρίτης χιλιετίας και την ηγεμονία τους όταν ξέσπασε η κρίση, παρά τα οικονομικά προβλήματα του διπλού ελλείμματος που ξαναεμφανίστηκαν μετά το 2000 και της απορύθμισης των κεφαλαιαγορών (που ευνόησε τις παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισοροπίες).

Άλλωστε, η μείωση των οικονομικών επιδόσεων των ΗΠΑ δεν σημαίνει αυτομάτως ότι χάνουν την ηγεμονική θέση τους, (ως 'πρώτος μεταξύ ίσων'), ενώ η ηγετική τους ικανότητα στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση παρουσιάζει διακυμάνσεις. Αν και από το 2005, εμφανίζεται έλλειμμα παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης [αφού οι τότε παγκόσμιες ανισοροπίες και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες, δεν αντιμετωπίστηκαν με διακρατικό συντονισμό] είναι στη σύνοδο G20, Ιούνιος 2010, που φαίνεται εμφανέστερα ότι οι ΗΠΑ δεν μπορούν να επηρεάσουν εντελώς κατά το συμφέρον τους τις αποφάσεις των εταίρων [πχ το χρονικό όριο του 2013 να έχουν μειωθεί τα ελλείμματα των χωρών – μελών, κ.ά.]. Όμως, η ήπια ισχύς των ΗΠΑ, είχε αναμφισβήτητα πληγεί ήδη πριν την κρίση, από την πολιτική του προέδρου Μπους του νεώτερου, όπως μαρτυρούν οι προαναφερόμενοι συγγραφείς, κι αναλυτικότερα ο Walt, S. (2007). Ειρήσθω εν παρόδω, ότι η κρίση έπληξε ακόμη περισσότερο την ήπια ισχύ των ΗΠΑ, επειδή ξεκίνησε από αυτές, δηλ. την 'καρδιά' του οικονομικού συστήματος, θέτοντας σε αμφισβήτηση το ίδιο το μοντέλο της οικονομίας - του οποίου οι ΗΠΑ ήταν το παράδειγμα – όπως επίσης, έθεσε και σε αμφισβήτηση τον διεθνή ρόλο του εθνικού τους νομίσματος.

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΔΙΑΜΑΧΕΣ

Ωστόσο, υφίσταται μια ακαδημαϊκή διάσταση σχετικά με :

Α) αν ήδη τότε (πριν την κρίση) οι ΗΠΑ είχαν εξασθενήσει αρκετά ώστε να διακυβευεται η ηγεμονία τους. Η έννοια της ηγεμονίας των ΗΠΑ έχει οριοθετηθεί πρόσφατα σε: Χαζάκης, Κ. (2007, σς. 129-187), Walt, St. (2007) και είναι βέβαια στην παράδοση των Kindleberger (1973/1986), Μακιαβέλι, Θουκυδίδη κ.ά.

- 1) *Από την πλευρά των εξασθενημένων ΗΠΑ:*

Ο Ρουμελιώτης, Π. (2009, σ. 86): αν και δέχεται σε αρκετά σημεία την ανάλυση του Walt , τελικά θεωρεί ότι σημειώνεται εξασθένιση του ηγεμονικού ρόλου των ΗΠΑ, ήδη πριν την κρίση, εξαιτίας α) της κατασπατάλησης οικονομικών πόρων για τους προληπτικούς πολέμους στην αρχή της τρίτης χιλιετίας, β) την επιδείνωση των διπλών ελλειμμάτων και γενικότερα των οικονομικών δομών των ΗΠΑ, και γ) τέλος αυτής της ίδιας της κρίσης των subprimes 2007, θεωρώντας ότι βρισκόμαστε σε φάση μετάβασης από ένα μονοπολικό σε ένα πολυπολικό διεθνές σύστημα (Ρουμελιώτης (2009, κεφ. 3).

Επίσης, στην ίδια άποψη και ο Gilpin (2004, παρατίθεται σε Ρουμελιώτη, 2009, σ. 86), ο Engdahl, (2007, παρατίθεται σε Ρουμελιώτη, 2009 σ. 87). Ωστόσο, οι τελευταίοι αναφέρονται ως επί το πλείστον στην περίοδο 1970 – 80, όπου στις ΗΠΑ υπήρχε οικονομική κάμψη με τα διπλά ελλείμματα, η μη μετατρεψιμότητα του δολαρίου (κατάρρευση συστήματος Bretton Woods). Εξάλλου, για την περίοδο αυτή συμφωνούν οι περισσότεροι . Έτσι, ο Kennedy, P. (2000) παρατηρούσε, ότι ο ‘ηγεμόνας’ δεν είναι σε θέση πλέον να παρέχει νομισματική σταθερότητα (παρατίθεται σε Ρουμελιώτης, 2009, σ. 97). Ακόμη, ο Attali, J (2006), υποστηρίζει την πολυπολικότητα (παρατίθεται σε Ρουμελιώτης, 2009, σ. 155) η οποία είναι προς το συμφέρον των αναδυόμενων δυνάμεων. Την άποψη προς «έναν πολυπολικό κόσμο» συμμερίζονται επίσης αξιωματούχοι κι αναλυτές της ΕΕ, όπως ο Andres Ortega, Ivan Krastev. ¹⁵

Επίσης, οι Mario Draghi, Marco Buti et alii ¹⁶

- 2) *Από την οπτική γωνία των ισχυρών ΗΠΑ:*

Το 1990 ο Joseph Nye εξέδωσε το βιβλίο ‘Bound to Live’ με το οποίο αμφισβητούσε την τότε κυρίαρχη άποψη ότι οι ΗΠΑ βρισκόταν σε παρακμή και εκεί ανέπτυξε για πρώτη φορά την έννοια της «ήπιας Ισχύος» (Nye, 2005, σ. 21).

Επίσης η Susan Strange αμφισβητούσε την παρακμή τους, - ουσιαστικά αναφερόμενη στη δεκαετία 1990- (παρατίθεται σε Ρουμελιώτης, 2009, σ. 91), ο Stiglitz, J. (2003). Εν τω μεταξύ, την αμερικανική οικονομική ενδυνάμωση κατά τη δεκαετία 1990, επιβεβαιώνουν πλείστοι της βιβλιογραφίας όπως οι Johnson, S. and Kwak, J. (2010, σ. 7), Stiglitz, J. (2003a), κ.ά. . Ωστόσο, ο Stiglitz κατηγορηματικά διατυπώνει ότι «από τον Μάρτιο 2001, η αμερικανική οικονομία εισήλθε σε ύφεση» (2010, σ. 4) λόγω της χρηματιστηριακής κρίσης των αξιών των εταιρειών ηλεκτρονικών υπολογιστών: 78% πτώση της αξίας των μετοχών υψηλής τεχνολογίας, μεταξύ Μάρτιου 2000 και Οκτώβριου 2002.

Ο Stephen Walt (2007), θεωρεί ότι (μέχρι την κρίση) οι ΗΠΑ κατέχουν μια πρωτοφανή θέση ισχύος των ΗΠΑ, επειδή δεν λειτούργησαν ως δύναμη του status quo μετά την κατάρρευση της αντίπαλης Σοβιετικής Ένωσης, αλλά επεδίωξαν την «πρωτοκαθεδρία τους για ν' αυξήσουν κι άλλο την επιρροή τους» (Walt, 2007, σ. 53). Ακόμη ο Thurow, L. (1992,1996, παρατίθεται σε Ρουμελιώτης (2009), σ.98], ο Zakaria, F. (2008, παρατίθεται σε Ρουμελιώτης, 2009, σ. 99], ο Mayer, A. (2008, παρατίθεται ibid].

B) Μετά την κρίση όμως, με τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης πώς διαγράφονται οι προοπτικές του διεθνούς συστήματος κρατών, από την ακαδημαϊκή κοινότητα;

Η Subacchi, Paola (01/2010), αφού αμφιταλαντεύεται μεταξύ ανάδυσης πολυπολικού κόσμου και αμερικανικής ηγεμονίας, απομακρύνεται από την προοπτική της πρόβλεψης του τέλους της αμερικανικής υπερδύναμης, για να υποστηρίξει τελικά ότι παρά την κρίση και τη μείωση της σχετικής τους ισχύος, οι ΗΠΑ θα συνεχίσουν να κατέχουν την ηγεσία στην παγκόσμια οικονομία. Την θέση της αυτή στηρίζει στο μέγεθος, τους θεσμούς, τις δυνατότητες της αμερικανικής οικονομίας για τεχνολογική πρόοδο, την ευελιξία της αγοράς εργασίας, την προσέλκυση ξένων επενδύσεων, την υπεροχή του δολαρίου στο διεθνές νομισματικό σύστημα, παρά την παροδική αμφισβήτηση που εκδηλώθηκε το 2009 μεταξύ των G20. Η Subacchi, βλέπει τις ΗΠΑ ως ' την πρώτη δύναμη μεταξύ ίσων' (primus inter pares) στην αναμόρφωση της διεθνούς οικονομικής αρχιτεκτονικής (G20, ΔΝΤ, κ.ά.), και ως ηγεμόνα που θα μπορούσε ανεπιφύλακτα να επηρεάσει τους πολυμερείς θεσμούς προς όφελος των εθνικών της συμφερόντων (ibid, σ. 259-260). Απλώς συμπληρώνει, ότι οι ΗΠΑ θα πρέπει να δεχθούν μια αναδιανομή της ισχύος μεταξύ των άλλων ισχυρών οικονομιών, προς όφελος νέων κρατών όπως η Κίνα.

Ο λόγος που αναφέρω το άρθρο της Subacchi (2010) είναι επειδή και η παρούσα διατριβή θα καταλήξει σε παρεμφερή συμπεράσματα. Ωστόσο, η Subacchi δεν έχει χρησιμοποιήσει παραμέτρους της σκληρής ισχύος, όπως θα κάνει η παρούσα διατριβή, βλέποντας τη σχέση ΗΠΑ – Κίνας μόνο ως ανταγωνιστική και μόνο σε οικονομικό επίπεδο ουσιαστικά. Ενώ η παρούσα διατριβή φωτίζει τη συμπληρωματικότητα της μεταξύ τους σύνθετης αλληλεξάρτησης (τύπου Keohane, R. & Nye (1989), μεταξύ των οικονομιών τους αλλά και μεταξύ οικονομικού και στρατιωτικού τομέα (πυρηνικά, το θέμα του Ιράν, κ.ά.), επαληθευοντάς την θεωρία. Επίσης η Subacchi (2010) επισημαίνει, όπως και η παρούσα διατριβή, τη μείωση της σχετικής δύναμης της Ευρωζώνης – ιδιαίτερα Αγγλίας, Γαλλίας, Γερμανίας. Ακόμη, η παρούσα έρευνα θα επισημάνει και την υποβάθμιση της σχετικής ισχύος της

Ιαπωνίας, καθώς και τη μετάθεση του αμερικανικού ενδιαφέροντος και του NATO, στον Ειρηνικό.

Περίπου στο ίδιο μήκος κύματος, εμφανίζεται και ο Gamble, A. Αρχικά, ο Gamble, A. (2009, κεφ. 10) αναλύει διεξοδικά την ακαδημαϊκή συζήτηση σχετικά με την μείωση της αμερικανικής ισχύος τη δεκαετία του 1970, λόγω των ενεργειακών κρίσεων και του στασιμοπληθωρισμού, από την οποία ωφελήθηκαν οι Ιαπωνία και η Γερμανία, ώστε να αναδειχθούν σε πλεονασματικές χώρες (στο Ισοζύγιο Πληρωμών).

Συγκριτικά όμως με τις συνέπειες της κρίσης του 2008 και παρά τις προοπτικές παρατεταμένης ύφεσης που επακολούθησαν, ο Gamble υποστηρίζει ότι οι ΗΠΑ, παρά την περαιτέρω σχετική μείωση της ισχύος τους και την αυξανόμενη δυσκολία να διατηρήσουν την ηγεμονία, έχουν ακόμη σημαντικές δυνάμεις σε εφεδρεία – χάρη στον δυναμισμό του πληθυσμού τους από τα συνεχή κύματα μεταναστεύσεων, την υπεροχή τους στην τεχνολογική καινοτομία και τις επιστήμες, αλλά και επειδή δεν έχουν έναν ‘ξεκάθαρα ορατό’ αντίπαλο (ibid, σ.139). Ούτε θεωρεί την Κίνα έτοιμη να διεκδικήσει την παγκόσμια ηγεμονία, αλλά ούτε ότι είναι κάτι τέτοιο εμφανές στο μέλλον, τόσο για τις επιδιώξεις της όσο και για τις δυνατότητές της. Για την ΕΕ που είναι ισοδύναμη σχεδόν στο μέγεθος της οικονομίας (με όρους ΑΕΠ) με τις ΗΠΑ, επισημαίνει εμπόδια σχετικά με την εσωτερική της ενοποίηση, τη νομισματική της ολοκλήρωση, την κοινή δημοσιονομική, φορολογική, πολιτική, την άμυνα. Οι συνεχείς διευρύνσεις της ΕΕ στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, της επέφεραν μία φαινομενικά, προσωρινή οικονομική εξασθένιση που συνετελέσθη όμως πριν το ξέσπασμα της κρίσης. Έτσι, επιδεινώθηκαν οι όποιες συνέπειες της διεύρυνσης, κι η θέση του ευρώ (με τα προβλήματα εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους αρκετών μελών της).

Πιο μετριοπαθής ο Eric Helleiner, τον Μάιο 2010, παρατηρεί ότι βρισκόμαστε σε ένα μεσοδιάστημα, όπου δεν φαίνεται ακόμη τί θα επικρατήσει : “interregnum, not a constitutive phase”(Helleiner, 2010, p. 633). Θέτει σε αμφισβήτηση ολόκληρο το σύστημα των θεσμών των Bretton Woods. Όμως παρατηρεί, ‘η κρίση δεν έφερε νέα τάξη πραγμάτων’ (ibid). Ο ίδιος, αναφέρεται στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), τον όμιλο της Παγκόσμιας Τράπεζας (ΠΤ) και αργότερα τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) που ενσωματώνουν την τάξη στο οικονομικό σύστημα προς όφελος της ηγεμονικής δύναμης (ΗΠΑ) μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο και που χαλαρά μόνο, συνδέονται με τον ΟΗΕ. Οι θεσμοί αυτοί – συνεχίζει - εξακολουθούν να υφίστανται [μόνο η Bank for International Settlements (BIS), είναι ο μοναδικός

θεσμός πριν τη μεταπολεμική τάξη, συγκεκριμένα από το 1930 (ibid, σ. 621) . Όμως αφενός, το σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών που υποστήριζε το καθεστώς Bretton Woods κατέρρευσε από τη δεκαετία 1970, αφετέρου ανερχόμενες οικονομικές δυνάμεις της Ασίας - μετά τη κρίση 1997/98 – προκαλούν το συσχετισμό δυνάμεων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Έτσι, ο Eric Helleiner είναι από εκείνους που βλέπουν την παρούσα κρίση ως συνέπεια των αλλαγών των δεκαετιών 1970-80 τόσο στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, όσο και από την απελευθέρωση των αγορών κεφαλαίων. Κι όχι μόνο. «Η οικονομική τάξη του Bretton Woods είναι η μεταπολεμική συνέπεια της κρίσης του 1930», συνεχίζει. (ibid,σ. 624).

Η παρούσα διατριβή εντάσσεται στις προαναφερόμενες προοπτικές περί διατήρησης της αμερικανικής ηγεμονίας, όχι μόνο λόγω της κινεζικής ανεπάρκειας για τον ρόλο του παγκόσμιου ηγεμόνα ή έστω ισοδύναμου αντίπαλου των ΗΠΑ, αλλά και λόγω της μεγαλύτερης εξασθένησης των παραδοσιακών εταίρων των ΗΠΑ δηλ. ΕΕ και Ιαπωνίας (λιγότερο). Στηρίζεται όχι μόνο στην οικονομία [όπως οι περισσότερες αναλύσεις των ακαδημαϊκών Ινστιτούτων και Οργανισμών] αλλά και στην άμυνα, θεωρώντας ως σημαντικότερο πυρήνα των εξελίξεων συνολικά, όχι μόνο το G7 εν μέσω του G20, αλλά το G5 – τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, όπου συμμετέχει και η Κίνα – επαληθεύοντας τη θεωρία της σύνθετης αλληλεξάρτησης (Keohane &Nye).

Ας παρακολουθήσουμε τώρα, συνοπτικά τα χαρακτηριστικά της παρούσας κρίσης και τις γεωπολιτικές συσχετίσεις με προγενέστερες .

B) ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ.

Ο στόχος στην εισαγωγική πρώτη ενότητα είναι η σύνδεση της έρευνας της διατριβής με την ίδια την κρίση, δηλ. μια σύντομη υπενθύμιση των κυριότερων χαρακτηριστικών της και των βασικών εξελίξεων. Μετά, η ένταξη της παρούσας κρίσης στο πανόραμα των οικονομικών κρίσεων, ιδιαίτερα εκείνων της παγκοσμιοποίησης · δηλ. από τη δεκαετία του 1980 και μετά όπως προκύπτει από τον προσδιορισμό του Ρουμελιώτη, Π. (2009, σ. 288).

Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει ακόμη, ένα πανόραμα των βασικών απόψεων (για την κρίση) εκείνων των θεσμών που επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων στον Διακρατικό Συντονισμό Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ). Παρουσιάζει επίσης και τις χαρακτηριστικότερες σχετικές διαμάχες που προέκυψαν όπως: α) περί μοναδικότητας ή όχι της κρίσης, β) σχετικά με τα αίτια της κρίσης, γ) λιτότητα ή

δημοσιονομική επέκταση, για τις στρατηγικές εξόδου. Η συζήτηση για δ) το διεθνές νόμισμα θα παρουσιαστεί στο δεύτερο κεφάλαιο (B.1.Δ9) και στο Παράρτημα Γ, ενώ εκείνη περί πολυπολικότητας ή συνέχισης της αμερικανικής ηγεμονίας, αναφέρθηκε προηγουμένως.

Οι παραπάνω τέσσερις διαμάχες σχετίζονται με το θέμα της διατριβής στην ευρύτερη του διάσταση, καθώς αποτελούν την αντανάκλαση στο επίπεδο της ιδεολογίας, άλλων διενέξεων που αφορούν το ρεαλιστικό ή υλιστικό επίπεδο:

Φερ' ειπείν (δηλ.) η διένεξη περί μοναδικότητας ή μη της πρόσφατης κρίσης σχετίζεται με τις ευθύνες που αποδίδουν στο ΔΝΤ και το G7, ορισμένοι άλλοι συναφείς - ανταγωνιστικοί οργανισμοί (πχ η Παγκόσμια Τράπεζα). Η προαναφερόμενη διένεξη επηρέασε – όπως κι εκείνη για τα αίτια - τα μέτρα οικονομικής πολιτικής και της ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα, καθώς και τις συνέπειές τους. Υπ' αυτήν την έννοια, συναφής είναι και η διαμάχη 'λιτότητα έναντι δημοσιονομικής επέκτασης' που ξέσπασε το 2010, με αφορμή τη σύνοδο του Τορόντο των G20 (προκειμένου για την 'σωστή στιγμή' απόσυρσης των κρατικών μέτρων στήριξης). Διότι, οι επιπτώσεις επί του δημοσίου χρέους και οι συνέπειες στην (δημοσιονομική) Προσαρμογή σχετίζονται με τις μακροοικονομικές παγκόσμιες ανισορροπίες. Έτσι, η σχετική διένεξη αντανακλά τον γεω-οικονομικό ανταγωνισμό ΗΠΑ-Κίνας, και την δυσaráσκεια των εταίρων των ΗΠΑ στο G20, για τα μεγάλα χρέη του 'ηγεμόνα' του διεθνούς συστήματος.

Η διαμάχη για το διεθνές (αποθεματικό) νόμισμα σχετίζεται με την αμφισβήτηση του δολαρίου ως διεθνούς νομίσματος από αρκετούς κρατικούς δρώντες – εταίρους του G20.

Τέλος, η προοπτική περί επικείμενης πολυπολικότητας στην εξέλιξη του διεθνούς συστήματος (που αναφέρθηκε προηγουμένως), αντανακλά τους πόθους πολλών Ευρωπαίων και επίσης αναδυόμενων οικονομιών, έναντι των αμερικανικών συμφερόντων.

Πίσω από τις διαμάχες και τις ιδεολογίες, υπάρχουν εθνικά και πολυμερή, επενδεδυμένα συμφέροντα, καθώς και αντιπαραθέσεις ήπιας ισχύος. Κατά βάθος, επισκιάζουν τους ανταγωνισμούς μεταξύ των G20, των Κίνας –ΗΠΑ, αλλά και μεταξύ των θεσμών. Ωστόσο, διαμέσου αυτών των διαμαχών διαπιστώνει κανείς την έντονη αμφισβήτηση του 'δίκαιου του ισχυρού' ή τις πληγές στην ήπια ισχύ των ΗΠΑ που άφησε η κρίση, ως αποτυχία του χρηματοπιστωτικού, οικονομικού και διεθνούς νομισματικού συστήματος που πρεσβεύουν.

ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.

Τρία χρόνια μετά την εκδήλωση πλέον πρόσφατης κρίσης της παγκοσμιοποίησης, ο Nicolas Baverez συνόψιζε τις τρεις φάσεις της (*Le Monde - Economie*, 29/6/2010, σ.1) : α) κρίση ρευστότητας των τραπεζών μετά την έκρηξη της φούσκας τίτλων χρέους στα χρηματιστήρια, β) αποπληθωρισμό με κατάρρευση της Ζήτησης και ανεργία, γ) αμφισβήτηση της φερεγγυότητας του κρατικού χρέους και κρίση κρατικού χρέους για μερικά κράτη της Ευρώπης. Όπως ο ίδιος τόνισε, οι κεντρικές τράπεζες διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο και κράτησαν χαμηλά τα επιτόκια κατά τη διάρκεια της κρίσης, για την ανάκαμψη της οικονομίας. Επίσης, ότι οι κεντρικές τράπεζες χρηματοδότησαν τα κρατικά ελλείμματα που προέκυψαν από τα μέτρα στηρίξης των εθνικών οικονομιών αγοράζοντας κρατικά ομόλογα (περίπου € 35 δις η ΕΚΤ για τον μήνα Μάιο 2010, (*ibid*). Συνεχίζοντας αναφέρει ακόμη, ότι οι κεντρικές τράπεζες συνέβαλαν στην άφθονη παροχή ρευστότητας στις ιδιωτικές τράπεζες, αγοράζοντας (μεταξύ άλλων) αποσβεσμένα στοιχεία ενεργητικού άλλων τραπεζών όπως: \$2,75 (€ 2,2) δις η Fed, ή € 60 δις η ΕΚΤ (*ibid*).

Στις 9/4/2008, το ΔΝΤ είχε εκτιμήσει το κόστος της κρίσης των subprimes σε \$ 945 δις: \$ 565 δις το κόστος από τις ζημιές των στεγαστικών δανείων, \$240 δις οι ζημιές των αγορών παραγώγων της εμπορικής στεγαστικής αγοράς, \$ 120 δις οι ζημιές από δάνεια προς επιχειρήσεις, \$ 20 δις οι ζημιές από καταναλωτικά δάνεια (*Le Monde*, 10/4/2008. Παρατίθεται σε Ρουμελιώτης, 2009, σ. 328). Τον Ιανουάριο 2009, οι συνολικές ζημιές του τραπεζικού συστήματος ανήλθαν σε \$ 2.200 δις, (Ρουμελιώτης, Π., 2009, σ. 329). Ήδη με τα τότε στοιχεία, η σύγκριση με προγενέστερες κρίσεις απεκάλυπτε ένα τεράστιο κόστος. Η κρίση των αμερικάνικων ταμειωτηρίων 1985-1995 κόστισε περίπου \$ 210 δις, η ιαπωνική κρίση 1990-1999 κόστισε περίπου 780\$ δις και η ασιατική 1998-1999, περίπου \$410 δις (*ibid*). Ωστόσο, ένα χρόνο αργότερα σχεδόν, το ΔΝΤ ακόμη προσπαθούσε να εντοπίσει το μέγεθος του κόστους της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης, για τις κυβερνήσεις. Τότε, στις 24 Απριλίου 2010, το ΔΝΤ ανέφερε ότι από πλευράς της άμεσης στήριξης του χρηματοπιστωτικού τομέα, το κόστος της κρίσης ανήλθε στο 2,7 % του ΑΕΠ (κατά μέσο όρο) για το σύνολο των ανεπτυγμένων χωρών του G20.¹⁷ Αν συνυπολογίσουμε την εγγύηση των τραπεζικών καταθέσεων και άλλων στοιχείων παθητικού των τραπεζών, το κόστος φτάνει το 25% του ΑΕΠ για τις ανεπτυγμένες G20. Προσθέτοντας το έμμεσο κόστος από την ύφεση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και των φορολογικών εσόδων που χάθηκαν, τη δημοσιονομική επέκταση και το κόστος του αυξημένου δημοσίου

χρέους που επακολούθησε, φτάνουμε περίπου το 27 % του ΑΕΠ (ibid). Επιπλέον, το 2009 ήταν μια από τις χειρότερες χρονιές για το παγκόσμιο εμπόριο που συρρικνώθηκε κατά 12% σε όγκο, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου.¹⁸

Τον Ιούλιο 2010, ο καθηγητής Richard Baldwin επιβεβαίωσε για τους Ευρωπαίους ότι η κρίση δεν είχε τελειώσει, αλλά η επόμενη φάση της – η επιδείνωση του δημοσίου χρέος- βρισκόταν σε εξέλιξη.¹⁹

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιβεβαίωσε την αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων, από την κατάσταση ισορροπίας περίπου (κατά μέσο όρο) το 2007, σε περίπου 7% του ΑΕΠ για τα μέσα του 2010. Οι προβλέψεις της για το 2011, ανέβαζαν το δημόσιο χρέος σε 84% του ΑΕΠ για την ΕΕ ως σύνολο και στο 88% για την ευρωζώνη.²⁰

Σχεδόν σύγχρονη, η έρευνα του MacKinsey Global Institute για 14 αναπτυσσόμενες οικονομίες (G7, BRIC, Ελβετία, Ισπανία, Ν. Κορέα.), βρήκε ότι το ιδιωτικό συν το δημόσιο χρέος τους ανήλθε από 200 % του ΑΕΠ το 1995 σε 300 % το 2008 [Παρατίθεται σε The Economist, 26/6/2010, σ. 3 ειδικού αφιερώματος].²¹

Η αναλογία χρέος/ΑΕΠ των G7 έφτασε το 2010 το πιο υψηλή τιμή της για τα τελευταία 60 χρόνια (Πηγή: ΔΝΤ. ibid, σ. 11). Πάντως, ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ στη φθινοπωρινή σύνοδο του Ταμείου 8-9/10/2010, διαπίστωνε ότι δημόσιο χρέος των ανεπτυγμένων οικονομιών αυξανόταν πολύ, ήτοι « από 75%/ΑΕΠ πριν την κρίση, σε 110%/ΑΕΠ μέχρι το 2014, ήτοι 35 περίπου μονάδες».²²

Ήδη, ο ο Lipsky, J. (2010) επιβεβαίωσε ότι η παγκόσμια ανάκαμψη του ΑΕΠ για το πρώτο ήμισυ του 2010 κινήθηκε περίπου στο 4,75 %, αλλά για τις αναδυόμενες ασιατικές οικονομίες το ποσοστό ήταν περίπου 7,25 %. Για το δεύτερο εξάμηνο όμως, οι προοπτικές διαφαίνονταν ασθενέστερες από ότι είχε αρχικά προβλεφθεί.²³

Πάντως, την 2/11/2010, με μέτρο τις απολεσθείσες θέσεις εργασίας, ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ ανεβάζει το κόστος της κρίσης, σε 30 εκτ. θέσεις απασχόλησης.²⁴

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ:

Η παρούσα έρευνα ακολουθεί τις απόψεις του Ρουμελιώτη, Π. (2009) που εντάσσει την σύγχρονη κρίση στην συνέχεια των προηγούμενων κρίσεων της ώριμης φάσης της παγκοσμιοποίησης (περίοδος 1980 και μετά, αν και σταδιακά άρχισε από τη δεκαετία του 1970).²⁵ Ως κύριες συνισταμένες της χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης, ο Π. Ρουμελιώτης, θεωρεί τις Άμεσες Διεθνείς Επενδύσεις (ΑΔΕ)

και τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Ως βασική αιτία τέτοιων κρίσεων θεωρεί την απορύθμιση των κεφαλαιαγορών για την ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων, επειδή: Οι διεθνείς κεφαλαιαγορές έχουν αναπτύξει μιαν αυτόνομη δυναμική που προκαλεί αστάθεια. Η απελευθέρωση και απορύθμιση των κεφαλαιαγορών συνέβαλε στη μετάδοση της κρίσης των αμερικανικών στεγαστικών δανείων, στο μέτρο που ήταν εύκολο οι τίτλοι αυτοί να εξαχθούν και να εμπορευματοποιηθούν χωρίς ελέγχους και περιορισμούς. Από τους παίκτες των κεφαλαιαγορών, τα κερδοσκοπικά επενδυτικά ταμεία (KET ή Hedge Funds) διαχειρίζονται μεγάλο όγκο στοιχείων ενεργητικού, έχουν βραχυπρόθεσμο επενδυτικό ορίζοντα και δεν διακρίνονται από διαφάνεια στην πληροφόρηση και τις δραστηριότητές τους. Στοιχεία του ενεργητικού των τραπεζών (πχ. δάνεια επιχειρήσεων) μεταφέρονται στα KET επειδή έτσι, βελτιώνεται η φερεγγυότητα της τράπεζας (δείκτης ίδια/ξένα κεφάλαια, *ibid*, σελ. 293).

Τον Αύγουστο του 2007, όταν ξέσπασε η κρίση των Subprimes των στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ, ο ίδιος συνεχίζει, «η αγορά των στεγαστικών δανείων αδρανοποιήθηκε, τα υπερχρεωμένα KET (ή Hedge Funds) επιδίωξαν να ρευστοποιήσουν του τίτλους αυτούς, αλλά επειδή η αγορά είχε αδρανοποιηθεί δεν μπόρεσαν τελικά να τους διαθέσουν» (*ibid*, σ. 294). Συνεπώς μειώθηκε η αξία του ενεργητικού τους, και επειδή βάσει αυτής δανειζόντουσαν, τα Hedge Funds στη συνέχεια, δεν μπόρεσαν να βρουν νέους πόρους για να συνεχίσουν την λειτουργία τους. Τελικά, δεν μπόρεσαν να ρευστοποιήσουν στεγαστικά δάνεια υψηλού ρίσκου. Έτσι πώλησαν άλλες μετοχές. Οι ρευστοποιήσεις αυτές συνέβαλαν στη πτώση των διεθνών χρηματιστηριακών αγορών και στις υποτιμήσεις νομισμάτων (κυρίως αναδυομένων) που είχαν υποστεί ζημιές.

Ειδικά χαρακτηριστικά της περιόδου που οδήγησε στην κρίση των 2007-10, είναι: α) η τιτλοποίηση των δανείων (από το 1980, δηλ. η μετατροπή τους σε διαπραγματεύσιμα ομόλογα όπου η αμοιβή εξαρτάται από το επιτόκιο και είναι αντιστρόφως ανάλογη της αξίας τους) και β) τα χρηματοοικονομικά παράγωγα των δανείων, διότι έτσι μεταφέρεται το ρίσκο από τους ισολογισμούς των τραπεζών στους εξωτερικούς επενδυτές. Έτσι, επιτυγχάνεται η αύξηση των τραπεζικών πιστώσεων. «Η τιτλοποίηση και η αγορά παραγώγων ευνοήθηκε από την πολιτική χαμηλών επιτοκίων μέχρι το 2004, από την Fed. . . Παρά τους κανόνες εποπτείας του τραπεζικού συστήματος Βασιλεία I και Βασιλεία II, η αγορά των hedge funds, της τιτλοποίησης . . . χαρακτηριζόταν από έλλειψη κανόνων λειτουργίας και εποπτείας» (*ibid*, σ. 320). Στο τέλος η πτωτική πορεία της αγοράς ακινήτων επιδείνωσε τα

πράγματα γιατί δεν καλύφθηκαν τα δάνεια από την πώληση των ακινήτων. Η κρίση μεταδόθηκε στις ασφαλιστικές εταιρείες που είχαν καλύψει τα επισφαλή στεγαστικά δάνεια κι αλυσιδωτά, εξαπλώθηκε στην πραγματική οικονομία (ibid, σελ. 322). Η αλληλεξάρτηση των εθνικών οικονομιών, συνέβαλε στην μετάδοση της κρίσης διεθνώς.

ΑΙΤΙΑ

Γενικά όπως συνοψίζουν οι Acharaya και Richardson (2009, σς. 12, 57-61) , υπάρχει σχεδόν ομοφωνία στην βιβλιογραφία, ότι οι βασικές αιτίες της κρίσης έγκεινται στον συνδυασμό (άμετρης) πιστωτικής επέκτασης και ‘φούσκας’ ακινήτων.

Μετά, ως περισσότερο συχνές αιτίες -μεταξύ των ερευνητών- εμφανίζονται: η συμβολή των χρήματο-οικονομικών καινοτομιών, ιδιαίτερα της τιτλοποίησης των στεγαστικών δανείων και του τρόπου που γίνεται η διασπορά του οικονομικού κινδύνου στα σύνθετα χρήματο-οικονομικά προϊόντα (Augar 2009, Tett 2009,). Επίσης, η απορύθμιση των κεφαλαιαγορών Johnson, S. and Kwak, J. (2010), σ.10).

Επιπροσθέτως, για τα αίτια της πρόσφατης κρίσης ο Ρουμελιώτης θεωρεί υπεύθυνο έναν συνδυασμό κι άλλων παραγόντων εκτός από την αστάθεια κεφαλαιαγορών , όπως η κατάργηση του Glass – Steagall Act (προπολεμικός νόμος των ΗΠΑ – ανακλήθηκε το 1999 - που περιόριζε τις καταθετικές τράπεζες ώστε να μην ασκούν επενδυτικές δραστηριότητες), το καθεστώς των ορκωτών -ελεγκτών λογιστών δηλ. να αμείβονται από τους πελάτες τους, τα χαμηλά επιτόκια της Fed που διευκόλυναν την υπερβολική ρευστότητα και συνεπώς τις κερδοσκοπικές ενέργειες, την αύξηση του χρέους των νοικοκυριών κι επιχειρήσεων, τις τιμές των ακινήτων, κά.. Παράλληλα, αναδυόμενες οικονομίες, πχ η Κίνα μετέφεραν πόρους προς τις ΗΠΑ με την αγορά αμερικανικών τίτλων χρέους από τα συναλλαγματικά τους αποθέματα.²⁶

Έτσι οι ΗΠΑ μπορούσαν να συνεχίζουν την ίδια καταναλωτική πολιτική τους και τα νοικοκυριά την υπερχρέωσή τους. Αντίθετα, η ΕΕ (ιδιαίτερα η Γερμανία), η Ιαπωνία επιμερίζουν τη μεταφορά πόρων τους προς άλλες χώρες της ΝΑ Ασίας, τις ΗΠΑ, την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (ibid).²⁷

Ωστόσο, οι ΗΠΑ προσελκύουν το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης των ομολόγων τους, κυρίως λόγω του διεθνούς ρόλου του δολαρίου (πχ τιμολόγηση πετρελαίου, συναλλαγματικά αποθέματα, εμπορικοί διακανονισμοί) αλλά και επειδή επηρεάζουν αποφασιστικά την παγκόσμια Ζήτηση λόγω του μεγέθους της οικονομίας τους και της προηγμένης τεχνολογίας.

Ωστόσο για το έναυσμα της κρίσης ο Ρουμελιώτης αποδίδει τις περισσότερες ευθύνες στην αλλαγή της πολιτικής των επιτοκίων των ΗΠΑ, που αυξήθηκαν από 1% σε 5,25% μέσα σε δύο χρόνια: 'η Fed άρχισε να εφαρμόζει αυστηρότερη νομισματική πολιτική από το 2004' (ibid, σελ. 316). Όταν επισφαλή στεγαστικά δάνεια άρχισαν να μην εξυπηρετούνται (και λόγω της αύξησης των επιτοκίων) ιδιαίτερα το καλοκαίρι του 2007, τότε άρχισε το πρόβλημα ρευστότητας. Έτσι άρχισε η επιχείρηση ενίσχυσης των τραπεζών σε ρευστότητα από τις κεντρικές τράπεζες. Επίσης, «οι τράπεζες αναγκάστηκαν να ρευστοποιήσουν το επισφαλές ενεργητικό τους σε ακίνητα», καταγράφοντας ζημιές ενώ, έπρεπε να επιστρέφουν όλο και μεγαλύτερα ποσά στους κατόχους ομολόγων (συνδεδεμένων με τίτλους στεγαστικών δανείων) που ζητούσαν τη ρευστοποίησή τους. Επιπλέον αναγκάστηκαν να εγγράψουν στον ισολογισμό τους τα επισφαλή στεγαστικά δάνεια που κατείχαν με τις πραγματικές τιμές αγοράς, και που δεν είχαν μετατρέψει σε ομόλογα. (ibid, σσ. 316-331). Κατ' αυτόν τον τρόπο αναδείχθηκε ως μείζον, και το ζήτημα της λογιστικής αποτίμησης (σε ποια τιμή) των στοιχείων ενεργητικού (τρέχουσα τιμή αγοράς, ή πραγματική τιμή κτήσης). Στη συνέχεια, αφού η κρίση ξεκίνησε από τις ΗΠΑ εξαπλώθηκε ταχύτατα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), λόγω της υψηλής μόχλευσης των τραπεζικών προϊόντων της τελευταίας και μετά, σε παγκόσμια κλίμακα. Ευθύνες, φέρουν και οι εταιρείες αξιολόγησης ρίσκου, από τις οποίες οι τρεις μεγαλύτερες είναι αμερικανικές (ibid, σ. 324)

Ωστόσο, τα κυρίαρχα επενδυτικά ταμεία των αναδυομένων χωρών (εθνικά ή Sovereign funds) ενίσχυσαν τη συμμετοχή τους σε πολλές δυτικές τράπεζες, καθόσον, «η επιδείνωση του ισολογισμού των τραπεζών καθιστούσε δυσκολότερη τη χρηματοδότησή τους από τη διατραπεζική αγορά.»(ibid, σελ.318), με συνέπεια την άνοδο των διατραπεζικών επιτοκίων. Κάποιες τράπεζες κρατικοποιήθηκαν, πολλές ενισχύθηκαν από τις κυβερνήσεις και λίγες πτώχευσαν. Μεταξύ Αυγούστου 2007 και Σεπτεμβρίου 2008, η κρίση οδήγησε σε παγκόσμια ύφεση.

Ο Augar, P. (2009), εκτός από τις προαναφερόμενες ευθύνες για την πολιτική επιτοκίων της Fed, προσέθεσε μία άλλη παράμετρο μεταξύ των αιτιών της κρίσης δηλ. τη διάσταση της εθνικής ταυτότητας ιδιωτικών φορέων, και μέσω αυτής, των αντίστοιχων κρατικών συμφερόντων. Δηλ. ότι η εθνική τους ταυτότητα επηρέασε την οικονομική τους συμπεριφορά. Πιο συγκεκριμένα, ότι η κατίσχυση αμερικανικών εταιρειών στην κεφαλαιαγορά του City στο Λονδίνο (μέσω εξαγορών, συγχωνεύσεων, ενώ οι Βρετανικές εκτοπίστηκαν στην ηπειρωτική Ευρώπη),

συνέβαλε στην συμπεριφορά τους υπέρ της αναζήτησης του βραχυπρόθεσμου κέρδους. Διότι, δεν ήταν ενταγμένες στην ευρύτερη κοινωνία της χώρας και οι προοπτικές παραμονής τους ήταν βραχυ-μεσοπρόθεσμες a priori (Augar 2001, σ.σ. 307-331 και Augar 2009, μέρος τρίτο, κεφ. 11-12).

Διευρύνοντας το πεδίο διερεύνησης προς τις πολιτικές δυνάμεις, ο Rajan, R (2010), ανάγει μερικά αίτια στις διευρυνόμενες ανισότητες εντός των κρατών, ιδιαίτερα των ΗΠΑ, καθώς συνέβαλαν στην αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων.

Ιδιαίτερα όμως, στα πλαίσια της πολιτικής οικονομίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι Johnson και Kwak ανασύρουν αιτίες της κρίσης από την πολιτική ισχύ και την «ολιγαρχία» μερικών αμερικανικών τραπεζών (Johnson, S. and Kwak, J. (2010), σς. 5, 189-223).

Τέλος, ο Stiglitz είναι μεταξύ εκείνων που ενοχοποιούν το ίδιο το καπιταλιστικό σύστημα του τέλους του 20^{ου} αιώνα (2010, σ. xxi), όπως επίσης και την ‘απορύθμιση’ των αγορών (ibid, κεφ. 1, σ. 162 κ.ά.), το μέγεθος της αμερικανικής αγοράς που επηρεάζει την παγκόσμια Ζήτηση και την αλληλεξάρτηση των οικονομιών (ibid, σ. 21).

Στο ίδιο περίπου μήκος κύματος και ο Gamble, A. (2009, σ. 42) επιχειρηματολογεί ότι η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση είναι το αποτέλεσμα της κρίσης του μοντέλου ανάπτυξης του καπιταλισμού – ιδιαίτερα του τελευταίου τέταρτου του 20^{ου} αιώνα – και των μεταπτώσεων στους συσχετισμούς ισχύος της παγκόσμιας πολιτικής οικονομίας. Με το τελευταίο, εννοεί τις προκλήσεις στο διεθνές σύστημα από την εξασθένηση της αμερικανικής δύναμης. Έτσι γενικότερα, προβάλλει το πρόβλημα της αναδιανομής πόρων και της ισχύος στη διάρκεια των υφέσεων.

Τέλος, μέρος των αιτιών της κρίσης αποδόθηκε και στις παγκόσμιες ανισοροπίες μεταξύ των ΙΤΣ των χωρών (Merrouche and Nier, 2010, όπως θα δούμε στο Γ’ κεφάλαιο).

Συμπερασματικά, κοινό σημείο των ερευνητών είναι ότι πριν την εκδήλωση της κρίσης, απουσίαζε ο έλεγχος κι η εποπτεία επί των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Πάντως τα λογιστικά πρότυπα, οι υπηρεσίες αξιολόγησης, οι κρατικές εγγυήσεις καταθέσεων, τα bonuses, η ρύθμιση κι εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων από τις κυβερνήσεις, γενικά η διαχείριση της κρίσης και η προσπάθεια ανάκαμψης αποτέλεσαν αντικείμενο Διακρατικού Συντονισμού Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ).

Εξάλλου είναι χαρακτηριστικό, ότι για τελευταία φορά, η σύνοδος κορυφής των G7, στις 11/10/2008, ασχολήθηκε με τον ΔΣΟΠ στη διαχείριση της κρίσης, πριν

παραδώσει την σκυτάλη στον όμιλο G20 (στον οποίο συμμετέχουν), ένα μήνα αργότερα. Το εύρος της κρίσης, οι προϋπάρχουσες μακρο-οικονομικές παγκόσμιες ανισοροπίες - ιδιαίτερα αισθητές από το 2003/2005- η εμπειρία της κρίσης της ΝΑ Ασίας του 1997 (εύκολη μετάδοση λόγω αλληλεξάρτησης) και η άνοδος των ασιατικών οικονομιών, οδήγησαν σ' αυτή την άτυπη διεύρυνση του G7 στους G20. Πριν τη μεταβίβαση της σκυτάλης, οι ηγέτες του G7 συμφώνησαν: 1) όλες οι τράπεζες θα προστατευτούν από πτώχευση, 2) η ρευστότητα των τραπεζών θα ενισχυθεί, 3) οι τράπεζες θα πρέπει να διευκολύνουν την χρηματοδότηση επιχειρήσεων και νοικοκυριών, 4) κρατική εγγύηση των ιδιωτικών τραπεζικών καταθέσεων, 5) στήριξη στην αγορά των στεγαστικών δανείων (Ρουμελιώτης Π., 2009, σς. 334-335). Κατ' επέκταση η ΕΕ, στις 12/10/2008, συμφώνησε : 1) τα κράτη-μέλη να εγγυηθούν τα διατραπεζικά τους δάνεια, 2) ενίσχυση της κεφαλαιοποίησης των τραπεζών με κρατική συμμετοχή στα κεφάλαιά τους, 3) νέοι κανόνες για τα bonuses (ibid).

Κατά τη διάρκεια της κρίσης, τα κράτη δανείστηκαν για να στηρίξουν τις τράπεζες, είτε από το ΔΝΤ είτε από την αγορά. Η προοπτική ήταν «όταν ανακάμψουν οι χρηματαγορές οι περισσότερες κυβερνήσεις θα πωλήσουν τις μετοχές τους . . . έτσι, η μερική κρατικοποίηση μάλλον θα έχει μεταβατικό χαρακτήρα» (Ρουμελιώτης, Π. 2009, σ. 341). Πάντως, το ΔΝΤ είχε προτείνει «τη σύναψη δανείων μακροπρόθεσμων swap (μεταξύ) στεγαστικών τίτλων των τραπεζών έναντι κρατικών ομολόγων».²⁸ Ωστόσο, οι ΗΠΑ επεδίωξαν να επιμεριστεί η ευθύνη και το κόστος της κρίσης και «δεν αποδέχθηκαν –στις 28 Νοεμβρίου 2008 στην Ουάσινγκτον κατά την πρώτη σύνοδο κορυφής των G20- την σύσταση ενός παγκόσμιου εποπτικού φορέα των χρηματαγορών και αντιπρότειναν ο έλεγχος των αγορών να ασκείται από εθνικές αρχές» (Ρουμελιώτης, 2009, σελ.358). Εξάλλου, «Η προσπάθεια ρύθμισης της λειτουργίας των hedge funds το 2007 . . . (στους G7) δεν είχε αποτέλεσμα, λόγω της άρνησης των ΗΠΑ και της Βρετανίας να συμφωνήσουν σε ένα ρυθμιστικό πλαίσιο . . .» (ibid, σ.350).

Όμως οι G20 τον Νοέμβριο 2008, αμέσως μόλις συγκροτήθηκαν σε επίπεδο κορυφής, διατύπωσαν αρχές: Αναγνώρισαν την ανάγκη συνεργασίας, συντονισμού και την αναγκαιότητα ύπαρξης κανόνων, ασχέτως αν η ρύθμιση αποτελεί ευθύνη των εθνικών εποπτικών αρχών, οι οποίες όμως θα πρέπει να συνεργάζονται. Στις 2-4 Απριλίου 2009 οι G20 κατήρτισαν ένα σχέδιο δράσης με τα εξής βασικά σημεία: 1) προώθηση διαφάνειας, 2) βελτίωση εποπτείας, 3) ακεραιότητα χρηματαγορών, 4)

διεθνή συνεργασία, 5) μεταρρύθμιση διεθνών οικονομικών οργανισμών. Επίσης, την αλλαγή των λογιστικών προτύπων. Ακόμη τον Απρίλιο 2009, ενίσχυσαν την παγκόσμια ρευστότητα με 1,1 τρις \$, θέσπισαν την αύξηση πόρων ΔΝΤ, δάνεια προς αναπτυσσόμενες χώρες, τη σύσταση του FSB, τη στήριξη του διεθνούς εμπορίου, τον συντονισμό σε οικονομικά προγράμματα στήριξης εθνικών οικονομιών, αποφυγή ανταγωνιστικών υποτιμήσεων και συνεργασία των οργανισμών του Bretton-Woods.

Η ΚΡΙΣΗ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΕΙΔΑΝ ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Η ΚΡΙΣΗ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΕΙΔΕ 'THE UN STIGLITZ COMMISSION'.

Παρακάτω, θα δείξω την άποψη του ΟΗΕ για την κρίση όπως εκφράστηκε μέσα από την αναφορά της Επιτροπής Stiglitz (2009). Η άποψη αυτή αφορά επίσης τους άλλους διεθνείς θεσμούς, τα χρηματοοικονομικά εργαλεία, την αναμόρφωση της αρχιτεκτονικής του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος, κ.ά, ενώ διευρύνει τον ορίζοντα των αιτιών της πρόσφατης κρίσης. (UN, (September 21, 2009). σς. 12-47). Είναι «αντικαθεστωτική» με την έννοια ότι ενώ οι εξελίξεις και οι ρυθμίσεις διαδραματίζονται στους κόλπους του G20 και τους παγκόσμιους οργανισμούς τους συστήματος Bretton-Woods, ο ΟΗΕ έχει μείνει εκτός διαδικασίας λήψης αποφάσεων (ibid, σ. 9). Εντούτοις, πολλά σημεία της συγκεκριμένης αναφοράς εισακούσθηκαν τόσο στα communiqués των G20, όσο και στις μελέτες και προτάσεις του ΔΝΤ.

Κατ' αρχήν η Επιτροπή Stiglitz (2009) επιρρίπτει την ευθύνη για τις επανειλημμένες κρίσεις, στο ίδιο το διεθνές νομισματικό κι οικονομικό σύστημα, την οργάνωση και τις αρχές του όχι μόνο για την οικονομία γενικά, αλλά και της βιωσιμότητας της ανάπτυξης (περιβάλλον, νερό, τροφή, κ.ά). Στα αίτια, συγκαταλέγει την ανεπαρκή ανταπόκριση των διεθνών οργανισμών και την αδυναμία πρόβλεψης της κρίσης. Επίσης, και ότι η πολιτική που ακολούθησαν μερικοί τέτοιοι οργανισμοί (ΔΝΤ, ΠΤ) στο παρελθόν ('Washington Consensus' : Ρουμελιώτης, Π., 2006, σ. 228), συνέβαλαν στην αποτυχία του συστήματος.

Εξάλλου θεωρεί, ότι οι ψήφοι των αναπτυσσόμενων χωρών αποκτούν ξεχωριστή δυναμική, καθώς η συνεισφορά τους στο παγκόσμιο ΑΕΠ είναι διαφορετική από ότι το 1944, στο Bretton-Woods. Εκτός λοιπόν, από την αύξηση των ψήφων των αναδυομένων χωρών, η Επιτροπή Stiglitz, προτείνει, τη σύσταση ενός νέου ανεξάρτητου θεσμού του Global Economic Council (GECC) ή Παγκόσμιου Οικονομικού Συμβουλίου, υποστηριζόμενο από διεθνείς εμπειρογνώμονες.

Μετά διαπιστώνει, ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες υφίστανται μεγαλύτερο κόστος από την απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών γιατί το κεφάλαιο είναι σπάνιο και η απουσία υποδομών και εξωτερικών οικονομιών, όπως και οι αποτυχίες της αγοράς, συντελούν στο να μην καθίστανται ελκυστικές ως χώρες υποδοχής Άμεσων Διεθνών Επενδύσεων. Άλλωστε, η παγκόσμια κρίση άρχισε (2007-9) από το κέντρο (ΗΠΑ) κι όχι από την περιφέρεια του καπιταλισμού. Τα βάρη όμως, για την υποστήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι μεγαλύτερα. Διότι, η ασύμμετρη και ατελής πληροφόρηση των παικτών της Προσφοράς και της Ζήτησης στην Οικονομία, είναι μια αποτυχία της αγοράς, στην οποία οι κεφαλαιαγορές δεν αντεπεξήλθαν. Οι αποτυχίες αυτές έχουν συστημικές συνέπειες. Το προ – της – κρίσης ρυθμιστικό πλαίσιο των τραπεζών ήταν πολύ στενό. Θέτει λοιπόν, θέμα ‘αρχών’ και ‘κανόνων’ ενός καθεστώτος ρύθμισης.

Παρενθετικά, οι αναπτυσσόμενες χώρες επλήγησαν και από την «διπλή» κρίση: αύξησης τιμών τροφίμων και πετρελαίου που είχε ξεκινήσει από το 2004.²⁹

Παρεπιμπτόντως, μία μελέτη του ΔΝΤ (Mishra, Prachi ; Montiel, Peter ; Spilimbergo, Antonio. (2/10/2010) διατυπώνει συγκεκριμένα ότι οι αδύναμοι θεσμοί των χαμηλού-εισοδήματος χωρών, ο ανεπαρκής – γι’ αυτές - ρόλος των κεφαλαιαγορών, ο ατελής ανταγωνισμός στον τραπεζικό τους τομέα – με συνεπακόλουθο το υψηλό κόστος δανεισμού για τις εκεί επιχειρήσεις, κ.ά- δεν επιτρέπουν τη σωστή προσαρμογή των μεταβολών των επιτοκίων, της συναλλαγματικής ισοτιμίας (παρέμβαση κεντρικής τράπεζας), του τραπεζικού δανεισμού, των τιμών των αξιών, ή των δημοσιονομικών μεγεθών, στις διεθνείς αλλαγές.

Συμπερασματικά, η Επιτροπή Stiglitz καταλήγει: Στο τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα παρουσιάζεται έντονη αστάθεια από την εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών, οικονομικών θεωριών, ελλατωματικών θεσμών και του τρόπου με τον οποίο ασκήθηκε η διακυβέρνηση των (είτε εταιρική, είτε των παγκόσμιων θεσμών). Γι αυτό και θεωρεί την υποκατάσταση του G8 από τους G20 (σε επίπεδο κορυφής) ως ιδιαίτερα ευπρόσδεκτη.

Το ίδιο ευπρόσδεκτες θεωρεί και τις υποσχέσεις των G20 για μεταρρύθμιση των διεθνών οργανισμών και θεσμών (ΔΝΤ, ΠΤ, ΠΟΕ). Υπενθυμίζοντας ότι πρόκειται επιπλέον για κρίση εμπιστοσύνης (η τρίτη λειτουργία ενός Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος κατά Gilpin (2007a, σ. 297-306), παρατηρεί ότι πάλι μετά τη Μεγάλη Ύφεση του 1929, υπήρξε ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος (Glass Steagal Act – που ανακλήθηκε το 1999 (Κρούγκμαν, 2009,σ. 196) και ότι η ρυθμιστική προσπάθεια επανήλθε με τον (λεγόμενο)

‘κανόνα Βόλκερ’ (Volcker-rule) κατά την απόπειρα ρύθμισης του αμερικανικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, το 2009).

Το αντίστοιχο στην παρούσα περίπτωση επιχειρήθηκε με διακρατικό συντονισμό, διαμέσου του θεσμού των G20 και τους διεθνείς οργανισμούς του Bretton-Woods.

Ωστόσο, η Επιτροπή Stiglitz συνεχίζει ότι, χρειάζονται να γίνουν περισσότερα στον χρηματοπιστωτικό τομέα προκειμένου να ενισχυθεί η οικονομική σταθερότητα, π.χ. σε επίπεδο μικρο-οικονομίας, για την εταιρική διακυβέρνηση, τον ανταγωνισμό, το πτωχευτικό δίκαιο κ.ά. Χρειάζεται ευρύτερη αντίληψη από την απλή παλινόρθωση του συστήματος όπως κοινωνική αλληλεγγύη, ‘δίκτυα ασφαλείας’, κ.ά. Η agenda θα πρέπει να διευρυνθεί επειδή ήσαν οι μικρο-οικονομικές αποτυχίες που προκάλεσαν την μακρο-οικονομική κρίση. Θέματα λοιπόν που προκύπτουν σύμφωνα με την Επιτροπή Στίγκλιτς είναι:

- οι αυξανόμενες οικονομικές ανισότητες ·
- η οπτική γωνία θα πρέπει να είναι παγκόσμια, μέσα από τον ΟΗΕ κι όχι τους G20, δηλ. ένα G192 (τα μέλη του ΟΗΕ)·
- οι (παγκόσμιες) ασυμμετρίες που συνεπάγονται μεγαλύτερη κινητικότητα κεφαλαίου σε βάρος των αναπτυσσομένων χωρών και που αναδεικνύεται από τις πιέσεις προσαρμογής στις Ασιατικές αναδυόμενες οικονομίες ·
- η αποτυχία του χρηματοπιστωτικού τομέα να διανέμει αποτελεσματικά τα κεφάλαια και να διαχειρίζεται το ρίσκο ·
- η ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης που ξεπέρασε την αντίστοιχη των παγκόσμιων θεσμών ·
- το θέμα των εξωτερικών επιπτώσεων της ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα ενός κράτους και των συνεπειών της σε ένα άλλο ·
- τα κίνητρα στην εταιρική διακυβέρνηση.

Συγκριτικά με την αντίστοιχη ανάλυση της Παγκόσμιας Τράπεζας, η ανάλυση της Επιτροπής Stiglitz (2009) διαφέρει από εκείνη των Rogoff & Reinhart (που ενστερνίσθηκε η Παγκόσμια Τράπεζα -World Bank), όχι με βάση το κριτήριο για τις φάσεις που διαδέχονται μια χρηματοπιστωτική κρίση [καθόσον εκείνοι υποστηρίζουν ότι όλες οι κρίσεις είχαν παρόμοια χαρακτηριστικά και συνοδεύτηκαν κατά το μάλλον ή ήττον από κρίσεις χρέους (των κρατών)], αλλά με κριτήριο τις πολιτικές που ακολούθησαν τα κράτη.

Σύμφωνα με την Επιτροπή Στίγκλιτς η παρούσα κρίση διαφέρει από εκείνη του 1997-98 που ξεκίνησε στην ΝΑ Ασία, στο εξής (UN, 2009, σ. 29): Τότε, οι

προσβληθείσες οικονομίες χρησιμοποίησαν (κυρίως) πολιτική συναλλαγματικών ισοτιμιών ώστε να εξαγάγουν το κόστος της εξόδου των από την κρίση (υποτιμήσεις) · γι αυτό και η Επιτροπή Stiglitz προκρίνει τον συντονισμένο τρόπο δράσης.

Ιδιαίτερα, η Επιτροπή συστήνει διακρατικό συντονισμό της νομισματικής πολιτικής προκειμένου να μην υπάρξουν αποσταθεροποιητικές, δηλ. ανταγωνιστικές υποτιμήσεις. Επειδή όμως, τα παραδοσιακά εργαλεία, πχ. η πολιτική των επιτοκίων, είχαν εξαντληθεί λόγω του ήδη χαμηλού επιπέδου τους, ‘αυτός είναι και ο λόγος που το βάρος της διαχείρισης της κρίσης πρέπει να πέσει στην δημοσιονομική πολιτική’ (UN, Επιτροπή Στίγκλιτς, 2009, σ. 30).

Έτσι και έγινε. Σ’ αυτήν την κρίση, ο συντονισμένος τρόπος αντίδρασης έγκειτο στην δημοσιονομική ενίσχυση, συνεπώς σε δημοσιονομικά ελλείμματα · που για ορισμένες ανεπτυγμένες χώρες έθεσαν σε δοκιμασία την πιστοληπτική τους ικανότητα και την εξυπηρέτηση του εξωτερικού τους χρέους.

Η ΚΡΙΣΗ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΕΙΔΕ ΤΟ ΔΝΤ.

Το ΔΝΤ εκφράστηκε με την άποψη ότι η παρούσα κρίση είναι «το μεγαλύτερο χρηματοπιστωτικό σοκ των ανεπτυγμένων χρηματο-οικονομικών αγορών, μετά το 1930» (IMF, World Economic Outlook (WEO) April 2008, p. XV). Επίσης, ότι οι κρίσεις που ξεκινούν από το τραπεζικό τομέα είναι χειρότερες από τις συναλλαγματικές ή των πρώτων υλών (IMF, WEO April 2008, p. XVI). Για την αντιμετώπιση της πρόσφατης κρίσης οι κυβερνήσεις ιδιαίτερα των ΗΠΑ και Ευρώπης προέβησαν σε ασυνήθιστα μεγάλες ενέσεις ρευστότητας, χαμηλά επιτόκια, εγγυήσεις καταθέσεων, υποστήριξη των αδύνατων θεσμών του χρηματοπιστωτικού τομέα, νομοθετικές ρυθμίσεις για την ανταλλαγή ‘τοξικών στοιχείων’ ενεργητικού με δημόσια κεφάλαια, κ.ά.. (IMF, WEO April 2008, p. XV). Συγκρίνοντας τις κρίσεις των τελευταίων 30 ετών για τις 17 πιο ανεπτυγμένες οικονομίες, το ΔΝΤ συμπεραίνει ότι τα χρηματοπιστωτικά σοκ οδηγούν συχνά, αλλά όχι πάντα, σε ύφεση (IMF, WEO April 2008, Chapter 4, p. 149) εξ αιτίας της προ-κυκλικότητας της χρηματιστηριακής μόχλευσης · ενώ στους μεταδοτικούς παράγοντες, συγκαταλέγει τη νομισματική πολιτική και τα χαμηλά πραγματικά επιτόκια.

Πιο συγκεκριμένα, το προσωπικό του ΔΝΤ – με απόφαση της Επιτροπής IMFC, από τον Οκτώβριο 2007 και σε συνεργασία με το Financial Stability Forum (το μετέπειτα Financial Stability Board) – δημοσίευσε στις 9/4/2008, τις εκτιμήσεις του για την κρίση, με έμφαση στις συνέπειες για την ενδεδειγμένη πολιτική που θα

πρέπει να εφαρμοστεί.³⁰ Μεταξύ των αιτιών συγκαταλέγει την διαχείριση κινδύνου των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τη μεθοδολογία των εταιρειών αξιολόγησης κινδύνου (Credit rating agencies), τις ελλείψεις των διεθνών λογιστικών προτύπων και την αποτίμηση της ‘δίκαιης’ τιμής των τραπεζικών στοιχείων ενεργητικού. Όλα τα παραπάνω χρειάζονται βελτίωση και εποπτεία των ρυθμιστικών αρχών, αναθεώρηση της συμφωνίας της Βασιλείας II, καθώς και να υποβάλλονται τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε ‘stress tests’. Ιδιαίτερα, το πλαίσιο λειτουργίας των κεντρικών τραπεζών, θα πρέπει να τους επιτρέπει να χρησιμοποιούν χρηματοοικονομικά εργαλεία ικανά να διαχειρίζονται προβλήματα ρευστότητας και διαφορετικές πρακτικές από χώρα σε χώρα (cross-border differences) (ibid, σ. 1-2). Φερ’ ειπείν, οι κεντρικές τράπεζες θα μπορούσαν να εγκαθιδρύσουν σε μονιμότερη βάση τις μεταξύ τους ανταλλαγές swap, σε περίπτωση έλλειψης ρευστότητας, να ανακοινώνουν πώς η νομισματική πολιτική τους θα συνδυάζεται με παροχή ρευστότητας μακροπρόθεσμα, και να συνεργάζονται μεταξύ τους. Παράδειγμα είναι, η συνεργασία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και της Εθνικής Τράπεζας της Ελβετίας να εφοδιάσουν με δολάρια τις ευρωπαϊκές τράπεζες, χωρίς τη παρέμβαση της διαχείρισης διαθεσίμων της Fed (ibid, σ. 11-12). Αξιοσημείωτη –σχετικά με τον ρόλο των G7 και τις εξελίξεις στην άτυπη διακυβέρνηση- είναι η αναφορά στον συντονιστικό ρόλο των G7 μεταξύ ΔΝΤ, FSF (μετέπειτα FSB) και άλλων διεθνών οργανισμών, ώστε να διαμορφωθεί ευρεία συναίνεση στα μέτρα καταπολέμησης της κρίσης και μελλοντικής πρόληψης, στα οποία συγκαταλέγεται ο αυξημένος εποπτικός ρόλος του ΔΝΤ (ibid, σ. 16).

Σχεδόν ένα χρόνο αργότερα, τον Φεβρουάριο 2009, αντίστοιχο έγγραφο αναφορικά με τη διαχείριση της ρευστότητας και της ρύθμισης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, το Τμήμα Νομισματικής πολιτικής και Κεφαλαιαγορών του ΔΝΤ, αναγνωρίζει μεταξύ άλλων : 1) τις επιπτώσεις από τις αλλαγές στην άτυπη διακυβέρνηση – από το G7 στο G20 (Νοέμβριος 2008)- που αφορούν στην πράξη τις τέσσερις ομάδες εργασίας εκ των οποίων η πρώτη για την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η δεύτερη για τον διακρατικό συντονισμό οικονομικών πολιτικών, η τρίτη για την αναμόρφωση του ΔΝΤ και η τέταρτη για την Παγκόσμια Τράπεζα (^{31, σ. 7}), 2) τη συζήτηση περί προ-κυκλικότητας των διατάξεων για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών , 3) όπως και για τα δημοσιονομικά μέτρα στήριξης και αναδιάρθρωσης των κρατών (ibid).

Πάντως, το 2009, το ΔΝΤ χαρακτηρίζει την κρίση ως τη χειρότερη χρηματοοικονομική κρίση μετά το 1930 και τη βαθύτερη ύφεση μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (IMF, WEO October 2009, p. 121). Ιδιαίτερα στο ερώτημα, αν οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις διαφέρουν από τις άλλες, απαντά θετικά, με την έννοια ότι είναι σοβαρότερες, διαρκούν περισσότερο και η ανάκαμψη συνήθως είναι αργή. Συγκεκριμένα, «πολλές πλευρές αυτής της κρίσης είναι καινούργιες και μη προβλέψιμες» (WEO April 2009, p. 97). Ως προς τα μέσα αντιμετώπισης, εξαιρεί τα θετικά αποτελέσματα των δημοσιονομικών μέτρων στήριξης και ανάλογης νομισματικής πολιτικής (χαμηλά επιτόκια).

Συγκρίνοντας μετά, με 88 κρίσεις των 40 τελευταίων ετών, το ΔΝΤ εστιάζει στο ΑΕΠ και στις ποικίλες – ανά χώρα - αποκλίσεις (IMF, WEO October 2009, p. 121), χωρίς να επισημαίνει τις προγενέστερες εμπειρίες από κρίσεις δημοσίου ελλείμματος και χρέους – όπως έκαναν οι Rogoff & Reinhart τα αποτελέσματα των οποίων πρόβαλε η Παγκόσμια Τράπεζα. Στα WEO 2008, 2009, το ΔΝΤ δεν εξετάζει τις πιθανές επιπλοκές στο δημόσιο χρέος και τα ελλείμματα των κρατών. Όμως, στο Global Financial Stability Report, (IMF, October 2009,) υπάρχει η έγνοια : πώς θα εξέλθουν οι κυβερνήσεις από τα κρατικά μέτρα στήριξης (για να μειώσουν την παρέμβασή τους στην οικονομία και τα κρατικά ελλείμματα) χωρίς να διακινδυνεύσουν την ανάκαμψη – η οποία έδειξε τα πρώτα σημεία της στο τέλος α΄ εξαμήνου 2009. (IMF, GFSR, October 2009, p. XI)

Στο WEO, (April 2010, p. XV) γίνεται πλέον επίσημα λόγος για «μεγάλα ποσά δημοσίου χρέους» σε πολλές ανεπτυγμένες οικονομίες που απαιτούν εξυγίανση και σταθεροποίηση του δημοσιονομικού τομέα., ιδιαίτερα για εκείνες που είχαν συσσωρεύσει χρέος πριν την κρίση.

Ωστόσο, σχετικά με τα διδάγματα για τις κεντρικές τράπεζες - δηλ. ότι : 1) η σταθερότητα των τιμών θα πρέπει να παραμείνει ο πρωτεύων στόχος της νομισματικής πολιτικής, αλλά να προστεθεί και η χρηματοπιστωτική σταθερότητα, 2) χρήση ρυθμιστικών εργαλείων (macroprudential tools) όπως αναλογίες κεφαλαιακής επάρκειας, ρευστότητας, να συνδυασθούν παράλληλα με τα επιτόκια 3) το πλαίσιο με το οποίο ιδρύματα και αγορές γίνονται αποδέκτες ρευστότητας θα πρέπει να γίνει αυστηρότερο και να διευρυνθεί ώστε οι κεντρικές τράπεζες να μουν στο ρόλο ρυθμιστικής αρχής - το ΔΝΤ πιστοποιεί:³²

α) ότι ακόμη δεν υπάρχει συμφωνία απόψεων μεταξύ των διαμορφωτών πολιτικής και των ερευνητών για τα αίτια της κρίσης, εκτός από την έλλειψη εποπτείας και

ρύθμισης. Η διάσταση είναι πιο έντονη όταν αφορά ευθύνες της Fed, όπου η μια πλευρά κατηγορεί τα χαμηλά επιτόκια και γενικά τη νομισματική της πολιτική μεταξύ 2002-2006, η άλλη τις εμπορικές ανισορροπίες και τις συναφείς κινήσεις κεφαλαίων (όπως αποδίδεται στον διοικητή της Fed Bernanke, *ibid*, σ. 9). Ωστόσο, υπάρχουν σοβαρά επιχειρήματα – συνεχίζει το προαναφερόμενο έγγραφο (policy paper) του ΔΝΤ – ότι η χαλαρή νομισματική πολιτική οδηγεί σε αύξηση των πιστώσεων και σε πιστωτικούς κινδύνους (*ibid*, σ. 9). Οι τελευταίες αυτές πεποιθήσεις για τον αποσταθεροποιητικό ρόλο των παγκόσμιων ανισορροπιών, εκφράζονται με μετριοπάθεια και στην ομιλία του Bernanke τον Οκτώβριο 2009, στο συνέδριο της Fed για την ‘Ασία και την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση’,³³ β) ότι η συσχέτιση της νομισματικής πολιτικής με τη φύσκα των ακινήτων δεν είναι ξεκάθαρη. Εξάλλου ο Greenspan έχει αποποιηθεί τις ευθύνες για τα επιτόκια, κατηγορώντας ευθέως τις τιτλοποιήσεις των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων και την ανάμειξή τους σε αδιαφανή προϊόντα.³⁴

Ωστόσο, σ’ ένα πιο ελεύθερο κείμενο και υποκειμενικά, ο J. Vinals, αποδίδει ευθέως την αδυναμία πρόβλεψης της επερχόμενης κρίσης στα χαμηλά τραπεζικά επιτόκια στην αρχή της δεκαετίας του 2000 (J. Vinals, 27/5/2010, στο εαρινό συνέδριο της Bundesbank, στη Γερμανία).

Υπενθυμίζω, ότι την άποψη για ‘πρωτοφανή κρίση’ τουλάχιστον μετά το 1929, υποστήριξε το ΔΝΤ (WEO 2009, κ.ά). Πάντως την υποστήριξαν και πολλοί άλλοι μελετητές ως προσωπικές απόψεις, όπως παραδέχονται οι ερευνητές του ΔΝΤ: Ozkan, F.G. και Unsal, D. F. (2010, σ. 3). Οι προαναφερόμενοι ερευνητές του ΔΝΤ, υιοθετούν την οπτική γωνία των αναδυόμενων οικονομιών, για να υποστηρίξουν ότι η πρόσφατη κρίση διαφέρει.: Αν και οι αναδυόμενες οικονομίες γνώρισαν χρηματοπιστωτικές ή συναλλαγματικές κρίσεις από τη δεκαετία του 1990 (Μεξικό, Ρωσία, Βραζιλία, Ανατολική Ασία, Τουρκία, Αργεντινή, κ.ά), τα χαρακτηριστικά τους παρουσίαζαν κάποια κοινά σημεία: δηλ. μια απότομη παύση των κεφαλαιακών εισροών προκαλούσε απότομη συστολή της οικονομικής δραστηριότητας, προκαλώντας υποτίμηση του νομίσματός τους που με τη σειρά της βοηθούσε στην ανάκαμψη βοηθώντας τις εξαγωγές. Αντίθετα, στην πρόσφατη κρίση, αφενός η πηγή της απότομης μείωσης εισροών κεφαλαίων προήλθε από στενότητα ρευστότητας στις κεντρικές χρηματοπιστωτικές αγορές των ανεπτυγμένων χωρών (ΗΠΑ- Βρετανία, κάτι που δεν συνέβαινε στη δεκαετία του 90), αφετέρου η εξαγωγική τους δραστηριότητα δεν μπορούσε να τις βοηθήσει όπως παλιά επειδή, μειώθηκε η

Ζήτηση κι η κατανάλωση στις πλούσιες χώρες, παρά τις περιστασιακές υποτιμήσεις των νομισμάτων τους (ibid).

Στο ίδιο 'στρατόπεδο' και ο Κρούγκμαν (Κρούγκμαν, 2009, σ. 199) που διατυπώνει ότι «η κρίση δεν μοιάζει με τίποτα από όσα έχουμε δει στο παρελθόν» με την έννοια ότι παρουσίασε ταυτόχρονα πολλά χαρακτηριστικά προηγούμενων κρίσεων: φούσκα της στεγαστικής αγοράς (όπως Ιαπωνία τέλη δεκαετίας 1980), συν κύμα μαζικών αναλήψεων (όπως 1930), συν παγίδα ρευστότητας στις ΗΠΑ (όπως παλαιότερα στην Ιαπωνία), συν διακοπή των διεθνών κεφαλαιακών ροών, νομισματικές κρίσεις (πχ. ευρώ, όπως Ασία τέλη 1990).

Η ΚΡΙΣΗ ΚΑΤΑ ROGOFF & REINHART – Παγκόσμια Τράπεζα.

Σε αντίθεση με την παραπάνω κατηγορία απόψεων (ιδιαίτερα του ΔΝΤ) ότι δηλ. πρόκειται για πρωτοφανή κρίση, αλλά κι επειδή η Παγκόσμια Τράπεζα υιοθέτησε την οπτική γωνία των Rogoff & Reinhart (στην αναφορά της Επιτροπής Ανάπτυξης [Commission on Growth and Development] σχετικά με τις επιπτώσεις της κρίσης στις αναπτυσσόμενες χώρες, ³⁵ οι προαναφερόμενοι ερευνητές, αμφισβητούν ότι πρόκειται για 'μία κρίση διαφορετική από τις προηγούμενες' (Rogoff, K. & Reinhart, C, a) (March 2008).

Ιδιαίτερα, όσον αφορά το χαρακτηριστικό του υψηλού δημόσιου χρέους- και της κρίσης χρέους, που εμφανίστηκε σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες μετά το 2008. Χαρακτηριστικά όπως ο πληθωρισμός, υποτιμήσεις νομισμάτων, τραπεζικές κρίσεις, σε συνδυασμό με έκρηξη δημοσίου χρέους, παρατηρήθηκαν σε πολλές προγενέστερες κρίσεις : από τον 14^ο αιώνα στην Αγγλία, μέχρι και τη κρίση των subprimes των ΗΠΑ, το 2007. Επίσης, ότι οι κρίσεις συνήθως ξεκινούν από χρηματοοικονομικά κέντρα, μεταδιδόμενες με τις απότομες αλλαγές των επιτοκίων και των αξιών των αγαθών, (όπως πχ οι πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας 1970). Ιδιαίτερα, για έναν Έλληνα παρατηρητή, η βασική συνεισφορά των προαναφερόμενων μελετητών είναι ότι δείχνουν ότι: οι διεθνείς χρηματοπιστωτικές κρίσεις καταλήγουν (σχεδόν πάντα) σε κρίσεις δημοσίου χρέους. Ωστόσο, ένα σημείο στο οποίο, οι Rogoff & Reinhart θέλουν να επιστήσουν την προσοχή, είναι η δικαιολογία των φορέων: «αυτή τη φορά πρόκειται για κάτι διαφορετικό» (όπως του ΔΝΤ), όταν παρόμοιες κρίσεις επαναλαμβάνονται χωρίς να προλαμβάνονται ή τουλάχιστον να αντιμετωπίζονται έγκαιρα (ibid, σ. 53).

Οι παραπάνω συγγραφείς, απομυθοποιούν τη διαφορά μεταξύ κρίσεων των ανεπτυγμένων και των αναδυομένων οικονομιών. Επίσης, και ότι οι εκρήξεις

δημοσίου χρέους που συχνά συνοδεύουν αυτά τα φαινόμενα δεν οφείλονται κυρίως στο κόστος διάσωσης ή κεφαλαιοποίησης του χρηματοπιστωτικού τομέα, αλλά περισσότερο στην πτώση των φορολογικών εσόδων. Έτσι, τα βασικά συνεπακόλουθα σοβαρών χρηματοπιστωτικών κρίσεων είναι (κατ' εκείνους): 1) βαθιά και παρατεταμένη πτώση της αξίας των στοιχείων ενεργητικού των τραπεζών, 2) μείωση του ΑΕΠ κι ανεργία, 3) η πραγματική αξία του κυβερνητικού χρέους τείνει να εκρήγνυται (Rogoff, K. & Reinhart, C. (January 2009), σ. 1-3). Ωστόσο, ο Rogoff παραδέχεται το 2010, ότι αυτή η κρίση επέφερε αύξηση του δημοσίου χρέους των χωρών σε πρωτοφανή ύψη σε περίοδο ειρήνης (Financial Times, 21/7/2010, p. 9). Συνοπτικά καταλήγουν, ότι παρά τις διαφορές, οι κρίσεις εμφανίζουν ομοιότητες όσον αφορά τις τιμές ενεργητικού, τη συσσώρευση χρέους, και τα ελλείμματα των Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών. Επίσης στις περισσότερες κρίσεις προηγήθηκε απελευθέρωση των κεφαλαιακών ροών – έστω *de facto* (Rogoff, K. & Reinhart, C., b) 2008, σελ. 342).

Η συζήτηση για την μοναδικότητα ή όχι της κρίσης, συνεχίστηκε στην ακαδημαϊκή κοινότητα κι ιδιαίτερα στο ΔΝΤ (ανεπίσημα όμως) του οποίου το σκεπτικό ενδιαφέρει περισσότερο, καθόσον είναι εκείνο το οποίο έχει ουσιαστικό συμβουλευτικό ρόλο στην άτυπη διακυβέρνηση που διαχειρίζεται την κρίση (G20).

Έτσι, τον Ιανουάριο 2010, η εργασία μερικών ερευνητών του ΔΝΤ (Dungey, M. Renee, F. & et alii, 14/1/2010)– χωρίς να δεσμεύουν το ΔΝΤ- κατέληξε σε παρεμφερή αποτελέσματα με τους Rogoff & Reinhart για την ομοιότητα των χρηματοπιστωτικών κρίσεων της παγκοσμιοποίησης, κυρίως μετά τη δεκαετία 1990.

Σε μια αξιόλογη σύνθεση απόψεων και μετά από επανειλημμένη εξέταση της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης και των μαθημάτων οικονομικής πολιτικής που συνεπάγεται, οι Claessens S., Dell'Áricia, G et alii (ΔΝΤ, 1/2/2010), καταλήγουν ότι η παρούσα κρίση έχει και ομοιότητες και διαφορές με τις προηγούμενες κρίσεις. Στις ομοιότητες συγκαταλέγουν, πριν την εκδήλωση της κρίσης: τις ανεξέλεγκτες αυξήσεις των τιμών των στοιχείων ενεργητικού, τις απότομες αυξήσεις στις πιστώσεις, την αύξηση του συστημικού κινδύνου στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μετά τη μείωση της ρύθμισης κι εποπτείας του (ibid, σ. 4).

Οι πολιτικές αρχές είχαν εστιάσει στα προβλήματα ρευστότητας, συνεχίζουν, σε μεμονωμένα τραπεζικά ιδρύματα και είχαν υποτιμήσει το κόστος ενός συστημικού κινδύνου. Σε διεθνές επίπεδο δεν υπήρξε επαρκής συνεργασία και συντονισμός για τη ρύθμιση κι εποπτεία. Ωστόσο, στις καινούργιες διαστάσεις της παρούσας κρίσης,

συμπεριλαμβάνουν την μεγαλύτερη έκταση κι αδιαφάνεια των χρηματοπιστωτικών προϊόντων (όπως οι τιτλοποιήσεις), την αυξημένη αλληλεξάρτηση κι ολοκλήρωση των κεφαλαιαγορών με κέντρο τις ΗΠΑ, τη απελευθέρωση των λογαριασμών κεφαλαίου, την παρέμβαση πολλών ενδιάμεσων στις χρηματοπιστωτικές αγορές, την υψηλή μόχλευση, και τον κεντρικό ρόλο του τομέα των ακινήτων.

Σχετικά με τις μακροοικονομικές ανισοροπίες, οι Claessens S., Dell'Árcia, G et alii (2010) αντιμετωπίζουν το ότι οι ΗΠΑ ήσαν κέντρο προορισμού των επενδύσεων, ως κάτι που απλώς συνέβαλε στην εξάπλωση της κρίσης (ibid, σ. 9), που κατά συνέπεια μεγέθυνε τις ανισοροπίες, κι όχι ως αιτία (επομένως ούτε τα κινεζικά συναλλαγματικά πλεονάσματα). Δεν αποδίδουν όμως ευθύνες στην πολιτική επιτοκίων της Fed - όπως Ρουμελιώτης, Π. (2009) και άλλοι - αλλά στο χαμηλό γενικά, παγκοσμίως, επίπεδο των επιτοκίων, ότι δηλ. διευκόλυνε τη διάδοση της κρίσης. Επίσης, είδαν την ανάλυσή τους μέσα από την οπτική γωνία της παράβασης των συνθηκών διεθνούς ανταγωνισμού και του έμμεσου προστατευτισμού που συνιστούν οι κρατικές παρεμβάσεις διάσωσης τραπεζικών ιδρυμάτων (ibid, σ. 15). Ακόμη επισημαίνουν, ότι οι κυβερνήσεις αντέδρασαν σχετικά με τις εγγυήσεις και το ύψος των ενισχύσεων ανάλογα με τα εθνικά συμφέροντα: πχ το πάγωμα των στοιχείων της Lehman Brothers από τη Γερμανία, κ.ά (ibid, σ. 16), ενώ ο διακρατικός συντονισμός θεσπίστηκε για την ενίσχυση των οικονομιών γενικά.

Οι Claessens S., Dell'Árcia, G et alii (2010) καταλήγουν, ότι η πρόσφατη κρίση απεκάλυψε προγενέστερες αδυναμίες της μάκρο-οικονομικής πολιτικής και της παγκόσμιας χρήματο-οικονομικής αρχιτεκτονικής, την απουσία χρήματο-οικονομικής ρύθμισης συμπεριλαμβάνοντας τα προβλήματα τα σχετικά με την μεταχείριση των συστημικά σημαντικών τραπεζικών ιδρυμάτων, την διαδικασία πτώχευσής τους, τον εντοπισμό τραπεζικών συστημικών κινδύνων (ibid, σ. 28- 29).

Όπως και ο Ρουμελιώτης (2009) για το τρίτο στάδιο της παγκοσμιοποίησης [από τη δεκαετία 1980], επισημαίνουν τους αποσταθεροποιητικούς κινδύνους της παγκοσμιοποίησης, ενώ παράλληλα τονίζουν τα θετικά της σημεία στην χρηματοδότηση κεφαλαίου για την ιδιωτική πρωτοβουλία (Claessens S., Dell'Árcia, G et alii, 2010, σ. 28). Εντοπίζουν όμως σημαντικά και εκτεταμένα συμφέροντα, οργανωμένα στις επιχειρήσεις των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και στα σχετικά λόμπυ, υποδεικνύοντας έτσι, την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα πολιτικής οικονομίας στο χώρο της ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα και των αντίστοιχων κρίσεων (ibid).

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι Claessens S., Dell'Árícia, G et alii (2010), ενσωματώνουν τις απόψεις οικονομικών συμβούλων του ΔΝΤ (όπως του Blanchard, O. IMF, 2009) ότι τα επιτόκια από μόνα τους, ως εργαλεία νομισματικής πολιτικής δεν αρκούν, αλλά είναι προτιμότερος ένας συνδυασμός επιτοκίων και δεικτών χρηματοπιστωτικής ρύθμισης (όπως κεφαλαιακής επάρκειας, κ.ά) . Επίσης αναφέρονται, στην επέκτασης του ρόλου των κεντρικών τραπεζών στον χειρισμό αυτών των εργαλείων, αλλά και στον ρόλο τους ως δανειστές ύστατης προσφυγής. Όμως, σε αντίθεση με τις προτάσεις Blanchard (2009) [για πληθωρισμό έστω μικρό (4%) που ευνοούν χώρες με ελλείμματα όπως οι ΗΠΑ, επειδή κατ' αυτόν τον τρόπο μειώνεται η αξία του χρέους] και με επιχείρημα ότι η κρίση δεν προκλήθηκε από τη μακρο-οικονομική πολιτική, οι προαναφερόμενοι ερευνητές του ΔΝΤ συνιστούν να παραμείνει το ίδιο γενικό πλαίσιο στις αντιλήψεις μακροοικονομικής πολιτικής, δηλ. βασικά τον στόχο της σταθερότητας των τιμών (ibid, σ. 28). Αυτή η άποψη συμπίπτει με εκείνες της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας, που πέραν του να υπερθεματίζουν για τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα και την επιβολή φόρου στις τράπεζες, πρεσβεύουν μάκρο-οικονομική πολιτική φιλελεύθερης αντίληψης και απόσυρση του κράτους από τα μέτρα στήριξης των οικονομιών (2010-2011). Έτσι, οι διαφορές από τη μια, για κεϋνσιανής-έμπνευσης- παρατεταμένη δημοσιονομική επέκταση χάριν στήριξης της ανάκαμψης – που αντιπροσωπεύει περισσότερο τις αμερικανικές επιδιώξεις- και από την άλλη : δημοσιονομική λιτότητα, ώστε τα κράτη με υγιή, σχετικά, δημοσιονομικά να έχουν περιθώρια ελιγμών σε μεταγενέστερους οικονομικούς κραδασμούς [που εκφράζουν περισσότερο την Ευρωζώνη και άλλα πλεονασματικά κράτη] αποτυπώθηκε χαρακτηριστικά το 2010, στις αντιπαραθέσεις μεταξύ των G20 στη σύνοδο του Ιουνίου (23-24), στο Τορόντο του Καναδά. Τέτοιες αντιπροσωπευτικές απόψεις μεταφέρθηκαν στην ακαδημαϊκή διαμάχη : 'λιτότητα έναντι δημοσιονομικής ενίσχυσης' που δημοσίευσαν οι Financial Times, 19-23 Ιουλίου 2010, στον απόηχο της συνδιάσκεψης των G20 στο Τορόντο (που αναλυτικά θα αναφέρω στο Παράρτημα Α).

Συνεχίζοντας τη σχετική συζήτηση, μία άλλη εργασία διαφορετικών ερευνητών του ΔΝΤ, τον Ιούνιο 2010 και επί τη βάσει νέων δεδομένων για τις τραπεζικές κρίσεις της περιόδου 1970-2009, υποστηρίζει την μεταξύ τους ομοιότητα ως προς τις αιτίες και τον τρόπο αντιμετώπισης, αλλά τις διαφορές στην κλίμακα και το εύρος των παρεμβάσεων για την αντιμετώπισή τους. Ενώ αυτές οι πολιτικές μείωσαν τη διάρκεια της κρίσης δημιούργησαν όμως πρόκληση στη βιωσιμότητα των δημοσιονομικών μεγεθών (Leaven, L., Valencia, F. (18/6/2010).

Επίσης, ο Dell' Ariccia, G. (27/7/2010), υποστηρίζει ότι δεν είναι προφανής η συσχέτιση της νομισματικής πολιτικής της Fed με την εκδήλωση της κρίσης, συμβάλλοντας στην πολιτική οικονομία της ακαδημαϊκής διαμάχης με επιχειρήματα και ενδείξεις που ταυτίζονται με διαφορετικά εθνικά ή ιδιωτικά συμφέροντα.

Ακόμη, ο Lipsky, J.³⁶ καταλογίζει τα αίτια στις 'αδυναμίες της παγκοσμιοποίησης' (αλληλεξάρτηση, Διεθνές Νομισματικό Σύστημα), τις παγκόσμιες ανισοροπίες και στις αδυναμίες Διακρατικού Συντονισμού των Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ), αποκαθιστώντας τη σύνδεση – εκ μέρους του ΔΝΤ - της πρόσφατης κρίσης με το διεθνές σύστημα. Έτσι, παραπέμπει ουσιαστικά, στον Kindleberger (1986) για τη σχέση της κρίσης του 1929 και του τότε Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος (ΔΝΣ).

Τέλος, κι ανεξάρτητα, σε ατομικό επίπεδο, ο Stiglitz (2010, σ.κεφ.1, σ. 1) τοποθετείται ότι η βασική διαφορά της παρούσας χρηματοπιστωτικής κρίσης από τις προγενέστερες συνίσταται στο ότι προήλθε από τις ΗΠΑ, δηλ. τον ίδιο τον ηγεμόνα του διεθνούς νομισματικού συστήματος.

Η ΚΡΙΣΗ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΕΙΔΕ ΤΟ G20.

Οι επίσημες θέσεις τεκμαίρονται από τα Communiqué των συνόδων και δεν διαφέρουν ουσιαστικά από όσα έχουν ειπωθεί.

Όμως ιδιαίτερα, στο συνέδριο που διοργάνωσαν από κοινού η Τράπεζα της Αγγλίας και της Ινδίας για λογαριασμό των G20, στις 24-26 Μαΐου 2009, Mumbai, Ινδία, με θέμα 'Αιτίες της κρίσης : Βασικά διδάγματα' (G20 Workshop on the Global Economy. 'Causes of the crisis: Key Lessons'. 24-26/5/2009) τα αίτια της κρίσης αποδίδονται περισσότερο, στην απουσία ρύθμισης κι εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενώ για τις παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισοροπίες, αναφέρεται ότι αποτέλεσαν μία από τις αδυναμίες του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος που επέτρεψε την επιδείνωση της κρίσης (ibid, σ. 2). Αυτή η τοποθέτηση αποστασιοποιείται από εκείνη της Fed (Bernanke, B) και ερευνητών του αμερικανικού ερευνητικού ινστιτούτου Peterson Institute που κατηγορούν τον ρόλο των κινεζικών συναλλαγματικών πλεονασμάτων κι επενδύσεων σε τίτλους του αμερικανικού Δημοσίου ως ένα αίτιο της κρίσης (ότι δηλ. τροφοδότησαν με ρευστότητα τις κεφαλαιαγορές, επέτρεψαν τη μείωση των παγκόσμιων πραγματικών επιτοκίων (G20 Workshop, 24-26/5/2009, σ. 4) κι έτσι ήταν δικαιολογημένη η πιστωτική επέκταση και τα χαμηλά επιτόκια της Fed για τη λήψη στεγαστικών δανείων).

Ωστόσο, στο ίδιο κείμενο και πιο συγκεκριμένα αναφέρεται ότι οι G20 κατέληξαν ότι η κρίση οφείλεται σε δύο ειδών αποτυχίες: α) εκείνες που σχετίζονται με τη ρύθμιση κι εποπτεία, και β) στις αποτυχίες που πηγάζουν από τη λειτουργία του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος (ΔΝΣ) και τις παρεπόμενες οικονομικές πολιτικές (ibid, σ. 3). Αλλά οι απόψεις των G20 διέφεραν μεταξύ τους για το ποιά ακριβώς στοιχεία του ΔΝΣ έφταιγαν. Τρία βασικά θέματα προέκυψαν από (την δεύτερη κατηγορία αποτυχιών) την εξέταση του ΔΝΣ : 1) η νομισματική πολιτική των ανεπτυγμένων χωρών (όπως, πολύ χαλαρή για πολύ καιρό, πχ πρακτική της Fed), 2) το σύστημα των αποθεματικών στοιχείων (ρόλος του δολαρίου ως διεθνούς αποθεματικού νομίσματος στη μετάδοση της κρίσης), και 3) οι παγκόσμιες ανισορροπίες που προϋπήρχαν του ξεσπάσματος της κρίσης (πλεονασματικές χώρες στο Ισοζύγιο Πληρωμών, πχ Κίνα έναντι ελλειμματικών ΗΠΑ).

Ένα χρόνο αργότερα, σε αντίστοιχο σεμινάριο που ετοίμασαν από κοινού οικονομικά επιτελεία του Καναδά και της Ν. Κορέας (17/3/2010) στην Οτάβα, στον Καναδά, ο Kevin Lynch δήλωσε ξεκάθαρα ότι οι παγκόσμιες ανισορροπίες δεν υπήρξαν αιτία της κρίσης, αλλά ότι λειτούργησαν ως καύσιμο ανάφλεξης (G20. Canada-Korea High Level Seminar Report. (March 17, 2010), σ. 14).

Η (άτυπη) συζήτηση που διαφαίνεται ανάγεται στην ιδεολογική αντιπαράθεση ΗΠΑ – Κίνας και στη σχετική προπαγάνδα, ενώ παραπέμπει στις πιέσεις της πρώτης για ανατίμηση του νομίσματος της δεύτερης καθ' όλη τη διάρκεια σχεδόν της κρίσης, στα πλαίσια του G20, και αντανακλά τη γεω-οικονομική τους αναμέτρηση.

Τέλος, σ' ένα αφιέρωμα στη σύνοδο του Νοεμβρίου 2008 των G20, από το ερευνητικό κέντρο του Παν/μίου του Τορόντο Καναδά – αφοσιωμένου στην έρευνα για τη διακυβέρνηση των G7 και G20 – ο Ivan Savic παραδέχεται δύο γενικές αιτίες τραπεζικών κρίσεων: τους πανικούς, και τα σοκ των θεμελιωδών μεγεθών, δηλ. κάθε γεγονός που μειώνει την αποδοτικότητα των τραπεζικών επενδύσεων (Savic , I. 2008, chapter 6, p. 1). Η πρόσφατη κρίση των αμερικανικών subprimes είναι αποτέλεσμα τέτοιου σοκ που περιλαμβάνει : α) τη εξέλιξη της φούσκας στην τεχνολογία της πληροφορικής παράλληλα με τη φούσκα των ακινήτων – αρχές δεκαετίας 2000, β) την άστοχη πολιτική επιτοκίων εκ μέρους της Fed και την υποστήριξη της αμερικανικής κυβέρνησης των στεγαστικών δανείων (με διάφορα μέτρα), γ) την απουσία ρυθμιστικού πλαισίου (ibid, σ. 3). Ως διαφορά από αντίστοιχες προγενέστερες κρίσεις της δεκαετίας 1990 (ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ιαπωνίας και της Σουηδίας), επισημαίνει τη μαζική εισροή κεφαλαίου στις ΗΠΑ (πχ κινεζικές

επενδύσεις σε αμερικανικά ομόλογα) και την τεχνική εξέλιξη των χρηματοπιστωτικών παραγώγων, της τιτλοποίησης των στεγαστικών δανείων (ibid).

Οι διαμάχες (ιδιαίτερα εκείνη της δημοσιονομικής επέκτασης έναντι λιτότητας) οδηγούν σε συνοπτική σύγκριση της παρούσας κρίσης με τους βασικούς σταθμούς προγενέστερων κρίσεων του καπιταλισμού και της παγκοσμιοποίησης, προσθέτοντας την παράμετρο των γεωπολιτικών επιπτώσεων που θα με οδηγήσει στην παρουσίαση των αντίστοιχων επιπτώσεων της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης.

ΣΤΗΝ ΠΡΟΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΕΝΕΣΤΕΡΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ.

Στον 20^ο αιώνα, η συχνότητα των κρίσεων αυξήθηκε, προϊούσης της παγκοσμιοποίησης και παρά την αλλαγή νομισματικού συστήματος (κατάρρευση Bretton Woods), δηλ. μετά τη δεκαετία 1970. Ωστόσο πριν την πρόσφατη κρίση, εκείνη του 1929- 1933 και οι ενεργειακές κρίσεις (η κρίση του στασιμοληθωρισμού)- δεκαετία 1970- ήσαν ορόσημα ως προς το εύρος και την καταστροφική τους δύναμη.

Για τις γεωπολιτικές επιπτώσεις των χρηματοπιστωτικών κρίσεων του 19^{ου} αιώνα (πχ 1857, 1873) αλλά και του ελεύθερου εμπορίου, με διεθνές νομισματικό σύστημα τον 'κανόνα χρυσού', ο W. Engdahl (2004, σ. 8-10), επισημαίνει τη μείωση της Βρετανικής ισχύος. Σε συνέχεια των προηγούμενων, αλλά και εκείνης των τραπεζικών μετοχών σε σιδηροδρόμους στην Αργεντινή και αλλού, η κρίση των τραπεζικών ιδρυμάτων στο Βερολίνο το 1890, συνετέλεσε ώστε η Γερμανία να αφοσιωθεί στην εκβιομηχάνιση και την αυτόνομη ανάπτυξή της και να μην στηρίζεται (για την ανάπτυξή της) στο ελεύθερο εμπόριο που μονομερώς ευνόησε την Βρετανία. Η Βρετανία εξάλλου στηρίχτηκε σ' αυτό αφού ήδη είχε αναπτυχθεί. (ibid, σ. 14-19). Εφεξής, ο Engdahl επισημαίνει την αξία της γεωπολιτικής θέσης της Μ. Ανατολής στην παραγωγή πετρελαίου και τα σχετικά άγγλο-αμερικανικά συμφέροντα στις εξελίξεις του 20ού αιώνα (ibid, σ. 71- 125).

Το πετρέλαιο, επηρέασε την βαθιά και παρατεταμένη ύφεση των ανεπτυγμένων οικονομιών μετά την κρίση του 1929, συνέπεια της οποίας απετέλεσε η άνοδος του Χίτλερ και η μεταπολεμική τάξη του Bretton Woods, δηλ. η μεταβίβαση της ηγεμονίας από την Βρετανία στις ΗΠΑ και στην καθιέρωση του δολαρίου ως διεθνούς νομίσματος, μέτρησης κι αποθέματος.

Η αστάθεια στη Μέση κι ευρύτερη Εγγύς Ανατολή, συνέβαλε στις πετρελαϊκές κρίσεις (απότομη άνοδος της τιμής του) της δεκαετίας 1970 (1973-1979). Σε συνδυασμό με τη διακοπή της σύνδεσης της ισοτιμίας δολαρίου –χρυσού (ελλείμματα ΗΠΑ, ιδιαίτερα το για πρώτη φορά εμπορικό έλλειμμα του 1971 (ibid, σ. 127) και την κατάρρευση του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος των Bretton -Woods (με την θέσπιση των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών), οι πετρελαϊκές κρίσεις με τον στασιμοπληθωρισμό που επέφεραν στις ανεπτυγμένες οικονομίες, υπήρξαν η αφορμή για αλλαγή των κυρίαρχων αντιλήψεων και την μεταστροφή προς ένα νέο *laissez-faire*, τον οικονομικό νεοφιλελευθερισμό, της δεκαετίας του 1980.

Η τότε νομισματική πολιτική της Fed (περιορισμός της νομισματικής βάσης - χρήματος και πιστώσεων- άνοδος των επιτοκίων) ευνόησε τη ζήτηση του δολαρίου ως διεθνούς αποθεματικού νομίσματος (ibid, σ. 175).

Πάντως, η ματιά για τα κρατικά κι ιδιωτικά συμφέροντα τα σχετικά με την εξασφάλιση της πετρελαϊκής ενέργειας ως υλιστική βάση των διεθνών εξελίξεων – που επιχειρεί ο Engdahl- βρίσκουν πεδίο εφαρμογής και στην παρούσα διατριβή επειδή: Η χρηματοπιστωτική κρίση όσο κι αν πίεσε τις αμυντικές δαπάνες, δεν άλλαξε τον προσανατολισμό των αμερικανικών επιχειρήσεων στη ευρύτερη Μ. Ανατολή (στρατιωτικές εκκρεμότητες στο Ιράκ, Αφγανιστάν, πιέσεις στο Ιράν, κ.ά.). Τίθεται μάλιστα το ερώτημα αν τα ασιατικά συναλλαγματικά πλεονάσματα ωφέλησαν και τις αμερικανικές στρατιωτικές δαπάνες για τις παραπάνω επιχειρήσεις. Διότι, η Κίνα εκτός από αξίες ενεργητικού (όπως τραπεζών, πχ της Liehman Brothers) αγόραζε και πολλά ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου. Ωστόσο, παρά το αμείωτο στρατηγικό ενδιαφέρον του ενεργειακού ανεφοδιασμού, οι ΗΠΑ στην Μ. Ανατολή, παράλληλα, εφαρμόζουν το παλαιό γνώριμο γεωπολιτικό σχήμα των Spykman, Brezinsky, για την περικύκλωση της Ρωσίας, παρά την πτώση του κομμουνισμού και τον διαμελισμό της πρώην ΕΣΣΔ σε μικρότερα δορυφορικά κράτη. Δηλαδή, φαίνεται ότι την κομμουνιστική απειλή αντικατέστησε η ενεργειακή απειλή, καθόσον η Ρωσία με τα πλούσια κοιτάσματά της (σε συνδυασμό με την πολιτική αστάθεια του αραβικού κόσμου) πέτυχε την ενεργειακή εξάρτηση της Ευρώπης, ιδιαίτερα στο φυσικό αέριο. Άλλωστε, ανεξάρτητα από τις συμφωνίες (ΗΠΑ-Ρωσίας) για τον πυρηνικό αφοπλισμό, οι ΗΠΑ διατηρούν τεχνολογικά, οπλική υπεροχή (πχ συστήματα λέιζερ κ.ά.). Όμως, επί προεδρίας Πούτιν, η Ρωσία πέτυχε την ενδυνάμωση της κρατικής μηχανής και της επιρροής της σε γειτονικά κράτη (επίδειξη

ισχύος : επέμβαση στη Γεωργία (2008), πίεση στην Ουκρανία για αυξημένα τέλη στο φυσικό αέριο (2009)).

Αλλά, στις 2/8/2010, μόλις που οι G20 είχαν αποφασίσει (28/6/2010, Τορόντο, Σύνοδος κορυφής) να βελτιώσουν οι ελλειμματικές χώρες τα δημοσιονομικά τους χρέη και ελλείμματα κατά το ήμισυ τουλάχιστον μέχρι το 2013, οι ΗΠΑ πασχίζοντας να βελτιώσουν τη δημοσιονομική τους κατάσταση, και να ενισχύσουν την αναπτυξιακή τους μηχανή, εν μέσω ‘εύθραυστων’ σημείων ανάκαμψης, ανακοίνωσαν τη σταδιακή απόσυρσή τους: ότι στο μεν Ιράκ άμεσα, θα αντικαταστήσουν τις δυνάμεις τους με αντίστοιχες πολιτικές-αστυνομικές γηγενείς Ιρακινές δυνάμεις [CNN, 2/8/2010, ‘Obama addresses veterans’]. Στο Αφγανιστάν δε, το επόμενο έτος, στρατιωτικές γηγενείς δυνάμεις θ’ αντικαταστήσουν τις αμερικανικές. Τα προαναφερόμενα όμως, θα πρέπει να εκληφθούν ως προσπάθεια εξοικονόμησης πόρων (απλώς) για την αμερικανική πλευρά (δεν υπάρχει ένδειξη για κάτι διαφορετικό).

Η Σύγκριση με το 1929.

- Συγκρίνοντας την πρόσφατη κρίση με εκείνη του 1929, το ΔΝΤ δημοσίευσε ένα κείμενο (WEO, April 2009) το οποίο επέλεξε όχι μόνο επειδή απολαμβάνει την επιδοκμασία του σημαντικότερου οργανισμού του διακρατικού συντονισμού μέσω των G20, αλλά και επειδή συμπεριλαμβάνει στη βιβλιογραφία τα πορίσματα του μετέπειτα διοικητή της Fed, Bernanke (1993) και ενός διάσημου ακαδημαϊκού Eichengreen (1992), που κατά τη διάρκεια της κρίσης, στη διαμάχη για τις παγκόσμιες ανισορροπίες υποστήριξαν την αμερικανική ιδεολογία για το αμερικανικό νόμισμα, έναντι των πλεονασματικών Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών άλλων χωρών, ιδιαίτερα της Κίνας (WEO, April 2009, p. 99). Συνοπτικά :

Όπως και η κρίση του 2007-09, η κρίση του 1929 ξεκίνησε στις ΗΠΑ και εξελίχθηκε σε παγκόσμια ύφεση. Οι οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης του 1929 διήρκησαν περίπου μια δεκαετία.^{36A} Η κρίση του 1929 υπήρξε μεγαλύτερης έντασης από ότι οι περιφερειακές κρίσεις της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής του τέλους του 20^{ου} αιώνα. Μια απότομη στροφή προς περιοριστική νομισματική πολιτική (αύξηση επιτοκίων) της Fed για την αντιμετώπιση βραχυπρόθεσμων κερδοσκοπικών κινήσεων του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης, αποτέλεσε το έναυσμα της κρίσης του 1929, που μεταδόθηκε διασυννοριακά και στις άλλες οικονομίες [άνοδος επιτοκίων από 5 % σε 6%, (Galbraith, 1992, σ. 57)]. Όπως και σήμερα, έτσι και τότε, η

απότομη αύξηση των επιτοκίων [που επισημαίνει και ο Ρουμελιώτης (2009) για την πρόσφατη κρίση] ήταν το επακόλουθο μιας πιο χαλαρής νομισματικής πολιτικής της Fed, από το 1927 (συγκεκριμένα από το 4%, στο 3,5%. Πηγή: Galbraith, 1992, σ. 38).

Η μείωση των τιμών, οι καταρρεύσεις τραπεζικών ιδρυμάτων έκαμαν την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους πιο δύσκολη, όπως και η πρόσφατη κρίση. Με το τότε Διεθνές Νομισματικό Σύστημα – δηλ. ‘κανόνας χρυσού’ – οι αυξημένες ανάγκες ρευστότητας των ΗΠΑ, από τις εισροές χρυσού προκάλεσαν εντάσεις στις άλλες οικονομίες. Αντίθετα, το σύγχρονο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα, διευκόλυνε με την ελαστικότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Ωστόσο, δημιούργησε άλλου είδους προβλήματα, με την πραγματική υποτίμηση του διεθνούς αποθεματικού νομίσματος

Η τότε (1929) αντιμετώπιση με περιοριστική νομισματική πολιτική θεωρήθηκε (συνεχίζει το ΔΝΤ) ένα λάθος που επιδείνωσε τα πράγματα, γι’ αυτό και στην παρούσα κρίση, οι διαμορφωτές πολιτικής [μέσω του Διακρατικού Συντονισμού Οικονομικών Πολιτικών] αντέδρασαν με παροχή ρευστότητας. Εξάλλου το 1929, δεν υπήρξε διακρατικός συντονισμός. Η τότε κρίση, κατέληξε σε αμφισβήτηση του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος, αφού η Βρετανία το 1931 και οι ΗΠΑ το 1933, διέκοψαν τον κανόνα χρυσού για τα νομίσματά τους (τότε κυρίαρχη δύναμη ωστόσο, ήταν η Βρετανία). Από πλευράς εσωτερικής οικονομικής πολιτικής, η δημοσιονομική επέκταση του αμερικανού προέδρου Ρούζβελτ (New Deal) προσέφερε θεραπεία στην αμερικάνικη ύφεση και προκάλεσε παγκοσμίως μεταστροφή προς τις Κεϋνσιανές απόψεις, μέχρι τις ενεργειακές κρίσεις και τον στασιμοπληθωρισμό της δεκαετίας 1970.

Ωστόσο συμπληρώνω παρενθετικά, την εποχή του μεσοπολέμου, η επέκταση του καπιταλισμού δεν είχε πάρει τη μορφή της γ' φάσης της παγκοσμιοποίησης (δεκαετία 1980 και μετά) με την ελεύθερη ροή των κεφαλαίων, και τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων από τις διεθνείς ροές κεφαλαίου των χρηματιστηρίων. Αντίθετα, όπως υπενθυμίζει ο Nial Ferguson (Financial Times, 'The austerity debate', 20/7/2010, p. 11), οι επενδύσεις τροφοδοτούνταν κυρίως από τις εθνικές αποταμιεύσεις, πράγμα που συνέβαλε στην επιτυχία των κεϋνσιανών πολιτικών τότε.

Επίσης, από πλευράς χρηματοπιστωτικής ρύθμισης (συνεχίζει το κείμενο του ΔΝΤ), η τότε κρίση συνεπέφερε για τις ΗΠΑ, το 1933, τον νόμο Glass-Steagall που ξεχώριζε τις καταθετικές από τις επενδυτικές δραστηριότητες των τραπεζών, και ενώ καταργήθηκε μετά τη δεκαετία 1980, ουσιαστικά επαναπροτάθηκε με τον Volcker-rule, στα τέλη 2009 - αρχές 2010.^{36B}

Ακόμη, και στις δύο παγκόσμιες υφέσεις (1929, 2008) θεσπίσθηκε η εγγύηση των καταθέσεων. Αλλά στην πρόσφατη, επιχειρήθηκε αρκετά νωρίς, ώστε να μην ξαναπαρουσιαστεί μαζική απόσυρση των καταθέσεων. Άλλωστε, στην πρόσφατη κρίση, λόγω της οικονομικής αλληλεξάρτησης και των διασυννοριακών επιπλοκών, η ρύθμιση κι εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα επιχειρήθηκε σε διεθνή κλίμακα μέσω του διακρατικού συντονισμού (ΔΣΟΠ).

Επίσης, στην πρόσφατη περίπτωση οι κεντρικές τράπεζες πρόσφεραν ρευστότητα και χαμήλωσαν τα διατραπεζικά επιτόκια (κοντά στο 1% η ΕΚΤ, και στο 0,25% η Fed), ενώ από το 2010 (τέλη 2009), αρκετές χώρες-μέλη του G20 του Ειρηνικού (ωκεανού) κυρίως, άρχισαν την περιοριστική νομισματική πολιτική (Αυστραλία πρώτη, Κίνα, κ.ά. Η ΕΚΤ αύξησε το διατραπεζικό επιτόκιο τον Απρίλιο 2011).^{36Γ} Ωστόσο, σε αντίθεση με την συνεχή πτώση των τιμών το 1930, στη σύγχρονη κρίση ο αποπληθωρισμός διακόπηκε το 2008, από την άνοδο των διεθνών τιμών των τροφίμων και του πετρελαίου.

Η εμπειρία από την κρίση του 1929, ότι δηλ. η Fed θα έπρεπε να είχε διοχετεύσει ρευστό στην οικονομία, (πχ., Κρούγκμαν, 2009, σ.52) επηρέασε την διαχείριση της κρίσης με δημοσιονομική επέκταση.

Η διαφορετική οπτική γωνία του Kindleberger (1986), επισημαίνει αντίθετα, ότι η παγκόσμια ύφεση 1929-1939 οφειλόταν περισσότερο στο τότε Διεθνές Νομισματικό Σύστημα παρά στο αμερικανικό κραχ του 1929 και την πολιτική της Fed. Ιδιαίτερα, στην υποτίμηση του τότε ισχυρού διεθνούς νομίσματος της στερλίνας το 1931, κατά 30% μεταξύ Σεπτεμβρίου και Δεκεμβρίου 1931, που λόγω του 'κανόνα χρυσού' είχε αποπληθωριστικές συνέπειες για τις τότε πλεονασματικές ανεπτυγμένες οικονομίες, όπως τις ΗΠΑ και τη Γερμανία.

Η υποτίμηση της στερλίνας, ισχυρίζεται ο Kindleberger, απέτυχε να ανεβάσει τις τιμές στη Βρετανία, αλλά τις έριξε σε χώρες όπου δεν ίσχυε η στερλίνα, ιδιαίτερα στις ΗΠΑ και το «gold block». Αντίθετα το 1933 όταν το δολάριο υποτιμήθηκε οι τιμές αυξήθηκαν στις ΗΠΑ και έμειναν σταθερές στο εξωτερικό. «Η διαφορά αυτή υπήρξε αποφασιστική για την παγκόσμια ανάκαμψη» (ibid, σ. xiv-xv). Ο Kindleberger οδηγήθηκε στην παραπάνω θέση από την παρατήρησή του ότι η έλλειψη ρευστότητας από την πτώση των χρηματιστηριακών αξιών και η συνεπακόλουθη πτώση των τιμών που είχε συμβεί το 1920-21, δεν οδήγησε σε τραπεζικές πτωχεύσεις και βαθιά-παρατεταμένη ύφεση (1996, σ. xv).

Ωστόσο, η οπτική γωνία του Kindleberger έχει το αντίστοιχό της το 2008-9, στην ακαδημαϊκή διαμάχη για τις παγκόσμιες ανισορροπίες τη συσσώρευση κινεζικών συναλλαγματικών αποθεμάτων, την ‘παγίδα δολαρίου’ της Κίνας, τις ευθύνες της (κατά την επικριτική αμερικανική στάση) στη χειραγώγηση του νομίσματός της ώστε να παραμείνει υποτιμημένο και συνδεδεμένο με το δολάριο. Πιο καθαρά, ο Kindleberger αναζητεί τα αίτια της βαθιάς και παρατεταμένης ύφεσης στην αστάθεια του διεθνούς νομισματικού συστήματος, από την Βρετανική αδυναμία και την αμερικανική απροθυμία να αναλάβουν ηγετική ευθύνη και να εξασφαλίσουν: ανοιχτές αγορές, σύστημα αντικυκλικής, μακροπρόθεσμης και σταθερής χρηματοδότησης κρατών, σχετική σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών, τον διακρατικό συντονισμό οικονομικών πολιτικών και τον ρόλο δανειστή ύστατης προσφυγής. (ibid, σ. 288-305).

Εξάλλου, αυτή η περίοδος – 1929/39- που ολοκληρώθηκε με τον Β’ παγκόσμιο Πόλεμο- σημασιοδότησε την μετάβαση στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα του Bretton Woods και την γεωπολιτική υπεροχή των ΗΠΑ.

Από την άλλη μεριά, παρά τα γενικά αίτια όπως η ασυμμετρία της πληροφόρησης και οι ατέλειες των αγορών που καταλογίζει ο Π. Ρουμελιώτης (2009, κεφ.8, σς. 305-310) στις κρίσεις της παγκοσμιοποίησης από την ανάλυσή του προβάλλει, πόση επίπτωση έχει στις υπόλοιπες εθνικές οικονομίες η πολιτική των επιτοκίων της Fed τόσο για την κρίση του 1929-33, όσο και για μεταγενέστερες, όπως εκείνη του 1998, ή για την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση. Επίσης, μέσα από την ανάλυσή του, διαφαίνονται κάποιες ομοιότητες (με άλλες κρίσεις της παγκοσμιοποίησης), όπως και διαφορές πολιτικής, με την αντιμετώπιση εκείνης του 1929-33. Βασικά, ο Ρουμελιώτης, Π. (2009) διακρίνει 3 μορφές κρίσεων :

1. «Χρηματιστηριακές: σοβαρή κάμψη των αξιών των μετοχών στο χρηματιστήριο, που προκαλείται όταν η εμπιστοσύνη των επενδυτών κλονίζεται και οδηγούνται σε μαζικές ρευστοποιήσεις μετοχών , όπως πχ 1929-1933 και 1987.
2. Συναλλαγματικές: απότομη υποτίμηση της ισοτιμίας νομισμάτων ως αποτέλεσμα κερδοσκοπικής επίθεσης εναντίον τους, πχ ασιατική κρίση του 1997.
3. Πιστωτικές : αδυναμία των πιστωτικών ιδρυμάτων να εξασφαλίσουν την επιστροφή των επισφαλών δανείων, όπως κρίση των subprimes 2007, λόγω του υψηλού ρίσκου που αναλαμβάνουν οι τράπεζες σε μια προσπάθεια διεύρυνσης της κερδοφορίας τους, καθώς και με την έλλειψη ρευστότητας, όταν συνεπακόλουθα οι αποταμιευτές αποσύρουν τις καταθέσεις τους» (ibid).

Έτσι, για την κρίση 1929-1933 παρατηρεί: έπειτα από μια περίοδο ανόδου των χρηματιστηριακών αξιών, της κατανάλωσης κ.ά., η Fed προσπάθησε να περιορίσει την υπερθέρμανση της αγοράς και να εφαρμόσει μια αυστηρότερη νομισματική πολιτική πχ. με άνοδο των επιτοκίων. Ακολούθησαν μαζικές ρευστοποιήσεις, και κατάρρευση της παραγωγικής διαδικασίας, περιορισμός της ρευστότητας και της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων. Όταν αργότερα, η Fed μείωσε τα επιτόκιά της, το χρήμα έγινε πιο φθινό για τις επιχειρήσεις, που ανέκαμψαν· όταν τα αύξησε πάλι, η ύφεση επανεμφανίστηκε. «Μετά την εκλογή του Roosevelt το δολάριο υποτιμήθηκε κατά 59% και εφαρμόστηκε εκτεταμένη Κεϊνσιανή πολιτική (New Deal) (Coehn, 1999, σ. 103-107. Παρατίθεται σε Ρουμελιώτης, 2009, σελ. 308). Παράλληλα, η κυβέρνηση εγγυήθηκε τις τραπεζικές καταθέσεις των αποταμιευτών [όπως και στην σύγχρονη κρίση] και πάγωσε την αποπληρωμή των δανείων. Κι άλλες χώρες επλήγησαν αλυσιδωτά, ενώ εφαρμόστηκαν προστατευτικά μέτρα στο εμπόριο.

Δεκαετίες 1980 - 1990.

Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίστηκε από την υπερχρέωση των αναπτυσσόμενων χωρών (στην οποία συνέβαλαν τα υψηλά επιτόκια της Fed, ως απάντηση στον στασιμοπληθωρισμό, σύμπτωμα των πετρελαϊκών κρίσεων). Το προαναφερόμενο περιόρισε την παροχή δανείων στην Λατ. Αμερική –που μαστιζόταν από πληθωρισμό, (Krugman & Obstfeld, 2002, σς. 539), λόγω της παγκόσμιας ύφεσης εξαιτίας των ενεργειακών κρίσεων 1973 – 1979 (Κρούγκμαν 2009, σ. 45), της κατάρρευσης της μετατρεψιμότητας και της υποτίμησης του δολαρίου (1971).

Για την δεκαετία του 1990 και μετά, στις κρίσεις που αποδίδει στην χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση, ο Π. Ρουμελιώτης (2009) συμπεριλαμβάνει : την κρίση του ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος 1992-93., του Μεξικού 1994, ΝΑ Ασίας 1997, της Ρωσίας 1998, Βραζιλίας 1999, της Νέας Οικονομίας των ΗΠΑ το 2000, Τουρκίας 2000, Αργεντινής 2001 (όπου η χώρα δήλωσε αδυναμία αποπληρωμής του εξωτερικού της χρέους), την κρίση των subprimes 2007 ή των τίτλων των στεγαστικών δανείων που εξελίχτηκε σε χρηματοπιστωτική κρίση και ύφεση το 2008. Κύρια περιστατικά:

* 1998: η Fed αναγκάστηκε να επανακεφαλαιοποιήσει το επενδυτικό ταμείο LTCM, και να μειώσει τα επιτόκιά της, για να αποφύγει όχι μόνο τη δική του πτώχευση αλλά και τη κατάρρευση άλλων χρηματιστηρίων και τραπεζών που είχαν συνδεδεμένες δραστηριότητες. (Ρουμελιώτης, σς. 305-310).

* 1987 – 1990 : πτώχευσαν 2.500 τράπεζες ταμειυτηρίου στις ΗΠΑ λόγω της στεγαστικής κρίσης και της έλλειψης αποτελεσματικού ελέγχου· ήταν η περίοδος Reagan .Οι κυβερνήσεις της εποχής εκείνης αναγκάστηκαν να εξαγοράσουν τα επισφαλή δάνεια και να τα μεταπωλήσουν πολύ φτηνά, καταγράφοντας σημαντικές ζημιές και άνοδο του δημόσιου ελλείμματος (Ρουμελιώτης, 2009, σ.308).

* 1990 : μεγάλη στεγαστική κρίση στην Ευρώπη. Το αποτέλεσμα ήταν να γίνουν τραπεζικές συγχωνεύσεις-εξαγορές (Ισπανία: η κυβέρνηση έδωσε 3,8 δις για κεφαλαιοποίηση τραπεζών και κυβερνητική εγγύηση τραπεζικών δανείων, ή ριζική αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα (Σουηδία) (ibid).

*1990, Ιαπωνία : οφείλεται στην απορύθμιση των κεφαλαιαγορών και πάλι με στεγαστικά δάνεια (τιτλοποίηση δανείων και στεγαστική «φούσκα», ενώ οι ιαπωνικές επιχειρήσεις είχαν αυξήσει τον δανεισμό τους από το εξωτερικό) (ibid). Επρόκειτο για πιστωτική κρίση.

* κρίση του Μεξικού 1994-95: «μαζική φυγή κεφαλαίων όταν δημιουργήθηκε αμφιβολία για τη δυνατότητα του κράτους να αποπληρώσει τα δάνεια που είχε συνάψει για την αναπτυξιακή του πορεία. Η ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων επιτάχυνε την μαζική εξαγωγή τους.» (ibid). Πρόκειται για νομισματική κρίση που κατέληξε σε μεγάλη υποτίμηση του νομίσματος. Το 1995 το ΑΕΠ της χώρας συρρικνώθηκε περισσότερο από 6% (Krugman, P. & Obstfeld, M. (2002), σ.548).

* Βραζιλία, 1998-1999: εκροή κεφαλαίων. Το ρεάλ υποτιμήθηκε 50% και σχηματίστηκε χρέος προς το ΔΝΤ. Το 2002, επήλθε νέα νομισματική κρίση και νέος δανεισμός από το ΔΝΤ. (Ρουμελιώτης, Παν. (2009), κεφ. 8, σ. 305-310). Ως μία ερμηνεία των νομισματικών και συναλλαγματικών κρίσεων θεωρούνται, οι επιπτώσεις των ελλειμμάτων του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών στην συναλλαγματική ισοτιμία εξαιτίας των Άμεσων Διεθνών Επενδύσεων και άλλων μεταβιβάσεων κεφαλαίου, καθώς και στην νομισματική πολιτική (αναλύεται ιδιαίτερα στον Krugman (2002, 2009), Krugman & Obstfeld (2002, σς. 289, 517-569).

* ΝΑ Ασία, 1997 (χρηματοπιστωτική κρίση, όπως χαρακτηρίζει και ο Krugman (2002, σ. 549) : η κρίση ξεκίνησε από την Ταϊλάνδη με απόσυρση των επενδυμένων κεφαλαίων αφού η επεκτατική νομισματική πολιτική της κεντρικής τράπεζας συνέβαλε σε κερδοσκοπικές κινήσεις και τη δημιουργία «φούσκας» (σε ηλεκτρονικά προϊόντα). Ακολούθησε υποτίμηση του νομίσματος κατά 50% (Ρουμελιώτης, 2009, σ. 310). Η ανάπτυξη του Ταϊλανδέζικου ΑΕΠ μειώθηκε από -0,2% το 1997 σε -10,2% το 1998 (ibid). Λόγω της αλληλεξάρτησης, επλήγησαν η Ινδονησία, Μαλαισία,

Χονγκ-Κονγκ. 'Η Κίνα και Ινδία, συγκριτικά λιγότερο, λόγω του κρατικού ελέγχου που εφαρμόζει στις κινήσεις κεφαλαίων και τις χρηματοοικονομικές αγορές' (ibid). Η μείωση των τιμών των εξαγωγών των πληγέντων χωρών ζημίωσε την Ιαπωνία, που είχε ήδη υποστεί την κρίση του 1990.

* Αργεντινή 2001. Το ΔΝΤ αρνήθηκε να εκταμιεύσει την τελευταία δόση ενός δανείου λόγω άρνησης της κυβέρνησης να εφαρμόσει μέτρα διαρθρωτικών προσαρμογών στην οικονομία της. Οι συνέπειες ήταν η αδυναμία αποπληρωμής του εξωτερικού της χρέους, μείωση της αγοραστικής δύναμης κατά 50% , ανεργία..

* 2001: η κρίση του Internet, οφειλόταν στην απότομη απελευθέρωση των αγορών των τηλεπικοινωνιών και στις υπερεπενδύσεις της Νέας Οικονομίας (νεοφιλελευθερισμός) κατά τη δεκαετία 1990 (σύμφωνα με τον Stiglitz (2003 a) και c)).

Παρατίθεται σε: Ρουμελιώτης, 2009, σ. 312).

Ο Stiglitz (2003 c), σσ. 191-268, 268-324) αποδίδει το βασικό αίτιο της κρίση της ΝΑ Ασίας το 1997, στην υπερβολικά γρήγορη απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών και την απουσία ρυθμιστικών διατάξεων. Αναφέρει μάλιστα ότι στην κρίση της Ταϊλάνδης, όταν το ΔΝΤ έδωσε \$ 95 δις για τη στήριξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας, αυτά τα χρήματα χρησιμοποιήθηκαν από εταιρείες για εξόφληση χρεών τους στο εξωτερικό με συνέπεια, μερικοί να μετατρέψουν το εθνικό νόμισμα σε δολάρια και διοχέτευσαν τα κεφάλαιά τους στο εξωτερικό. Το 1998 το ΑΕΠ της Ινδονησίας μειώθηκε κατά 13,1%, της Κορέας κατά 6,7%, της Ταϊλάνδης κατά 10,8%. Στη Νότια Κορέα, η κρίση άρχισε από την άρνηση των ξένων τραπεζών να ανανεώσουν τα βραχυπρόθεσμα δάνειά τους. Η Μαλαισία και η Κίνα αντεπεξήλθαν καλύτερα γιατί –σύμφωνα με τον Stiglitz - απέφυγαν να ακολουθήσουν τις τότε προτροπές του ΔΝΤ και βασίστηκαν σε μια κεντρικά σχεδιασμένη πολιτική ανάκαμψης, ενώ ελέγχους στην κίνηση κεφαλαίων εφαρμόζαν όχι μόνο η Κίνα, αλλά και η Ινδία. Αντίθετα η Ρωσία, που είχε γνωρίσει το 1998 μία αναπτυξιακή έκρηξη λόγω του πετρελαίου που διαθέτει και υποτίμηση του νομίσματος, υπέστη τις συνέπειες domino της κρίσης της ΝΑ Ασίας. Από τα μέσα 1998, η κρίση της ΝΑ Ασίας μετετράπη σε παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Τον Ιανουάριο 1999, μέσα σε ένα χρόνο του ρούβλι έχασε το 45% της αξίας του (Stiglitz, J. (2003 c), σ.296). Η Βραζιλία ήταν ένα από τα κράτη που κατείχε πολλούς χρηματιστηριακούς τίτλους της Ρωσίας η οποία παρομοίως επλήγη από την κρίση της ΝΑ Ασίας, για το ίδιο λόγο : κατείχε τίτλους χρέους που υποτιμήθηκαν (Κρούγκμαν, 2009, σ. 143 και 151-172. Επίσης και σε Krugman& Obstfeld (2002).

Οι πολιτικές του ΔΝΤ (Washington Consensus – Κρούγκμαν 2009, σ.134) στην κρίση της ΝΑ Ασίας όχι μόνο έγιναν αντικείμενο κριτικής (όπως του Stiglitz) αλλά και αυτοκριτικής. Σχεδόν 13 χρόνια αργότερα, ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ, Strauss-Kahn, προσπαθούσε να διορθώσει το «στίγμα» των πολιτικών του ΔΝΤ, που οδήγησε στην προσπάθεια της κινεζικής τράπεζας Chiang Mai για σύσταση ‘Ασιατικού ΔΝΤ’ στην περιοχή. Εξάλλου, η Ασία αποτελούσε το 20% των ποσοστών ψήφων του ΔΝΤ, ενώ οι μετέπειτα θετικές εξελίξεις των οικονομικών μεγεθών της περιοχής περίπου μετά το 2000 και που συνεχίστηκαν στην ανάκαμψη της κρίσης 2007-9, προβίβασαν την δύναμη των Ασιατικών χωρών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας, με αναθεώρηση των quota . Οι χώρες της Ασίας και ιδιαίτερα η Κίνα θεωρήθηκε ως η κινητήριος δύναμη της παγκόσμια ανάκαμψης μετά το 2009.³⁷

Η γεωπολιτική συνέπεια της Ασιατικής κρίσης του 1997-8, ήταν η αναδιάταξη των οικονομικών δυνάμεων, η ανάδειξη των οικονομιών της Ανατολικής και ΝοτιοΑνατολικής Ασίας ως βαρύνουσας σημασίας στην παγκόσμια οικονομία και ιδιαίτερα η άνοδος της οικονομικής δύναμης της Κίνας στο παγκόσμιο εμπόριο και το παγκόσμιο ΑΕΠ. Τα εμπορικά πλεονάσματά της εμφανίστηκαν πριν από την κρίση του 2007-8, από τις αρχές της τρίτης χιλιετίας. Επίπτωση αυτής της αλλαγής υπήρξε η σύσταση του θεσμού των G20 χωρών, από το 1999, σε επίπεδο υπουργών οικονομικών, με Αμερικανο-Καναδική πρωτοβουλία. Η εξέλιξη αυτή συνεχίστηκε στις γεωπολιτικές επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008, με πρώτη θεσμική συνέπεια την αναβάθμιση του G20 σε επίπεδο κορυφής και του ρόλου του ομίλου αυτού στη αποκλειστική διαχείριση της κρίσης.

Επιπρόσθετα, στην αντιμετώπιση των κρίσεων 1980-90 εφαρμόστηκε η αντικατάσταση της κεϋνσιανής πολιτικής με νεο-φιλελεύθερες πρακτικές, αύξησης των επιτοκίων, επιβολής φόρων, περικοπής δημοσίων δαπανών (Κρούγκμαν, 2009, σ. 144). Η πρόσφατη κρίση 2007-9 σήμανε εμπράκτως την αντιστροφή στις πεποιθήσεις για το πώς θάπρεπε να αντιμετωπισθεί μια παγκόσμια ύφεση προς όφελος του νεο-κεϋνσιανισμού. Αλλά μόλις άρχισε η ανάκαμψη και παρά τις κρίσεις δημοσίου χρέους ορισμένων ανεπτυγμένων χωρών, η προαναφερόμενη τάση μετριάστηκε.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η κρίση δημιούργησε ανάγκες για θεσμούς και επηρέασε τις αρχές του συστήματος υπέρ μιας μεγαλύτερης παρεμβατικότητας κρατικών ρυθμιστικών κι εποπτικών

αρχών στην οικονομία. Τα παραπάνω διαφαίνονται και διαπερνούν τα γεγονότα και τις διαβουλεύσεις των G20.

Οι κρίσεις έγιναν συχνότερες μετά την κατάρρευση των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών και την μεγέθυνση της παγκοσμιοποίησης, από ότι προπολεμικά ή τουλάχιστον μέχρι τη δεκαετία 1970. Έτσι φάνηκε ότι το σύστημα της οικονομίας που οι ΗΠΑ προωθούν (με τις κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες, την ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων, το εθνικό τους νόμισμα ως διεθνές αποθεματικό και την παγκοσμιοποίηση) είναι επιρρεπές σε συχνές και παγκόσμιες κρίσεις.

Στη συνέχεια και μέσα από την ανάλυση για τον θεσμό και τις χώρες G20, θα δείξουμε ότι η κρίση έπληξε την οικονομική ισχύ των ΗΠΑ. Δυνητικός αντίπαλος όμως σε μακροπρόθεσμη προοπτική, φαντάζει μόνο η Κίνα, ενώ οι ΗΠΑ διατηρούν την σχετική γεωπολιτική υπεροχή τους. Η πρόσφατη κρίση έπληξε όμως σχετικά και τις οικονομίες των ισχυρών εταίρων τους της ‘Τριάδας’ – ΕΕ και Ιαπωνία – ενώ ενισχυμένες προέκυψαν οι οικονομίες της Κίνας πρωτίστως, αλλά και της Βραζιλίας (ενότητα Γβ.5).

B.1. ΟΙ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ 2007/8 ΣΤΗΝ ΑΤΥΠΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ.

B.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Η έρευνα στην παρούσα ενότητα, θα ασχοληθεί με τις γεωπολιτικές επιπτώσεις στην άτυπη διακυβέρνηση την οποία θεωρεί ως εξαρτημένη μεταβλητή της ισχύος. Ήδη η συγκρότηση της ομάδας χωρών G20 σε επίπεδο κορυφής (2008) ήταν μία βασική πρώτη γεωπολιτική συνέπεια της σύγχρονης χρηματοπιστωτικής κρίσης, καθόσον διαδέχθηκε την G7/8 στη διαχείριση οικονομικών κρίσεων, από τον Νοέμβριο 2008.

Οι ακαδημαϊκές διαμάχες που εμπλέκονται στην παρούσα ενότητα είναι :

- Η διαμάχη για τη σχετική σημασία της ομάδας G7/8 ως προς την G20. Μεταξύ των υποστηρικτών της εξασθένισης του G7/8, συγκαταλέγονται οι Colin Bradford and Johannes Linn, (2010) (υποστηρίζοντας ότι το G8 έχασε όχι μόνο τη νομιμοποίησή του στη διεθνή κοινή γνώμη αλλά και την αποτελεσματικότητά του)· επίσης, τον Homi Kharas (2010) (που όμως επισημαίνει ότι ο G20 δεν έχει δώσει απάντηση στο

πρόβλημα της ανάπτυξης). Ακόμη στην ίδια ομάδα, θα μπορούσαμε να συγκαταλέξουμε και τον Fues Thomas (2007) που αμφισβητεί την δυνατότητα και ικανότητα της ομάδα G8 να λύσει σύγχρονα προβλήματα. Όπως και τον Smith Janel (2006) (σχετικά με τη δυνατότητα των ηγεμονικών ομάδων να παράσχουν δημόσια αγαθά). Επίσης και τους Eichengreen, B & Baldwin R.(2008) που εξεφράστησαν με την άποψη ότι επειδή η ΕΕ έχει εξασθενήσει και οι διαφωνίες μεταξύ των G7 (θα προσθέταμε) επηρεάζουν αρνητικά την ισχύ του G8, (ενώ) στην ομάδα G20, οι ΗΠΑ έχουν την ευκαιρία να αναλάβουν πάλι τα ηνία της παγκόσμιας διακυβέρνησης (καθώς συμμετέχουν μαζί με άλλες – αναδυόμενες- δυνάμεις). Όμως, στη σύνοδο G20 στο Τορόντο (Ιούνιος 2010) φάνηκε η αδυναμία των ΗΠΑ να επιβάλουν τις απόψεις τους σχετικά με τον ρυθμό περιορισμού των πλεονασμάτων των Ισοζυγίου Πληρωμών ορισμένων εταίρων και συγκρούστηκαν με παλαιούς εταίρους του G8 (Γερμανία)· ενώ παράλληλα, παρατηρήθηκαν συμμαχίες μεταξύ παλαιών εταίρων και νέων: πχ μεταξύ Κίνας – Γερμανίας (για τον μη-περιορισμό του πλεονάσματος Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών).

Αντίθετα ο Kirton, J. (2004, 2005, 2009, κ.ά) επισημαίνει τον ουσιαστικό και υποστηρικτικό ρόλο του G8 στους G20. Την ίδια περίπου άποψη σχετικά με την αυξημένη επιρροή των G8 επί των G20, υποστηρίζουν και οι Lombardi, D. And Homi, Kh. (2012). Η διατριβή συντάσσεται με την παραπάνω πλευρά που εκφράζει ο Kirton, J., υποστηρίζοντας ότι οι G7 είναι ισχυρός πυρήνας του G20.

- Άλλη εμπλεκόμενη διαμάχη είναι η σχετική με την αμφισβήτηση του δολαρίου ως διεθνούς νομίσματος (από το 2009) – στο παρασκήνιο των επίσημων συναντήσεων των G20 - όχι μόνο από την Κίνα , αλλά και από την Ρωσσία, τη Γαλλία . Η διατριβή υιοθετεί την άποψη ότι το δολάριο δεν απειλείται βραχυ- ή έστω μεσο-πρόθεσμα.

- Άλλη, η σχετική με την νομιμοποίηση στην διεθνή κοινή γνώμη, καθώς π.χ. ο Porter, T. (1999, update 2009) έθεσε θέμα μεγαλύτερης νομιμοποίησης στην αντιπροσώπευση των χωρών στον όμιλο G20 από ότι με τον G8 (λόγω αριθμού μελών), πράγμα με το οποίο η διατριβή δεν διαφωνεί.

Μεθοδολογικά, η παρούσα ενότητα στηρίζεται στη συνδυασμένη προσέγγιση του θεσμικού φιλελευθερισμού και της σχολής της ηγεμονικής σταθερότητας που στηρίζει την ανάλυση του ηγεμονικού ομίλου των G20 χωρών, όπως θα αναλυθεί παρακάτω.

Αρχικά, το πρωτότυπο στοιχείο της έρευνας (για τους G20) αφορά τον συνδυασμό οικονομικών και στρατηγικών παραμέτρων μαζί, μετά το θεωρητικό υπόβαθρο.

Κυρίως όμως, την προσπάθεια αποτίμησης του ΔΣΟΠ και του αντίστοιχου κόστους στη πρόσφατη κρίση, υπό την διαχείριση των G20. Επίσης, τις επιπτώσεις στη σχετική ισχύ. Επίσης, πρωτότυπη είναι η έρευνα πώς οι G20-εταίροι των ΗΠΑ αμφισβήτησαν το δολάριο και ποιές οι σημαντικότερες ενέργειες εκτός των θεσμών, και στα παρασκήνια των συνόδων κορυφής.

Επίσης, πρωτότυπο στοιχείο υπάρχει στην έρευνα για την απάντηση ‘Γιατί δεν λειτούργησε η Προσαρμογή στην κρίση 2008/9’; Ή, ‘Γιατί οι G20 δεν μπόρεσαν να λύσουν το πρόβλημα της Προσαρμογής μέσω αναμόρφωσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών, (έστω) μέχρι το 2011; Πώς θα είναι αποτελεσματικός ο διακρατικός συντονισμός, ώστε να ευνοείται η Προσαρμογή στο διεθνές νομισματικό σύστημα; Ποίοι ωφελούνται από τις παγκόσμιες ανισορροπίες και ποιές οι συνέπειες; Πώς εκδηλώθηκε η αμφισβήτηση του δολαρίου και γιατί;

Στο ερώτημα γιατί δεν πέτυχε η Προσαρμογή του ΔΝΣ με τη διαχείριση των G20, η διατριβή αναπτύσσει στηρίζεται την επιχειρηματολογία της στη διαφορά των επιπέδων ανάλυσης που προκύπτουν όταν εξετάζεται η Προσαρμογή στο σημερινό ΔΝΣ σε συνδυασμό με το σύγχρονο σύστημα κρατών και υποστηρίζει την άποψη ότι η ενίσχυση των οικονομικών και πολιτικών ολοκληρώσεων σε περιφερειακό επίπεδο, θα τείνει να απορροφά καλύτερα τα προβλήματα Προσαρμογής, ελλείψει διεθνούς - ανεξάρτητου εθνικά – νομίσματος.

B.1.A. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ/ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ – ΑΤΥΠΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ - ΡΟΛΟΣ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ (ΔΣΟΠ).

Με τον όρο ΔΣΟΠ νοούνται, συμφωνίες κυρίως, μεταξύ κρατών για αμοιβαία προσαρμογή των εθνικών πολιτικών σε κοινούς στόχους, ή την υλοποίηση κοινών δράσεων που προκύπτουν ως αναγκαίες από την προ-υπάρχουσα οικονομική αλληλεξάρτησή τους (Χαζάκης, Κ, 2005, σελ.118). Ο συντονισμός των μακροοικονομικών πολιτικών προέκυψε κυρίως την περίοδο 1975 -1980, από μια χαλαρή δομή που αναπτύχθηκε σιγά-σιγά, με τον σχηματισμό συμμαχιών των κρατών με παρεμφερή συμφέροντα (συνήθως στα πλαίσια των παγκόσμιων θεσμών κι οργανισμών).

Αν και οι ορισμοί διαφέρουν, ανάλογα με τον τρόπο που προσλαμβάνουν οι κοινωνικοί επιστήμονες τον ΔΣΟΠ, οι περισσότεροι όμως συμφωνούν ότι πρόκειται για διαδικασίες, που ενέχουν τη λήψη αποφάσεων. Προϋπόθεση του συντονισμού

μακροοικονομικών πολιτικών είναι η θέληση και η δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ των κρατών. Εξαρτάται από το βαθμό επιδίωξης κοινών στόχων, το πόσο συνδεδεμένες είναι οι εθνικές οικονομίες μεταξύ τους, την ένταση των οικονομικών διαταραχών, τη διασυνοριακή μετάδοσή τους και τα διαθέσιμα εργαλεία παρέμβασης που έχουν οι κυβερνήσεις.

Ήδη, οι Horne και Masson (1988, Παρατίθεται σε: Χαζάκης, 2005, σ.117) αναγνώριζαν στο ΔΣΟΠ τον στόχο της μεγιστοποίησης της κοινής ευημερίας, όπως ο Currie (Currie, 1990, σ. 283. Παρατίθεται σε: Χαζάκης, 2005, σ.117) την αμοιβαία ωφέλεια, και ότι με τον ΔΣΟΠ μπορούν ν' αποφευχθούν οι δυσάρεστες συνέπειες της αλληλεξάρτησης. Άλλοι, επισημαίνουν ιδιαίτερα την διείσδυση στις επιλογές της εσωτερικής οικονομικής πολιτικής, όπως ο Wallich που αντιλαμβάνεται το ΔΣΟΠ ως «σημαντική τροποποίηση των εθνικών πολιτικών σε αναγνώριση της διεθνούς οικονομικής αλληλεξάρτησης» (Χαζάκης, K, 2005, σ.118).

Η ανάγκη για ΔΣΟΠ προήλθε από μια κατάσταση όπου η ανάληψη (ή απουσία λήψης) μιας οικονομικής πολιτικής από ένα ανεξάρτητο κράτος έχει επιπτώσεις στα άλλα, διαμέσου των οικονομικών ροών του σύγχρονου καπιταλιστικού συστήματος, όπως το εμπόριο και οι διασυνοριακές κινήσεις κεφαλαίου. Ακόμη, η αλληλεξάρτηση δεν είναι από μόνη της αναγκαία και ικανή συνθήκη για τον ΔΣΟΠ, καθόσον θεωρητικά τουλάχιστον, υπάρχουν οι μηχανισμοί αυτόματης προσαρμογής της αγοράς. Αλλά για την ανάληψη ΔΣΟΠ, χρειάζεται επίσης η εμφάνιση προβλημάτων που υπερβαίνουν τους μηχανισμούς της αγοράς, όπως κρίσεις, η κατά το μάλλον ή ήττον παρέμβαση του κράτους κ.α.

Έτσι οι διάφορες απόψεις συγκλίνουν στη παραδοχή τεσσάρων βασικών γνωρισμάτων του ΔΣΟΠ: 1) Τα εμπλεκόμενα μέρη έχουν δεδηλωμένη την πρόθεση συνεργασίας τους. 2) Υπάρχει μεγάλο εύρος στις μορφές συνεργασίας (εμπόριο, νομισματική πολιτική, επενδύσεις, περιβάλλον, υγεία, ενέργεια, κλπ), 3) Στις μεταξύ τους διαπραγματεύσεις χρησιμοποιείται η πρακτική : παραχώρηση πλεονεκτημάτων έναντι ανταλλαγμάτων (quid pro quo), 4) Ύπαρξη συνθηκών αλληλεξάρτησης και μάλιστα 'σύνθετης αλληλεξάρτησης' όπως προσδιορίστηκε από Keohane & Nye (Keohane, Nye, 1989, παράρτημα Δ), κυρίως η αλληλεξάρτηση ανά τομείς.

Από τα προηγούμενα αναδεικνύεται, ότι ο ΔΣΟΠ προέκυψε με την εξέλιξη του καπιταλιστικού συστήματος διεθνώς, ιδιαίτερα μετά τον β' παγκόσμιο πόλεμο, όταν η κυριότερη μορφή διεθνούς κεφαλαιακής κίνησης ήταν η δανειοδότηση κρατών/ ιδιωτικού τομέα, και προπαντός όταν συνδυαζόταν με αστάθεια του διεθνούς

νομισματικού συστήματος. Έτσι, η περίοδος 1970- 80 υπήρξε ορόσημο στις ανεπτυγμένες οικονομίες της Δύσης λόγω της κατάρρευσης του καθεστώτος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, της ενεργειακής κρίσης, των σωρευμένων προβλημάτων στασιμοπληθωρισμού.

Από τη δεκαετία 1980 και μετά, τα παρακάτω χαρακτηριστικά της διεθνούς οικονομίας ενέτειναν την ανάγκη διακρατικού συντονισμού :

- Διεθνοποίηση των χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων , κατάργηση ολοένα και περισσότερων των διασυνοριακών φραγμών στις κεφαλαιακές κινήσεις.

Παρατηρούνται επίσης, άστατες κι απρόβλεπτες βραχυπρόθεσμες επενδυτικές συμπεριφορές, με συνέπεια μεγαλύτερη συναλλαγματική αστάθεια,

- Αύξηση του όγκου του εμπορίου (την δεκαετία του '90 το εμπόριο διογκωνόταν με ρυθμό περίπου 6% ετησίως, σχεδόν διπλάσιο της παγκόσμιας παραγωγής, (McAleese, 2005, σ. 561).

- Σταμάτησε ο λειτουργικός διαχωρισμός των χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων ενός φορέα του χρηματοπιστωτικού τομέα: πχ μια τράπεζα μπορεί να ασκεί και ασφαλιστικές δραστηριότητες, κάτι που ενδεχομένως οδηγεί σε κρίσεις ρευστότητας.

- Εμφανίστηκε από τα πιο ανεπτυγμένων οικονομικά και ισχυρά κράτη, η τάση για κατεύθυνση των εθνικών πολιτικών προς κοινούς στόχους (σύγκλιση) και την υλοποίησή τους με παρόμοιο τρόπο (εναρμόνιση), καθώς και νέες περιφερειακές οικονομικές ολοκληρώσεις.

- Κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού και προσπάθεια μεταρρύθμισης των θεσμών του Bretton Woods (ΔΝΤ, ΠΤ, ΠΟΕ) ώστε να απορροφήσουν επιτυχώς τις μεταβατικές οικονομίες, σ' εκείνο της ελεύθερης αγοράς.

- Ασυμμετρία ισχύος υπέρ των ΗΠΑ , σχετικά με την ικανότητα επιρροής στην οικονομία, ιδιαίτερα μετά το τέλος του διπολισμού (1989).

- Περαιτέρω διεύρυνση οικονομικών, κοινωνικών και εθνικών ανισοτήτων. Επίσης, μερικοί ερευνητές [πχ. Ρουμελιώτης, (2006, σ. 271), Michalet, (2004), Strange, (2004,1994), κ.α.] δέχονται ότι μη-κρατικοί δρώντες κέρδισαν σε ισχύ εις βάρος του κράτους.

Ως εκ τούτου, το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα κινδυνεύει από παράγοντες της τύχης, του ανταγωνισμού δυνάμεων στην αγορά, τις εσωτερικές του αντιθέσεις.

Επομένως, σ' αυτό το σημείο, υπεισέρχεται η ανάγκη συντονισμού

μακροοικονομικών πολιτικών των κρατών. Επίσης, υπεισέρχεται και η ανάγκη ενός

μηχανισμού που να δημιουργεί συστηματικά κανόνες, ή/και δημόσιες παρεμβάσεις και που αποκαλείται ‘παγκόσμια διακυβέρνηση’ (Ρουμελιώτης, 2006, σελ.209).

Αυτός ο μηχανισμός περιλαμβάνει τυπικούς και άτυπους θεσμούς. Η πρώτη μορφή είναι εκείνη που έχει καθαρά κανονιστικό περιεχόμενο είναι ευδιάκριτη, στηρίζεται σε παγκόσμιους οργανισμούς και οικονομικά καθεστώτα κατά την έννοια που προσδιόρισε ο Krasner (Krasner, 1984) . Η άλλη μορφή, είναι αυτό που αποκαλείται ‘άτυπη αρχιτεκτονική της παγκόσμιας διακυβέρνησης’ (Ρουμελιώτης, 2006, σελ.210), αποτελείται τυπικά από ομαδοποιήσεις κρατών μέσα στους κόλπους και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων των διεθνών οργανισμών και θεσμών, και δεν ξεχωρίζει πολιτικά στρατόπεδα παρά μόνο το ειδικό βάρος ισχύος των κρατών στο σύστημα. Συχνά, συνέρχονται ad hoc, για την επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων. Οι ομάδες G7, G20 έχουν θεσμοθετήσει τις συναντήσεις τους σε τακτά χρονικά διαστήματα, συνήθως πριν τις συνόδους των διεθνών οργανισμών.

Στην πρώτη μορφή (την κανονιστική), τα καθεστώτα (και οι οργανισμοί που τα συνεπικουρούν) ασχολούνται με την τυπική προσήλωση των κρατών –μελών σε αποκρυσταλλωμένες αρχές, καθιστούν το πλαίσιο διαπραγμάτευσης προβλέψιμο, αλλά συχνά ανελαστικό για την αντιμετώπιση ζητημάτων που υπερβαίνουν τα προδιαγεγραμμένα περιθώρια λειτουργίας τους. Στην άλλη, άτυπη μορφή «ο επί τούτω (ad hoc) συντονισμός διευκολύνει τα εμπλεκόμενα μέρη στην ανάληψη ενεργειών που εξειδικεύονται και πλάθονται ανάλογα με το είδος και την υφή των οικονομικών διαταραχών και διακυμάνσεων» (Χαζάκης, 2005, σελ.120).

Εξετάζοντας τις σχέσεις και τη λειτουργία της άτυπης και της κανονιστικής διακυβέρνησης ως εξαρτημένες μεταβλητές της ισχύος, διαφαίνεται ότι η άτυπη διακυβέρνηση υπερέχει των οργανισμών σε ουσιαστική ισχύ, καθόσον η άτυπη διακυβέρνηση είναι αυτό που επηρεάζει την κανονιστική, επίσημη διακυβέρνηση κι όχι αντιστρόφως (προηγείται δηλ. στον συντονισμό επί των αρχών και των πολιτικών), όπως, συχνά, προηγείται της διεξαγωγής αποτελεσματικών ψηφοφοριών ή διαπραγματεύσεων. Επί πλέον, η άτυπη διακυβέρνηση παρέχει συνθήκες για διαπραγματεύσεις τύπου *quid pro quo* (με ανταλλάγματα και συμψηφισμούς συμφερόντων σε διάφορους τομείς). Στον παρόν πόνημα εξετάζω μόνο τους G20. Ενώ, προγενέστερες μορφές για τις ανεπτυγμένες χώρες, υπήρξαν αντίστοιχα: G10 (1961), G5 (1970) που μετεξελίχθηκε στην G7 (1975). Από τότε, ακόμη και για τις ΗΠΑ πλέον δεν ήταν δυνατή η αυτόνομη απόφαση συναλλαγματικής πολιτικής, ούτε μπορούσε να υπάρξει πλέον ηγεμονική σταθερότητα· ούτε πλέον επρόκειτο για

μεμονωμένα επεισόδια νομισματικού συντονισμού σε επίπεδο Κεντρικών Τραπεζών (Χαζάκης, 2005, σ. 133) .

Αντίστοιχα για τις αναπτυσσόμενες χώρες σχηματίστηκαν: η ομάδα χωρών G77 (1964), η G24 (1971), η G22 (1997, συμπεριλαμβάνοντας την G7 + 15 αναδυόμενες, με αφορμή την Ασιατική χρηματοοικονομική κρίση) η οποία μετεξελίχθηκε στην G33 και εν συνεχεία στην G20 (1999, σε επίπεδο υπουργών οικονομικών και από το 2008, επιπλέον σε επίπεδο αρχηγών κρατών. Περισσότερα στο Β.1.Β).

Είναι εμφανής ο άτυπος χαρακτήρας, αφού αυτές οι ομαδοποιήσεις χωρών παρουσιάστηκαν μέσα στα πλαίσια (άλλων θεσμών και) διεθνών οργανισμών, με στόχο να πετύχουν τη μεταξύ τους συναίνεση – και άσκηση πίεσης κατ' επέκταση - στην ψηφοφορία, στην διαμόρφωση της ατζέντα και τις διαπραγματεύσεις της επίσημης παγκόσμιας διακυβέρνησης, με την έννοια ότι σ' αυτούς (κυρίως ΔΝΤ, ΠΤ, ΠΟΕ, ΕΕ) οι επίσημες συμφωνίες που υπογράφονται από εκπροσώπους κρατών-μελών επικυρώνονται από εθνικά κοινοβούλια ή όποια μορφή εσωτερικής κρατικής νομιμοποίησης. Αντίθετα, επειδή δεν υπάρχει μία παγκόσμια αρχή διακυβέρνησης , το ΔΣΟΠ δεν έχει την εκλογική νομιμοποίηση της κοινής γνώμης, όπως στο εσωτερικό ενός κράτους. Κατ' αυτήν την έννοια αποτελούν ένα άτυπο διευθυντήριο. Η εφαρμογή του ΔΣΟΠ επαφίεται στη πολιτική βούληση και τους μηχανισμούς της πειθούς στο εσωτερικό των κρατών · είναι λιγότερο προβλέψιμος συγκριτικά με τα καθεστώτα αλλά πιο ευέλικτος και ελαστικός.

Στην άτυπη διακυβέρνηση και στον ΔΣΟΠ προβάλλουν ανάγλυφα τα κριτήρια ισχύος της ρεαλιστικής σχολής (συντριπτικά) σε συνδυασμό με εκείνα της νεοφιλελεύθερης σχολής. Αντίθετα, στη κανονιστική διακυβέρνηση υπεισέρχονται θεωρήσεις μόνο της φιλελεύθερης (ιδεαλιστικής) σχολής που δεν εξηγούν επαρκώς και πλήρως 'γιατί ελήφθησαν οι συγκεκριμένες αποφάσεις'. Η επίσημη, τυπική μορφή διακυβέρνησης διέπεται από δημοκρατικές αρχές ίσης ή αντιπροσωπευτικής εκπροσώπησης, αρχές που θα πρέπει να εφαρμόζονται από, και, σε όλους (multilateralism) · γενικά διέπεται περισσότερο από ιδεαλιστικές-καντιανές αρχές. Άλλωστε στις διάφορες ομάδες ΔΣΟΠ δεν περιλαμβάνονται όλοι όσοι δέχονται τις ίδιες οικονομικές αρχές (πολυμερές σύστημα), αλλά γίνεται επιλογή με κριτήριο την ισχύ πχ. ο όμιλος G7, που διευρύνεται ανάλογα με τους παίκτες (κράτη) τους οποίους επιθυμεί να συμπεριλάβει στις κατευθυντήριες γραμμές του, ή ως συμμάχους.

Επίσης, οι ενδοσυστημικές ανακατατάξεις, στη διάρθρωση της ισχύος του διεθνούς συστήματος κρατών, επηρεάζουν το μέγεθος των ομαδοποιήσεων. Πχ η μείωση της

ισχύος μιας ηγέτιδας δύναμης ή μια κρίση του οικονομικού συστήματος που αφορά τις αρχές του, συνεπάγεται πολυπληθέστερη συμμετοχή χωρών σε αποφασιστικές ομάδες, καθόσον δεν υπάρχει μια κεντρική πολιτική αρχή παγκόσμιας διακυβέρνησης.

Ο ΔΣΟΠ λειτουργεί και σαν εργαλείο διεθνούς νομισματικής πολιτικής μετά την κατάρρευση των σταθερών ισοτιμιών καλύπτοντας κενά της επίσημης ή τυπικής διακυβέρνησης, όπως πχ η επιρροή επί των Κεντρικών Τραπεζών, από τους αρχηγούς κρατών του τότε G7/8, στη Συμφωνία της Πλάζα (1985), ώστε οι κεντρικές τράπεζες να παρέμβουν συντονισμένα για την αναδιαμόρφωση των συναλλαγματικών ισοτιμιών των κυριότερων εξ αυτών.

B.1.A.A.1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ

Ο *ορθόδοξος φιλελευθερισμός ή η νεοκλασική οικονομική προσέγγιση* επικρίνουν τον ΔΣΟΠ στη βάση των (αυτόματων) μηχανισμών προσαρμογής της αγοράς. Το επιχείρημα είναι ότι η παρέμβαση κυβερνήσεων, έστω μέσω διακρατικού συντονισμού, μπορεί να προκαλέσει μεγαλύτερες στρεβλώσεις και ότι οι κυβερνήσεις μπορεί να ικανοποιήσουν ευτελή ιδιοτελή οφέλη πολιτικής (εκλογικής) συμπαίγνιας.

Το αντεπιχείρημα σ' αυτή τη κριτική είναι ότι δεν λαμβάνει υπόψη της την ιστορική διάσταση που γέννησε τον ΔΣΟΠ αλλά και ότι τα κράτη στην ιστορική τους πορεία προσδιορίζουν διαφορετικά τα εθνικά τους συμφέροντα και τις επιδιώξεις. Επίσης, αγνοεί τη διαφοροποίηση στόχων και προτιμήσεων των διαφορετικών κρατών την ίδια χρονική στιγμή.

Επί πλέον, στη νεοκλασική προσέγγιση, στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον υπήρχαν αρχικά, σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες (ή 'Κανόνας Χρυσού') και ασύγκριτα λιγότερη κινητικότητα του κεφαλαίου. Ωστόσο, ακόμη και στα Κεϋνσιανά οικονομικά μοντέλα, ο ΔΣΟΠ απέδιδε οφέλη, όμως μικρά (Canzoneri et al, 2005). Αντίθετα, η μελέτη του Rogoff, K.(1985) για ΔΣΟΠ με επεκτατική πολιτική (δημοσιονομικής, νομισματικής, άρα πληθωριστικών τάσεων) σε περιβάλλον εφαρμοσμένου φιλελευθερισμού (ή 'embedded') που στηρίζει περισσότερο την απασχόληση με τόνωση της ζήτησης, έδειξε ότι το αποτέλεσμα μπορεί να είναι η μείωση της ευημερίας (Rogoff, 1985, p.199-217 και Χαζάκης, 2005 σελ. 121).

Αλλά, τα περισσότερα τουλάχιστον, θεωρητικά μοντέλα από το '80 και μετά, που ενσωμάτωσαν συνθήκες μονοπωλίων και ολιγοπωλίων, έδειξαν ότι ο ΔΣΟΠ μπορεί

να αποφέρει πολλαπλά οφέλη, ιδιαίτερα σε σύγκριση με την απουσία ΔΣΟΠ (Canzoneri et al, 2005).

Μια άλλη αμφισβήτηση του ΔΣΟΠ, αλλά και της νεοκλασικής οικονομικής προσέγγισης προέρχεται από τη θεωρία της *ηγεμονικής σταθερότητας* της ρεαλιστικής προσέγγισης. Το επιχείρημα είναι : οι αγορές είναι μεν ασταθείς, αλλά είναι η ύπαρξη ενός ισχυρού ‘ηγεμόνα’ που μπορεί να εγγυηθεί την ανάπτυξη και τη σταθερότητα για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Την ανάγκη ύπαρξης ενός ισχυρού κράτους για την παροχή ζωτικών διεθνών δημόσιων αγαθών - όπως εμπόριο, νομισματική σταθερότητα, ανάπτυξη κ.α. - διατύπωσε πρώτος ο Kindleberger (1973), χωρίς να αντιτίθεται στα οικονομικά καθεστάτα, τα οποία όμως, θεωρούσε ανίσχυρα κι αναποτελεσματικά.

Πιο συγκεκριμένα ο Kindleberger (1973, 1986), ισχυρίστηκε ότι μια μεγάλη δύναμη στην ηγεσία της διεθνούς οικονομικής σκηνής μπορεί να εξασφαλίσει νομισματική σταθερότητα, εφόσον έχει τον έλεγχο των αγορών, των πρώτων υλών, των κύριων πηγών άντλησης κεφαλαίου, και ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στην παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Ένας τέτοιος ηγέτης πρέπει να μπορεί να παρέχει μια σχετικά ανοικτή αγορά για τα πλεονάζοντα προϊόντα, σταθερό και μακροπρόθεσμο δανεισμό και να δρα ως δανειστής ύστατης προσφυγής, να επιτηρεί ένα σχετικά σταθερό σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών και να εξασφαλίσει υπό την ηγεσία του το συντονισμό μακροοικονομικών πολιτικών (Kindleberger, 1973/1989, σελ. 289, και Χαζάκης, 2005 σελ. 122).

Κριτική : Την θεωρία αυτή αμφισβήτησαν ιστορικά, ως προς την επαληθευσιμότητά της, αρκετοί συγγραφείς, όπως ο Gill (1993) και Stein (1984), ενώ οι ‘καλές προθέσεις’ του ηγεμόνα αμφισβητήθηκαν τόσο από τις θεωρίες της εξάρτησης (εκμετάλλευση των χωρών του Νότου από τις χώρες του Βορρά-), όσο και από την άποψη του *casino capitalism* και ότι ο ηγεμών ενδιαφέρεται περισσότερο για τη δική του ευρωστία (Susan Strange, 1994,2004).

Αντίθετα, η προσέγγιση που υποστηρίζει τον ΔΣΟΠ είναι η θεσμική οικονομική ή ο *θεσμικός (νέο)φιλελευθερισμός* (όπως νοείται σε: Jackson, R. & Sorensen, G. (2006)). Αυτή η προσέγγιση αν και αποδέχεται την ισχύ και το ρόλο της στη δομή της ιεραρχίας του διεθνούς συστήματος, αποδίδει ουσιαστικό ρόλο στους θεσμούς γενικά – συμπεριλαμβανομένων και των άτυπων- με το επιχείρημα ότι μειώνουν την αβεβαιότητα, ενισχύουν τη προβλεψιμότητα της συμπεριφοράς των κρατών και μειώνουν το κόστος πληροφόρησης. Ιδιαίτερα, ο ρόλος των θεσμών (επίσημων,

άτυπων, οικονομικών καθεστώτων) στη διατήρηση της σταθερότητας και της τάξης γίνεται πιο σημαντικός όταν η ηγεμονική δύναμη βρίσκεται σε παρακμή (Keohane, 1984). Ο συντονισμός οικονομικών πολιτικών, παρά τα μειονεκτήματά του (εξάρτηση) αποτελεί συχνά, καλύτερη λύση από ένα οικονομικό ηγεμόνα ή την απουσία συντονισμού στο σύγχρονο περιβάλλον αλληλεξάρτησης (Keohane, 1989) κι όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται με ανταλλαγές, συγκρούσεις, συμμαχίες και συμβιβασμούς. Οι αγορές χρειάζονται μηχανισμούς σταθεροποίησης, και η έλλειψη ευελιξίας των καθεστώτων -λόγω του κανονιστικού προσδιορισμού τους - αναπληρώνεται από τον άτυπο συντονισμό, δηλ. τον ΔΣΟΠ.

Η ομάδα των G20, όπως και ο πυρήνας της, η G7, *συνδυάζει στοιχεία της προσέγγισης της ηγεμονικής σταθερότητας και του θεσμικού φιλελευθερισμού*, με μεγαλύτερο αριθμό παικτών (από τους G7) που δυσκολεύει – θεωρητικά - την συναίνεση. Ο συνδυασμός των δύο προαναφερόμενων προσεγγίσεων στην ανάλυση των G8 έχει αναλυθεί και έχει υποστηριχθεί σε: Χαζάκης (2005, σς. 120 – 126) και αναλυτικότερα σε : Χαζάκης (2007, κεφ. 2, 4 - 6). Πρόκειται για την ίδια βάση στην οποία στηρίζεται και ο τρόπος προσέγγισης των G20.

Ούτως ή άλλως, δεν υπάρχει μία παγκόσμια αρχή διακυβέρνησης. Η αντικατάσταση ενός ηγεμόνα με ένα μικρό αριθμό ηγεμονικών δυνάμεων που εξασφαλίζουν τη μεταξύ τους συναίνεση έχει πιο σταθεροποιητικό αντίκτυπο στη παροχή δημόσιων αγαθών, στη σταθερότητα και στην τάξη του διεθνούς συστήματος, βελτιώνει το πλαίσιο ανταλλαγής πληροφοριών μια και ουσιαστικά επιτρέπει την ανάπτυξη δικτύων συνεχούς επικοινωνίας και συνεννόησης. Άλλωστε, η παγκόσμια διακυβέρνηση- είτε κανονιστική είτε άτυπη- λειτουργεί σ' ένα πλαίσιο δεδομένης τάξης. Λίγο ασχολείται με τη δικαιοσύνη στα πλαίσια των θεσμών της και με συγκεκριμένες διαδικασίες, κι αυτό, προκειμένου για την αποφυγή βίαιων ανατροπών.

B.1.A.A.2.ΕΜΠΟΔΙΑ ΑΤΥΠΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ – ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΔΣΟΠ.

Τα προβλήματα που προκύπτουν στον ΔΣΟΠ είναι σημαντικά, όπως: οι διαφωνίες των ηγετών σχετικά με το περιεχόμενο και τη φύση του διεθνούς οικονομικού συστήματος, τις αξίες του (σχετικά βλ. Polanyi, 2001· Ruggie, 1998· Wendt , 1999), καθώς και οι μεταξύ τους διαφορές πολιτισμικών αντιλήψεων, ο ανταγωνισμός ισχύος και η

συμπεριφορά του ηγεμόνα, ο αριθμός των μελών που αυξανόμενος πολλαπλασιάζει τις διαβουλεύσεις για την επίτευξη συναίνεσης ή τα μέσα που διαθέτουν οι επί μέρους εθνικές οικονομίες για να καλύψουν τους στόχους.

Μεταξύ των άλλων προβλημάτων που τίθενται ακόμη, είναι ο επιμερισμός του κόστους και των ωφελειών μεταξύ των εταίρων του διακρατικού συντονισμού. Για την περίπτωση της πρόσφατης κρίσης (2007-8) και του επιμερισμού του κόστους της διαχείρισής της από τους G20 με ενέσεις ρευστότητας και επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, παρατίθεται παρακάτω μια πρωτότυπη προσπάθεια αποτίμησης του κόστους του αντίστοιχου ΔΣΟΠ (ξεχωριστή ενότητα: Β.1.Γβ). Όπως επίσης, και για τις επιπτώσεις των προαναφερόμενων μέτρων και της κρίσης στην σχετική ισχύ των μελών του ομίλου G20 (ibid).

Ακόμη, προκύπτει το πρόβλημα: πώς ο εκάστοτε ΔΣΟΠ αντιμετωπίζει (επιλύει) την Προσαρμογή στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα (ΔΝΣ) και γιατί; Ο αντίστοιχος προβληματισμός για τον ΔΣΟΠ των G20 στην πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση, παρατίθεται επίσης παρακάτω σε ξεχωριστή ενότητα (Β.1.Δ).

Ακόμη, προκύπτει το πρόβλημα του ελέγχου της εφαρμογής των συμφωνηθέντων. Το παραπάνω αντιμετωπίστηκε συστηματικά μετά το 1986, στη Διάσκεψη του Τόκιο «όπου οι ηγέτες της Ομάδας των Επτά ζήτησαν από τους επτά υπουργούς Οικονομικών να προβαίνουν σε συλλογική ανασκόπηση των εθνικών οικονομικών στόχων... τουλάχιστον ετησίως... με βάση τους παρακάτω δείκτες . . .» (Ανακοινωθέν, παρατίθεται σε Χαζάκης, 2005, σ.135). Επρόκειτο για 10 δείκτες : ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ, πληθωρισμός, επιτόκια, ανεργία, δημοσιονομικό έλλειμμα, ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, εμπορικό ισοζύγιο, ρυθμός αύξησης προσφοράς χρήματος, συναλλαγματικά αποθέματα και συναλλαγματικές ισοτιμίες. Η προσπάθεια εποπτείας εναποτέθηκε στο ΔΝΤ που ήταν ο κυριότερος αρωγός των G7 και που συνέχισε να είναι στην ομάδα G20. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του ΔΣΟΠ των G20 οργανώθηκε ακόμη περισσότερο, μέσω του Mutual Assessment Program (MAP – όπου η κάθε εθνική οικονομία-μέλος θα πρέπει να είναι υπόλογη στις άλλες) – και του Financial Stability Assessment Program (FSAP - σχετικά με τον έλεγχο της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα κάθε χώρας-μέλους) που κατέστη υποχρεωτικό κατά την διμερή εξέταση της οικονομίας κάθε μέλους από το ΔΝΤ (ενότητα Β.2.Α.3). Και τα δύο προγράμματα εκπονούνται βασικά από το ΔΝΤ κατόπιν απόφασης των G20, από την σύνοδο στο Pittsburgh (Σεπτέμβριος 2009 · αναλυτικά στο παράρτημα). Επίσης έκτοτε, το

ΔΝΤ άρχισε να παρακολουθεί συστηματικά, τις δημοσιονομικές επιδόσεις των κρατών μελών (περιοδική έκδοση Fiscal Monitor).

Ωστόσο, σχετικά με τη διαχείριση των κρίσεων, παρ όλες τις πρόσφατες κρίσεις της δεκαετίας 1990, δεν επιτεύχθηκε μηχανισμός για την ρύθμιση της αστάθειας του ΔΝΣ και τις συνεπαγόμενες χρηματοοικονομικές κρίσεις. Ακόμη και με αφορμή τη κατάρρευση του βραζιλιάνικου νομίσματος (μιας χώρας εισαγωγέα αμερικανικών προϊόντων) το 1998, που επί τούτου, απετέλεσε μια από τις πρώτες οργανωμένες προσπάθειες των G8 για μακροπρόθεσμη λύση στο πρόβλημα της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής αστάθειας: Η τότε πρόταση για συντονισμό ώστε να μειωθούν τα επιτόκια προς ώθηση της ανάπτυξης, δεν απέσπασε την απαραίτητη συναίνεση. Όσο σημαντικές κι αν ήταν οι αποφάσεις των G8 (φόρος Tobbin, κ.α), απέτυχαν να καταστείλουν τις διαμάχες σχετικά με την αναμόρφωση και τη ρύθμιση του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος (Gilpin, R., (2007a), κεφ. 9-10).

Χαρακτηριστικά, τον Απρίλιο 2008, ο Γεν. Γραμματέας της UNCTAD, Supachai Panitchpakdi,³⁸ με αφορμή την χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε λόγω της ‘φούσκας’ των αμερικανικών στεγαστικών δανείων (2007), επέκρινε τον ανεπαρκή συντονισμό μακροοικονομικών πολιτικών. Συνοπτικά, πολύ πιο επικριτικός υπήρξε απέναντι στην αναντιστοιχία μεταξύ του συστήματος διεθνούς εμπορίου και νομισματικού συστήματος: ότι δηλ. ενώ το πρώτο διέπεται από πάρα πολλές ρυθμίσεις, δεν συμβαίνει το ίδιο με την κίνηση των κεφαλαίων και τον συντονισμό στο διεθνές νομισματικό σύστημα (συναλλαγματική διακύμανση, επιτόκια).

Χαρακτηριστικό ήταν επίσης, ότι ήδη από τη σύνοδο της G7/8 τον Ιούλιο 2008 στην Ιαπωνία οι ηγέτες του G8 κάλεσαν την Κίνα - να ανατιμήσει το νόμισμά της «για τη σταθεροποίηση της παγκόσμιας οικονομίας» που συνδέεται με τα ελλείμματα των ΗΠΑ και την αποδυνάμωση του δολαρίου (Καθημερινή, 9-7-2008).

Επίσης, παρότι η αύξηση του αριθμού των μελών καθιστά πιο πολύπλοκες τις μεταξύ τους διαπραγματεύσεις, εν τούτοις η άνοδος της ισχύος ορισμένων αναπτυσσομένων χωρών (όπως πχ Ινδία, Βραζιλία, Κίνα) – από το τέλος της δεκαετίας 1990 - τις καθιστά νέους παίκτες τόσο στην επίδραση των προς συζήτηση θεμάτων όσο και ως προς τη συναίνεσή τους. Έτσι, ο συντονισμός για τη κρίση του 2008 μετατέθηκε στους G20 (Νοέμβριος 2008): δηλ. τις G8 συν τις ισχυρότερες από τις αναδύμενες χώρες: πράγμα που αντικατοπτρίζει όχι μόνο μεταβολή στους συσχετισμούς ισχύος αλλά και το εύρος της συναίνεσης που απαιτείται όταν πρόκειται για διαχείριση διεθνών κρίσεων. Με τους G20, υπήρξε συμφωνία επί των

αρχών του συστήματος, ομογενοποιώντας έτσι τις αντιλήψεις των μελών και τις αξίες γύρω από το χρηματοπιστωτικό σύστημα προς μίαν νέα κατεύθυνση: «κανένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ή τομέας της αγοράς, ή άλλο χρηματοοικονομικό κέντρο δεν θα πρέπει να διαφεύγει της εποπτείας και των κατάλληλων ρυθμίσεων», σε τέτοιο βαθμό, που «θα ληφθεί κάθε μέτρο για να προστατευθεί η σταθερότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος από τα μη-συνεργάσιμα κέντρα» (Συμπεράσματα του Συμβουλίου Κορυφής G20, Ναυτεμπορική, 17/11/2008). Επρόκειτο όμως τότε, περισσότερο για διακήρυξη αρχών και για ενίσχυση του ΔΝΤ με χρήμα και αναβαθμισμένο ρόλο.

Θετικά σημεία- Επιτυχίες

Από τις προσπάθειες διαχείρισης κρίσεων επί των G7, επιτυχημένες θεωρούνται τρεις, τόσο γιατί οι G7 επέτυχαν μεταξύ τους συμφωνία, όσο και γιατί θέσπισαν και τήρησαν μέτρα που ανακούφισαν την οικονομική κατάσταση έστω προσωρινά, πχ συμφωνίες Βόννης, (1978), της Πλάζα (1985), Λούβρου (1987).³⁹ Στα θετικά επίσης, πρέπει να συμπεριλάβουμε επίσης την διαγραφή του χρέους των πιο φτωχών χωρών στη *Διάσκεψη Gleneagles, 2005*, (εφαρμόστηκε από το ΔΝΤ το 2006), όπου δόθηκε ώθηση στους στόχους της χιλιετίας του ΟΗΕ, και την αύξηση της οικονομικής βοήθειας στην Αφρική (Χαζάκης 2005, 2007). Ακόμη στα θετικά, αναφέρουμε τη συμβολή για την ίδρυση του ΠΟΕ. Επίσης, η G7 είχε προσεγγίσει νέες θεματικές όπως το περιβάλλον, οι εργασιακές σχέσεις και η πρόληψη κρίσεων.

Οι G20 πέτυχαν να συντονιστούν στην άμεση αντιμετώπιση της κρίσης /παγκόσμιας ύφεσης, διοχετεύοντας ενέσεις ρευστότητας προς ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού τομέα και με επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Το επίπεδο των επιτοκίων παρέμεινε χαμηλό προς διευκόλυνση της ανάκαμψης που ξεκίνησε αναιμικά και άνισα από το β' εξ, του 2009. Δεν επέτυχαν την Προσαρμογή του ΔΝΣ επιδρώντας άμεσα στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Η συνεπακόλουθη (2010) κρίση χρέους πολλών ανεπτυγμένων χωρών και οι στρατηγικές εξόδου από τα μέτρα ενίσχυσης συντονίστηκε με περιοριστική δημοσιονομική πολιτική (περιορισμός της Ζήτησης) και με διαφορετικό ρυθμό για κάθε χώρα. Τα ζητήματα αυτά θα αναλυθούν αργότερα, ενώ στο Παράρτημα παρατίθενται τα βασικά σημεία των συνόδων κορυφής από το 2008 μέχρι το 2012 (καθώς και η σύνοδος υπουργών G20, Νοέμβριος, 2009). Επίσης, ενδεικτικά παρατίθεται και η σύνοδος ΔΝΤ- ΠΤ του Οκτωβρίου 2009 που χαρακτηριστικά αναδεικνύει την επίδραση της άτυπης διακυβέρνησης των G20 επί των διεθνών οργανισμών.

B.1.B. ΦΥΣΗ, ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ G20, ΔΡΑΣΗ.

Ο όμιλος των (20) συστημικά ισχυρότερων οικονομιών που διαχειρίστηκαν τη παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-8 και τους θεσμούς της διεθνούς διακυβέρνησης, συστήθηκε με Αμερικανο-Καναδική πρωτοβουλία, το 1999.⁴⁰ Προήλθε από ευρύτερη ομάδα χωρών, την G33.^{41, 40} Η G33 είχε προκύψει από διεύρυνση της G22^{42,40}, η οποία (με τη σειρά της) ήταν το αποτέλεσμα πρωτοβουλίας των ΗΠΑ, στα πλαίσια της συνάντησης των χωρών Ασίας – Ειρηνικού, και απέβλεπε στη δημιουργία ενός Forum υπουργών οικονομικών και κεντρικών τραπεζιτών για την αναμόρφωση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος.⁴⁰ Στον όμιλο G20 ενυπάρχει ολόκληρη η ομάδα G7/8.

Συνεπώς, η κρίση της ΝΑ. Ασίας 1997-98, επέδρασε καταλυτικά στην ανάδειξη του αυξημένου ειδικού βάρους των χωρών της Ασίας στην οικονομία και στο γίνεσθαι της διεθνούς διακυβέρνησης (στη συνέχεια ο όρος διεθνής διακυβέρνηση αντικαθίστανται από εκείνον της ‘παγκόσμιας’ καθόσον η ισχύς επιβάλλεται και στα υπόλοιπα κράτη λόγω της αλληλεξάρτησης, των δομών του διεθνούς συστήματος κρατών και των διεθνών οργανισμών-θεσμών).

Ωστόσο, ο αριθμός 20 υπήρξε σχετικά αυθαίρετος (G20). Τελικά, τα κριτήρια που υπερίσχυσαν στην επιλογή των κρατών –μελών της G20, συμπεριέλαβαν γεωπολιτικές παραμέτρους, όπως η εκπροσώπηση διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών του πλανήτη και η γεωπολιτική βαρύτητα ορισμένων χωρών στο διεθνές σύστημα. Η επιλογή των μελών έπληξε την Ευρωπαϊκή συμμετοχή, αφού χώρες της Ευρώπης - που δεν συμμετέχουν στην G8- π.χ. η Ελβετία είναι ισχυρότερη από κάποιες του G20, π.χ. την Τουρκία. Όμως μέχρι τότε, η Ευρώπη υπερερούσε σε εκπροσώπους - ως αριθμός ψήφων- τόσο στον G7, όσο και στον G10.⁴³ Επιπρόσθετα, στη Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (BIS), οι διοικητές τραπεζών του G10 συναντώνται μηνιαίως. Ταυτόχρονα, τα ίδια μέλη απαρτίζουν την «Ομάδα Εργασίας 3» του ΟΟΣΑ.

Άλλωστε, η Ευρώπη αποτελούσε ισχυρό εμπορικό αντίπαλο των ΗΠΑ, από τις δεκαετίες 1960-1970 και μετά. Πάντως, οι Ευρωπαίοι ηγέτες του G7, που συμμετέχουν και στον G20, υποστήριξαν θερμά τις προσπάθειες του G20, αποβλέποντας σε αύξηση της επιρροής τους και σε μείωση της ‘ήπιας’ ισχύος της ηγεμονικής δύναμης, των ΗΠΑ. Έτσι, δεν είναι τυχαίο που στην εαρινή σύνοδο της ομάδας των χωρών G20 στο Λονδίνο (2009), συμπεριλήφθηκε και η Ισπανία στη

διεύρυνση του Financial Stability Forum ενώ αρχικά, η διεύρυνση είχε σκοπό να συμπεριλάβει μόνον τις χώρες της G20. Η Ισπανία δεν είναι μέλος της G20 .

Εξάλλου, αρκετές χώρες της G20 συμμετέχουν σε περισσότερες από μία άλλες ομαδοποιήσεις κρατών στους διεθνείς οργανισμούς (πχ, Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου) και σε περιφερειακές οικονομικές ολοκληρώσεις- όπου μερικοί είναι τοπικοί ηγεμόνες. Έτσι, προωθούν, τη συνοχή των συμφερόντων τους, τη συνεκτικότητα των μέτρων πολιτικής, και τη συσχέτιση της οικονομικής με τη πολιτικό-στρατιωτική πλευρά της ισχύος : πχ, οι ΗΠΑ, Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία και Κίνα είναι τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου ασφαλείας του ΟΗΕ. Ταυτόχρονα, οι δυτικό-ευρωπαϊκές χώρες, ο Καναδάς και οι ΗΠΑ συνδέονται επιπρόσθετα, με τη στρατιωτική συμμαχία του ΝΑΤΟ. Έτσι, η G20 αποτελεί μία ηγεμονική ομάδα κρατών.

Οργανωτικά, όσο οι χώρες G20 συνεδρίαζαν σε επίπεδο υπουργών, η διαδοχή των κρατών στην προεδρία είχε ήδη, λίγο-πολύ καθοριστεί.⁴⁴ Μετά τον Νοέμβριο 2008, όταν οι G20 συνεδρίαζαν πλέον και σε επίπεδο κορυφής, η σειρά διαδοχής στην προεδρία άλλαξε (βλ. σ. 90) και οι συναντήσεις των ηγετών διεξήγοντο δύο φορές το έτος – ανά εξάμηνο- για τα έτη 2009 και 2010. Μετά τα δύο πρώτα αυτά έτη – της διαχείρισης εκ του σύνεγγυς της κρίσης - οι συναντήσεις κορυφής από το 2011 και μετά, θα διεξάγονται άπαξ του έτους.⁴⁵

Η agenda περιελάμβανε αρχικά, θέματα σχετικά με την αντιμετώπιση της κρίσης και τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα· μόλις το β' εξάμηνο του 2010 (Σύνοδος Σεούλ) επεκτάθηκε στο ζήτημα της ανάπτυξης, ενώ το 2011 η Γαλλική προεδρία διέκρινε την agenda με θέματα όπως η κλιματική αλλαγή και επιδίωξε την αναμόρφωση του διεθνούς νομισματικού συστήματος.⁴⁶

Από τη σύνοδο της Ουάσινγκτον (βάσει του 'Action Plan', Νοέμβριος 2008) και μέχρι να ξεκινήσει η ανάκαμψη, οι G20 παρακολουθούσαν στενά τις εξελίξεις· μάλιστα, εξ αρχής συστάθηκαν ομάδες εργασίας για: α) τη ρύθμιση κι εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα, β) ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας και της σταθερότητας των κεφαλαιαγορών, γ) αναμόρφωση του ΔΝΤ, δ) αναμόρφωση της ΠΤ (Παγκόσμιας Τράπεζας). Αργότερα προστέθηκε και μία άλλη ομάδα για την επαγγελματική απασχόληση.⁴⁷

Παράλληλα, η κάθε προεδρία συνέτασσε λεπτομερείς αναφορές προόδου των εργασιών, από εξάμηνο σε εξάμηνο. Η agenda, οι βασικές αποφάσεις κι εξελίξεις παρατίθενται στο Παράρτημα Α, λόγω του περιγραφικού χαρακτήρα τους· ενώ οι

μεταρρυθμίσεις των διεθνών οργανισμών που υπήρξε εξίσου αντικείμενο των G20, αποτελεί ξεχωριστό κεφάλαιο (B.2).

Ωστόσο, η διαδοχή των χωρών στην προεδρία και διοργάνωση των συνόδων κορυφής (G20) δεν είχε σαφή κριτήρια. Γενικά, κάθε προεδρία συνεπικουρείται από την προηγούμενη και την επόμενη. Δηλαδή, στην κάθε σύνοδο αποφασιζόταν η μεθεπόμενη χώρα-πρόεδρος των εργασιών. Εκείνο που προβάλλει εκ των πραγμάτων ως κριτήριο, ήταν η ισχύς και η γεω-οικονομική/ γεωπολιτική σημασία της κάθε χώρας. Συγκεκριμένα, την προεδρία ανέλαβαν οι ΗΠΑ δύο φορές σε διάστημα ενός χρόνου (Ουάσινγκτον, Νοέμβριος 2008 – Πίτσμπουργκ, Σεπτέμβριος 2009) και ενδιάμεσα η Βρετανία (Απρίλιος 2009). Άλλωστε, η επόμενη σύνοδος κορυφής των χωρών G20 διεξήχθη στον Καναδά υπό την προεδρία του Καναδά, τον Ιούνιο 2010 (προεδρεύοντας παράλληλα τους G8), ενώ τον Νοέμβριο 2010 διεξήχθη υπό την προεδρία της Νοτίου Κορέας, στη Σεούλ. Αλλά, το 2011 την προεδρία των G20 ανέλαβε η Γαλλία που παράλληλα προήδρευε των G8, όπως συνέβη προηγουμένως και με την περίπτωση του Καναδά (βλ. Παράρτημα Α, επιστολή της Madeline Koch 17/3/2010). Τελικά, επί της Γαλλικής προεδρίας καθορίστηκε η σειρά διαδοχής στην προεδρία των G20 για τα επόμενα χρόνια: 2012: Μεξικό (συνάντηση τον Ιούνιο στο Los Cabos), 2013: Ρωσία, 2014: Αυστραλία, 2015: Τουρκία. Μετά το 2015 η προεδρεύουσα χώρα θα επιλέγεται από ‘περιφερειακά γκρούπ εκ περιτροπής’, ξεκινώντας από το Ασιατικό group: Κίνα, Ινδονησία, Ιαπωνία, Κορέα.

Χαρακτηριστικά, στο ίδιο ανακοινωθέν επί της Γαλλικής προεδρίας, συμφωνήθηκε η επισημοποίηση της Troika (ΕΕ, ΔΝΤ, ΕΚΤ), η οποία ανέλαβε την επίβλεψη των χωρών που υπήχθησαν στο EFSF της ΕΕ (ibid, § 30, p. 5).

Είναι αξιοσημείωτο, ότι η Γαλλική προεδρία χειρίστηκε ένα άλλο σημαντικό - για τους G8 - ζήτημα, δηλ. την αναμόρφωση των συναλλαγματικών ισοτιμιών (για την περαιτέρω ανατίμηση του κινέζικου νομίσματος), ως μέσο διευθέτησης των παγκόσμιων μάκρο-οικονομικών ανισορροπιών.

Έτσι, η στιβαρή χειραγώγηση της προεδρίας από τους ισχυρούς του G7 στα πρώτα δύο χρόνια (2008-2010), ενισχύει το επιχείρημα ότι ο όμιλος G7 δεν έχει εξασθενήσει προς όφελος του G20. Αντίθετα. Εξάλλου, η G7/8 που συνυπάρχει μέσα στα πλαίσια της G20 (συνεχίζει να συνέρχεται ξεχωριστά, κυρίως επί άλλων θεμάτων της agenda (όπως η ασφάλεια, η κλιματική αλλαγή, κ.ά), συνιστά μία δικλείδα ασφαλείας σε περίπτωση ασυμφωνίας μεταξύ των G20. Έτσι, η G8 διασφαλίζει τη συνοχή της G20 ασκώντας επιρροή σύμφωνα με τις δικές της πεποιθήσεις και

συμφέροντα. Τούτο ενισχύεται κι από το εξής: αφενός, η G7 δημιούργησε την G20 και αφετέρου, ήταν πάλι η G7 που αναβάθμισε την G20 σε επίπεδο αρχηγών κρατών (Ουάσινγκτον 2008). Ακόμη, ενώ πριν το 1999, οι συναντήσεις των G20 διεξαγόταν μόνο σε επίπεδο υπουργών οικονομικών και κεντρικών τραπεζιτών, είναι από το 2008 που προστέθηκαν οι συναντήσεις των ηγετών. Είναι χαρακτηριστικό, ότι επιμελώς η ‘παγκόσμια διακυβέρνηση’ σε θέματα αμυντικής πολιτικής κι ασφάλειας ουδόλως τίθεται στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων των G20. Το προαναφερόμενο αποτελεί τροχοπέδη στην εξέλιξη προς την ‘πολυπολικότητα’ του διεθνούς συστήματος, με ήπιο τρόπο, παρά τη διάχυση της ‘σκληρής και ήπιας ισχύος’, όπως επεσήμανε το 2011, ο Διευθυντής του Ινστιτούτου SIPRI.⁴⁹

Πάντως, εκείνα που ανέδειξαν την ομάδα G20 σε πρωταγωνιστή των εξελίξεων στη παγκόσμια διακυβέρνηση είναι: αφενός, η προγενέστερη αδυναμία του G8 να διαχειριστεί επιτυχώς τις οικονομικές κρίσεις του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος και αφετέρου, το εύρος της πρόσφατης κρίσης (2008).

Ωστόσο, η G20 είναι μια ανομοιογενής ομάδα κρατών ως προς τις αντιλήψεις σχετικά με τον ρόλο του κράτους, τους θεσμούς και την οργάνωση της κοινωνίας, όπου διαμετρικά αντίθετα βρίσκονται οι ΗΠΑ – Κίνα. Όμως, κοινός παρονομαστής είναι ότι έχουν υιοθετήσει την οικονομία της αγοράς. Αλλά όλοι οι εταίροι, με αφορμή την κρίση, ανέδειξαν την ανάγκη για τον αυξημένο ρόλο του κράτους στη ρύθμιση των αγορών.

Ειδικότερα, οι ΗΠΑ επιδιώκουν να διευρύνουν την επιρροή τους επί της Ασίας, προσπαθώντας να ενσωματώσουν την προσαρμογή της Κίνας (ιδιαίτερα τη συναλλαγματική ισοτιμία της) σε ένα θεσμό που επηρεάζουν, όπως τον όμιλο των G20 χωρών. Αυτή η επιδίωξη παρέχει μεγαλύτερη νομιμοποίηση (από ότι αν διαδραματιζόταν εκτός θεσμών) υπό την έννοια ότι προϋποθέτει την εκούσια συμφωνία και των υπόλοιπων 19 χωρών-μελών. Ωστόσο, δεν απέτρεψε τους τριγμούς στη συνεργασία τους, όπως είναι η χωρίς-επιτυχία αμφισβήτηση της ηγεμονίας του δολαρίου – ως διεθνούς αποθεματικού νομίσματος- από χώρες της G20 (πχ Κίνα, κ.ά.), όπως επίσης, και η αμερικανική πίεση για την ανατίμηση του κινέζικου νομίσματος.

Επιπλέον, με στοιχεία του 2008 και του α' εξαμήνου 2009, οι οικονομίες των χωρών μελών του G20 αντιπροσωπεύουν περίπου το 85% του παγκόσμιου ΑΕΠ και τα 2/3 του παγκόσμιου πληθυσμού. Επομένως, συγκριτικά με την G8, η ομάδα G20 χαίρει συγκριτικά μεγαλύτερης νομιμοποίησης στην διεθνή κοινή γνώμη, όταν

διαχειρίζεται ζητήματα της παγκόσμιας οικονομίας, παρόλο που φτωχές χώρες δεν έχουν άμεση πρόσβαση.

Συνοπτικά, η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση επανέφερε στο προσκήνιο τον ΔΣΟΠ. Έδωσε ώθηση στις προσπάθειες για παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση μέσω της άτυπης διακυβέρνησης των G20 και της αναμόρφωσης της διακυβέρνησης των διεθνών οργανισμών (με την ώθηση των G20), ιδιαίτερα του ΔΝΤ. Επίσης, η κρίση υπήρξε αφορμή για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης της ΕΕ τόσο στην εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα και τις διασυνοριακές επιπτώσεις στα κράτη-μέλη, όσο και του δημοσιονομικού τομέα των μελών, είτε με τον θεσμό του 'Ευρωπαϊκού εξαμήνου' είτε με το Ταμείο και τον Μηχανισμό βοήθειας σε περίπτωση κρίσης χρέους (Ελλάς, Ιρλανδία).

B.1.Γ. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Οι G20 επεδίωξαν πρωτίστως, την επιτυχή αντιμετώπιση της κρίσης καθοδηγούμενοι από την εμπειρία εκείνης του 1929 και της αστάθειας του ΔΝΣ μετά τη δεκαετία του 1980. Επίσης, επεδίωξαν την ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα και την εξομάλυνση των παγκόσμιων μακρο-οικονομικών ανισορροπιών.

Οι G20 προέβησαν σε συντονισμένες μειώσεις των επιτοκίων (από το 2008, με την ώθηση των G7), σε ανταλλαγές (συναλλάγματος) swap μεταξύ της αμερικανικής Fed και άλλων κεντρικών τραπεζών, διοχέτευσαν ενέσεις ρευστότητας στις οικονομίες τους και τις στήριξαν με μέτρα που ανήλθαν περίπου στο 2% του ΑΕΠ, για όσες είχαν τέτοιο περιθώριο.⁵⁰ Οι αρχικές παραβιάσεις της εμπορικής πολιτικής του ΠΟΕ (προστατευτισμός) δεν γενικεύτηκαν ούτε κρίθηκαν σημαντικές από τις αναφορές του ΠΟΕ.⁵¹ Αντίθετα, στο α' εξάμηνο του 2010, ο ΠΟΕ αναφέρει ότι τα μέλη όρθωσαν περισσότερα μέτρα προστατευτισμού, συγκριτικά με τα δύο πρώτα έτη της κρίσης (2008-2010), ενώ για το 2011 επεσήμανε μιαν αύξηση σε ορισμένα μέτρα 'κρυφού' προστατευτισμού, παράλληλα με άλλες μειώσεις δασμών.⁵² Σημειωτέον ότι, επειδή αφενός, βάσει των παραπάνω αναφορών (ΠΟΕ, ΟΟΣΑ, UNCTAD)^{51,52} ο παρατηρηθείς προστατευτισμός δεν ήταν τόσο σημαντικός, ώστε να 'δυναμιτίσει' τον ΠΟΕ (και τον μηχανισμό του διαιτησίας) και αφετέρου, δεν είναι προφανής (ή ακόμη και αμφισβητούμενη) η άμεση συσχέτιση του προστατευτισμού με γεωπολιτικές επιπτώσεις, δεν εξετάζω την όποια αύξηση του προστατευτισμού ξεχωριστά, αλλά μέσω των επιδόσεων των χωρών στο διεθνές εμπόριο, και το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Γβ.5.β: Επιπτώσεις της κρίσης σε άλλους δείκτες ισχύος).

Οι G20 θέσπισαν την διαδικασία των Mutual Assessment Process (MAP, από τη σύνοδο στο Pittsburgh, Σεπτέμβριος 2009) προκειμένου να ενημερώνουν, να ελέγχουν, και τα κράτη-μέλη να είναι υπόλογα το ένα στο άλλο για τις οικονομικές πολιτικές τους, και το Financial Sector Assessment Program (FSAP) για την προσπάθεια εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα κάθε μέλους · και τα δύο υποστηρίζονται τεχνικά από το ΔΝΤ. Ωστόσο, είναι μόλις από τη σύνοδο της Σεούλ (Νοέμβριος 2010), που το MAP περιλαμβάνει συγκεκριμένες συστάσεις για την οικονομική πολιτική των μελών.⁵³ Επίσης, το FSAP ανάγεται σε αντίστοιχες προσπάθειες μετά τη Ασιατική κρίση (1997-98) και πρακτικά, διεξάγεται συνδυαστικά από ΔΝΤ και ΠΤ.⁵⁴

Επίσης, οι πρώτες προσπάθειες εποπτείας (δηλ. π.χ. ‘πώς, και κατά πόσο εφαρμόστηκαν τα δημοσιονομικά μέτρα στήριξης λόγω της κρίσης’) επιχειρήθηκαν μέσω του Fiscal Monitor (πρόκειται για μία αναφορά δημοσιονομικής εποπτείας των G20, που επίσης συντάσσεται από το ΔΝΤ και στηρίζει το MAP), συνάντησαν τεχνικές δυσκολίες και πιθανότατα απροθυμία διοχέτευσης τέτοιων πληροφοριών από μερικές κυβερνήσεις (B.1.Γβ. ‘Κόστος ΔΣΟΠ’).

Από την άλλη μεριά, ο χρηματοπιστωτικός τομέας αντέδρασε στις προσπάθειες ρύθμισης (από τους G20, μέσω του ΔΝΤ και του FSB), ιδιαίτερα εκείνος των ισχυρών χωρών. Τα θέματα εποπτείας και δικαίου πτωχεύσεων, υπολείπονται των όσων συμφωνήθηκαν μέχρι το 2011. Έτσι, η ρύθμιση του τομέα αυτού, παραμένει ελλιπής παρά τη συμφωνία της Βασιλείας III, η οποία αφορά κυρίως την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών και τους όρους για την ποιοτική της σύνθεση. Ακόμη, για τους άλλους παίκτες – πλην τραπεζών - της χρηματοπιστωτικής αγοράς δεν υπήρξε ουσιαστική ρύθμιση μέχρι το 2011, τουλάχιστον. Βασικά, δεν επιτεύχθηκε κοινό –για τους G20 – ρυθμιστικό πλαίσιο του χρηματοπιστωτικού τομέα.⁵⁵

Ωστόσο, η ΕΕ ενδιαφέρθηκε περισσότερο (και προσπαθεί στην δική της περιφέρεια) για την ρύθμιση των χρηματιστηριακών παραγώγων, την επιβολή ‘φόρου’ χρηματιστηριακών συναλλαγών και για τις διαδικασίες ομαλής διασυννοριακής επίλυσης πτωχεύσεων τραπεζών (περισσότερα, στις επιμέρους συνόδους των G20). Τελικά δεν επιβλήθηκε (μέχρι 2011) η οικονομική συνεισφορά (‘φόρος’) του χρηματοπιστωτικού τομέα σε σχέδια μελλοντικής διάσωσης του.

Οι G20 πέτυχαν την έναρξη της ανάκαμψης (άνισης έστω) από το β’ εξ. του 2009, την τόνωση των οικονομιών με δημοσιονομική επέκταση, σημαντική στήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα, με μεγάλο όμως δημοσιονομικό κόστος. Ωστόσο, η

επιβράδυνση της ανάκαμψης το 2011, χωρίς να αλλοιώνει το προαναφερόμενο χρονικό ορόσημο (2009) ως ένα σημείο ανάκαμψης, έθεσε τους G20 ενώπιον νέων κινδύνων: την πιθανότητα νέας ύφεσης, την εντεινόμενη κρίση χρέους στην ευρωζώνη (π.χ. περίπτωση Ελλάδος), σε συνδυασμό με ένα ευάλωτο χρηματοπιστωτικό σύστημα (^{55, p. 1}).

Ακόμη, οι G20 πέτυχαν την οικονομική ενίσχυση διεθνών οργανισμών και τη μεταρρύθμιση της διακυβέρνησης του ΔΝΤ και της ΠΤ.

Δεν πρόβλεψαν ωστόσο τις μάκρο-οικονομικές συνέπειες των πολιτικών στήριξης των οικονομιών τους. Στις στρατηγικές εξόδου από τα μέτρα στήριξης, πολλές πλούσιες χώρες αναγκάστηκαν να εφαρμόσουν αυστηρή δημοσιονομική προσαρμογή, και ορισμένες κινδύνευσαν (μεταξύ αυτών η Αγγλία, η Ισπανία,) ή/και γνώρισαν κρίση χρέους (2009: Ντουμπαί, 2010: Ελλάς, Πορτογαλλία, Ιρλανδία).

Ωστόσο, υπήρξαν ποιοτικές διαφορές στο χρέος των παραπάνω χωρών: Στην περίπτωση της Ιρλανδίας το χρέος και η κρίση του χρηματοπιστωτικού τομέα επηρέασε την κρατική κρίση χρέους. Αντίστροφα στην Ελλάδα, το κρατικό χρέος επηρέασε περισσότερο τα προβλήματα ρευστότητας των τραπεζών, καθόσον οι ελληνικές τράπεζες δεν ήταν ιδιαίτερα εκτεθειμένες σε 'τοξικά' στοιχεία ενεργητικού. Αλλά το σημαντικότερο ρόλο έπαιξαν οι προγενέστερες-της-κρίσης διαρθρωτικές αδυναμίες. Στην περίπτωση του Ντουμπαί, η υπέρ-επέκταση του κράτους σε τουριστικές επενδύσεις των οποίων η κρίση ματαίωσε την απόδοση, ήταν πιθανότατα η βασικότερη αιτία. Επίσης, προγενέστερες διαρθρωτικές αδυναμίες της Ελλάδας έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο στις εξελίξεις της ίδιας και της ΕΕ. Έτσι, η μετακύληση του κόστους (διάσωσης του χρηματοπιστωτικού τομέα) στην ευρύτερη οικονομία – με ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες στην Απασχόληση – και με άνισο τρόπο μεταξύ κρατών, ήταν ένα ακόμη χαρακτηριστικό των συνεπειών της κρίσης.

Προσαρμογή των παγκόσμιων ανισορροπιών του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος (ΔΝΣ), δεν επιτεύχθηκε με τον ΔΣΟΠ των G20, μέσω Προσαρμογής των συναλλαγματικών ισοτιμιών, παρά τις σχετικές πιέσεις μέχρι το 2011, τουλάχιστον. Παρά το γεγονός ότι το παραπάνω θέμα απετέλεσε πρωταρχικό στόχο της Γαλλικής προεδρίας (2011), η αποτυχία του δεν αφορά μόνο τα παίγνια μηδενικού αθροίσματος μεταξύ των χωρών G20 (κατ' εξοχήν αίτιο, όπως αναλύεται στην Β1.Δ), αλλά και την τότε ένταση της κρίσης χρέους της ευρωζώνης (απειλή για το ευρώ) που ανήλθε σε πρώτη προτεραιότητα της συνόδου στις Κάνες (Νοέμβριος 2011).

Οι ανισορροπίες των Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών μειώθηκαν (ελαφρά) λόγω της κρίσης, ενώ εκείνο που επιδιώχθηκε από τον ΔΣΟΠ των G20 ήταν η Προσαρμογή με διαχείριση της Ζήτησης και άλλων μακρο-οικονομικών μεγεθών της πραγματικής οικονομίας.

Β.1.Γα. ΕΛΛΕΙΠΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ, ΣΧΕΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΩΝ – ΚΡΑΤΩΝ.

Στις δομές του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος (ΔΝΣ ή Παγκόσμιο Νομισματικό Σύστημα) βρίσκονται: 1) φορείς του ιδιωτικού (χρηματοπιστωτικού) τομέα, 2) κράτη με δικαιοδοσία επί των ιδιωτικών φορέων, 3) διεθνείς οργανισμοί που (επιδιώκουν να) επηρεάζουν τις εκάστοτε κυβερνητικές πολιτικές, προσπαθούν να συντονίσουν τις εθνικές πολιτικές και ενίοτε διαμορφώνουν καθεστώτα (πχ. συναλλαγματικών ισοτιμιών).

Συνεπώς, το ΔΝΣ αποτελείται από επίσημες διακρατικές συμβάσεις, συμφωνίες, διεθνή πρότυπα και διαδικασίες, ιδιωτικούς (και μη) και διεθνείς οργανισμούς που συνδέονται με τις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες [Truman (2003). Παρατίθεται σε : Schinasi, G.J. and Truman, E.M. (2010, September).

Η ‘διεθνής αρχιτεκτονική’ του ΔΝΣ αναφέρεται σε ‘συλλογικές διευθετήσεις, συμφωνίες’, στόχους, από συνασπισμούς κρατών με στόχο μίαν άτυπη (παγκόσμια) διακυβέρνηση του ΔΝΣ προκειμένου για την εύρυθμη λειτουργία και σταθερότητά του, ώστε να εξυπηρετείται η πραγματική οικονομία, η ευημερία ή η ανάπτυξη των χωρών που το απαρτίζουν (ibid). Εξάλλου, από το ΔΝΤ, ο John Lipsky (πρώτος Αναπληρωτής Γενικού Διευθυντή κατά τη διάρκεια της κρίσης μέχρι το 2011) ορίζει το ΔΝΣ ως το σύνολο των πολιτικών κι επίσημων συμφωνιών, σχετικών με το Ισοζύγιο Πληρωμών. Τούτο συμπεριλαμβάνει τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, τα διεθνή συναλλαγματικά αποθέματα, τη ρευστότητα, τις κινήσεις κεφαλαίων.⁵⁶

Ωστόσο, όλες οι προσπάθειες ρύθμισης κι εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα, όπως και εκείνες της διευθέτησης των μακρο-οικονομικών ανισορροπιών ή/και των συναλλαγματικών ισοτιμιών υπολείπονται μιας διεθνούς ή παγκόσμιας ‘νομικής επιβολής’ – καθόσον δεν υφίσταται νομιμοποιημένη παγκόσμια διακυβέρνηση. Συνεπώς, πολλά εξαρτώνται από τα παίγνια θετικού ή μηδενικού αθροίσματος μεταξύ των δομών/παικτών του ΔΝΣ.

Ο Schinasi (2010) διακρίνει 4 πηγές συστημικού χρήματο-οικονομικού κινδύνου: 1) τους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς/ιδρύματα, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζικών επενδυτικών δραστηριοτήτων και των ασφαλιστικών εταιρειών, 2) τις διεθνείς κεφαλαιαγορές με τις συναλλαγματικές και χρηματιστηριακές δραστηριότητες, 3) τις 'απορυθμισμένες' επενδυτικές και συναλλαγματικές δραστηριότητες των προαναφερόμενων, 4) τα ατοπήματα των οικονομικών και χρηματοπιστωτικών πολιτικών (ibid, σ. 5).

Το παρόν ζήτημα λοιπόν, αφορά όχι μόνο τις διακρατικές σχέσεις, αλλά κυρίως τις σχέσεις κράτους κι ιδιωτικών φορέων του ΔΝΣ, τις δομές της 'χρηματοπιστωτικής βιομηχανίας' αυτής καθ' εαυτής, όπως και τις δομές του διεθνούς δικτύου των ρυθμιστικών αρχών και του ρόλου τους ως προς τα διαφορετικά κράτη. Επειδή όμως, η διατριβή επικεντρώνεται στις γεωπολιτικές επιπτώσεις σε κρατικούς δρώντες και διεθνείς διακυβερνητικούς οργανισμούς, δεν θα επεκταθεί ιδιαίτερα σ' αυτό το θέμα, αλλά θα το διερευνήσει συνοπτικά.

Η ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα μέσω του G20 υπήρξε και κρίθηκε ανεπαρκής συγκριτικά με τους αρχικούς στόχους, κυρίως από τους ευρωπαϊούς εταίρους και το ΔΝΤ, τουλάχιστον μέχρι το 2011 (Σύνοδος Τορόντο, Ιούνιος 2010, στο Παράρτημα Α. Επίσης με την προαναφερόμενη άποψη συμφωνούν κι ερευνητές όπως Mattli, W. and Woods, N. (eds).(2009), αλλά και ο ίδιος ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ D. Strauss-Kahn).

Το παραπάνω είναι σημαντικό για όσους πρεσβεύουν ότι η ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα σχετίζεται άμεσα με τη σταθερότητα του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος. Μάλιστα δε, ο Morris Goldstein (February 2011) πρεσβεύει την ενσωμάτωση της ρύθμισης των κεφαλαιαγορών με την αναμόρφωση του ΔΝΣ για την μείωση των παγκόσμιων ανισοροπιών.

Από άλλη οπτική γωνία -εκείνης της ευκαιρίας για ρύθμιση λόγω των αποδυναμωμένων από την κρίση χρηματοπιστωτικών παικτών - ερευνητές όπως ο Buiter, Willem (9/3/2009) επεσήμαναν την ευκαιρία της συγκεκριμένης ιστορικής στιγμής (2009 -10) για αλλαγές στον χρηματοπιστωτικό τομέα .

Εξάλλου, το μεγάλο μέγεθος των τραπεζικών ομίλων, με τις εξαγορές και τις συγχωνεύσεις, δυσκολεύει τη διαφάνεια, ενώ μεγαλώνει τον συστημικό κίνδυνο σε περίπτωση χρεοκοπίας. Αλλά, οι G20 δεν ανέφεραν κάποιο μέτρο σχετικό με το μέγεθος των τραπεζών - από το communiqué του Απριλίου 2009 και μετά - μεταξύ των σημείων για τον τραπεζικό τομέα (: έλεγχος, ρύθμιση, διεθνή λογιστικά πρότυπα, νέοι μάκρο-οικονομικοί δείκτες, εποπτεία του τραπεζικού συστήματος, κι άλλα

εκκρεμή θέματα όπως για τα hedge funds, credit rating agencies, μέθοδος τιμής αποτίμησης ενεργητικού – fair value, κ.α.).⁵⁷ Άλλωστε, από ένα ύψος τραπεζικού ενεργητικού και πάνω, και δεδομένης της ποικιλομορφίας και πολυπλοκότητας των τραπεζικών και χρήματο-οικονομικών προϊόντων, είναι αμφίβολες οι οικονομίες κλίμακας για ένα τραπεζικό όμιλο (Pastre (ed), 2007). Όπως επισημαίνει ο Michel Aglietta (2007) δεν είναι το κέρδος που προέχει σε τέτοιες περιπτώσεις, αλλά η συγκέντρωση εξουσίας· επειδή, στη σύγχρονη παγκόσμια οικονομία της αγοράς η μεγέθυνση των ευρωπαϊκών τραπεζών, τους επιτρέπει να ξεφύγουν από τη θέση του θύματος (των αμερικανικών) προς εκείνη του θύτη. Τα ευρωπαϊκά (και άλλα) κράτη ευνόησαν τη δημιουργία τέτοιων κολοσσών, για να αποφύγουν τον ανταγωνισμό των αντίστοιχων αμερικανικών. Αντιμετώπισαν τον ανταγωνισμό σε τάξη μεγέθους κι όχι σε επίπεδο κανονισμών και ρυθμίσεων (Pollin, 2007).

Στην άλλη άκρη του Ατλαντικού, για το αμερικανικό τραπεζικό σύστημα το αποτέλεσμα των ‘εκκαθαρίσεων’ του τραπεζικού κλάδου ήταν, όπως υποστηρίζουν οι Johnson, S. & Kwak, J.(2010, σελ. 12), να μεγεθυνθούν και να ενισχυθούν οι ‘επιζήσαντες’ όπως οι JP Morgan, Bank of America, Wells Fargo, κ.ά.. Επίσης, ότι η μαζική αμερικανική κρατική παρέμβαση ‘με τη μορφή άμεσων επενδύσεων με τα χρήματα των φορολογουμένων, οι κρατικές εγγυήσεις, ο σχεδόν απεριόριστος δανεισμός της Fed, και τα ιστορικά χαμηλά των επιτοκίων διατραπεζικού δανεισμού’, απέτρεψαν τις ισχυρότερες αμερικανικές τράπεζες από την πτώχευση ή τη συγχώνευση (ibid, σ. 4). Ο Stiglitz, άλλωστε επέκρινε τα μέτρα ανάκαμψης της αμερικανικής κυβέρνησης όχι για το ύψος της στήριξης, αλλά γιατί επιτρέπουν την ανάκαμψη των χρηματοοικονομικών αγορών (Stiglitz, 15/5/2009, Ναυτεμπορική, σελ.9).

Ωστόσο άλλοι εταίροι της ΕΕ, όπως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Αγγλία, δεν επιθυμούν την ρύθμιση των κεφαλαιαγορών και του χρηματοπιστωτικού τομέα με τον ίδιο τρόπο, και γενικά, όταν το επιθυμούν είναι σε μικρότερη έκταση από ότι η ΕΕ. Βέβαια, ο καθένας για διαφορετικούς λόγους, όπου κοινός παρονομαστής αναδείχθηκε το εθνικό συμφέρον: είτε πρόκειται για τον φόβο στρεβλώσεων (και ‘προκυκλικότητας’ των (μετα)ρυθμίσεων), είτε για μη-ευθύνες και (α)φερεγγυότητας οικείων τραπεζών, ή ακόμη και για λόγους ιδεολογίας. Ωστόσο, διάχυτη είναι η ερμηνεία ότι με την μη επαρκή-ρύθμιση των κεφαλαιαγορών και την διατήρηση της ισχύος των, τα δανειζόμενα κράτη ελέγχονται από τους δανειστές (άλλα κράτη και ιδιωτικούς φορείς) διαμέσου του διαύλου των κρατικών ομολόγων, δηλ. με τον έλεγχο των επιτοκίων (spreads επιτοκίων – πχ. ελληνική περίπτωση 2010).

Συγκεκριμένα, ότι η διακύμανση των επιτοκίων δανεισμού είναι ανάλογη των επιδιωκόμενων μεταρρυθμίσεων στο εσωτερικό της άλλης –δανειζόμενης- χώρας (προφορική επισήμανση από Π. Ρουμλιώτη, Ιανουάριος 2011).

Έτσι, για την καθυστέρηση των εργασιών και την ανεπαρκή ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα παρά τις αποφάσεις των G20, ο Singer, D (2010, σε: Helleiner, Pagliari and Zimmerman (eds) (2010), σ. 9, 93-107) θεωρεί υπόλογες αφενός την ασαφή αμερικανική θέληση για ανάληψη πρωτοβουλίας κι αφετέρου, έλλειψη αποφασιστικότητας επί του θέματος. Αντίθετα, η ΕΕ κερδίζει τις εντυπώσεις και την ανάλογη ‘ήπια ισχύ’ πρωταγωνιστώντας στις πολιτικές πιέσεις (στις συνόδους των G20) για διευθέτηση ποικίλων θεμάτων που αφορούν τις δραστηριότητες των κεφαλαιαγορών και τα χρηματιστηριακά παράγωγα (ιδιαίτερα η Γερμανία) ή τις εταιρείες βαθμονόμησης χρηματοπιστωτικού κινδύνου για τα κρατικά ομόλογα, κ.ά. Πολύ περισσότερο, επειδή διαμόρφωσε ένα πλαίσιο ευρύτερης διακρατικής συνεργασίας των μελών της με μηχανισμούς για την διασυνοριακή εποπτεία των τραπεζών, όπως το Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου, κ.ά. (περισσότερα στο Παράρτημα Α, με αφορμή τις συνόδους κορυφής των G20 και στο τρίτο μέρος της διατριβής). Ωστόσο, δεν έλειψαν οι κρατικοί ανταγωνισμοί στο επίπεδο της περιφερειακής ολοκλήρωσης της ΕΕ (σχετικά με τη ρύθμιση των χρηματαγορών και αντίστοιχων ιδρυμάτων), πχ μεταξύ Γερμανίας – Αγγλίας, όπου η δεύτερη επιθυμούσε λιγότερη παρέμβαση (Zimmerman, H.(2010, σε Helleiner, Pagliari and Zimmerman (eds) (2010), σ. 121-136).

Επιπλέον, οι δυνάμεις της Ανατολικής Ασίας δεν είναι έτοιμες (2010) για να ηγηθούν μιας δράσης υπέρ μιας περαιτέρω ρύθμισης (ibid, σς. 137-170). Ιδιαίτερα για την Κίνα, ο Walter, A (ibid) εκτιμά ότι ‘η (σταδιακή) σύγκλιση της Κίνας προς τα standards της Επιτροπής Βασιλείας, μετά την Ασιατική κρίση (1997-98), δεν οφείλεται σε εξωτερικές δυνάμεις, αλλά από τον στρατηγικό υπολογισμό της ηγεσίας της να προωθήσει τον εκσυγχρονισμό του χρηματοπιστωτικού τομέα της Κίνας, χωρίς όμως να χάσει τον έλεγχο’ και επομένως ν’ ανοιχθεί στις διεθνείς κεφαλαιακές ροές προς ίδιον εθνικό συμφέρον. Έτσι, και οι Walter, A., Katada, S. (ibid) συγκαταλέγονται μεταξύ εκείνων που θεωρούν αμφίβολη την αμφισβήτηση του status quo (της διεθνούς τάξης του χρηματοπιστωτικού τομέα και του συστήματος) από τις Ασιατικές δυνάμεις της Κίνας και της Ιαπωνίας.

Τα παραπάνω συνάδει με τις γεωπολιτικές εκτιμήσεις – και αποτελεί την αντανάκλασή τους – ότι δηλ. η κρίση δεν κατέλυσε την ηγεμονική θέση των ΗΠΑ, καθόσον έπληξε εξίσου ή/και περισσότερο παραδοσιακούς εταίρους όπως η ΕΕ και η

Ιαπωνία, ενώ νέοι ανταγωνιστές δεν είναι έτοιμοι να αναλάβουν τα ηνία και να αποτελέσουν εξωτερική απειλή για τις ΗΠΑ (επόμενη ενότητα για το κόστος του ΔΣΟΠ και επιπτώσεις στην σχετική ισχύ των G20). Επίσης, ότι παρά τις φαινομενικές αντιθέσεις μεταξύ του συστήματος της αγοράς και του εμπορικού ανταγωνισμού, η σχέση ΗΠΑ – Κίνας, είναι μάλλον συμπληρωματική, ωφελεί και τις δύο, στα πλαίσια μιας σύνθετης αλληλεξάρτησης (γ' μέρος της διατριβής).

Άλλωστε, στο καθεστώς της νεοφιλελεύθερης αντίληψης για τις κεφαλαιαγορές που υποστηρίζεται από την ηγεμονεύουσα δύναμη τις ΗΠΑ αλλά και την Αγγλία, ήταν αναμενόμενο να αντιμετωπιστεί η κρίση σαν εντροπία, ένα 'λάθος' που θα έπρεπε να διορθωθεί χωρίς ν' αλλάξει το σύστημα. Δεν προέκυψαν – κατά τη διάρκεια της κρίσης – επαναστατικές δυνάμεις στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα που να οδηγήσουν σε αλλαγή καθεστώτος. Έτσι, η ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα δεν άλλαξε ριζικά την κυρίαρχη ιδεολογία και οι ρυθμιστικές προσπάθειες διασπάστηκαν σε εθνικά επίπεδα. Η Τσίγκου, Ε. (2009, και σε Helleiner, Pagliari and Zimmerman (eds) (2010, σ. 21-36, 14) προσφέρει μία εξήγηση για το παραπάνω, επικεντρώνομενη στα 'άτυπα' δίκτυα επικοινωνίας των ρυθμιστικών αρχών : 'Ότι δηλ., αυτοί που ανέλαβαν να επεξεργαστούν ρυθμιστικές προτάσεις ήσαν οι ίδιοι δρώντες, που είχαν συμβάλλει στις κανονιστικές διευθετήσεις του καθεστώτος που διακατείχε τις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές, πριν την εκδήλωση της κρίσης. Φερ' ειπείν, η Επιτροπή Βασιλείας της οποίας οι κανονιστικές συμφωνίες (Βασιλεία I , II) είχαν ξεκινήσει από τη 'φιλελεύθερη' δεκαετία του 1980, απαρτιζόταν (μέχρι το 2009) από εκπροσώπους του G10, στο οποίο συμμετέχουν οι G7. Επίσης, πριν την κρίση στη διαμόρφωση του τότε (φιλελεύθερου) ρυθμιστικού πλαισίου είχαν συμμετάσχει το IIF, IASB, credit rating agencies, κ.ά., όπως και στην παρούσα περίπτωση της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Παρόλο που το FSB (πρώην FSF) που έχει υπό την ομπρέλα του διεθνείς ρυθμιστικές αρχές [Basel Committee, IOSCO, IASB, IIF, κ.ά], διευρύνθηκε για να συμπεριλάβει τους G20 και την Ισπανία (2009), δεν συνέβη το ίδιο με τους 'ειδικούς' και 'τεχνικούς' των προς-επεξεργασία ρυθμιστικών προτάσεων, όπως το IIF (Institute of International Finance) που εκπροσωπεί μόνο του ιδιωτικούς φορείς του χρηματοπιστωτικού τομέα · ή το IOSCO (International Organization of Securities Commissions) του οποίου η 'Τεχνική Επιτροπή' προσκάλεσε ως παρατηρητές μόνο τις Βραζιλία, Ινδία, και Κίνα (Helleiner, Pagliari and Zimmerman (eds) (2010, σ.17).

Ωστόσο τελικά, η Basel Committee on Banking Supervision διευρύνθηκε σε δύο φάσεις, αντί για μία : α) τον Μάρτιο 2009 συμπεριλαμβάνοντας την Αυστραλία, Βραζιλία, Κίνα, Ινδία, Νότιο Κορέα, Μεξικό και Ρωσία · β) τον Ιούνιο 2009 για να συμπεριλάβει τις υπόλοιπες του G20, και τις: Σιγκαπούρη, Χονγκ-Κονγκ. (ibid). Έτσι, ενώ η προαναφερόμενη Basel-Committee-on-Banking-Supervision επεξέτεινε τα μέλη της από 13 αρχικά (όλα ανεπτυγμένες οικονομίες) σε 27, η Επιτροπή Committee on the Global Financial System που εδρεύει επίσης στη Βασιλεία της Ελβετίας διευρύνθηκε από 13 σε 22 μέλη συμπεριλαμβάνοντας την Βραζιλία, Κίνα, Χονγκ-Κονγκ, Ινδία, Μεξικό, Σιγκαπούρη και Ν. Κορέα (Veron, N., 2012), σ. 4-5). Όμως στο Εποπτικό Συμβούλιο: Monitoring Board του IFRS που επιβλέπει την θέσπιση των λογιστικών standards του IASB (International Accounting Standards Board) και που θεσπίστηκε τον Ιανουάριο 2009, αντιπροσωπεύονται άμεσα μόνο οι ΗΠΑ, η ΕΕ και η Ιαπωνία , ενώ (το 2011) υπό μελέτη μόνο ήταν η διεύρυνσή του στις μεγάλες αναδύομενες οικονομίες (ibid).

Ακόμη, σχετικά με τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα, στο ανακοινωθέν των G20 - Απρίλιος 2009 - τέθηκε ο προβληματισμός για την αντιμετώπιση των κρίσεων, όταν αυτές ξεσπάσουν : «Η ομάδα των G20 ζητεί τώρα την αναθεώρηση του πλαισίου της Βασιλείας II, έτσι ώστε οι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας να καταστούν αντι-κυκλικού» (Frydman & Goldberg, 2009). Σημειωτέον, η Βασιλεία II επέτρεπε στις μεγάλες τράπεζες να καθορίζουν οι ίδιες τα μοντέλα διαχείρισης κινδύνου και να προσδιορίζουν οι ίδιες το ελάχιστο ποσοστό κεφαλαιακής τους επάρκειας (Mattli, W. and Woods, N. 2009).

Έτσι απαντήθηκαν οι προβληματισμοί, π.χ., των Repullo και Suarez (2007), Helleiner (2009, παρατίθεται σε Helleiner, Pagliari and Zimmerman(eds)(2010), σ. 171) , ότι η Βασιλεία II είχε προ-κυκλικές συνέπειες στον επιχειρηματικό κύκλο, λόγω κυρίως των κεφαλαίων που αναγκάζονται οι τράπεζες να δεσμεύσουν και δεν διοχετεύονται προς τις επιχειρήσεις σε δάνεια κίνησης, εξαγωγικών καλύψεων κ.ά..⁵⁸ Σχετικά με το παραπάνω, στη σελίδα του ΠΟΕ δημοσιεύτηκε μελέτη των Escaith & Gonguet (2009), που τονίζει την εξάρτηση των επιχειρήσεων –ιδιαίτερα των εξαγωγικών δραστηριοτήτων τους- από τις τραπεζικές πιστώσεις, σε κάθε φάση του επιχειρησιακού τους κύκλου. Ιδιαίτερα, αναφέρει τις επιπτώσεις στο ενδοκλαδικό εμπόριο και δίνει παραδείγματα πολυεθνικών που αναγκάστηκαν οι ίδιες, να παράσχουν πιστωτικές διευκολύνσεις σε επιχειρήσεις του ομίλου τους · ή να

τροποποιήσουν το κύκλο εργασιών τους με καταστροφικά αποτελέσματα για μερικές όπως π.χ. η αυτοκινητοβιομηχανία.

Ωστόσο, η συμφωνία Βασιλεία III (που καθορίζει και ποιοτικά κριτήρια σύνθεσης της τραπεζικής κεφαλαιακής επάρκειας), ως μόνο ουσιαστικό επίτευγμα, του θέρους 2010 (παραμονές συνόδου G20 στο Τορόντο, Ιούνιος) είναι φτωχό αποτέλεσμα. Πάντως, ακόμη και το 2011, η συζήτηση για την εποπτεία και ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα εξακολουθούσε να συμπεριλαμβάνει το θέμα 'κατά πόσον η ρύθμιση κι η εποπτεία επιβραδύνουν την οικονομική δραστηριότητα μιας χώρας - δια μέσου της αναχαίτισης της δραστηριότητας και της «αντοχής» του χρηματοπιστωτικού τομέα- (συμπερίληψη της προγενέστερης βιβλιογραφίας και προτάσεις παραθέτουν οι: Masciandaro, D., Vega-Pansini, R., and Quintyn, M. (November 1, 2011), IMF, Working Paper No 11/261)

Από άλλη οπτική γωνία τώρα, το 2010 ανέδειξε και τις δύο όψεις του νομίσματος, δηλ. της αυξανόμενης έντασης στην αλληλεξάρτηση μεταξύ κεφαλαιαγορών- χρηματοπιστωτικών-ιδρυμάτων και κρατών.⁵⁹

Όχι βέβαια ότι, πρόκειται για κάτι πρόσφατο. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας στήριξε την κρατική χρηματοδότηση εδώ και αιώνες και πιο οργανωμένα από τον 19^ο. Το δε κρατικό χρέος στήριξε όχι μόνο πολεμικές δραστηριότητες, αλλά και την μεταπολεμική ανοικοδόμηση με τις κεϋνσιανές αντιλήψεις για την οικονομία (The Economist (June 26th), Aglietta, 1984, p.289-312). Όμως τότε, η ανάπτυξη στηριζόταν στην επένδυση, προερχόμενη ως επί το πλείστον από τις αποταμιεύσεις. Αντίθετα, μετά τη δεκαετία 1980, όπου αναπτύχθηκε η παγκοσμιοποίηση και το χρέος έγινε (χρηματοπιστωτικό) προϊόν, ή (έννοια της) ανάπτυξη στηρίχθηκε στο χρέος –μέσω των κεφαλαιαγορών- όπως και στην κατανάλωση μάλλον, παρά στην επένδυση, εξ ου και η έμφαση στο ελεύθερο εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών ως μοχλός ανάπτυξης που υποστηρίζει η φιλελεύθερη οικονομική σχολή (Ρουμελιώτης, 2009, σ. 511).

Παράλληλα, οι κυβερνήσεις των ανεπτυγμένων χωρών είχαν ενθαρρύνει το χρέος επιχειρήσεων/νοικοκυριών – πριν το ξέσπασμα της κρίσης - με διάφορα κίνητρα, όπως π.χ. η φοροαπαλλαγή από τους τόκους στεγαστικών δανείων πρώτης κατοικίας. Μετά, καθόσον, οι τράπεζες δανείζονται βραχυπρόθεσμα, ενώ δανείζουν μεσο-μακροπρόθεσμα και προβαίνουν σε τεχνικές όπως το «carry trade»⁶⁰, οι κρατικές εγγυήσεις για τις τραπεζικές καταθέσεις (από το 2009, μέχρι ενός ύψους τουλάχιστον) και τα χαμηλά (διατραπεζικά) επιτόκια, έτειναν να ενθαρρύνουν τη μόχλευση (Economist, 26/6/2010, p. 9. Από το special report on debt crisis, after page 50).

Στην κρίση (2008-9), τα κράτη μεν, έδωσαν στις τράπεζες ενέσεις κεφαλαίου/ρευστότητας διαμέσου της κεντρικής τράπεζας · οι τράπεζες δε, προσέφεραν χρηματοδότηση στα κράτη αγοράζοντας κρατικά ομόλογα (μετά).

Όμως κατ' αρχήν, τα κράτη επιχειρούν την ανάκτηση του ελέγχου στον χρηματοπιστωτικό τομέα (μετά την απορύθμιση που είχε επιφέρει το 'Washington consensus' - δεκαετία 1980), διαφοροποιούμενα μεταξύ τους ως προς τον τρόπο (φόρος, ratio κεφαλαίων, κ.ά.) και ενίοτε ως προς την έκταση. Αφετέρου, οι τράπεζες κατέχουν περισσότερα κρατικά ομόλογα (2010), από ότι πριν.

Οι εποπτικές αρχές στην παρούσα κρίση – μέσω της συμφωνίας 'Βασιλεία III' (που προβλέπεται να εφαρμοστεί από Ιανουάριο 2013)^{60A} όπου εκτός από το ύψος, προσδιορίζουν και την ποιότητα της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών – επιχειρούν (αν εγκριθούν οι σχετικοί όροι) να υποχρεώσουν τις τράπεζες ν' αυξήσουν την αναλογία των κρατικών ομολόγων που διατηρούν στον Ισολογισμό τους, επειδή τα τελευταία, παραδοσιακά θεωρούνται πιο ασφαλή στοιχεία ενεργητικού, και να μειώσουν εκείνα που είναι υψηλού κινδύνου. Αντίστροφα, οι υποβαθμίσεις (ορισμένων) κρατικών ομολόγων, η εξέλιξη των θεμελιωδών μεγεθών ορισμένων χωρών, επηρεάζουν το κόστος και τον κίνδυνο της χρηματοδότησης των τραπεζών, δηλ. τον δικό τους κίνδυνο επιβίωσης, όπως π.χ. με την ελληνική περίπτωση κρίσης χρέους.

Τα παραπάνω μπορεί να έχουν ασύμμετρες συνέπειες για ορισμένα κράτη. Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο (πρώην) αναπληρωτής Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ, John Lipsky (Ιούλιος 2010) οι δανειστές είναι σημαντικοί ισχυροί δρώντες, με συνέπειες ανάλογες των 'too big to fail' χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων · δηλαδή αφορούν τη σταθερότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού και νομισματικού συστήματος και την χρηματοδότηση της ανάπτυξης, την ρευστότητα.⁶¹

Πάντως, αναφορικά με τη σχέση κράτους –ιδιωτικού τομέα, ναι μεν, δεν μπορούμε να πούμε ότι το κράτος κέρδισε το χαμένο έδαφος των σχετικών παραχωρήσεων στις οποίες είχε προβεί τις δεκαετίες 1980-1990, αλλά ότι τουλάχιστον ανακόπηκε αυτή η τάση (Tsingou, E., 2009, p. 14).

Έτσι, επανατέθηκε το δίλημμα του Kapstein (1989, εθνική προτίμηση διεθνών ρυθμιστικών αρχών) αλλά και ο ανταγωνισμός κράτους – χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Αλλά, ακόμη περισσότερο 'ο ανταγωνισμός χρηματοπιστωτικού τομέα – κράτους, ενδέχεται να επηρεάσει τη σχετική ισχύ ενός κράτους ως προς τα άλλα',

ή/και το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα κρατών που το αντλούν από τον χρηματοπιστωτικό τους τομέα, όπως π.χ. ΗΠΑ, Αγγλία. Έτσι, μπορεί οι χώρες που δεν επιθυμούν τις κρατικές ρυθμιστικές παρεμβάσεις να είναι πόλος έλξης επενδυτικών χρηματοπιστωτικών εταιρειών, όμως οι κεντρικές ευρωπαϊκές δυνάμεις που υπεραμύνονται της ρύθμισης (ενδέχεται να) καθίστανται πόλος έλξης των πελατών των χρηματοπιστωτικών εταιρειών, χάρη στις προοπτικές μεγαλύτερης σταθερότητας κι ασφάλειας των τραπεζικών συναλλαγών.

Πάντως, για την επιτυχία τέτοιων ρυθμιστικών πλαισίων ή αιτημάτων, όπως εμφανίστηκαν κατά τη διάρκεια της πρόσφατης κρίσης, στον διάλογο των G20, δεν αρκεί απλώς ένα ευρύ χρονικό περιθώριο, ή η διαμόρφωση ζήτησης ρυθμιστικού πλαισίου (Mattli, W. and Woods, N. (eds). (2009), p. xii), αλλά και η ανάπτυξη υπερεθνικών δομών, ικανών να επιβάλλουν το όποιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Οι Kahler, M & Lake, D., (2009, p.xv, 242-275, σε: Mattli, W. and Woods, N. (eds). (2009), p.xv, 242-275) αναδεικνύουν ότι αντί ενός ‘supra-nationalism’ υπάρχει ‘ιεραρχία’ (ισχύος) κρατών όπου κάποια κράτη μεταθέτουν, κι αναγνωρίζουν ‘ρυθμιστική αυθεντία’ (ή εξουσία για να το παραφράσω) σε άλλα ισχυρότερα κράτη (πχ, στη θέσπιση standards)· και ακόμη, άτυπα (ρυθμιστικά) ‘δίκτυα’ όπου συναντώνται τα συμφέροντα δημοσίων και ιδιωτικών δρώντων (στενότερου ενδιαφέροντος από τα ‘διεθνή-δημόσια’).

Η ‘παγκόσμια’ οικονομική διακυβέρνηση των G20 και ο ΔΣΟΠ, δεν προώθησε λοιπόν, υπερεθνικές δομές (καθεστώτα, οργανισμούς, σύστημα διαιτησίας) για την ρύθμιση κι εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα, διεθνώς. Οι G20 δεν θέσπισαν ή δεν προβίβασαν το FSB σε, έναν διεθνή πολυμερή οργανισμό για την εκπόνηση και τήρηση των συμφωνηθέντων – όσον αφορά τη ρύθμιση του ιδιωτικού χρηματοπιστωτικού τομέα – με το εύρος και τον τρόπο συμμετοχής, ή το σύστημα διαιτησίας, φέρ’ ειπείν, του ΠΟΕ. Αντίθετα, η εποπτεία σε διεθνές επίπεδο εναποτέθηκε περισσότερο στο ΔΝΤ, μέσω του προγράμματος Financial Stability Assessment Program – υποχρεωτικού πλέον (από το 2010) κατά την άσκηση της διμερούς γενικής εποπτείας του στα κράτη-μέλη - επιβλέποντας την αντίστοιχη πολιτική των εθνικών κεντρικών τραπεζών. Στη συνέχεια η εποπτεία επαφίεται στις κεντρικές εθνικές τράπεζες ως προς τις εμπορικές τράπεζες της επικράτειάς τους (Vinals, J., May 27, 2010).

Εξαίρεση αποτελεί –σε περιφερειακό επίπεδο - το σχήμα της ΕΕ, όπου με το Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, (θα) ελέγχει τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των μελών κι έχει παράλληλα αυξημένο ρόλο στην

εξελισσόμενη ενίσχυση της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης (πχ. (επαν)αγορά κρατικών ομολόγων, Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Στήριξης).

Όμως, το ΔΝΤ μπορεί να προβεί μόνο σε συστάσεις, ως προς τα ισχυρά μέλη που δεν δανείζονται από εκείνο · ενώ ως προς τις δανειζόμενες χώρες, μπορεί να τροποποιήσει τους όρους της δανειοδότησής τους [Περισσότερα, στο κεφάλαιο για τις ‘γεωπολιτικές επιπτώσεις στους διεθνείς οργανισμούς’].

Παρεμπιπτόντως, αξιοσημείωτα είναι τα αποτελέσματα των Schmieder Chr. και Ph.(March 2011), σε εμπειρική μελέτη τους σχετικά με την επίδραση της νομοθεσίας στην διαχείριση πιστωτικού κινδύνου (από τις εμπορικές τράπεζες), στις τρεις χώρες: ΗΠΑ, Αγγλία, Γερμανία. Βρήκαν δηλ, ότι στις ΗΠΑ οι τράπεζες αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο απωλειών, συγκριτικά με τις άλλες δύο χώρες · κάτι που προφανώς επηρεάζει την συμπεριφορά τους.

Τέλος, αξιοσημείωτο είναι ότι παραμένει η διαφοροποίηση της ΕΕ προς μία μεγαλύτερη πρόθεση ρύθμισης του ιδιωτικού χρηματοπιστωτικού τομέα, καθώς και η απόφαση του Συμβουλίου της ΕΕ στις 21/7/2011 ώστε να συμμετάσχει ο ιδιωτικός χρηματοπιστωτικός τομέας στο πρόγραμμα διάσωσης της Ελληνικής κρίσης χρέους (PSI – διαγραφή μέρους του ελληνικού χρέους μέσω της ανταλλαγής ομολόγων).

B.1.Γβ. ΚΟΣΤΟΣ ΔΣΟΠ . ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗ ΣΧΕΤΙΚΗ ΙΣΧΥ ΤΩΝ G20.

B.1.Γβ.1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ανησυχίες των ρεαλιστών και των θεσμικών-φιλελευθεριστών αναδύθηκαν πάλι με αφορμή τη χρηματοπιστωτική κρίση 2007 που εξελίχθηκε σε παγκόσμια ύφεση το 2008 και που καταλογίστηκε ως η χειρότερη μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Θα καταφέρουν τα κράτη να συνεργαστούν;

Τα κράτη, για να αντιμετωπίσουν την κρίση – στα πλαίσια του υφιστάμενου status quo της διεθνούς τάξης- προέβησαν σε μια «άνευ προηγούμενου» συντονισμένη δημοσιονομική επέκταση (Δηλώσεις G20 σε Pittsburgh και St. Andrew, 2009). Ο παραπάνω συντονισμός κρίθηκε απαραίτητος λόγω της αλληλεξάρτησης, της παγκοσμιοποίησης, και της έκτασης της κρίσης. Η δημοσιονομική πολιτική επιστρατεύτηκε όχι μόνο για την αντιμετώπιση της κρίσης με ενέσεις ρευστότητας στις τράπεζες και φορολογικά μέτρα ενίσχυσης της Ζήτησης, αλλά και για τις στρατηγικές εξόδου από τα μέτρα στήριξης: Διότι, τα επιτόκια παρέμεναν χαμηλά

προκειμένου το κόστος χρήματος να είναι φθινό για τις επιχειρήσεις και ν' αρχίσει η ανάκαμψη.

Η προαναφερόμενη συνεργασία των G20 ήταν ένα 'παίγνιο θετικού αθροίσματος', αφού κάθε κράτος θα επωφελείτο από την τόνωση της Ζήτησης (παγκοσμίως, μέσω εμπορίου) και τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού τομέα · επίσης, εξίσου θα ωφελούντο και οι διασυνοριακές – πολυεθνικές εταιρείες. Πέτυχε όμως, ο διακρατικός συντονισμός; Ποίο ήταν το κόστος και πώς επιμερίστηκαν τα βάρη μεταξύ των 20 ισχυρότερων συστημικά κρατών; Ποίες είναι οι άμεσες γεω-οικονομικές/ γεωπολιτικές επιπτώσεις;

Ο προαναφερόμενος συντονισμός έλαβε χώρα το 2009, ενώ κάποιες χώρες (λίγες) επεξέτειναν τα κρατικά μέτρα στήριξης των οικονομιών τους στο 2010, και το 2011. Οι πολιτικές πιέσεις για συντονισμένη προσαρμογή των συναλλαγματικών ισοτιμιών δεν κατέληξαν σε ομοφωνία, καθόσον σ' αυτό το θέμα το 'παίγνιο' της συνεργασίας των κρατών είναι μηδενικού αθροίσματος, δηλ. διαφορετικά πλεονεκτήματα/μειονεκτήματα για τα κράτη που ανατιμούν από εκείνα που υποτιμούν το νόμισμά τους

Τα κράτη λοιπόν – μέσω δημοσιονομικής πολιτικής - διοχέτευσαν ρευστότητα , προέβλεψαν φορολογικά μέτρα, 'δίχτυα ασφαλείας' (μέτρα κοινωνικού περιεχομένου) και δρομολόγησαν τις στρατηγικές εξόδου (κάλυψη των ελλειμμάτων και χρεών). Διότι, εκτός, από το χαμηλό επίπεδο των επιτοκίων, άλλος λόγος που επέβαλλε την προαναφερόμενη επιλογή ήταν και η εμπειρία του 1929. Ακόμη, και το ότι, οι G8 (που συμμετέχουν στους G20), είχαν προηγουμένως - από τον Οκτώβριο 2008 – συμφωνήσει στα περισσότερα από τα ληφθέντα μέτρα (Ρουμελιώτης, 2009, σ. 334-335).

Για την ρευστότητα, οι κυβερνήσεις εξέδωσαν ομόλογα, αγόρασαν 'τοξικά' στοιχεία ενεργητικού των τραπεζών και μετοχές (προνομιούχες στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, απλές στις ΗΠΑ), εγγυήθηκαν καταθέσεις. Τα δημοσιονομικά μέτρα συνοδεύτηκαν με περικοπές φόρων (νοικοκυριών ή/και επιχειρήσεων), και διαφέρουν από κράτος σε κράτος.⁶²

Φερ'ειπείν, ο Κρούγκμαν (2009, σ. 222) αναφέρει ότι το πακέτο στήριξης της κυβέρνησης Μπούς του νεώτερου (ΗΠΑ), το 2008, ήταν μικρό, περίπου 1% του ΑΕΠ (εκτιμά ότι θάπρεπε να ήταν της τάξης του 4%) και ότι τα περισσότερα χρήματα είχαν «τη μορφή φορολογικών απαλλαγών, εκ των οποίων πολλές αποταμιεύονται και δεν δαπανώνται» (πράγμα που κατά τον ίδιον αποτελεί πρόβλημα γιατί βλέπει το

πρόβλημα ως εκείνο της Ανεπαρκούς Ζήτησης). Επίσης, όταν ανέλαβε ο πρόεδρος Obama, η αμερικανική κυβέρνηση ενεργοποίησε, στις αρχές σχεδόν του 2009, μέτρα στήριξης της οικονομίας περίπου & 787 δις. Από αυτά, \$ 299 δις χρησιμοποιήθηκαν για τα νοικοκυριά (φοροαπαλλαγές ή κοινωνικές επιδοτήσεις), \$ 137 δις για τις επιχειρήσεις και \$ 351 δις για τις ομοσπονδιακές κυβερνήσεις. Πιο συγκεκριμένα ακόμη, από το σύνολο των μέτρων στήριξης Obama, \$ 120 δις για την ανακούφιση ατόμων, \$ 244 αφορούσαν φοροαπαλλαγές συνολικά, \$ 217 δις για τοπικές κυβερνήσεις, \$ 101 δις για υποδομές, \$ 59,5 δις για την αποτελεσματική διαχείριση ενεργειακών πόρων, \$ 45,5 σε δαπάνες για ανθρώπινο κεφάλαιο.⁶³

Έτσι, η (συντονισμένη) δημοσιονομική επέκταση επέφερε μια σημαντική αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους, ιδιαίτερα των ανεπτυγμένων οικονομιών.

Το εύρος της δημοσιονομικής επέκτασης ήταν σημαντικό και χαρακτηριστικό της αύξησης του (ρυθμιστικού) ρόλου του κράτους στις αγορές αλλά και των επιπτώσεων στην εξυπηρέτηση του εθνικού χρέους. Έτσι, δημοσιονομική προσαρμογή και εξυπηρέτηση χρέους επηρεάζουν την σχετική ισχύ των χωρών, όπως θ' αναλύσω περισσότερο παρακάτω. Εστιάζω στις χώρες G20, καθόσον αφορούν τις γεωγραφικά σημαντικότερες οικονομίες στην εξέλιξη του διεθνούς συστήματος. Συνεπώς, οι αλλαγές στην σχετική ισχύ τους θίγουν το ερώτημα σχετικά με το αν οι ΗΠΑ θα διατηρήσουν την ηγεμονική τους θέση, ή αν το διεθνές σύστημα διασπασθεί σε διαφορετικούς πόλους (κατά το μάλλον ή ήττον ισοδύναμους).

Παρότι η απάντηση εξαρτάται από τον χρονικό ορίζοντα (ώστε οι παραπάνω προοπτικές δεν είναι απαραίτητα αντίθετες, αλλά πιθανόν η μία πρωθύστερη της άλλης), ο σκοπός του παρακάτω κειμένου είναι να δείξει τις άμεσες ή και τις μεσοπρόθεσμες γεωπολιτικές επιπτώσεις των κρατικών μέτρων στήριξης και της κρίσης γενικότερα, στη σκληρή και ήπια ισχύ των G20. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι παραδοσιακοί εταίροι των ΗΠΑ, δηλ. η ΕΕ και η Ιαπωνία, επηρεάστηκαν περισσότερο αρνητικά από ότι οι ίδιες οι ΗΠΑ, και οι χώρες BRIC.

Το κείμενο εστιάζει ιδιαίτερα, στην δυναμική της δημοσιονομικής επέκτασης, του χρέους και στις επιπτώσεις επί της σχετικής ισχύος των G20.

Επίσης, υποστηρίζει ότι το κόστος (της συντονισμένης δημοσιονομικής παρέμβασης) επιμερίστηκε άνισα μεταξύ των μελών. Ο άνισος καταμερισμός των βαρών που προκύπτει σαν αποτέλεσμα (όπως συνέβαινε και επί διαχείρισης των G7) - ασύμμετρος ως προς το ΑΕΠ- κι ιδιαίτερα, η δυσαναλογία του κόστους που

επωμίσθησαν τα μέλη ως προς την ευθύνη έκρηξης και διάχυσης της κρίσης, δικαιολογείται εξάλλου από τα φαινόμενα της αλληλεξάρτησης του Διεθνούς Συστήματος και την κατανομή ισχύος στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα (ΔΝΣ).

Προσομοιώνω το κόστος του εν λόγω ΔΣΟΠ με τα μέτρα στήριξης των οικονομιών, *caeteris paribus*, καθόσον ναι μεν, οι χώρες προέβησαν και σε (περιορισμένη) έκδοση τραπεζογραμματίων αλλά, επειδή το τελευταίο έγινε από όλους σχεδόν, δεν το υπολογίζω σαν ξεχωριστό παράγοντα που διαφοροποίησε τα αποτελέσματα. Δεν παραλείπω όμως, να εξετάσω (πρώτα και ξεχωριστά) το κόστος στήριξης του χρηματοπιστωτικού τομέα – που αποτελεί μέρος του συνολικού κόστους, προπαντός στη διάσταση που ενδιαφέρει τον διακρατικό συντονισμό, δηλ. κατά πόσο χρησιμοποιήθηκε και πώς απορροφήθηκε.

Ωστόσο τυπικά, το κόστος του ΔΣΟΠ αφορά και το κόστος για την ενίσχυση του εμπορίου, όπως τα \$250 δις που συμφώνησαν οι G20 τον Απρίλιο 2009,⁶⁴ την πτώση της παγκόσμιας Ζήτησης, ακόμη τα προστατευτικά (εμπορικά) μέτρα που ελήφθησαν περιστασιακά · τις δυνητικές απώλειες φορολόγησης εισοδήματος από την ανερχόμενη ανεργία · τις μειώσεις παροχών σε δημόσια αγαθά · ακόμη και το κόστος των στρατηγικών εξόδου, τις -κατά περίπτωση, πιθανές - περικοπές στις αμυντικές δαπάνες κ.ά. Όμως από την άλλη μεριά, στα προαναφερόμενα έμμεσα κόστη συνυπάρχουν και οι τυχόν προγενέστερες διαρθρωτικές αδυναμίες. Έτσι, δεν είναι δυνατόν ν' απομονωθεί ότι εξ αυτών οφείλεται στα μέτρα στήριξης μόνο, και να προστεθεί. Προτίμησα λοιπόν, να μην τα συμπεριλάβω άμεσα στους υπολογισμούς είτε επειδή μερικά είναι περισσότερο ποιοτικής φύσης – δύσκολο να μετρηθούν – ενώ άλλα αμελητέα, και άλλα, θα αλλοίωναν τα σημεία στα οποία το παρόν κείμενο ήθελε να εστιάσει. Από την άλλη μεριά, πολλά από τα παραπάνω κόστη συμμετέχουν στη διαμόρφωση των αποτελεσμάτων επί του ΑΕΠ ή των δημοσιονομικών μεγεθών. Έτσι, λαμβάνονται υπόψη εκ του αποτελέσματος επί των βασικών μεγεθών.

Η πρώτη ενότητα υποστηρίζει θεωρητικά, τη σχέση Ισχύος και Δημοσιονομικών μεγεθών. Ειδικότερα, δείχνει τη σημασία της Δημοσιονομικής Προσαρμογής στο Ισοζύγιο Πληρωμών και την εθνική ισχύ.

Η δεύτερη, συγκρίνει διακρατικά, το κόστος των μέτρων στήριξης και παρουσιάζει τα αποτελέσματα. Μετά, εστιάζει στα ειδικά μέτρα για τον χρηματοπιστωτικό τομέα: Πόσα από τα προαναγγελλθέντα κυβερνητικά μέτρα χρησιμοποιήθηκαν και πώς κατανεμήθηκαν.

Η τρίτη ενότητα, εξετάζει τις επιπτώσεις στον δανεισμό των κρατών και τους κυριότερους δείκτες ισχύος, πχ. δημοσιονομικό Ισοζύγιο, δημόσιο χρέος, ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ, κατά κεφαλήν ΑΕΠ, στρατιωτικές δαπάνες, δαπάνες για έρευνα και τεχνολογία, χωρίς να παραμελήσει στοιχεία εμπορίου και άμεσων διεθνών επενδύσεων. Οι διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών δεν μέτρησαν στο στόχο του παρόντος κειμένου.

Το τελευταίο μέρος ασχολείται με τα αποτελέσματα του μέχρι σήμερα ΔΣΟΠ, που αν και πέτυχε την εκκίνηση της ανάκαμψης και την μη-κατάρρευση του συστήματος, εντούτοις οδήγησε σε κρίσεις δημοσίων χρεών. Με αυτήν την προοπτική μια άλλη αποτίμηση θα χρειαστεί στο μέλλον. Ο επίλογος λοιπόν, καταλήγει ότι οι G20 πέτυχαν στον ΔΣΟΠ με δημοσιονομική επέκταση, με την έννοια ότι η ανάκαμψη άρχισε από το β' εξάμηνο 2009, έστω 'δειλά κι άνισα' (IMF. WEO 2009, 2010) και παρά την μετέπειτα επιβράδυνση του 2011-12. Το κόστος επιμερίστηκε άνισα, όπως άλλωστε είχε συμβεί και επί διαχείρισης κρίσεων υπό τους G7. Παρά το ότι η κρίση προήλθε από τον 'ηγεμόνα' του διεθνούς συστήματος (ΗΠΑ) και την οικονομική ιδεολογία του, η Ευρώπη προπαντός και η Ιαπωνία θίγονται (οικονομικά) περισσότερο, συγκριτικά με τις χώρες BRIC και τις ίδιες τις ΗΠΑ.

Στο τέλος του κειμένου της διατριβής και πριν τα Παραρτήματα, οι ΠΙΝΑΚΕΣ Α υποστηρίζουν την Β.1.Γβ ενότητα και οι ΠΙΝΑΚΕΣ Β παρέχουν πρόσθετα διεθνή χρηματοοικονομικά στοιχεία.

Στο Παράρτημα Β, παρουσιάζεται έρευνα του ΔΝΤ αναφορικά με τη συμβολή των δημοσιονομικών κανόνων στην εμπειρία της κρίσης. Η έρευνα αυτή, ενδιαφέρει (μερικώς) την διατριβή από την άποψη, που οι δημοσιονομικοί κανόνες συνέβαλαν θετικά σε βιώσιμα δημοσιονομικά ελλείμματα και χρέη, επηρεάζοντας έτσι μέσω αυτών την (σχετική) ισχύ των κρατών.

Β.1. Γβ.2.ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΙΣΧΥΟΣ ΜΕ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΧΡΕΗ.

Η προσαρμογή των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και η εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους επηρεάζουν την οικονομική ισχύ και συνεπώς τη σχετική γεωπολιτική ισχύ μιας χώρας. Πολλοί λόγοι συνηγορούν σ' αυτό:

Κατ' αρχήν, το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Πληρωμών και του Δημοσιονομικού Ισοζυγίου αφορά τη διαχείριση του πλούτου μιας χώρας. Τα πλεονάσματα είναι αποτέλεσμα αναπτυξιακής διαδικασίας ή μεγέθυνσης του ΑΕΠ. Αντίθετα, τα

ελλείμματα περιλαμβάνουν μεταφορά προστιθέμενης αξίας στο εξωτερικό, για την αποπληρωμή δημόσιου χρέους.

Την παραπάνω σχέση δείχνουν και οι βασικές εξισώσεις της Εθνικής Λογιστικής: $Y=C+I+G+(X-M)$ [από την οπτική γωνία της Ζήτησης]. Επίσης $Y=C+S+T$ [από την πλευρά της Προσφοράς], όπου:

Y = Εθνικό εισόδημα ή Προϊόν, I = Επενδύσεις, G = Δημόσιες δαπάνες, X = συνολικές εξαγωγές, M = συνολικές εισαγωγές, S = Εθνικές αποταμιεύσεις, T = φορολογία, $(X-M)$ = Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΣΤ) και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων (ΙΣΤΚΜ)– που επηρεάζει τα μέγιστα τα αποτελέσματα του Ισοζυγίου Πληρωμών (ΙΠ) και αντανakλά τη συμβολή της παραγωγικής διαδικασίας στο ΙΠ. Διότι, ο συμψηφισμός του ΙΣΤΚΜ με το Ισοζύγιο Χρήματο-οικονομικών Συναλλαγών (ΑΔΕ, Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου, Συναλλαγματικά Διαθέσιμα), μας δίνει το αποτέλεσμα του Ισοζυγίου Εξωτερικών Συναλλαγών (δηλ. του ΙΠ), δηλ. την καθαρή θέση της χώρας.

Συνεπώς, $(G-T)$ = δημόσιο έλλειμμα, $(M-X)$ = έλλειμμα Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών (συνοπτικά).

Σε κατάσταση ισορροπίας έχουμε: $C+I+G+(X-M) = C+S+T$ [Ανακαλώντας τον Keynes, σε συνθήκες πλήρους απασχόλησης και χαμηλού πληθωρισμού το Προϊόν και το Εισόδημα θα πρέπει να συμπίπτουν (δυναμικό ΑΕΠ και εισόδημα). Επίσης, όσα παράγονται θα πρέπει να ισοδυναμούν με όσα καταναλώνονται]. Λύνοντας κατάλληλα, η παραπάνω σχέση καταλήγει σε : $(G-T) = (S-I) + (M-X)$.

Έτσι, $(M-X)$ το έλλειμμα ΙΣΤ απεικονίζει την καθαρή εκροή κεφαλαίων · και το δημοσιονομικό $(G-T)$ τα δανειακά κεφάλαια (από το εξωτερικό), αφού η υπολοιπόμενη διαφορά καλύπτεται από τη σχέση μεταξύ Αποταμιεύσεων κι Επενδύσεων $(S-I)$. Επίσης, επειδή η S είναι ανελαστική ως προς το εισόδημα (από ένα σημείο και μετά) και συνεπώς, αν η σχέση εθνικών αποταμιεύσεων κι επενδύσεων θεωρηθεί εξωγενώς ορισμένη ή δεδομένη, τότε μια αύξηση δημοσιονομικού ελλείματος συνεπάγεται αύξηση του ελλείματος του ΙΣΤ. Επιπλέον, οι τόκοι για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους προσμετρώνται στις δημόσιες δαπάνες με συνέπεια την περαιτέρω διεύρυνση του δημοσιονομικού ελλείματος.

Συνεπώς, μεταξύ των τρόπων μείωσης των ελλειμμάτων Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, ένας τρόπος είναι η μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων και μάλιστα των δαπανών (περιοριστική δημοσιονομική πολιτική) που είναι πιο εύκολο για μια

κυβέρνηση να τα ελέγξει, παρά τα εισοδήματα-από-τους-φόρους (ωστόσο, ο κρατικός δανεισμός είναι συχνά ευκολότερος και ταχύτερος τρόπος από την περιοριστική δημοσιονομική πολιτική, λόγω των ευρύτερων επιπτώσεων στην οικονομία και το πολιτικό κόστος). Άλλοι τρόποι είναι η αύξηση της φορολογίας, που συνιστά αύξηση της εθνικής αποταμίευσης. Άλλος τρόπος, η μείωση των επενδύσεων – αλλά, αποτρέπει τις προοπτικές ανάπτυξης. Άλλος τρόπος, είναι οι προστατευτικές εμπορικές πολιτικές – αλλά, απαγορεύονται από τον ΠΟΕ. Άλλος τρόπος, η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος – αν είναι εφικτό ή αποτελεσματικό. Άλλος τρόπος, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της εθνικής οικονομίας – αλλά, χρειάζεται χρόνος.

Ωστόσο, υπάρχουν και άλλες, επιπρόσθετες, επιπτώσεις από τα κρατικά ελλείμματα. Φέρ' ειπείν, τα δημόσια χρέη κι ελλείμματα τείνουν ν' ανεβάζουν τα επιτόκια (ιδιαίτερα των κρατικών ομολόγων), αφού αυξάνεται ο κίνδυνος και μειώνονται οι εθνικές αποταμιεύσεις. Συνεπώς, αυξάνεται και το κόστος του χρήματος. Έτσι, είναι δυνατό να εμφανιστούν στη συνέχεια πληθωριστικές πιέσεις · ή πιέσεις επί της συναλλαγματικής ισοτιμίας, πόσο μάλλον που στην πρόσφατη κρίση τα επιτόκια παρέμειναν σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα.

Αντίστοιχα, αρνητικά ενδέχεται να επηρεαστούν οι μετοχές και οι συναφείς αξίες εταιρειών του ιδιωτικού τομέα των υπερχρεωμένων χωρών. Ιδιαίτερα, σε περιβάλλον ελεύθερης διακύμανσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών και διακίνησης των κεφαλαίων, τα υψηλά κρατικά χρέη κι ελλείμματα δυσχεραίνουν την ανάπτυξη, δυσκολεύοντας τις δυνατότητες χρηματοδότησης ακόμη και του ιδιωτικού τομέα. Διότι, οι περιορισμένοι πόροι κεφαλαίου σε συνδυασμό με την αύξηση του ρίσκου από την πιθανότητα μη εξυπηρέτησης υψηλού κρατικού δανεισμού - προπαντός όταν δεν υπάρχουν αναπτυξιακοί ρυθμοί και η παραγωγικότητα είναι περιορισμένη- οδηγούν σε αύξηση των επιτοκίων δανεισμού. Κατ' επέκταση, ο ιδιωτικός τομέας της ελλειμματικής χώρας επηρεάζεται δυσμενώς όχι μόνο ως προς τον δανεισμό του αλλά και ως προς την αξία των μετοχών του σε εθνικό νόμισμα (Das, U. & Papaioannou, M. & Trebesch, C. (January 1, 2010).

Εντούτοις, τα δημοσιονομικά ελλείμματα δεν είναι πάντα αρνητικά σημεία για την οικονομική ισχύ και την εξέλιξη της οικονομίας της χώρας. Προπαντός, αν είναι σε διατηρήσιμα (βιώσιμα) επίπεδα. Ως ένα τέτοιο κριτήριο μπορούμε να θεωρήσουμε τα κριτήρια του Συμφώνου Σταθερότητας για τα όρια του δημοσιονομικού

ελλείμματος στο 3% του ΑΕΠ και το δημόσιο χρέος μέχρι το 60% του ΑΕΠ, που όμως θεσπίστηκαν με τα δεδομένα της δεκαετίας 1990.

Άλλωστε, η θεωρία του Keynes στηρίχτηκε στην αναπτυξιακή διαδικασία που θα μπορούσε να προέλθει από τη δημοσιονομική επέκταση φέρ' ειπείν για δημόσια έργα υποδομών, έρευνας, κ.ά. Αφορά όμως δημόσιες επενδύσεις 'στο πλαίσιο ενός 'κεφαλαιουχικού προϋπολογισμού', κι όχι ως απλή επέκταση κρατικών δαπανών' (Fergusson, N. (2009), σ. 225).

Ωστόσο, η σχέση μεταξύ δημόσιων ελλειμμάτων και ανάπτυξης είναι πολύπλοκη, εξαρτώμενη συνάμα από το διεθνές περιβάλλον και το νομισματικό σύστημα. Αλλά βασικά, η μείωση των δημοσίων επενδύσεων επηρεάζει την Απασχόληση, τη εσωτερική Ζήτηση, τους πόρους για Έρευνα, τις αμυντικές δαπάνες, τις υποδομές και την ανάπτυξη. Γενικά, η ανάπτυξη επιδρά στην δυνατότητα παραγωγής πλούτου και πλεονασμάτων, δηλ. στην 'σκληρή και ήπια' ισχύ. Στην περίπτωση υψηλών ελλειμμάτων και χρεών, κρατικοί πόροι που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στην αναπτυξιακή διαδικασία που παρέχει ισχύ (αφού παράγεται πλούτος) δεσμεύονται για την αποπληρωμή τόκων σε άλλους δανειστές είτε πρόκειται για κράτη είτε για άλλους παίκτες του ιδιωτικού τομέα.

Όμως, οι αμυντικές δαπάνες αντλούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό και είναι μέρος των δημοσίων δαπανών. Οι τελευταίες, παρέχουν δυνατότητα επιλογών στο εκάστοτε κράτος να χρησιμοποιήσει το πλεόνασμα του προϊόντος του είτε προς όφελος της σκληρής ισχύος (ενίσχυση στρατιωτικών δαπανών, άμυνας ή επέκτασης), είτε της ήπιας ισχύος. Η τελευταία περιλαμβάνει μεγάλη έκταση δυνατοτήτων άσκησης επιρροής και πειθούς, όπως: τη δυνατότητα επιλογών στην εξωτερική πολιτική, ακόμη και με παροχή οικονομικής βοήθειας στο εξωτερικό.

Επίσης, ένα πλεόνασμα εθνικού πλούτου επαυξάνει τις επιλογές στην εσωτερική πολιτική με αποτέλεσμα την αποτελεσματικότερη άσκηση πειθούς, την επιδίωξη της πλήρους απασχόλησης και τον τον πολλαπλασιασμό των φορολογικών εσόδων, την επέκταση των οικονομικών δραστηριοτήτων, της έρευνας και της τεχνολογίας δηλαδή πάλι, τις πιθανότητες επαύξησης της σκληρής και ήπιας ισχύος.

Έτσι, μια πλεονασματική οικονομία μπορεί όποτε θέλει ν' αυξήσει τις στρατιωτικές της δαπάνες ή να βελτιώσει την 'ήπια' ισχύ μέσω ξένης βοήθειας προς δοκιμαζόμενες χώρες, μέτρων διάχυσης της κουλτούρας της, αύξησης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της, κ.ά. Σε κάθε περίπτωση μια πλεονασματική χώρα έχει περισσότερες επιλογές στην εξωτερική της πολιτική και περισσότερη ευελιξία στις

διεθνείς διαπραγματεύσεις. Συνεπώς, η μείωση των στρατιωτικών ικανοτήτων και άλλων δημοσίων επενδύσεων επιδρά στον τρόπο που μια χώρα ασκεί την διπλωματία της.

Από την άλλη μεριά, η ισχύς προσδιορίζει τη δομή του διεθνούς συστήματος κρατών. Θεωρώντας ως δεδομένο τις ανισότητες μεταξύ κρατών, και ότι το σύνολο των κρατών είναι ένα πεπερασμένο σύνολο, ακόμη ότι η ισχύς έχει τουλάχιστον δύο συνιστώσες: την ‘σκληρή’ και την ‘ήπια’, τότε γίνεται φανερό ότι η διαχείριση του πλούτου μιας χώρας με το Δημοσιονομικό και το Ισοζύγιο Πληρωμών, επιδρά στην ισχύ της, ως προς τις άλλες χώρες.

Από την ιστορική πλευρά τώρα, ο Ferguson, N. (ibid) υπενθυμίζει ότι, ο πρωταρχικός στόχος των κυβερνητικών δαπανών και φοροεισπρακτικών μέτρων ήταν η σύσταση στρατού, για την επιβίωση του κράτους. Ακόμη, ο ίδιος εκτιμά τη διαχείριση του κρατικού χρέους ως έναν από τους τέσσερις πυλώνες της οικονομικής ισχύος μιας χώρας (οι άλλοι τρεις: ο φόρο-εισπρακτικός μηχανισμός, το Κοινοβούλιο και η Κεντρική Τράπεζα. (ibid, σ. 653).

Συνεπώς, κι επειδή η ασφάλεια αφορά την επιβίωση, ιδιαίτερα για τις μεγάλες δυνάμεις, τίθεται το ερώτημα: προηγείται η άμυνα σαν βάση και προϋπόθεση της αναπτυξιακής της διαδικασίας ή αντιστρόφως η ανάπτυξη και η μεγέθυνση του ΑΕΠ είναι προϋποθέσεις εξασφάλισης στρατιωτικών δαπανών; Είναι οι στρατιωτικές δαπάνες πρώτιστης σημασίας, σχεδόν όπως η ‘ασφάλεια’ επάρκειας τροφής, στη λίστα επιλογών μιας κυβέρνησης;

Η απάντηση εξαρτάται από τη θέση ισχύος μιας χώρας στο διεθνές σύστημα. Για παράδειγμα, μια υπερδύναμη επιδιώκει να μην μειώσει τις στρατιωτικές της δαπάνες στη διάρκεια μιας κρίσης, ακόμη κι αν διέπεται από ‘διπλά’ ελλείμματα, όπως οι ΗΠΑ. Όμως, το NATO ανησυχούσε το 2010, για μια πιθανή μείωση των στρατιωτικών συνεισφορών των μελών του, εξαιτίας της εξασθενημένης δημοσιονομικής θέσης πολλών ευρωπαϊκών χωρών. Επίσης, ίσως η απόσυρση του αμερικανικού στρατού από το Ιράκ (2010) να μετετίθετο για αργότερα, αν δεν είχαν ασκηθεί πιέσεις επί των ΗΠΑ, να περιορίσουν τα ‘διπλά’ ελλείμματά τους – λόγω της θέσης τους στο ΔΝΣ – στην σύνοδο των G20, στο Τορόντο του Καναδά, Ιούνιο 2010. Δηλ. να μειώσουν οι ελλειμματικές χώρες το δημοσιονομικό έλλειμμα κατά το ήμισυ μέχρι το 2013 και να έχουν σταθεροποιήσει τον λόγο χρέους/ΑΕΠ μέχρι το 2016.⁶⁵

Αντίθετα –στην ίδια σύνοδο - πλεονασματικές χώρες όπως η Κίνα, η Γερμανία, πέτυχαν να απωθήσουν τις αμερικανικές ‘ηγεμονικές’ πιέσεις για να περιορίσουν το πλεόνασμά τους στο 4% του ΑΕΠ. Παρομοίως, όταν διεξήγοντο οι διαπραγματεύσεις του Bretton-Woods μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, οι ΗΠΑ – τότε πλεονασματική χώρα – έθεσαν veto στις προτάσεις του Keynes, δηλ. της Αγγλίας να ‘τιμωρούνται’ εξίσου πλεονασματικές κι ελλειμματικές χώρες του Ισοζυγίου τρεχουσών Συναλλαγών, μέσω μηχανισμών όπως ένα νέο διεθνές νόμισμα το ‘bancor’ (Williamson, J. (2011, January).

Αντίθετα, το υπερχρεωμένο κράτος υφίσταται τις επιλογές των δανειστών του, διότι ο δανεισμός δημιουργεί ‘Δίκαιο’ υποχρεώσεων προς τρίτους με επιπτώσεις στην κρατική αυτοδιάθεση. Επί παραδείγματι, συχνότατα, ο δανεισμός από διεθνείς οργανισμούς συνοδεύεται από όρους οικονομικής πολιτικής και διακυβέρνησης (όπως για την Ελλάδα στην πρόσφατη κρίση – 2010, 2011) ενώ σε μερικές άλλες περιπτώσεις, οι στρατιωτικές επεμβάσεις διακανόνισαν οικονομικές υποχρεώσεις δημόσιου χρέους : Φέρ’ ειπείν, το 1862, η εισβολή της Γαλλίας στο Μεξικό με πρόσχημα το ανεξόφλητο χρόνιο χρέος (Stiglitz, J. (2006), p. 214). Επίσης, 1876, η Αγγλία με τη σύμπραξη της Γαλλίας εισβάλλει στην Αίγυπτο, για τον ίδιο λόγο. Το 1904, η παρέμβαση των ΗΠΑ στην Δομινικανή Δημοκρατία – Καραϊβική – που την υποχρέωσε να παραχωρήσει στις ΗΠΑ τα τελωνειακά έσοδα. Ακόμη πιο πρόσφατα η προσάρτηση της Newfoundland στον Καναδά το 1949 – διαδικασία που ξεκίνησε το 1934 – λόγω των χρεών της προς τον Καναδά (ibid). Ωστόσο, στην περίπτωση που δεν υπάρξει κρίση αποπληρωμής του χρέους (αδυναμία πληρωμής), οι δανειστές ωφελούνται από την πρόσοδο των τόκων, κι έτσι μέρος της υπεραξίας της δανειζόμενης χώρας μεταφέρεται στο εξωτερικό. Μάλιστα δε, ο Stiglitz αναφέρει ότι ‘οι δανειστές προτρέπουν άλλες χώρες στον δανεισμό’ επειδή πρόκειται για κερδοφόρο επιχείρηση (Stiglitz, J. (2006), p. 216).

Επιπλέον, τα υψηλά χρέη κι ελλείμματα δεν επιτρέπουν ευχέρεια κινήσεων σε εργαλεία νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής ώστε το κράτος ν’ αντιμετωπίσει επιτυχώς μια κρίση, όπως η πρόσφατη. Το αποτέλεσμα είναι ένα υπερχρεωμένο κράτος να μην διαθέτει πλέον κατάλληλα εργαλεία οικονομικής πολιτικής κι εξόδου από την κρίση και πιθανότατα, να εξασθενήσει περισσότερο. Παρόμοια, η ξαφνική αύξηση των διατραπεζικών επιτοκίων στο εξωτερικό επιδεινώνει το κρατικό χρέος. Το ίδιο συμβαίνει όταν το δάνειο μιας χώρας είναι σε ξένο συνάλλαγμα και το δικό της νόμισμα διολισθησει απότομα.

Αν προσθέσουμε τη διάσταση του σύγχρονου Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος (ΔΝΣ), τότε η σταθερότητα του ΔΝΣ επιβάλλει στα κράτη τη μείωση των παγκόσμιων ανισοροπιών, δηλαδή των ελλειμμάτων ή των πλεονασμάτων των ΙΣΤ των κρατών, όπου σε χειρότερη διαπραγματευτική ισχύ βρίσκονται οι ελλειμματικές χώρες. Οι προαναφερόμενες πιέσεις ασκούνται είτε από ένα κράτος ηγεμόνα είτε από μία ηγεμονική ομάδα χωρών, όπως οι G20, στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών.

Ωστόσο, τα πράγματα είναι κάπως διαφορετικά όταν ο ηγεμόνας του διεθνούς συστήματος βρίσκεται υπερχρεωμένος και χρησιμοποιεί το εθνικό του νόμισμα ως διεθνές. Αφενός, εξακολουθεί ν' απολαμβάνει περισσότερα οφέλη συγκριτικά άλλες χώρες, ⁶⁶ από την άλλη έχει περισσότερες υποχρεώσεις διατήρησης της αξίας του διεθνούς νομίσματος κι εξασφάλισης ρευστότητας, ως δημόσιο αγαθό για εκείνους των οποίων ηγείται .

Έτσι, επί παραδείγματι, ακόμη και οι ΗΠΑ δεν επέτυχαν επιτυχή άσκηση πειθούς στη σύνοδο των G20 στο Τορόντο, Ιούνιος 2010 (όπως αναφέρθηκε παραπάνω). Αλλά και στο εσωτερικό της χώρας, - ενώπιον της Βουλής των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ- ο καθηγητής Baily Martin (2010) (ως εισηγητής επί του Προϋπολογισμού των ΗΠΑ στη Βουλή των Αντιπροσώπων) επέκρινε τη αμερικανική κυβέρνηση που χρησιμοποίησε το πλεόνασμα που άφησε η απερχόμενη κυβέρνηση Clinton για να επιτρέψει ευρείες φοροαπαλλαγές, αντί να το χρησιμοποιήσει για να επιτύχει πλήρη απασχόληση. Κατ' αυτόν τον τρόπο « σχηματίστηκαν χρόνια ομοσπονδιακά-δημοσιονομικά ελλείμματα από 2001 και μετά», που η πρόσφατη κρίση και η ύφεση που ακολούθησε, τα έκανε ακόμη ακριβότερα (Baily, Martin-Neil (July 1, 2010), p. 9). Ωστόσο, ο Baily Martin απέφυγε ν' αναφέρει τη συμβολή των πολεμικών επιχειρήσεων στην Εγγύς Ανατολή (επεμβάσεις Ιράκ, Αφγανιστάν) στη διόγκωση των διπλών ελλειμμάτων την ίδια περίπου περίοδο.

B.1. Γβ.3. ΚΟΣΤΟΣ ΔΣΟΠ.

Εκείνο που αποτυπώνει καλύτερα το δημοσιονομικό κόστος μέχρι Νοέμβριο 2009, ξεχωρίζοντας τα ειδικά μέτρα που έλαβε κάθε χώρα για την κρίση μόνο, είναι ο παρακάτω Πίνακας Α.1.

Α.1. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2009 ΩΣ % ΤΟΥ ΑΕΠ.
ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 2007(προ της παγκόσμιας κρίσης).
(Fiscal Expansion)

Χώρες	Συνολικό Ισοζύγιο, (Overall Balance) A	Ειδικά μέτρα για την κρίση, ποσά του 11/2009, B	Διόρθωση των διπλών ποσών των ειδικών μέτρων για την κρίση, σε απόλυτες τιμές, Μάιος 2010 @
Αργεντινή	-1,8	-1,5	1,5
Αυστραλία	-5,8	-2,9	2,8
Βραζιλία	-1	-0,6	0,7
Καναδάς	-6,5	-1,9	1,8
Κίνα	-4,8	-3,1	3,1
Γαλλία	-5,6	-0,7	1
Γερμανία	-3,7	-1,6	1,5
Ινδία	-6	-0,6	0,6
Ινδονησία	-1,4	-1,4	1,1
Ιταλία	-4,1	-0,2	0
Ιαπωνία #	-7,4	-2,4	2,8
Ν. Κορέα	-6,2	-3,6	3,6
Μεξικό	-3,5	-1,5	1,5
Ρωσία	-13,4	-4,1	4,5
Σαουδική Αραβία	-10,8	-3,3	3,3
Νότιος Αφρική	-5,6	-3	3
Τουρκία	-4,9	-1,2	1,2
Αγγλία	-8,9	-1,6	1,6
ΗΠΑ*	-6,4	-2	1,8
G20 (σύνολο- ΑΕΠ σταθμισμένου σε Ισοτιμία Αγοραστικής Δύναμης)	-5,9	-2	2
Ανεπτυγμένες G20	-6,3	-1,9	1,8
Αναδυόμενες G20	-5,4	-2,2	2,3
ΗΠΑ **	-9,6	-2	
Ιαπωνία **	-7,9	-2,4	
G20 (σύνολο) σταθμισμένος μέσος όρος **	-6,9	-2	

βάσει υπολογισμών του προσωπικού του ΔΝΤ.

*δεν συμπεριλαμβάνει απώλειες από την υποστήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα – που εκτιμώνται περί το 3,2% του ΑΕΠ, προκειμένου να εστιάσουμε στην επίδραση των δημοσιονομικών δαπανών στην Ζήτηση.

** Συμπεριλαμβανομένου του κόστους για την υποστήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Πηγή: IMF. *The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor: November 2009*. (November 3, 2009). SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf>, σελ.36

@ Πηγή: IMF. (14/5/2010). *Fiscal Monitor: Navigating the Fiscal Challenges Ahead*. Σελ.55. Retrieved 21/5/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1001.pdf>

Έτσι, το κόστος, στη στήλη ‘ειδικά μέτρα για την κρίση’, του Πίνακα Α.1, προσδιορίζεται για την **Κίνα** στο 3,1% του ΑΕΠ, ενώ για τις **ΗΠΑ** ανέρχεται μόνο στο 2%. Ωστόσο, ως προς τη δημοσιονομική επέκταση συγκρίνοντας με το 2007 (πριν τα

μέτρα στήριξης αποτυπωθούν στα Δημοσιονομικά Ισοζύγια), η Κίνα βρέθηκε σε καλύτερη θέση από τις ΗΠΑ : (-) 4,8 %, έναντι (-) 6,4 % των ΗΠΑ ή (-) 9,6 % αν συμπεριλάβουμε τις απώλειες από την υποστήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα – που εκτιμώνται περί το 3,2% του ΑΕΠ. Αλλά, σ' αυτή την διαφορά, μεταξύ κόστους οικονομικών μέτρων στήριξης και δημοσιονομικής επέκτασης ως προς το 2007, υπεισέρχονται κι άλλοι υποβόσκοντες παράμετροι όπως οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ. Έπ' αυτού και για το σύνολο των ανεπτυγμένων G20 χωρών **μεταξύ 2007 και αρχών του 2010**, το ΔΝΤ υπολόγιζε ότι η επιδείνωση του πρωτογενούς Δημοσιονομικού Ισοζυγίου (κυκλικά Προσαρμοσμένου - structural primary balance) κατά 4,7% του ΑΕΠ — να οφείλεται για μεν τις ΗΠΑ κατά 1,7% στις αμυντικές δαπάνες (αύξηση), για δε την Ιαπωνία στις δαπάνες για κοινωνική ασφάλιση, ενώ για την Ιταλία και Αγγλία σε άλλου είδους δημόσιες δαπάνες.⁶⁸

Αναλυτικότερα, εξετάζοντας τις τάσεις (trends) εξέλιξης των ανεπτυγμένων G20 οικονομιών από το **1997 έως το 2008**, το ΔΝΤ πιστοποιεί οι **ΗΠΑ** είχαν τις περισσότερο αυξανόμενες αμυντικές δαπάνες, από όλους.⁶⁹

Επίσης για το ίδιο διάστημα, στις δαπάνες για μεγαλύτερη κοινωνική προστασία πρώτη ήρθε η **Ιαπωνία**, (ibid). Στην παιδεία και τη δημόσια τάξη η **Αγγλία** · ενώ για τις δαπάνες υγείας οι **ΗΠΑ** έπονται των **Αγγλίας, Ιαπωνίας, Ιταλίας**. (ibid). Δεν διατίθενται ωστόσο, αντίστοιχα στοιχεία των αναδυομένων G20 χωρών.

Επίσης, στο Πίνακα Α.1, η **Ιαπωνία** σημείωσε κόστος για τα μέτρα στήριξης (-)2,4%, ενώ για συνολική δημοσιονομική επιβάρυνση επί του ΑΕΠ (-)7,4%. Η **Ρωσία** διεύρυνε τη δημοσιονομική της επέκταση σε (-)13,4% ως προς το 2007, από την οποία τα μέτρα για την κρίση της στοίχισαν (-) 4,1% του ΑΕΠ (μέχρι τον Νοέμβριο 2009). Η **Ιταλία** και η **Βραζιλία** ξόδεψαν περίπου παρεμφερή ποσοστά του ΑΕΠ (αντίστοιχα 0,2 % και 0,6%), αλλά η επιβάρυνση φαίνεται μεγαλύτερη για την Ιταλία (συνολική δημοσιονομική επέκταση ως προς το 2007 κατά (-) 4,1 %, ενώ η Βραζιλία κατά (-1) % (μέχρι Νοέμβριο 2009, που συλλέγησαν τα πρώτα στοιχεία). Για τη **Σαουδική Αραβία** και τη **Νότια Αφρική**, τα ειδικά μέτρα για την κρίση στοίχισαν 3,3% ΑΕΠ και 3% ΑΕΠ αντίστοιχα, δηλαδή κοντά στο επίπεδο της Κίνας. Όμως, η συνολική τους δημοσιονομική επέκταση ως προς το 2007 ανήλθε στο (-) 10,8% ΑΕΠ και (-) 5,6 % ΑΕΠ αντίστοιχα, ως προς το έτος 2007.

Στην **Ευρώπη**, τα μέτρα για την κρίση κατέλαβαν μικρότερο ποσοστό του ΑΕΠ συγκριτικά με τις αναδυόμενες οικονομίες ενώ η δημοσιονομική επέκταση, άλλοτε αντιπροσώπευε μεγαλύτερο ποσοστό (πχ. Αγγλία, Γαλλία έναντι Κίνας), άλλοτε

μικρότερο ως προς άλλες αναδυόμενες οικονομίες (πχ Γερμανία -Κίνα). Από την άλλη μεριά, **Γερμανία** και **Αγγλία** υπέστησαν το ίδιο κόστος για την κρίση (1,6%) , αλλά η συνολική δημοσιονομική επέκταση ήταν χειρότερη για την Αγγλία, δηλ. (-) 8,9% έναντι (-) 3,7 % της Γερμανίας. Επιπλέον, η Γερμανία, με την περαιτέρω ενίσχυση της οικονομίας της το 2010, πέτυχε να ανεβάσει τους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ και τις εξαγωγές της.

B.1. Γβ.3.α. ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ 2010.

Ενώ τα προαναφερόμενα αφορούν το 2009, στις αρχές του 2010 κάποιες χώρες (πχ. ΗΠΑ) σχεδίαζαν να διατηρήσουν τα δημοσιονομικά μέτρα στήριξης είτε του χρηματοπιστωτικού τομέα (πιστώσεις σε εμπορικές τράπεζες, εγγυήσεις καταθέσεων) είτε της συνολικής Ζήτησης (φορολογικά κίνητρα για νοικοκυριά, επιχειρήσεις, κοινωνικά δίκτυα αφαλείας), ενώ άλλες, ν' αρχίσουν τη σταδιακή απόσυρση των μέτρων στήριξης ήδη μέσα από τους προϋπολογισμούς του 2010.⁷⁰

Έτσι, πέραν του 2010 μερικές χώρες θα προχωρούσαν σε ανάλογη μακροπρόθεσμη δημοσιονομική πολιτική ή δομικές μεταρρυθμίσεις του δημοσίου τομέα, ενώ άλλες – οι υπερχρεωμένες της ΕΕ – δραστηριοποιήθηκαν επί τούτου από την αρχή του 2010 . Παράλληλα, μερικές κεντρικές τράπεζες (γενικά χωρών, του Ειρηνικού ωκεανού πρώτα) άρχισαν ν' αυξάνουν τα επιτόκιά τους ή να περιορίζουν τη νομισματική βάση (καθότι, οι ασιατικές οικονομίες γνώρισαν σημαντική εισροή κεφαλαίων λόγω της αστάθειας των οικονομιών του Δυτικού κόσμου) (ibid).

Ωστόσο, τα νεότερα στοιχεία του Μαΐου 2010 δεν αλλοιώνουν βασικά την προηγηθείσα ανάλυση για το 2009. Ούτε τα πλέον πρόσφατα, δηλ. του Νοεμβρίου 2010 (ΔΝΤ), με εξαίρεση τα στοιχεία της Αργεντινής που ανεβάζουν το κόστος (των μέτρων για την κρίση) για το 2009, σε 4,7% του ΑΕΠ. [Πίνακες Α.1.1 Α) και Α.1.1.Β)].

Τελικά, για τις **ΗΠΑ** κάποια μέτρα στήριξης δεν χρησιμοποιήθηκαν, επεστράφησαν, πράγμα που μείωσε το κόστος και βελτίωσε ελαφρά το αμερικανικό Δημοσιονομικό Ισοζύγιο. Όμως, το κυκλικά διορθωμένο πρωτογενές δημοσιονομικό Ισοζύγιο, έδειξε μία επιδείνωση 0,6% του ΑΕΠ.⁷¹ Έτσι, το κόστος των μέτρων στήριξης του 2009 για τις ΗΠΑ ανήλθε μόνο στο 1,8% ΑΕΠ (ibid). Νωρίς το 2010, οι ΗΠΑ έλαβαν συμπληρωματικά μέτρα στήριξης 1,1%. Επιπλέον, οι ΗΠΑ αύξησαν κι άλλο τις αμυντικές δαπάνες, περίπου 0,5% ΑΕΠ (ibid). Η **Γερμανία** πρόσθεσε ορισμένα μέτρα στήριξης και επειδή παράλληλα επέτρεψε φοροαπαλλαγές

επιδείνωσε το δημοσιονομικό της Ισοζύγιο (θα φανεί αργότερα στις επιπτώσεις στους δημοσιονομικούς δείκτες). Η **Κίνα** πλήρωσε για τα ‘ειδικά μέτρα της κρίσης’ 3,1% το 2009, 2,7% το 2010. (Πίνακας Α.1.1.Β). Για τη **Σαουδική Αραβία** το κόστος ανήλθε στο 5,4% του ΑΕΠ το 2009 (λόγω και της διάσωσης της οικονομίας του Ντουμπάι), αλλά στο 4,2% το 2010. Για την **Ρωσία**, ανήλθε στο 4,5% το 2009 και 5,3% το 2010.

Α.1.1. Α) Στοιχεία τον Μάιο 2010.*   **Α.1.1. Β) Στοιχεία τον Νοέμβριο 2010.****

Χώρες	2009	2010	Χώρες	2009	2010	2011
Αργεντινή	1,5	0	Αργεντινή	4,7	1,4	...
Αυστραλία	2,8	1,8	Αυστραλία	2,7	1,7	1,3
Βραζιλία	0,7	0,6	Βραζιλία	0,7	0,6	0
Καναδάς	1,8	1,7	Καναδάς	1,8	1,7	0
Κίνα	3,1	2,7	Κίνα	3,1	2,7	...
Γαλλία	1	0,5	Γαλλία	1,2	1,1	0,6
Γερμανία	1,5	2,1	Γερμανία	1,7	2,2	1,7
Ινδία	0,6	0,4	Ινδία	0,5	0,3	0
Ινδονησία	1,1	0,6	Ινδονησία	1,4	0	0,2
Ιταλία	0	0,1	Ιταλία	0	0	0
Ιαπωνία	2,8	2,2	Ιαπωνία	2,8	2,2	1
Νότιος Κορέα	3,6	1,1	Νότιος Κορέα	3,6	1,1	0
Μεξικό	1,5	1	Μεξικό	1,5	1	0
Ρωσία	4,5	2,8	Ρωσία	4,5	5,3	4,7
Σαουδική Αραβία	3,3	3,5	Σαουδική Αραβία	5,4	4,2	1,6
Νότιος Αφρική	3	2,1	Νότιος Αφρική	3	2,1	0
Τουρκία	1,2	0,5	Τουρκία	1,2	0,5	0
Αγγλία	1,6	0,2	Αγγλία	1,6	0	0
ΗΠΑ	1,8	2,9	ΗΠΑ	1,8	2,9	1,7
G20	2	1,9	G20	2,1	2,1	2,1
Ανεπτυγμένες G20	1,8	2	Ανεπτυγμένες G20	1,9	2,1	1,2
Αναδυόμενες G20	2,3	1,8	Αναδυόμενες G20	2,4	2	0,9

* Πηγή: IMF. (14/5/2010). *Fiscal Monitor, May 2010: Navigating the Fiscal Challenges Ahead*. Σελ. 54-55. Retrieved 21/5/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1001.pdf>

** Πηγή: IMF. *Fiscal Monitor, November 2010*, p.6-7. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1002.pdf>

Συμπερασματικά, οι αναδυόμενες ξόδεψαν το 2009, ως μέτρα στήριξης για την κρίση, περισσότερα από τις ανεπτυγμένες οικονομίες G20. Το κόστος αντιμετώπισης της κρίσης αμερικανικών στεγαστικών δανείων (όπως ξεκίνησε η παγκόσμια ύφεση του 2008) διαχύθηκε στο εξωτερικό, χάρη στα φαινόμενα αλληλεξάρτησης και

κατανεμήθηκε άνισα μεταξύ εταίρων. Άλλωστε, το κατά-κεφαλή ΑΕΠ των ΗΠΑ του 2009, ήταν υψηλότερο από τους άλλους εταίρους, κοντά στα προ της κρίσης επίπεδα (World Bank, 2010)⁷² (Πίνακας Α.1.2, βλ. Πίνακες Α).

Από αυτήν την άποψη, ο επιμερισμός του κόστους για τη στήριξη των οικονομιών δεν ήταν καθόλου αναλογικός των ευθυνών για την κρίση, ούτε των οικονομικών δυνατοτήτων (συγκρίνοντας με το ΑΕΠ). Ωστόσο, από την άλλη μεριά και κατ' αυτόν τον τρόπο, οι καλές υποδομές καθώς και η καλή διακυβέρνηση μαρτυρούν ότι μπορούν να είναι παράγοντες μείωσης του κόστους διαχείρισης κρίσεων (δηλ. είναι ένας ερμηνευτικός παράγων του παραπάνω φαινομένου).

Ακόμη, με τα προαναφερόμενα ποσά που ξόδεψε η **Κίνα**, δεν στήριξε απλά μόνο τον παραγωγικό της ιστό και τις εξαγωγές της από τη μείωση της (παγκόσμιας) Ζήτησης των πλούσιων χωρών. Αλλά παράλληλα, εφάρμοσε μέρος των αμερικανικών πιέσεων ν' αυξήσει την εσωτερική Ζήτηση, ώστε ν' ανατιμηθεί το γιουάν (2010, Ιούνιος) και να μειωθούν οι μακροοικονομικές ανισορροπίες.

Επίσης, προοπτικές συνέχισης των μέτρων στήριξης το 2011 διαφαίνονται στους προϋπολογισμούς της **Ρωσίας** πρωτίστως με το μεγαλύτερο ποσοστό (4,5%)· ακολουθούν με μικρότερα ποσά οι ΗΠΑ, Γερμανία, Αυστραλία, Σαουδική Αραβία σε παρεμφερές επίπεδο. Έπονται σε μικρότερα επίπεδα η **Γαλλία**, η **Ιαπωνία**, ενώ οι άλλες αναδυόμενες και οι πλούσιες με αδύναμα δημοσιονομικά, όπως η **Ιταλία** και η **Αγγλία**, σταματούν (Πίνακας Α.1.1.Β).

Από την άλλη μεριά και από τα ποιοτικά στοιχεία,^{72Α} διαφάνηκε ότι τουλάχιστον μέχρι τον Νοέμβριο 2009, τα κράτη, αναλόγως του κρατικού συμφέροντος και της σχετικής ισχύος, δεν ήταν πρόθυμα να παράσχουν πληροφορίες, δικαιώνοντας τις προβλέψεις της ρεαλιστικής σχολής και δυσκολεύοντας το έργο της ενίσχυσης της ισχύουσας παγκόσμιας άτυπης διακυβέρνησης.

Ως εκ τούτου και στην παρούσα περίπτωση, ο ρεαλιστικός φόβος παραπλάνησης ενός κράτους από το άλλο ως προς την εφαρμογή των δηλωθέντων, δεν εξαλείφθηκε. Εν τούτοις αργότερα, από το 2010 και μέσω της διαδικασίας Mutual Assessment Program (MAP) που εφάρμοσε το ΔΝΤ από την ίδια χρονιά, σύμφωνα με αντίστοιχη απόφαση των G20, η συλλογή στοιχείων βελτιώθηκε.

Η επόμενη ενότητα εστιάζει σε ένα μέρος των μέτρων στήριξης, δηλ. τη στήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα. Δηλ. πόσο και με ποίο τρόπο, χρησιμοποιήθηκε η κρατική ενίσχυση.

B.1. Γβ.4. ΣΤΗΡΙΞΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ.

Από τον Πίνακα Α.1.3 και Α.1.5, παρατηρούμε ότι οι αναδυόμενες οικονομίες ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα των G7 για κρατικές ενισχύσεις ρευστότητας των οικονομιών τους ώστε να υπάρξουν επαρκείς πιστώσεις και τόνωση της παγκόσμιας Ζήτησης. Ωστόσο, ξόδεψαν περισσότερα στην παροχή ρευστότητας (το 2009), από κεφαλαιουχικές ενισχύσεις ή αγορά τραπεζικών στοιχείων ενεργητικού ή σε εγγυήσεις (Πίνακας Α.1.3).⁷³

Οι ανεπτυγμένες, το 2009 ξόδεψαν σημαντικά ποσά σε κεφαλαιουχικές ενισχύσεις, αγορά (τοξικών) στοιχείων ενεργητικού και σε παροχή κρατικών εγγυήσεων (πχ. για τις καταθέσεις, τα αυτοκίνητα, κ.ά). Μέχρι τον Αύγουστο 2009, οι μεγαλύτερες ενισχύσεις σε κεφάλαιο των εταιρειών χρηματοπιστωτικού τομέα ήσαν για τις ΗΠΑ (5,2 % του ΑΕΠ), την Αυστρία (5,3 % ΑΕΠ), Αγγλία (3,9 % ΑΕΠ), Ολλανδία (3,4 % ΑΕΠ). (Πίνακας Α.1.3).

Τα μετέπειτα στοιχεία του 2010 δείχνουν για τις ΗΠΑ ότι τελικά απορροφήθηκε μόνο το 2,9% από το προϋπολογισμένο 5,1% (Πίνακας Α.1.5). Αντίθετα η Αγγλία είχε προγραμματίσει συνολικά για το 2009 το 8,2% και χρησιμοποίησε το 6,4%.

A.1.3. { ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ 2009 } .ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ (προϋπολογισθέντα για 2009-2010), ΟΠΩΣ ΕΙΧΑΝ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟ 2009, ΩΣ % ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΕΠ 2008.

Χώρες	Κεφαλαιουχικές ενισχύσεις (Α)	Αγορά στοιχείων ενεργητικού και δανεισμός Υπ. Οικονομικών (Β)	Σε κρατικές Εγγυήσεις (Γ)	Παροχή ρευστότητας από Κεντρική Τράπεζα (Δ)	Προκαταβολές κυβερνητικής χρηματοδότησης (Ε)
Καναδάς	0,0	10,9	13,5	1,5	10,9
ΗΠΑ	5,2	1,5	10,6	8,1	6,9
Αυστρία	5,3	0,0	30,1	...	8,9
Βέλγιο	4,8	0,0	26,4	...	4,8
Γαλλία	1,4	1,3	16,4	...	1,6
Γερμανία	3,8	0,4	18,0	...	3,7
Ελλάς	2,1	3,3	6,2	...	5,4
Ιρλανδία	5,9	0,0	198,1	...	5,9
Ιταλία	0,6	0,0	0,0	...	0,6
Κάτω Χώρες	3,4	11,2	33,6	...	14,6
Νορβηγία	2,0	15,8	0,0	21,0	15,8
Πορτογαλία	2,4	0,0	12,0	...	2,4
Ισπανία	0,8	3,9	15,8	...	4,6
Σουηδία	1,6	4,8	47,5	13,9	5,2
Ελβετία	1,1	0,0	0,0	24,9	1,1
Αγγλία	3,9	13,8	53,2	19,0	20,0
ΕΚΤ	...	...	...	8,5	...
Αυστραλία	0,0	0,7	8,8	...	0,7
Ιαπωνία	2,4	11,4	7,3	1,9	0,8

Νότιος Κορέα	2,3	5,5	14,5	6,5	0,8
Αργεντινή	0,0	0,9	0,0	5,4	0,9
Βραζιλία	0,0	0,8	0,0	10,8	0,0
Κίνα	0,0	0,0	0,0	22,5	0,0
Ινδία	0,4	0,0	0,0	8,3	0,4
Ινδονησία	0,0	0,0	0,1	1,2	0,1
Ουγγαρία	1,1	2,4	1,1	13,6	3,5
Πολωνία	0,0	0,0	3,2	5,4	0,0
Ρωσία	1,2	1,2	0,5	11,6	2,3
Σαουδική Αραβία	0,0	1,2	...	30,6	1,2
Τουρκία	0,0	0,3	0,0	3,7	0,0
G20, μέσος όρος	2,2	2,7	8,8	9,7	3,7
Ανεπτυγμένες G20	3,4	4,1	13,9	7,6	5,7
Αναδυόμενες G20	0,2	0,3	0,1	13,5	0,4

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

-Από τις χώρες G20, το Μεξικό και η Νότιος Αφρική δεν παρείχαν άμεσα μέτρα στήριξης στον τραπεζικό τομέα.

-Όπου χρησιμοποιείται μέσος όρος, νοείται ως σε ΑΕΠ σταθμισμένο σε Ισοτιμία Αγοραστικής Δύναμης.

- Οι στήλες Α,Β,Γ,Ε δείχνουν τα προϋπολογισμένα ποσά, όχι αυτά που χρησιμοποιήθηκαν πραγματικά. Η στήλη Δ αποτυπώνει τις αλλαγές στους τραπεζικούς Ισολογισμούς από Ιούνιο 2007 μέχρι Ιούνιο 2009. Η στήλη Β, ανάλογα με τις χώρες, δεν περιλαμβάνει απαραίτητα ποσά για την στήριξη μόνο των κεντρικών τραπεζών. Αυτά, ανήλθαν σε 0,5 % ΑΕΠ για τις ΗΠΑ και 12,8% για την Αγγλία.

- Η στήλη Ε περιλαμβάνει ακαθάριστα ποσά (gross support measures) που απαιτούν και προκαταβολές για την επόμενη περίοδο. Δεν περιλαμβάνει έσοδα από πωλήσεις στοιχείων ενεργητικού που αποκτήθηκαν έναντι κυβερνητικών ενισχύσεων.

-Οι εκτιμήσεις για τις ΗΠΑ συμπεριλαμβάνουν ποσά που προϋπολογίσθηκαν για την επόμενη περίοδο 2009-2010, περίπου 6,9% του ΑΕΠ.

Ροζ χρώμα = Αναδυόμενες .

Πηγή: IMF. *The State of Public Finances Cross-Country Fiscal Monitor: November 2009*. (November 3, 2009). σελ.37. SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf>

A.1.4. {Στοιχεία 2009} ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ ΤΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΡΟΑΝΑΓΓΕΛΙΕΣ, ΩΣ % ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΕΠ 2008,(σταθμισμένου, σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης).

(Financial Sector support)

Χώρες	Κεφαλαιακή Ενίσχυση		Αγορά στοιχείων ενεργητικού (από τράπεζες) και δανεισμός (του Υπ. Οικονομικών) #	
	Χρησιμοποιηθέν ποσό, ως % του ΑΕΠ	(ως % επί της προαναγγελίας)	Χρησιμοποιηθέν ποσό, ως % του ΑΕΠ	(ως % επί της προαναγγελίας)
Καναδάς	...	...	5,8	53,5
ΗΠΑ	2,4	46,1	0,7	48
Αυστρία	1,7	32,7	...	...
Βέλγιο	4,7	97,6	...	...
Γαλλία	0,8	58,1	0,4	26,5
Ελλάδα	1,7	82	1,8	55
Ιταλία	0,1	14,5	...	...
Κάτω Χώρες	2,4	72,8	5,5	49,1
Νορβηγία	0,0	0,0	7,2	45,5
Πορτογαλία	...	...	...	...
Ισπανία	0,0	0,0	1,8	44,6

Σουηδία	0,2	11,2	...	...
Ελβετία	1,1	100,0	...	...
Αγγλία	3,3	85,2	3,4	24,4
Αυστραλία	...	...	0,5	77,5
Ιαπωνία	0,0	1	1,2	10,9
Νότιος Κορέα	0,8	33,0	0,3	4,8
Βραζιλία	...	...	0,3	43,5
Ινδία	0,0	9,50	0,0	...
Ινδονησία	...	...	...	...
Ουγγαρία	0,1	9,3	2,0	82,3
Ρωσσία	0,7	60,4	0,6	54,0
Σαουδική Αραβία	...	...	0,6	51,4

Πηγή: IMF. (November 3, 2009). The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor: November 2009, σελ.39. SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf>

A.1.5. {ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ 2010}. ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ ΤΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΡΟΑΝΑΓΓΕΛΙΕΣ, ΩΣ % ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΕΠ 2009. (σταθμισμένου, σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης). (Financial Sector support)

Χώρες	κεφαλαιουχική ενίσχυση		αγορά στοιχ. Ενεργητικού		Άμεση ενίσχυση A + B	Εγγυήσεις	Asset swap, purchase financial assets included trasuries by Central Banks
	προαναγγ ελθέν (A)	χρησιμο ποιηθέν (A)	προαναγγ ελθέν (B)	χρησιμο ποιηθέν (B)	Αναγγελθέν	Αναγγελθέν	Αναγγελθέν
G20.Ανεπτυγμένες							
Αυστραλία	0	0	0	0	0	13,2	0
Καναδάς	0	0	9,1	4,4	9,1	0	0
Γαλλία	1,3	1,1	0,2	0	1,5	16,9	0
Γερμανία	3,4	1,2	0	3,7	3,4	17,2	0
Ιταλία	1,3	0,3	0	0	1,3	0	2,7
Ιαπωνία	2,5	0,1	4,1	0,1	6,6	7,2	0
Ν. Κορέα	1,2	0,4	1,5	0,1	2,7	11,6	0
Αγγλία	8,2	6,4	3,7	0,1	11,9	40	28,2
ΗΠΑ	5,1	2,9	2,3	1,9	7,4	7,5	12,1
G20 Αναδυόμενες							
Αργεντινή	0	0	0	0	0	0	0
Βραζιλία	0	0	0,8	0,3	0,8	0,5	0
Κίνα	0	0	0	0	0	0	0
Ινδία	0	0	0	0	0	0	0
Ινδονησία	0	0	0	0	0	0	0
Μεξικό	0	0	0	0	0	0	0
Ρωσσία	7,1	3,1	0,5	0	7,7	0	0
Σαουδική Αραβία	0	0	0	0	0	0	0

Νότιος Αφρική	0	0	0	0	0	0	0
Τουρκία	0	0	0	0	0	0	0
G20 Μέσος όρος	2,6	1,3	1,4	0,9	4	6,4	4,6
G20.Ανεπτυγμένες	3,8	2	2,4	1,4	6,2	10,9	7,7
G20 Αναδύομενες	0,7	0,3	0,1	0	0,8	0,04	0

Πηγή: IMF. (14/5/2010). FISCAL MONITOR: Navigating the Fiscal Challenges Ahead. Σελ. 17.
 Πρόσβαση 21/5/2010. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1001.pdf>

Τελικά, **Αγγλία, Ρωσία, ΗΠΑ** έδωσαν τις μεγαλύτερες ενισχύσεις σε κεφάλαιο (Πίνακας Α.1.5). Αντίθετα, οι μεγαλύτερες ενισχύσεις ρευστότητας του 2009, αφορούν τη **Σαουδική Αραβία (30,6%), Κίνα (22,5%), Βραζιλία (10,8%)** (Πίνακας Α.1.3).

Ενώ για κρατικές εγγυήσεις, η **Ιρλανδία** πρωταγωνίστησε παρέχοντας μέχρι το 198,1 % ΑΕΠ (του 2008) (Πίνακας Α.1.3), δεν απέφυγε όμως την κρίση δημόσιου χρέους και την προσφυγή της στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης για δανεισμό από ΕΕ και ΔΝΤ, τον Δεκέμβριο 2010.⁷⁴

Επίσης, η **Γερμανία (18 % ΑΕΠ 2008)** και η **Γαλλία (16,4 % ΑΕΠ 2008)** κατέγραψαν υψηλότερα ποσά από τις **ΗΠΑ (10,6 % ΑΕΠ)** και την **Ιαπωνία (7,3 % ΑΕΠ 2008)**. Η **Σουηδία: 47,5 % του ΑΕΠ 2008**. Τις διαφορές αυτές θα πρέπει να τις αποδώσουμε όχι μόνο στο διαφορετικό βαθμό που επλήγησαν οι αντίστοιχες οικονομίες ή τις δομικές τους διαφορές, αλλά και τον διαφορετικό βαθμό κοινωνικής – κρατικής ευαισθησίας και κουλτούρας (στην κρατική παρέμβαση για την κοινωνική ευημερία).

Αποκαλυπτική επίσης, είναι και η στήλη για τις κυβερνητικές προκαταβολές του υπολοίπου έτους 2009 – ως το μισό του 2010. (Πίνακας Α.1.3). Για την αγορά ‘τοξικών’ στοιχείων ενεργητικού περισσότερα δέσμευσαν : ο Καναδάς (10,9 % ΑΕΠ 2008), η Νορβηγία (15,8 % ΑΕΠ 2008), η Ολλανδία (11,2 % ΑΕΠ 2008), η Αγγλία (13,8 % ΑΕΠ 2008), Ιαπωνία (11,4 % ΑΕΠ). (Πίνακας Α.1.3). Τελικά το 2010, ο Καναδάς είχε προϋπολογίσει 9,1% ΑΕΠ (του 2009) από τα οποία χρησιμοποίησε τα 4,4% (Πίνακας Α.1.5). Επίσης, η Αγγλία από 3,7% ΑΕΠ 2009, χρησιμοποίησε 0,1%. Η Ιαπωνία από 4,1% ΑΕΠ 2009, απορρόφησε το 0,1% (Πίνακας Α.1.5).

Παράλληλα, παρουσιάσθηκαν διακυμάνσεις στην απορρόφηση των μέτρων στήριξης, τουλάχιστον μέχρι το φθινόπωρο 2009. Σύμφωνα με πληροφορίες του ΔΝΤ: Η **Ιαπωνία**, απέσυρε ένα κυβερνητικό πρόγραμμα 50 τρις γεν, για εγγυήσεις αγοράς μετοχών από μία εταιρεία. Επίσης, οι **ΗΠΑ** αναθεώρησαν το κυβερνητικό πρόγραμμα Public-Private Investment Program για την αγορά ‘τοξικών μετοχών’, ενώ το πρόγραμμα κρατικών εγγυήσεων Guarantee Program for Money Market Funds ήτοι 0,4% του ΑΕΠ, έληξε όχι μόνο χωρίς απώλειες, αλλά και με κάποια έσοδα κρατικών προμηθειών περίπου \$1,2 δις.⁷⁵

Ακόμη, το ΔΝΤ παρατήρησε στις **ΗΠΑ**, χαμηλότερο κόστος του χρηματοπιστωτικού τομέα για το 2009 –από τα αναμενόμενα - βελτιώνοντας έτσι τις (τότε) προβλέψεις του γι’ αυτή την χώρα! Πιο συγκεκριμένα, ότι απαλείφτηκε μια πρόβλεψη (του Προϋπολογισμού) περαιτέρω απωλειών \$125 δις, για το 2009 και 2010, καθόσον μειώθηκαν οι δαπάνες για κρατικές εγγυήσεις από την Federal Deposit Insurance Corporation και National Credit Union Administration (ibid). Εξίσου, σημειώθηκε μείωση του αναμενόμενου κόστους του ‘Troubled Assets Relief Program’ - TARP (ibid), ενώ αρχικά, τον Οκτώβριο 2008, η κυβέρνηση Bush (υπουργός Paulson) είχε προϋπολογίσει \$ 700 δις για τη χρηματοδότηση του TARP (δια μέσου της νομομοποιητικής πράξης Emergency Economic Stabilization Act, για την αγορά τοξικών μετοχών και τη σταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα) [Baily, Martin-Neil (July 1,2010), p.6]. Ακόμη, μέχρι τον Μάιο του 2010, στις ΗΠΑ, η Citigroup είχε ολοκληρώσει τις διαπραγματεύσεις της με την Fed, τη ρυθμιστική αρχή FDIC (Federal Deposit Insurance Corporation) και το αμερικανικό υπουργείο Οικονομικών.

Επίσης την ίδια εποχή, τελείωναν μερικά προγράμματα στήριξης του **Καναδά**, όπως το Canadian Lenders Assurance Facility και το Canadian Life Insurers Facility.⁷⁶

Επιπλέον, από το β’ εξ. του 2009, άρχισε μια σταδιακή ανάκαμψη της αξίας ορισμένων στοιχείων ενεργητικού όπως μερισμάτων, επαναγορά μετοχών, κ.ά. για τις ανεπτυγμένες οικονομίες κυρίως, που μείωσε το κόστος της άμεσης ενίσχυσης του χρηματοπιστωτικού τομέα (Πίνακας Α.1.6 και Α.1.7).

A.1.6. RECOVERY OF OUTLAYS (Επιστροφές ποσών) AND NET COST OF FINANCIAL SECTOR SUPPORT, AS OF END-DECEMBER 2009 (και καθαρό κόστος στήριξης χρηματοπιστωτικού τομέα), in % of 2009 GDP (ως ποσοστό του ΑΕΠ).

	Direct Support	Direct support.	Recovery	Net Direct
--	----------------	-----------------	----------	------------

	Pledged (ποσό άμεσης στήριξης που δεσμεύτηκε αρχικά)	Utilized (άμεση στήριξη που χρησιμοποιήθηκε)	(επιστροφή)	cost
Αυστραλία	0	0	0.1	-0.1
Καναδάς	9.1	4.4	0	4.4
Γαλλία	1.5	1.1	0.8	0.3
Γερμανία	3.4	4.9	0	4.8
Ιταλία	1.3	0.3	0	0.3
Ιαπωνία	6.6	0.1	0	0.1
Ν. Κορέα	2.7	0.5	0.4	0.1
Αγγλία	11.9	6.6	1.1	5.4
ΗΠΑ	7.4	4.9	1.3	3.6

Πηγή: IMF. (14/5/2010). FISCAL MONITOR: Navigating the Fiscal Challenges Ahead. p. 18.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1001.pdf>

A.1.7. RECOVERY OF OUTLAYS AND NET COST OF FINANCIAL SECTOR SUPPORT AS OF END-JUNE 2010, in % of 2009 GDP (τα ίδια στοιχεία με τον παραπάνω Πίνακα αλλά στοιχεία του 2010)

	Direct Support Pledged	Direct support. Utilized	Recovery	Net Direct cost
Γερμανία	6.8	4.7	0	4.6
Αγγλία	11.9	7.3	1.2	6.1
ΗΠΑ	7.4	5.3	1.7	3.7

Πηγή: IMF. Fiscal Monitor. November 2010. p.22.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1002.pdf>

Σημείωση: Το ΔΝΤ ενημέρωσε τον Νοέμβριο 2010, με νεότερα στοιχεία, μόνο αυτές τις χώρες, επειδή καλύπτουν τα ¾ του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού τομέα, από μόνες τους.

Τελικά, οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία ανέλαβαν νέα μέτρα στήριξης το 2010, αλλά με καθυστέρηση. Για τις ΗΠΑ, το παραπάνω αφορά νέο πρόγραμμα (που θα αύξανε ελαφρά το έλλειμμα και) που ψηφίστηκε τον Δεκέμβριο 2010 · κι έτσι, οι ΗΠΑ είναι 'η μόνη χώρα των G20 που εφαρμόζει προ-κυκλική δημοσιονομική πολιτική αυτό το έτος (2011)'. ^{76Α} Επίσης, η ίδια πηγή επιβεβαίωσε την απόσυρση των μέτρων στήριξης για Γερμανία, Γαλλία, (ibid, σσ. 1-3).

Μετά τον Απρίλιο 2011, τα μέτρα ενίσχυσης του χρηματοπιστωτικού τομέα των κρατών, περιορίστηκαν δραστικά με εξαίρεση την Ιρλανδία, όπου παρατηρήθηκε κεφαλαιουχική ενίσχυση ύψους 11%/ΑΕΠ.⁷⁷ Λίγες χώρες έλαβαν επιπλέον μέτρα (Ισπανία, Ελλάδα), που όμως δεν αλλάζουν την προηγούμενη εικόνα για τις χώρες G20.

Χαρακτηριστικά και αθροιστικά, εξ αρχής της κρίσης και μέχρι τον Ιούνιο 2011, η άμεση στήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα –συνυπολογίζοντας την επιστροφή σχετικών ποσών – είχε ως εξής για τις παρακάτω χώρες:

Financial Sector Support (Percentage of 2011 GDP). (Στήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ 2011).

Χώρες	Άμεση στήριξη	Επιστροφές	Καθαρή στήριξη
ΗΠΑ	5.1	2	3.1
Ηνωμένο Βασίλειο	6.7	1.1	5.7
Γερμανία	13.2	0.8	12.4
Ιρλανδία	40.6	2.6	38
Ελλάς	5.8	0.4	5.4
Ισπανία	3	0.9	2.1

Πηγή: IMF. *Fiscal Monitor (September 2011)*, p.28, Box 7: “Financial Sector Support and Recovery to Date”, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>.

Συμπέρασμα: Τελικά, καθώς τα μέτρα ενίσχυσης του χρηματοπιστωτικού τομέα είχαν ολοκληρωθεί σχεδόν για τις G20 χώρες, το μεν κόστος άμεσης ενίσχυσής του φαίνεται μικρό, όμως οι δανειακές υποχρεώσεις των κρατών μεγάλες. Για αυτό και έχουν σημασία, οι προγενέστερες της κρίσης, δημοσιονομικές και διαρθρωτικές αδυναμίες των χωρών.

Το κόστος στήριξης του χρηματοπιστωτικού τομέα, ανέγειρε το ζήτημα της χρηματοδότησης μελλοντικά ανάλογης δράσης ή αλλιώς τη συμμετοχή του χρηματοπιστωτικού τομέα σ’ ένα μελλοντικό κόστος διάσωσής του.^{77A} Ωστόσο, σε επίπεδο θεσμών, κάτι τέτοιο δεν κατέστη δυνατόν ν’ αποσπάσει την συμφωνία των G20. Έτσι, στη σύνοδο του Τορόντο, Ιούνιος 2010, πάλι καμμία σύγκλιση απόψεων δεν είχε επιτευχθεί, ούτε μετέπειτα. Ο Καναδάς (2010) διαφωνούσε το περισσότερο, στην επιβολή οποιουδήποτε μέτρου οικονομικής επιβάρυνσης των χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων. Αντίθετα, η Γερμανία – και γενικά η ΕΕ – επιδίωκε ιδιαίτερα, τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα και προπαντός στην περίπτωση πτώχευσης διασυνοριακών τραπεζικών ιδρυμάτων.

Παρακάτω, θα εξετάσω τις επιπτώσεις των μέτρων στήριξης και της κρίσης μαζί, στη σχετική ισχύ των G20.

B.1. Γβ.5.ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ ΙΣΧΥΟΣ.

B.1.Γβ.5.α. ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Μεθοδολογικά, θα συσχετίσω πρώτα τις επιπτώσεις των ανωτέρω στα δημόσια οικονομικά, βάσει της προηγηθείσης ανάλυσης, ότι δηλ. τα δημοσιονομικά μεγέθη άπτονται άμεσα της ισχύος μιας χώρας. Μετά, θα προχωρήσω σε άλλους δείκτες ισχύος και προπαντός στις (συνολικές) επιπτώσεις στο ΑΕΠ – δηλ. τον ρυθμό μεταβολής και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Πρώτα-πρώτα, οι άμεσες επιπτώσεις αφορούν την κρατική πιστοληπτική ικανότητα. Δηλ., η ευρεία δημοσιονομική επέκταση (αύξηση των δημοσίων δαπανών πάνω από 1,5% του ΑΕΠ της προηγούμενης χρονιάς) οδήγησε σε μεγαλύτερη αύξηση του ρίσκου για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους και επηρέασε ποικιλοτρόπως τις αποδόσεις των κρατικών ομολόγων, σε χώρες με προ-της-κρίσης-αδύναμη δημοσιονομική κατάσταση (έλλειμμα μεγαλύτερο του 2% του ΑΕΠ), υψηλό χρέος (μεγαλύτερο του 80% του ΑΕΠ), αδύναμους θεσμούς (δείκτης ICRG πολιτικού ρίσκου πάνω από τον μέσο όρο), λίγες εθνικές αποταμιεύσεις (κριτήρια του ΔΝΤ).⁷⁸

Συνολικά, η κρίση και τα μέτρα στήριξης, προκάλεσαν χειρότερες δημοσιονομικές συνέπειες για τις πλούσιες χώρες παρά για τις αναδυόμενες, όπως φαίνεται στον Πίνακα Α.2 (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, ΠΙΝΑΚΕΣ Α, Συνολικά Δημοσιονομικά Ισοζύγια). Επιπλέον, το ΔΝΤ συνέκρινε δείκτες δημοσιονομικού κινδύνου [πληρωμές τόκων /ΑΕΠ, πληρωμές τόκων/προς σύνολο δαπανών, πληρωμές τόκων/φορολογικά έσοδα, δημόσιο χρέος/φορολογικά έσοδα] του 2007 με την προβολή τους στο έτος 2014 και έδειξε καλύτερες προοπτικές για τις αναδυόμενες G20.⁷⁹

Ακόμη, οι αποδόσεις (αντικατοπτρίζοντας υψηλό ρίσκο) των κρατικών ομολόγων των ανεπτυγμένων χωρών, στην αρχή του 2009 ήσαν υψηλές, ενώ στο τέλος της (ίδιας) χρονιάς βρέθηκαν ξανά στα προ-της-κρίσης επίπεδα.⁸⁰ Πιο συγκεκριμένα, μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers, τα spread των κρατικών ομολόγων των ΗΠΑ, Ιαπωνίας, Γαλλίας, Γερμανίας, επανήλθαν σχεδόν στα προ-της-κρίσης επίπεδα από τον Σεπτέμβριο 2009 περίπου, ενώ υψηλά παρέμειναν για άλλες ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης, που δεν ανήκουν στους G20 –πλην της Ιταλίας- είναι όμως όλες ευρωπαϊκές : Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία (ibid).

Επίσης, στην αρχή του 2009 και συγκριτικά με άλλα χρεόγραφα, είχε αυξηθεί η ζήτηση κρατικών χρεογράφων· καθόσον το ζητούμενο ήταν η μείωση του κινδύνου, λόγω της κρίσης. Έτσι, οι κεντρικές τράπεζες των G20 χωρών –όπως αναφέρει το ΔΝΤ, τουλάχιστον για τις Αγγλία, ΗΠΑ, Ιαπωνία, Καναδά, Αυστραλία - αγόρασαν

ομολογίες απευθείας από τα Υπουργεία Οικονομικών. Η προαναφερόμενη τάση ζήτησης κρατικών χρεογράφων κάμφθηκε προς το τέλος του 2009 λόγω της ανάκαμψης των χρεογράφων (εταιρικών και μη) των χωρών της Νότιας και Ανατολικής Ασίας. Πχ Η απόδοση των δεκαετών ομολόγων στις ΗΠΑ ήταν περίπου 3,5% τον Σεπτέμβριο 2009 και μετά κατέβηκε στο 3,25%, δηλ. 1% κάτω του μέσου όρου του 2007, αλλά πάνω από το περίπου 2% κατά το τέλος του 2008 (ibid) .

Τελικά το 2010, ευρωπαϊκές χώρες όπως η Ελλάδα και η Ιρλανδία δεν απέφυγαν την κρίση εξυπηρέτησης του χρέους τους, την άνοδο των επιτοκίων δανεισμού τους και την προσφυγή τους στο Μηχανισμό Διάσωσης που συγχρηματοδοτείται από την ΕΕ και το ΔΝΤ (κατά το ¼ περίπου). Το ίδιο συνέβη και για την Πορτογαλία το 2011. Τα παραπάνω επηρέασαν αρνητικά τη ζήτηση κρατικών ομολόγων σε ευρώ, λόγω του αυξημένου κινδύνου από την κρίση χρέους της ευρωζώνης. [Στο Παράρτημα Β εξετάζεται ξεχωριστά, το πρόβλημα των χωρών μελών της ΕΕ ν' αντεπεξέλθουν στους δημοσιονομικούς κανόνες της ΕΕ, κατά τη διάρκεια της κρίσης].

Έτσι, η σύνοδος των G20 τον Ιούνιο του 2010 στο Τορόντο, αποφάσισε τη μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων κατά το ήμισυ μέχρι το 2013, και να μειωθεί ή «να σταθεροποιηθεί» ο λόγος εξωτερικό χρέος/ ΑΕΠ μέχρι το 2016.⁸¹ Ωστόσο, από τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτουν διαφορές μεταξύ των ποσοστών που θα έπρεπε να στοχεύσουν οι εν λόγω χώρες σύμφωνα με τη απόφαση του Τορόντο αφενός, και των εθνικών στόχων αφετέρου (Πίνακας Α.4), πράγμα που δείχνει τη δυσκολία συμμόρφωσης των κρατών, ιδιαίτερα των ισχυρών προς τον συντονισμό της άτυπης διακυβέρνησης.

Α.4. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ για το 2013, ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΡΟΝΤΟ (Ιούνιος 2010), % επί του ΑΕΠ

χώρες	στοιχεία 2010	Στόχος Τορόντο	Εθνικοί στόχοι
Αυστραλία	-4,6	-2,3	0,3
Καναδάς	-4,9	-2,5	-0,5
Γαλλία	-8	-4	-3
Γερμανία	-4,5	-2,2	-2,2
Ιταλία	-4,5	-2,2	-2,2
Ιαπωνία	-9,6	...	...
Νότιος Κορέα	1,4	...	1,9
Αγγλία	-10,2	-5,1	-4
ΗΠΑ	-11,1	-5,5	-4,2

Πηγή: IMF. Fiscal Monitor, November 2010, p.41.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1002.pdf>.

Έτσι, από τον τρόπο που ορισμένες χώρες αντιμετώπισαν τους μεσοπρόθεσμους στόχους δημοσιονομικής σταθερότητας κι εξυγίανσης,⁸² καταφαίνονται τα όρια του ΔΣΟΠ για την εφαρμογή των συμφωνηθέντων (της άτυπης διακυβέρνησης) στο εσωτερικό των χωρών. Επίσης, και η κατά το μάλλον ή ήττον συμμόρφωσή τους, ανάλογα με το εθνικό συμφέρον και τις διαπραγματευτικές τους δυνατότητες (ibid).

Ωστόσο, για την ΣΧΕΤΙΚΗ ΙΣΧΥ των G20, από τους ΠΙΝΑΚΕΣ Α.2.1 (Δημοσιονομικά Ισοζύγια) και Α.2.2 (Ακαθάριστο δημόσιο χρέος) παρατηρούμε :

Η μικρότερη τιμή των Δημοσιονομικών Ισοζυγίων των G20, για το 2007 είναι εκείνη της Ινδίας, δηλ. (-)4,2%, που ισοδυναμεί με το μεγαλύτερο έλλειμμα. Το ίδιο για το 2008: Η Ινδία με έλλειμμα (-)7,2% ΑΕΠ. Το 2009 το μεγαλύτερο έλλειμμα είναι των ΗΠΑ. Το 2010 πάλι το μεγαλύτερο έλλειμμα είναι των ΗΠΑ. Το 2011 το μεγαλύτερο έλλειμμα είναι της Ιαπωνίας (Πίνακας Α.2.1).

Α.2.1. Δημοσιονομικό Ισοζύγιο % ΑΕΠ (General Government Balance)

Χώρες G20	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Αργεντινή	-0,9	-2,1	-0,8	-3,6	-1,6	-2
Αυστραλία	1,8	1,3	-0,8	-4,1	-4,9	-3,9
Βραζιλία	-3,5	-2,7	-1,4	-3,1	-2,9	-2,5
Καναδάς	1,6	1,6	0,1	-4,9	-5,6	-4,3
Κίνα	-0,7	0,9	-0,4	-3,1	-2,3	-1,6
Γαλλία	-2,4	-2,7	-3,3	-7,6	-7,1	-5,9
Γερμανία	-1,6	0,3	0,1	-3,1	-3,3	-1,7
Ινδία	-5,5	-4,2	-7,2	-9,7	-8,8	-8
Ινδονησία	0,2	-1	0	-1,8	-1,2	-1,8
Ιταλία	-3,3	-1,5	-2,7	-5,3	-4,5	-4
Ιαπωνία	-4	-2,4	-4,2	-10,3	-9,2	-10,3
Νότιος Κορέα	1,1	2,3	1,6	0	1,7	2,1
Μεξικό	-1	-1,2	-1,1	-4,7	-4,3	-3,2
Ρωσία	8,3	6,8	4,9	-6,3	-3,5	-1,1
Σαουδική Αραβία	24,6	15,8	34,4	-4,6	6,7	9,4
Νότιος Αφρική	0,8	1,5	-0,5	-5,2	-5,1	-4,3
Τουρκία	0	-1,6	-2,4	-5,6	-2,9	-0,9
Αγγλία	-2,6	-2,7	-4,9	-10,3	-10,2	-8,5
ΗΠΑ	-2	-2,7	-6,5	-12,8	-10,3	-9,6
MIN	-5,5	-4,2	-7,2	-12,8	-10,3	-10,3

* = πρόβλεψη

Πηγή : IMF. Fiscal Monitor (September 2011), p.64 – 73.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf> .

A.2.1.1. BRICs. Δημοσιονομικό Ισοζύγιο % ΑΕΠ

	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Βραζιλία	-3,5	-2,7	-1,4	-3,1	-2,9	-2,5
Ρωσία	8,3	6,8	4,9	-6,3	-3,5	-1,1
Ινδία	-5,5	-4,2	-7,2	-9,7	-8,8	-8
Κίνα	-0,7	0,9	-0,4	-3,1	-2,3	-1,6
MIN	-5,5	-4,2	-7,2	-9,7	-8,8	-8

* = πρόβλεψη

Πηγή : IMF. Fiscal Monitor (September 2011), p.64 – 73.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>

Από τις BRIC η Ινδία παρουσιάζει το μεγαλύτερο έλλειμμα (Πίνακας A.2.1.1). Το μεγαλύτερο έλλειμμα των G7 είχε η Ιαπωνία το 2006, η Αγγλία και η Γαλλία το 2007, οι ΗΠΑ για το 2008 έως 2010, η Ιαπωνία για το 2011 (Πίνακας A.2.1.2).

A.2.1.2. G7. Δημοσιονομικό Ισοζύγιο % ΑΕΠ

Χώρες	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
ΗΠΑ	-2	-2,7	-6,5	-12,8	-10,3	-9,6
Καναδάς	1,6	1,6	0,1	-4,9	-5,6	-4,3
Ιαπωνία	-4	-2,4	-4,2	-10,3	-9,2	-10,3
Γερμανία	-1,6	0,3	0,1	-3,1	-3,3	-1,7
Γαλλία	-2,4	-2,7	-3,3	-7,6	-7,1	-5,9
Αγγλία	-2,6	-2,7	-4,9	-10,3	-10,2	-8,5
Ιταλία	-3,3	-1,5	-2,7	-5,3	-4,5	-4
MIN	-4	-2,7	-6,5	-12,8	-10,3	-10,3

Πηγή : IMF. Fiscal Monitor (September 2011), p.64 – 73.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>

Μεταξύ των G20, το μεγαλύτερο χρέος για 2006 - 2011 ήταν εκείνο της Ιαπωνίας (Πίνακας A.2.2).

A.2.2. G20. Ακαθάριστο δημόσιο χρέος % ΑΕΠ (General Government Gorss Debt)

Χώρες	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Αργεντινή	76,5	67,1	58,5	58,7	49,1	43,3
Αυστραλία	9,9	9,6	11,7	16,9	20,5	22,8
Βραζιλία	66,7	65,2	63,6	68,1	66,8	65
Καναδάς	70,3	66,5	71,1	83,3	84	84,1
Κίνα	16,2	19,6	17,7	17,7	33,8	26,9
Γαλλία	63,9	64,2	68,3	79	82,4	86,9
Γερμανία	67,9	65	66,4	74,1	84	82,6

Ινδία	78,5	75,4	74,7	74,2	67,3	64,9
Ινδονησία	40,4	36,9	33,2	28,6	27,4	25,2
Ιταλία	106,6	103,6	106,3	116,1	119	121,1
Ιαπωνία	191,3	187,7	195	216,3	220	233,1
Νότιος Κορέα	31,1	30,7	30,1	33,8	33,4	32
Μεξικό	38,4	37,8	43,1	44,7	42,9	42,9
Ρωσία	9	8,5	7,9	11	11,7	11,7
Σαουδική Αραβία	27,3	18,5	13,2	15,9	9,9	7,1
Νότιος Αφρική	32,6	28,3	27,3	31,5	34,8	36,9
Τουρκία	46,1	39,4	39,5	46,1	42,2	40,3
Αγγλία	43,1	43,9	52	68,3	75,5	80,8
ΗΠΑ	61,1	62,3	71,6	85,2	94,4	100
MAX	191,3	187,7	195	216,3	220	233,1

* = πρόβλεψη

Πηγή : IMF. Fiscal Monitor (September 2011), p.64 – 73.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>

A.2.2.1. BRICs. Ακαθάριστο δημόσιο χρέος % ΑΕΠ

	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Βραζιλία	66,7	65,2	63,6	68,1	66,8	65
Ρωσία	9	8,5	7,9	11	11,7	11,7
Ινδία	78,5	75,4	74,7	74,2	67,3	64,9
Κίνα	16,2	19,6	17,7	17,7	33,8	26,9
MIN	9	8,5	7,9	11	11,7	11,7
MAX	78,5	75,4	74,7	74,2	67,3	65

* = πρόβλεψη

Πηγή : IMF. Fiscal Monitor (September 2011), p.64 – 73.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>

Από τις χώρες BRIC, η Ινδία παρουσιάζει το μεγαλύτερο χρέος μέχρι το 2010, ενώ για το 2011 τη θέση της παίρνει η Βραζιλία.(Πίνακας A.2.2.1). Από τις G7, το μικρότερο δημόσιο χρέος παρουσιάζει η Αγγλία, ενώ το μεγαλύτερο η Ιαπωνία.(Πίνακας A.2.2.2)

A.2.2.2. G7. Ακαθάριστο δημόσιο χρέος % ΑΕΠ.

Χώρες	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
ΗΠΑ	61,1	62,3	71,6	85,2	94,4	100
Καναδάς	70,3	66,5	71,1	83,3	84	84,1
Ιαπωνία	191,3	187,7	195	216,3	220	233,1
Γερμανία	67,9	65	66,4	74,1	84	82,6
Γαλλία	63,9	64,2	68,3	79	82,4	86,9
Αγγλία	43,1	43,9	52	68,3	75,5	80,8
Ιταλία	106,6	103,6	106,3	116,1	119	121,1
MIN	43,1	43,9	52	68,3	75,5	80,8

MAX	191,3	187,7	195	216,3	220	233,1
------------	-------	-------	-----	-------	-----	-------

* = πρόβλεψη

Πηγή : IMF. Fiscal Monitor (September 2011), p.64 – 73.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>

Αναλυτικά, μεταξύ των G20, ο μεγαλύτερος δείκτης *ακαθάριστου δημόσιου χρέους ως προς το ΑΕΠ*, αφορά την **Ιαπωνία** και την **Ιταλία** (Πίνακας Α.2.2): Το χρέος της **Ιαπωνίας**, μεταβλήθηκε από 187,7% το 2007, σε 216,3% το 2009 και φαίνεται να ανεβαίνει το 2010, στο 220%, για να συνεχίσει ανοδικά το 2011 (Πίνακας Α.2.2 και Α.2.2.2). Ωστόσο, τα Ιαπωνικά δημοσιονομικά μεγέθη του 2011 και εξής επιβαρύνονται περισσότερο λόγω των φυσικών καταστροφών της άνοιξης 2011 (σεισμοί, τσουνάμι, πυρηνική απειλή). Έτσι, το *δημοσιονομικό έλλειμμα* της **Ιαπωνίας** διακυμάνθηκε από (-) 2,4% το 2007, σε (-) 10,3% το 2009, ενώ μειώθηκε ελαφρά το 2010 στο 9,2%, για να επιδεινωθεί και πάλι το 2011 (για τον παραπάνω λόγο) (Πίνακες Α.2.1 και Α.2.1.2). Το χρέος της **Ιταλίας** αυξήθηκε από 103,6% το 2007, σε 116,1% το 2009, και συνεχίζει να επιδεινώνεται. Αντίθετα το έλλειμά της, ενώ επιδεινώθηκε απότομα το 2009 (από -2,7% το 2008 σε -5,3%), δείχνει τάσεις να μειωθεί (ibid).

Βραζιλία, Γερμανία, Γαλλία και Καναδάς διατηρούν τους αντίστοιχους δείκτες χρέος/ΑΕΠ σε παρεμφερή σχεδόν επίπεδα, αλλά αποκλίνουν στα δημοσιονομικά ελλείμματα (Πίνακες Α.2.1 και Α.2.2). **Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία** που ανήκουν εξίσου στους G7 και G20, ξεπέρασαν τα standards του Ευρωπαϊκού Συμφώνου Σταθερότητας (μέχρι 3% το έλλειμμα, 60% το χρέος), τουλάχιστον από το 2009 και μετά. Αντίθετα, η **Τουρκία** – που ακόμη ενδιαφέρεται για ένωση με την ΕΕ – το χρέος της ανήλθε σε 39,4% (2007) και 46,1% (2009)· επίσης, το έλλειμά της ανήλθε στο (-) 5,6% το 2009, από (-) 1,6% το 2007 ή (-) 2,4% το 2008, για να ξαναπέσει πάλι στο (-) 2,9% το 2010 και (-) 0,9%, το 2011. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της **Γερμανίας**, ήταν στα όρια του Συμφώνου Σταθερότητας μέχρι το 2009, αλλά για το 2010 το ξεπέρασε ελαφρά (-)3,3%), ενώ επανήλθε το 2011 στα επίπεδα του 2006. Όμως, το χρέος της από 65% το 2007, αυξήθηκε σε 74,1% το 2009, 84% το 2010. Η **Γαλλία**, φαίνεται πιο ευάλωτη δημοσιονομικά σε σχέση με την **Γερμανία**. Για την **Αγγλία** ακόμη χειρότερα: Το 2007, **Γαλλία και Αγγλία** είχαν ισούψη ελλείμματα, περίπου (-) 2,7%. Αλλά το 2009, το έλλειμμα της **Γαλλίας** ανέβηκε στο (-) 7,6%, της **Αγγλίας** όμως στο (-) 10,3%, ενώ το 2010 δεν υπήρξαν ουσιαστικές διαφορές και το 2011, φαίνεται βελτίωση χωρίς όμως ν' αλλάζουν οι μεταξύ τους αναλογίες.

Αντίθετα, ο δείκτης χρέους εξελίχθηκε καλύτερα για την **Αγγλία** παρά για την **Γαλλία**: το χρέος της Αγγλίας μεταβλήθηκε από 43,9% το 2007 σε 68,3% το 2009, 75,5% το 2010 και 80,8% το 2011. Όσο για την Γαλλία, το χρέος ανέβηκε από 63,8% το 2007, σε 79% το 2009, 82,4% το 2010 και 86,9% το 2011.

Μεταξύ των G7, ο λόγος του μικρότερου ακαθάριστου δημόσιου χρέους αποδίδεται στην **Αγγλία**. Παρόμοια, το μεγαλύτερο δημοσιονομικό έλλειμμα αφορά την **Ιαπωνία** για το 2006, τη **Γαλλία** και **Αγγλία** για το 2007, αλλά τις **ΗΠΑ** μετά το 2008, ενώ την **Ιαπωνία** πάλι για το 2011. Όπως επεσήμανε ένας οικονομολόγος του ΔΝΤ « το δημόσιο χρέος των G7 έφτασε το 2010 σε επίπεδα που δεν είχε αγγίξει ποτέ πριν, απουσιάζοντας ενός μεγάλου πολέμου».⁸³ Το « Συνολικό Δημοσιονομικό Ισοζύγιο » (overall -fiscal-balance, που δεν συμπεριλαμβάνει δανεισμό, πχ από ΔΝΤ) των G7 επιδεινώθηκε από 7% ΑΕΠ σε 9 ¼ % ΑΕΠ, για 2007-2010· ενώ, κι επειδή « κατά ένα μέρος αυτή η επιδείνωση είναι κυκλική, το κυκλικά-προσαρμοσμένο πρωτογενές Ισοζύγιο επιδεινώθηκε περίπου κατά 5% ΑΕΠ» (ibid, σ.11).

Σχετικά με τις αναδυόμενες, η **Σαουδική Αραβία** και η **Ρωσία**, ωφελήθηκαν από την άνοδο των τιμών πετρελαίου (που εξάγουν). Εντούτοις, η **Σαουδική Αραβία** μείωσε το δημοσιονομικό της πλεόνασμα από 15,8% ΑΕΠ το 2007, σε έλλειμμα (-) 4,6% το 2009, αλλά έχει πάλι πλεόνασμα το 2010 και 2011. Εξάλλου, η προαναφερόμενη απότομη επιδείνωση σχετίζεται με την διάσωση του Ντουμπαϊ. Ακόμη, η **Σαουδική Αραβία** παρουσιάζει την καλύτερη τάση στη μείωση του χρέους της κατά τη διάρκεια της κρίσης-ύφεσης (με μικρή εξαίρεση το 2009). Αντίθετα, η **Ρωσία** μετέτρεψε το δημοσιονομικό της πλεόνασμα από 6,8% το 2007, σε έλλειμμα (-6,3%) το 2009, με προοπτική για (-) 3,5% το 2010 και (-)1,1% το 2011. Το χρέος της ανέβηκε από 8,5% (2007) σε 10,9% (2009) και 11,1% (2011). Ωστόσο, η **Ρωσία** διατήρησε καλύτερη της σχέση χρέος/ΑΕΠ συγκριτικά με την **Κίνα**, αλλά είχε χειρότερες επιδόσεις στο εμπόριο (λοιποί ΠΙΝΑΚΕΣ Α.3, στο αντίστοιχο Παράρτημα) το οποίο δίνει καλύτερες προοπτικές για ανάκαμψη και μεγέθυνση του ΑΕΠ.

Για την **Κίνα**, τα μέτρα στήριξης για την κρίση, κόστισαν τόσο ώστε, το δημοσιονομικό πλεόνασμα που είχε το 2007 ύψους 0,9%, μετατράπηκε σε έλλειμμα για το 2009 ύψους (-)3,1% του ΑΕΠ και (-) 2,3% το 2010. Για το 2011 υπολογίζεται σε περίπου (-)1,6%. Το χαμηλό της χρέος μεταβλήθηκε από 19,6% (2007), σε 17,7% (2008-9) ενώ ανεβαίνει απότομα σε 33,8% (2010) για να ξανακατέβει το 2011 στο 26,9%. Επομένως, οι εξαγωγές της βοήθησαν πολύ: Το 2009, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ) αναγνώρισε την Κίνα ως πρώτη δύναμη στις εξαγωγές

(μεταποιημένων) προϊόντων (τέλη 2008) ξεπερνώντας την Γερμανία.⁸⁴ Επιπλέον, στις αρχές του 2010, οι Κινεζικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά περίπου 10% ως μερίδιο των παγκόσμιων εξαγωγών, από το 3% που είχαν ως μερίδιο το 1999.⁸⁵ Επίσης, η **Κίνα** αναφέρεται ως η μεγαλύτερη παραγωγός χώρα σε χρυσό, με μερίδιο στην παγκόσμια αγορά περίπου 13% (Economist, 23/1/2010, σ. 86). Έτσι, για την περίοδο 2000-2008, ο μέσος-όρος-ετήσιας-μεταβολής των εξαγωγών της ήταν ο υψηλότερος μεταξύ των G20, δηλ. 21% (Πίνακας Α.3.10). Ενώ για τα έτη 2009-2010 (με στοιχεία του 2011), οι Πίνακες Α.3.1, Α.3.2, και Α.3.6 – 9, δείχνουν τις καλύτερες, παγκοσμίως, επιδόσεις της **Κίνας** στις εξαγωγές προϊόντων – ακόμη κατατάσσεται πρώτη – ενώ, στις εξαγωγές υπηρεσιών οι **ΗΠΑ** έρχονται πρώτες. Ωστόσο, τα Κινέζικα προϊόντα αποτελούν πλέον – το 2010 – το μεγαλύτερο ποσοστό των αμερικανικών εισαγωγών (19,5%) έναντι 16,6% των Ευρωπαϊκών.^{85Α} *Πρόκειται για σημαντική μείωση του μεριδίου των Ευρωπαϊκών προϊόντων στην αμερικανική αγορά*, αφού το 2005 τα μεν Κινεζικά αντιπροσώπευαν το 15% των αμερικανικών εισαγωγών και εκείνα της ΕΕ, το 18,5% (ibid).

Μεταξύ των χωρών **BRIC** η **Ινδία** παρουσιάζει το μεγαλύτερο έλλειμμα και χρέος για την περίοδο 2006-2010. Το έλλειμμα της **Ινδίας** κινήθηκε από (-) 4,2% (2007) σε (-) 9,7% (2009), αλλά έχει καλύτερες προοπτικές για το 2010 και 2011, αφού μειώνεται σε (-) 8,8% και (-)8% αντίστοιχα. Η Ινδία είχε παρεμφερές χρέος περίπου για τα έτη 2007-2009 (δηλ: 75,4% το 2007), 74,2% το 2009), ενώ 67,3% για το 2010, με προοπτικές να κατέβει ελαφρώς κάτω από το επίπεδο της **Βραζιλίας** το 2011.

Όμως, συγκρίνοντας με τους υπόλοιπους G20, η **Ινδία** αντιπροσωπεύει τη μεγαλύτερη σχέση δημοσίου ελλείμματος προς το ΑΕΠ για τα έτη 2007 και 2008, ενώ για τα 2009-10 προηγούνται οι **ΗΠΑ**.

Το προαναφερόμενο εξηγεί τις ανησυχίες της **Κίνας** για τις συνέπειες των αλλαγών των θεμελιωδών οικονομικών μεγεθών των ΗΠΑ στην αξία του δολαρίου και τη συναλλαγματική ισοτιμία του (αφού, μακροπρόθεσμα, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες θα πρέπει ν'αντανακλούν την ίδια αγοραστική αξία μεταξύ νομισμάτων). Η **Κίνα** έχει τα περισσότερα συναλλαγματικά αποθέματα από το 2006, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ - το 2009, περίπου 2,5% τρις.⁸⁶ [βλ. σσ. 252, 253].

Συνεπώς, μια υποτίμηση του δολαρίου μειώνει την αξία των συναλλαγματικών αποθεμάτων της. Η επιπλέον διεύρυνση της νομισματικής βάσης της αμερικανικής Fed ('quantitative easing' - τύπωση χαρτονομίσματος)⁸⁷ ενέτεινε το πρόβλημα και

ανέβασε την ένταση των διαπραγματεύσεων στη σύνοδο των G20 στο Toronto, Ιούνιος 2010.

Διότι οι ΗΠΑ, ως ηγέτης του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος (ΔΝΣ), θα έπρεπε να διατηρούν την χρηματοπιστωτική σταθερότητα σαν ένα ‘δημόσιο αγαθό’, για τους εταίρους της. Επιτρέποντας τη διολίσθηση του δολαρίου, ο ‘ηγεμών’ υποσκάπτει την Εμπιστοσύνη που είναι μία από τις κύριες λειτουργίες του ΔΝΣ. Επιπλέον, τα προβλήματα της διεθνούς Ρευστότητας (δεύτερη λειτουργία του ΔΝΣ) είχαν ξεκινήσει με την κρίση του 2007, από τις ΗΠΑ. Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ δεν πέτυχαν (ακόμη) την Προσαρμογή (τρίτη βασική λειτουργία του ΔΝΣ) τουλάχιστον μέσω των συναλλαγματικών ισοτιμιών, παρά τις παρασκηνιακές προσπάθειες στις συνόδους κορυφής των G20, το 2009, 2010 ακόμη και το 2011. Από την άλλη μεριά, οι ΗΠΑ εξακολουθούν ν’ απολαμβάνουν την ηγεμονική τους θέση, αφού το νόμισμά τους είναι ακόμη το διεθνές αποθεματικό νόμισμα, εκείνο που χρησιμοποιείται περισσότερο στις παγκόσμιες συναλλαγές, εύκολα μετατρέψιμο, και χρησιμοποιείται σε μετρήσεις (για παράδειγμα, το πετρέλαιο εκτιμάται σε δολάρια).

Πράγματι, μεταξύ των G20, οι **ΗΠΑ** κατατάσσονται πρώτες για το δημοσιονομικό τους έλλειμμα/ΑΕΠ για τα έτη 2009-2010. Ήταν περίπου (-)12,8% το 2009, (-) 10,3% το 2010, συγκριτικά με το (-) 2,7% του 2007 (Α.2.1). Αλλά, ως προς το χρέος/ΑΕΠ, το αμερικάνικο ακαθάριστο δημόσιο χρέος έρχεται τρίτο μετά την Ιαπωνία και την Ιταλία για το 2009 (85,2%) και 2010 (94,4%). Το χρέος των ΗΠΑ το 2007, ήταν σε παρεμφερή επίπεδα με της Γερμανίας (62,3% έναντι 65%, αντίστοιχα). Το 2008 ανέβηκε στο 71,6% (Πίνακας Α.2.2). Εντωμεταξύ, « το ομοσπονδιακό χρέος των ΗΠΑ σε χέρια ιδιωτών αυξήθηκε, από 36% ΑΕΠ το 2007, σε περίπου 62% το 2010». ⁸⁸ Αλλά, κάτω από αυτές τις συνθήκες, θα είναι δύσκολο για τις ΗΠΑ, να τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους στη σύνοδο των G20 στο Τορόντο (Ιούνιος 2010, Πίνακας Α.4) (ibid, σελ. 5-6).

Επίσης, η **Νότιος Αφρική** παρά το χαμηλό επίπεδο του χρέους της προς το ΑΕΠ κατά τη διάρκεια της κρίσης, το δημοσιονομικό της Ισοζύγιο επιδεινώθηκε απότομα λόγω της κρίσης (Πίνακες Α.2.1, Α.2.2). Η **Νότιος Κορέα** δεν σημείωσε έλλειμμα και διατήρησε χαμηλό το επίπεδο χρέους. Παραδόξως, το χρέος της **Ινδονησίας** συνέχισε να μειώνεται κατά την περίοδο 2006 – 2010. Το έλλειμμά της διατηρήθηκε σε χαμηλά επίπεδα.

Στο Παράρτημα των Πινάκων Α, παρουσιάζονται τα αντίστοιχα διαγράμματα των όσων εξετάστηκαν, για μια συνοπτική εικόνα.

Συμπερασματικά, από το 2009, τις χειρότερες επιδόσεις στο Δημοσιονομικό Ισοζύγιο είχαν όχι μόνο οι ΗΠΑ, αλλά και οι παραδοσιακοί οικονομικοί εταίροι, δηλ. η Ιαπωνία και από την Ευρώπη η Αγγλία, η Γαλλία. Μόνον οι επιδόσεις της Γερμανίας είναι συγκρίσιμες με εκείνες των αναδυομένων χωρών - όχι πάντως καλύτερες από την Νότιο Κορέα, την Ινδονησία - και παρεμφερείς με της Κίνας. Ως προς το δημόσιο χρέος, οι ΗΠΑ βρέθηκαν (στη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου) σε καλύτερη θέση από την Ιαπωνία και την ευρωπαϊκή Ιταλία. Κοντά στη καμπύλη δημοσίου χρέους των ΗΠΑ, βρίσκεται και ο Καναδάς, όπως και η Γερμανία, ενώ οι αναδυόμενες έχουν καλύτερες επιδόσεις (χαμηλότερο δημόσιο χρέος).

Ωστόσο, ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ θα είναι αποφασιστικός παράγων των εξελίξεων, σχετικά με τις δυνατότητες περιορισμού των ελλειμμάτων, του χρέους και βελτίωσης της οικονομικής ισχύος. Διότι, η θετική μεγέθυνση του ΑΕΠ διαμορφώνει προϋποθέσεις δυνητικών εσόδων για το κράτος (ιδιαίτερα όταν το δημόσιο χρέος αυξάνεται λιγότερο γρήγορα από τον ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ) και ανάλογους χειρισμούς των παραμέτρων ισχύος του. Εξάλλου, το ΔΝΤ διαπιστώνει γενικά, σημάδια ανάκαμψης από το φθινόπωρο του 2009 (WEO, October 2009).

B.1.Γβ.5.β. ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ ΙΣΧΥΟΣ.

Μέχρις αυτού του σημείου, έδειξα τις επιπτώσεις της κρίσης στα δημόσια οικονομικά των χωρών G20, βάσει της προηγηθείσης ανάλυσης ότι οι αλλαγές στα δημοσιονομικά μεγέθη άπτονται άμεσα της σχετικής ισχύος των κρατών. Για μια συνολική εικόνα των επιπτώσεων στην οικονομική ισχύ, θα εκθέσω τις επιπτώσεις στους ρυθμούς μεταβολής του ΑΕΠ, και στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Μετά, θα επικεντρωθώ σε ορισμένες συνιστώσες του ΑΕΠ που ενδιαφέρουν ιδιαίτερα την σχετική οικονομική ισχύ, όπως το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, τις δαπάνες για Έρευνα και Τεχνολογία, τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις. Επιπλέον θα εξετάσω την τάση των Αμυντικών Δαπανών, οι οποίες αν και είναι μέρος των δημοσίων δαπανών που εξετάστηκαν στην προηγούμενη ενότητα, αφορούν άμεσα την σκληρή ισχύ των εταίρων του G20.

Κατ' αρχήν διαπιστώνω ότι παρά το δημοσιονομικό κόστος της κρίσης, των μέτρων στήριξης και ότι το έναυσμα της κρίσης πυροδοτήθηκε στις ΗΠΑ, οι ΗΠΑ διατήρησαν –ούτως ή άλλως, σε όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν/ΑΕΠ (Πίνακας Α.1.2) και το 2011 είχαν το μεγαλύτερο μέγεθος οικονομίας (υψηλότερο ΑΕΠ, βλ. παρακάτω γράφημα) συγκριτικά με τους

εταίρους τους στο G20 (μετρούμενο όμως σε τρέχουσες τιμές \$, της αγοράς): Δηλ., περίπου 3/πλάσιο της Κίνας, η οποία ξεπέρασε εκείνο της Ιαπωνίας και υψηλότερο του αθροίσματος των ΑΕΠ των ευρωπαϊών εταίρων (δηλ. Γερμανίας, Γαλλίας, Αγγλίας, Ιταλίας).

Το παραπάνω συνέβη ανεξάρτητα του ότι, το μερίδιο των ΗΠΑ στο παγκόσμιο ΑΕΠ (παρακάτω Πίνακας) βαίνει μειούμενο, όπως και των άλλων πλούσιων χωρών και παραδοσιακών οικονομικών εταίρων των ΗΠΑ, ενώ αυξητική είναι η τάση του μεριδίου των αναδυομένων οικονομιών, τουλάχιστον όσον αφορά τις χώρες BRIC.

A.1.2. ΑΕΠ/κεφαλή των G20, και Ελλάδας σε US \$ (ονομαστική αξία, τιμές αγοράς)

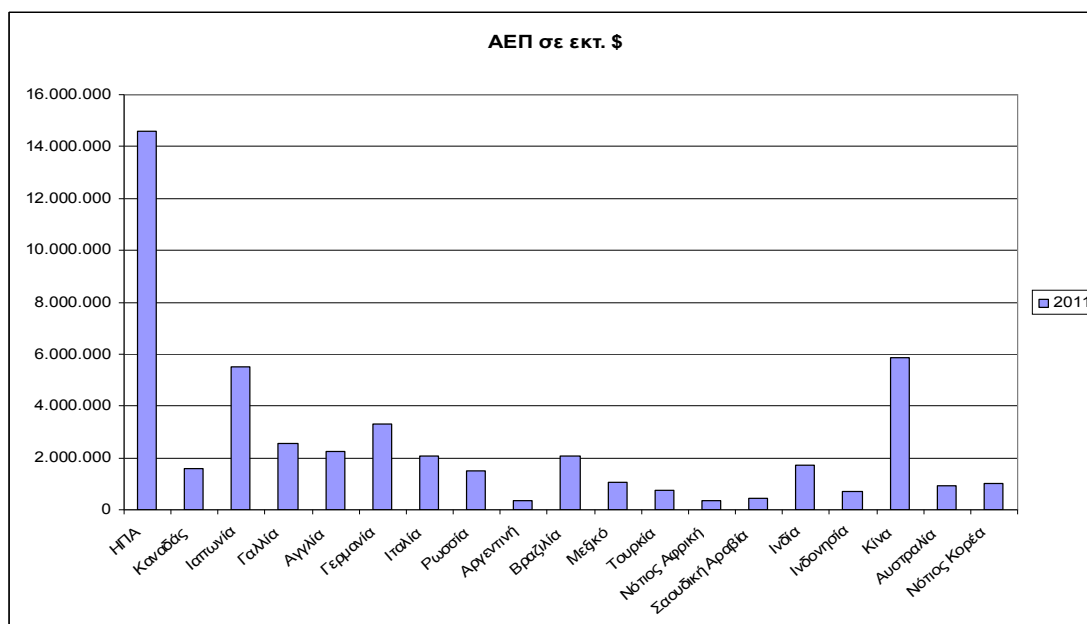
	2005*	2006	2007	2008	2009	2010
ΗΠΑ	42.534	44.663	46.406	46.971	45.745	47.184
Καναδάς	35.088	39.162	43.185	45.003	39.599	46.148
Ιαπωνία	35.627	34.148	34.264	38.212	39.456	43.137
Γαλλία	34.228	35.558	40.460	44.117	40.663	39.460
Αγγλία	37.859	40.335	46.092	43.286	35.163	36.100
Γερμανία	33.811	35.429	40.468	44.264	40.659	40.509
Ιταλία	30.332	31.614	35.641	38.382	35.073	33.917
Ρωσία	5.341	6.947	9.146	11.700	8.615	10.440
Αργεντινή	4.730	5.486	6.624	8.226	7.665	9.124
Βραζιλία	4.741	5.793	7.197	8.628	8.251	10.710
Μεξικό	8.235	8.831	9.485	9.909	7.880	9.166
Τουρκία	6.786	7.687	9.246	10.298	8.554	10.106
Νότιος Αφρική	5.235	5.468	5.930	5.642	5.733	7.275
Σαουδική Αραβία	13.650	14.381	15.091	18.203	13.901	15836
Ινδία	765	857	1.105	1.065	1.195	1.477
Ινδονησία	1.304	1.586	1.859	2.172	2.272	2.946
Κίνα	1.731	2.069	2.651	3.414	3.749	4.393
Αυστραλία	34.120	36.203	40.660	48.348	42.131	...
Νότιος Κορέα	17.551	19.707	21.653	19.162	17.110	20.757
Ελλάς	21.880	23.777	27.767	30.884	28.936	26.934

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators 2011.

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

* Πηγή: World Bank. (2010). World Development Indicators 2010

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/countries>

Πηγή: WTO. Trade Profiles 2011. Πρόσβαση Ιανουάριος 2012 (σε τρέχουσες αξίες δολαρίου της αγοράς)

<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFHome.aspx?Language=E>

{Ο Πίνακας που απετέλεσε τη βάση του παραπάνω γραφήματος είναι ο Α.1.1, στο αντίστοιχο παράρτημα των Πινάκων Α. Ωστόσο, η εξέλιξη του ΑΕΠ σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης παρίσταται στον Πίνακα Α.1.2. του Παραρτήματος με τους Πίνακες}.

Μερίδιο στο παγκόσμιο ΑΕΠ

	2010	2009*	2008 ≈	2007#
ΗΠΑ	19,5	20,4	20,6	21,3
Καναδάς	1,8	1,8	1,9	2
Ιαπωνία	5,8	6	6,3	6,6
Ευρωζώνη	(17) 14,6	(16) 15,1	(16) 15,7	(15) 16,1
Γαλλία	2,9	3	3,1	3,2
Αγγλία	2,9	3,1	3,2	3,3
Γερμανία	4	4	4,2	4,3
Ιταλία	2,4	2,5	2,6	2,8
Ρωσία	3	3	3,3	3,2
Αργεντινή	...	...	...	...
Βραζιλία	2,9	2,9	2,8	2,8
Μεξικό	2,1	2,1	2,2	2,1
Τουρκία	...	...	...	...
Νότιος Αφρική	...	...	...	...
Σαουδική Αραβία	...	...	...	...
Ινδία	5,5	5,1	4,8	4,6
Ινδονησία				
Κίνα	13,6	12,6	11,4	10,8
Αυστραλία				
Νότιος Κορέα				

Πηγή: IMF, World Economic Outlook (WEO), October 2011, σελ.167

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

* = IMF, World Economic Outlook, October 2010, σελ.170.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/>

≈ = IMF, World Economic Outlook, October 2009, σ. 162.

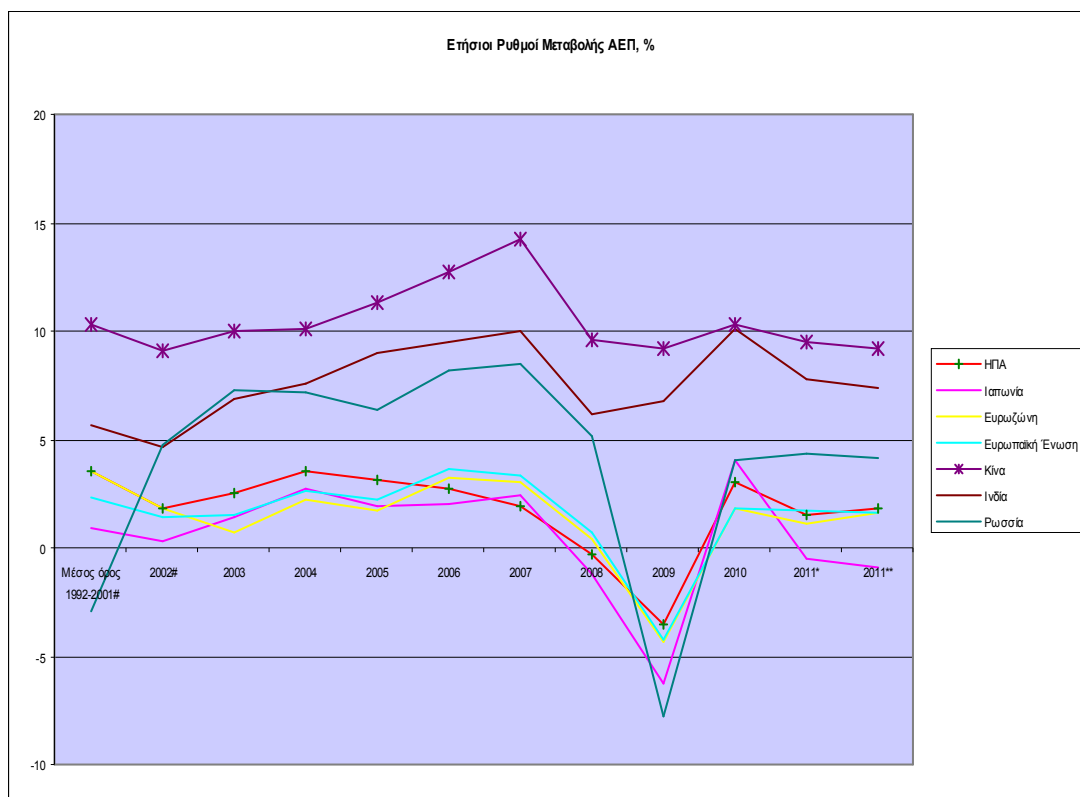
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/index.htm>

= IMF, World Economic Outlook, October 2008, σ.253.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2008/02/>

Έτσι, το θαυματικό ποσοστό μεγέθυνσης του αμερικάνικου ΑΕΠ κατά 5,7%, μόνο κατά το τέταρτο τρίμηνο 2009 (Ναυτεμπορική, 30/1/2010, σ. 23 και Economist, 6/2/2010) άνοιξε ενθουσιώδεις προοπτικές για το εύρος της επανάκαμψης σε οικονομική ισχύ των ΗΠΑ, που όμως δεν συνεχίστηκε διότι ο ρυθμός μεγέθυνσης επιβραδύνθηκε. Οι ΗΠΑ μείωσαν το ρυθμό επιβράδυνσης του ΑΕΠ, δείχνοντας ανάκαμψη πάλι από το τρίτο τρίμηνο 2010 (Baily, Martin-Neil (July 1, 2010), p.5).

Σύμφωνα με το ΔΝΤ, ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ για τις ΗΠΑ από θετικό πρόσημο μέχρι και το 2007, μετετρέπη σε (-) 0,3% για το 2008, (-) 3,5% το 2009, ενώ θετικό φαίνεται για το 2010 με (+) 3%, αλλά με επιβράδυνση για το 2011 (+1,8%, updated), όπως άλλωστε και οι περισσότερες άλλες οικονομίες (παρακάτω Πίνακας μετά το αντίστοιχο διάγραμμα).

IMF, World Economic Outlook (WEO), October 2011, σελ.177-185.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

** = WEO Update, (24/1/2012) <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/update/01/index.htm>

ΕΤΗΣΙΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ % ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΕΠ κατά κατηγορίες χωρών το διάστημα 1992–2011

Χώρα ή περιφέρεια	Μέσος όρος 1992-2001#	2002#	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2011**
Κόσμος	3,2	2,9	3,6	4,9	4,6	5,3	5,4	2,8	-0,7	5,1	4	3,8
Αναπτυσσόμενες οικονομίες	2,8	1,7	1,9	3,1	2,7	3,1	2,8	0,1	-3,7	3,1	1,6	1,6
Αναπτυσσόμενες οικ.-median	3,2	1,9	2,2	4	3,1	4	4,1	0,9	-3,5	2,5	2,1	
Αναδύομενες και Αναπτυσσόμενες	3,8	4,8	6,2	7,5	7,3	8,2	8,9	6	2,8	7,3	6,4	6,2
Αναδύομενες και Αναπτυσσόμενες-median	3,7	3,9	5	5,3	5,4	5,6	6,3	5,2	1,8	4,3	4,6	
Ευρωπαϊκή Ένωση	2,3	1,4	1,5	2,6	2,2	3,6	3,3	0,7	-4,2	1,8	1,7	
Ευρωζώνη	3,5	1,8	0,7	2,2	1,7	3,2	3	0,4	-4,3	1,8	1,1	1,6
Άλλες ανεπτυγμένες οικ.	3,7	3,3	2,6	4,1	3,4	3,9	4	1,1	-2,3	4,3	2,8	3,3
Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη	2,8	4,4	4,8	7,3	5,8	6,4	5,5	3,1	-3,6	4,5	4,3	5,1
Κοινοπολιτεία ανεξάρτητων χωρών •	-3,1	5,2	7,7	8,1	6,7	8,9	8,9	5,3	-6,4	4,6	4,6	4,5
Αναπτυσσόμενη Ασία	7,3	6,9	8,1	8,5	9,5	10,3	11,5	7,7	7,2	9,5	8,2	7,9
Λατινική Αμερική και Καραϊβική	3	0,5	2,1	6	4,6	5,6	5,8	4,3	-1,7	6,1	4,5	4,6
Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική	3,4	3,8	7,3	5,9	5,4	6	6,7	4,6	2,6	4,4	4	3,1
Υποσαχάρια Αφρική •	2,8	7,4	4,9	7,1	6,2	6,4	7,1	5,6	2,8	5,4	5,2	4,9
ΗΠΑ	3,5	1,8	2,5	3,5	3,1	2,7	1,9	-0,3	-3,5	3	1,5	1,8
Γερμανία	1,7	0	-0,4	0,7	0,8	3,9	3,4	0,8	-5,1	3,6	2,7	3
Γαλλία	2,1	1,1	0,9	2,3	1,9	2,7	2,2	-0,2	-2,6	1,4	1,7	1,6
Ιταλία	1,6	0,5	0	1,5	0,7	2	1,5	-1,3	-5,2	1,3	0,6	0,4
Ιαπωνία	0,9	0,3	1,4	2,7	1,9	2	2,4	-1,2	-6,3	4	-0,5	-0,9
Αγγλία	2,9	2,1	2,8	3	2,2	2,8	2,7	-0,1	-4,9	1,4	1,1	0,9
Καναδάς	3,3	2,9	1,9	3,1	3	2,8	2,2	0,7	-2,8	3,2	2,1	2,3
Ν. Κορέα	6	7,2	2,8	4,6	4	5,2	5,1	2,3	0,3	6,2	3,9	
Αυστραλία	3,8	3,9	3,3	3,8	3,1	2,6	4,6	2,6	1,4	2,7	1,8	
Νότιος Αφρική	2,2	3,7	2,9	4,6	5,3	5,6	5,6	3,6	-1,7	2,8	3,4	3,1
Τουρκία	3	6,2	5,3	9,4	8,4	6,9	4,7	0,7	-4,8	8,9	6,6	
Ρωσία	-2,9	4,7	7,3	7,2	6,4	8,2	8,5	5,2	-7,8	4	4,3	4,1
Κίνα	10,3	9,1	10	10,1	11,3	12,7	14,2	9,6	9,2	10,3	9,5	9,2
Ινδία	5,7	4,6	6,9	7,6	9	9,5	10	6,2	6,8	10,1	7,8	7,4
Ινδονησία	3,6	4,5	4,8	5	5,7	5,5	6,3	6	4,6	6,1	6,4	
Σαουδική Αραβία	1,9	0,1	7,7	5,3	5,6	3,2	2	4,2	0,1	4,1	6,5	
Αργεντινή	2,7	-10,9	9	8,9	9,2	8,5	8,6	6,8	0,8	9,2	8	
Βραζιλία	2,6	2,7	1,1	5,7	3,2	4	6,1	5,2	-0,6	7,5	3,8	2,9
Μεξικό	3	0,8	1,4	4	3,2	5,2	3,2	1,2	-6,2	5,4	3,8	4,1

* = προβολή, κατ' εκτίμηση

= IMF, World Economic Outlook, October 2010, σελ.177-184.

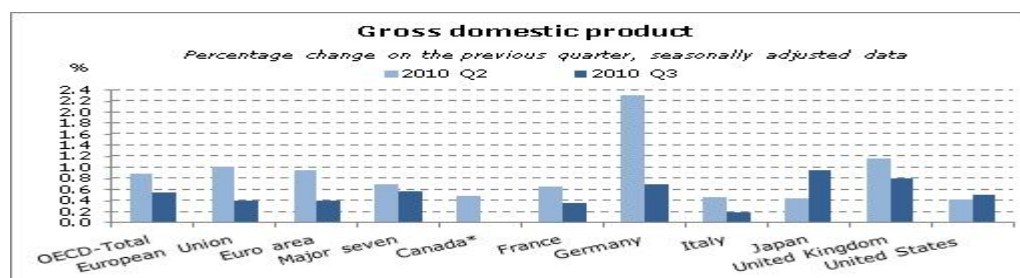
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/>

Πηγή: IMF, World Economic Outlook (WEO), October 2011, σελ.177-185.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>** = WEO Update, (24/1/2012) <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/update/01/index.htm>

Οι φθίνοντες ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ των ΗΠΑ – κατά την εξεταζόμενη περίοδο (2007-2011) είναι συγκριτικά καλύτεροι της Ιαπωνίας, της ΕΕ, της Ρωσίας (που όμως ξεπερνά τις ΗΠΑ το 2010), αλλά χειρότεροι των αναδυομένων οικονομιών (πληρέστερο διάγραμμα στο αντίστοιχο παράρτημα διαγραμμάτων και Πινάκων).

Επίσης, οι καλές επιδόσεις της **Γερμανίας** - ιδιαίτερα το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο του 2010 - δεν αντισταθμίζουν εκείνες των Ευρωπαϊών εταίρων της:

OECD, Quarterly National Accounts - GDP Growth - Third Quarter 2010, OECD
http://www.oecd.org/document/1/0,3343,en_2649_33715_46471169_1_1_1_1,00.html.

Η **Γερμανία** ήρθε 2^η στις εξαγωγές προϊόντων το 2009- μετά την **Κίνα** – στην κατάταξη του ΠΟΕ (Πίνακες Α.6-Α.9) και 3^η στις εξαγωγές εμπορικών υπηρεσιών μετά τις **ΗΠΑ** και την **Αγγλία**. Ωστόσο, το 2010 κατήλθε στην 3^η θέση των 20 πρώτων εξαγωγέων προϊόντων –καθόσον την 2^η θέση κατέλαβαν οι **ΗΠΑ** – ενώ αναφορικά με τις υπηρεσίες ανέβηκε στην 2^η θέση, αμέσως μετά τις ΗΠΑ και υποσκελίζοντας την Αγγλία.

Οι χειρότερες επιδόσεις στην μεταβολή του ΑΕΠ, μεταξύ των G20, αφορούν την **Ιταλία** για τα έτη 2007, 2008 και 2010 (: 1,5%, -1,3%, 1,3% αντίστοιχα)· εξαίρεση αποτελεί η επιδείνωση της **Ρωσίας** το 2009, με (-)7,8%.

Επίσης, την **Γαλλία** για το 2010 που είχε τον 2^ο κατά σειρά μικρότερο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ με 1,4%, ενώ για το 2011 είναι η **Ιταλία** πάλι που έχει τον 2^ο κατά σειρά μικρότερο ρυθμό: 0,4%. Ενώ για τα προηγούμενα έτη, οι **ΗΠΑ** κατείχαν αυτή τη θέση για το 2007 (ήτοι: 1,9%), και το 2008 - 2009 την κατείχε η **Ιαπωνία** (-1,2% και -6,3%).

Ακόμη, η **Αγγλία** βρίσκεται στην 3^η θέση για τις μικρότερους ρυθμούς μεταβολής για τα έτη 2010 και 2011 (1,4% και 0,9% αντίστοιχα). Ενώ στη θέση αυτή βρισκόταν το **Μεξικό** για το 2009 (-6,2%), οι **ΗΠΑ** για το 2008(-0,3%), και η **Σαουδική Αραβία** για το 2007 (2%).

Ωστόσο, για την **Σαουδική Αραβία** είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι από το 2003 (αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ) εμφανίζει υψηλούς ρυθμούς θετικής μεταβολής του ΑΕΠ της (7,7%) που επιβραδύνονται σταδιακά λίγο πριν ξεσπάσει η πρόσφατη

παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση για να φτάσει το επίπεδο του 2% το 2007 και να ξανά-ανέβει αμέσως μετά – το 2008 – στο 4,2% για το 2008 και 4,1% το 2010.

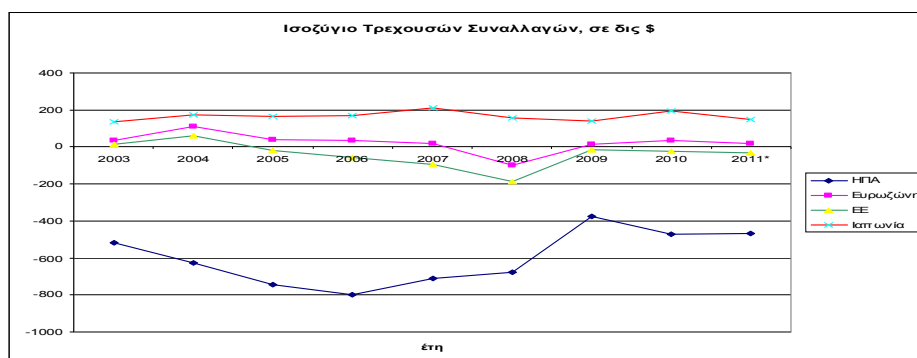
Προφανώς, η άνοδος των τιμών πετρελαίου (που εξάγει κατ' εξοχήν) συνέβαλε στο να ωφελείται από τις κρίσεις. Εξάιρεση αποτελεί το 2009, όπου το κόστος διάσωσης της οικονομίας του Ντουμπάϊ συνετέλεσε σε απόδοση μόλις 0,9% σε ρυθμό μεταβολής (η Σαουδική Αραβία λειτουργεί ως τοπικός ηγεμών της περιοχής).

Αντίθετα, τον μεγαλύτερο ρυθμό θετικής μεταβολής του ΑΕΠ – μεταξύ των G20 – παρουσιάζει η **Κίνα**, σε όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Επίσης, το ΑΕΠ της **Κίνας** – από το 2009 και μετρούμενο με Ισοτιμίες Αγοραστικής Δύναμης - ξεπέρασε εκείνο της **Ιαπωνίας**, κι έγινε η δεύτερη μεγάλη οικονομία μετά τις **ΗΠΑ** (WTO. Trade Profiles 2009, 2010, 2011. <http://stat.wto.org>).

Η **Ρωσία**, από την ύφεση (-)7,8% του 2009, ανεβαίνει στο 4% το 2010, ενώ το 2008 είχε εξίσου θετικό πρόσημο 5,2% χάρη στις πωλήσεις ενεργειακού ανεφοδιασμού (Πίνακας). Η **Ινδία**, είχε συνεχώς θετικό πρόσημο μεταβολής ΑΕΠ –το υψηλότερο μετά την Κίνα - με μια μικρή σχετική επιβράδυνση. Η **Βραζιλία** είχε έντονες διακυμάνσεις από 5,2% το 2008, σε (-) 0,6% το 2009, για να ανέλθει εν συνεχεία στο 7,5% το 2010.

Συμπερασματικά, η οικονομία των ΗΠΑ παραμένει ισχυρότερη των εταίρων της, παρά τους μικρούς αριθμούς μεγέθυνσης ή το πλήγμα της κρίσης, και παρά τα διπλά ελλείμματα. Οι αποδόσεις των ΕΕ και της Ιαπωνίας ήσαν χειρότερες, ενώ οι θεαματικοί ρυθμοί ανάπτυξης των αναδυομένων, ακόμη απέχουν από το να απειλήσουν το μέγεθος της αμερικανικής οικονομίας (προπαντός αν λάβουμε υπόψη την αμερικανική τεχνολογική πρόοδο και τους ανεπτυγμένους θεσμούς).

Ιδιαίτερα τώρα, ως προς το έλλειμμα του αμερικανικού Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, βλέπουμε ότι η μείωση της εμπορικής δραστηριότητας (ως συνεπακόλουθο της κρίσης) συνετέλεσε ώστε το έλλειμμα των **ΗΠΑ** να μειωθεί από (-) 5% του ΑΕΠ το 2008 σε (-)2,7% το 2009, για ν' αρχίσει να διευρύνεται και πάλι από το 2010, αλλά με μικρότερο ρυθμό, από ότι πριν την κρίση.

Πηγή: IMF, World Economic Outlook, Σεπτεμβ. 2011, σελ.195. Ο αντίστοιχος Πίνακας στο παράρτημα των Πινάκων Α, καθώς και ένα πληρέστερο γράφημα στα Διαγράμματα. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

Από την άλλη μεριά, ο παρακάτω Πίνακας δείχνει καλύτερα πώς το ΙΣΤ και κατ' επέκταση το ΑΕΠ της **Σαουδικής Αραβίας** ευνοήθηκε από την αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ το 2003 και την άνοδο των τιμών πετρελαίου (όπως επίσης και οι πετρελαιοπαραγωγοί εταιρείες που είναι εγκατεστημένες στο έδαφός της). Δηλαδή, το πλεόνασμα της Σαουδικής Αραβίας αυξήθηκε από 6,3% του ΑΕΠ το 2002 σε 13,1% το 2003, 20,8% το 2004 για να συνεχίσει ανοδικά στο 27,8% το 2006 και 2008, με μια ενδιάμεση μείωση λόγω της κρίσης στο 24,3% το 2007. Η προσωρινή κάμψη της ζήτησης από την κρίση και η διάσωση του Ντουμπαί, πρόσκαιρα μείωσαν τα πλεονάσματά της αφού το 2011 εκτιμάται ότι φτάνουν κοντά στα προ της κρίσης επίπεδα.

Το πλεόνασμα της Γερμανίας κινείται σε πολύ μικρά επίπεδα ποσοστού του ΑΕΠ, ενώ το ΙΣΤ της Γαλλίας, Αγγλίας και Ιταλίας κινείται με αρνητικούς ρυθμούς ύφεσης. Το πλεόνασμα της Ιαπωνίας εξελίσσεται θετικά με μικρές διακυμάνσεις.

Αντίθετα το πλεόνασμα της Κίνας έφθασε το υψηλότερο ποσοστό του ΑΕΠ το 2007 (10,1%) για να συρρικνωθεί δραστικά από το 2009 και μετά, αφού σ' αυτό συνέβαλαν όχι μόνον η μείωση της Ζήτησης λόγω της κρίσης, αλλά και οι αμερικανικές πιέσεις για ανατίμηση του κινέζικου νομίσματος. Έτσι, εκτιμάται ότι, το ποσοστό του πλεονάσματος ΙΣΤ/ΑΕΠ της Κίνας έφτασε σε παρεμφερές επίπεδο με εκείνο της Ρωσίας, το 2011.

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (ΙΣΤ), ως % του ΑΕΠ το διάστημα : 2002 – 2011.

Χώρα ή περιφέρεια	2002#	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Αναπτυγμένες οικονομίες	-0,8	-0,7	-0,7	-1,2	-1,2	-0,9	-1,2	-0,2	-0,2	-0,3
Αναδιδόμενες και Αναπτυσσόμενες		1,9	2,4	3,8	5	4	3,6	1,6	2	2,4
Ευρωπαϊκή Ένωση		0,1	0,4	-0,1	-0,4	-0,6	-1	-0,1	-0,1	-0,2
Ευρωζώνη ¹	0,7	0,4	1,1	0,4	0,3	0,2	-0,7	0,1	0,3	0,1
Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη	-3,1	-4,1	-5,6	-5,2	-6,8	-8,4	-8,3	-3,1	-4,6	-6,2
Κοινοπολιτεία ανεξάρτητων χωρών *	6,5	6,2	8,2	8,7	7,4	4,2	4,9	2,5	3,8	4,6
Αναπτυσσόμενη Ασία	2,5	2,8	2,6	3,4	5,6	6,6	5,6	3,7	3,3	3,3
Λατινική Αμερική και Καραϊβική	-0,9	0,5	1	1,4	1,6	0,4	-0,7	-0,6	-1,2	-1,4
Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική	4	6,5	9,5	16	18	14,2	15	2,4	7,7	11,2
Υποσαχάρια Αφρική *	-3,7	-2,8	-1,4	-0,6	4,3	1,6	0,1	-2,3	-1,2	0,6
ΗΠΑ	-4,3	-4,7	-5,3	-5,9	-6	-5,1	-4,7	-2,7	-3,2	-3,1
Γερμανία	2	0,4	1,1	0,4	0,3	0,2	-0,7	0,1	0,3	0,1
Γαλλία	1,2	0,7	0,5	-0,5	-0,6	-1	-1,7	-1,5	-1,7	-2,7
Ιταλία	-0,8	-1,3	-0,9	-1,7	-2,6	-2,4	-2,9	-2,1	-3,3	-3,5
Ιαπωνία	2,9	3,2	3,7	3,6	3,9	4,8	3,2	2,8	3,6	2,5
Αγγλία	-1,7	-1,6	-2,1	-2,6	-3,4	-2,6	-1,6	-1,7	-3,2	-2,7
Καναδάς	1,7	1,2	2,3	1,9	1,4	0,8	0,3	-3	3,1	-3,3
Ν. Κορέα	0,9	2,4	4,5	2,2	1,5	2,1	0,3	3,9	2,8	1,5
Αυστραλία	-3,6	-5,2	-6	-5,7	-5,3	-6,2	-4,5	-4,2	-2,7	-2,2
Νότιος Αφρική	0,8	-1	-3	-3,5	-5,3	-7	-7,1	-4,1	-2,8	-2,8
Τουρκία	-0,3	-2,5	-3,7	-4,6	-6,1	-5,9	-5,7	-2,3	-6,6	-10
Ρωσία	8,4	8,2	10,1	11,1	9,5	5,9	6,2	4,1	4,8	5,5
Κίνα	2,4	2,8	3,6	5,9	8,6	10,1	9,1	5,2	5,2	5,2
Ινδία	1,4	1,5	0,1	-1,3	-1	-0,7	-2	-2,8	-2,6	-2,2
Ινδονησία	4	3,5	-0,2	-1	3	2,4	0	2,5	0,8	0,2
Σαουδική Αραβία	6,3	13,1	20,8	28,5	27,8	24,3	27,8	5,6	14,9	20,6
Αργεντινή	8,5	6,3	1,7	2,6	3,2	2,4	1,5	2,1	0,8	-0,3
Βραζιλία	-1,5	0,8	1,8	1,6	1,2	0,1	-1,7	-1,5	-2,3	-2,3
Μεξικό	-2	-1	-0,7	-0,6	-0,5	-0,9	-1,5	-0,7	-0,5	-1

* = όπως νοείται στο WEO του ΔΝΤ

= IMF, World Economic Outlook, October 2010, σελ.195-200.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/>

Πηγή: IMF, World Economic Outlook (WEO), September 2011, σελ.196-201.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

1. Ευρωζώνη = το άθροισμα των εθνικών ισοζυγίων,

Αναφορικά τώρα με τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις η ελκυστικότητα της αμερικανικής οικονομίας, καθιστά τις ΗΠΑ - τον Ιούνιο του 2010 - την 2^η κατά-σειρά-προτίμησης χώρα προορισμού των ΑΞΕ (ΑΔΕ) μετά την Ολλανδία, ενώ η Κίνα έπεται στην 4^η σειρά και ακολουθούν η Αγγλία και η Γαλλία. Το ίδιο συνέβαινε και τον Ιούνιο 2009, με την μόνη διαφορά ότι η Γαλλία προηγείτο της Αγγλίας. Η

Γερμανία έπεται. Ενώ, όσον αφορά τις εξερχόμενες ΑΞΕ, οι ΗΠΑ έρχονται στην 1^η θέση το 2010, ενώ το 2009 κατείχαν την 2^η :

Inward Direct Investment Posistions: Top Ten Economies, in millions \$
Εισερχόμενες Άμεσες Επενδύσεις : Οι 10 μεγαλύτερες οικονομίες σε εκτ. \$

	2010		2009
Ολλανδία	3.035.874	Ολλανδία	3.029.355
ΗΠΑ	2.342.829	ΗΠΑ	2.114.501
Λουξεμβούργο	1.865.465	Λουξεμβούργο	1.772.077
Κίνα (P.R.mainland)	1.569.606	Κίνα(P.R.mainland)	1.232.496
Ηνωμένο Βασίλειο	1.069.714	Ηνωμένο Βασίλειο	1.027.304
Γαλλία	1.004.140	Γαλλία	1.031.834
Κίνα-Χονγκ-Κονγκ	985.416	Κίνα-Χονγκ-Κονγκ	845.721
Γερμανία	910.392	Γερμανία	937.378
Βραζιλία	651.041	Καναδάς	523.197
Ισπανία	575.114	Ισπανία	594.830
Λοιποί	7.606.653	Λοιποί	6.432.669
Σύνολο	21.616.243	Σύνολο	19.541.361

IMF, (10/1/2012), <http://cdis.imf.org> , <http://elibrary-data.imf.org/Report.aspx?Report=11666810>

Outward Direct Investment Posistions: Top Ten Economies, in millions \$
Εξερχόμενες Άμεσες Επενδύσεις: Οι 10 μεγαλύτερες οικονομίες σε εκτ.\$

	2010	2009
Ολλανδία	3.782.803	3.695.948
ΗΠΑ	3.906.231	3.547.038
Λουξεμβούργο	1.902.344	1.798.698
Ηνωμένο Βασίλειο	1.623.120	1.661.850
Γαλλία	1.559.844	1.530.067
Γερμανία	1.405.824	1.285.153
Ελβετία	885.139	775.113
Ιαπωνία	831.076	740.927
Κίνα-Χονγκ-Κονγκ	812.955	715.872
Καναδάς	616.134	593.523
Λοιποί	4.555.775	3.845.735
Σύνολο	21.883.245	20.189.925

IMF, (10/1/2012), <http://cdis.imf.org> , <http://elibrary-data.imf.org/Report.aspx?Report=11666810>

Ακόμη, δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι οι ΗΠΑ είχαν ήδη κι έχουν εξαιρετικά ανεπτυγμένη τεχνολογία, που συμβάλλει στην ανάπτυξη . Ειδικά το 2007, οι **ΗΠΑ** ξόδεψαν 2,67% του ΑΕΠ για Έρευνα & Τεχνολογία,. Ανέβασαν το ποσοστό το 2008 παρά την κρίση, ενώ η Αγγλία το μείωσε για να το ξανα- ανεβάσει το 2009, σε χαμηλότερο ποσοστό. Ενώ οι: Ρωσία, Καναδάς, Γαλλία, Ιταλία, τις μείωσαν ελαφρά το 2007 και τις ανέβασαν το 2009, όπως και οι περισσότερες χώρες. Όμως, συγκριτικά με τους πόρους που αφιερώνουν για Έρευνα & Τεχνολογία (R&D), οι

ΗΠΑ έπονται της **Ιαπωνίας** το 2007 (3,45% του ΑΕΠ) , και της **Ν. Κορέας** (3,21% ΑΕΠ) (Πίνακας παρακάτω) .

Δαπάνες για ΕΡΕΥΝΑ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ως % επί του ΑΕΠ

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΗΠΑ	2.57	2.61	2.67	2.79		
Καναδάς	2,05	1,97	1.91	1.84	1.95	
Ιαπωνία	3,33	3,4	3,44	3,45		
Γαλλία	2,11	2,1	2.08	2.12	2.23	
Αγγλία	1.73	1.75	1.78	1.77	1.87	1,82
Γερμανία	2,49	2,53	2.53	2.68	2.82	
Ιταλία	1,09	1,13	1.18	1.23	1.27	
Ρωσία	1,07	1,07	1.12	1.04	1.25	
Αργεντινή	0,46	0,49	0,51	0,52		
Βραζιλία	0,97	1	1,1	1,08		
Μεξικό	0.41	0.39	0,37	...		
Τουρκία	0,59	0,58	0.72	0.73	0.85	
Νότιος Αφρική	0,92	0,95	0,93	0,93		
Σαουδική Αραβία	0,04	0,04	0.05	0.05	0.08	
Ινδία	0.78	0.77	0,76	...		
Ινδονησία	0,05	...	...	...	0,08	
Κίνα	1.32	1.39	1.40	1.47		
Αυστραλία	...	2,18	...	2,35		
Νότιος Κορέα	2,79	3,01	3,21	3,36		

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators. Τελευταία πρόσβαση 14/8/2012

<http://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS/countries>

Ακόμη, η Βραζιλία, αν και δαπανούσε το 2003 μόλις 0,95% του ΑΕΠ της, το 2009 το ανέβασε στο 1,08%, το 2008.⁸⁹ Εντούτοις, επειδή το ΑΕΠ των ΗΠΑ είναι υψηλότερο σε αξία (Πίνακες σχετικοί με το ΑΕΠ) καθότι οι ΗΠΑ ήταν και είναι η μεγαλύτερη σε μέγεθος οικονομία, τα ποσά που δαπάνησαν οι ΗΠΑ για Έρευνα & Τεχνολογία (R & D) ήσαν υψηλότερα των άλλων χωρών.

Ωστόσο παρά τα ελλιπή στοιχεία του παραπάνω Πίνακα, εκείνο που μπορεί να ειπωθεί είναι ότι, τα ισχυρά κράτη επιχειρούν να μην μειώσουν το ποσοστό που αφιερώνουν στην ήπια ισχύ που εξαρτάται από τις δαπάνες για Έρευνα & Τεχνολογία'. Κι αυτό, παρά τα προγράμματα στήριξης και τις δυσκολίες της κρίσης - ιδιαίτερα για τις ανεπτυγμένες χώρες. Αλλά, όσο κι αν οι δαπάνες για R&D είναι πιθανόν να καταλήξουν σε θετικές εξωτερικές οικονομίες (καινοτομίες, κ.ά) και γενικά –ενδεχομένως - να βελτιώσουν την ήπια ισχύ, ή ακόμη την ίδια την ‘σκληρή ισχύ’ (τεχνολογικές βελτιώσεις του στρατιωτικού εξοπλισμού, κ.ά), τα αποτελέσματά

τους έχουν έναν μακροπρόθεσμο (κι αβέβαιο) χαρακτήρα. Επειδή η παρούσα διατριβή, αποβλέπει στις ήδη παρατηρούμενες γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης, ο τομέας της R&D δεν θα με απασχολήσει περισσότερο.

Αντίθετα, τα στοιχεία για τις Αμυντικές Δαπάνες που αφορούν άμεσα την ‘σκληρή ισχύ’ επιτρέπουν τις παρακάτω παρατηρήσεις:

ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ως % επί του ΑΕΠ

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΗΠΑ	4	4	4	4,3	4,8	4,8
Καναδάς	1,2	1,2	1,2	1,3	1,5	1,4
Ιαπωνία	1	1	0,9	0,9	1	1
Γαλλία	2,5	2,4	2,3	2,3	2,5	2,3
Αγγλία	2,4	2,4	2,3	2,5	2,7	2,7
Γερμανία	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4
Ιταλία	1,9	1,8	1,7	1,8	1,8	1,8
Ρωσσία	3,7	3,6	3,4	3,5	4,4	4
Αργεντινή	0,9	0,9	0,9	0,8	1	0,9
Βραζιλία	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6
Μεξικό	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Τουρκία	2,5	2,5	2,2	2,3	2,7	2,4
Νότιος Αφρική	1,7	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2
Σαουδική Αραβία	8	8,3	9,2	8	11,1	10,4
Ινδία	2,8	2,5	2,3	2,5	2,6	2,4
Ινδονησία	1,2	1,1	1,2	1	0,9	1
Κίνα	2	2,1	2,1	2	2,2	2
Αυστραλία	2	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Νότιος Κορέα	2,6	2,6	2,6	2,8	2,9	2,7

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators. Πρόσβαση Φεβρουάριος 2012. Τελευταία πρόσβαση Αύγουστος 2012.

<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS/countries>

Για τις ΗΠΑ, ο λόγος των αμυντικών δαπανών ως προς το ΑΕΠ ήταν όχι μόνο ο 2^{ος} κατά σειρά μεγαλύτερος – μετά από τον αντίστοιχο της Σαουδικής Αραβίας- μεταξύ των εταίρων G20 (και κατά τη διάρκεια της κρίσης) - αλλά επιπλέον ανέβηκε περισσότερο το 2008, ενώ σε όποιους από τους άλλους εταίρους ανέβηκε, τούτο συνέβη σε μικρότερο ποσοστό. Όσο για το 2009, οπότεν το ΔΝΤ διαπιστώνει τα πρώτα σημεία οικονομικής ανάκαμψης, οι περισσότερες χώρες – συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ - έσπευσαν να διαθέσουν συμπληρωματικούς πόρους στην ‘σκληρή ισχύ’, δηλ. στις στρατιωτικές τους δαπάνες.

Πράγματι, ο λόγος των αμερικανικών αμυντικών δαπανών προς το ΑΕΠ ήταν σταθερός στο 4% του ΑΕΠ για το διάστημα 2005-7, και μάλιστα ανήλθε στο 4,3% το 2008 – ήτοι, διαφορά +0,3%. Συγκριτικά, για τον Καναδά (το αντίστοιχο ποσοστό) ανήλθε κατά 0,1% δηλ. 1,3% το 2008 (παραπάνω Πίνακας). Για την Αγγλία, το ποσοστό σημείωσε αύξηση 0,2 μονάδες (δηλ. 2,5% το 2008), όπως και για Ινδία 0,2% (ήτοι τιμή: 2,5%) και Ν. Κορέα κατά 0,2% (2,8%). Αντίστοιχα για την Ιταλία : αύξηση 0,1% (1,8%) · για την Ρωσία 0,1% (3,5%), την Τουρκία 0,1% (2,3%). Ενώ το 2009, σε όλους τους G20 σημειώθηκε αύξηση.

Αλλά, και για το διάστημα από το 1997 έως το 2008, το ΔΝΤ πιστοποιεί ότι οι ΗΠΑ είχαν τις περισσότερες αυξανόμενες αμυντικές δαπάνες, από όλους τους άλλους εταίρους G20.⁶⁹ Καθόσον, και πάλι ισχύει η παρατήρηση, ότι επειδή το ΑΕΠ των ΗΠΑ είναι υψηλότερο σε αξία καθότι ήταν και είναι η μεγαλύτερη σε μέγεθος οικονομία, τα ποσά που δαπάνησαν οι ΗΠΑ ήσαν υψηλότερα των άλλων χωρών

Στη συνέχεια, εξετάζοντας το Ποσοστό των Αμυντικών Δαπανών επί των Δαπανών Κεντρικής Κυβέρνησης (παρακάτω Πίνακας), φαίνεται ότι και η Κίνα αύξησε σημαντικά το ποσοστό των στρατιωτικών της δαπανών, όπως και η Γερμανία κατά τι. Πάντως, οι ΗΠΑ έρχονται πρώτοι μεταξύ των 10 μεγαλύτερων καταναλωτριών χωρών σε αμυντικές δαπάνες, ακόμη και για το 2010 (παρακάτω Πίνακας).

Συμπερασματικά, περισσότερο ενισχυμένες φαίνονται οι πλεονασματικές-στο-Ισοζύγιο-Τρεχουσών-Συναλλαγών χώρες και οι λιγότερο αδύναμες στα δημοσιονομικά μεγέθη. Στην Ανατολική Ασία, η **Κίνα** προηγείται σε ρυθμούς ανάκαμψης. Όσον αφορά τη **Σαουδική Αραβία** και τη **Ρωσία**, τα έσοδα από το πετρέλαιο μόνο, δεν είναι ικανοποιητικές προϋποθέσεις ανάπτυξης κι ισχύος. Ακόμη, παρόλο που βελτιώθηκαν οι ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ των ανεπτυγμένων χωρών εν τούτοις, η μεγέθυνση του ΑΕΠ των Ασιατικών αναδυόμενων οικονομιών είναι μεγαλύτερη των περισσότερων πλουσιών χωρών. Η κρίση και το σχετικό κόστος ΔΣΟΠ φαίνεται να είχαν δυσμενέστερες συνέπειες στην οικονομική ισχύ για την Ευρώπη κι Ιαπωνία, συγκριτικά με τις ΗΠΑ και χώρες BRIC. Προπαντός για την Ευρώπη, αν αναλογισθούμε τις κρίσεις χρέους του 2010-11.

Έτσι, αν και οι ΗΠΑ εξασθένησαν, οι παραδοσιακοί εταίροι τους εξασθένησαν περισσότερο · και νέοι ανταγωνιστές (από τις αναδυόμενες δυνάμεις, πχ Κίνα) δεν είναι αρκετά ισχυροί ώστε να ηγηθούν της παγκόσμιας οικονομίας ή να γίνουν απειλητικοί ανταγωνιστές.

ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ως % επί των Κυβερνητικών Δαπανών

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΗΠΑ	18,9	18,8	18,6	18,8	18,0	17,9
Καναδάς	6,5	6,7	7,1	7,3	7,5	7,5
Ιαπωνία	...	...	6,3	5,9	5,3	5,5
Γαλλία	5,4	5,3	5,3	5,2	5,3	4,6
Αγγλία	5,9	5,9	5,9	5,8	5,8	5,8
Γερμανία	4,4	4,3	4,5	4,6	4,5	4,3
Ιταλία	4,8	4,5	4,3	4,5	4,1	4,3
Ρωσσία	...	18,4	15,0	16,3	14,0	14,1
Αργεντινή	...	...	...	...	...	...
Βραζιλία	...	6	5,6	5,5	6,0	5,9
Μεξικό	...	...	...	...	...	...
Τουρκία	...	11,5	8,9	10,3	9,7	9,4
Νότιος Αφρική	5,6	4,7	4,3	4,1	4,0	3,8
Σαουδική Αραβία	...	...	...	...	...	...
Ινδία	18,6	16,6	15,5	14,8	16,2	16,0
Ινδονησία	...	6,1	6,9	5,2	5,5	7,1
Κίνα	18,3	17,9	11,6	16,1	...	...
Αυστραλία	7,6	7,6	7,7	7,7	7,3	7,5
Νότιος Κορέα	13,3	12,9	13,1	13,6	13,4	13,7

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators. Τελευταίες προσβάσεις Φεβρουάριος 2012 και 14/8/2012.

<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.ZS/countries>

**The top 10 military spenders in 2010, in \$ (US) at market exchange rates.
(Οι 10 μεγαλύτερες καταναλώτριες χώρες αμυντικών δαπανών, σε \$).**

Κατάταξη	Χώρες	Δαπάνες 2010 (\$ δις)	Διαφορά 2009-10 (%)	Διαφορά 2001-10 (%)	Μερίδιο του ΑΕΠ (%)
1	ΗΠΑ	698	2.8	81.3	4.8
2	Κίνα	(119)	3.8	189	(2.1)
3	Ηνωμένο Βασίλειο	59.6	-0.8	21.9	2.7
4	Γαλλία	59.3	-8.4	3.3	2.3
5	Ρωσία	(58.7)	-1.4	82.4	(4)
6	Ιαπωνία	54.5	0.8	-1.7	1
7	Σαουδική Αραβία	45.2	4	63	10.4
8	Γερμανία	(45.2)	-1.3	-2.7	(1.3)
9	Ινδία	41.3	-2.8	54.3	2.7
10	Ιταλία	(37)	0.3	-5.8	(1.8)
	Κόσμος	1630	1.3	50.3	2.6

Stocholm International Peace Research Institute. (11/4/2011). 'Background paper on SIPRI military expenditure data, 2010'. <http://www.sipri.org/research/armaments/milex/factsheet2010>

(συνέχεια των συμπερασματικών παρατηρήσεων)

Ήδη, στις 30/1/2010, ανακοινώθηκε στους Financial Times (παράκειται στην Ναυτεμπορική, 1/2/2010, σ. 23 και Economist, 6/2/2010), η πώληση αμερικανικών όπλων αξίας \$ 6,4 δις στην Ταϊβάν – την οποία η Κίνα επιθυμεί να προσαρτήσει στην επικράτειά της, ενώ ταυτόχρονα, το SBC-Bloomberg πρόσθεσε την αναγγελία ενός νέου Ρώσικου μαχητικού αεροσκάφους τύπου Σουκόϊ στο Κινεζικό οπλοστάσιο.

Επομένως πάλι, με την έναρξη της ανάκαμψης, οι χώρες άρχισαν πάλι να συμπεριφέρονται όπως περιγράφει η ρεαλιστική σχολή, ενώ στις κρίσεις τείνουν να συμπεριφέρονται περισσότερο σύμφωνα με τον θεσμικό φιλελευθερισμό, συνηγορώντας έτσι στην άποψη του Keohane για τα καθεστώτα, ότι δηλ. συμβάλλουν στη διατήρηση της τάξης «Μετά την Ηγεμονία» της υπερδύναμης (Keohane, (1984).

Οι δυσμενείς συνέπειες των μέτρων στήριξης – πιο σημαντικές για τις ανεπτυγμένες χώρες-μέλη των G20 – έθεσαν επί τάπητος και τον τρόπο με τον οποίο θα επιτύχουν τη δημοσιονομική προσαρμογή. Ένας τρόπος διαχείρισης των δημοσιονομικών είναι και οι δημοσιονομικοί κανόνες που συμβάλλουν τοιούτοτρόπως, στη ανάνηψη ισχύος των ανεπτυγμένων χωρών. Στο Παράρτημα Β παρουσιάζεται σχετική έρευνα του ΔΝΤ.

B.1.Γβ.6.ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Δείξαμε λοιπόν, ότι ο Διακρατικός Συντονισμός μακρο-Οικονομικών Πολιτικών κατά την πρόσφατη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση (2007-8) πέτυχε από την άποψη ότι τα κράτη συμφώνησαν και εφάρμοσαν παράλληλα, επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, αλλά με διαφορετικό τρόπο το καθένα. Επίσης πέτυχε, από την άποψη ότι ήδη από το καλοκαίρι-φθινόπωρο του 2009, το ΔΝΤ έκανε λόγο για σημεία ανάκαμψης που επιβεβαιώθηκαν από τον Ιανουάριο 2010.

Αν και γενικά, το κόστος ή το όφελος του Διακρατικού Συντονισμού είτε δεν είναι εξ ολοκλήρου μετρήσιμο (π.χ. σταθερότητα, στήριξη εγχώριων πολιτικών, ανταλλάγματα-διαπραγματεύσεις κ.α) είτε είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί, χαρακτηριστικό είναι το ακόλουθο συμβάν της Συμφωνίας της Πλάζα (1985) – όταν οι G7 διαχειρίζονταν τις κρίσεις - που δείχνει για άλλη μια φορά ότι εθνικό συμφέρον εστιάζεται στα σχετικά κέρδη κι όχι στα απόλυτα. Αρχικά λοιπόν, οι ΗΠΑ είχαν προτείνει: να αναλάβουν οι ίδιες το 25% του συνολικού κόστους παρέμβασης στις αγορές συναλλάγματος, το ίδιο επίσης η Γερμανία κι η Ιαπωνία · η Γαλλία και η

Αγγλία από 12,5% η κάθε μία. Τελικά, κατέληξαν να αναλάβουν οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία το 60% του συνολικού κόστους εκάστη, ενώ η Γερμανία το 25%, η Αγγλία το 5% και η Γαλλία το 10%. Σύμφωνα με στοιχεία των μελετητών (Χαζάκης, 2005, σ. 135): «η εκ των υστέρων αποτίμηση του κόστους έδειξε την δαπάνη των ΗΠΑ στα 3,2 δις δολάρια, ενώ για τους υπόλοιπους περίπου 5 δις δολάρια».

Ανάλογα και στην πρόσφατη διεθνή κρίση, η κατανομή του κόστους του ΔΣΟΠ δεν φαίνεται να είναι ‘δίκαιη’. Το κόστος είχε την τάση να επιμεριστεί και να μην επιβαρυνθούν περισσότερο οι χώρες από τις οποίες ξεκίνησε κι εξαπλώθηκε η κρίση (αναλογικά με το μερίδιο ευθύνης).

Ωστόσο, ως προς τα άμεσα αποτελέσματα, η κρίση (2008-9) φαίνεται να λειτούργησε σαν καταλύτης, ώστε να ενταθούν οι προγενέστερες διαρθρωτικές αδυναμίες των χωρών, τόσο όσον αφορά την εξωτερική θέση τους αλλά και τα δημόσια ελλείμματά τους. Φερ’ ειπείν, η χαρακτηριστική επιδείνωση των δεικτών των ΗΠΑ, ή το ότι, η Ευρώπη φαίνεται να έχει χάσει περισσότερο σε δυναμικότητα ανάπτυξης, μετά την αναθεώρηση του ΑΕΠ του ΔΝΤ (2010, 2011), συγκριτικά με τους άλλους πόλους του G20 (ΗΠΑ, BRIC). Το ίδιο θα μπορούσαμε να πούμε και για την Ιαπωνία, όμως η δυσμενέστερη θέση της χώρας είναι συνέχεια των συνεπειών της προηγούμενης μεγάλης κρίσης της Α. Ασίας (1997-8).

B.1.Δ. ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΔΝΣ ΚΑΙ G20

B.1 Δ1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επόμενη ενότητα εστιάζει στα ερωτήματα: ‘Γιατί δεν λειτούργησε η Προσαρμογή στην κρίση 2008-9’; ‘Γιατί οι G20 δεν μπορούν οι G20 να λύσουν το πρόβλημα της Προσαρμογής μέσω αναμόρφωσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών, μέχρι το 2010, τουλάχιστον; Πώς θα είναι αποτελεσματικός ο διακρατικός συντονισμός, ώστε να ευνοείται η Προσαρμογή στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα; Ποίοι ωφελούνται από τις παγκόσμιες ανισοροπίες και ποίες οι συνέπειες;

Κατ’ αρχήν, το ζήτημα της Προσαρμογής του ΔΝΣ και οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης 2007/8 σχετίζονται βάσει του παρακάτω συλλογισμού:

Γνωρίζουμε, από την οικονομική θεωρία, ότι η Προσαρμογή των ανισοροπιών των Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΣΤ) αντιμετωπίζεται με εργαλεία της δημοσιονομικής, νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής. (Την συναλλαγματική πολιτική θα την εντάξω για τις ανάγκες του συλλογισμού εφεξής,

στην νομισματική πολιτική είτε διότι το επίπεδο των επιτοκίων της αγοράς δανειακών κεφαλαίων επιδρά στη διαμόρφωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας (Mankiw, G. (2002), σ. 447-476), είτε διότι ασκείται από την Κεντρική Τράπεζα, πάλι). Ακόμη γνωρίζουμε για την Ασυμβίβαστη Τριάδα των στόχων του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος (κατά τον Mundel) (Gilpin, R. (2007), κεφ. 9, 10). Επίσης γνωρίζουμε, ότι η δημοσιονομική πολιτική είναι (περισσότερο) αποτελεσματική στους στόχους της όταν ασκείται σε περιβάλλον σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, ενώ η νομισματική σε περιβάλλον κυμαινόμενων ισοτιμιών (Begg, D. (1998), τόμος Β', κεφ. 29). Από την άλλη μεριά, ο ηγεμονικός όμιλος των G20 χωρών σε επίπεδο κορυφής από το 2008, είναι γεωπολιτική επίπτωση της κρίσης, βάσει είτε του νεοφιλελευθερισμού είτε της συνδυαστικής προσέγγισης ρεαλισμού (ηγεμονικής σταθερότητας) και θεσμικού φιλελευθερισμού (που αναπτύσσεται στο 'Μεθοδολογικό υπόβαθρο/θεωρητικά επιχειρήματα' διατριβής), όπου οι φιλελεύθερες κατευθύνσεις μας επιτρέπουν να θεωρήσουμε θεσμούς κι οργανισμούς ως δρώντες. Εντωμεταξύ, στις υποθέσεις εργασίας, η διεθνής οικονομία θεωρείται ως μέρος της γεωπολιτικής και της 'ήπιας' ισχύος. Έτσι εφαρμόζοντας τα παραπάνω βλέπουμε ότι, στο διεθνές νομισματικό περιβάλλον των G20, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες είναι κυμαινόμενες κι η Προσαρμογή των Ανισορροπιών των ΙΣΤ μπορεί να γίνει με διακρατικό συντονισμό (ΔΣΟΠ) των G20. Συνεπώς, η αποτυχία επίλυσης της Προσαρμογής από τους G20 είναι γεωπολιτική συνέπεια αποτιμώμενη στους G20, λόγω των γεωπολιτικών διαστάσεων του ρόλου τους στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα (ΔΝΣ) και έπεται της εκδήλωσης της κρίσης.

Κατά δεύτερον, το 'γιατί οι G20 δεν πέτυχαν να συμφωνήσουν μεταξύ τους ώστε να υπάρξει Προσαρμογή μέσω μεταβολής συναλλαγματικών ισοτιμιών', είναι ένα ανοικτό ζήτημα για το οποίο ακόμη καταβάλλονται προσπάθειες, ώστε να υπάρξει συμφωνία για την επιθυμητή Προσαρμογή.

Το 2011, η Γαλλία ανέλαβε την προεδρία των G20 – με την πρόθεση να θέσει επί τάπητος το θέμα αλλαγής συναλλαγματικών ισοτιμιών για τη διόρθωση των παγκόσμιων ανισορροπιών, που πολύ είχε απασχολήσει τις ΗΠΑ αναφορικά με την ισοτιμία και την ελεύθερη διακύμανση του κινεζικού νομίσματος.⁹⁰

Η Γαλλία, είχε επανειλημμένα εκδηλώσει (στην εξεταζόμενη περίοδο) την ανησυχία της για την ανατίμηση του € - με δυσμενείς συνέπειες για τις ευρωπαϊκές εξαγωγές και την ανάκαμψη - εξαιτίας της υποτίμησης του δολαρίου και του υποτιμημένου γιουάν. Το τελευταίο, αφού υπέστη μια περιορισμένη ανατίμηση το

2008, ξαναπροσδέθηκε στο δολάριο ακολουθώντας την πτωτική πορεία της ισοτιμίας του· έπειτα, ανατιμήθηκε περιορισμένα τον Ιούνιο 2010, στις παραμονές συνόδου των G20 στο Τορόντο. Ωστόσο, οι κίνδυνοι για το €, το 2010, (λόγω της δημοσιονομικής κρίσης της Ελλάδος, Ιρλανδίας, αλλά και των δυσκολιών των Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιταλίας, Αγγλίας) ώθησαν την Γαλλία σε προσπάθεια αναμόρφωσης του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος (ΔΝΣ), μέσω της διπλής της ιδιότητας ως προεδρεύουσας των G8 και G20, για το έτος 2011. Όμως, η προσπάθειά της στάθηκε ανεπιτυχής για τα διαθέσιμα χρονικά περιθώρια και την προτεραιότητα που απέκτησε η κρίση χρέους της ευρωζώνης. Έτσι, ουσιαστικά θεσπίστηκαν μόνο ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές και δείκτες ελέγχου/παρακολούθησης της εξέλιξης του ΔΝΣ.

Όπως έχει προαναφερθεί, εκείνο που συμφώνησαν και πέτυχαν οι G20 ήταν ο διακρατικός συντονισμός με επεκτατική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, αντιμετωπίζοντας το πρόβλημα της ρευστότητας και προσπαθώντας να ενισχύσουν τη Ζήτηση. Παρά τις διετείς (2009-10) παρασκηνακές πιέσεις των ΗΠΑ (ως επί το πλείστον) για ανατίμηση του κινέζικου νομίσματος και την από Ιούνιο 2010 (σύνοδος G20 στο Τορόντο) προσπάθεια θέσπισης ορίων πλεονάσματος/ελλείμματος στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΣΤ) κάθε μέλους των G20, οι G20 δεν ομοφώνησαν με το πώς θα γίνει η Προσαρμογή των ΙΣΤ. Εμμέσως, αυτό θα αντιμετωπίζονταν από τις διαρθρωτικές αλλαγές της πραγματικής οικονομίας, ως αποτέλεσμα της δημοσιονομικής πολιτικής και της απόσυρσης των μέτρων στήριξης.

Οι ενέργειες αυτές υπαγορεύονταν αφενός, από λόγους που αφορούν την Οικονομική Επιστήμη. Τέτοιοι λόγοι είναι: εκείνοι που αφορούν την αμφισβήτηση του αλάνθαστου της αγοράς, την αμφισβήτηση παραδοσιακών εργαλείων της μονεταριστικής πολιτικής (πχ. τα επιτόκια ως ανεπαρκές εργαλείο από μόνα τους), το εύρος της κρίσης και τις εμπειρίες από προγενέστερες κρίσεις, την ανάγκη ρευστότητας κι ενίσχυσης του ρόλου του κράτους, τις ενδεδειγμένες πρώτιστες ενέργειες για την αντιμετώπιση της έλλειψης ρευστότητας και κεφαλαίου, κ.ά.. Αφετέρου όμως, υπάρχουν και οι λόγοι που σχετίζονται με τις γεωπολιτικές ανησυχίες των κρατών και τη συμπεριφορά τους, τις επιδιώξεις σχετικής ισχύος, την διάχυση της εξουσίας και τις αλλαγές στο διεθνές σύστημα. Χωρίς να παρακάμνω τους πρώτους, θ' ασχοληθώ περισσότερο με τους δεύτερους καθότι τούτο αφορά περισσότερο την Διεθνή Πολιτική Οικονομία.

ΠΛΑΝΟ

Με αυτή την προοπτική, η διατριβή θα θέσει πρώτα τα θεμέλιά της στην έννοια και τον ρόλο της Προσαρμογής, ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζει ποίο είναι το-προς-επίλυση βασικό πρόβλημα του σύγχρονου ΔΝΣ και που έγινε οξύτερο στην πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση. Στη συνέχεια, αντιμετωπίζει τις παγκόσμιες ανισορροπίες και τον ρόλο τους. Ποίοι ωφελούνται και ποίοι όχι. Επίσης, εξετάζει γιατί δεν εξισορροπήθηκαν οι παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισορροπίες πριν τη κρίση του 2007. Επισημαίνει επίσης, ότι το θέμα της Προσαρμογής ανάγεται σε πρόβλημα επιπέδου ανάλυσης.

Μετά, εξετάζει συνοπτικά τον ρόλο του Διακρατικού Συντονισμού Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ) των G20, στη ρύθμιση των προβλημάτων του σύγχρονου ΔΝΣ και τους λόγους που άπτονται της οικονομικής θεώρησης, για τους οποίους οι G20 προτίμησαν νέο-κεϋνσιανές επιλογές, αντί της μεταβολής συναλλαγματικών ισοτιμιών, όπως επί G8. Παράλληλα, αντιμετωπίζει το ερώτημα ‘γιατί οι G20 δεν πέτυχαν να συμφωνήσουν ώστε να υπάρξει Προσαρμογή μέσω μεταβολής συναλλαγματικών ισοτιμιών ή γιατί δεν μπορούν οι G20 να λύσουν το πρόβλημα της Προσαρμογής μέσω αναμόρφωσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών.

Ωστόσο και το 2011, οι παγκόσμιες ανισορροπίες –αν και μειώθηκαν ελαφρά λόγω της κρίσης- δεν εξαλείφθηκαν. Αντίθετα, επαυξήθηκαν οι γεωπολιτικές διαστάσεις λόγω των νέων στοιχείων του ΔΝΤ, για μεγαλύτερη ανάπτυξη και μεγέθυνση στην Ασία από ότι στον υπόλοιπο κόσμο, αλλά και για προοπτικές ταχύτερης ανάκαμψης των ΗΠΑ από ότι στην Ευρώπη.

Τέλος, η παρούσα ενότητα ασχολείται με την αμφισβήτηση του δολαρίου ως διεθνές αποθεματικό νόμισμα και με τις αντιδράσεις των βασικών παικτών στα πλαίσια του ομίλου των G20. Στο μέρος αυτό, προστίθεται η θεώρηση του M. Aglietta (1984).

Επί πλέον, συνδέει το ερώτημα ‘αν είναι ο διακρατικός συντονισμός ή οι ρυθμίσεις κι η εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, εκείνο που ευνοεί τη χρηματοοικονομική σταθερότητα’, με την απάντηση ότι το παραπάνω έγκειται ‘και στα δύο’, όπως διαφωτίζει αντίστοιχη μελέτη του ΔΝΤ.⁹¹

Θα καταλήξω ότι:

- ❖ Οι αντιτιθέμενες γεωπολιτικές ανησυχίες των δύο πόλων ΗΠΑ- Κίνας και οι κινέζικες αντιστάσεις στην εξασθενημένη αμερικανική ηγεμονία, είναι η κύρια απάντηση στο ερώτημά μας. Τα αντιτιθέμενα κρατικά συμφέροντα και η ετερογένεια των μελών του G20 είναι οι βασικές αιτίες, ενώ παρατηρήθηκαν φαινόμενα που οφείλονται στη ‘σύνθετη αλληλεξάρτηση’ μεταξύ στρατιωτικού

και νομισματικού τομέα διαφορετικών χωρών. Παράδειγμα: η εξασθένιση των αμερικανικών πιέσεων επί του κινεζικού νομίσματος μετά την υποστήριξη των αμερικανικών θέσεων από την Κίνα, στο ζήτημα των κυρώσεων του ΟΗΕ εναντίον του Ιράν (Απρίλιος 2010).

- ❖ Επίσης, ότι το θέμα της προσαρμογής είναι πρόβλημα επιπέδου ανάλυσης : δηλ. η αναντιστοιχία της παγκόσμιας διάστασης των κεφαλαιακών ροών και της παγκοσμιοποίησης, με το κρατικό επίπεδο του διεθνούς συστήματος κρατών, όπου διαδραματίζεται η Προσαρμογή . Συνεπώς, η ‘συγχώνευση’ οικονομικών κρατικών δραστηριοτήτων μέσω των περιφερειακών ολοκληρώσεων, έχει καλύτερες προοπτικές ν’ απαντήσει στις προκλήσεις, εφόσον υπάρξει η ανάλογη πολιτική βούληση και στο επίπεδο του εσωτερικού των κρατών. Ωστόσο, στη περίπτωση των νομισματικών ενώσεων (πχ. ΕΕ) η Προσαρμογή νοείται μόνο μέσω κεφαλαιακών μεταβιβάσεων ή/και Δημοσιονομικής Προσαρμογής.
- ❖ Τέλος, ότι πρωτεύον ζήτημα στο πρόβλημα των παγκόσμιων μακρο-οικονομικών ανισορροπιών, είναι όταν το διεθνές νόμισμα συμπίπτει με ένα εθνικό, δηλ. του ‘ηγεμόνα’ του διεθνούς συστήματος.

B.1 Δ2.ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ

B.1 Δ2.1.ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Η θέσπιση του καθεστώτος των κυμαινομένων συναλλαγματικών ισοτιμιών από τη δεκαετία του 1970, σε συνδυασμό με την ηγεμονική θέση του δολαρίου στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα, ανέδειξε το πρόβλημα: αφενός να μην υπάρχει σαφής μηχανισμός Προσαρμογής των Ισοζυγίων Πληρωμών των ελλειμματικών και πλεονασματικών χωρών, αφετέρου η χρήση ενός εθνικού νομίσματος ως παγκόσμιου, να έχει ασύμμετρες συνέπειες.

Η ‘Προσαρμογή’ είναι μία κύρια λειτουργία ενός Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος, που αφορά το, πώς οι εθνικές οικονομίες αποκαθιστούν την ισορροπία των λογαριασμών τους με το εξωτερικό.

Η εκδότης χώρα ενός παγκόσμιου νομίσματος δεν υπόκειται στους ίδιους περιορισμούς προσαρμογής του Ισοζυγίου (Πληρωμών) της, με τις άλλες χώρες: πχ οι ΗΠΑ μπορούν να αναζηματοδοτήσουν το έλλειμά τους με κεφάλαια του δικού τους νομίσματος που χρησιμοποιούνται στο εξωτερικό. Δύνανται να έχουν δημοσιονομικά και εξωτερικά ελλείμματα χωρίς αυτό να δημιουργεί ιδιαίτερα

προβλήματα, παρά μόνο για τις άλλες χώρες: Δηλαδή, αν η συναλλαγματική ισοτιμία των αποθεμάτων σε δολάρια των άλλων χωρών, υποτιμηθεί σε όρους αγοραστικής δύναμης. Αυτή άλλωστε, είναι ‘η παγίδα του δολαρίου’ στην οποία έχει περιπέσει σήμερα η Κίνα.

Παλαιότερα, στο καθεστώς σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods (1944 - 1971) το κόστος προσαρμογής, το επωμιζόταν η ελλειμματική χώρα. Στη συνέχεια, μετά την επικράτηση των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών των κυριότερων νομισμάτων, η Προσαρμογή των παγκόσμιων μακρο-οικονομικών ανισοροπιών διεξάγεται διαμέσου του Διακρατικού Συντονισμού Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ). Πρακτικά, όσο οι χώρες προσελκύουν ξένα κεφάλαια μπορούν ν’ αποφύγουν την προσαρμογή, εφόσον τα αντίστοιχα ποσά θα συμψηφίζονται.⁹² Έτσι όμως, ευνοούνται οι μακροοικονομικές ανισοροπίες.

Ωστόσο, στην περίπτωση της ηγεμονικής δύναμης των ΗΠΑ, η ελλειμματική αυτή χώρα μπορεί να μεταφέρει το κόστος της προσαρμογής της, σε μία άλλη : π.χ. με υποχρεωτική ανατίμηση του νομίσματος άλλων χωρών (αντί της υποτίμησης του δικού της), όπως έγινε με τις δράσεις των G7 στις συμφωνίες π.χ. της Πλάζα (1985).

Αξιοσημείωτο είναι, ότι λίγο πριν την τρέχουσα κρίση - συγκεκριμένα το 2005 - είχαν διατυπωθεί προτάσεις για μια ‘νέα Συμφωνία της Πλάζα’, όπου οι κρατικές οντότητες των βασικότερων νομισμάτων (γιέν, γιουάν, ευρώ) θα έπρεπε να επιχειρήσουν μία συντονισμένη ανατίμηση του νομίσματός τους έναντι του αμερικανικού δολαρίου (Cline, W & Williamson, J., 2009).

Η υποτίμηση του αμερικανικού δολαρίου μακροπρόθεσμα, ως αποτέλεσμα της κρίσης των subprimes (2007), της μετέπειτα παγκόσμιας ύφεσης και των ενέσεων πρόσθετης ρευστότητας, δημιούργησε πολλαπλά προβλήματα στα συναλλαγματικά αποθέματα (υποτίμηση), στα συνδεδεμένα με το δολάριο εθνικά νομίσματα, αλλά και στα άλλα νομίσματα που βρέθηκαν ανατιμημένα έναντι του δολαρίου. Το τελευταίο φαινόμενο, έχει αρνητικές επιπτώσεις στις εξαγωγές, την εγχώρια Ζήτηση, την ανεργία, το κόστος δημοσιονομικής προσαρμογής, κ.ά. Ιδιαίτερα, για το διάστημα Μαρτίου –Οκτωβρίου 2009 το δολάριο σημείωσε μία διολίσθηση της τάξης του 23% ως προς ένα καλάθι νομισμάτων τα οποία σταθμίστηκαν με το ποσοστό που αντιπροσωπεύουν στο εξωτερικό εμπόριο των ΗΠΑ (Aglietta, M., 24/10/2009).

Επίσης, ο Bergsten, F. υπολογίζει σε 25% την υποτίμηση του δολαρίου σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης, για το διάστημα 2002-2008 (Bergsten, F., November 2009).

Ωστόσο, δεν είναι η πρώτη φορά που υποτιμάται το δολάριο. Χαρακτηριστικά, το 1971, το δολάριο υποτιμήθηκε κατά 15% (Ρουμελιώτης, Π., 2009, σ. 87), σηματοδοτώντας το τέλος της μετατρεψιμότητάς του σε χρυσό και την αλλαγή του νομισματικού καθεστώτος σε κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Εν τω μεταξύ, τα προβλήματα διογκώθηκαν. Αφενός, η αμερικανική οικονομία, αν και περιόρισε το διπλό της έλλειμμα (δημοσιονομικό κι εξωτερικό) τη δεκαετία 1990, τούτο πάλι επιδεινώθηκε μετά το 2001. Αφετέρου, σημειώθηκε αυξητική τάση συσσώρευσης συναλλαγματικών αποθεμάτων από τις χώρες της Ανατολικής Ασίας για αυτοπροστασία, ιδιαίτερα μετά την ασιατική κρίση 1997-98 και την κακή φήμη – τότε - του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) σχετικά με την ουσιαστική αρωγή του προς τις δοκιμαζόμενες χώρες.

Φέρ' ειπείν, μεταξύ 2006-2008, η συγκέντρωση συναλλαγματικών αποθεμάτων της Κίνας ανερχόταν στο 23,1% παγκοσμίως, της Ιαπωνίας στο 13,7%, της Ινδίας στο 3,5%, Ταϊβάν στο 4,1%, της Ρωσίας στο 5,8% και 45,2% του υπόλοιπου κόσμου (Mateos y Lago, I. & Duttagupta, R. & Goyal, R., (November 11, 2009). Η συνολική συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων ανερχόταν το 2007 στο 11,7% περίπου του παγκόσμιου ΑΕΠ, ενώ μια δεκαετία νωρίτερα – λίγο πριν την Ασιατική κρίση- ανερχόταν στο 5,6%. Ο ρυθμός συσσώρευσης παγκοσμίως, στο διάστημα 2003-2007 ανερχόταν κατά μέσο όρο στο 1% του παγκόσμιου ΑΕΠ (UN.(September 21, 2009), σελ. 112). Παρακάτω, στους Πίνακες Β (τέλος της διατριβής), παρατίθενται επίκαιρα στοιχεία του ΔΝΤ και της ΠΤ για τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα συναλλαγματικά αποθέματα (σς. 252, 253).

Η σύγχρονη κρίση (2007-9) ανέδειξε, όχι μόνον τις εντάσεις που προκλήθηκαν στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα, από την αυξημένη κινητικότητα των κεφαλαίων - όπως άλλωστε και οι άλλες κρίσεις της δεκαετίας του 1990- αλλά επιπλέον, ακόμη μεγαλύτερη δυσανεξία στην εξάρτηση από ένα εθνικό νόμισμα, το δολάριο, στο ρόλο του ως παγκόσμιου συναλλαγματικού αποθέματος.

Στο παραπάνω προβληματισμό, αλλά και στην γενικότερη ανάγκη αναμόρφωσης του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος (ΔΝΣ) εντάσσονται δύο χαρακτηριστικές μελέτες για την περίοδο που εξετάζουμε, των οποίων την κριτική παρουσίαση παραθέτω στο Παράρτημα Γ, στο τέλος της διατριβής. Πρόκειται για τις προτάσεις της Επιτροπής Στίγκλιτς του ΟΗΕ (UN.(September 21, 2009) και ερευνητών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Mateos y Lago, I. & Duttagupta, R. & Goyal, R. (November

11, 2009). Πιο συγκεκριμένα η δεύτερη μελέτη έπεται της πρώτης, κι επεξεργάστηκε παρεμφερείς λύσεις.

Αν και οι δύο παραπάνω έρευνες δεν δεσμεύουν τους παγκόσμιους θεσμούς από τους οποίους προέρχονται, εν τούτοις συμπεριλαμβάνουν τις επίσημες θέσεις ενώ, επεκτείνουν τις προτάσεις σε θεματικές, ενδεικτικές του προβληματισμού που επικρατεί στους οργανισμούς αυτούς. Και οι δύο μελέτες ωστόσο βασίζονται σε έρευνες της ευρύτερης ακαδημαϊκής κοινότητας, ενώ αρκετά από τα πορίσματα εισακούστηκαν από τους G20 και το ΔΝΤ. Γι αυτό, αφενός παρουσιάζω στο Παράρτημα Γ, α) τις ομοιότητες και διαφορές τους, ενώ αφετέρου β) συνοψίζω τις εναλλακτικές προτάσεις (των δύο μελετών) για ένα διεθνές νόμισμα, που χαρακτήρισαν το προβληματισμό ιδιαίτερα κατά την πρόσφατη κρίση και μετά (2007- 12), (βλ. Παράρτημα Γ).

B.1 Δ2.2.ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Η 'Προσαρμογή' αφορά τον τρόπο με τον οποίο η κάθε μία εθνική οικονομία θα μειώσει ένα έλλειμμα ή πλεόνασμα του Ισοζυγίου Πληρωμών, που με τη σειρά του επηρεάζει την αξία του νομίσματος και τις εσωτερικές οικονομικές πολιτικές της χώρας.

Αλλά, ο τρόπος με τον οποίο θα γίνει η Προσαρμογή, κυμαίνεται στα περιθώρια των κοινών – με τα άλλα κράτη- προτεραιοτήτων, που θα επιλεγούν από την ασυμβίβαστη τριάδα επιθυμητών στόχων ενός νομισματικού συστήματος ['τρίλημμα ή ασυμβίβαστη τριάδα': 1) σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, 2) αυτονομία της εθνικής νομισματικής πολιτικής και 3) κινητικότητα των κεφαλαίων. (Gilpin, 2002).

Συνεπώς, ο ρόλος της Προσαρμογής έγκειται στην απορρόφηση των παγκόσμιων μακρο-οικονομικών ανισορροπιών. Επειδή αφενός, το φάσμα των δυνατοτήτων μιας ελλειμματικής, σύγχρονης χώρας να επιδράσει στο επίπεδο των εθνικών της αποθεμάτων είναι περιορισμένο και αφετέρου, λόγω των 'προνομίων του φεουδάρχη' (για το δολάριο), η μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών επιχειρείται διαμέσου του ΔΣΟΠ (διακρατικού συντονισμού οικονομικών πολιτικών).

Ωστόσο, δεν είναι σίγουρο, αν η αποκατάσταση των ανισορροπιών μεταξύ ελλειμματικών και πλεονασματικών – στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών – χωρών, επιτευχθεί μέσω του διακρατικού συντονισμού των οικονομικών πολιτικών, ιδιαίτερα στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Ένας τέτοιος στόχος εξαρτάται επίσης, από τη συμπεριφορά των κρατών αλλά, και από το είδος του Διεθνούς Νομισματικού

Συστήματος. Δηλαδή, την αξία του βασικού διεθνούς νομίσματος εμπορικών συναλλαγών και συναλλαγματικών αποθεμάτων· επίσης, με ποιο τρόπο συμμετέχει το εκάστοτε εθνικό νόμισμα στο σύστημα των διεθνών συναλλαγματικών ισοτιμιών, όπως επίσης και τη λειτουργία των αυτόματων σταθεροποιητών ή την δημοσιονομική προσαρμογή κ.ά.

Έτσι, με το καθεστώς των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, ο ΔΣΟΠ επιλέγει τον τρόπο που θα γίνει η Προσαρμογή, που με τη σειρά της επηρεάζει τη ρευστότητα του νομισματικού συστήματος. Στην πρόσφατη κρίση του 2008, το άμεσο πρόβλημα ήταν η έλλειψη ρευστότητας και τραπεζικών κεφαλαίων (από την κρίση των subprimes), που συνέβαλε στην επιλογή της δημοσιονομικής επέκτασης και της (περιορισμένης) έκδοσης τραπεζογραμματίων ως πρώτη προτεραιότητα.

Επίσης, η παρούσα κρίση δεν ξεκίνησε ως άμεσο πρόβλημα δυσανάλογων ‘καθαρών θέσεων’ των χωρών ως προς το εξωτερικό, αλλά από τις διασυννοριακές (τραπεζικές/ χρηματοπιστωτικές) επιπλοκές, λόγω των υψηλών μοχλεύσεων αμερικανικών τίτλων χρέους. Όμως οι προϋπάρχουσες ανισορροπίες συνέβαλαν στις γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης, καθώς και της διαχείρισης της κρίσης, επιδεινώνοντας τις χώρες που πριν τη κρίση βρισκόντουσαν σε αδύναμη ‘εξωτερική θέση’ και οι οικονομίες τους παρουσίαζαν διαρθρωτικές αδυναμίες.

B.1 Δ3.ΠΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΗΚΕ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΡΙΣΗ.

Πολλοί παράγοντες ενδέχεται να είναι πίσω από τις παγκόσμιες ανισορροπίες: μεταβολές στη συμπεριφορά των αποταμιεύσεων (πχ. γηράσκων πληθυσμός που αποταμιεύει περισσότερο), επενδύσεις (ΑΔΕ), μεταβολές στους ρυθμούς παραγωγικότητας των χωρών, συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων, μεταβολές στις τιμές των εμπορευμάτων, αλλαγές στη συμπεριφορά των επενδυτών υπέρ μεγαλύτερου ρίσκου ή ρευστότητας.

Ωστόσο, μεγάλο μέρος της αρθρογραφίας αποδίδει έως σήμερα, ιδιαίτερη βαρύτητα στις ανισορροπίες μεταξύ ΗΠΑ –Κίνας. Ιδιαίτερα, στο πλεόνασμα Τρεχουσών Συναλλαγών της Κίνας, ότι δηλ. τροφοδοτεί το έλλειμμα των ΗΠΑ (Dornbusch 1988, Coudert & Couharde 2009, Bergsten 2009 & 2007, Eichengreen (2008,2009), κ.ά, αλλά και γαλλική όπως ο Artus 2007, Nicolas 2009, Bénassy & Larèche & Mignon 2004, κ.ά). Και, ναι μεν, η ανισορροπία ΗΠΑ-Κίνας είναι ένα χαρακτηριστικό των τελευταίων τριών ετών

τουλάχιστον πριν τη κρίση, όπως θα δούμε πιο κάτω από την μελέτη Blanchard et alii (2009) του ΔΝΤ, όμως τροφοδοτεί μια ιδεολογία εις βάρος της Κινεζικής πλευράς και σε όφελος των ΗΠΑ - ευρωζώνης, που θίγονται από το υποτιμημένο κινεζικό νόμισμα. Πράγμα που αποτυπώνεται καθαρά σε κείμενα του Thomas Palley (Project Syndicate (2009). Παρατίθεται σε Ναυτεμπορική 25/11/2009, σ. 22), Martin Wolf (ότι το υποτιμημένο γιουάν αποτελεί κρυφό-προστατευτισμό πχ. Le Monde, 15/12/2009), Bergsten, F.(2009, 2010, 2011), κ.ά.. Αλλά, το επιχείρημα πολλών Ασιατών οικονομολόγων διατυπώνεται ως ότι, το πλεόνασμα μιας χώρας δεν ευθύνεται για τις καταναλωτικές συνήθειες μιας άλλης, να τροφοδοτούνται δηλ. με δανεισμό, ενώ το κινεζικό πλεόνασμα δεν αποτελεί μόνο το αποτέλεσμα του εξαγωγικού προσανατολισμού της Κίνας, αλλά και μια προσπάθεια σύστασης ενός ασιατικού ΔΝΤ.

Για το Κινεζικό πλεόνασμα, γράφτηκαν πολλές και διάφορες αιτίες, πχ: λόγοι αποταμιευτικής κουλτούρας, ανεπαρκής κρατική κοινωνική ασφάλιση ώστε οι πολίτες ν' αποταμιεύουν, ο ρόλος του ΔΝΤ, η αρνητική εμπειρία από την Ασιατική κρίση των 1997-98 και η 'ανάγκη' συσσώρευσης συναλλαγματικών αποθεμάτων, η διαφορά παραγωγικότητας και το χαμηλό κόστος εργασίας, ή συνειδητή πολιτική υποτιμημένου εθνικού νομίσματος ώστε να ευνοεί τον εξαγωγικό προσανατολισμό που δημιουργεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την χώρα αλλά εγείρει αντιδράσεις των άλλων κρατών του διεθνούς συστήματος.

Αντίθετα, η μετριοπαθής έρευνα των Blanchard, O. και Milesi-Ferretti, G.M. (December 22, 2009), αξιωματούχων και στελεχών του ΔΝΤ, παρατηρεί μια αυξητική τάση ανισοροπιών καθαρά μετά το 1996, όπου και αποδίδει εξίσου ρόλο κι ευθύνες στη τιμή του πετρελαίου και τις αναπτυξιακές εξελίξεις στις διάφορες χώρες. Το κείμενο διακρίνει 3 περιόδους: 1996-2000, 2001-2004, 2005-2008 (ibid).

B.1 Δ4.Η ΜΕΛΕΤΗ BLANCHARD ΤΟΥ ΔΝΤ

Η προαναφερόμενη έρευνα (βλ. παρακάτω πίνακα) προβάλλει ότι η Κίνα διαμόρφωσε τα πλεονάσματά της ουσιαστικά από την τρίτη περίοδο, 2005-2008. Αντίθετα, στις προηγούμενες δύο περιόδους ουσιαστικά η Ιαπωνία (αλλά όχι μόνο) αντιστοιχούσε περισσότερο στο αμερικανικό έλλειμμα.

Μέσος όρος Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών, 1996-2008,
σε % του παγκόσμιου ΑΕΠ (σ. 7, 12).

Χώρες	1996-2000	2001-2004	2005-2008	2009*
ΗΠΑ	-0,8	-1,4	-1,4	-0,6
Ευρωπαϊκή περιφέρεια	-0,1	-0,4	-0,8	-0,5
Κεντρική Ευρώπη	0,2	0,4	0,7	0,4
Κίνα	0,1	0,1	0,6	0,6
Αναδυόμενες της Ασίας	0,1	0,2	0,2	0,3
Ιαπωνία	0,3	0,3	0,3	0,2
Πετρελαιο-εξαγωγοί	0,2	0,4	1,0	0,3
Υπόλοιπο κόσμου	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4

* = κατ' εκτίμηση.

Κεντρική Ευρώπη -πλεονασματική= Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Φινλανδία, Γερμανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Σουηδία, Ελβετία.

Ευρωπαϊκή περιφέρεια - έλλειμματική = Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία, Αγγλία, Βουλγαρία, Τσεχία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, Ουκρανία, Τουρκία .

Άλλωστε, από τη μεριά των ΗΠΑ, το έλλειμμα αυξάνει ιδιαίτερα από το 2001-2004 (β' περίοδος), είτε λόγω των αποτελεσμάτων της μείωσης των αποταμιεύσεων κατά τη δεκαετία 1990, είτε των λόγω των απειλών κατά της 'ασφάλειας' των ΗΠΑ (2001, Ιράκ, 2003). Ωστόσο, την ίδια περίοδο αυξάνει ιδιαίτερα το πλεόνασμα των πετρελαιο-εξαγωγών χωρών.

Επίσης αυξάνεται και το πλεόνασμα των βασικών χωρών της Κεντρικής Ευρώπης. Την ίδια (β') περίοδο (2001-4) αλλάζει η σύνθεση των κεφαλαιακών εισροών στις ΗΠΑ από ΑΔΕ σε τίτλους χρέους περισσότερο, παρά τα χαμηλά επιτόκια της Fed και το υποτιμώμενο δολάριο.

Την τρίτη περίοδο, εμφανίζεται η παρακάτω τάση: αύξηση της ζήτησης στοιχείων ενεργητικού μαζί με χαμηλότερες αμερικανικές αποταμιεύσεις και αύξηση των επενδύσεων. Το έλλειμμα των ΗΠΑ μοιάζει περισσότερο με τις χώρες της 'περιφερειακής Ευρώπης' δηλ., απότομη ζήτηση στοιχείων ενεργητικού και υψηλό ποσοστό επενδύσεων (ΑΔΕ).

Αντίθετα, το πλεόνασμα όχι μόνο της Κίνας, αλλά και των πετρελαιοπαραγωγών χωρών αυξήθηκε. Το τελευταίο ήταν αποτέλεσμα της αυξημένης Ζήτησης (Κινέζικη, παγκόσμια ανάπτυξη) και συνεπώς ζήτησης του πετρελαίου, αλλά και της συνδεδεμένης -με-το-δολάριο αξίας του πετρελαίου των χωρών του Αραβικού Κόλπου. Καθόσον το αραβικό πετρέλαιο αποτιμάται σε δολάρια, μία διολίσθηση ή

υποτίμηση του δολαρίου τείνει να επιφέρει αύξηση της (ονομαστικής) τιμής του, προκειμένου να διατηρηθεί η ίδια αξία.

Έτσι το δολάριο, που διολίσθαινε από το 2002 τουλάχιστον, συνέβαλε στη διόγκωση του κινεζικού πλεονάσματος (σε δολάρια, ως διεθνές απόθεμα/αποταμίευση) και εκείνου των πετρελαιοεξαγωγών χωρών (την υποτίμηση του δολαρίου, δηλ. 23% - 25% μεταξύ 2002-2008, υποστηρίζουν –εκτός από τους Blanchard, O. & Milesi-Ferretti - και ο Aglietta, M. (24/10/2009), όπως και ο Bergsten, F (2009, Νοέμβ./ Δεμβριος).

Επιπλέον, στη διάρκεια της παγκόσμιας ύφεσης (2009, 2010) η Fed προέβη σε έκδοση τραπεζογραμματίων (υποτίμηση της αξίας του δολαρίου) ως μέτρο στήριξης της οικονομίας από την κρίση, επιτείνοντας το πρόβλημα της μείωσης της αξίας των συναλλαγματικών αποθεμάτων άλλων χωρών και των επιπτώσεων στην τιμή του πετρελαίου.⁹³

Μεταξύ 2004 - 2007 το κινεζικό πλεόνασμα σχεδόν πενταπλασιάστηκε. Το 2008, οι μόνες αλλαγές αφορούσαν τις τιμές πετρελαίου.

Οι ανισοροπίες μετά την κρίση. Η μελέτη (Blanchard) διαπιστώνει μείωση των ανισοροπιών το 2009. Η βασική αιτία αποδίδεται στη μείωση της τιμής του πετρελαίου από το μέσο επίπεδο τιμών του 2008, που σημαίνει συρρίκνωση του πλεονάσματος (Ισοζυγίου Πληρωμών) των πετρελαιοπαραγωγών χωρών και αντίστοιχη βελτίωση των Ισοζυγίων των εισαγωγών χωρών. Μάλιστα δε, εκτιμά τη συρρίκνωση του αμερικανικού ελλείμματος Ισοζυγίου Πληρωμών κατά 8%, για το έτος 2009 συγκριτικά με εκείνο του 2008 (σημείωση: τα στοιχεία είναι πριν την αναθεώρηση μετά την αύξηση του αμερικανικού ΑΕΠ το τελευταίο τρίμηνο του 2009, κατά 5%). Ακόμη, το 2009, αυξήθηκε το κόστος κεφαλαίου, ιδιαίτερα των κρατικών ομολόγων. Επίσης, η πτώση της Ζήτησης, ιδιαίτερα των αγαθών διαρκείας (και επενδύσεων που αφορά ιδιαίτερα την Γερμανία και την Ιαπωνία), της εμπορικής δραστηριότητας, αλλά και της επιθυμίας επενδυτικού ρίσκου λόγω της κρίσης, μειώνει τις ανισοροπίες των Ισοζυγίων.

Την συρρίκνωση του αμερικανικού εμπορικού ελλείμματος και μιας μικρότερης τάξης αντίστοιχη μείωση του κινεζικού πλεονάσματος, το 2009, ως παράπλευρο αποτέλεσμα της κρίσης, μαρτυρούν στην κοινή τους αναφορά (προς τους G20) και οι τρεις διεθνείς οργανισμοί OECD, WTO, UNCTAD (8/3/2010).⁹⁴

Ωστόσο, η ραγδαία αύξηση των τιμών πετρελαίου λόγω της πολιτικής κρίσης της Λιβύης και των αραβικών χωρών γενικότερα, στις αρχές του 2011 (αλλά και των

τιμών των τροφίμων), πιθανότατα να ανατρέψει τις προαναφερόμενες τάσεις και να επιδεινώσει τις παγκόσμιες ανισοροπίες.

Εν τω μεταξύ, η κινέζικη οικονομία σημείωσε τους ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης -συγκριτικά με άλλες – από το 2007. Παράλληλα, το νόμισμά της –αφού ανατιμήθηκε ως προς το δολάριο κατά 21% (2005-2008) – ξανασυνδέθηκε με τη πορεία του δολαρίου, μετά το 2008 (Τζιμ Ο' Νηλ, της Goldman Sachs, Ναυτεμπορική, 16/2/2010, σ. 23). Ωστόσο, παραμονές της συνόδου κορυφής των G20 τον Ιούνιο 2010 (Τορόντο), η Κίνα επέτρεψε ανατίμηση του γιουάν,⁹⁵ όχι όμως σε ικανοποιητικά – για τις ΗΠΑ – επίπεδα (βλ. Παρακάτω: Β1Δ.7. 'Συνέπειες' και Β1Δ. 8. 'G20 – ΔΣΟΠ – Προσαρμογή').

Ακόμη, σύμφωνα με πληροφορίες του αμερικανικού υπουργείου Οικονομικών για τον Δεκέμβριο 2009, η Κίνα μείωσε την έκθεσή της σε αμερικανικά κρατικά ομόλογα, ενώ η Ιαπωνία μετετρέπη στον μεγαλύτερο κάτοχο αμερικανικών ομολόγων. Συγκεκριμένα, ο παραδοσιακός οικονομικός σύμμαχος των ΗΠΑ στον Ειρηνικό και στην ομάδα G7 (Ιαπωνία), αύξησε τις τοποθετήσεις της σε αμερικανικά κρατικά ομόλογα κατά 1,5%, δηλ. ανήλθαν στο ποσόν των \$768,8 δις, ενώ η Κίνα τις μείωσε κατά 4,3%, δηλ. στα \$755,4 δις (Ναυτεμπορική, 18/2/2010, σ.29)· κι αυτό, παρά το ότι το δημόσιο χρέος της Ιαπωνικής κεντρικής κυβέρνησής της είναι το υψηλότερο των G20, χωρίς όμως να προκαλέσει κρίση δημοσίου χρέους στην Ιαπωνία (218,6% του ΑΕΠ).⁹⁶

B.1 Δ5.ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Ωστόσο, αν και η προαναφερόμενη – πρώτη- έρευνα των Blanchard & Milesi-Ferretti (ΔΝΤ) είναι κατατοπιστική από ιστορικής απόψεως, αποφεύγει να καταλογίσει ευθύνες, ιδιαίτερα στη Fed,⁹⁷ (όπως καταλογίζει ο Ρουμελιώτης, Π., 2009) σχετικά με το θέμα των επιτοκίων, πριν την εκδήλωση της κρίσης. Έτσι, στο 'γιατί δεν εξισορροπήθηκαν οι παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισοροπίες πριν τη κρίση του 2007', εκτός από τον λόγο της μη-επίτευξης ΔΣΟΠ, σημαντικά είναι επίσης τα εξής:

Σε ένα πρώτο –άμεσο- επίπεδο, η έλλειψη ρευστότητας προκλήθηκε από τη συμβολή της χρηματοοικονομικής καινοτομίας στην απόσταση των τιμών της χρηματοοικονομικής σφαίρας ('αγορά' των χρηματοοικονομικών παραγώγων) από την σφαίρα της πραγματικής οικονομίας, καθόσον στη πραγματική οικονομία δεν είχε δημιουργηθεί ανάλογη προστιθέμενη αξία (Ρουμελιώτης, 2009, κεφ.7, 8). Γιατί όμως δεν

λειτουργήσαν οι αυτόματοι σταθεροποιητές προς αντίθετες εξισορροπητικές κατευθύνσεις;

Διότι, στη συνέχεια, η συνεχής αύξηση των τιμών των χρηματοοικονομικών τίτλων υψηλού ρίσκου και των τιμών των ακινήτων εξηγείται από τις πληθωριστικές πιέσεις που ασκούσε φερ' ειπείν, η συνεχής εισροή του κινέζικου χρηματοοικονομικού πλεονάσματος υπό μορφή τίτλων χρέους του αμερικανικού δημοσίου κυρίως, και συναλλαγματικών αποθεμάτων σε δολάρια. Δηλ. ότι το πάθημα-μάθημα της ασιατικής κρίσης του 1997, οδήγησε τις κινεζικές τοποθετήσεις περισσότερο στα 'ασφαλή' καταφύγια του αμερικάνικου δημοσίου και στο ταυτόχρονα διεθνές και εθνικό νόμισμα, το δολάριο. Συνεπώς οι τοποθετήσεις αυτές, είναι περισσότερο αποταμιευτικής φύσης παρά αναπτυξιακής, ενώ δεν έλειψαν και οι τοποθετήσεις της Κίνας σε μετοχές του ιδιωτικού τομέα όπως της Fannie Mae (Ναυτεμπορική, 4/6/2009, The Wall Street Journal, σελ. 37).

Ωστόσο, σε ένα δεύτερο επίπεδο, μία άνοδος των επιτοκίων θα έτεινε να εξισορροπήσει την 'αναθέρμανση' της αγοράς, από τη διμερή ανισορροπία ΗΠΑ-Κίνας. Όμως, το επιτόκιο του δολαρίου δεν ανέβηκε (επειδή η Fed ηθελήμενα δεν ήθελε να παρέμβει στην αγορά –έστω έμμεσα), ώστε να αντισταθμίσει την έλλειψη δολαρίων – με την οποία ισοδυναμεί το εγχώριο αμερικάνικο έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών (προκειμένου το έλλειμμα να καλυφθεί). Εξάλλου, το υποτιμημένο δολάριο διευκολύνει τις αμερικανικές εξαγωγές, ενώ μειώνει την αξία των συναλλαγματικών αποθεμάτων σε δολάρια (άλλων χωρών) · κι αυτό, είναι ένα πρόσθετο αντεπιχείρημα που χρησιμοποιεί η κινεζική πλευρά στις αμερικανικές πιέσεις.⁹⁸

Συνεπώς, τα χαμηλά επιτόκια δανεισμού στο εσωτερικό των ΗΠΑ, επέτρεψαν τον εύκολο δανεισμό για στεγαστικά δάνεια, ανέβασαν τις τιμές των ακινήτων και των subprimes, ενώ η περιορισμένη φορολογική πολιτική διευκόλυνε αυτή την τάση (Stiglitz, Ναυτεμπορική, 15/5/2009). Έτσι, το κινέζικο χρηματοοικονομικό πλεόνασμα σε συνάλλαγμα και τίτλους χρέους των ΗΠΑ, τροφοδότησε –παρέχοντας το πλαίσιο - πληθωριστικές πιέσεις χάρις στα χαμηλά επιτόκια της Fed (Ναυτεμπορική, The Wall Street Journal, 13/5/2009, σελ.40).

Αντίθετα το 1978, η Fed είχε ανεβάσει τα αμερικανικά επιτόκια δανεισμού στο 20% και των κρατικών ομολόγων στο 15% · το 1987, είχε ανεβάσει το επιτόκιο των κρατικών ομολόγων στο 10% από 7% (Ναυτεμπορική, 12/10/2009, σ. 24). Αλλά, τότε η

δομή της εξουσίας στο διεθνές σύστημα ήταν διαφορετική και είχαν προηγηθεί οι συμφωνίες των G7 σε Βόννη (1978) και Πλάζα (1985).

Το σύγχρονο πρόβλημα του διεθνούς νομίσματος (που αναλύθηκε προγενέστερα) δεν διευκόλυνε τις εξισορροπητικές τάσεις. Εξάλλου, προσπάθειες αναμόρφωσης του νομισματικού συστήματος και θέματα σχετικά με την διακίνηση κεφαλαίων, καταγράφονται πολλά, ως επί το πλείστον από τη δεκαετία του 1980 και εξής (Tobin, Williamson, Aggietta, De Larosière, Rieke, Lamfalussy (σε: Steinher & Weiserbs, 1991), Cerny 1993, Gill 2011, Helleiner 2010, Stiglitz 2003b), Eichengreen (1990-2011), Krugman 2002, κ.ά).

Άλλωστε, ο Bergsten, αποδίδει τον μηχανισμό με τον οποίο υψηλά εσωτερικά ελλείμματα (δημοσιονομικά) οδηγούν σε υψηλά εξωτερικά ελλείμματα [ΙΣΤ], στην διακύμανση της συναλλαγματικής αξίας του δολαρίου (Bergsten, 2009).

Από την άλλη μεριά, οι Blanchard, O. & Milesi-Ferretti (2009, ερευνητές ΔΝΤ) επανήλθαν στην μελέτη που αναφέρθηκε προηγουμένως. Στην δεύτερη, επικαιροποιημένη (2011) μελέτη τους επί του ίδιου θέματος, οι συγγραφείς διατηρούν την προηγηθείσα ανάλυσή τους, εμμένοντας στα 'υπέρ και τα κατά των ελλειμματικών και των πλεονασματικών Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών, για τις ίδιες τις εθνικές οικονομίες'. Καταλήγουν ότι και οι δύο περιπτώσεις εγκυμονούν στρεβλώσεις της αγοράς, επικίνδυνες για την ρευστότητα του ΔΝΣ (Blanchard, O. & Milesi-Ferretti, G.M. (March 1, 2011).

Κι επειδή το κείμενό τους συνεπικουρούσε την προσπάθεια της Γαλλικής προεδρίας των G20, να περιορίσει τις παγκόσμιες ανισορροπίες, μεταφέρω το επιχείρημα για τα μειονεκτήματα των πλεονασματικών Ισοζυγίων : ότι δηλ. τέτοια πλεονάσματα ενδέχεται να μην προκύπτουν μόνο από εξαγωγική δραστηριότητα, αλλά να υποθάλπουν έλλειψη κοινωνικής ασφάλισης των πολιτών κι επομένως αύξηση των ιδιωτικών αποταμιεύσεων. Οι τελευταίες, όμως, αντιπροσωπεύουν ένα κόστος, αφού θα μπορούσαν να επενδυθούν παραγωγικά. Επίσης, τα πλεονάσματα ενδέχεται να προκύπτουν από ανεπάρκειες του χρηματοπιστωτικού τομέα της χώρας ώστε να μην αξιοποιούνται ολοσχερώς οι επενδυτικές ευκαιρίες. Η συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων μπορεί να οδηγήσει διασυννοριακά, σε έλλειψη ρευστότητας για τον υπόλοιπο κόσμο (ibid, σ. 4,6).

Την υπανάπτυξη του κινεζικού χρηματοπιστωτικού συστήματος και τις στρεβλώσεις από τον έλεγχο των ροών κεφαλαίου και των επιτοκίων, εκ μέρους των κινεζικών τραπεζικών αρχών συνυποστηρίζουν και ακαδημαϊκοί (όπως: Lardy, N.R. and Douglass P. (February 2011).

Ιδιαίτερα για την σινο-αμερικανική ανισορροπία Εμπορικού Ισοζυγίου, και μιαν απόπειρα ποσοτικοποίησης της απαιτούμενης προσαρμογής (2011) ώστε να μειωθεί το έλλειμμα των ΗΠΑ και να αυξηθεί η Ζήτηση στις αναδύμενες ασιατικές οικονομίες με ταυτόχρονη μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών μπορεί να ανατρέξει κανείς, σε άτυπες μελέτες του ΔΝΤ (όπως: Méjean, Isabelle & Rabanal, Pau & Sandri, Damiano. (2011, Mars 1).

B.1 Δ6.ΠΟΙΟΙ ΟΦΕΛΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ.

Εξετάζοντας, ποίοι ωφελούνται και ποίοι βλάπτονται από τις διαδικασίες της Προσαρμογής, θα έλεγα προς το παρόν (το θέμα επανέρχεται στο τρίτο μέρος Γ.Α), ότι οι ανισορροπίες δεν εξυπηρετούν τις δυνάμεις του status quo, αλλά τις ανταγωνιστικές δυνάμεις. Διότι, οι υπερισχύουσες δυνάμεις σε ένα δεδομένο status quo επιθυμούν την ισορροπία του συστήματος (όπως του ΔΝΣ) προκειμένου να διατηρηθεί η καθεστηκυία τάξη. Όμως γενικά, είναι οι πλεονασματικές χώρες που ωφελούνται (χάριν των δυνατοτήτων τους), στην ανακατανομή ισχύος στο διεθνές σύστημα κρατών.

Η Κίνα φέρ' ειπείν, ωφελείται από το πλεόνασμά της, διότι αυξάνει το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει στη διεθνή σκηνή, πολλαπλασιάζοντας τις δυνατότητές της από τα οφέλη της εξαγωγικής της δραστηριότητας (επενδύσεις – οικονομική βοήθεια και επιρροή στην Αφρική, διείσδυση στην Λατινική Αμερική κι Ευρώπη, υποστήριξη χρηματαγορών στην Ασία και ανταγωνιστικές-του-ΔΝΤ χρηματοδοτήσεις κρατών, κ.ά). Αν και από οικονομική άποψη, τα πλεονάσματα δημιουργούν δυσκολίες (κόστη ευκαιρίας σε επενδύσεις, πολιτικά, κ.ά.), ωστόσο παρέχουν περισσότερες ικανότητες ανάπτυξης οικονομικής ισχύος από ότι τα ελλείμματα. Εξάλλου η Κίνα, επιλέγοντας να προσδέσει το νόμισμά της στο δολάριο, ωφελήθηκε από την ανατίμησή του μετά την κρίση του Μεξικού (1994) και την Ασιατική κρίση (1997-98) (Palley, Thomas. (2009). 'Θάνατος από γιουάν'. Ναυτεμπορική, 25/11/2009, σ. 22)

Από την άλλη μεριά, οι ΗΠΑ πιέζουν για μείωση των κινεζικών πλεονασμάτων, όχι απλά και μόνον για να μην υπάρχουν ανισορροπίες από τη σκοπιά μιας διεθνούς λογιστικής, αλλά γιατί είναι προς όφελός τους – συμπεριλαμβανομένου του προνομίου τους να είναι εκδότες ενός διεθνούς νομίσματος. Διότι, μειώνουν τα πλεονεκτήματα ισχύος μιας ανερχόμενης δύναμης όπως η Κίνα, η οποία – λόγω των πλεονασμάτων της – έχει περιθώρια περισσότερων επιλογών και ελιγμών στη χρήση

αυτών των κεφαλαίων, για αύξηση της ήπιας ή/και της σκληρής ισχύος. Ωστόσο στο τρίτο μέρος της διατριβής, θα αναπτύξω το επιχείρημα ότι οι παγκόσμιες οικονομικές ανισορροπίες ευνοούν τη αυτό-χρηματοδότηση των στρατιωτικών δαπανών των ΗΠΑ και ότι οι ΗΠΑ –Κίνα βρίσκονται μάλλον σε μια σχέση σύνθετης αλληλεξάρτησης, παρά καθαρά ανταγωνιστική. Έτσι, το επιθυμητό εύρος των παγκόσμιων μακρο-οικονομικών ανισορροπιών αφορά τον ηγεμόνα του συστήματος.

Συμπερασματικά, η αλλαγή τάξης στο διεθνές σύστημα, δεν θα προέλθει χωρίς τις κάθε είδους προσπάθειες του ηγεμόνα, ν' αποτρέψει την αμφισβήτηση της ηγεμονίας του, είτε εκδηλώνεται ως αμφισβήτηση του νομίματός του, είτε ως αύξηση ικανοτήτων σκληρής ή ήπιας ισχύος άλλης δύναμης. Γι αυτό, και χρησιμοποιεί όλους τους θεσμούς που μπορεί να επηρεάσει – συμπεριλαμβανομένου του G20- για να πείσει τις αντίπαλες δυνάμεις να υπακούσουν στην προσαρμογή των πλεονασμάτων τους.

Εξίσου όμως, και η αλλαγή τάξης στις δομές του συστήματος κρατών θα προέλθει διαμέσου ανισορροπιών. Συνεπώς, η αμφισβήτηση της ηγεμονίας είναι εκ των πραγμάτων περιορισμένη στα πλαίσια των θεσμών - όπως το διεθνές νόμισμα στα πλαίσια του G20, όπως εξετάζεται στο τέλος αυτής της ενότητας (βλ. Η αμφισβήτηση του δολαρίου).

B.1 Δ7.ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ.

A) Όπως επισημαίνει η Επιτροπή Στίγκλιτς του ΟΗΕ, τα ελλείμματα/πλεονάσματα δεν χρειάζεται να συμψηφίζονται όσο εξακολουθεί η ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων (σε καθεστώς κυμαινόμενων ισοτιμιών), η οποία δυνητικά – και στο άμεσο μέλλον- θα τα αντισταθμίσει .⁹² Εντωμεταξύ, οι πραγματικές ασυμμετρίες παραμένουν, πχ το αμερικανικό έλλειμμα λειτουργεί για όσο διάστημα, οι κινεζικές (και άλλες) αποταμιεύσεις έχουν όφελος από την αγορά αμερικανικών χρεογράφων.

Διαμέσου, λοιπόν, του μηχανισμού των ελεύθερων ροών κεφαλαίου, σχηματίζονται ανισορροπίες σε διάφορες χώρες, που δεν συμψηφίζονται. Υπ' αυτήν την άποψη, επιτρέπονται, περιστασιακά, ελλείμματα και πλεονάσματα στα διάφορα σημεία του πλανήτη. Όμως, μόλις υπάρξει εμπόδιο στη διακίνηση των κεφαλαίων, πχ πρόβλημα ρευστότητας (2007), ή ειδική εθνική πολιτική τότε, αναδεικνύεται το πρόβλημα και η κρίση.

Έτσι, δεν είναι κάποιος εξωγενής, εξωτερικός, παράγων που δεν επιτρέπει τον συμψηφισμό, δηλ. την εξισορρόπηση των ελλειμματικών και των πλεονασματικών

χωρών στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών τους. Είναι το ίδιο το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα. Η αιτία πηγάζει από τις ίδιες τις δομές του (Η επιτροπή Στίγκλιτς εστιάζει ιδιαίτερα στην εγγενή αστάθεια του ίδιου του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος).

Αν τώρα, υιοθετήσουμε μια παγκόσμια οπτική γωνία, βλέπουμε π.χ. ότι, το έλλειμμα των ΗΠΑ αντισταθμίζεται (εμπορικά, σε γενικές γραμμές) με το πλεόνασμα της Κίνας [για πληρέστερη συσχέτιση βλ. Prasad, E. and Gu Weishi. (2011, January 13)].⁹⁸ Ουδέν πρόβλημα θα υπήρχε, αν υφίστατο μια παγκόσμια διακυβέρνηση που θα μετέφερε πόρους από μίαν οικονομία σε άλλη και δεν υπήρχε ανάγκη εξισορρόπησης των ανισορροπιών μεταξύ των εθνικών ΙΤΣ. Άλλωστε, το βασικό επιχείρημα της αγοράς είναι ότι (σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο), η ελεύθερη μετακίνηση των κεφαλαίων επιτρέπει την άριστη κατανομή των πόρων. Επομένως, τα ελλείμματα και τα πλεονάσματα θα ήταν κάτι ‘φυσιολογικό’ εν τη γενέσει τους. [άλλωστε ο O. Blanchard διακρίνει «καλές» και «κακές» μακροοικονομικές ανισορροπίες (Blanchard, O. & Milesi-Ferretti, G.M. (December 22, 2009). Επειδή όμως, αυτή η διάκριση δημιουργεί μεθοδολογικά προβλήματα, δεν την χρησιμοποιώ].

Αν στη συνέχεια, υιοθετήσουμε μια εθνική οπτική γωνία, όπου το κάθε κράτος πρέπει σχεδόν να ισοσκελίζει το Ισοζύγιό του, τότε οι ανισορροπίες από τις ελεύθερες ροές κεφαλαίου της παγκοσμιοποίησης, πρέπει να λυθούν επιμερισμένα, σε τοπικά – εθνικά επίπεδα. Έτσι, το πρόβλημα εμφανίζεται δριμύ με δυσάρεστες – ασύμμετρες- συνέπειες για τις δυνατότητες άντλησης κεφαλαίων (δανεισμός κρατών) και την κάλυψη του αντίστοιχου ελλείμματος. Άλλωστε, τα δημοσιονομικά στοιχεία (χρέος) επηρεάζουν άμεσα τα Ισοζύγια Τρεχουσών Συναλλαγών $[(G-T) = (S-I) + (M-X)$, βλ.σ. 100)] – και κατ’ επέκταση τη σταθερότητα του διεθνούς νομισματικού συστήματος – τόσο λόγω του μεγέθους τους, όσο και λόγω της (θεωρητικά) πιο εύκολης χειραγώγησής τους από την κυβέρνηση. Επίσης, στην περίπτωση υψηλού χρέους, απαιτείται αντιπληθωριστική πολιτική στο εσωτερικό του κράτους (δηλ. περιοριστική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική), που προκαλεί κοινωνική δυσφορία, η/και μεταβολή συναλλαγματικής ισοτιμίας. Ήδη το 2009-2010 τέθηκε θέμα ‘πτώχευσης κρατών’ (Στίγκλιτς), ‘φούσκα’ δημοσίου χρέους, από την αύξηση των spreads, των premia κινδύνου των κρατικών ομολόγων των επιβαρημένων χωρών με σημαντικά αρνητικά μεγέθη. Το παραπάνω θέμα κατέληξε σε πραγματική κρίση δημόσιου χρέους για το Ντουμπαΐ (2009), την Ελλάδα και την Ιρλανδία (2010), την Πορτογαλία (2011).

Αλλά, τα δημοσιονομικά μεγέθη και το εξωτερικό χρέος επιβαρύνθηκαν ασύμμετρα από την κρίση και τον Διακρατικό Συντονισμό των G20 σε επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Συγκεκριμένα επιβαρύνθηκαν περισσότερο οι χώρες που πριν τη κρίση βρισκόντουσαν σε αδύναμη ‘εξωτερική θέση’ και διαρθρωτικές αδυναμίες των οικονομιών τους. Ωστόσο, τα προβλήματα αυτά δημιουργήθηκαν για να καλυφθούν οι ελλείψεις ρευστότητας των τραπεζών από υπαίτιους δρώντες στις ΗΠΑ, λόγω των συνεπειών domino που επέτρεψαν τα φαινόμενα της αλληλεξάρτησης και της μόχλευσης των χρηματιστηριακών παραγώγων.

Όμως, όπως είδαμε πιο πάνω, το πρόβλημα της Προσαρμογής ανάγεται απλώς, σε διαφορά επιπέδου ανάλυσης : δεν υπάρχει αν δεν υπάρχουν κράτη, καθόσον – θεωρητικά – μια υπερεθνική αρχή διακυβέρνησης θα μπορούσε να εξισορροπεί τα πλεονάσματα με τα ελλείμματα. Κατ’ επέκταση, μία λύση συνίσταται σε ενίσχυση της τάσης για ‘συγχώνευση’ κρατικών δραστηριοτήτων ή οντοτήτων (κατ’ αναλογία των δρώντων της μικρο – οικονομίας). Με άλλα λόγια, στην ενίσχυση της οικονομικής και νομισματικής ολοκλήρωσης των περιφερειακών ενώσεων.

Στην περίπτωση της Ευρωζώνης φέρ’ ειπείν, οι πλεονασματικές περιοχές (πχ Γερμανία) θα πρέπει να στηρίζουν τις ελλειμματικές, αντισταθμίζοντας, εξισορροπώντας και μεταφέροντας πόρους. Έτσι, η κρίση των δημοσιονομικών μεγεθών σε Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ιταλία, είναι ένας λόγος όχι απλά για οικονομική βοήθεια από την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά μια ευκαιρία για ένα ακόμη βήμα προς την εντατικοποίηση της οικονομικής και πολιτικής της ολοκλήρωσης, που να εφαρμόζεται, πχ. από μια ομοσπονδιακή κυβέρνηση.

Την ανάγκη κοινής δημοσιονομικής ή/και φορολογικής πολιτικής υποστήριξαν αρκετοί ερευνητές ακολουθώντας άλλη οδό (από την προαναφερόμενη μεθοδολογική - δηλ. της διαφοράς των επιπέδων ανάλυσης), όπως επίσης και άλλοι θεσμικοί παράγοντες. Για παράδειγμα ο Dabrowski, M., (2008), που καταλήγει στο ίδιο, μέσω των επιπτώσεων των μέτρων στήριξης στη διόγκωση των δημοσίων ελλειμμάτων και χρέους, καθώς και λόγω παραδοσιακών ελλείψεων.⁹⁹ Ακόμη, οι Baverez, N. (Le Monde, 8/6/2010), Marek Belka (IMF Survey, 24/10/2010) και Wolf, M., (Le Monde, 8/6/2010).

Άλλωστε, σ’ αυτή την κατεύθυνση βρίσκονται οι προσπάθειες ενίσχυσης της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης και διακρατικού συντονισμού της ΕΕ από το 2010, όπως με τον θεσμό του ‘Ευρωπαϊκού εξαμήνου’ (συνεξέταση των εθνικών σχεδίων προϋπολογισμού προτού κατατεθούν στα εθνικά κοινοβούλια) και του

Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Στήριξης μελών της ευρωζώνης για την χρηματοδότησή τους (σε συνδυασμό με το ΔΝΤ) σε περίπτωση κρίσης χρέους (για πιο συγκεκριμένα στοιχεία παραπέμπω στο τρίτο μέρος και στο Παράρτημα Α, στο τελευταίο μέρος των κειμένων, των αφιερωμένων στις συνόδους κορυφής των G20 από το 2010 και μετά).

B) Ας επανέλθουμε τώρα, στο ότι, η τεταμένη σχέση των παγκόσμιων ανισοροπιών και των συναλλαγματικών ισοτιμιών προϋπήρχε της σύγχρονης κρίσης (2007-9). Έτσι, είχε ήδη διατυπωθεί η ανάγκη Προσαρμογής μέσω μεταβολής των συναλλαγματικών ισοτιμιών από τον ΔΣΟΠ, πριν ξεσπάσει η κρίση των subprimes, όπως η ανάγκη για μια ‘νέα Συμφωνία της Πλάζα’, όπου κατ’ αναλογία εκείνης του 1985, τα κράτη των βασικότερων νομισμάτων θα επιχειρούσαν μία συντονισμένη ανατίμηση έναντι του αμερικανικού δολαρίου (Cline, 2005).

Ωστόσο ο ΔΣΟΠ, τότε, διεξήγεται σε επίπεδο G7, που είχε επιδείξει τρεις επιτυχημένες ανάλογες περιπτώσεις: συμφωνίες Βόννης, (1978), της Πλάζα (1985), Λούβρου (1987). Το G7 αντιμετώπιζε όμως εσωτερικές ασυμφωνίες τόσο θεωρητικού επιπέδου (πχ. άμεσος ή έμμεσος τρόπος παρέμβασης των κεντρικών τραπεζών, πχ. Γαλλία - ΗΠΑ), όσο και γεωπολιτικού χαρακτήρα (πχ άνισος καταμερισμός τους κόστους της Προσαρμογής, πχ. Συμφωνία της Πλάζα, 1985).

Επίσης, ένταση υπήρχε και στις αμερικάνο – ευρωπαϊκές οικονομικές σχέσεις: όχι μόνο στο πλαίσιο των εμπορικών γύρων διαπραγματεύσεων και μηχανισμού διαιτησίας (ΠΟΕ), αλλά και διότι η ΕΕ διαπίστωνε ότι ήδη έχανε έδαφος από τις ΗΠΑ, στο επίπεδο της παραγωγικότητας: Η διαφορά τους για το διάστημα 1998-2007, μετρούμενη ως % του ΑΕΠ ανά εργάσιμη ώρα, μεταξύ ΕΕ των 15 (οι πιο ανεπτυγμένες) και ΗΠΑ, είχε διευρυνθεί στο 13% (Werner Roeger, Janos Varga and Jan in .t Veldy. (2010).

Παράλληλα, η Ασιατική κρίση του 1997-8, η εξασθένιση του αμερικανού ηγεμόνα («διπλό έλλειμμα» κυρίως από δεκαετία 1980, με μικρό διάλειμμα στη δεκαετία του 1990) και το σημαντικό κινεζικό πλεόνασμα ΙΣΤ, είχαν υποδείξει την ανάγκη να συμπεριληφθεί ο ασιατικός παράγων στον ΔΣΟΠ. Όμως, είναι μετά, αφού ξέσπασε η κρίση (2007-8) που η διαχείρισή της και το προϋπάρχον πρόβλημα προσαρμογής των παγκόσμιων ανισοροπιών μετατέθηκε στους G20 · καθόσον δεν είχε λυθεί από τους G8. Επομένως, υπήρξε πριν την κρίση, ένα κενό παγκόσμιας (διεθνούς) διακυβέρνησης σε επίπεδο κορυφής.

B.1 Δ8.G20 – ΔΣΟΠ – ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ.

Ο ΔΣΟΠ είναι χρήσιμος, λόγω των ‘κανονιστικών’ ελλειμμάτων των παγκόσμιων οργανισμών και θεσμών που έχουν συγκεκριμένο και περιορισμένο πεδίο επίβλεψης. Όμως, προσβλέπει σε μια παγκόσμια διακυβέρνηση επεκτεινόμενος σε όλο και περισσότερα θέματα, και από αυτή την άποψη, ενσωματώνει μια πρόθεση διάχυσης της εξουσίας από τα ισχυρότερα κράτη. Όριά του είναι αφενός οι αντιστάσεις της κοινής γνώμης στο εσωτερικό των κρατών και αφετέρου, το είδος και η φύση του διεθνούς συστήματος, οι αντιλήψεις, οι πεποιθήσεις, καθώς και η συμπεριφορά του ηγεμόνα. Άλλωστε, ο ΔΣΟΠ αναδείχθηκε περισσότερο μετά τη δεκαετία 1970-1980 (G7), πιστοποιώντας ότι η δήθεν αυτορρυθμιζόμενη αγορά χρειάζεται πράγματι –ως ρύθμιση- έστω έναν συντονισμό μακροοικονομικών πολιτικών. Εξάλλου, είναι χαρακτηριστική η συντονισμένη παρέμβασή των G20 με επεκτατική δημοσιονομική πολιτική και επέκταση της νομισματικής βάσης (προηγούμενη ενότητα).

Ο προαναφερόμενος τρόπος παρέμβασης υπαγορεύτηκε βασικά, από την αναμενόμενη μεγάλη διάρκεια κι ένταση της κρίσης, αλλά και ότι η προγενέστερη νομισματική πολιτική είχε αφήσει μικρό εύρος ελιγμών: Όπως, τα ήδη χαμηλά διατραπεζικά επιτόκια πριν το ξέσπασμα της κρίσης. Αλλά και η (περιορισμένη έστω) έκδοση χρήματος και η επέκταση των πιστώσεων, για την ενίσχυση της ρευστότητας, χρειάζοντουσαν την υποστήριξη της δημοσιονομικής πολιτικής. Το παραπάνω δίνει μια πρώτη εξήγηση ‘γιατί οι G20 δεν επιχείρησαν την προσαρμογή μέσω μεταβολής των συναλλαγματικών ισοτιμιών’.

Έπειτα, τα υψηλά επίπεδα χρέους με τα οποία αρκετές ανεπτυγμένες οικονομίες εισήλθαν στην κρίση και οι διατηρούμενοι χαμηλοί στόχοι πληθωρισμού δεν επέτρεψαν τη μείωση των αυξημένων επιπέδων δημοσιονομικών ελλειμμάτων και χρέους με μια πληθωριστική πολιτική (Blanchard, O., (12/2/2009), IMF Survey – δηλ. μείωση της αξίας του χρέους). Τα παραπάνω οδήγησαν μελετητές του ΔΝΤ, όπως τον Blanchard O., να προτείνουν (προς τους G20) αναθεώρηση προς τα πάνω, των (δημοσιονομικών) κανόνων για το ύψος του χρέους/ΑΕΠ και το ύψος του πληθωρισμού – όμως ανεπιτυχώς.

Παρενθετικά αξίζει να σημειώσουμε ότι, η ίδια πηγή τόνιζε την ανεπάρκεια των επιτοκίων ως αποτελεσματικό εργαλείο χρήματο-πιστωτικής σταθερότητας ενόψει συνθηκών υψηλής μόχλευσης και ρίσκου, αλλά ότι χρειάζεται συνδυασμός νομισματικής πολιτικής και ρυθμιστικών εργαλείων (ratio κεφαλαιακής επάρκειας,

ratio ρευστότητας κá) (Blanchard, Olivier J. & Dell'Ariccia, Giovanni & Mauro, Paolo. (12/2/2010), Blanchard, Olivier. (12/2/2009)).

Αλλά, ο ΔΣΟΠ προκειμένου επιτευχθεί η ‘έξωτερική’ Προσαρμογή, δηλ. η μείωση των παγκόσμιων οικονομικών ανισορροπιών, ώστε να λειτουργήσει σύντομα ‘η διατηρήσιμη, ισόρροπη ανάκαμψη και μεγέθυνση’, χρειάζεται το εργαλείο των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Από τεχνική άποψη, αυτό μπορεί να σημαίνει : πχ αν κάποιο νόμισμα έχει υποτιμηθεί έντονα, να είναι η χώρα άλλου, νομίσματος που θα προβεί σε ανάλογη νομισματική πολιτική (ανατίμηση), με τόνωση της ζήτησης, ή από κοινού παρεμβάσεις κεντρικών τραπεζών στην αγορά συναλλάγματος, κ.α.

Ωστόσο, από πλευρά Πολιτικής Οικονομίας, οι συνέπειες δεν είναι οι ίδιες για τους εταίρους. Η ανατίμηση του νομίσματος των πλεονασματικών χωρών, έχει δυσάρεστες συνέπειες στην αναπτυξιακή τους διαδικασία, πολύ περισσότερο όταν επιδιώκουν, μέσω αυτής, να παίξουν ενεργό ρόλο στο διεθνές σύστημα κρατών. Πρακτικά, προκειμένου να μην υποτιμηθεί το διεθνές νόμισμα, δηλ. το δολάριο, το ζητούμενο στο παρόν σύστημα, είναι να ανατιμηθεί το νόμισμα των πλεονασματικών Ισοζυγίων, που επηρεάζουν σημαντικά τα παγκόσμια οικονομικά μεγέθη. Οι ασφυκτικές πιέσεις ΗΠΑ, ΕΕ, ΔΝΤ, G7, επικεντρώθηκαν στην περισσότερο πλεονασματική χώρα, την Κίνα.⁹⁹

Η πίεση συνεχίστηκε το 2010 στα παρασκήνια πριν και κατά τη διάρκεια της συνόδου κορυφής G20 στο Τορόντο, Ιούνιος 2010 (οικεία ανάλυση στο Παράρτημα Α) και το 2011, όταν ανέλαβε η Γαλλική προεδρία που ανέδειξε την αναμόρφωση του ΔΝΣ ως πρώτη προτεραιότητα.¹⁰⁰ Διότι, η μερική ανατίμηση του γιουάν το 2008, δεν είχε κριθεί ικανοποιητική από την αμερικανική πλευρά, προπαντός όταν οι εκτιμήσεις για την πραγματική συναλλαγματική αξία του γιουάν ανέβαζαν σε 7% το ποσοστό της – εν συνεχεία – (ξανά)υποτίμησής του, κατά το 2009 (Goldstein, Morris & Weatherstone, Dennis. 2010, February).

Επίσης, η Γαλλία, που πρωτοστάτησε - συγκριτικά με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες και την ΕΚΤ- στη ρύθμιση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, επανειλημμένως προέτρεπε υπέρ της ανατίμησης του κινεζικού νομίσματος, προς υπεράσπιση του ευρώ –το οποίο βρισκόταν ανατιμημένο μεταξύ δολαρίου και γιουάν (το 2009). Ωστόσο, η Γαλλία συμμερίστηκε τις Κινεζικές ανησυχίες για την υποτίμηση του δολαρίου, ότι δηλ. συμβάλλει στον πληθωρισμό, διεθνώς.

Ακόμη και ο Καναδάς, ως προεδρεύουσα χώρα των G8 το 2010 και των G20 το α΄ εξ. του 2010, προτίθετο να θέσει θέμα ανατίμησης του γιουάν στις συναντήσεις των

παραπάνω ομάδων άτυπης διακυβέρνησης.¹⁰¹ Ωστόσο, τελικά δεν το έκανε, μια και στις παραμονές της συνόδου όπου προήδρευε (Τορόντο, Ιούνιος 2010) η Κίνα επέτρεψε τη διακύμανση του γιουάν – παρότι πάλι σε μη-ικανοποιητικό ποσοστό σύμφωνα με την αμερικανική πλευρά.¹⁰² Περίπου 30% ως 40% ήταν το ποσοστό επιθυμητής ανατίμησης του γιουάν (Laurent, J. (Décembre, 2010).

Άλλος λόγος που ο Καναδάς (ως στενός οικονομικός σύμμαχος των ΗΠΑ) δεν μετέφερε τις αμερικανικές πιέσεις στη σύνοδο του Τορόντο ήταν, ότι από τον Απρίλιο του ίδιου έτους, η Κίνα είχε ήδη δεσμευτεί στις ΗΠΑ, να υποστηρίξει τις αμερικανικές προτάσεις για κυρώσεις εναντίον του Ιράν στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, με αποτέλεσμα την προσωρινή χαλάρωση των αμερικανικών πιέσεων επί του νομίσματός της¹⁰³ · πράγμα που μεταφέρθηκε στον τρόπο χειρισμού του θέματος από την προεδρεύουσα χώρα, τον Καναδά.

Πάντως η Κίνα, επέμενε σθεναρά στη δική της συναλλαγματική πολιτική καταγγέλλοντας ευθέως πολιτικό-οικονομικές σκοπιμότητες: « Ο σκοπός όλων των προσπαθειών για την ανατίμηση του γιουάν, είναι να καθυστερήσει η ανάπτυξη της Κίνας. . . Άλλωστε, τα αιτήματα προς την Κίνα για την ανατίμηση του νομίσματός της, ώστε να ισορροπήσει η παγκόσμια οικονομία, προέρχονται από ΗΠΑ, Ευρωπαϊκή Ένωση και από τις αναπτυσσόμενες, την Βραζιλία και την Ρωσία» (*Financial Times Asia*, (December 28, 2009)¹⁰⁴

Ωστόσο, από τις αρχές του 2011, οι παγκόσμιες ανισορροπίες επέστρεψαν σαν φαινόμενο, αλλά και στην κορυφή της agenda των G20 (Γαλλική προεδρία), όπως και σαν θέμα της ακαδημαϊκής κοινότητας - με αυξημένη έμφαση στη συμβολή των δημοσιονομικών Ισοζυγίων στις παγκόσμιες ανισορροπίες.¹⁰⁵

Υπόλογες για το τελευταίο είναι οι κρίσεις δημοσίου χρέους του έτους 2010, που επακολούθησαν της ‘εύθραυστης’ ανάκαμψης του 2009. Ο Williamson, J. (2011, January) συνόψισε αρκετές από τις ακαδημαϊκές προτάσεις περιορισμού των παγκόσμιων ανισορροπιών– εκτός από εκείνες της Επιτροπής Στίγκλιτς (Παράρτημα Γ).

Ενώ, από την πλευρά του ΔΝΤ, ο Γεν. Δ/ντής, D. Strauss-Kahn (2011), επισήμαινε τον κίνδυνο για την παγκόσμια ανάκαμψη από τις παγκόσμιες ανισορροπίες και την αυξανόμενη σημασία της Προσαρμογής των συναλλαγματικών ισοτιμιών, προκειμένου ν’ αποφευχθεί μια νέα κρίση.¹⁰⁶

Έτσι, η ετερογένεια των μελών του G20 και τα αντιτιθέμενα κρατικά συμφέροντα δεν έδωσαν λύση στο πρόβλημα, και ο ‘ηγεμών’ (ΗΠΑ) δεν κατάφερε να επιβληθεί, αφού ο ίδιος παρουσίαζε σημαντικά ‘διπλά ελλείμματα’ (δημοσιονομικό και ΙΣΤ),

ενώ η ‘σύνθετη αλληξάρτησή’ του από την Κίνα τον έκανε να υποχωρήσει στις πιέσεις του έναντι ανταλλαγμάτων ‘σκληρής ισχύος’ (Ιράν).

B.1 Δ9. Η ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΔΟΛΑΡΙΟΥ

Στα πλαίσια του G20 – αλλά στο παρασκήνιο των άτυπων διαβουλεύσεων - και με αφορμή την σύνοδο κορυφής στο Λονδίνο (Απρίλιος 2009), προτάθηκε η αντικατάσταση του δολαρίου είτε με καλάθι νομισμάτων, είτε με τα Τραβηκτικά Δικαιώματα (SDR) του ΔΝΤ. Η αμφισβήτηση προήλθε από την Κίνα πιο έντονα, αλλά και από τη Ρωσία. Ωστόσο, αργότερα η Κίνα υπαναχώρησε και δήλωσε την υποστήριξή της στο δολάριο (Ναυτεμπορική, 28/5/2009,σελ.34 και 10/9/2009, σελ. 24). Η Ινδία επίσης, υποστήριξε το δολάριο (Ναυτεμπορική, 23/11/2009, σελ.27).

Αν και δεν είναι ορατό πώς ακριβώς ασκείται η εξουσία στα πλαίσια του G20, η προσδοκία της περαιτέρω αμφισβήτησης του δολαρίου από τους G20 θα ήταν μη-ρεαλιστική. Επειδή, αφενός η ομάδα αυτή των είκοσι συστημικά ισχυρότερων οικονομιών δημιουργήθηκε από αμερικανική (και καναδική) πρωτοβουλία το 1999· αφετέρου, πάλι η αμερικανική πρωτοβουλία την αναβάθμισε σε επίπεδο κορυφής (ηγετών κρατών) και φιλοξένησε τις εργασίες της στις ΗΠΑ δύο φορές σε ένα έτος (Ουάσιγκτον, Νοέμβριος 2008 και Πίτσμπουργκ, Σεπτέμβριος 2009).

Επιπλέον, σ’ όλες τις προαναφερόμενες συνόδους, οι G20 απέφυγαν οποιαδήποτε επίσημη ανακοίνωση σχετικά με τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, ενώ λίγο αναφέρθηκαν στις μακρο-οικονομικές ανισορροπίες ελλειμματικών και πλεονασματικών χωρών όμως, χωρίς την ανάληψη κάποιας δέσμευσης. Οι πιέσεις σημαντικής ανατίμησης του γιουάν έχουν αποβεί μέχρι 2011 σχετικά αναποτελεσματικές ή έστω, ανεπαρκείς.

Με στοιχεία του ΔΝΤ μέχρι την 8/6/2009, το 70% των παγκόσμιων αποθεμάτων ήταν σε δολάρια, πράγμα που ανησυχεί τις κεντρικές τράπεζες. Ωστόσο, στο Διεθνές Οικονομικό Φόρουμ (Ιούνιος 2009), στην Αγία Πετρούπολη, ο Τζον Λίπσκι (πρώτος αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής στο ΔΝΤ, αλλά και ο Ρώσος πρωθυπουργός Μεντβέντεφ, όπως και ο Ρώσος υπουργός Οικονομικών Κούντριν υποστήριξαν τη προώθηση της λύσης των SDR ως νέου παγκόσμιου αποθεματικού νομίσματος (8/6/2009, Ναυτεμπορική, σελ. 34). Το ίδιο υποστήριξαν η UN- Stiglitz Commission (September 21, 2009), ερευνητές όπως Mateos y Lago, I. & Duttagupta, R. & Goyal, R..(November 11, 2009), [η σχετική ‘συζήτηση’ αναφέρεται στο Παράρτημα Γ]. Επίσης, μερικοί

ακαδημαϊκοί, όπως ο Eichengreen, B. (2009). Ωστόσο τελικά, το 2011, ο Eichengreen B., υποστήριξε την επικράτηση του δολαρίου παρά τους κλυδωνισμούς, βασικά λόγω της ευρείας χρήσης του στο εμπόριο και τον χρηματοπιστωτικό τομέα.¹⁰⁷ Πράγματι, όπως επιβεβαιώνουν και τα στοιχεία του ΠΟΕ, η εσωτερική αγορά των ΗΠΑ επηρεάζει σημαντικά την παγκόσμια Ζήτηση, όπως επίσης και οι ΗΠΑ έρχονται πρώτοι στην ανάπτυξη αγορών υπηρεσιών (Πίνακες Α.3).

Αντίθετα, ο ακαδημαϊκός Bergsten, F (February 15, 2011), υποστηρίζει ότι είναι καλύτερο για το ΔΝΣ η συνύπαρξη 3 διεθνών (αποθεματικών) νομισμάτων (δολάριο, ευρώ, γιέν) γιατί το οικονομικό τίμημα για τις ΗΠΑ από τα 'ηγεμονικά' προνόμια του δολαρίου είναι σήμερα βαρύ, για την υπερδύναμη. Παράλληλα, η διαρκής χρηματοδότηση των αμερικανικών ελλειμμάτων από το εξωτερικό απαιτεί συνεχή προσαρμογή των συναλλαγματικών ισοτιμιών, επομένως περιπλοκές για τα νομίσματα που το χρησιμοποιούν ως 'άγκυρα', κ.ά.

Αλλά ακόμη κι έτσι, δηλ. αν το δολάριο μοιραστεί τον ρόλο του με άλλα διεθνή νομίσματα, ελάχιστα ή ουδώς θα επηρεαστούν οι γεωπολιτικοί στόχοι των ΗΠΑ, συνεχίζει ο Eichengreen B.(2011): 'Το αποφασιστικό στοιχείο για τις δυνατότητες μόχλευσης της στρατηγικής των ΗΠΑ, είναι η οικονομική και η δημοσιονομική υγεία τους' (ibid, σ. 176). Ένα περισσότερο αδύναμο δολάριο θα δυσκολέψει την στρατηγική επιρροής των ΗΠΑ και τους στόχους εξωτερικής πολιτικής (ibid, σ. 175).

Ωστόσο, από το 2009, ο Ευρωπαϊός Επίτροπος Αλμούνια διαφοροποιήθηκε υποστηρίζοντας το δολάριο. Ο Διευθυντής του ΔΝΤ, ο Στρος –Καν, υποστήριξε μεν, τη λύση για το μέλλον ενός νέου παγκόσμιου νομίσματος διαφορετικού από τα SDR - στη σύνοδο APEC τον Νοέμβριο 2009 (Ναυτεμπορική, 18/11/2009, σελ. 31) - αλλά και ότι προς το παρόν το δολάριο αναμένεται να παραμείνει το κύριο διεθνές αποθεματικό νόμισμα.¹⁰⁸

Ωστόσο, στις 31/3/2011, παραμονές της συνόδου υπουργών οικονομικών των G20 τον Απρίλιο 2011, υπό την Γαλλική προεδρία, ο ίδιος (Στρος –Καν) τοποθετήθηκε ότι θα πρέπει οι G20 να προβλέψουν μεγαλύτερο ρόλο για τα SDR στο ΔΝΣ, αυξάνοντας το παγκόσμιο απόθεμα (έκδοση SDR), να χρησιμοποιούνται τα SDR στην τιμολόγηση εμπορικών ανταλλαγών και στην έκδοση χρηματοπιστωτικών τίτλων, να εκδίδονται κρατικά ομόλογα σε SDR, και να εισέλθουν νέα νομίσματα (πχ το κινεζικό γιουάν) στη σύνθεση της αξίας του καλαθιού νομισμάτων που διαμορφώνει τα SDR.¹⁰⁹

Από την άλλη μεριά, έξω από τους θεσμούς της παγκόσμιας διακυβέρνησης, τα κράτη στις διμερείς τους σχέσεις προωθούν είτε περιφερειακά ένα νέο νόμισμα, είτε το δικό τους νόμισμα.

Για παράδειγμα, το 2009, η Σαουδική Αραβία προσπάθησε να προωθήσει την ιδέα μιας νομισματικής ένωσης (με νέο ενιαίο νόμισμα) με τις χώρες του Περσικού Κόλπου, όπου θα συμμετέχουν το Κατάρ, το Κουβέιτ, το Μπαχρέιν, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (Ναυτεμπορική, 27/5/2009, σελ.34 και 9/12/2009, σελ. 27). Ωστόσο, η προσπάθεια ατόνησε, από την επόμενη χρονιά.

Το δολάριο αμφισβητείται, αλλά δεν απειλείται προς το παρόν (σύμφωνα με αρκετούς ακαδημαϊκούς, όπως ο Π. Ρουμελιώτης). Αν απειλείτο φερ' ειπείν από το ευρώ, τότε η αύξηση της ζήτησης του ευρώ ως διεθνούς αποθεματικού νομίσματος πιθανότατα να δημιουργούσε προβλήματα στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Διότι, αν αυξηθεί η ζήτηση του ευρώ, τότε θα αυξηθεί η κυκλοφορία του και κατ' επέκταση υπάρχει κίνδυνος πληθωρισμού. Άλλωστε, οι περιορισμοί του Συμφώνου Σταθερότητας είναι ανασταλτικοί παράγοντες για την αύξηση της ζήτησης σε ευρώ και τις παρεπόμενες πληθωριστικές πιέσεις. Άλλωστε, η κρίση χρέους στην ευρωζώνη από το 2010 και η διαγραφή μέρους του ελληνικού χρέους (2011-12, PSI) κλυδώνισαν την εμπιστοσύνη στο ευρώ, ενώ αντίθετα το 2008, το ευρώ είχε θεωρηθεί ασφαλέστερο επενδυτικό καταφύγιο συγκριτικά με το δολάριο (Eichengreen B, 2011, σ.128).

Επίσης το γιουάν, δεν μπορεί να γίνει διεθνές νόμισμα γιατί δεν αποτελεί μονάδα μέτρησης και δεν χρησιμοποιείται ευρέως στις συναλλαγές -δεν υπάρχει πλήρης ελευθερία κίνησης κεφαλαίων στην Κίνα και δεν υπάρχει εύκολη μετατρεψιμότητα του γιουάν σε άλλα νομίσματα. Εξάλλου, η Κίνα άφησε το νόμισμά της να υποτιμάται κρατώντας το συνδεδεμένο με το δολάριο, προκειμένου να ενισχύει τον εξαγωγικό της προσανατολισμό κι αυτό δεν εμπνέει εμπιστοσύνη για χρηματοοικονομικές επενδύσεις. Όμως, αν η Κίνα ανατιμήσει το γιουάν, θα μειωθούν οι εξαγωγές, θ' αυξηθεί η εσωτερική ζήτηση, αλλά και οι εσωτερικές ανισότητες.

Αντίθετα, οι ΗΠΑ μακροχρόνια (εξαιρουμένης της παρούσας κρίσης) έχουν δείξει χρήματο-οικονομική σταθερότητα, και έχουν μεγάλη αγορά προσέλκυσης ξένου κεφαλαίου. Επίσης, η ανάδειξη κάποιου άλλου νομίσματος προϋποθέτει νέα γεωπολιτικά δεδομένα που ακόμα δεν έχουν αναδειχθεί.

Ωστόσο, η Κίνα προετοιμάζεται να ενισχύσει τη μετατρεψιμότητα του γιουάν. Δανείζει τις χώρες της περιοχής της υπό μορφή swap-συναλλάγματος. Επίσης, σύμφωνα με το περιοδικό Economist, χρησιμοποίησε την 1η Ιουλίου 2009 για τον προαναφερόμενο σκοπό, ομόλογα σε Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (SDR) έκδοσης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Ακόμη τον Ιούνιο 2009, η Κίνα μαζί με την Ρωσία συμφώνησαν να επεκτείνουν τη χρήση των νομισμάτων τους στο διμερές εμπόριο μεταξύ τους. Επί πλέον, οι τράπεζες στο Χονγκ-Κονγκ έχουν τώρα την άδεια να εκδίδουν ομόλογα σε γιουάν, πράγμα που αποτελεί ένα πρώτο βήμα προς μια offshore (υπεράκτια) κεφαλαιαγορά γιουάν. Έτσι, η κινέζικη κεντρική τράπεζα επιθυμεί να καταστήσει διαθέσιμους τρόπους πληρωμής σε γιουάν προκειμένου να εξοφληθούν οι κινέζικες εισαγωγές σε χώρες όπως, η Αργεντινή, η Ινδονησία, η Ρωσία, το Χονγκ-Κονγκ, η Μαλαισία, η Νότιος Κορέα. και προσπαθεί να αναπτύξει τα χρηματιστήριά της (πχ Σαγκάης, που ιδρύθηκε τη δεκαετία 1990).¹¹⁰

Επίσης, η Κίνα επέτρεψε το 2009 σε 365 εταιρείες στη Σαγκάη και τη νότια επαρχία Γκουαντόγκ να χρησιμοποιήσουν το γιουάν σε διασυνοριακές εμπορικές συναλλαγές με το Χονγκ-Κονγκ και τα μέλη της Ένωσης Χωρών Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN) (Ναυτεμπορική, 19/12/2009 σελ. 23).

Από την άλλη μεριά, επειδή οι ΗΠΑ ως ηγεμών του νομισματικού συστήματος εκδίδουν το χρέος τους απευθείας στο διεθνές αποθεματικό νόμισμα, δηλ. σε δολάρια, απολαμβάνουν κατ' αυτόν τον τρόπο, μεγαλύτερης ευελιξίας στην εξυπηρέτηση του εθνικού τους χρέους (Subacchi, P., (01/2010), σ. 269).

Η αμφισβήτηση του δολαρίου επανήλθε έμμεσα το 2011, με την προσπάθεια της Γαλλικής προεδρίας των G20 για αναμόρφωση του ΔΝΣ, όπου το ΔΝΤ επαναπροέβαλε ως πιθανή λύση (κι άτυπα) τη προώθηση των SDR ως διεθνές αποθεματικό νόμισμα.¹¹¹

Ωστόσο, στην επανεξέταση της σύνθεσης της συμμετοχής βασικών εθνικών νομισμάτων στην αξία των SDR (ανά πέντε χρόνια, όπου η προηγούμενη ήταν του 2005) και που ισχύει από 1^η Ιανουαρίου 2011 (προτού αρχίσει καλά-καλά η Γαλλική προεδρία στους G20), το ΔΝΤ δεν συμπεριέλαβε το κινέζικο νόμισμα (παρά το ότι αναγνωρίζει την Κίνα ως τον τρίτο μεγαλύτερο εξαγωγέα μεταξύ των μελών του), διότι δεν χρησιμοποιείται ευρέως στις διεθνείς συναλλαγές.¹¹² Μόνο τροποποίησε τη στάθμιση των δολαρίου, ευρώ, λίρας, και γιαπωνέζικου γιέν στον συνυπολογισμό της αξίας των SDR.¹¹³ Όμως, στη συνέχεια και με την ώθηση των G20 - ιδιαίτερα της Γαλλικής προεδρίας- το ΔΝΤ επανεξετάζει τα κριτήρια με τα οποία επιλέγει τα

νομίσματα που συμμετέχουν στο καλάθι συναλλαγματικών ισοτιμιών, προκειμένου να προσδιορισθεί η ισοτιμία των SDR.¹¹⁴

Πάλι, αμερικανοί αξιωματούχοι της Fed υπεραμύνθηκαν ώστε το εθνικό τους νόμισμα να διατηρήσει τα διεθνή προνόμια.¹¹⁵

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Έτσι, επαναλαμβάνεται ουσιαστικά η παρατήρηση του Aglietta (1984, σ. 294, γενικά σ. 289-312) ότι οι ΗΠΑ εξήγαγαν το πρόβλημα των ελλειμμάτων τους στον υπόλοιπο κόσμο διαμέσου των (ευρώ)δολαρίων και των πολιτικών των επιτοκίων της Fed, που οδήγησαν στην υποτίμηση του δολαρίου και στην κατάρρευση του συστήματος των Bretton Woods. Όπως πιο επεξηγηματικά διατυπώνει – για τότε (1971) - ο Κρούγκμαν (2009, σ.135-136), σε σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, η πολιτική συγκράτησης πληθωρισμού της Fed, με άνοδο των επιτοκίων, καθιστούσε πιο ακριβό το κόστος για το δολάριο (απόκτησης – δανεισμού) κι επομένως επιδεινώνει το χρέος άλλων χωρών (σε δολάρια).

Ωστόσο, ο Aglietta (1984, σ. 2-22) προσδίδει στο νόμισμα μια διάσταση εκ μέρους των κοινωνικών επιστημών. Βλέπει το εθνικό νόμισμα ως σημείο κοινωνικής συνοχής, μιας εθνικής ταυτότητας με προϋπόθεση την εθνική κυριαρχία. Προσδίδοντας σ' αυτήν την κοινωνική σύμβαση ανταλλακτικής αξίας - που αντιπροσωπεύει ένα εθνικό νόμισμα - όλες τις παρεπόμενες οικονομικές σχέσεις των μελών του κοινωνικού συστήματος που το νόμισμα συσπειρώνει, το νόμισμα λειτουργεί και σαν σημείο εθνικής ή πολιτισμικής ταυτότητας.

Δηλαδή, ο καθορισμός της βασικής αξίας που αντιπροσωπεύει ένα νόμισμα, ο τρόπος ζωής και το βιοτικό επίπεδο που διαμορφώνεται γύρω από ένα νόμισμα αντανάκλα τις κοινωνικές σχέσεις εκείνων που το χρησιμοποιούν (υλιστική/μαρξιστική άποψη της αξίας). Έτσι, ο Aglietta (1984) απομακρύνεται από τη τυπική μαρξιστική θεώρηση προς εκείνη της εθνικής κυριαρχίας. Η αξία αυτή του νομίσματος κατ' επέκταση αποκτά μια εννοιολογική παραλλαγή εθνικής ταυτότητας, δηλ. του ανήκειν στην ίδια κοινωνία όσων χρησιμοποιούν το ίδιο νόμισμα. Κατ' επέκταση, η εθνική κυριαρχία και ταυτότητα, επηρεάζουν την εμπιστοσύνη στο νομισματικό σύμβολο.

Χαρακτηριστικά, ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Barroso, J.) τόνισε ότι το ευρώ είναι κάτι παραπάνω από ένα νόμισμα (το δεύτερο διεθνές αποθεματικό νόμισμα) είναι ένα σύμβολο -απευθυνόμενος σε Κινέζους αξιωματούχους στις αρχές

του 2012 , και ενώ ακόμη υφίστατο η κρίση χρέους της ευρωζώνης (με κρίσιμο σημείο τη διαγραφή μέρους της αξίας των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου).¹¹⁶

Έτσι, νομισματικό και κοινωνικό σύστημα αλληλοσυνδέονται. Οι νομισματικές κρίσεις είναι και κοινωνικές κρίσεις· οι συναλλαγματικές κρίσεις είναι και κρίσεις του συστήματος κρατών.

Σύμφωνα με τον Aglietta (1984), η σχέση νομίσματος – βίας προέρχεται κατ' αρχήν από το ότι η χρήση νομίσματος προϋποθέτει την άρνηση της αρπαγής και στη θέση της, την αποδοχή της ανταλλαγής. Προϋπόθεση βέβαια, είναι η παραδοχή της (Χομπεσιανής) ανθρώπινης φύσης, όπως την είδαν οι ρεαλιστές (ibid, σ. 37).

Συνεπώς, ο ανταγωνισμός μεταξύ εισγωγέων / εξαγωγέων, ελλειμματικών / πλεονασματικών χωρών (του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών) εμπλουτίζεται και με τις προαναφερόμενες διαστάσεις. Ειδικότερα, ο Aglietta (1984, σ. 43-49) συσχετίζει τρεις μορφές βίας με τρεις λειτουργίες ενός νομίσματος:

- 1) μονάδα μέτρησης: προσδιορίζει μια κοινή γλώσσα μέτρησης και τον αντίστοιχο - συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο
- 2) μέσον κυκλοφορίας κι ανταλλαγής αγαθών κι υπηρεσιών: η βία εδώ σχετίζεται με τις σχέσεις ανταλλαγής και τον περιορισμό της αγοραστικής δύναμης του κάθε δρώντα.
- 3) αποθεματική αξία: όπως και στην περίπτωση της κρίσης του 2008, η υποτίμηση ενός εθνικού και συνάμα διεθνούς αποθεματικού νομίσματος επηρεάζει αρνητικά τα συναλλαγματικά αποθέματα των ξένων.

Ο Aglietta συνεχίζει (1984, σ. 91) σε παρατηρήσεις που αφορούν εξίσου το 2010, στην Ελλάδα, στην Ιρλανδία και γενικά τον σχεδιαζόμενο Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης : η αναδιάρθρωση χρέους επιμηκύνει τον χρονικό ορίζοντα αποπληρωμής και αλλάζει τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών, κατ' επέκταση τη σχετική τους ισχύ και τις ικανότητες/δυνατότητες αυτενέργειας έως την επιβίωση. Για αυτό οι αναδιρθρώσεις χρέους συνεπάγονται εντάσεις που αφορούν την πολιτική οικονομία. Το αντίστοιχο συμβαίνει και με τις αλλαγές επιτοκίων.

Έτσι, το πρόβλημα του δολαρίου ανάγεται σε πρωτεύον έναντι των παγκόσμιων ανισοροπιών, αυτό καθ' εαυτό. Δηλαδή, στο ίδιο σύστημα κυμαινόμενων ισοτιμιών, τα πράγματα θα ήσαν πιθανόν διαφορετικά, αν το διεθνές (αποθεματικό) νόμισμα ήταν διαφορετικό από ένα εθνικό.

B.1 Δ10.ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι G20 δεν πέτυχαν να συμφωνήσουν ώστε να υπάρξει Προσαρμογή μέσω μεταβολής συναλλαγματικών ισοτιμιών, λόγω των αντιστάσεων της Κίνας στις αμερικανικές πιέσεις και τις επιδιώξεις της να διαδραματίσει ρόλο ενός άλλου πόλου του διεθνούς συστήματος.

Με δεδομένη την εξασθένηση της αμερικανικής ‘ηγεμονικής σταθερότητας’, ο ΔΣΟΠ θα είναι αποτελεσματικός ώστε να ευνοείται η Προσαρμογή, όσο θα διεξάγεται μεταξύ ολιγομελών δρώντων – όσο το δυνατόν περισσότερο ομοιογενών - κι εφόσον συνεχιστεί η τάση των κρατών να ενώνονται και να μεγεθύνονται σε περιφερειακές οικονομικές και νομισματικές περιοχές με κοινή νομισματική, εμπορική, δημοσιονομική και φορολογική πολιτική.

Το τελευταίο ενισχύεται όχι μόνο από το θετικό αποτέλεσμα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, αλλά και από την αυξητική τάση σχηματισμού περιφερειακών οικονομικών ενώσεων κρατών (Σαουδική Αραβία με τις χώρες του Κόλπου), MERCOSUR, NAFTA, ASEAN, APEC, στην Αφρική (με αντίστοιχες νομισματικές ενώσεις EAC, ECOWAS, SADC, WAEMU).¹¹⁷

Άλλωστε, ‘οι Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης’ δεν ήταν το όραμα του Robert Schuman;

Πιο κάτω, στο τρίτο και τελευταίο μέρος, συνεχίζεται η έρευνα ‘πώς έδρασαν τα κράτη εκτός των θεσμών’, όπου εξετάζεται το δίπολο ΗΠΑ- Κίνας, οι παγκόσμιες ανισοροπίες σε περιφερειακό επίπεδο και η παράμετρος της σκληρής ισχύος (πχ οι παγκόσμιες ανισοροπίες ως τροφοδότριες των αμερικανικών αμυντικών δαπανών, επιπτώσεις της κρίσης κι αναμόρφωση του NATO, κ.ά).

B.1.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Γενικά, η κρίση επέφερε ενίσχυση των θεσμών της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης. Διότι, η κρίση ως αδυναμία απόκτησης ή/και απώλειας πλούτου ή ακόμη και ως ανακατανομή πλούτου, επηρεάζει την ανάπτυξη και τη σχετική ισχύ των κρατικών δρώντων. Συνεπώς, στο διεθνές σύστημα κρατών, μια ταχύτερη ανάπτυξη ενός κράτους, απειλεί τη θέση κάποιου άλλου που βρίσκεται ήδη σε κάποιες-συγκεκριμένες δομές του διεθνούς συστήματος κρατών. Διότι, η ανάπτυξη είναι παίγνιο μηδενικού αθροίσματος, επειδή: 1) Το σύνολο των κρατών του διεθνούς συστήματος είναι ένα πεπερασμένο σύνολο, 2) η ανισότητα των εθνικών οικονομιών

είναι δεδομένη ή εξωγενής μεταβλητή, 3) η ισχύς διακρίνεται τουλάχιστον σε στρατιωτική και οικονομική, 4) η ανάπτυξη συσχετίζεται με την ισχύ μέσω της παραγωγής πλούτου ή/και πλεονάσματος.

- Η πρώτη και πλέον εμφανής επίπτωση της κρίσης στην άτυπη διακυβέρνηση ήταν η παράδοση της σκυτάλης σε επίπεδο κορυφής, από τον όμιλο χωρών G7 στον όμιλο G20 για την διαχείριση οικονομικών κρίσεων, στο σύγχρονο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα.

- Στο ερώτημα αν τα κράτη πέτυχαν να συνεργαστούν στην αντιμετώπιση της πρόσφατης κρίσης και ποίο το κόστος, η παρούσα έρευνα απαντά ότι πέτυχε η συνεργασία στον διακρατικό συντονισμό επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής και διοχέτευσης ρευστότητας, καθόσον επρόκειτο για παίγνιο θετικού αθροίσματος μεταξύ των μελών κρατικών και μη, δρώντων. Ακόμη, και ότι οι δημοσιονομικοί κανόνες μάλλον διευκολύνουν τη δημοσιονομική προσαρμογή, εφόσον είναι ευέλικτοι (Παράρτημα Β). Επίσης, ότι στην πρόσφατη κρίση, η κατανομή του κόστους του ΔΣΟΠ δεν είναι 'δίκαιη', υπό την έννοια ότι το κόστος είχε την τάση να επιμεριστεί και να μην επιβαρυνθούν αναλογικά περισσότερο, οι χώρες από τις οποίες ξεκίνησε η κρίση.

- Στο ερώτημα ποίοι παράγοντες φαίνεται να επέδρασαν στην αδυναμία επίτευξης συμφωνίας για τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα (σχέση κεφαλαιαγορών-κρατών), η προηγηθείσα έρευνα απαντά ότι, η ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα καθυστερεί λόγω παιγνίων μηδενικού αθροίσματος μεταξύ των τραπεζικών ιδρυμάτων, κρατών και φαινομένων αλληλεξάρτησης. Η 'παγκόσμια' οικονομική διακυβέρνηση των G20 και ο ΔΣΟΠ, δεν προώθησε λοιπόν, υπερεθνικές δομές (καθεστώτα, οργανισμούς, σύστημα διαιτησίας) για την ρύθμιση κι εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα, διεθνώς.

- Στο ερώτημα ποιές οι (βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες) επιπτώσεις στη σχετική ισχύ μεταξύ των G20 απαντά ότι οι ΗΠΑ, αν και αποδυναμωμένες, παραμένουν υπερδύναμη καθόσον οι παραδοσιακοί εταίροι (σε G7, NATO) όπως η Ευρώπη πρωτίστως (ως Ευρωπαϊκή Ένωση) και η Ιαπωνία επλήγησαν σχετικά περισσότερο. Ενώ, αναδυόμενες δυνάμεις - όπως η Κίνα- δεν είναι ακόμη έτοιμες ν' απειλήσουν την (συνολική) ισχύ των ΗΠΑ, ούτε να ηγηθούν του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος.

- Στο ερώτημα γιατί δεν πέτυχε η Προσαρμογή του ΔΝΣ με τη διαχείριση των G20, η διατριβή απαντά ότι η αποτυχία οφείλεται στο ότι η Προσαρμογή μέσω

συναλλαγματικών ισοτιμιών είναι παίγνιο μηδενικού αθροίσματος, όπου υπερτερούν οι πλεονασματικές χώρες ως οι πλέον ισχυρές · και ότι τα αντιτιθέμενα κρατικά συμφέροντα και η ετερογένεια των μελών του G20 είναι βασικές αιτίες, ιδιαίτερα στο παρόν (μη)-σύστημα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών και του (εθνικού) δολαρίου ως διεθνούς (αποθεματικού) νομίσματος. Επίσης, ανταγωνιστικές (της αμερικανικής οικονομίας) αναδυόμενες οικονομικές δυνάμεις προσπάθησαν να περιορίσουν την εξάρτησή τους από το δολάριο.

Ακόμη, η διατριβή επιχειρηματολογεί, ότι η ενίσχυση των οικονομικών και πολιτικών ολοκληρώσεων σε περιφερειακό επίπεδο, τείνει να απορροφά καλύτερα τα προβλήματα Προσαρμογής, ελλείπει διεθνούς - ανεξάρτητου εθνικά – νομίσματος. Επιπλέον, διαμέσου των διαφορετικών επιπέδων ανάλυσης σχετικά με την Προσαρμογή, κατέληξε σε επιμέρους συμπέρασμα σχετικά με την κρίση χρέους της Ευρώπης, ότι δηλ. χρειάζεται μεταφορά πόρων από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές περιοχές και ενίσχυση του συντονισμού ή κοινή δημοσιονομική και φορολογική πολιτική.

- Τέλος, είναι αξιοσημείωτο ότι ο όμιλος χωρών G7 αποτελεί πυρήνα ισχύος εν μέσω των G20, τόσο διότι συνέστησε σε επίπεδο κορυφής τον G20, όσο και διότι τα δύο – τρία πρώτα χρόνια διαχείρισης της κρίσης, ανέλαβε κατά προτεραιότητα τη διαδοχή των προεδριών του ομίλου G20. Ακόμη, και διότι η διαχείριση της agenda για θέματα άμυνας κι ασφάλειας παραμένει αποκλειστική αρμοδιότητα του G7.

B.2.ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ.

B.2.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Στόχος αυτής της ενότητας είναι να αναδείξει τις γεωπολιτικές επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης (2008) στους επίσημους θεσμούς της παγκόσμιας διακυβέρνησης, ιδιαίτερα αυτούς του Bretton Woods, δηλ ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα, ΠΟΕ. Θα συνεξετάσουμε και το FSB, επειδή οι G20 αναβάθμισαν τον ρόλο του και την επιρροή του, από ένα forum (FSF) σε θεσμό με συγκεκριμένη εντολή, συνεργαζόμενο με το ΔΝΤ.

Οι προαναφερόμενες επιπτώσεις (θα πρέπει να) αποτυπώνονται στις επί μέρους αλλαγές, όσον αφορά 1) τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τις ψήφους, 2) το είδος,

την έκταση και τους τρόπους χρηματοδότησης του Ταμείου και των μελών, 3) τον ρόλο και τις πεποιθήσεις - ιδεολογία. Διότι, αφενός η οικονομική ενίσχυση ενός κράτους (από έναν διεθνή οργανισμό) επηρεάζει την σχετική ισχύ του (ως προς τα άλλα κράτη), αφετέρου τα κράτη-χρηματοδότες ενός οργανισμού αποκτούν μεγαλύτερες δυνατότητες επιρροής το καθεστώς που τον διέπει και τις αποφάσεις χρηματοδότησης άλλων κρατών (προπαντός όταν υπάρχει σύστημα μεριδίων και ποσοστών ψήφων). Επίσης, το είδος και οι προϋποθέσεις δανειοδότησης επηρεάζουν το 'ποίοι και πόσο' θα χρηματοδοτηθούν και τη 'συμμόρφωσή τους' προς το είδος της οικονομίας που οι ισχυροί επικροτούν, μέσω των διεθνών οργανισμών που χρηματοδοτούν κράτη. Ακόμη διότι, οι πεποιθήσεις κι αντιλήψεις επηρεάζουν τους κανόνες, τα πρότυπα και τις νόρμες που προσδιορίζουν με τη σειρά τους, τα καθεστώτα των διεθνών οργανισμών, όπως επίσης επηρεάζουν τις προτάσεις οικονομικών πολιτικών - από και προς- την άτυπη παγκόσμια διακυβέρνηση, καθώς και τις αντιστάσεις της κοινής γνώμης στην δημόσια σφαίρα των κρατών. Με τους παραπάνω τρόπους, οι εν-λόγω οργανισμοί, επιδρούν γεωπολιτικά επί των μελών του συστήματος κρατών.

Εξάλλου, οι ηγέτες του G20 (London 2/4/2009 - Pittsburgh, 24-25/9/2009) είχαν ανακοινώσει ότι αποβλέπουν στην αναμόρφωση όλων των θεσμών του Bretton Woods, όπως και στην μεταξύ τους συνεργασία. Ωστόσο, πρωταγωνιστικό ρόλο επιχείρησαν να προσδώσουν στο ΔΝΤ ιδιαίτερα για τη διαφύλαξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, τον διακρατικό συντονισμό οικονομικών πολιτικών και την αναθεώρηση των ποσοστών των ψήφων στην διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Επίκαιρο ενδιαφέρον παρουσιάζει το επί μέρους ερώτημα : κατά πόσον οι αλλαγές στις δομές των παγκόσμιων θεσμών, φέρ' ειπείν τα ποσοστά ψήφων-quotas του ΔΝΤ, οδηγούν σε αλλαγές συμπεριφοράς του αντίστοιχου θεσμού, όπως σε αλλαγές επιλογών, πολιτικών και προϋποθέσεων χρηματοδότησης ή μήπως είναι ακόμη οι απόψεις του G7 που εξακολουθούν να διαμορφώνουν τις αποφάσεις των Διεθνών Οργανισμών ; Πιο εξειδικευμένα, το ερώτημα αφορά την πιθανή επίδραση των ασιατικών αναδυομένων οικονομιών, επειδή φερ' ειπείν, η Κίνα αύξησε την οικονομική της ισχύ (τον μεγαλύτερο ρυθμό ανάπτυξης ΑΕΠ, πρώτη εξαγωγική δύναμη το 2009) όπως επίσης, αύξησε τον γεωοικονομικό της ρόλο δηλ. οικονομική στήριξη του αμερικανικού δημοσίου με την συστηματική αγορά αμερικανικών ομολόγων και τίτλων χρέους.¹¹⁸

Τέλος, **θα καταλήξω** ότι: 1) οι επιπτώσεις αφορούν μόνο τους θεσμούς του Bretton-Woods, οι οποίοι είναι χαλαρά συνδεδεμένοι με τον ΟΗΕ, που παραμένει στο περιθώριο της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης. 2) Από τους θεσμούς Bretton-Woods, πρωταγωνιστικό ρόλο επιφυλάσσει ο όμιλος G20 στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Οι λιγότερες επιπτώσεις σημειώθηκαν μέχρι στιγμής στον ΠΟΕ, καθόσον οι G20, εκτός από την χρηματική ενίσχυση των οργανισμών εμπορίου – Απρίλιος 2009- δεν σημείωσαν άλλη εμπορική πολιτική βούληση για την ολοκλήρωση του ‘Γύρου της Ντόχα’. Από την άλλη μεριά στον ΠΟΕ, δεν υπήρχε λόγος για αλλαγή ποσοστών ψήφων – όπως στο ΔΝΤ και την ΠΤ- επειδή οι αποφάσεις στον ΠΟΕ λαμβάνονται βάσει της αντιστοιχίας: σε κάθε κράτος, μία ψήφος. 3) Οι αλλαγές που σημειώθηκαν στα ποσοστά ψήφων ΔΝΤ και ΠΤ, δεν είναι αρκετές για να ανατραπεί η δυναμική, δηλ. η μεγαλύτερη επιρροή της ηγεμονικής ομάδας G7 - στην οποία καταλυτικό ρόλο διαδραματίζουν οι ΗΠΑ - παρά τη διαρθρωτική παρέμβαση των G20 στη χρηματοδοτική δομή κι οργάνωση του ΔΝΤ, κυρίως. 4) Οι θεσμοί έγιναν περισσότερο ευέλικτοι στη χρηματοδότηση και άλλαξαν οι προϋποθέσεις, οι τρόποι και οι μορφές χρηματοδότησης. Ωστόσο, ως προς τις διαδικασίες, αρχές και κανόνες δεν υπήρξε αλλαγή.

Ακόμη, η παρούσα ενότητα δεν εντάσσεται σε ακαδημαϊκές διαμάχες (δεν διαπιστώθηκαν), καθόσον οι αλλαγές της κρίσης στα ποσοστά των ψήφων, τη χρηματοδότηση και τα δανειοδοτικά εργαλεία είναι αντικειμενικά παρατηρήσιμες. Αλλά αναζητώντας τις γεωπολιτικές επιπτώσεις που οι διεθνείς οργανισμοί προκαλούν – όταν χρηματοδοτούν κράτη (καθόσον τοιουτοτρόπως, επηρεάζουν την ισχύ τους), ή στις οποίες οι διεθνείς οργανισμοί υπόκεινται (αν νέοι χρηματοδότες των οργανισμών προκαλούν αλλαγές), η διατριβή στο σημείο αυτό λαμβάνει υπόψη και συνδιαλέγεται με την άποψη της Jeanne Olivier (2010) περί της ανταγωνιστικής σχέσης ΔΝΤ – Fed, στη χρηματοδότηση μεσαίου-εισοδήματος χωρών, όπως εξίσου και τις απόψεις των Dreher, A Sturn J.E. & Vreeland J.R. (2009) περί ευνοϊκότερης μεταχείρισης μιας χώρας στην χρηματοδότησή της από το ΔΝΤ, ανάλογα με τη θέση της στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Επίσης, τις απόψεις του Arnaud Zachari (2009),²³⁶ του Jean-Arnault Derens (2009)²³⁸, του Κάρλος Κουέναν²²⁷, Stone (2008) σχετικά με διαφοροποιήσεις στους όρους χρηματοδότησης εκ μέρους του ΔΝΤ .

ΠΛΑΝΟ:

Έτσι, η επόμενη ενότητα θ’ ασχοληθεί πρώτα με το ΔΝΤ, στη συνέχεια με τους

υπόλοιπους οργανισμούς Bretton Woods: την ΠΤ, FSB και τέλος ΠΟΕ. Θα προσεγγίσει αρχικά τα ποσοστά των ψήφων και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Μετά την χρηματοδότηση, τον ρόλο και την ιδεολογία. Ωστόσο, λόγω της ασύμμετρης σημασίας που απέκτησαν οι διεθνείς οργανισμοί – με ισχυρότερο εκείνον του ΔΝΤ – η εργασία ‘κλίνει’ υπέρ μιας εκτενέστερης κι ενδεδειγμένης εξέτασης του ΔΝΤ, έναντι των άλλων. Συνεπώς, εντός της πρώτης ενότητας που αφορά το ΔΝΤ, ξεχωρίζουν υποενότητες για τα ποσοστά ψήφων, τη χρηματοδότηση του ΔΝΤ, τη χρηματοδότηση των μελών (χαμηλού και ξεχωριστά, μεσαίου εισοδήματος χωρών), τον διευρυμένο ρόλο, και τις πεποιθήσεις (ιδεολογία).

B.2.A. ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Στην Κωνσταντινούπολη, 3-6 Οκτωβρίου 2009, μόλις μία εβδομάδα μετά τη συνάντηση των ηγετών G20 στην αμερικανική πόλη Πίτσμπουργκ (Pittsburg, 24-25 Σεπτεμβρίου 2009), διεξήχθη η συνδυαστική σύνοδος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας, όπου και έγιναν αποδεκτά όσα είχαν αποφασίσει οι G20 συνολικά μέχρι τότε, για τον ρόλο και την αρχιτεκτονική της παγκόσμιας διακυβέρνησης, καθιστώντας έτσι το ΔΝΤ όχι μόνο κύριο όργανο του διακρατικού συντονισμού των οικονομικών πολιτικών, αλλά επιπλέον άμεσα αρωγό και μέσον τεχνικής υποστήριξης, των εργασιών των G20.

Το ΔΝΤ είναι εξαρτωμένη μεταβλητή της ισχύος, τόσο λόγω του συστήματος των quota και των ποσοστών ψήφων, όσο και λόγω της άμεσης συσχέτισής του με την ηγεμονική ομάδα G20, στην οργάνωση και τη λειτουργία του. Οι όποιες μεταρρυθμίσεις δεν αλλάζουν αυτό το χαρακτηριστικό.

Φέρ’ ειπείν, οργανωτικά, το ‘Συμβούλιο Διοικητών’¹¹⁹ που συνιστά το υψηλότερο επίπεδο λήψης αποφάσεων του ΔΝΤ συνεδριάζει μια φορά το χρόνο, απαρτιζόμενο από τους δύο εκπροσώπους κάθε χώρας-μέλους¹²⁰ - δύναται να μεταθέσει στο ‘Συμβούλιο Εκτελεστικών Διευθυντών’ «όλες, εκτός από ειδικές εξουσίες».¹²¹

Αντίθετα, το ‘Συμβούλιο Εκτελεστικών Διευθυντών’, που αποτελείται μόνο από 24 (εκλεγμένους ή διορισμένους από τις κυβερνήσεις) Εκτελεστικούς Διευθυντές (και τους αναπληρωτές τους –Executive Directors) εκπροσωπώντας ομάδες ή ξεχωριστές χώρες (αφορά μόνο 8 κράτη), συνεδριάζει μερικές φορές την εβδομάδα.¹²²

Το ΔΝΤ εξάλλου, υπήρξε ο κυριότερος αρωγός των εργασιών των G20 τόσο στην γραμματειακή υποστήριξη όσο και στη διεκπεραίωση των αποφάσεων, ενώ σ’ αυτόν

οι G20 επεφύλαξαν τις περισσότερες αλλαγές [quota, χρηματοδοτικά εργαλεία, εργαλεία ελέγχου κι εποπτείας (MAP, FSAP)]

B.2. A.1. ΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΨΗΦΩΝ

Ο στόχος είναι να απαντηθεί το ερώτημα, αν οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις και η ανάδειξη των αναδυόμενων οικονομιών επέδρασαν στην διαδικασία λήψης αποφάσεων, επηρεάζοντας τα ποσοστά ψήφων, και αν αυτές οι αλλαγές είναι αρκετές ώστε ν' αλλάξει η συμπεριφορά του οργανισμού.

Αρχικά λοιπόν, με την αναμόρφωση της αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας διακυβέρνησης, αυτό που οι ηγέτες του G20 αποφάσισαν στις 24-25/9/2009 (Pittsburgh ειδικά για το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), ήταν ν' αυξηθούν τα δικαιώματα ψήφου «τουλάχιστον κατά 5%», των «δυναμικά αναδυόμενων αγορών που υπό-εκπροσωπούνται –με βάση την υφιστάμενη φόρμουλα υπολογισμού των quota- εις βάρος των υπέρ-εκπροσωπούμενων πλούσιων χωρών». ¹²³

Ως γνωστόν, οι 'ποσοτώσεις' – quota subscriptions- στοχεύουν ν' αντανakλούν το σχετικό βάρος της κάθε χώρας-μέλους στην παγκόσμια οικονομία. Γι' αυτό και ανανεώνονται τακτικά. ¹²⁴ Με βάση τα quota υπολογίζονται για κάθε μέλος, οι οικονομικές υποχρεώσεις, η ισχύς ψήφου (ποσοστά ψήφων), το ύψος χρηματοδότησης που δικαιούται (εκτός του προϊόντος Flexible Credit Line) και το μερίδιό του, γενικά, σε SDR (Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα). ¹²⁵ Φερ'ειπειν, (το 2009) με το χρηματοδοτικό προϊόν 'Stand-By and Extended Arrangements' ένα κράτος μπορεί να δανειστεί ετησίως μέχρι το 200% των quota του και συνολικά μέχρι το 600%, ¹²⁶ αλλά όταν δανειστεί πάνω από το 300% τότε εφαρμόζεται ένα υψηλότερο επιτόκιο (όπως στην Ελλάδα, Ν. Κορέα, Τουρκία. Πηγή: Π. Ρουμελιώτης, Μάιος 2010).

Έτσι, μέχρι εκείνη τη στιγμή (24-25/9/2009), από την προαναφερόμενη αλλαγή quota, θίγονταν η Σαουδική Αραβία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία κ.ά. προς όφελος Ασιατικών χωρών (Economist, 3/10/2009, p. 84-85). Από τις χώρες που θα έχαναν ψήφους, η Γαλλία και η Βρετανία εξέφρασαν έντονες αντιδράσεις. Η ίδια πηγή συμπληρώνει ότι οι χώρες BRIC ζητούσαν ποσοστό 7% (ibid, p. 85). Ακόμη, δεν έλειψαν οι διαξιφισμοί από μικρότερες αναδυόμενες οικονομίες, μη-μέλη του G20, όπως η Ταϊλάνδη και η Χιλή (οι οποίες ανήκαν στην ομάδα G33, από την οποία προήλθε η G20).

Ωστόσο παράλληλα, η ομάδα των G24 αναπτυσσομένων χωρών δεν ήταν ευχαριστημένη από το ύψος του ποσοστού και εξέδωσε ανακοίνωση, ότι επιθυμούσε το ποσοστό αυτό ν' ανέλθει τουλάχιστον σε 6%.¹²⁷

Αλλά τότε (από το 2009), επήλθε συμβιβασμός με την προοπτική περαιτέρω αναθεώρησης των ποσοστών ψήφου του ΔΝΤ, μέχρι Ιανουάριο 2011, οπότε θα είχε ολοκληρωθεί η 14^η αναθεώρηση των quotas (σε εξέλιξη, από τον Απρίλιο 2009).¹²⁸ Διότι, η αποφασισθείσα αύξηση κατά 5% τον **Σεπτέμβριο 2009**, είναι συνέχεια μιας προγενέστερης διαδικασίας αναμόρφωσης των quota, που συνοπτικά έχει ως εξής:

Ήδη, από τον Σεπτέμβριο **2006**, στη Σιγκαπούρη, είχε προηγηθεί συμφωνία για ad hoc αύξηση των ποσοστών ψήφων και quota 4 – μόνο – χωρών: Κίνα, Ν. Κορέα, Μεξικό και Τουρκία κατά 1,8 %, λόγω των κρίσεων της δεκαετίας 1990, των αναγκών οικονομικής ενίσχυσης του ΔΝΤ, αλλά και της μεγέθυνσης των αναδυομένων οικονομιών.¹²⁹

Ωστόσο, μέχρι τότε, δεν είχε ακόμη προσδιοριστεί ο ακριβής τύπος υπολογισμού (φόρμουλα) των quota. Τέτοιοι τεχνικοί όροι δεν είναι 'ουδέτεροι' από πλευράς Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας. Στη διατύπωσή τους χαράσσεται τόσο η εξέλιξη του είδους της παγκόσμιας οικονομίας, όσο και η σχετική ισχύς των κρατών. Έτσι, γίνονται αντικείμενο ζωνών διαπραγματεύσεων. Ο παλαιότερος τύπος υπολογισμού των quota (μεταπολεμικά στο Bretton Woods) περιελάμβανε 5 μεταβλητές: εθνικό εισόδημα, συναλλαγματικά αποθέματα, εισαγωγές, ποικιλομορφία των εξαγωγών και τον λόγο των εξαγωγών / προς το εθνικό εισόδημα. Στη δεκαετία 1960, η βασική φόρμουλα συνδυάστηκε με άλλες 4, όπου το εθνικό εισόδημα αντικαταστάθηκε από τον δείκτη του ΑΕΠ (Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος) και οι μεταβλητές του εμπορίου συμπεριέλαβαν το εμπόριο των υπηρεσιών και τις χρηματο-οικονομικές μεταβιβάσεις. Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και η ποικιλομορφία της οικονομίας απέκτησαν μεγαλύτερη βαρύτητα στη στάθμιση των μεταβλητών. Το 1982-83 μειώθηκε το ειδικό βάρος της ποικιλομορφίας της οικονομίας στη στάθμιση των μεταβλητών και επανεισήχθηκαν τα συναλλαγματικά αποθέματα ως παράμετρος στάθμισης.¹³⁰

Μετά, στις **28/4/2008**, το 'Συμβούλιο των Διοικητών' υιοθέτησε μια ευρεία αναμόρφωση του συστήματος των quota και των ποσοστών ψήφων. Έτσι, αντί της αρχικής αναμόρφωσης των quota, θα υιοθετούνταν τελικά τα εξής:¹²⁶

- ❖ Μια νέα μαθηματική φόρμουλα (τύπο) για τον υπολογισμό των quota και επιπλέον, **ad hoc** αύξηση των quota 54 χωρών που –με την νέα φόρμουλα-

φαινόταν να υποεκπροσωπούνται στο ποσοστό ψήφων. Η νέα φόρμουλα είναι ένας σταθμισμένος μέσος όρος του **ΑΕΠ** (στάθμιση κατά 50%), του **ανοίγματος της εθνικής οικονομίας στην ‘ελεύθερη αγορά’** (στάθμιση κατά 30%), της **ποικιλομορφίας** της οικονομίας (στάθμιση κατά 15%) και των **συναλλαγματικών αποθεμάτων** (στάθμιση κατά 5%).¹³¹ Επιπλέον, το ΑΕΠ μετρείται ως ένας συνδυασμός αφενός, της αξίας του σε τιμές συναλλάγματος της (κεφαλα)αγοράς (market exchange rates) – κατά 60% - και αφετέρου, της συναλλαγματικής αξίας του σε Ισοτιμία Αγοραστικής Δύναμης (PPP exchange rates) – για το υπόλοιπο 40%.

- ❖ Τριπλασιασμό των αριθμών ψήφων των χαμηλού εισοδήματος χωρών.¹³² Κανονικά, **κάθε κράτος δικαιούται 250 βασικές ψήφους και επιπλέον μία ψήφο για κάθε SDR 100.000** (Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα). Κατά την εγγραφή του ένα μέλος οφείλει να καταθέσει (μέχρι) το 25% των υποχρεώσεών του σε SDR ή σε ένα από τα 4 ισχυρά νομίσματα του διεθνούς συστήματος : δολάριο, ευρώ, γεν, στερλίνα · και τα υπόλοιπα στο τοπικό νόμισμα.
- ❖ Τα quota και τα ποσοστά ψήφων να ανανεώνονται κάθε 5 χρόνια.
- ❖ Να διατεθούν οι απαραίτητοι πόροι για τη θέση Αναπληρωτή Γεν. Δ/ντή των 2 Αφρικανικών εδρών, στο Διοικητικό Συμβούλιο.

Στη συνέχεια όμως, μέχρι τις 23/10/2009 και παρά τη Σύνοδο του ΔΝΤ την πρώτη εβδομάδα του Οκτωβρίου 2009, μόνο 42 μέλη – που αντιστοιχούσαν στο 64% των ψήφων – είχαν επικυρώσει την προαναφερόμενη μεταρρύθμιση (τροποποίηση σχετικών άρθρων του ΔΝΤ). Έτσι, εν τω μεταξύ, από τις 24/9/2009, οι G20 είχαν προσδιορίσει αυτό το **ad hoc** ποσοστό αύξησης των quota των αναδυόμενων κι αναπτυσσόμενων οικονομιών, σε 5%.¹²⁶ Όμως και μέχρι τις 21 Απριλίου 2010 (εαρινή σύνοδος του ΔΝΤ) μικρή πρόοδος είχε σημειωθεί: μόνον τα 70 από τα απαιτούμενα 112 μέλη, δηλ. το 73%, έναντι του 85% του προαπαιτούμενου συνολικά ποσοστού ψήφων.¹³³

Πάντως, εν όψει της εαρινής συνόδου (24/4/2010) του ΔΝΤ-ΠΤ, ο Γεν. Δ/ντής D. Strauss-Kahn – στη δήλωσή τους προς την επιτροπή IMFC (International Monetary and Financial Committee του ΔΝΤ) σχετικά με την αναθεώρηση του ΔΝΤ έθεσε τον επίκαιρο προβληματισμό:¹³⁴ πόσο ευρύ θα γίνει το ΔΝΤ, ώστε να μεγιστοποιήσει την αποτελεσματικότητά του και πώς θα επιτευχθούν οι επιδιωκόμενες ισορροπίες μεταξύ των μελών.

Ακόμη, το Συμβούλιο Εκτελεστικών Διευθυντών, στην αναφορά του προς την ίδια επιτροπή, τον **Απρίλιο 2010**, υπενθυμίζει ότι η αναθεώρηση των ποσοστών ψήφων αγγίζει πολλές πλευρές της Διακυβέρνησης του Ταμείου εκτός την σύνθεση του διοικητικού Συμβουλίου, όπως: τις ‘υπουργικές ευθύνες’ (ministerial engagement) των Εκτελεστικών Δ/ντών για την επίβλεψη και την στρατηγική που θ’ ακολουθήσει το ΔΝΤ, τους κανόνες ψηφοφορίας, τις διαδικασίες της επιτροπής IMFC, την επιλογή των Εκτελεστικών Διευθυντών (διορισμένοι ή εκλεγμένοι (;) – ναι ή όχι γεωγραφικές παράμετροι στην επιλογή του Γεν. Δ/ντή;) και του προσωπικού, κ.ά.¹³⁵ Έτσι το προαναφερόμενο Συμβούλιο, έθεσε ένα ερωτηματικό για το ύψος του ποσοστού 5% που είχε ήδη προταθεί από τους G20 (24/9/2009), όπως επίσης : αν το ποσοστό αυτό παραχωρηθεί στις ‘δυναμικά’ αναδυόμενες οικονομίες ως σύνολο (group EMDCs : Emerging Market and Developing Countries) ανάλογα με το πώς θα ορισθεί ο ‘δυναμισμός’ των οικονομιών (ibid, σ.1), ή μήπως επεκταθεί και σε άλλες μη EMDCs χώρες που απλώς υπό-εκπροσωπούνται - με την νέα φόρμουλα υπολογισμού των quota (ibid, σ. 1).

Ακόμη και στις 7/7/2010, το Τμήμα Στρατηγικής, Πολιτικής κι Αναθεώρησης του ΔΝΤ , επιβεβαιώνει την ασυμφωνία σχετικά με την ευρύτερη αναμόρφωση της διακυβέρνησης του ΔΝΤ σε θέματα όπως την επιλογή του προσωπικού, τη δομή του Διοικητικού Συμβουλίου, τους κανόνες και τη λογοδοσία.¹³⁶ Έτσι, ο περιορισμός του χρόνου για να μην χαθούν οι προθεσμίες του Ιανουαρίου 2011 (μέχρι να ολοκληρωθεί η 14^η αναθεώρηση των quota), συνετέλεσε ώστε η προσοχή να επικεντρωθεί τελικά μόνο στην αλλαγή των ποσοστών ψήφων.

Αλλά, ποίοι καθορίζουν τους ορισμούς των μεταβλητών, όπως και ποίοι αποφασίζουν τελικά για τις οικονομικές παραμέτρους των μαθηματικών τύπων με τους οποίους υπολογίζονται τα quota, δηλ. η σχετική οικονομική ισχύς στο ΔΝΤ, και για τα ποσοστά στάθμισής τους; Από τις μέχρι σήμερα ενδείξεις (των σταθμίσεων, όπως προαναφέρονται) οι παράμετροι αυτές ευνοούν τις ανεπτυγμένες οικονομίες. Ούτως ή άλλως οι αποφάσεις για τέτοια ‘τεχνικά’ ζητήματα λαμβάνονται βάσει των ήδη κατανεμημένων quota. Ο Kindleberger από πολύ καιρό έχει επισημάνει ότι ‘τα άρθρα της σύστασης του ΔΝΤ διαμορφώθηκαν έτσι ώστε να παρέχουν δικαίωμα veto στις ΗΠΑ και στην συνέχεια , το 1969, με αφορμή την αναμόρφωση του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος με την θέσπιση των SDR (Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα), τα quota προσαρμόστηκαν ώστε να παρέχουν και στην ΕΕ εξίσου δικαίωμα veto’ (Kindleberger (1986), σ.305).

Τελικά, η σύνοδος κορυφής G20 στο Τορόντο (**25-26/6/2010**) επανέλαβε την δέσμευσή τους για την αναμόρφωση της διακυβέρνησης του ΔΝΤ, θέμα που έθιξε και στην επόμενη σύνοδο της Σεούλ τον Νοέμβριο 2010, καθόσον αποτελούσε τον τελευταίο σταθμό της προθεσμίας που είχαν θέσει οι G20 για την αναθεώρηση των quota μέχρι τον Ιανουάριο 2011.¹³⁷

Εν τούτοις ακόμη και στην φθινοπωρινή σύνοδο του ΔΝΤ (8-9/10/2010) δεν είχε υπάρξει συμφωνία μεταξύ των μελών, ούτε είχαν ολοκληρωθεί οι εσωτερικές κρατικές διεργασίες από όλους έστω για την αύξηση κατά 5% των αναδυομένων οικονομιών, όπως είχε αποφασισθεί στο Πίτσμπουργκ, G20.¹³⁸

Ωστόσο, αργότερα, στην σύνοδο ΔΝΤ- ΠΤ, της 8-9/10/2010, η ομάδα χωρών G24^(127,§2) διατύπωνε ότι 'θα πρέπει ν' αλλάξει η φόρμουλα υπολογισμού των quota, και τα μέλη να ολοκληρώσουν την επικύρωση της αναμόρφωσης των quota του 2008'.¹³⁹ Ιδιαίτερα για τον μαθηματικό τύπο υπολογισμού των quota, επέμειναν στη μεγαλύτερη στάθμιση του ΑΕΠ σε όρους Ισοτιμίας Αγοραστικής Δύναμης, όπως και σε διαδικασία συχνότερης επαναθεώρησης των quota (ibid).

Όμως η πίεση για την αναμόρφωση των quota είχε αυξηθεί ιδιαίτερα, από τον **Αύγουστο 2010**, επειδή οι ΗΠΑ αρνήθηκαν να ψηφίσουν την επανεκλογή του 24^{ου} μέλους του Συμβουλίου των Εκτελεστικών Διευθυντών, όσο το Συμβούλιο αυτό, παραμένει στην τρέχουσα – παλαιά – σύνθεσή του.¹⁴⁰ Πιο συγκεκριμένα η πίεση ασκήθηκε επί των Ευρωπαϊκών χωρών, εκφράστηκε δε επίσης, κι από τον εκπρόσωπο της Βραζιλίας (ibid). Η ΕΕ κατείχε, μέχρι τον Οκτώβριο 2010, 9 από τις 24 θέσεις Εκτελεστικών Διευθυντών –βάσει των αρχικών αποτιμήσεων του ειδικού βάρους των οικονομιών της, από το 1945 σχεδόν. Η ΕΕ επιχειρηματολογεί, ότι εν τοιαύτη περιπτώσει, και οι ΗΠΑ θα πρέπει να παραιτηθούν από το δικαίωμα veto, όπως και από τη συμφωνία: να επιλέγουν τον Γεν. Δ/ντή της Παγκόσμιας Τράπεζας, κι ο αντίστοιχος του ΔΝΤ να επιλέγεται από την Ευρώπη («ο οποιοσδήποτε να μπορεί ν' αναδειχθεί σ' αυτή τη θέση») (ibid).

Τελικά, η σύνοδος G20 υπουργών οικονομικών και κεντρικών τραπεζιτών της **23/10/2010** στην Κορέα, ανοίχτηκε στις εκκλήσεις των πιο αδύναμων G24 για επανεξέταση της φόρμουλας υπολογισμού των quota μέχρι τον Ιανουάριο 2013.¹⁴¹ Κι όχι μόνο. Στην ίδια σύνοδο, οι υπουργοί G20 συμφώνησαν: η σύνθεση του Συμβουλίου Εκτελεστικών Διευθυντών να επανεξετάζεται ανά 8 χρόνια, ενώ παράλληλα να διπλασιασθούν τα οικονομικά μερίδια από τα οποία εξαρτώνται και τα ποσοστά ψήφων (quota). Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι ανέβασε σε 6% αντί 5%, το

ποσοστό των quota που θα μεταφερθεί από τις υπέρ-εκπροσωπούμενες ανεπτυγμένες χώρες προς υπό-εκπροσωπούμενες αναδύμενες, κάτι που οι G24 ζητούσαν από το 2009. Οι παραπάνω αποφάσεις των G20 υπουργών οικονομικών, επικυρώθηκαν στο ΔΝΤ με την υπερψηφισή τους από το Συμβούλιο Εκτελεστικών Διευθυντών της **5/11/2010**, που ολοκλήρωσε την 14^η Αναθεώρηση των quota.¹⁴² Εκκρεμότητες σχετικά με την φόρμουλα υπολογισμού θα πρέπει να λυθούν στην 15^η αναθεώρηση, περίπου μέχρι τον Ιανουάριο 2014. Αντίστοιχα, επειδή οι συνολικές αλλαγές των quota συνεπάγονται την αύξησή των για 110 αναπτυσσόμενες χώρες, η συνολική μετάπτωση ψήφων υπέρ των υπό-εκπροσωπούμενων χωρών θα είναι περίπου της τάξης των 5,3%, συγκριτικά με την μεταρρύθμιση του 2008.¹⁴³

Επίσης, στις **5/11/2010**, για να προστατευθούν τα δικαιώματα των φτωχότερων μελών (που δέχονται διεθνή βοήθεια (IDA) προβλέφθηκε ad hoc αύξηση των μεριδίων τους, στο περίπου 40% των μελών. Από την άλλη μεριά, τέθηκε ανώτατο όριο αύξησης των quota στο 2,205%.¹⁴⁴ Άλλες συναφείς αλλαγές αφορούν την επιλογή προσωπικού, διαδικασίες της επιτροπής IMFC και μεγαλύτερη συμμετοχή των υπουργών οικονομικών των χωρών-μελών (ibid).

Συνεπώς, η ΕΕ χάνει 2 έδρες, ως αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών καθόσον ο αριθμός των μελών του Συμβουλίου Εκτελεστικών Δ/ντών παραμένει σταθερός.¹⁴³ Άμεσα, ωφελούνται η Κίνα και η Ινδία, ενώ δεν έχει διαλευκανθεί ποιές είναι οι Ευρωπαϊκές χώρες που θα χάσουν τη θέση τους. Με το νέο σύστημα, η Βραζιλία, η Κίνα, η Ρωσία, κι η Ινδία θα συμπεριλαμβάνονται στους 10 μεγαλύτερους χρηματοδότες του ΔΝΤ και συνάμα στις σημαντικότερες για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος, οικονομίες. Αλλά γενικότερα, για 110 χώρες από τις συνολικά 187, θα προκύψει αύξηση των quota τους. Επίσης, οι Εκτελεστικοί Διευθυντές θα προέρχονται κατόπιν εκλογής παρά διορισμού.¹⁴⁵ Οι ΗΠΑ διατηρούν ωστόσο, το δικαίωμα veto.

Στο Παράρτημα Δ παραθέτω πίνακα με τις γενικές αλλαγές της 5/11/2010.¹⁴⁶ Κατόπιν όλων των παραπάνω, η εκκρεμότητα – από τον **Αύγουστο 2010**, για την επανεκλογή του 24^{ου} μέλους του Συμβουλίου Εκτελεστικών Δ/ντών – διευθετήθηκε στις **23/11/2010**, με όσα ίσχυαν πριν την 14^η Αναθεώρηση των quota. Η σύνθεση του Συμβουλίου Εκτελεστικών Δ/ντών θα διαρκέσει μέχρι 31/10/2012, οπότε, η τότε εκλογική του σύνθεση θα συμπεριλάβει τις αλλαγές που εγκρίθηκαν εντωμεταξύ, με την αναμόρφωση των ποσοστών ψήφων κ.ά (εκλεγμένοι κι όχι διορισμένοι) της 14^{ης} Αναθεώρησης.¹⁴⁷

Η μείωση της ευρωπαϊκής επιρροής στο σύστημα ψηφοφορίας του ΔΝΤ εκδηλώθηκε επίσης το 2011, με την ευκαιρία της διαδικασίας για την εκλογή νέου Γεν. Δ/ντή (στη θέση του παραιτηθέντος Dominique Strauss-Kahn, Μάιος 2011). Δηλαδή, τέθηκε θέμα η θέση αυτή να μην δίδεται σε Ευρωπαϊό υποψήφιο, όπως δήλωσαν χαρακτηριστικά οι Εκτελεστικοί Διευθυντές των BRIC και της Νότιας Αφρικής.¹⁴⁸

Την **15/12/2010**, εγκρίθηκε και τυπικά, από το Συμβούλιο των Διοικητών (Board of Governors –αποτελούμενο από του υπουργούς οικονομικών) η προαναφερόμενη 14^η αναθεώρηση των quota, με την μετάπτωση τουλάχιστον 6% υπέρ των αναδυόμενων χωρών.

Συμπερασματικά, οι εισφορές προς το ΔΝΤ μέσω των quota, διπλασιάστηκαν σε περίπου SDR 476.8 δις (ή \$ 733,9 δις). Έτσι, οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία, οι χώρες BRIC (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα) και οι 4 μεγαλύτερες ευρωπαϊκές οικονομίες (Γερμανία, Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία) αναδεικνύονται, ως τα πρώτα 10 μέλη με τη μεγαλύτερη ισχύ στη διαδικασία λήψης αποφάσεων .¹⁴⁹

Στις **3 Μαρτίου 2011**, τέθηκαν σε ισχύ, οι προαναφερόμενες μεταρρυθμίσεις των quota, καθόσον συμπληρώθηκε η πλειοψηφία του 85% (113 χώρες) των ψήφων που τις υιοθέτησαν από τα εθνικά κοινοβούλια. Πρόκειται επομένως, αφενός για την αύξηση των quota (που ξεκίνησε το 2008) των 54 χωρών – όπου περισσότερο κερδισμένες εμφανίζονται κυρίως οι αναδυόμενες οικονομίες όπως Ν. Κορέα, Κίνα, Τουρκία, Βραζιλία, Μεξικό κ.ά. · και αφετέρου για την αναμόρφωση της διακυβέρνησης του Ταμείου (εγκρίθηκε από το Συμβούλιο των Διοικητών τον Δεκέμβριο 2010), όπου τελικά η αποφασισθείσα «περισσότερο του 6%» μεταφορά μεριδίων quota (ως ποσοστά ψήφου, πλέον) προς τις δυναμικά-αναδυόμενες οικονομίες, θα οδηγήσει «συνδυαστικά σε 9%» (υπολογίζοντας και την αρχική – του 2008- αύξηση των quota) μετάπτωση των ποσοστών ψήφων προς τις (δυναμικά) αναδυόμενες οικονομίες.¹⁵⁰

Χάρη σ' αυτές τις αλλαγές οι Ινδία και η Βραζιλία θα συναντήσουν την Κίνα και την Ρωσία στην κατηγορία των 10 μεγαλύτερων μεριδιούχων του ΔΝΤ (ΗΠΑ, Ιαπωνία, 4 μεγάλες ευρωπαϊκές οικονομίες και οι BRIC). Επίσης, μία αυθαίρετη αύξηση (ανεξάρτητη των οικονομικών μεγεθών) αποδίδεται στις φτωχές χώρες, ώστε να διαφυλάξουν την αντιπροσώπευσή τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.¹⁵¹

Ωστόσο, αν και δεν διευκρινίστηκε (ακόμη) ποιες είναι οι δύο ευρωπαϊκές χώρες που θα πρέπει ν' αποχωρήσουν από το Συμβούλιο των Εκτελεστικών Διευθυντών

(βάσει της αναμορφωμένης διακυβέρνησης), το σημείο αυτό, όπως και άλλα σημεία της αναμόρφωσης της διακυβέρνησης (Δεκέμβρης 2010) εξαρτάται από την ψήφισή τους από τις εθνικές αρχές (κοινοβούλια) του 85% από τα 187 μέλη του Ταμείου. Άλλα σημεία έγκρισης από τα εθνικά κοινοβούλια είναι φέρ' ειπείν, ο κατόπιν εκλογής κι όχι διορισμού επιλογή των Εκτελεστικών Διευθυντών, ή ότι το Συμβούλιό τους θ' ανανεώνεται κάθε 8 χρόνια, ενώ το μέγεθός τους θα παραμείνει στα 24 μέλη, κ.ά.¹⁵²

Για την ανάδειξη της σχετικής ισχύος αναφορικά με τα **quota**, κατήρτισα τον παρακάτω πίνακα, με την ολοκλήρωση της **14^{ης} αναθεώρησης των quota (5/11/2010)**.

Τις **μεγαλύτερες αυξήσεις** (μετά το 2008) πήραν οι Κίνα (+2,40%), η Βραζιλία (+0,53%), η Ν. Κορέα (+0,39%), η Τουρκία (+0,37%), το Μεξικό (+0,35%), η Ισπανία (+0,31%), η Ινδία (+0,31%), η Σιγκαπούρη (+0,23%), η Ρωσία (+0,21%), η Ιρλανδία (+0,20%). Τις **μεγαλύτερες μειώσεις** υπέστησαν οι : Σαουδική Αραβία (-0,83%), Βέλγιο (-0,59%), η Γερμανία (-0,52%), ο Καναδάς (-0,36%), η Βενεζουέλα (-0,33%), οι Κάτω Χώρες (-0,33%), η Αγγλία (-0,28%), η Γαλλία (-0,28%), οι ΗΠΑ (-0,26%), και η Ελβετία (-0,24%) [ibid: IMF (31/10/2010). Supplement Σελ. 4].

14^η Αναθεώρηση των quota.

G20	Ποσοστό quota % πριν την Σγκαπούρη 2006	Ποσοστό quota % μετά το 2008	Προτεινόμενο Ποσοστό quota % μετά το 2010
ΗΠΑ	17,38	17,67	17,40
Καναδάς	2,98	2,67	2,31
Ιαπωνία	6,22	6,55	6,46
Γαλλία	5,02	4,50	4,22
Αγγλία	5,02	4,50	4,22
Γερμανία	6,08	6,11	5,58
Ιταλία	3,30	3,30	3,16
Ρωσία	2,78	2,49	2,70
Αργεντινή	0,99	0,88	0,66
Βραζιλία	1,42	1,78	2,31
Μεξικό	1,21	1,52	1,86
Τουρκία	0,45	0,61	0,97
Νότιος Αφρική	0,87	0,78	0,64
Σαουδική Αραβία	3,26	2,93	2,09
Ινδία	1,94	2,44	2,75
Ινδονησία	0,97	0,87	0,97
Κίνα	2,98	3,99	6,39
Αυστραλία	1,51	1,35	1,37
Νότιος Κορέα	0,764	1,41	1,80

Πηγή: IMF. (31/10/2010). Policy Paper: IMF Quota and Governance Reform - Elements of an Agreement. Σελ. 6

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4501>

Τώρα, όσον αφορά τα **ποσοστά ψήφου βάσει των quota**, με την ολοκλήρωση της **14^{ης} αναθεώρησης των quota (5/11/2010)**, η συσχέτιση έχει όπως στον επόμενο πίνακα:

14^η Αναθεώρηση των ποσοστών ψήφων.

G20	Ποσοστό ψήφων % πριν την Σιγκαπούρη 2006	Ποσοστό ψήφων % μετά το 2008	Προτεινόμενο Ποσοστό ψήφων % μετά το 2010
ΗΠΑ	17,023	16,727	16,479
Καναδάς	2,928	2,554	2,214
Ιαπωνία	6,108	6,225	6,138
Γαλλία	4,929	4,286	4,024
Αγγλία	4,929	4,286	4,024
Γερμανία	5,968	5,803	5,308
Ιταλία	3,242	3,154	3,016
Ρωσία	2,734	2,386	2,587
Αργεντινή	0,981	0,869	0,661
Βραζιλία	1,402	1,714	2,218
Μεξικό	1,196	1,467	1,796
Τουρκία	0,453	0,607	0,953
Νότιος Αφρική	0,867	0,770	0,634
Σαουδική Αραβία	3,210	2,799	2,010
Ινδία	1,916	2,337	2,629
Ινδονησία	0,964	0,854	0,951
Κίνα	2,928	3,806	6,071
Αυστραλία	1,494	1,312	1,332
Νότιος Κορέα	0,760	1,364	1,731
Σύνολο	64,032	63,32	64,776

Πηγή: IMF. (31/10/2010). Policy Paper: IMF Quota and Governance Reform - Elements of an Agreement. Σελ. 6. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4501>

Οπότε:

G7:

	Ποσοστό ψήφων % πριν την Σιγκαπούρη 2006	Ποσοστό ψήφων % μετά το 2008	Προτεινόμενο Ποσοστό ψήφων % μετά το 2010
ΗΠΑ	17,023	16,727	16,479
Καναδάς	2,928	2,554	2,214
Ιαπωνία	6,108	6,225	6,138
Γαλλία	4,929	4,286	4,024
Αγγλία	4,929	4,286	4,024
Γερμανία	5,968	5,803	5,308
Ιταλία	3,242	3,154	3,016
Σύνολο	45,127	43,035	41,203

BRIC:

	Ποσοστό ψήφων % πριν την Σγκαπούρη 2006	Ποσοστό ψήφων % μετά το 2008	Προτεινόμενο Ποσοστό ψήφων % μετά το 2010
Βραζιλία	1,402	1,714	2,218
Ρωσία	2,734	2,386	2,587
Ινδία	1,916	2,337	2,629
Κίνα	2,928	3,806	6,071
Σύνολο	8,98	10,243	13,505

Ωστόσο, μέχρι να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες και οι προθεσμίες υπολογισμού της φόρμουλα των quota, τα ποσοστά σε quota και μερίδιο ψήφων έχουν ως εξής, πχ την 3/3/2011:

G20	Ποσοστό quota % όπως έχει την 2 Μαρτίου 2011	Ποσοστό ψήφων % όπως έχει την 2 Μαρτίου 2011
ΗΠΑ	17,071	16,723
Καναδάς	2,927	2,876
Ιαπωνία	6,118	6,000
Γαλλία	4,935	4,842
Αγγλία	4,935	4,842
Γερμανία	5,978	5,863
Ιταλία	3,242	3,185
Ρωσία	2,732	2,686
Αργεντινή	0,973	0,964
Βραζιλία	1,395	1,377
Μεξικό	1,449	1,430
Τουρκία	0,547	0,547
Νότιος Αφρική	0,859	0,852
Σαουδική Αραβία	3,210	3,154
Ινδία	1,911	1,882
Ινδονησία	0,955	0,947
Κίνα	3,718	3,651
Αυστραλία	1,487	1,467
Νότιος Κορέα	1,345	1,328

Πηγή: IMF, Quota and Voting Shares Before and After Implementation of Reforms Agreed in 2008 and 2010. (In percentage shares of total IMF quota), http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pdfs/quota_tbl.pdf

Συμπερασματικά

Στη σύνθεση του Συμβουλίου του ΔΝΤ αντανακλώνται οι γεω-οικονομικές και γεω-πολιτικές επιπτώσεις της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης. Ότι δηλ. οι ΗΠΑ, παρά τη σχετική οικονομική τους αποδυνάμωση παραμένουν υπερδύναμη,

όμως οι δραματικότερες επιπτώσεις αφορούν τους παραδοσιακούς εταίρους των ΗΠΑ, ιδιαίτερα την Ευρωπαϊκή Ένωση. Συνεπώς οι τριγμοί των διαρθρωτικών αλλαγών του διεθνούς συστήματος αφορούν όχι τόσο τον 'ηγεμόνα' του συστήματος όσο τις ενδιάμεσες δομές.

Η αύξηση των ποσοστών ψήφων (ως συνέπεια της κρίσης) ισοδυναμεί με αναδιανομή των quota, επομένως ισχύος. Η δυσκολία επίτευξης συμφωνίας δικαιολογείται βάσει της ρεαλιστικής σχολής, πόσο μάλλον όταν πρόκειται για τα 187 μέλη του ΔΝΤ. Εφόσον όμως η συμφωνία έχει επιτευχθεί και όταν εγκριθεί από τα εθνικά κοινοβούλια,¹⁵³ η σχολή του θεσμικού φιλελευθερισμού της σύνθετης αλληλεξάρτησης, ενισχύεται.

B.2.A.2. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Η χρηματοδότηση έχει δύο σκέλη: α) ποίοι χρηματοδοτούν το ΔΝΤ και β) ποίοι χρηματοδοτούνται. Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις διαφαίνονται μέσω των ερωτημάτων 'ποίοι είναι οι καινούργιοι δρώντες που χρηματοδοτούν το ΔΝΤ' -πέραν των υποχρεωτικών εισφορών-ώστε να επηρεάζουν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων μέσω των quotas, καθώς και : 'αν άλλαξαν τα εργαλεία χρηματοδότησης με την κρίση' ή 'ποίες χώρες ωφελήθηκαν, με ποίους όρους', βάσει της ανάπτυξής μας στην εισαγωγή της παρούσας ενότητας B.2.

B.2. A.2.1. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΔΝΤ

Ενώ, οι πηγές χρηματοδότησης του ΔΝΤ βασικά, προέρχονται από τις εισφορές των μελών βάσει των quota,¹⁵⁴ η κρίση επέφερε ορισμένες αλλαγές.

Κατά τη διάρκεια του 2009 (αλλά και όλη την εξεταζόμενη περίοδο ως το 2011), διμερή δάνεια, πωλήσεις χρυσού, αλλά και ξεχωριστές πολυμερείς δανειστικές συμφωνίες με κράτη-μέλη, επέτρεψαν την αύξηση των πόρων του ΔΝΤ, προκειμένου ν' ανταποκριθεί στις αυξημένες εκκλήσεις χρηματοδότησης (ibid). Όμως, τα δάνεια για τις χαμηλού εισοδήματος χώρες (LICs -Low Income Countries) με προνομιακό επιτόκιο, χρηματοδοτήθηκαν από ξεχωριστές πηγές (εισφορές-trust funds) (ibid). Φέρ' ειπείν, τον Ιούλιο 2010, το ΔΝΤ συνήψε μια τέτοια δανειστική συμφωνία με την Νορβηγία SDR 300 εκ. (\$ 448,8 εκ.). Το ποσό αυτό προοριζόταν για την οικονομική ενίσχυση των χαμηλού εισοδήματος χωρών, σύμφωνα με το πρόγραμμα Poverty Reduction and Growth Trust (PRGT), επιμεριζόμενο μεταξύ του παραδοσιακού

Stand-by Credit Facility(SCF) και του πρόσφατου Rapid Credit Facility (RCF).¹⁵⁵ Ακόμη, το ΔΝΤ συνήψε διμερή τέτοια δάνεια με την Ισπανία (\$ 617 εκ.), Ολλανδία (\$ 767 εκ.), Καναδά (\$760 εκ.), Ιαπωνία (\$ 2,7 δις, 19/9/2010), Γαλλία και Αγγλία από \$ 2 δις εκάστη (19/9/2010) και Κίνα (\$ 1,2 δις, 19/9/2010).¹⁵⁶

Επίσης, τον Μάρτιο 2010 πούλησε χρυσό στην Ινδία αξίας \$ 10 δις, · μάλιστα δε, στις 21/12/2010 το ΔΝΤ ανακοίνωσε την ολοκλήρωση της πώλησης στην Ινδία 40,3 τόνων χρυσού.¹⁵⁷

Έτσι, το 2011, το Συμβούλιο των Εκτελεστικών Διευθυντών ενέκρινε την από-το-2008-συμφωνημένη τροποποίηση καταστατικών άρθρων του ΔΝΤ προκειμένου να διευρυνθούν οι πηγές χρηματοδότησης του Ταμείου, ώστε να μην εξαρτάται (στην χορηγητική του λειτουργία) από τα ποσοστά των μελών (quota) τόσο, όσο μέχρι τότε. Συνεπώς, εκτός από τις πωλήσεις χρυσού, κι άλλες χρηματοοικονομικές επενδυτικές δραστηριότητες του ΔΝΤ προστίθενται κανονικά, στις πηγές άντλησης κεφαλαίου για το ίδιο – όπως, οι σχετικές με τα συναλλαγματικά αποθέματα και τις ισοτιμίες.¹⁵⁸

Από την άλλη μεριά, οι προαναφερόμενες πολυμερείς δανειστικές συμφωνίες είναι οι General Agreements to Borrow (GAB) και New Agreements to Borrow (NAB).

Οι **GAB** επιτρέπουν στο ΔΝΤ να δανείζεται συγκεκριμένα ποσά συναλλάγματος και με συγκεκριμένους όρους, από 11 προηγμένες χώρες, με το επιτόκιο της αγοράς για τα SDR. Θεσπίσθηκαν το 1962 και ανανεώθηκαν 10 φορές. Η πλέον πρόσφατη έγινε τον Νοέμβριο 2007, για 5 χρόνια – μετρώντας από τον Δεκέμβριο 2008. Το δυνητικό ποσό πιστώσεων -μέσω αυτών- ανέρχεται περίπου σε SDR 17δις (\$ 27 δις), μετά τις κρίσεις στην Λατινική Αμερική, τη δεκαετία 1980. Οι χώρες που συμμετείχαν παρατίθενται στο Παράρτημα Δ. Σημειωτέον, ότι επετράπη η δανειοδότηση χωρών από το ΔΝΤ, που δεν συμμετείχαν ως χορηγοί των GAB.¹⁵⁹

Οι αυξημένες ανάγκες παροχής πιστώσεων του ΔΝΤ συνέβαλαν στην από το 1995 θέσπιση των **NAB**- που εφαρμόστηκαν από το 1998, με απόφαση των G7, στο Halifax, μετά τη κρίση του Μεξικού. Οι NAB, στις οποίες συνεισέφεραν 26 χώρες (συμπεριλαμβανομένων των χορηγών των GAB, παρατίθενται στο Παράρτημα Δ) ανανεώθηκαν 2 φορές, για 5 χρόνια. Η τελευταία, τον Νοέμβριο 2007, όπως οι GAB.

Περισσότερη σημασία απέκτησαν οι NAB, ιδιαίτερα μετά τη απόφαση των G20 στο Λονδίνο (2/4/2009), να αυξήσουν τους πόρους του ΔΝΤ (βλ. αντίστοιχο Communiqué) και την μεγαλύτερη ευελιξία κατά τη χρηματοδότηση των κρατών-μελών.

Πράγματι, τον Απρίλιο 2009, οι G20 είχαν αποφασίσει την άμεση χρηματοδότηση του ΔΝΤ με περίπου \$ 250 δις, με την προοπτική να προσφέρουν περισσότερα, μέχρι άλλα \$ 500 δις (συνολικά περίπου τριπλασιασμός των πόρων του Ταμείου – δηλ. \$750 δις), πράγμα που επιβεβαιώθηκε στη σύνοδο του Πίτσμπουργκ (Σεπτέμβριος 2009).

Περιμένοντας να τεθεί σε ισχύ η προαναφερόμενη επέκταση των NAB, ορισμένα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν σε περίπου \$ 300 δις άμεσης διμερούς ενίσχυσης του Ταμείου, σε περίπτωση ανάγκης.¹⁶⁰ Έτσι, την 5/11/2009, οι δεσμεύσεις των μελών είχαν ως εξής: Ιαπωνία: \$100 δις, Ευρωπαϊκή Ένωση \$178 δις, Νορβηγία \$ 4,5 δις, Καναδάς \$10 δις, Ελβετία \$10 δις, ΗΠΑ \$100 δις, Κορέα τουλάχιστον \$10 δις, Αυστραλία \$5,7 δις, Ρωσία μέχρι \$10 δις, Κίνα μέχρι \$50 δις, Βραζιλία μέχρι \$10 δις, Ινδία μέχρι \$10 δις, Σιγκαπούρη \$1,5 δις, Χιλή \$1,6 δις.¹⁶¹

Η κανονική αύξηση των πόρων θα γινόταν σε δύο στάδια: 1) άμεσα διμερή δάνεια με το ΔΝΤ και 2) σύμβαση επέκτασης των NAB μέχρι τα \$ 500 δις. Ωστόσο, οι G20 (24/9/2009) επιβεβαιώνοντας τη δέσμευση του Απριλίου και ιδιαίτερα μετά τη σύνοδο των υπουργών οικονομικών (6/11/2009), απεφάσισαν τελικά -μαζί με τους αντιπροσώπους 13 δυνητικών - νέων μελών των NAB της επόμενης ανανέωσης- την επέκταση των NAB σε \$ 600 δις.. Αρχικά μεταξύ αυτών επρόκειτο να συμμετάσχει κι η Ελλάδα.¹⁶² Το τελευταίο τελικά δεν πραγματοποιήθηκε , γιατί η Ελλάδα δανείστηκε υψηλό ποσό και μάλιστα με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους.¹⁶³ Αντίθετα, στη θέση της προστέθηκε η Πολωνία, τον Νοέμβριο 2011, με άμεση ισχύ – δηλ. χρηματοδότηση του Ταμείου μέσω των NAB, ως συμπληρωματικός-των-quota τρόπος χρηματοδότησης.¹⁶⁴

Επίσης, τότε στις 6/11/2009, συμφωνήθηκε η θεσμοθέτηση των NAB, και συγκεκριμένα, η ετήσια προεδρία τους από μία διαφορετική χώρα κάθε φορά, με αλφαβητική σειρά.¹⁶⁵ Για το 2010, την προεδρία θ' αναλάμβανε η Ν. Κορέα, που ταυτόχρονα προήδρευε των G20, καθιστώντας κατ' αυτόν τον τρόπο εμφανή , την άμεση συσχέτιση G20 - NAB. Όμως, η αναθεώρηση των quota μετά την ολοκλήρωση της 14^{ης} επανεξέτασης, είχε άμεση επίπτωση στις NAB, για τον παρακάτω λόγο:

Οι διαδικασίες των NAB 'πάγωσαν' μετά την υιοθέτηση των αποφάσεων των G20 υπουργών της 23/10/2010 και την συναίνεση του Συμβουλίου Εκτελεστικών Δ/τών του ΔΝΤ της 5/11/2010, δηλ. με την ολοκλήρωση της 14^{ης} αναθεώρησης των quota.¹⁶⁶ Διότι με τις προαναφερόμενες διεργασίες, διπλασιάστηκαν τα οικονομικά μερίδια (quota)

των μελών, ανεβάζοντας έτσι τις αντίστοιχες πηγές του ΔΝΤ σε 476,8 δις SDR (\$ 755,7 δις περίπου) από 238,4 δις SDR (πριν) [ibid].

Εν τω μεταξύ, η έγκριση του Συμβουλίου Εκτελεστικών Δ/ντών της **12/4/2010** (για την 10πλάσια αύξηση των NAB), αντιστοιχούσε στη αποφασισθείσα από του G20 και τη σύνοδο του ΔΝΤ (επιτροπή IMFC) στην Κων/πολη από το 2009, περί αύξησης των πόρων του ΔΝΤ. Επρόκειτο για τη χρηματοδοτική επέκταση ύψους SDR 333,5 δις (\$ 500 δις περίπου). Μέχρι την απόφαση των G20 τον Απρίλιο 2009 και την έγκρισή της (12/4/2010), το σύνολο των εισφορών SDR βάσει των quota, ανέρχονταν τότε, σε 217,4 εκ. (\$ 330 δις).¹⁶⁷

Η επικύρωση από τα κράτη-μέλη της παραπάνω έγκρισης (12/4/2010), έλαβε χώρα μόλις την **11/3/2011**. Τα διαθέσιμα του Ταμείου μέσω της 10πλάσιας αύξησης των NAB ανέρχονταν σε SDR 367,5 δις (\$ 576 δις), από SDR 34 δις (\$53 δις).¹⁶⁸ Ήδη την **1/4/2011**, το Συμβούλιο Εκτελεστικών Διευθυντών του ΔΝΤ ολοκλήρωσε τη διαδικασία ενεργοποίησης των προαναφερομένων διευρυμένων NAB, ώστε να ισχύσουν για τους επόμενους 6 μήνες. Η προαναφερόμενη διάρκεια επεκτάθη για άλλους 6 μήνες, αρχής γενομένης από Οκτώβριο 2011.¹⁶⁹ Πάντως, όταν υλοποιηθεί η αύξηση των πόρων από την ‘14^η Αναθεώρηση των quota’, οι πόροι από τα quota θα ανέλθουν (συνολικά) σε SDR 476,8 δις (\$754 δις), από SDR238,3 δις (\$377 δις) και οι πόροι από τις NAB θα μειωθούν ανάλογα.¹⁷⁰

Επίσης, σχετικά με τον τρόπο εξεύρεσης πόρων και με στοιχεία από το κοινό Ανακοινωθέν της Συνόδου ΔΝΤ- ΠΤ, στις 3-6/9/2009 στην Κων/πολη, το ΔΝΤ είχε τη δυνατότητα και προσέφερε ρευστότητα στα μέλη του με τη « διάθεση ομολόγων ‘Ειδικών Τραβηκτικών Δικαιωμάτων’ (SDR)- ισοδύναμα με US \$283 δις- σε χορηγήσεις προς τα μέλη του . . .». ¹⁷¹

Γενικά το ΔΝΤ, έχει κι άλλους τρόπους – εκτός των GAB, NAB, quota - ν’ αντλεί την ρευστότητά του, ενώ το Διοικητικό του Συμβούλιο αναζητούσε τρόπο (αναθεώρησης των NAB) προκειμένου να έχει το ΔΝΤ μεγαλύτερη ευελιξία στην άντληση ρευστότητας – πχ, και από δυνητικά μέλη.¹⁷² Η ίδια προαναφερόμενη πηγή [IMF. (12/4/2010)], εξετάζοντας τις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες του ΔΝΤ για την περίοδο 11/9/2009 – 31/3/2010, διαπιστώνει υψηλά ιστορικά ρεκόρ αιτήσεων χρηματοδότησης από τα μέλη του, έτσι ώστε στην προαναφερόμενη περίοδο οι δεσμεύσεις του ΔΝΤ προς εννέα μέλη του από τον λογαριασμό των GRA (General Resources Agreements) μόνο, να ανέρχονται στο ποσό των SDR 34,4 δις.¹⁷³

Πάντως η κρίση, δημιούργησε αβεβαιότητα ακόμη και στην κατάρτιση του μεσοπρόθεσμου προϋπολογισμού του ΔΝΤ, όπως και στον προσωρινό επιμερισμό των κονδυλίων του.¹⁷⁴

Ωστόσο, στην χρηματοδότηση του Ταμείου της **12/4/2010**, μέσω των ΝΑΒ, όπου συμμετείχαν 12 νέα κράτη - προσφέροντας SDR 1.654,51 εκ. τα άλλα μέλη ήταν : η Νότιος Αφρική, η Ρωσία, η Πορτογαλία, οι Φιλιππίνες, η Νέα Ζηλανδία, το Μεξικό, η Ιρλανδία, η Ινδία, η Κύπρος η Κίνα, η Βραζιλία και η Κεντρική Τράπεζα του Ισραήλ.¹⁷⁵

Σημαντικότερος νέος χρηματοδότης του ΔΝΤ αναδείχθηκε η Κίνα προσφέροντας SDR 31.217,22 εκ. Ως αμέσως μεγαλύτερος χρηματοδότης εμφανίζονται οι ΗΠΑ, δίνοντας SDR 69.074,27 εκ. ενώ, η Γερμανία προσέφερε SDR 25.370,81 εκ. Παραθέτω τον αντίστοιχο πίνακα στο Παράρτημα Δ.

Έτσι, στις 19/5/2010, το Συμβούλιο Εκτελεστικών Διευθυντών επιβεβαίωσε ότι τα καθαρά ρευστά διαθέσιμα του ΔΝΤ προς δανεισμό κρατών, στο τέλος Απριλίου 2010, ανέρχονται σε SDR 365 εκ. ή \$ 5.1 δις, συμπεριλαμβανομένων και των εσόδων από πωλήσεις χρυσού (προοριζόμενες ιδιαίτερα για τις φτωχές χώρες).¹⁷⁶ Το ποσό αυτό διορθώθηκε σε SDR 367 εκ. στις 11/8/2010.¹⁷⁷

Επίσης, στις 19/5/2010, το Συμβούλιο Εκτελεστικών Δ/ντών, καθορίζει το επιτόκιο δανεισμού (του nonconcesional) των μελών να παραμείνει στα ίδια επίπεδα με το 2010, περίπου στις 100 μονάδες (1%) πάνω από το επιτόκιο των SDR.¹⁷⁸

Ακόμη, στις 17/9/2010, το ΔΝΤ ανακοίνωσε ότι υπέγραψε χρηματοδοτική συμφωνία ύψους SDR 5,3 δις υπέρ των φτωχών χωρών, με τις: Ιαπωνία, Γαλλία, Αγγλία και Κίνα.¹⁷⁹

Συμπερασματικά, οι G20 επέδρασαν στην σύγχρονη χρηματοδοτική οργάνωση και δομή του ΔΝΤ (ΝΑΒ, διπλασιασμός quota), όπως οι G7 και G10 παλαιότερα (GAB, κ.ά). Η Κίνα αναδείχθηκε σε σημαντικό χρηματοδότη του ΔΝΤ, περισσότερο από τους Ευρωπαίους εταίρους των ΗΠΑ. Μετά τη δέσμευση των G20, Απρίλιος 2009, να στηρίξουν τη χρηματοδότηση του ΔΝΤ, περίπου 20 χώρες δάνεισαν στο ΔΝΤ \$ 243 δις, συνολικά – περίπου μέχρι τέλους 2010.¹⁸⁰

Πάντως, **μετά την ολοκλήρωση της 14^{ης} αναθεώρησης των quota – 5/11/2010 – οι 10 μεγαλύτεροι χρηματοδότες και συστημικά σημαντικότερες χώρες είναι οι : ΗΠΑ, Ιαπωνία, οι BRICs (Βραζιλία, Κίνα, Ινδία, Ρωσία) και 4 ευρωπαϊκές (Γαλλία, Αγγλία, Γερμανία, Ιταλία).**¹⁶⁶

Η εξεταζόμενη περίοδος (μέχρι και το 2011) καταλήγει ότι το καθαρό εισόδημα του ΔΝΤ για το 2012 εκτιμάται σε SDR 500 εκ. ή (\$770 εκ.) περίπου, και ότι το επιτόκιο δανεισμού για τα χωρίς-προϋποθέσεις δάνεια των μελών παραμένει στα προηγούμενα επίπεδα (100 μονάδες ή 1% πάνω από το επιτόκιο των SDR).¹⁸¹

B.2.A.2.2. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

Για να επισημάνουμε τις γεωπολιτικές επιπτώσεις, σ' αυτήν την υπο-ενότητα, χρειάζεται πρώτα να δούμε πώς επέδρασε η κρίση στη χρηματοδότηση των μελών, αρχικά των χαμηλού-εισοδήματος χωρών και ύστερα των μεσαίου-εισοδήματος χωρών.

B.2. A.2.2. 1. Ποιά ήταν η επίδραση της κρίσης στη χρηματοδότηση του ΔΝΤ προς τις χαμηλού εισοδήματος χώρες;

Κατ' αρχήν, ήταν αναμενόμενο, η κρίση να διευρύνει τη χρηματοδότηση του ΔΝΤ προκειμένου ν' αντιμετωπιστούν οι αυξημένες ανάγκες των κρατών – πράγμα που επηρεάζει τη σχετική ισχύ τους κι επομένως την γέω-οικονομική και γεωπολιτική τους θέση, καθώς οι χαμηλού-εισοδήματος χώρες (LICs) είναι μέρος του συστήματος κρατών, ανεξαρτήτως του ότι η διατριβή εστιάζει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον της στις χώρες του G20, για τους λόγους που έχουν αναφερθεί αρχικά. Επίσης, ήταν αναμενόμενο, με την κρίση να ενισχυθεί και η παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση. Διότι, οι συνθήκες που δημιουργεί μια παγκόσμια κρίση, είναι εκείνες για 'ένα παίγνιο θετικού αθροίσματος' μεταξύ των κρατικών δρώντων, που ενισχύει τα επιχειρήματα του θεσμικού φιλελευθερισμού υπέρ της ενίσχυσης των θεσμών κι οργανισμών.

Στις φτωχές και χαμηλού εισοδήματος χώρες το ΔΝΤ παρέχει βασικά, δύο ειδών χρηματοδοτήσεις:

- 1) α) χαμηλότοκα δάνεια με τα προγράμματα Poverty Reduction & Growth Facility (PRGF), από τον Σεπτέμβριο 1999, στα πλαίσια των προγραμμάτων μείωσης της φτώχειας του ΟΗΕ. Στα παραπάνω δάνεια (PRGF), από το 2000 και μετά, οι προϋποθέσεις εστίαζαν στην ενίσχυση της διακυβέρνησης. Όμως, με την κρίση, προστέθηκε η παράμετρος των κοινωνικών επιπλοκών της φτώχειας και η σχετική μέριμνα για τα 'κοινωνικά δίχτυα ασφαλείας'¹⁸² και
- β) τα Exogenous Shocks Facility (ESF), για την αντιμετώπιση απότομων αλλαγών στις τιμές πρώτων υλών.

Μέχρι το πρώτο εξ. 2009, συγκεντρώθηκαν πόροι περίπου \$ 23 δις από 17 χορηγούς, ενώ μεγαλύτερος αριθμός χωρών προσέφερε επιδοτήσεις επιτοκίου για τα δικά τους διμερή δάνεια. Οι αλλαγές στις απαιτούμενες προϋποθέσεις δανειοδότησης, από τον Σεπτέμβριο 2008 - Απρίλιο 2009 (βλ. παρακάτω), κατέστησαν τα χρηματοδοτικά αυτά προϊόντα του ΔΝΤ, πιο προσιτά.¹⁸³

2) Ελάφρυνσης του εξωτερικού χρέους με τα προγράμματα Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative και το Multilateral Debt Relief Initiative (MDRI) (ibid). Οι πόροι γι' αυτήν την πρωτοβουλία συγκεντρώθηκαν από δωρεές περίπου 93 χωρών, αλλά και από ρευστοποιήσεις χρυσού του ΔΝΤ, κυρίως των ετών 1999-2000. Οι διαθέσιμοι πόροι για HIPC/ MDRI στο τέλος του 2009 ανέρχονταν περίπου σε SDR 0,8 δις και εθεωρούντο επαρκείς για τις τότε προβλεπόμενες ανάγκες με μικρές επιφυλάξεις.¹⁸⁴ Πιο συγκεκριμένα κανονικά εξελισσόταν το πρόγραμμα HIPC της Λιβερίας, ενώ πρόσθετους πόρους χρειαζόνταν για το Σουδάν και τη Σομαλία και πιθανόν για τη Ζιμπάμπουε.

Το MDRI-I και MDRI -II fund, πρωτοδημιουργήθηκε το 2006 και συμπίπτει με την υλοποίηση της απόφασης των G7 το 2005 στο Gleneagles¹⁸⁵ περί διαγραφής του χρέους 18 περίπου πλέον φτωχών χωρών (κατά κεφαλήν ΑΕΠ \$ 380 ετησίως (με τιμές ΑΕΠ 2004)).¹⁸⁶

B.2.A.2.2.1.1. Αναθεώρηση δανειοδοτικών εργαλείων.

Αλλά, ήδη, από τον Μάρτιο 2009, το ΔΝΤ προέβη σε αναθεώρηση των δανειοδοτικών του εργαλείων, των όρων και προϋποθέσεων των εκταμιεύσεων, τόσο για τις χαμηλού εισοδήματος χώρες, όσο και για τις μεσαίου εισοδήματος.¹⁸⁷

Έτσι, από τον Ιούλιο 2009, και λόγω της κρίσης, το Διοικητικό Συμβούλιο υιοθέτησε την αναμόρφωση των παραπάνω (1α, 1β) και την αντικατάσταση του PRGF- ESF trust fund με το νέο Poverty Reduction and Growth Trust (PRGT). Το νέο πλαίσιο προβλέπει ειδικές, κατ'εξαίρεση, διευκολύνσεις σε όλες τις LICs, με μηδενικά επιτόκια, μέχρι τέλους 2011- τελικά, μέχρι και το 2012.¹⁸⁸

Οι αλλαγές αυτές στη δανειοδότηση των LICs τέθηκαν σε εφαρμογή από 7/1/2010.¹⁸⁹ Στην ίδια πηγή αναφέρεται επίσης, ότι το Διοικητικό Συμβούλιο ενέκρινε τον Μάρτιο 2010, νέους τρόπους εξεύρεσης χρηματοδότησης για τις LICs, όπως εθελοντικές συνεισφορές, ομόλογα, κ.ά.

Πάντως, με στοιχεία του ΔΝΤ της 29/7/ 2009, οι δεσμεύσεις του ΔΝΤ προς τις φτωχές χώρες μέχρι τα μέσα Ιουλίου 2009 έφτασαν το \$ 2,9 δις · ενώ για ολόκληρο το 2008 είχαν ανέλθει μόλις στο ποσό των \$ 1,5 δις .¹⁹⁰ Νεότερες πληροφορίες

αντικαθιστούν το προαναφερόμενο ποσό των \$ 2,9 δις με \$ 2,5 δις και το ίδιο προβλέπεται για το 2010 – η αντίστοιχη ζήτηση δανείων από τις LICs μέχρι το 2014, προβλέπεται σε SDR 11,3 δις.¹⁹¹ Με στοιχεία του Φεβρουαρίου 2011, για τις φτωχές χώρες-μέλη, το ΔΝΤ είχε συνάψει ΝΑΒ ύψους SDR 7,7 δις με 10 δανειστριες χώρες: Καναδάς, Κίνα, Δανία, Γαλλία, Ιαπωνία, Κορέα, Κάτω χώρες, Νορβηγία, Ισπανία, Αγγλία· ενώ σε αντίστοιχες δεσμεύσεις είχαν περιέλθει και οι: Βέλγιο, Ιταλία, Σαουδική Αραβία, Ελβετία.¹⁹²

Επίσης, το νέο πλαίσιο περιλαμβάνει και νέα χρηματοδοτικά προϊόντα για περισσότερη ευελιξία και πρόσβαση των LICs σε δάνεια : Extended Credit Facility (μεσοπρόθεσμα), Standby Credit Facility (βραχυπρόθεσμα) και Rapid Credit Facility (για έκτακτη ανάγκη με περιορισμένες προϋποθέσεις (conditionality) (ibid). Ωστόσο, από τα τέλη του 2011 το Rapid Credit Facility αντικατεστάθη από το νέο προϊόν ‘Rapid Financing Instrument’ (RFI), ως πλέον ευέλικτο καλύπτοντας παράλληλα δανειακές ανάγκες από απότομη αλλαγή στις τιμές εισαγόμενων πρώτων υλών, έως εσωτερικές συρράξεις (post-conflict situations) και φυσικές καταστροφές.¹⁹³

Παρόμοια, οι προϋποθέσεις (conditionality), οι σχετικές με το πρόγραμμα ESF(1β) είναι προσαρμοσμένες στις συνθήκες των δανειοδοτούμενων χωρών, με την έννοια ότι άμεσα θα αναλάβουν δράσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος, αφού προβλέπεται άμεση δανειοδότηση μέχρι και στο 150% των quota τους. Πάντως, σχετικά με τις προϋποθέσεις το ΔΝΤ συνεργάζεται με την ΠΤ, όπως και στην θέσπιση των κριτηρίων κατηγοριοποίησης των χωρών, αναλόγως του εθνικού εισοδήματος,¹⁹⁴ προκειμένου να έχουν πρόσβαση στη δανειοδότηση από τους παραπάνω οργανισμούς. Άλλωστε, από τον Απρίλιο 2009, οι G20 είχαν δώσει επιπλέον \$ 250 δις από τα οποία \$18 δις προορίζονταν για τις LICs (ibid).

Επίσης, λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης 2008-9, προβλέφθηκε η πρόσβαση στον λογαριασμό του ΔΝΤ General Resource Account (**GRA**) για εξαιρετικές και επείγουσες περιπτώσεις- ενίοτε απ’ ευθείας χρηματοδότηση του κυβερνητικού προϋπολογισμού, κι όχι διαμέσου των κεντρικών τραπεζών, ως συνήθως.¹⁹⁵

Ακόμη, υπήρξε και μία άλλη μορφή χρηματικής συνεισφοράς – από ξεχωριστό λογαριασμό - του ΔΝΤ, σε περίπτωση φυσικών καταστροφών και συρράξεων, με τις προϋποθέσεις που ισχύουν για το πρόγραμμα Poverty Reduction & Growth Facility (PRGF)¹⁹⁶ που αντικαταστάθηκε από το ‘Rapid Financing Instrument’ (RFI, βλ. παραπάνω), από τον Νοέμβριο 2011 και με πρωτοβουλία των G20 (Κάνες, Γαλλική προεδρία).¹⁹⁷

Επίσης, στη σύνοδο ΔΝΤ – ΠΤ, **8-9/10/2010**, θεσπίστηκε το χρηματοδοτικό εργαλείο Post-Catastrophe Debt Relief (PCDR) Trust για τις φτωχές χώρες και ακυρώθηκε το χρέος της Ταϊτής προς το ΔΝΤ, λόγω του καταστροφικού σεισμού που είχε προηγηθεί.¹⁹⁸ Ακόμη, στις **16/12/2010**, το ΔΝΤ ανακοίνωσε τη σύσταση ενός νέου Trust Fund για τις LICs, σχετικό με τεχνική βοήθεια διαχείρισης φυσικών - ενεργειακών πόρων.¹⁹⁹

Πάντως, στη συνδυασμένη σύνοδο ΔΝΤ- ΠΤ της 25/4/2010, η Επιτροπή Ανάπτυξης (Development Committee) ανακοίνωσε σε πάνω από \$ 100 δις το ποσό συνεισφοράς του ομίλου της ΠΤ στις LICs και σε περίπου \$ 175 δις το αντίστοιχο του ΔΝΤ.²⁰⁰

Περισσότερα, για το 'ποιές χώρες ωφελήθηκαν', αναφέρονται στο τέλος της ενότητας (Απολογισμός).

B.2. A.2.2.1.2. *Όροι –Κριτήρια.*

Όροι και Προϋποθέσεις:

Με τους όρους και τις προϋποθέσεις δανειοδότησης επιχειρείται (ή εμποδώνεται) ο μετασχηματισμός των οικονομιών των δανειζομένων χωρών προς το επιθυμητό πρότυπο οικονομίας του ΔΝΤ το οποίο επηρεάζεται από τις πεποιθήσεις των ισχυρότερων μελών του (βάσει του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας του ΔΝΤ). Ο μετασχηματισμός αυτός επηρεάζει τη σχετική ισχύ των δανειζομένων και τη γεωπολιτική θέση τους στις δομές του συστήματος κρατών, καθώς και τις σφαίρες επιρροής της αντίστοιχης οικονομικής ιδεολογίας των ισχυρότερων.

Διαδικαστικά, προκειμένου να εγκριθούν οι πιστοδοτήσεις (για όλες τις χώρες), το ΔΝΤ διενεργεί ελέγχους κι εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος της υποψήφιας χώρας, τους λεγόμενους Safeguard Assessments (SA) (διαφορετικούς από εκείνους που χορηγούνται για τα Flexible Credit Lines – FCL · εξαίρεση απετέλεσαν οι Κολομβία, Μεξικό, Πολωνία που υπεβλήθησαν σε (SA). Συγκεκριμένα, πρόκειται για επιθεώρηση πέντε βασικών σημείων των δραστηριοτήτων της Κεντρικής Τράπεζας, καθόσον εκείνη διαχειρίζεται τις πιστώσεις : 1) Εξωτερικός μηχανισμός επιθεώρησης (από εξωτερικούς ελεγκτές και σύμφωνα με τα διεθνή standards και λογιστικά πρότυπα), 2) νομικό πλαίσιο, 3) χρηματοπιστωτικό πλαίσιο (αν εφαρμόζονται τα International Financial Reporting Standards), 4) επιθεώρηση των εσωτερικών ελεγκτών και 5) σύστημα εσωτερικών ελέγχων της τράπεζας .²⁰¹

Κριτήρια ένταξης στο πρόγραμμα:

Από τον Φεβρουάριο 2010, το ΔΝΤ διεύρυνε περισσότερο, τούς όρους και τις προϋποθέσεις για τις LICs, κι έτσι περισσότερες είναι εκείνες που θα έχουν πρόσβαση στο νέο Poverty Reduction and Growth Trust (PRGT) fund, βάσει των κριτηρίων κατάταξης σ' αυτήν την κατηγορία κρατών.²⁰³ Συγκεκριμένα, θέσπισε κριτήρια πρόσβασης, δηλ αν το κατά κεφαλής εισόδημα (Gross National Income per capita - GNI) είναι κάτω από ένα όριο και οι εν-λόγω-χώρες δεν έχουν σταθερή και ουσιαστική χρηματική στήριξη από τις κεφαλαιαγορές. Το όριο αυτό (του GNI) είναι παρόμοιου ύψους με εκείνο που επιτρέπει την πρόσβαση στην οικονομική βοήθεια International Development Association (IDA) με την οποία ασχολείται περισσότερο η Παγκόσμια Τράπεζα. Για το έτος 2010, το όριο θεσπίστηκε σε \$1.135ετησίως (ibid, p.1). Το ΔΝΤ πρότεινε από τον Ιανουάριο 2010 να επανεξετάζονται κάθε δύο χρόνια τα προαναφερόμενα όρια και κριτήρια.²⁰⁴

Εξάλλου, από τα παραπάνω κριτήρια κατάταξης, χώρες που διατηρούν το κατά κεφαλή-εισόδημα υψηλότερο από το ορισμένο κατώφλι για πάνω από δύο έτη ή μπορούν να δανειοδοτηθούν από τις κεφαλαιαγορές, χάνουν το προνόμιο.

Όμως, άλλη βασική προϋπόθεση ένταξης στο παραπάνω πρόγραμμα (PRGT) είναι: η υποψήφια χώρα να μην αντιμετωπίζει τον κίνδυνο απότομης μείωσης του το κατά κεφαλή-εισοδήματος, να μην έχει χάσει την δυνατότητα πρόσβασης στην κεφαλαιαγορά και να μην έχει ευάλωτα σημεία εξωτερικού χρέους («debt vulnerabilities»):

Τα όρια εξωτερικού χρέους μιας χώρας, ως προϋπόθεση συμμετοχής της στα προνομιακό για τις LICs, δανειοδοτικά προγράμματα του ΔΝΤ (ή όπως λέγεται τώρα στη γλώσσα του ΔΝΤ «concessional requirements»), προσδιορίζεται από τις νέες κατευθυντήριες γραμμές που υιοθέτησε το Διοικητικό Συμβούλιο του ΔΝΤ τον Αύγουστο 2009, και εφαρμόζονται από 1/12/2009.²⁰⁵

Το σχετικό σκεπτικό του ΔΝΤ διαμορφώνεται αφενός από την πρόθεση αποφυγής συσσώρευσης κρατικών χρεών που δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν και αφετέρου απομακρύνεται από ένα ενιαίο όριο/ποσοστό εξωτερικού χρέους για όλους, προς μία πιο ευέλικτη προσέγγιση ανάλογα με τις ανάγκες κάθε κράτους. Ο συνδυασμός αυτός, καταλήγει στον συνυπολογισμό δύο παραμέτρων:

α) τα ευάλωτα σημεία εξωτερικού χρέους, δηλ. το πιθανό όριο μη-δυνατότητας εξυπηρέτησης του εξωτερικού χρέους – κρίση εξωτερικού χρέους. Δηλαδή, για μια χώρα όπου η 'τρωτότητα' του χρέους της είναι υψηλή, θα πρέπει να τεθούν αυστηρότερα όρια εξωτερικού χρέους.

β) την ικανότητα μιας χώρας να διοικεί τα δημόσια οικονομικά της (βάσει του track record -ιστορικό).²⁰⁶

Τελικά, το νέο πρόγραμμα του ΔΝΤ για τις χαμηλού εισοδήματος χώρες, συνδυάζεται με εκείνο της Παγκόσμιας Τράπεζας, στα κριτήρια δανειοδότησης για τις φτωχές χώρες. Στο εξής, 71 φτωχές χώρες θα μπορούν να επωφεληθούν ενώ, από τον Απρίλιο 2010 δεν θα μπορούν να υπάγονται στις διατάξεις προνομιακών δανείων οι: Ινδία, Πακιστάν, Σρι Λάνκα, Αλβανία, Αγκόλα και Αζερμπαϊτζάν.²⁰⁷

Συμπέρασμα.

Συνεπώς, οι δύο αυτοί οργανισμοί του διεθνούς συστήματος που εμπεδώθηκε μεταπολεμικά στο Bretton Woods, θεσπίζουν κοινά διεθνή standards (στατιστικών μετρήσεων, μαθηματικών τύπων και κατατάξεων) στα κριτήρια ένταξης των υποψήφιων χωρών στην κατηγορία των χαμηλού-εισοδήματος ώστε να τυγχάνουν προνομιακής μεταχείρισης, ξεχωριστά από τον ΟΗΕ (UN-UNDP).²⁰⁸ Επομένως, η έμπρακτη εφαρμογή της προτροπής από τους G20 (από 2008-2009) για στενότερη συνεργασία των ΔΝΤ, ΠΤ, (και του FSB, βλ. παρακάτω) προς αντιμετώπιση των συνεπειών της κρίσης, οδηγεί σε ενίσχυση του καθεστώτος των θεσμών Bretton Woods, καθόσον οι οργανισμοί αυτοί έχουν ήδη κανόνες, διαδικασίες, πρότυπα, αρχές κι εξυπηρετούν την τάξη της αμερικανικής ηγεμονίας. Το προαναφερόμενο φαίνεται λογικό συνεπακόλουθο του ότι ο ‘ηγεμών’ (ΗΠΑ) – παρά τη σχετική εξασθένησή του – διατηρεί τη θέση γεωπολιτικής ισχύος του ως ‘πρώτος μεταξύ των πρώτων’. Συνάδει επίσης, με τις απόψεις του Keohane (1984) ότι τα καθεστώτα είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για τη διασφάλιση της ειρήνης και για τη διατήρηση του status quo των συμφερόντων του ‘ηγεμόνα’, ιδιαίτερα σε περίπτωση αποδυνάμωσής του, ως μία διάδοχος κατάσταση.

B.2.A.2.2. 2. Πώς η κρίση και η παγκόσμια αρχιτεκτονική - G20 δια μέσου του ΔΝΤ – επέδρασε στις μορφές δανειοδότησης μεσαίου εισοδήματος χωρών;

B.2. A.2.2.2.1. Εργαλεία και προϋποθέσεις

Οι μεσαίου-εισοδήματος χώρες βρίσκονται σε υψηλότερη θέση στην ιεραρχία ισχύος και στις δομές του συστήματος κρατών, συγκριτικά με τις χαμηλού-εισοδήματος χώρες. Η ικανοποίηση (ή η απόρριψη, αλλά και οι όροι/προϋποθέσεις) χρηματοδότησής τους, που επηρεάζει την οικονομική και γεωπολιτική τους σχετική ισχύ (ως προς τα άλλα κράτη), έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο σε πιθανούς κλυδωνισμούς στις δομές (ανακατατάξεις ισχύος) του συστήματος κρατών, λόγω του μεγαλύτερου

εύρους των οικονομιών τους και της αλληλεξάρτησης των οικονομιών. Με αυτήν την έννοια, το παραπάνω ερώτημα σχετίζεται με τον γεωπολιτικό ρόλο που ασκεί το ίδιο το ΔΝΤ.

Παραδοσιακά, η χρηματοδότηση στις μεσαίου εισοδήματος χώρες, διεξάγεται με τις υπάρχουσες συμφωνίες ‘Stand-by Arrangements’, που προέρχονται από τα quota ή από τις GAB – NAB που προαναφέρθηκαν στη χρηματοδότηση του ΔΝΤ. Σε αυτά τα δάνεια κρατών προβλέπονται ‘όρου/προϋποθέσεις χορήγησης’ (conditionality) που σχετίζονται με συγκεκριμένους στόχους για το ύψος των μακροοικονομικών μεγεθών. Η σταδιακή τους εκταμίευση διαρκεί περίπου 12-24 μήνες και αποπληρώνονται σε 3,5-5 χρόνια. Τα δάνεια αυτά, είναι δυνατόν να χορηγούνται προληπτικά, όταν δηλ. η χώρα αντλήσει μέρος μόνο του ύψους που δικαιούται. Για τα μακροπρόθεσμα προβλήματα των Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών προβλέπονται –από το 1974- τα Extended Fund Facilities (EFF) με περιοδική εκταμίευση περίπου 3 χρόνια συνολικά, και αποπληρωμή σε 4,5 - 10.²⁰⁹

Συνοπτικά, στο πλαίσιο της κρίσης, το ΔΝΤ εκσυγχρόνισε τα κριτήρια δανειοδότησης (conditionality), εισήγαγε τις Flexible Credit Lines ή ‘Ευέλικτες Πιστοδοτήσεις’ (FCL), αύξησε την ευελιξία των ‘Stand-by Arrangements’, διπλασίασε τα όρια πρόσβασης στις πιστώσεις, απλοποίησε τις διαδικασίες και τα έξοδα εκταμίευσης, και κατήργησε προϊόντα που σπανίως είχαν χρησιμοποιηθεί.²¹⁰

Οι FCL, είναι ένα δανειστικό εργαλείο του ΔΝΤ, θεσπίστηκαν τον Μάρτιο 2009, εν όψει των νέων αναγκών της κρίσης²¹¹, για τις ‘ικανοποιητικά αποδοτικές οικονομίες’, ώστε ν’ αντεπεξέλθουν σε όλα τα προβλήματα Ισοζυγίου Πληρωμών.²¹²

Ακόμη, για τις χώρες που δεν θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση στις FCL αλλά θα ήθελαν να χρηματοδοτηθούν προληπτικά, προβλέπεται το προϊόν High Access Precautionary Arrangements (HAPAs), τα οποία όμως έχρηζαν περισσότερης επεξεργασίας για τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις.²¹³ Έτσι, από τον Ιούνιο 2010 (σύνοδος των G20 στο Τορόντο), συζητιόταν η αντικατάστασή τους με τις Precautionary Credit Lines (PCL) - με conditionality όμοια με των FCL - στη λογική ότι: οι HAPAs παρέχονται σε μορφή δανείου Stand-by Arrangement που διέπεται από ‘ex-post conditionality’ κι όχι ‘ex-ante’ όπως οι FCL, κι έτσι δεν διευκολύνονται οι έγκαιρες προκαταβολές.²¹⁴ Το ΔΝΤ πρότεινε οι PCL να διαρκούν 1-2 χρόνια όπως και οι FCL και να παρέχονται σε χώρες με περίπου ίδια κριτήρια όπως και οι FCL (καλή μακρο-οικονομική κατάσταση βασικά και θεσμοί, ιστορικό, δέσμευση διατήρησης ανάλογων πολιτικών). Ωστόσο, τον Αύγουστο 2010, το ΔΝΤ αναφέρει διαφωνία μερικών

Εκτελεστικών Διευθυντών σχετικά με το αν η conditionality των PCL θα πρέπει να είναι τελικά ex- ante ή ex-post.²¹⁵

Εξάλλου οι G20 από την σύνοδο του Τορόντο (25-26/6/2010) ζήτησαν την επανεξέταση των δανειστικών εργαλείων του ΔΝΤ.^{215A}

Έτσι, στην σύνοδο των G20 στις Κάνες (Νοέμβριος 2011) ανακοινώθηκε νέο δανειοδοτικό προϊόν, παρεμφερές-με-το-PCL, ήτοι το PLL : Precautionary and Liquidity Line).²¹⁶ Τελικά, το PLL αντικατέστησε το PCL, επειδή το πρώτο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ευρύτερα, ακόμη και ως «εξασφάλιση χρηματοπιστωτικών σοκ, εν είδη βραχυπρόθεσμης, άμεσης χρηματοδότησης» ενώ το PCL μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για δυνητικές (όχι ακόμη εκδηλωθείσες) χρηματοδοτικές ανάγκες.²¹⁷

Ωστόσο, ακόμη και διαμέσου των FCL, το ΔΝΤ συνέβαλε στις προσπάθειες για εύκολες διαδικασίες δανειοδότησης, ακόμη και για αρκετές αναδυόμενες οικονομίες, όπως έκαμε και για την ενίσχυση των χαμηλού-εισοδήματος χωρών. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, περίπου μέχρι τον Αύγουστο 2009, το Μεξικό, η Κολομβία και η Πολωνία τις είχαν ήδη χρησιμοποιήσει.^{217A}

Οι Flexible Credit Line (FCL), προορίζονται για χώρες με 'ισχυρά μακροοικονομικά στοιχεία', δημοσιονομικές πολιτικές κι επιτυχή ιστορικό μακροοικονομικών πολιτικών.²¹⁸ Π.χ., τέτοια πλαίσια είναι κι εκείνα του Συμφώνου Σταθερότητας της ΕΕ. Οι χώρες αυτές, δεν περνούν από τη διαδικασία των ελέγχων Safeguard assessments, που εφαρμόζονται σε όλα τα άλλα δανειοδοτικά προϊόντα, επειδή ήδη λειτουργούν σε αυστηρότερα θεσμικά και οικονομικά πλαίσια²¹⁹, με εξαίρεση τις Μεξικό, Κολομβία και Πολωνία, που πέρασαν από τέτοιους ελέγχους.

Άλλωστε, ήταν και οι μόνες χώρες, μέχρι και το 2011, που έλαβαν FCL- και μάλιστα τις χρησιμοποίησαν επανειλημμένα για αναλήψεις.²²⁰

B.2.A.2.2.2.2. Όροι –Κριτήρια.

Σχετικά με τους όρους, ο στόχος ήταν να προσαρμόζονται στα μέτρα και τις ανάγκες των κρατών και πάντως όχι με τόσους πολλούς όρους, όσο στο παρελθόν. Δηλαδή, έπαυσαν οι απαιτήσεις για διαρθρωτικές αλλαγές ως προϋπόθεση εκταμίευσης.²²¹

Έτσι, οι πολιτικές λιτότητας και απορύθμισης των αγορών, δεν αποτελούν πλέον προϋποθέσεις ('conditionality ex-post') για τις σταδιακές εκταμιεύσεις των εγκεκριμένων χορηγήσεων, όπως συνέβαινε με την 'Συναίνεση της Ουάσινγκτον'.²²² Τα προϊόντα SBA προβλέπουν 'conditionality ex-post', αλλά δεν εκφράζουν πλέον

την ‘συναίνεση της Ουάσινγκτον’. Η γενικότερη έννοια για τις προϋποθέσεις είναι εκείνη όπου ‘η conditionality διορθώνει τις αιτίες που προκάλεσαν το πρόβλημα και συνάμα αποτελεί εγγύηση επανείσπραξης για τους δανειστές’.²²³

Το ΔΝΤ, προσδιορίζει επιπλέον για τις FCL ότι: Δεν υπόκειται σε ανώτατο όριο πρόσβασης- plafond στις πιστώσεις. Μπορούν να λειτουργούν σαν ανοιχτός λογαριασμός και οι πιστώσεις να ανανεώνονται για 6-12 μήνες, ενώ έχουν περίοδο αποπληρωμής περίπου 6 μήνες. Δηλαδή, μακρύτερες περιόδους αποπληρωμής συγκριτικά με τις ‘Βραχυπρόθεσμες Διευκολύνσεις Ρευστότητας (SLF), που καταργούνται. Προσφέρουν την ευελιξία, για μια χώρα, να μπορεί να κάνει ανάληψη των ποσών που της έχουν εγκριθεί ακόμη και για προληπτικούς λόγους ή σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, χωρίς να μπαίνει σε λίστα αναμονής για την έγκριση της χρηματοδότησης. Αλλά, οι ‘Ευέλικτες Πιστοδοτήσεις’(FCL) χορηγούνται εφόσον οι υποψήφιας χώρες πληρούν πριν τη δανειοδότηση, ορισμένα κριτήρια –ex ante conditionality.²²⁴

Όμως, ενώ το ΔΝΤ ορίζει τα κριτήρια αυτά, δεν τα προσδιορίζει επακριβώς, όπως: Βιώσιμο επίπεδο εξωτερικού χρέους κι δημοσιονομικού ελλείμματος, χαμηλό πληθωρισμό, ελεύθερη διακίνηση ιδιωτικών κεφαλαίων μέσω του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών της εν λόγω χώρας. Επίσης, χρειάζεται, η υποψήφια χώρα να έχει πετύχει, στο παρελθόν, ευνοϊκούς όρους χρηματοδότησης (με αντίστοιχο spread) · να ασκεί εποπτεία στον χρηματοπιστωτικό της τομέα· να μην αντιμετωπίζει αδυναμία επίλυσης προβλημάτων πτώχευσης τραπεζών · να παρέχει τα στοιχεία της με διαφάνεια.²²⁵ Κάθε περίπτωση υποψήφιας χώρας εξετάζεται ξεχωριστά .²²⁶

Το παραπάνω θέμα έχει επισημάνει επίσης, ο Κάρλος Κουέναν (αναλυτής του Institute of the Americas στη Γαλλία) : «Αν και (το ΔΝΤ) ισχυροποίησε το ρόλο του ως διεθνής πιστωτικός όμιλος, δεν έχει γίνει ακόμη σαφές ποιοι θα είναι οι όροι για τη χορήγηση των νέων δανείων . . .»²²⁷

Συγκεκριμένα, τα κριτήρια και οι δείκτες που εξετάζονται για τις FCL είναι τα παρακάτω :

Πίνακας με τους αντίστοιχους δείκτες ελέγχου των κριτηρίων για FCL.

	Κριτήρια	Δείκτες
1	Βιώσιμη Εξωτερική Θέση	Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος προς ΑΕΠ· DSA*· έλλειμμα Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών· καθαρό εξ. χρέος/ΑΕΠ· βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις προς ΑΕΠ· μερίδιο του χρηματοπιστωτικού τομέα και του δημόσιου τομέα στο εξωτερικό χρέος.
2	Θέση λογαριασμού κινήσεως κεφαλαίων	Άμεσες ξένες επενδύσεις και εισαγωγές κεφαλαίων /σύνολο εισροών κεφαλαίου· μερίδιο του εγχώριου και ξένου ιδιωτικού τομέα/εσωτερικό χρέος.
3	Ιστορικό πρόσβασης της χώρας στις κεφαλαιαγορές	Spreads (5 τελευταίων ετών)· αποδόσεις ομολόγων· βαθμολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας· πρόσφατη έκδοση ομολόγων.
4	Θέση συναλλαγματικών αποθεμάτων (κυρίως για την προληπτική χρήση των FCL)	Συναλλαγματικά αποθέματα/βραχυπρόθεσμο χρέος· βραχυπρόθεσμο χρέος + έλλειμμα ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών· εισαγωγές και γενική μάζα κυκλοφορούντος χρήματος (νομισματική βάση).
5	Δημόσια Οικονομικά, βιώσιμο δημόσιο χρέος	Δημόσιο χρέος προς ΑΕΠ και σχετικό DSA*· δημοσιονομικό ισοζύγιο 3-5 τελευταίων ετών· και ει δυνατόν πλαίσιο λειτουργίας τραπεζών
6	Χαμηλός και σταθερός πληθωρισμός	Πρόσφατο ιστορικό και εργαλείων νομισματικής πολιτικής.
7	Απουσία αφερεγγυότητας τραπεζών, ώστε να μην απειλείται το τραπεζικό σύστημα	Κεφαλαιακή επάρκεια τραπεζών και κερδοφορία· αποδόσεις τραπεζικών μετοχών· κίνδυνοι ρευστότητας· στοιχεία ενεργητικού/σύνολο υποχρεώσεων· στοιχεία ενεργητικού προς βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις· δάνεια/καταθέσεις· μερίδιο της χρηματοδότησης του εξωτερικού στο σύνολο των υποχρεώσεων· ποιότητα στοιχείων ενεργητικού· πιστώσεις στον ιδιωτικό τομέα· ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ· μη αποδοτικά δάνεια/σύνολο
8	Εποπτεία χρηματοπιστωτικού τομέα	Standards και ακολουθούμενες πρακτικές βάσει των FSAP**· νομικό και θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας
9	Διαφάνεια και ορθότης στοιχείων	Τυπική δήλωση για την συνέχιση των διαδικασιών, βάσει του άρθρου IV για την ποιότητα των παρεχομένων στοιχείων

* DSA= Debt Sustainability Assessment που εκπονεί το ΔΝΤ.

** FSAP = το πρόγραμμα 'FSAP' (Financial Sector Assessment Program), κατά την άσκηση της διμερούς εποπτείας (ΔΝΤ – κράτος) έτσι, ώστε ο χρηματοπιστωτικός τομέας της εκάστοτε εξεταζόμενης χώρας να ελέγχεται εκτενώς, όπως αποφασίστηκε από τους G20 (24/9/2009, Pittsburgh) και υιοθετήθηκε από το ΔΝΤ (3-6/10/2009, Κωνσταντινούπολη). Κατ' αυτόν τον τρόπο, η εποπτεία του Ταμείου επεκτείνεται πέραν των δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών.

Πηγή: IMF. (2/11/2009). 'The Flexible Credit Line—Guidance on Operational Issues'. , σελ. 13.

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/110209.pdf>. Και , IMF.(25/8/2010). IMF Policy Paper: The Fund's Mandate - The Future Financing Role - Revised Reform Proposals and Revised Proposed Decisions. .σ. 6. Πρόσβαση 4/9/2010 <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4472>

B.2. A.2.2.2.3. Ερμηνεία.

Έτσι, στις προαναφερόμενες προϋποθέσεις των FCL (conditionality) – όπως και των υπόλοιπων δανείων του ΔΝΤ- ενσωματώθηκαν οι αποφάσεις των G20 για έλεγχο του πλαισίου ρύθμισης κι εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα μέσω του διευρυμένου ρόλου του ΔΝΤ στον διακρατικό συντονισμό οικονομικών πολιτικών.²²⁸

Ωστόσο, οι ασάφειες σε συγκεκριμένα όρια (benchmarks) εντός/εκτός των οποίων γίνονται οι αιτήσεις δεκτές έχουν διττή ερμηνεία:

Αφενός, οι ασάφειες, επιτρέπουν να διευκολυνθούν στη χρηματοδότηση χώρες που δεν θα πληρούσαν ακριβώς τα όρια · αφετέρου, να εφαρμοσθούν στην πράξη, διαφορετικά όρια σε άλλες χώρες, προϋποθέτοντας την πολιτική βούληση. Δηλαδή, η διαδικασία δανειοδότησης μπορεί να γίνει περισσότερο επίπονη (ή ανελαστική) για χώρες που με την στάση τους στη διεθνή σκακιέρα προκαλούν το status quo του συσχετισμού ισχύος και των συνασπισμών ισχύος .

Έτσι, οι FCL δεν ικανοποίησαν εντελώς τις αντίστοιχες προσδοκίες: Ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ, στις 19/4/2010 κατά τη διάρκεια της αναφοράς του στην επιτροπή IMFC με την ευκαιρία της εαρινής συνόδου του ΔΝΤ, είχε ανακοινώσει ότι εξέταζε την θέσπιση ενός νέου προϊόντος για τις μεσαίου-εισοδήματος χώρες : τις PCL (Precautionary Credit Line- που προορίζονται προληπτικά μόνο (δηλ. όταν η μεσαίου-εισοδήματος χώρα δεν έχει ακόμη ένα εμφανές πρόβλημα Ισοζυγίου Πληρωμών ²²⁹ και δεν μπορεί να ενταχθεί σε FCL) και ανταλλαγές swar μεταξύ των μελών – κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις και για συστημικά σημαντικές χώρες.²³⁰ Η ανάγκη για βελτίωση των FCL και τη χρήση νέων προληπτικών εργαλείων (PCL) επιβεβαιώθηκε και τον Ιούνιο 2010 (G20 Τορόντο).²³¹

Ενώ το ΔΝΤ συζητούσε βελτιώσεις των FCL, όπως το ‘να είναι ανοικτές για 1-2 χρόνια’, ή να αρθεί ο έμμεσος περιορισμός του ύψους δανειοδότησης, σχετικά με τις PCL, άφηνε ανοικτές τις προοπτικές να χρησιμεύσουν σ’ ένα ‘Παγκόσμιο Μηχανισμό Σταθεροποίησης’ (Global Stabilization Mechanism – GSM) – με αφορμή την ευρωπαϊκή πρωτοβουλία για την ελληνική κρίση δημοσίου χρέους.²³⁵

Τελικά, οι PCL θεσπίστηκαν επισήμως στην σύνοδο του ΔΝΤ της 8-9/10/2010,²³³ για ν’ αντικατασταθούν –όπως προαναφέρθηκε - από τις PLL, τον Νοέμβριο 2011, μετά την νέα σύνοδο των G20 στις Κάννες (Γαλλική προεδρία).²¹⁷

B.2.A.2.2.2.3.1. Πώς εφαρμόστηκε η ευελιξία των προϋποθέσεων του ΔΝΤ κατά τη διάρκεια της κρίσης;

Για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπερίσχυσαν τα κριτήρια ‘καλής διακυβέρνησης’ (good governance). Φέρ’ ειπείν για τη Ρουμανία, το ΔΝΤ ανέβαλε την εκταμίευση της τρίτης δόσης στο προϊόν SBA ²³⁴ – προορισμένης για τον Νοέμβριο 2009, μέχρι Φεβρουάριο 2010 - προκειμένου να σταματήσουν οι πολιτικές αναταραχές. Όμως, ως φαύλος κύκλος, οι πολιτικές αναταραχές ήταν αίτιο και

αποτέλεσμα της έλλειψης πόρων. Ωστόσο, το ζητούμενο από την Ρουμανία ήταν κυρίως ο περιορισμός του δημόσιου τομέα.²³⁵

Εντωμεταξύ, ο Arnaud Zacharie έφερε τον Μάιο 2009, στο φως της δημοσιότητας, μία μελέτη για τα δάνεια του ΔΝΤ σε εννέα χώρες μεταξύ Οκτωβρίου 2008 και Ιανουαρίου 2009.²³⁶ Μεταξύ άλλων, ανέφερε ότι για την Λετονία και την Ισλανδία, το επιτόκιο δανεισμού ανήλθε σε 6% · για την Γεωργία, ότι η χώρα αυτή, θα έπρεπε να μειώσει το δημοσιονομικό της έλλειμμα σε 3,75% από 6% · και η Ουκρανία, να το μηδενίσει. Ωστόσο σχετικά με την Ουκρανία, το ΔΝΤ αναίρεσε τον όρο που της είχε επιβληθεί να μεταρρυθμίσει την αγροτική ιδιοκτησία, όπως ανέφερε μεταξύ άλλων ο τότε Διευθυντής του, Dominique Strauss-Khan, που ανέλαβε καθήκοντα το 2007. Οι όροι δανειοδότησης των κρατών, «στοχεύουν να διορθώσουν την κρίση, όχι τον κόσμο» συμπλήρωσε.²³⁷

Μετά, ο Jean-Arnault Dérens, δημοσίευσε τον Νοέμβριο 2009, μία μελέτη για ορισμένες χώρες των Βαλκανίων με εκκρεμότητες ένταξης στην ΕΕ, όπου επισημαίνει τη διάσταση των κριτηρίων μεταξύ ΕΕ και ΔΝΤ, δηλαδή ότι η ΕΕ δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στην ‘καλή διακυβέρνηση’ και την πάταξη της διαφθοράς, ενώ το ΔΝΤ εμμένει στη μείωση των δημοσίων δαπανών.²³⁸ Αναφέρεται συγκεκριμένα στα δάνεια του ΔΝΤ προς την Βοσνία (ύψους € 1,2 δις), την Σερβία (ύψους € 3,1 δις).

Ωστόσο, ακόμη και στις αρχές του 2010, η ‘ευελιξία’ του ΔΝΤ προκαλούσε αστάθεια, όπως περιγράφει το Reuters.²³⁹

Έτσι, με τις πρακτικές του ΔΝΤ (και με τα κριτήρια της conditionality των FCL, στο στόχαστρο τίθενται οι πολιτικές του δημόσιου τομέα, ο περιορισμός του οποίου τίθεται ως προϋπόθεση της χρηματοδότησης. Όμως, ο δημόσιος τομέας χρεώθηκε για την στήριξη του ιδιωτικού –χρηματοπιστωτικού τομέα, μέσω του οποίου τα κράτη ενίσχυσαν τις οικονομίες τους με (μετοχές και ομόλογα προς τις τράπεζες). Χαρακτηριστικά, το ΔΝΤ αναγνωρίζει ότι ο διακρατικός συντονισμός με τις οικονομικές ενισχύσεις που παρείχε ο δημόσιος τομέας επέδρασε θετικά στις κεφαλαιαγορές και απομάκρυνε τον συστημικό κίνδυνο.²⁴⁰

Ωστόσο, πρόβλημα δημοσίου-χρέους δημιουργήθηκε περισσότερο στα κράτη που βρίσκονταν με αδύναμα δημοσιονομικά στοιχεία, ήδη, πριν την εξάπλωση της κρίσης.²⁴¹ Είναι επόμενο, τα κράτη με σοσιαλιστικό παρελθόν ή διαφορετικές αντιλήψεις περί παρεμβατισμού του κράτους να βρεθούν μεταξύ των περισσότερο εκτεθειμένων, επειδή είχαν περιορισμένο περιθώριο ασφαλούς δημοσιονομικής επέκτασης και περιορισμένες δυνατότητες αναπτυξιακής στρατηγικής.

Συνεπώς, αφενός η διαχείριση της κρίσης είχε ασύμμετρες επιπτώσεις, αφετέρου οι προϋποθέσεις δανειοδότησης σχετικά με τα δημόσια οικονομικά, ομογενοποιούν ‘ex-ante’ τα μέλη του ΔΝΤ, σε μια πλατφόρμα ανοίγματος των αγορών και περιορισμού του κρατικού τομέα. Ταυτόχρονα, διαχέουν το κόστος της κρίσης στην κοινωνία των πολιτών.

Ωστόσο, υπάρχει και μια άλλη διάσταση: η μεταφορά του προβλήματος των παγκόσμιων ανισοροπιών (των ΙΤΣ) σε κάθε ένα κράτος ξεχωριστά, κατά το μάλλον ή ήττον, αναλόγως των συνθηκών της αλληλεξάρτησης.

Στην οικονομική διαδικασία, ο στόχος της μείωσης των δημοσίων δαπανών επιδρά στη Προσαρμογή των παγκόσμιων ανισοροπιών ελλειμματικών – πλεονασματικών χωρών (καθόσον το δημοσιονομικό έλλειμμα συσχετίζεται με εκείνο του ΙΤΣ, όπως παρουσιάστηκε στο Γβ.2). Επίσης, σύμφωνα με ‘μια μακρό-οικονομική θεωρία για την ανοικτή οικονομία’, το δημοσιονομικό έλλειμμα – επηρεάζοντας τις Αποταμιεύσεις, συνεπώς την προσφορά των δανειακών κεφαλαίων – επιδρά στη διαμόρφωση του πραγματικού επιτοκίου, συνεπώς στο ύψος των Καθαρών Ξένων Επενδύσεων, οι οποίες προσδιορίζουν την προσφορά του εγχώριου νομίσματος στην αγορά Συναλλάγματος και συνεπώς στην τιμή Συναλλάγματος (Mankiw, G. (2002), τομ. Β’, σς. 447-476).

Το βασικό επιχείρημα του ΔΝΤ ανάγεται στην πολιτική οικονομία, ότι δηλαδή το εξωτερικό χρέος μιας χώρας ελέγχεται αποτελεσματικότερα με τον έλεγχο του δημοσίου χρέους, εφόσον αποτελεί την βασική συνιστώσα του, καθόσον είναι περισσότερο ελέγξιμο πολιτικά. Επίσης, ότι το δημόσιο χρέος επηρεάζει την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους στις κεφαλαιαγορές και τείνει να επηρεάσει αυξητικά τα επιτόκια των κρατικών ομολόγων.²⁴²

Ούτως ή άλλως, τα μεγάλα χρέη υπονομεύουν τη ικανότητα των κρατών να ανταποκριθούν σε μελλοντική επιδείνωση ή άλλη κρίση κι έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη. Ένας άλλος, έμμεσος, τρόπος επίδρασης επί της Προσαρμογής (του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος για τη μείωση των παγκόσμιων ανισοροπιών), δηλ. μέσω των επιτοκίων (που όμως επιδρούν δυσμενώς στον ιδιωτικό τομέα) δεν μειώνονται άλλο, είτε επειδή ήδη είναι πολύ χαμηλά,²⁴³ είτε επειδή η αλλαγή τους κρίνεται πρόωπη από την παγκόσμια διακυβέρνηση G20- ΔΝΤ.²⁴⁴

Ο τρίτος τρόπος – μέσω των συναλλαγματικών ισοτιμιών – δεν επιτεύχθηκε μέσω ΔΣΟΠ στα πλαίσια του G20 (όπως αναφέρθηκε στην ενότητα Β1) και ούτως ή άλλως δεν αφορά κράτη που συμμετέχουν σε νομισματικές ενώσεις με ‘κλειδωμένη’ την συναλλαγματική ισοτιμία.

Εξάλλου, στον θετικό ρόλο της δημοσιονομικής προσαρμογής στη μείωση των παγκόσμιων ανισοροπιών αναφέρθηκε και ο πρώτος αναπληρωτής Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ, John Lipsky, 21/3/2010, στο China Development Forum.²⁴⁵ Έτσι, με τον περιορισμό του δημόσιου τομέα, επιτυγχάνεται – συχνά με απότομο τρόπο, χωρίς σταδιακή κοινωνική προσαρμογή – η Προσαρμογή του διεθνούς νομισματικού συστήματος.

Συνοπτικά:

Οι προηγούμενες παρατηρήσεις επαναφέρουν στο φως τη θέση των ρεαλιστών ότι οι διεθνείς οργανισμοί και τα καθεστώτα εξαρτώνται από την δυναμική της ισχύος των μεγάλων δυνάμεων (Krasner 1985, Strange 1998). Άλλωστε, οι θεωρητικοί της αλληλεξάρτησης (Keohane & Nye, 1989, παράρτημα Δ) τόνισαν τα διαπραγματευτικά ανταλλάγματα μεταξύ των δρώντων. Πράγματι, εξετάζοντας την περίοδο 1951-2004, οι Dreher A, Sturn J.E & Vreeland J.R. (2009), διαπίστωσαν άμεση συσχέτιση της έγκρισης δανείων και της ευνοϊκής μεταχείρισης μιας χώρας από το ΔΝΤ, όταν συμμετείχε στις εκ περιτροπής θέσεις των μη-μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Μάλιστα δε, παρατήρησαν σε αντίστοιχες περιπτώσεις μείωση του αριθμού των όρων της ‘conditionality’. «Τα δάνεια του ΔΝΤ φαινόταν να είναι ένας μηχανισμός με τον οποίο οι μεγαλύτεροι χρηματοδότες του ΔΝΤ μπορούν ν’ αποσπάσουν θετικές ψήφους στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ» (ibid). Έτσι, επιβεβαιώνεται η ‘σύνθετη αλληλεξάρτηση’ (Keohane & Nye, 1989). Εν τούτοις, ‘γιατί διαμέσου του ΔΝΤ κι όχι φέρ’ ειπείν με απ’ ευθείας οικονομική βοήθεια’; Η απάντηση των ερευνητών αφορά τις σχέσεις κόστους – οφέλους σχετικά με την πολιτική κάλυψη, διαμέσου ενός διεθνούς οργανισμού (κι όχι απευθείας λογοδοσία στα εθνικά όργανα), τη δυνατότητα μόχλευσης (διαμέσου των σταδιακών εκταμιεύσεων και της conditionality’) και το ίδιο το κόστος (οι μεγάλες δυνάμεις επωμίζονται μέρος του κόστους, όταν η χρηματοδότηση γίνεται διαμέσου διεθνούς οργανισμού). Τα παραδείγματα συμπεριλαμβάνουν και την Ρουμανία που συμμετείχε την περίοδο 1990-91 στις αποστολές στον Περσικό Κόλπο και στη συνέχεια στις θετικές της ψήφους για την αποστολή στο Ιράκ (ibid, σ. 74 – 75). Ο Stone (2008),

εξετάζοντας την ‘conditionality’ για τις χορηγήσεις του ΔΝΤ μεταξύ 1992-2002, διατύπωσε ότι το ΔΝΤ χειρίζεται το εύρος της conditionality’ στα κράτη που το έχουν περισσότερο ανάγκη, ότι η αυτονομία του είναι τυπική, και ότι οι ΗΠΑ μπορούν να επηρεάζουν τη διαδικασία κατάρτισης του προγράμματος δανειοδότησης (arrangement). Ας μην λησμονούμε ότι οι αποστολές του ΔΝΤ σε ξένα κράτη επιστρέφουν στην αμερικανική πρωτεύουσα (ως έδρα του ΔΝΤ). Επίσης, μειωμένου εύρους conditionality’ παρατηρήθηκε όταν ταυτόχρονα η χορήγηση του ΔΝΤ συνδυαζόταν με διμερή οικονομική βοήθεια των ΗΠΑ κι επομένως ήταν αυξημένες οι δυνατότητές τους για άτυπη παρέμβαση (ibid).

Αξιοσημείωτο είναι επίσης, ότι – παράλληλα σχεδόν με τις αμερικανικές αναγγελίες και υλοποίηση για αποχώρηση από το Ιράκ – το ΔΝΤ, χρηματοδότησε για πρώτη φορά το **Ιράκ** (με το νέο φιλοδυτικό καθεστώς, παρά την εσωτερική πολιτική αστάθεια που κανονικά είναι αποτρεπτικός παράγοντας χρηματοδότησης, π.χ. η περιπέτεια της Ρουμανίας) με το προϊόν SBA (24μηνης διάρκειας, με έγκριση την 24/2/2010), για SDR 772,46 εκ. (ή \$ 1.204 δις), συνοδευόμενο από προϋποθέσεις μακροοικονομικής σταθερότητας και δομικών μεταρρυθμίσεων. Την 1/10/2010 ενέκρινε την δεύτερη δόση εκ \$741 εκ.²⁴⁶ Την 18/3/2011, το ΔΝΤ ενέκρινε την επόμενη δόση εκ \$ 471,1 δις (SDR 297,1 δις – συνολικά έλαβε SDR 1.063 δις ή \$1,7 δις, μέχρι εκείνης της στιγμής) και παράταση του SBA κατά πέντε μήνες -μέχρι Ιούλιο 2012.²⁴⁷

Είναι αξιοσημείωτο από γεωπολιτικής πλευράς, ότι οι ΗΠΑ, παράλληλα με την χρηματοδοτική υποστήριξη προς το Ιράκ μέσω του ΔΝΤ, άσκησαν την επιρροή τους στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, ώστε να αρθούν και οι υπόλοιποι περιορισμοί επί του Ιράκ, που είχαν παραμείνει από το embargo κατά του Χουσεΐν. Έτσι, στις 15/12/2010, με απόφαση του ΟΗΕ (Συμβούλιο Ασφαλείας) επιτρέπεται στο Ιράκ να κατασκευάσει εργοστάσιο πυρηνικής (!) ενέργειας για ειρηνικούς/πολιτικούς σκοπούς, παρά την κλιμακούμενη πίεση στο γειτονικό Ιράν για τον πυρηνικό του εξοπλισμό (υποψίες χρήσης των για στρατιωτικούς σκοπούς). Η δεύτερη σχετική απόφαση του ΟΗΕ αφορά την άρση του προγράμματος: ‘Πετρέλαιο-έναντι-τροφής’. Η τρίτη, επιτρέπει στο Ιράκ την ανάκτηση εκ νέου, του ελέγχου επί των αξιών/στοιχείων ενεργητικού του πετρελαίου του (oil assets), από 1/7/2011.²⁴⁸

Παρόμοια, το 2011, το ΔΝΤ συμφώνησε σε τριετή χρηματοδότηση του **Αφγανιστάν** με το προϊόν Stand-by Arrangement, ύψους \$ 129 εκ., ενώ, εκκρεμεί μία επιπλέον χρηματοδότησή του μέσω του προϊόντος Extended Credit Facility.²⁴⁹

Ακόμη, αξιοσημείωτο για πολιτικούς λόγους, είναι ότι η πρώτη χώρα που χρηματοδοτήθηκε με το προϊόν PCL (Precautionary Credit Line – αντίστοιχο του FCL για καθαρά προληπτικούς λόγους) είναι η **FYROM** (Former Yugoslavian Republic), ποσού \$ 640 εκ. (€480 εκ.), για στήριξη του κυβερνητικού προϋπολογισμού της, όπως ανακοινώθηκε στις 8/12/2010.²⁵⁰

B.2.A.2.2.3.2. Όμως, για τις μεσαίου εισοδήματος χώρες ποια άλλη μορφή χρηματοδότησης υπήρξε ανταγωνιστική εκείνης του ΔΝΤ;

Και μόνο το γεγονός ότι οι FCL (το προϊόν χρηματοδότησης για τις μεσαίου εισοδήματος χώρες) χρησιμοποιήθηκε μόνο από τρεις: Μεξικό, Πολωνία, Κολομβία, αποκαλύπτει ότι δεν πέτυχε τον στόχο του. Δηλ. να αποτελέσει μια αξιόπιστη, χρήσιμη χρηματοδότηση για τις μεσαίες χώρες, σε καιρό κρίσεων. Τούτο είναι ιδιαίτερα σημαντικό, αφού το ΔΝΤ φιλοδόξησε ν' αποτελέσει τον 'δανειστή ύστατης προσφυγής', όπως προκύπτει από τις αναθεωρήσεις τόσο στα χρηματοδοτικά του εργαλεία (για όλες τις χώρες), στα quota, την πιθανή υποψηφιότητα των SDR ως διεθνές αποθεματικό νόμισμα στη 'συζήτηση για το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα' (άλλη εργασία στο Παράρτημα), τον διευρυμένο ρόλο που του εμπιστεύτηκαν οι G20 στη διαφύλαξη της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και της πρωτοκαθεδρίας του εν μέσω των άλλων διεθνών οργανισμών (βλ. επόμενη ενότητα B2.A.3).

Η χρηματοδότηση των μεσαίου εισοδήματος ή/και πλουσίων χωρών από την Fed, ανταγωνίστηκε επιτυχώς τις ασάφειες και τις ατέλειες των Flexible Credit Lines του ΔΝΤ. Η Fed, ως εκδότρια τράπεζα των δολαρίων, τους επέτρεψε να αποπληρώσουν πχ. τόκους σε δολάρια, όταν προέβαινε σε έκδοση χρήματος αγοράζοντας κρατικά ομόλογα, ενισχύοντας παράλληλα, τον λειτουργικό ρόλο του δολαρίου ως διεθνούς νομίσματος.

Επίσης, η χρηματοδότηση της Fed, μέσω swap ακόμη από πλεονασματικές χώρες (στα συναλλαγματικά τους αποθέματα) επέτρεψε την διάδοση του δολαρίου – μεσοσύσης της αμφισβήτησής του (2009, από ορισμένους εταίρους του G20) – αλλά και της υποτίμησής των συναλλαγματικών αποθεμάτων άλλων χωρών, όταν τύπωνε δολάρια. Για παράδειγμα, η Ν. Κορέα τον Φεβρουάριο 2008, ήταν η πέμπτη χώρα στα μεγαλύτερα διεθνή συναλλαγματικά αποθέματα. Η κεντρική τράπεζα της Ν. Κορέας ανταποκρίθηκε στην προσφορά της Fed για άνοιγμα λογαριασμών swap (swap lines) και διέθεσε στην Fed \$ 30 δις. Παρόμοια, swap συμβάσεις/λογαριασμοί

(lines) ανοίχτηκαν και με την κεντρική τράπεζα του Μεξικού, της Σιγκαπούρης, της Βραζιλίας – αλλά οι δύο τελευταίες δεν φαίνεται να τις χρησιμοποίησαν (Schinasi, G.J. and Truman, E.M. (2010, September), σ.19).

Εξάλλου, « οι ξένες (ως προς τις ΗΠΑ) τράπεζες υπήρξαν από τους μεγαλύτερους χρήστες των πιστοδοτήσεων ‘έκτακτης ανάγκης’ της Fed » σύμφωνα με την ίδια την αμερικανική κεντρική τράπεζα.²⁵¹ Την 1/12/2010, η Fed δημοσιοποίησε τις λεπτομέρειες των 21.000 συναλλαγών της με άλλες τράπεζες κατά τη διάρκεια της κρίσης, από το 2007 μέχρι το 2010 (ibid). «Η μεγαλύτερη δανειζόμενη από την Fed τράπεζα υπήρξε η Barclays της Αγγλίας», περίπου \$ 232 δις και δεύτερη η Bank of America. Μεταξύ των 10 μεγαλύτερων χρηστών του σχετικού προγράμματος της Fed (Term Auction Facility) εμφανίζονται οι Bank of Scotland and RBS (Αγγλία), Société Générale (Γαλλία), Dresdner Bank και Landesbank (Γερμανία), Dexia (Βέλγιο), κ.ά. Ως η μεγαλύτερη (βραχυπρόθεσμα) προμηθεύτρια συναλλάγματος (commercial paper) προς την Fed, αποκαλύφθηκε η Ελβετική τράπεζα UBS και μετά η ασφαλιστική AIG. Πέντε από τους μεγαλύτερους χρήστες της ρευστότητας που διοχετεύθηκε κατ’ αυτόν τον τρόπο στην Fed (δηλ. της Commercial Paper Funding Facility), ήσαν ευρωπαϊκές τράπεζες (ibid).

Η Jeanne Olivier (2010) παρουσιάζει την Fed σ’ έναν τέτοιο, ανταγωνιστικό-του-ΔΝΤ ρόλο, τόσο στην παρούσα κρίση όσο και στην κρίση της Ασίας: 1997-98. Το επιχείρημά της στο ερώτημα: ‘γιατί η Fed ανταγωνίστηκε επιτυχώς το ΔΝΤ’, στηρίζεται στην απεριόριστη ικανότητα της Fed να εκδίδει δολάρια – δηλ. το εθνικό και συνάμα διεθνές νόμισμα- πράγμα που την καθιστά πραγματικά δανειστή ‘ύστατης προσφυγής’. Αντίθετα το ΔΝΤ εκδίδοντας μόνο τα περιορισμένης κυκλοφορίας SDR (που ούτε χρησιμοποιείται ως μονάδα μέτρησης, ούτε ανταλλάσσεται εύκολα, ούτε αποτελεί σημαντικό αποθεματικό νόμισμα), αδυνατεί να παίξει αυτόν τον ρόλο, από τις ίδιες δηλ. δομές του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος.

Χαρακτηριστικά, την περίοδο έντασης της κρίσης δημοσίου χρέους της ευρωζώνης (2011 – διευθέτηση ελληνικού χρέους), η Γεν. Δ/ντρια του ΔΝΤ – Christine Lagarde – χαιρέτησε την από-κοινού απόφαση 5 κεντρικών τραπεζών να διαθέσουν πρόσθετη ρευστότητα σε δολάρια κατά τη διάρκεια του 2011.²⁵²

Ωστόσο, θα ήθελα να προσθέσω στην επιχειρηματολογία της Olivier, J. (2010) ότι , ακόμη κι αν υπήρχε ένα διεθνές νόμισμα διάφορο του εθνικού (όπως του δολαρίου), η Fed ως κεντρική τράπεζα της υπερδύναμης, πάλι θα μπορούσε να εξυπηρετεί το εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ, αν ανταγωνιζόταν το ΔΝΤ με οποιοδήποτε τρόπο (πχ.

μέσω χαμηλότερων επιτοκίων, ή εγγυήσεων μακροπρόθεσμων/‘ευαίσθητων’ κρατικών ομολόγων, κ.ά.) στη χρηματοδότηση μεσαίου εισοδήματος χωρών, διότι κατ’ αυτόν τον τρόπο θα χειραγωγούσε καλύτερα τους γεωπολιτικούς εταίρους κι οι αντιπάλους, ως ‘δανειστής ύστατης προσφυγής’.

Άλλωστε, η Fed αποτελεί μέρος του συστήματος των κεφαλαιαγορών, η προσφυγή στο οποίο προηγείται της αίτησης χρηματοδότησης στο ΔΝΤ. Όμως, το γεγονός ότι για τις FCL και τις PCL ή PLL (του ΔΝΤ) η αιτούμενη χώρα δεν πρέπει να έχει χάσει τη δυνατότητα επιτυχούς προσφυγής στις (κεφαλαί)αγορές και μάλιστα ότι αυτά τα δάνεια μπορούν να χορηγηθούν ‘προληπτικά’ και σε χώρες με καλά μακρο-οικονομικά στοιχεία, δημιουργούν μian αλληλο-επικάλυψη με την Fed. Με άλλα λόγια, ΔΝΤ και Fed ανταγωνίζονται για την ίδια πελατεία.

Όστόσο, πρέπει να επισημάνουμε ότι η αλλαγή στην conditionality των δανείων του ΔΝΤ συνέβαλε στις βελτιωμένες επιδόσεις του σχετικά με τη χρηματοδοτική υποστήριξη χωρών κατά τη διάρκεια της κρίσης, ιδιαίτερα των φτωχότερων.

Το θέμα αυτό αφορά επίσης τις σχέσεις του ΔΝΤ με τις περιφερειακές λύσεις κρατικής χρηματοδότησης. Για πρώτη φορά ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ σημείωσε, τον Ιούνιο 2010, «ότι η κρίση άλλαξε τον τρόπο που το ΔΝΤ συνεργάζεται με τους περιφερειακούς διεθνείς οργανισμούς».²⁵³ Το προαναφερόμενο αφορά τη συμμετοχή του ΔΝΤ στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης – χρηματοδοτώντας κατά το ¼ περίπου – για την διάσωση της ελληνικής οικονομίας από την κρίση δημοσίου χρέους. Επίσης, ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ είπε ότι θα έβλεπε θετικά κάτι ανάλογο στην Ασία, σε συνδυασμό με τη κινεζική τράπεζα Chiang Mai (ibid), δηλ. τη συνύπαρξη των χορηγήσεων του ΔΝΤ με εκείνες της Chiang Mai Initiative, (δηλ. της Κινεζικής πρωτοβουλίας για χρηματοδοτική υποστήριξη των χωρών (επιρροής) της.

Παρενθετικά, η Chiang Mai Initiative συνεστήθη συγκεκριμένα το 2000, από την ASEAN+3.²⁵⁴ Η χρηματοδοτική βάση της Chiang Mai Initiative την 24/3/2010, εκ \$ 120 δις, στηρίζεται σε ένα δίκτυο διμερών swap συμβάσεων μεταξύ των συμμετεχόντων στην ASEAN + 3 [Κίνα, Ιαπωνία, Ν. Κορέα](Truman, E. (2010, September). Επίσης, προέρχεται από προβληματισμούς των χωρών της Ασίας μετά την κρίση 1997-2000, ως υποκατάσταση του ρόλου ΔΝΤ στην περιοχή. Αλλά και παλαιότερα στην κρίση του Μεξικού (1994-5), η δανειοδότηση του ΔΝΤ συνυπήρξε με άλλες περιφερικές λύσεις (συγκεκριμένα των ΗΠΑ) (Olivier, J. (July 2010).

Αυτή η σχέση του ΔΝΤ με περιφερειακούς οργανισμούς θα μπορούσε να είναι η έμπρακτη απάντηση στο ερώτημα του Π. Ρουμελιώτη (2009), ‘πώς θα εξασφαλίζεται η χρηματοδότηση σε καιρό κρίσεων’.

Άλλωστε, η συνεργασία του ΔΝΤ με περιφερειακούς χρηματοδοτικούς πολυμερείς οργανισμούς αποβλέπει, αλλά και επιτρέπει την μεγαλύτερη εποπτεία του ΔΝΤ επί των μελών του, την καλύτερη επιστασία της διεθνούς οικονομίας και την εναρμόνιση των στατιστικών δεδομένων και μεθόδων. Από το 2009 στο ΔΝΤ, λειτουργούν πέντε ομάδες (Regional Advisory Groups) που αντιστοιχούν σε πέντε γεωγραφικές περιοχές με αντικείμενο τις σχέσεις του ΔΝΤ με αυτές. Η πρώτη τους συνάντηση έγινε στις 10/10/2010, δηλ στην φθινοπωρινή σύνοδο του ΔΝΤ για το 2010.²⁵⁵ Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε διάλογος μεταξύ των εκπροσώπων των περιφερειακών (γεωγραφικά) χρηματοδοτικών συμβάσεων (regional financing arrangements) με αντικείμενο τις πιθανές συνεργασίες μεταξύ εκείνων και του ΔΝΤ.²⁵⁶ Πρόκειται βασικά για : 1) το Ταμείο Στήριξης της ΕΕ που συνεστήθη με αφορμή την Ελληνική κρίση χρέους, 2) το Chiang Mai Initiative Multilateralisation, 3) Arab Monetary Fund, 4) Latin American Reserve Fund (ibid). Εξάλλου, το ΔΝΤ προβαίνει από το 2010 (β’ εξάμηνο) σε περιοδικές εξαμηνιαίες εκθέσεις για την πορεία των οικονομιών ανά γεωγραφική περιοχή (Regional Economic Outlook).

B.2. A.2.2.2.4. Απολογισμός

Δια στόματος του πρώτου αναπληρωτή Γεν. Δ/ντή του John Lipsky, ο απολογισμός των αριθμών του ΔΝΤ έδειξε, στις αρχές του 2010,²⁵⁷ διπλασιασμό των διαθέσιμων πόρων προς τις χαμηλού εισοδήματος χώρες μέχρι το 2014, στο ποσό των \$ 17 δις. Το 2009, το ΔΝΤ δέσμευσε \$ 3,8 δις για τις χαμηλού εισοδήματος χώρες (προνομιακοί όροι), έναντι \$ 1,5 δις του 2008 και \$ 276 δις το 2007. Επίσης το ΔΝΤ εφάρμοσε στα προνομιακά δάνεια προς τις χαμηλό-εισοδηματικές χώρες, μηδενικά επιτόκια μέχρι το 2011 – που αργότερα επεξετάθηκε μέχρι και το 2012. Ακόμη από τα πρόσθετα \$ 250 δις σε SDR (με απόφαση των G20, 2009), τα \$ 18 δις θα προσετίθεντο στις πιστώσεις για τις χαμηλό-εισοδηματικές χώρες. Οι αναδυόμενες χώρες της Ασίας, έκαναν χρήση των: Extended Credit Facility (ECF) για μεσοπρόθεσμη υποστήριξη, Standby Credit Facility (SCF) για βραχυπρόθεσμες και προληπτικές ανάγκες, και των Rapid Credit Facility (RCF) που παρέχουν ενίσχυση ‘έκτακτης ανάγκης’ με περιορισμένη conditionality.²⁵⁸

Πάντως, στην εαρινή σύνοδο (23-24/4/2010) του ΔΝΤ, το Ανεξάρτητο Γραφείο Αξιολόγησης των αλληλεπιδράσεων του ΔΝΤ με τις χώρες-μέλη – δηλ. του ΙΕΟ (Independent Evaluation Office) που αναφέρεται στην επιτροπή IMFC (International Monetary and Financial Committee, Διεθνής Νομισματική και Χρηματοοικονομική Επιτροπή– που αναφέρεται με τη σειρά της στο Συμβούλιο Διοικητών του ΔΝΤ)– εκτίμησε ότι το ΔΝΤ είναι πιο αποτελεσματικό στις σχέσεις του με τις χαμηλού-εισοδήματος χώρες παρά με τις μεσαίες (στις οποίες απευθύνονται τα FCL και τα παραδοσιακά χρηματοδοτικά εργαλεία SBA).²⁵⁹ Το ίδιο διατυπώθηκε και το 2011.²⁶⁰

Τα στοιχεία για την δραστηριότητα του ΔΝΤ στις χαμηλό-εισοδηματικές χώρες (LICs) τον Σεπτέμβριο 2010 ανεβάζουν σε 30 (από τις 40) υπερχρεωμένες χώρες που υπήχθησαν στα κριτήρια και στο πρόγραμμα HIPC Initiative. Ωστόσο, το ίδιο είχε αποφασιστεί και για άλλες 6 χώρες ενώ για τις υπόλοιπες, οι διαδικασίες εκκρεμούσαν.²⁶¹

Σημειωτέον, ότι η διαμέσου του ΔΝΤ οικονομική υποστήριξη του νέου φιλο-αμερικανικού καθεστώτος του **Ιράκ** – παρά την εσωτερική πολιτική αστάθεια (που είναι αποτρεπτικός παράγοντας δανειοδότησης)- είναι σημαντική για την ανοικοδόμηση της χώρας (οικονομία – ασφάλεια) και την εμπέδωση τόσο της καθεστωτικής εσωτερικής αλλαγής όσο και της γεωπολιτικής παρουσίας των ΗΠΑ στην περιοχή. Ιδιαίτερα, όταν θυμηθεί κανείς την αμερικανική στρατιωτική επέμβαση στην χώρα αυτή το 2003, την προσπάθεια εγκαθίδρυσης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας δυτικού τύπου και την εσωτερική κρίση της χώρας, την ανακοίνωση (τέλη Ιουλίου 2010) και υλοποίηση από τον αμερικανό πρόεδρο Obama, περί αποχώρησης των αμερικανικών (στρατιωτικών) δυνάμεων στο τέλος Αυγούστου 2010 με την ταυτόχρονη αντικατάστασή τους από ντόπιες δυνάμεις. Τα γεωπολιτικά συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή δεν άλλαξαν. Οι ανάγκες μείωσης των δαπανών του αμερικανικού δημοσίου πιθανόν να ευθύνονται εν μέρει, για την στρατιωτική υποχώρηση· όμως, τούτο γίνεται μόλις που είχε αρχίσει μια (αναιμική έστω) αμερικανική ανάκαμψη από την κρίση.

Ενδεικτικά, για να έχουμε μια εικόνα ‘ποιες χώρες έλαβαν ή ζήτησαν να λάβουν χρηματοδότηση από το ΔΝΤ στην δίνη της κρίσης, (έτος 2008 μέχρι τέλη Ιουνίου 2009)’, χρησιμοποίησα τα στοιχεία για το πλήθος των Safeguard Assessments (ολοκληρωμένων και μη) της ίδιας περιόδου, αφού σχετίζονται με τις χορηγήσεις (συνήθως προηγούνται 3 Safeguard Assessments πριν την πρώτη χορήγηση – πλην των FCL – εκτός εξαιρέσεων).²⁶²

Παρακάτω είναι ο πίνακας των Safeguard Assessments για τις εξής χώρες, το έτος 2009 (μέχρι τον Ιούνιο):

Table 2: Assessments Completed and In Progress at End-June 2009

Type of Activity	Assessments Completed	Assessments In Progress ^{1/}	Total
First-time assessments	Djibouti, Hungary, Liberia, and Seychelles	Costa Rica, Iceland, and Maldives	7
Update assessments	Armenia, Belarus, Cape Verde, El Salvador, Georgia, Haiti, Honduras, Kyrgyz Republic, Madagascar, Malawi, Mongolia, Nicaragua, Pakistan, Serbia, Tanzania, Ukraine, and Zambia	BEAC, Bosnia & Herzegovina, Cambodia, Ethiopia, Ghana, Guatemala, Guinea, Kenya, Latvia, Lebanon, Mozambique, Sao Tome & Principe, Romania, Sierra Leone, Sri Lanka, Tajikistan, Tanzania, The Gambia, and Turkey	36
Procedures for FCL*	Colombia, Mexico, and Poland		3
Total	21	25	46

Source: Finance Department, Safeguards Assessments Division
1: 17 assessments have been completed by the date of this Executive Board paper.

Colombia, Mexico, and Poland : Οι τρεις αυτές χώρες συνιστούν την εξαίρεση των FCL, επειδή κανονικά δεν υφίστανται τη διαδικασία των Safeguard Assessments. (όμως FCL, δεν έχει χορηγηθεί μέχρι τον Σεπτέμβριο 2010 σε άλλες χώρα)

Πηγή: IMF. (December 15, 2009). ‘Safeguards Assessments – 2009 Update’, p. 5. Policy Paper. Retrieved January 7, 2010.

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4406> .

Στο τέλος Ιουνίου 2009 είχε ολοκληρωθεί ο έλεγχος 65 κεντρικών τραπεζών– από τον παρακάτω πίνακα – που σημαίνει ότι 46 χώρες ήσαν έτοιμες να λάβουν χρηματοδότηση από το πρόγραμμα για τη μείωση της φτώχειας (PRGF) και άλλες 19 από τα υπόλοιπα προγράμματα (χωρίς το έγγραφο του ΔΝΤ να κάνει διάκριση):

Table 4: Central Banks Monitored at End-June 2009

PRGF-eligible countries	Non PRGF-eligible countries
Afghanistan, Albania, Armenia, Azerbaijan, Bangladesh, BCEAO, BEAC*, Burundi, Cambodia, Cape Verde, Comoros, Democratic Republic of Congo, Djibouti, ECCB, Ethiopia, Georgia, Ghana, Guinea, Guyana, Haiti, Honduras, Kenya, Kyrgyz Republic, Lesotho, Liberia, Madagascar, Malawi, Maldives, Mauritania, Moldova, Mongolia, Mozambique, Nepal, Nicaragua, Pakistan, Lao People’s Democratic Republic, Rwanda, Sao Tome & Principe, Sierra Leone, Sri Lanka, Tajikistan, Tanzania, The Gambia, Uganda, Zambia, Yemen	Belarus, Bosnia & Herzegovina, Colombia, Costa Rica, Dominican Republic, El Salvador, Hungary, Guatemala, Iceland, Jordan, Latvia, Lebanon, Mexico, Serbia, Poland, Romania, Seychelles, Turkey, Ukraine
46	19

Source: Finance Department, Safeguards Assessments Division

* BCEAO, BEAC, ECCB = πρόκειται για τρεις περιφερειακές τράπεζες που αφορούν περισσότερα του ενός κράτη./ PRGF = The Poverty Reduction and Growth Facility.

Πηγή: IMF. (December 15, 2009). ‘Safeguards Assessments – 2009 Update’, p. 8. Policy Paper. Retrieved January 7, 2010.

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4406>

Χαρακτηριστικά ωστόσο, το 2011 η επιβράδυνση της ανάκαμψης και η κρίση της ΕΕ έδιναν την παρακάτω εικόνα σχετικά με τα Safeguard Assessments:

Table 1: Assessments Completed During Financial Year 2011 and In Progress at End-April

Type of Activity	Assessments Completed	Assessments In Progress ^{1/}	Total
First-time assessments	Angola, Fiji, Greece, Ireland, Jamaica, Kosovo, Samoa, Solomon Islands, Yemen	Portugal	10
Update assessments	Armenia, Dominican Republic, El Salvador, Haiti, Honduras, Iraq, Lesotho, Malawi, Moldova, Seychelles, Sierra Leone, Tajikistan, Ukraine, Zambia	Afghanistan, Bangladesh, Georgia, Kenya, Kyrgyz Republic, Macedonia, Nepal, Romania	22
Total	23	9	

ΠΗΓΗ : IMF. (September 15, 2011). Safeguard Assessments – 2011 Update, p. 10. Policy Paper, retrieved 6/10/2011, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4595>

Επίσης, αυξήθηκαν και οι περιπτώσεις χρήσης των πόρων του ΔΝΤ (**GRA**) απ' ευθείας σε κρατικούς προϋπολογισμούς κι όχι μέσω κεντρικών τραπεζών. Οι παρακάτω χρηματοδοτήσεις 7 χωρών περιελάμβαναν «ποικίλα και μερικές φορές μεγάλα ποσά προς τους προϋπολογισμούς» : Αρμενία, Γεωργία, Ουγγαρία, Λετονία , Πακιστάν, Ρουμανία, και Ουκρανία. ²⁶³

Έτσι το ΔΝΤ, διαδραμάτισε (σ' αυτή την περίπτωση) ρόλο κεντρικής τράπεζας. Η κυβέρνηση της Ουγγαρίας έλαβε τρεις φορές απ' ευθείας ενίσχυση: Νοέμβριο 2008, Μάρτιο 2009 και Σεπτέμβριο 2009, ενώ τα χρήματα του Ιουνίου 2009 κατατέθηκαν στην κεντρική τράπεζα. Για την Αρμενία, Γεωργία και Λετονία, τα χρήματα κατατέθηκαν στα υπουργεία οικονομικών. Το ίδιο για την Ουκρανία, όπου η δικαιολογία ήταν η διαφύλαξη της ανεξαρτησίας της Κεντρικής Τράπεζας (!), ενώ μόνο για το Πακιστάν αναφέρεται η μέριμνα –από πλευράς ΔΝΤ- για χρησιμοποίηση μέρος της ενίσχυσης σε 'κοινωνικά δίκτυα' ασφαλείας για τους φτωχούς. ²⁶⁴

Σημειωτέον, η Λετονία δέχθηκε οικονομική βοήθεια και από την ΕΕ (όπως η Ουγγαρία και η Ρουμανία), αλλά αντιμετωπίζει πολιτική κρίση λόγω των δυσκολιών της να ανταποκριθεί στις οικονομικές της υποχρεώσεις, ²⁶⁵ που με τη σειρά τους είναι προϋπόθεση για την εκταμίευση των πιστώσεων, όπως είδαμε παραπάνω στην περίπτωση της Ρουμανίας. Η Σερβία χρηματοδοτήθηκε με το παραδοσιακό προϊόν Stand-by Agreement, δηλ βάσει των quota, με την εφαρμογή του προγράμματος εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα, 'Financial Sector Assessment Program', όπως είχε ζητηθεί από τους G20 στο Pittsburgh (23-24/9/2009) και την σύνοδο του

ΔΝΤ στην Κων/πολη (3-9/10/2009).²⁶⁶ Για την Ελληνική κρίση δημόσιου χρέους (2010) εγκρίθηκε το παραδοσιακό χρηματοδοτικό προϊόν ‘Stand-by Arrangement’.²⁶⁷

Ωστόσο, δεν πρέπει να λησμονούμε ότι όχι μόνο η πολιτική κατάσταση θα πρέπει να είναι υπό τον έλεγχο των κυβερνήσεων για την συνέχιση της οικονομικής υποστήριξης του ΔΝΤ, αλλά και ο περιορισμός αποσταθεροποιητικών δημοσίων εξόδων, όπως θα ήταν στην περίπτωση της Ουκρανίας (2009), οι πιθανές νέες αυξήσεις σε μισθούς και συντάξεις.²⁶⁸

Χαρακτηριστική είναι η εμμονή στη μείωση της υπερχρέωσης του δημόσιου τομέα ως μέσον των στρατηγικών εξόδου για την ανάκαμψη των ανεπτυγμένων χωρών, όπως προκύπτει από τα λόγια του John Lipsky (IMF First Deputy Managing Director), 22/3/2010.²⁶⁹

Συμπέρασμα.

Το ΔΝΤ, απολαμβάνοντας την εύνοια των G20 για την προσπάθεια νομιμοποίησής του ως ενός επίσημου θεσμού της παγκόσμιας διακυβέρνησης και μάλιστα με πρωταγωνιστικό ρόλο (όπως θα διαπιστώσουμε και στην αμέσως επόμενη ενότητα), διεύρυνε την εμβέλειά του, με αφορμή τη σύγχρονη κρίση. Αν συνυπολογίσουμε τη συζήτηση για ‘έκδοση νομίσματος SDR ή την ανάδειξη των SDR σε παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα’, μπορούμε να πούμε ότι επεδίωξε να γίνει ‘δανειστής ύστατης προσφυγής’, χωρίς όμως να τα καταφέρει. Εντούτοις, η αναθεώρηση των προϋποθέσεων (conditionality) αντικατοπτρίζει τις αλλαγές αντιλήψεων στην πολιτική για την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα, ενώ η θέσπιση της ex-ante conditionality κατευθύνει τα κράτη, πρώτα να έχουν εφαρμόσει φιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές και στόχους που εγκρίνονται εκ των προτέρων, και μετά να αιτηθούν –με πιο εύκολες διαδικασίες– τη χρηματοδότηση. Κατ’ αυτόν τον τρόπο το ΔΝΤ, ομογενοποιεί τα κράτη ν’ ακολουθούν τις ίδιες οικονομικές πολιτικές, που το ΔΝΤ συντονίζει.

B.2.A.3. Ο ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΝΤ

Εκτός από τον παραδοσιακό ρόλο να συνδράμει τα κράτη στα προβλήματα του Ισοζυγίου Πληρωμών, το ΔΝΤ υποστηρίζει συμβουλευτικά, γραμματειακά και εκτελεστικά την άτυπη διακυβέρνηση -των G8 αρχικά, των G20 σήμερα- ως διαχειριστές των κρίσεων. Στον ρόλο αυτό, με την εξουσιοδότηση που του έχει παραχωρήσει ο όμιλος χωρών G20, υπερέχει των άλλων θεσμών κι οργανισμών,

αυξάνοντας την εποπτεία και την επιρροή του επί των μεταβολών της (γεωπολιτικής) ισχύος των μελών.

Έτσι, στην σύνοδο του ΔΝΤ (3-6/10/2009, Κων/πολη), ψηφίστηκαν τα όσα είχαν αποφασίσει οι G20 συνολικά μέχρι τότε (Απρίλιος 2009-Λονδίνο και Σεπτέμβριος 2009 - Πίτσμπουργκ), για τον ρόλο και την αρχιτεκτονική της παγκόσμιας διακυβέρνησης.

Συγκεκριμένα, η σύνοδος του ΔΝΤ στράφηκε βασικά σε τέσσερις άξονες, σύμφωνα με το ανακοινωθέν της Επιτροπής IMFC (Διεθνούς Νομισματικής και Χρηματοοικονομικής Επιτροπής του Συμβουλίου των Διοικητών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου):²⁷⁰ 1) πολιτικές ανάκαμψης και χρηματοοικονομικής σταθερότητας, 2) θέματα διακυβέρνησης του Ταμείου, 3) εποπτεία του Ταμείου και λειτουργία του, τέλος 4) χρηματοδότηση του ΔΝΤ και διεθνής ρευστότητα.

Τα *Θέματα διακυβέρνησης του Ταμείου*, αφορούν την αλλαγή στα ποσοστά δύναμης ψήφου –quota για τα οποία ήδη μιλήσαμε. Το ίδιο επίσης, ισχύει και για τη *Χρηματοδότηση του ΔΝΤ και τη διεθνή ρευστότητα* με τη συμμετοχή του σε προγράμματα περιφερειακών διεθνών οργανισμών και τα νέα δανειοδοτικά του εργαλεία.

Σχετικά με το πρώτο σκέλος, *τις πολιτικές ανάκαμψης και χρηματοοικονομικής σταθερότητας*, η Επιτροπή IMFC δηλώνει σαφώς μεταξύ άλλων, τη δέσμευσή της να υποστηρίξει τις δημοσιονομικές, νομισματικές και χρηματοοικονομικές πολιτικές που τα κράτη ήδη έχουν αναλάβει, μέχρι να διασφαλιστεί η ανάκαμψη. Ιδιαίτερα όμως, προτρέπει τις κυβερνήσεις να επισπεύσουν τις μεταρρυθμίσεις που είναι σε εξέλιξη και να επανεξετάσουν τις πολιτικές τους, στον δημοσιονομικό, νομισματικό, χρηματοπιστωτικό τομέα, όπως και στις συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Το παραπάνω σημείο σχετικά με τις συναλλαγματικές ισοτιμίες ισοδυναμεί με υπαινιγμό για ανατίμηση του κινέζικου νομίσματος, γιουάν, που θεωρείται υποτιμημένο από το IMF.²⁷¹ Άλλωστε, το κινέζικο νόμισμα δέχθηκε αντίστοιχες πιέσεις, όπως επανειλημμένα έχουν δημοσιεύσει σχετικά κείμενα κι αξιόπιστες πηγές,²⁷² πριν και μετά τη τελευταία σύνοδο του G20. Φέρ' ειπείν, ο ίδιος ο διοικητής της Fed έχει αναφερθεί επανειλημμένα στην ανάγκη να μειώσει η Κίνα το εμπορικό της πλεόνασμα τον εξαγωγικό της προσανατολισμό, και ν' αυξήσει την εσωτερική Ζήτηση, ώστε ν' ανατιμηθεί το νόμισμά της.²⁷³ Άλλωστε, για τον ίδιο σκοπό, ο ίδιος ο πρόεδρος του Eurogroup, ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και ο Επίτροπος Νομισματικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

προγραμματίζαν να μεταβούν στην Κίνα στο τέλος του έτους.²⁷⁴ Διότι, το μεγαλύτερο βάρος της νομισματικής προσαρμογής έπιπτε στο ευρώ, αφού η Κίνα (κυρίως), εφαρμόζει τέτοια οικονομική πολιτική, ώστε το νόμισμά της να ακολουθεί, ουσιαστικά, την πορεία του δολαρίου (σταθμίζοντας με τους όγκους εμπορίου).

Η σχετική συζήτηση και πολιτική πίεση προς την Κίνα εξακολούθησε και μετά την τότε σύνοδο, καταλήγοντας την άνοιξη του 2010, σε ιδιαίτερη όξυνση των εμπορικών σχέσεων ΗΠΑ – Κίνας, μέχρι του σημείου να διαφαίνεται πιθανότητα επίσημης καταγγελίας εκ μέρους των ΗΠΑ για παραβιάσεις, εκ μέρους της Κίνας, άρθρων του ΔΝΤ (άρθρο IV, § 3) και του ΠΟΕ (άρθρο XV) (αν και εντωμεταξύ υπήρξαν πολλές αμοιβαίες καταγγελίες στον μηχανισμό διατησίας του ΠΟΕ).²⁷⁵ Η αντεπίθεση της κινεζικής επίσημης άποψης συνοψίζεται στις ρήσεις του Yongding Yu (πρόεδρου του China Society of World Economics και διατελέσαντος στο παρελθόν μέλος της επιτροπής νομισματικής πολιτικής της κεντρικής τράπεζας της Κίνας και πρώην διευθυντή του Ινστιτούτου Παγκόσμιας Οικονομίας και Πολιτικής της Κινεζικής Ακαδημίας Επιστημών) : «θα πρέπει να επιτραπεί στην Κίνα να μετατρέψει μέρος των αποθεμάτων της σε ξένο συνάλλαγμα, σε στοιχεία ενεργητικού αποτιμώμενα σε ειδικά Τραβηκτικά δικαιώματα του ΔΝΤ (SDR). Τέλος, εάν η αμερικανική κυβέρνηση δεν μπορεί να θωρακίσει την αξία των χρεογράφων της, θα μπορούσε με τον έναν ή τον άλλο τρόπο να αποζημιώσει την Κίνα. . .».²⁷⁶

Άλλωστε και στο παρελθόν, το 1993 και 1994 επί υπουργίας του Larry Summers, οι ΗΠΑ είχαν καταγγείλει την Κίνα ότι χειραγωγεί το νόμισμα της κατά παράβαση των διατάξεων των ΔΝΤ (Lardy, N. (24/3/2010).

Ωστόσο, η αμερικανική απειλή για νέα καταγγελία λόγω των κινεζικών κρατικών παρεμβάσεων στην αξία του κινέζικου νομίσματος, απομακρύνθηκε στα μέσα Απριλίου 2010, ώστε να το θέμα να συζητηθεί στα προγραμματισμένα πλαίσια της ατζέντα των G20 (Ιούνιος – Νοέμβριος 2010). Ο λόγος; Σύμφωνα με την επικρατέστερη ερμηνεία, οφείλεται στην απόφαση συμμετοχής της Κίνας στην διάσκεψη για τον πυρηνικό αφοπλισμό 12-13 /4/2010 (Ουάσινγκτον), όπου συζητήθηκε θέμα αμερικανικού ενδιαφέροντος σκληρής ισχύος, σχετικό με τις κυρώσεις στο Ιράν. Εκεί, η Κίνα δεν εναντιώθηκε στις αμερικανικές θέσεις.²⁷⁷

Κατ' αυτόν τον τρόπο, δικαιώνονται οι θέσεις του θεσμικού φιλελευθερισμού της σύνθετης αλληλεξάρτησης (Keohane & Nye, 1989).

Ωστόσο, σε λιγότερο από δέκα ημέρες πριν την έναρξη της συνόδου κορυφής των G20 (25/6/2010), στο Τορόντο η Κίνα αιφνιδίασε επιτρέποντας την διακύμανση του

γιουάν.²⁷⁸ Η Κίνα ανατίμησε το νόμισμά της, αλλά όχι τόσο όσο θα ήθελαν οι Δυτικοί εταίροι της στους G20.²⁸⁰ Πάντως, ακόμη και στην φθινοπωρινή σύνοδο του ΔΝΤ (Οκτώβριος 2010) η ικανοποιητική διευθέτηση/ρύθμιση των συναλλαγματικών ισοτιμιών δεν είχε επιτευχθεί, αφήνοντας τη σχετική συζήτηση στο παρασκήνιο μέχρι την επόμενη σύνοδο των G20 τον Νοέμβριο 2010 στη Σεούλ,²⁸⁰ η οποία όμως, επίσης δεν κατέληξε πουθενά· απλά, μετέφερε τη σκυτάλη στην επόμενη, δηλ. τη Γαλλική προεδρία των G20 (μετά την Κορεατική) για την σύνοδο του 2011 (Νοέμβριος). Και πάλι, χωρίς αποτέλεσμα.

Πάντως, στο Ανακοινωθέν του Οκτωβρίου 2009, η Επιτροπή (IMFC), όσον αφορά τον συντονισμό των κρατών, απέδιδε ιδιαίτερη σημασία στις στρατηγικές εξόδου από την κρίση, προκειμένου να αποκατασταθεί η ομαλότητα στην παγκόσμια οικονομία.

Τούτο, στην πράξη, συμπεριλαμβάνει και την πολιτική των επιτοκίων, και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, για τα οποία μιλήσαμε παραπάνω.

Καθώς λοιπόν η ανάκαμψη αποκαθίστατο σταδιακά, η Επιτροπή (IMFC) επεσήμανε από τον Οκτώβρη 2009, ότι πρέπει τα κράτη να προβλέψουν συντονισμένες 'στρατηγικές εξόδου' από τη δραστική δημοσιονομική και νομισματική υποστήριξη των οικονομιών τους (ιδιαίτερα χαμηλά επιτόκια). Επιπρόσθετα, (στο Ανακοινωθέν της Επιτροπής-IMFC Οκτ. 2009) προβλέπεται ότι, το ΔΝΤ θα πρέπει να συμβουλευεί τις χώρες στη διαμόρφωση των στρατηγικών εξόδου, ώστε να οδηγηθούν σε συνολική, παγκόσμια ανάκαμψη, ευθυγραμμιζόμενο έτσι, πλήρως με τον ρόλο που η G20 ανέθεσε στο ΔΝΤ, στο Pittsburg (24-24/9/2009). Δηλ., να εξετάζει αν οι πολιτικές που εφαρμόζουν τα κράτη είναι συμβατές με τους στόχους για βιώσιμη και ισόρροπη μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας.

Έπειτα, σχετικά με την *Εποπτεία του Ταμείου και τη λειτουργία του*, το Ανακοινωθέν του Διοικητικού Συμβουλίου ΔΝΤ (Board of Governors) τον Οκτώβριο 2009, προέβαλε τον συνδυασμένο ρόλο του ΔΝΤ και του Financial Stability Board (FSB), για την έγκαιρη προειδοποίηση - βάσει δεικτών- των κινδύνων για την χρηματοοικονομική σταθερότητα.

Προς τον προαναφερόμενο σκοπό, το ΔΝΤ εφαρμόζει το πρόγραμμα 'FSAP' (Financial Sector Assessment Program) κατά την άσκηση της διμερούς εποπτείας του, έτσι ώστε ο χρηματοπιστωτικός τομέας της εκάστοτε εξεταζόμενης χώρας να ελέγχεται εκτενώς. Έτσι, η εποπτεία του Ταμείου επεκτείνεται πέραν των δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών.

B.2.A.3.1. FSAP (Financial Sector Assessment Program).

Η προσπάθεια του ΔΝΤ επικεντρώθηκε στην ένταξη του Προγράμματος Εξέτασης του Χρηματοπιστωτικού Τομέα (FSAP) – που πρωτοξεκίνησε το 1999 - στην σύμφωνα –με-το- άρθρο- IV διμερή εξέταση του ΔΝΤ της χώρα-μέλους.²⁸¹ Τελικά, η εξέταση μέσω του FSAP έγινε υποχρεωτική για τα μέλη, μετά την σχετική απόφαση του Συμβουλίου Εκτελεστικών Διευθυντών την 21/9/2010.²⁸² Η υποχρεωτική φύση των FSAP επιβεβαιώθηκε στην φθινοπωρινή σύνοδο του ΔΝΤ (**8-9/10/2010**).²⁸³

Επιπλέον, ενώ το ΔΝΤ διεξάγει μόνο του τα FSAP των ανεπτυγμένων χωρών, η ΠΤ συνεργάζεται με το ΔΝΤ στις επιθεωρήσεις FSAP των αναπτυσσόμενων κι αναδυόμενων οικονομιών.²⁸⁴

Η σημασία της εποπτείας του ΔΝΤ επί του χρηματοπιστωτικού τομέα (financial sector) τονίσθηκε ιδιαίτερα στην εαρινή του σύνοδο 24/4/2010, ώστε προτάθηκε ο διπλασιασμός των προσπαθειών για την ολοκλήρωση των επιθεωρήσεων FSAP εκείνων των χωρών των οποίων ο χρηματοπιστωτικός τομέας είναι αποφασιστικής σημασίας για το Διεθνές (Νομισματικό) Σύστημα (των Large Complex Financial Institutions – LCFIs).²⁸⁵ Η παραπάνω διατύπωση αφορά ιδιαίτερα τις 5 μεγάλες και συστημικά σημαντικές οικονομίες: Κίνα, Ευρωζώνη, Ιαπωνία, Αγγλία, ΗΠΑ.

Σχετικά πάντως με το ποιοί **νοούνται ‘συστημικά σημαντικοί δρώντες’** το ΔΝΤ, η BIS, και το FSB, συνεργάστηκαν για τον καθορισμό των σχετικών κριτηρίων : μέγεθος (όγκος χρηματοπιστωτικών συναλλαγών), έκταση της αλληλεπίδρασης με άλλους φορείς, αντικαταστασιμότητα (κατά πόσον ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ή κεφαλαιαγορά μπορεί ν’ αντικατασταθεί από άλλους σε περίπτωση μερικής αποτυχίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος).²⁸⁶

Στις 27/9/2010, το ΔΝΤ είχε ήδη ολοκληρώσει το FSAP για τις ΗΠΑ.²⁸⁷

Πάντως, αρκετά κράτη έδειξαν προθυμία να ελέγξουν τον χρηματοπιστωτικό τους τομέα, διαμέσου των FSAP του ΔΝΤ.²⁸⁸ Έτσι, δικαιώνονται οι προσδοκίες του θεσμικού φιλελευθερισμού για τα πλεονεκτήματα ενός διεθνούς οργανισμού εφόσον παρέχει έγκυρες πληροφορίες και μειώνει το κόστος μιας εξατομικευμένης (εθνικής) εξέτασης.²⁸⁹

B.2. A.3.2. ΔΝΤ – FSB.

Όμως, η εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα των χωρών-μελών δεν είναι αρκετή για τον ρόλο του ΔΝΤ (πολυμερής εποπτεία) στη διαφύλαξη της χρηματοοικονομικής σταθερότητας. Έτσι, το ΔΝΤ ασχολήθηκε εξίσου με το FSB με γενικότερα θέματα λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού τομέα στη διεθνή οικονομία. Φερ'ειπείν, το πλαίσιο επίλυσης διασυνοριακών διαφορών μεταξύ τραπεζών, που είναι και ειδικού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος.²⁹⁰

Έτσι απέκτησαν ιδιαίτερη σημασία οι αναφορές του για την παγκόσμια χρηματοπιστωτική σταθερότητα (Global Financial Stability Reports). Επίσης, τα αποτελέσματα της συνεργασίας μεταξύ ΔΝΤ (IMF) και FSB – με το ίδιο περίπου αντικείμενο, καταλήγουν στη περιοδική δημοσίευση των «Early Warning Exercise» (EWE) (βλ. επίσης παρακάτω για το FSB).²⁹¹

Πάντως, με βάση τις πλέον των 100 αναφορών FSAPs, ο πρώτος αναπληρωτής Γεν. Δ/ντής John Lipsky, την 18/6/2010, στο Συνέδριο για τις 'Κεντρικές Τράπεζες και την Ανάπτυξη' ανέδειξε τις μέχρι τότε αδυναμίες των κεντρικών τραπεζών στην άσκηση εποπτείας των υπολοίπων εθνικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα προβλήματα στη διαχείριση των ροών κεφαλαίων (ιδιαίτερα των διεθνών) και ότι οι κεντρικές τράπεζες θα πρέπει ν' αναβαθμίσουν τον ρόλο τους στην χρηματοοικονομική σταθερότητα με ρυθμίσεις κι εποπτεία, πέραν της άσκησης νομισματικής πολιτικής.²⁹²

Ιδιαίτερα το ΔΝΤ εξέτασε πώς λειτουργούν τα 'δίκτυα επικοινωνίας' μεταξύ των τραπεζών ('διασυνοριακή εποπτεία'), τις έξω-λογιστικές τους πρακτικές και τα 'κενά πληροφόρησης'. Εντόπισε ως σημαντικό πρόβλημα την αλληλεπίδραση των τραπεζών με τον μη-τραπεζικό τομέα, όπως τα hedge funds, ή την επενδυτική τραπεζική.²⁹³ Ακόμη, εξέτασε και τις εταιρείες αξιολόγησης (πιστοληπτικού κινδύνου) : Fitch, Moody's, Standard & Poor's, και συνέστησε ότι θάπρεπε να υπαχθούν σε ρυθμίσεις του ρόλου και της λειτουργίας τους.²⁹⁴

Επιπλέον, σχετικά με τις αποφάσεις και τα πορίσματα της Επιτροπής Βασιλείας (Basel III) – που κατ' αρχήν είναι στη δικαιοδοσία του FSB – ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ στη σύνοδο της 8-9/10/2010, κατά την ομιλία του προς την επιτροπή IMFC, αντέδρασε επιδοκιμάζοντας (κι εγκρίνοντας) τα μέχρι τότε αποτελέσματά της για τα διεθνή standards κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Ιδιαίτερα για το ότι « οι κοινές μετοχές θα αποτελούν μεγαλύτερο ποσοστό του διαθέσιμου κεφαλαίου των ,

ώστε να είναι εφικτή η μεγαλύτερη απορρόφηση σχετικών απωλειών αξίας και ότι το ποσοστό των σταθερών και ποιοτικών διαθεσίμων ενεργητικού θα φθάνει το 15%».²⁹⁵

Έτσι ο διευρυμένος ρόλος του ΔΝΤ για την μακρο-οικονομική και χρηματοπιστωτική σταθερότητα αφορά την εποπτεία (με εργαλεία κυρίως τα FSAP και EWE), τον δανεισμό των μελών και την σταθερότητα του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος.²⁹⁶

Συνεπώς, σε γενικές γραμμές, τα θέματα που απασχολούν το ΔΝΤ και η ατζέντα των G20 συμπίπτουν (από το 2009), όπως:²⁹⁷

- Ρύθμιση χρηματοπιστωτικού τομέα. :

. την κατάρτιση διεθνών προτύπων και δεικτών ως σημείων για την έγκαιρη διάγνωση και πρόληψη κρίσεων.¹⁷¹ Λογιστικά πρότυπα.

. Φόρος στις χρηματιστηριακές συναλλαγές.

- Διεθνές Νομισματικό Σύστημα. Συναλλαγματικές ισοτιμίες – παγκόσμιες ανισορροπίες.

- Στρατηγικές εξόδου από τα κρατικά μέσα στήριξης –ανάκαμψη.

Αφορά το θέμα των διατραπεζικών επιτοκίων και εργαλείων μακρο- οικονομικής πολιτικής, τα αρνητικά δημοσιονομικά και οι κρίσεις χρέους. Η μελέτη του Blanchard, O., et alii (Blanchard, Olivier J. | Dell’Ariccia, Giovanni | Mauro, Paolo. (12/2/2010) – χωρίς να δεσμεύσει το ΔΝΤ (επισήμως), έθεσε σχετικά θέματα για τις συνόδους των G20, όπως: την ανεπάρκεια της νομισματικής πολιτικής μέσω επιτοκίων (μόνο) ως αποτελεσματικό εργαλείο ενόψει συνθηκών υψηλής μόχλευσης και ρίσκου, και πρότεινε τη συνδυασμένη χρήση τους με ratio (capital, liquidity, loan-to-value, κ.ά). Ακόμη και τη θέσπιση αυτόματων σταθεροποιητών όπως : πχ. αν η ανεργία ξεπεράσει το 8%, να ενεργοποιούνται, προσωρινά, αντίστοιχες εισοδηματικές ή φορολογικές πολιτικές, κοινωνικές μεταβιβάσεις, ή ειδικές πιστώσεις για επενδύσεις, κ.ά. Επίσης, αντίστοιχους τους στόχους αυστηρής νομισματικής πολιτικής, όπως το 2% πληθωρισμός, γιατί έτσι περιορίστηκε η μείωση των επιτοκίων, κατά την κρίση (αναφέρει πχ. 4%)

- Διαφάνεια και απρόσκοπτη παροχή πληροφοριών των κρατών G20 για τη δημοσιονομική τους κατάσταση.

Παρά τις σχετικές αποφάσεις στις προηγούμενες συνόδους του G20, το ΔΝΤ έχει παρατηρήσει απροθυμία από πολλές χώρες (πλην Γαλλίας, Καναδά, ΗΠΑ) στη δημοσίευση των δημοσιονομικών μεγεθών, με αποτέλεσμα το ΔΝΤ να δυσκολεύεται στο ρόλο του της επίβλεψης εφαρμογής των συμφωνηθέντων, αν συμφωνούν τα

αποτελέσματα με τους στόχους, αλλά και στη σύνταξη των σχετικών αναφορών που πρέπει να υποβάλλει στις συνόδους.²⁹⁸ Γι' αυτόν τον σκοπό, το ΔΝΤ επεξεργάζεται το πλαίσιο 'Mutual Assessment Process' (MAP), «ώστε οι μεγαλύτερες οικονομίες να είναι υπόλογες η μία στην άλλη – στο υψηλότερο πολιτικά επίπεδο – για την συνάφεια του προϋπολογισμού τους με τις νομισματικές και δομικές πολιτικές τους».²⁹⁹ Επίσης για τον ίδιο λόγο, διεξήχθη κοινή σύσκεψη του ΔΝΤ και του Financial Stability Board στις 16/10/2010.^{299A} Την διάσταση των MAP ότι δηλ., πρόκειται για σημαντικό εργαλείο στην επίλυση των προβλημάτων της Προσαρμογής του ΔΝΣ, τη ρύθμιση της ζήτησης συναλλαγματικών αποθεμάτων, το διεθνές νόμισμα, κ.ά. ανέπτυξε ο Γεν. Δ/ντής (Strauss-Kahn) στο Συμπόσιο υψηλού επιπέδου για το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα στη Ζυρίχη, 11/5/2010.³⁰⁰ Εκεί επίσης διατύπωσε ότι δεν βλέπει πιθανό ότι ένα 'πολυπολικό' σύστημα συναλλαγματικών αποθεμάτων (αρκετά δηλ. διεθνή αποθεματικά νομίσματα) είναι σε θέση να αντικαταστήσουν τον διεθνή ρόλο του δολαρίου, ενώ υπεραμύνθηκε της ενίσχυσης του ρόλου των SDR (ibid, σ. 3).³⁰¹

- Η ενίσχυση της μετά-την-κρίση- παγκόσμιας αρχιτεκτονικής. Περιλαμβάνει: Τον ρόλο του ΔΝΤ στα μέλη, και τον ΔΣΟΠ, το θέμα της αναμόρφωσης των quota, στήριξη του θεσμού G20, μέριμνα για τις φτωχές χώρες.

Μετά τη σύνοδο των G20 (25/6/2010), ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ ανακοίνωσε το αίτημα των G20 για τη συνέχεια των προσπαθειών επί του MAP, της εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα (που δεν συνέβαινε πριν την κρίση) και της αναμόρφωσης του χρηματοπιστωτικού τομέα (ρυθμίσεις, φόρος, κ.ά), των quota, της εφαρμογής μηδενικού επιτοκίου στις LICs μέχρι και το 2012, την άρση του ανώτατου ορίου δανεισμού μέσω των FCL.³⁰²

B.2.A.4. ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑ ΗΓΕΣΙΑΣ.

Η διάσταση της 'ήπιας ισχύος' στις γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης προωθεί την έρευνα, στον χώρο της κυρίαρχης οικονομικής ιδεολογίας. Διότι, οι πεποιθήσεις κι αντιλήψεις για το οικονομικό σύστημα επηρεάζουν τους κανόνες, τα πρότυπα και τις νόρμες που προσδιορίζουν με τη σειρά τους, τα καθεστώτα των διεθνών οργανισμών. Ακόμη, επηρεάζουν τις οικονομικές πολιτικές που προκρίνει η αρχιτεκτονική της άτυπης παγκόσμιας διακυβέρνησης, εν προκειμένω, οι G20.

Συνεπώς, η έρευνα σ' αυτό το σημείο, θα αντλήσει περισσότερο από τις ποιοτικές μεθόδους των κοινωνικών επιστημών προβαίνοντας σε σημειολογική επεξεργασία

κειμένων του ΔΝΤ (Denzin N. & Lincoln Y..(1994), pp. 1-19 και Manning, P. & Cullum-Swan, B.(1994) και ορισμένων πρωτοβουλιών του Γεν. Δ/ντή του (Strauss- Kahn). Ωστόσο, αυτή η προέκταση της παρούσας έρευνας θα είναι ενδεικτική και συνοπτική – ώστε να μην ξεφύγει από το κυρίως θέμα: ‘των γεωπολιτικών επιπτώσεων της κρίσης’ αρκούμενη να διαπιστώσει αν σημειώνονται καμπές στις αντιλήψεις.

Σε θέματα παραγωγής ιδεολογίας λοιπόν, ανεπίσημα, το ΔΝΤ, έχει επιδείξει τολμηρές προτάσεις μακροοικονομικής πολιτικής, συχνά νέο-Κεϋνσιανής σκέψης παράλληλα με εκείνες της νεοφιλελεύθερης, ενώ σταθερή είναι η θέση του περιορισμού των υπερχρεώσεων του δημόσιου τομέα. Φέρ’ ειπείν, ο οικονομικός σύμβουλος Ο. Blanchard, πρότεινε ως καλύτερο ρυθμό πληθωρισμού, έναν, λίγο υψηλότερο του 2% που είναι ο κανόνας-στόχος για την Ευρώπη, φέρ’ ειπείν στο 4% (Blanchard, Olivier J. | Dell’Ariccia, Giovanni | Mauro, Paolo. (12/2/2010).

Ακόμη, σε αντίθεση πάλι με τον νέο-φιλελευθερισμό και τις πολιτικές ‘απορύθμισης’, το ΔΝΤ υποστήριξε τον θετικό ρόλο των ελέγχου κεφαλαίων.³⁰³

Επίσης, την επιβολή φόρου συναλλαγών του χρηματοπιστωτικού τομέα.³⁰⁴ Ακόμη και το θέμα ενός νέου παγκόσμιου νομίσματος παρουσίασε, παρά την εκ των υστέρων καθησυχαστική παρέμβαση του Γεν. Δ/ντή.³⁰⁵ Ας μην παραλείψουμε και τη μέριμνα για κοινωνικά ‘δίκτυα ασφαλείας’ για τους φτωχούς, που εκδηλώθηκε περιστασιακά κατά τη χρηματοδότηση κρατών στην πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση (αναφέραμε παράδειγμα FCL).

Οι παραπάνω απόψεις αναφέρθηκαν ως τολμηρές, διότι η άποψη μακροοικονομικής πολιτικής που είχε διαμορφωθεί στο τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα συνοψιζόταν ως εξής, σε τρεις πυλώνες: 1) όσο το δυνατόν χαμηλός πληθωρισμός (μέχρι 2% θεωρήθηκε ως σταθερότητα τιμών), 2) απορύθμιση των χρηματοπιστωτικών αγορών και πρωτίστως ενημερωτικό ρόλο για τους διεθνείς οργανισμούς, 3) προτεραιότητα της νομισματικής πολιτικής (δηλ. των κεντρικών τραπεζών) έναντι της δημοσιονομικής είτε λόγω νέο-φιλελεύθερων (οικονομικών) απόψεων, είτε λόγω πολιτικού κόστους της δεύτερης έναντι της πρώτης.³⁰⁶

Παρόλο που οι προαναφερόμενες απόψεις (αξιωματούχων του ΔΝΤ) δεν δεσμεύουν τις επίσημες θέσεις του ΔΝΤ (εκτός από τον φόρο σε τραπεζικές επενδυτικές δραστηριότητες που το ΔΝΤ παρουσίασε στους G20, εν όψει της συνόδου των στο Τορόντο, 25/6/2010 - θέμα που τελικά δίχασε τους G20 – βλ. επίκαιρη ανάλυσή μας για την εν λόγω σύνοδο στο Παράρτημα Α)- είναι αξιοσημείωτο ότι επετράπη η δημοσίευση και η παραπέρα προβολή τους, ενώ παράλληλα προέρχονταν από υψηλούς

αξιωματούχους και τμήματα της διοίκησης. Έτσι, με τις αντιδράσεις που προκάλεσαν επέτρεψαν την βολιδοσκόπηση των αντιδράσεων των εμπλεκομένων δρώντων και των κοινωνιών.

Πράγματι, οι απόψεις αυτές δεν είναι αποκομμένες από την κοινωνία των κρατών: Οι G20, διαμέσου των συνόδων κορυφής, από το 2008, υπεραμύνθηκαν και εφάρμοσαν μια ιδεολογία του φιλελεύθερου καπιταλισμού όπου ο παρεμβατικός ρόλος του κράτους είναι αυξημένος, όχι μόνο με τα μέτρα στήριξης της οικονομίας και των τραπεζών αλλά επί πλέον με τη ρύθμιση και την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Άλλωστε, οι εκλογές της υπερδύναμης που ανέδειξαν πρόεδρο των ΗΠΑ τον Ομπάμα, έφεραν στην εξουσία ένα κόμμα του οποίου οι καταβολές πολιτικής-φιλοσοφίας χαρακτήθηκαν από το New Deal και τον Keynes μακροχρόνια, ευνοώντας τα συμφέροντα της εργασίας, έναντι του κεφαλαίου. Ωστόσο, η ενδιάμεση και περιστασιακή αποδοχή του νέο-φιλελευθερισμού επί κυβερνήσεων Clinton, ‘δικαιολογείται’ επί τη βάση του προηγούμενου αδιεξόδου του στασιμοπληθωρισμού και των πετρελαϊκών κρίσεων (δεκαετία 1970)· καθώς επίσης και από την δημιουργία μιας οικονομικής ολιγαρχίας του χρηματοπιστωτικού τομέα που ευνοήθηκε από την κατάρρευση του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods (1971), αφού έτσι, αυξήθηκε ο κύκλος εργασιών και τα κέρδη επί των (επενδυτικών) πράξεων συναλλάγματος (δεκαετίες 1970-1980).

Συνεπώς, οι απόψεις του ΔΝΤ συνάδουν με την τρέχουσα κυρίαρχη ιδεολογία της υπερδύναμης των ΗΠΑ – και πάλι (ενώ, ο οικονομικός νεοφιλελευθερισμός μεταφράστηκε για το ΔΝΤ στη ‘Συναίνεση της Ουάσινγκτον’). Επιπρόσθετα και στην δυτική ακαδημαϊκή κοινότητα, η κρίση ενόησε τον νέο-Κεϋνσιανισμό, πλήττοντας την «αόρατη χείρα αυτορύθμισης των αγορών» (εκτός αν θεωρήσουμε ότι οι κρίσεις εκπληρούν αυτόν τον ρόλο).³⁰⁷

Ωστόσο, οι απόψεις αυτές προσέκρουσαν σε αντιρρήσεις εκπροσώπων θεσμών όπως: ο διοικητής της ΕΚΤ - Κ. Τρισέ (Le Monde, 9/3/2010, σ. 13)- και ο πρώην διοικητής της Fed και οικονομικός σύμβουλος της αμερικανικής κυβέρνησης Ομπάμα -Πολ Βόλκερ- στην άποψη αύξησης του ρυθμού πληθωρισμού που διευτώθη από τον σύμβουλο του ΔΝΤ και στην προς τα πάνω αναθεώρηση του στόχου για τον πληθωρισμό, στο 4%.³⁰⁸ Γενικά όμως, οι προαναφερόμενες απόψεις αντιμετώπιστηκαν ευνοϊκά από ένα μεγάλο μέρος της διεθνούς κοινής γνώμης, επρόκειτο για θετική έως ουδέτερη υποδοχή των ‘νεοκεϋνσιανών’ απόψεων του ΔΝΤ

εκ μέρους του τύπου και μεγάλου μέρους της ακαδημαϊκής κοινότητας,³⁰⁹ που συγκλίνουν με αντίστοιχες θεωρήσεις της Επιτροπής Στίγκλιτς του ΟΗΕ [για τα παραπάνω, αντιπροσωπευτικά κείμενα των «LeMonde», «The Economist», ευρίσκονται στο τέλος του Παραρτήματος Δ].

Ωστόσο, ως επιδίωξη ηγετικού ρόλου, ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ, ο Dominique Strauss-Kahn εξισορρόπησε τις αντιθέσεις, διευκρινίζοντας ότι δεν ήταν στις προθέσεις των οικονομολόγων του, η μείωση της πραγματικής αξίας του κρατικού χρέους διαμέσου υψηλότερου ποσοστού πληθωρισμού, ενώ θεωρεί έγκυρους τους στόχους χαμηλού πληθωρισμού και δημοσιονομικής πειθαρχίας. Αντίθετα, συμπλήρωσε, θα πρέπει να αναθεωρηθεί η προτεραιότητα της χρήσης του εργαλείου των επιτοκίων στη νομισματική πολιτική με τη συνδυασμένη χρήση ‘αντικυκλικών’ δεικτών (που επίσης υποστήριξε η μελέτη Blanchard), όπως κεφαλαιακής επάρκειας, ρευστότητας κ.ά.³¹⁰

Εξάλλου, από του άρχισε η ανάκαμψη έστω δειλά, αργά, άνισα και σε διαφορετικούς ρυθμούς (β’εξ. 2009), το κράμα νεοφιλελευθερισμού και νεοκεϋνσιανισμού άρχισε να επανεμφανίζεται στην ακολουθούμενη πολιτική των ανεπτυγμένων χωρών. Πιό συγκεκριμένα, από το 2010, άρχισε να υπερισχύει η νεοφιλελεύθερη τάση στις συνόδους των G20 και της ΕΕ, αφού οι G20 αφενός, δεν συμφώνησαν σε επιβολή κάποιας ‘φορολογίας’ του χρηματοπιστωτικού τομέα ή άλλων κυρώσεων ή δυσκολεύονται να επιτύχουν συμφωνία στα διεθνή standards και λογιστικούς κανόνες των τραπεζών και αφετέρου, βιάζονται να επιβάλλουν την δημοσιονομική λιτότητα (ιδιαίτερα η ΕΕ – συνδέοντας την ανάπτυξη με τα υγιή δημοσιονομικά), παρά το αυξημένο κοινωνικό κόστος.

Έτσι, φαίνεται ότι η εξέλιξη και η προσαρμογή των οικονομικών ιδεών προέρχεται από τη διανοήση του G7. Αντίθετα οι αναδυόμενες του G20 αμφισβήτησαν μόνον την ηγεμονία του δολαρίου κι όχι τη μακροοικονομική πολιτική, ενώ παράλληλα υποστήριξαν τον έλεγχο των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Ευρύτερα ωστόσο, η δημόσια συμμετοχή της ηγεσίας του ΔΝΤ δεν περιορίζεται σε απλή παρακολούθηση περιφερειακών οικονομικών φόρουμ με σχετικές δηλώσεις, αλλά επεκτείνεται σε ευρύτερες πρωτοβουλίες στη δημόσια σφαίρα, παγκοσμίως. Κατ’ αυτόν τον τρόπο, η ηγεσία του ΔΝΤ ενισχύει πολιτικά την αρχηγική εικόνα παγκόσμιας διακυβέρνησης. Φέρ’ ειπείν : η συνάντηση τον Απρίλιο 2010, του Γεν. Δ/ντή του ΔΝΤ με αραβική νεολαία στη Ιορδανία για ζητήματα απασχόλησης κι εργασίας. Συμμετείχαν χώρες από Αίγυπτο, Ιορδανία, Λίβανο, Μαρόκο, Πακιστάν,

Σαουδική Αραβία, Τυνησία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.³¹¹ Επίσης, η συνάντησή του τον Μάιο 2010 με κυβερνητικούς αξιωματούχους, επιχειρηματίες, φοιτητές στην Λατινική Αμερική.³¹² Ιδιαίτερα, για την Ευρώπη και με αφορμή την κρίση δημοσίου χρέους της Ελλάδας, ο D. Strauss-Kahn, απευθυνόμενος στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τόνισε την ανάγκη για τις χώρες της ΕΕ να αυξήσουν τη συνεργασία, τον συντονισμό και να ενισχύσουν την πολιτική και οικονομική τους ολοκλήρωση, που άλλωστε θα ενίσχυε τον γεωπολιτικό ρόλο της Ευρώπης.³¹³ Επίσης, υποστήριξε την ενίσχυση της οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ, των δημοσιονομικών κανόνων, του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών των μελών της στη δημοσιονομική πολιτική – ακόμη κι αν χρειαστεί να τροποποιηθούν άρθρα της Συνθήκης, καθόσον το Σύμφωνο Σταθερότητας κι Ανάπτυξης υπολείπεται σε εργαλεία που να καθιστά τα κράτη-μέλη υπόλογα για τις μακροοικονομικές πολιτικές τους. Ακόμη επεσήμανε την απουσία μέχρι τότε ((2010) ενός μηχανισμού που να λειτουργεί ως μακρο-οικονομική (εξ)ασφάλιση και την ανάγκη σύστασης της European Financial Stability Facility δηλ. ουσιαστικά του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Στήριξης.³¹⁴ Προς ενίσχυση των προσπαθειών των ηγετικών εντυπώσεων, στην ίδια κατεύθυνση ήταν και η ρήση του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Herman Van Rompuy: «η νομισματική ένωση είναι αδιανόητη χωρίς την οικονομική ένωση»³¹⁵, όπως και η ενίσχυση της εποπτείας και του συντονισμού οικονομικών πολιτικών της ΕΕ (Ναυτεμπορική, 15/4/2010, σ. 3).

Παράλληλα, δεν έλειψαν και οι προτάσεις του ΔΝΤ προς την ΕΕ για τη διαχείριση χρηματοπιστωτικών κρίσεων από ένα ενιαίο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα. Παρά το συσταθέν από την ΕΕ, Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου, το ΔΝΤ πρότεινε τη σύσταση νέας αρχής για την επίλυση των διασυνοριακών προβλημάτων από την πτώχευση τραπεζών, αλλά και την αντιμετώπιση ‘δίδυμων’ κρίσεων δημοσιονομικού και χρηματο-οικονομικού χαρακτήρα.³¹⁶ Σημειωτέον ότι ήδη είχε συσταθεί η ‘Πρωτοβουλία Συντονισμού Ευρωπαϊκών Τραπεζών’ (European Bank Coordination Initiative ή ‘Vienna Initiative’) από τον Ιανουάριο 2009, της οποίας η δεύτερη συνάντηση έγινε στην Αθήνα, 18-19/3/2010. Συμμετείχαν: το ΔΝΤ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης κι Ανάπτυξης (EBRD), η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (EIB), ο όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας, ενώ η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα παρακολουθεί ως παρατηρητής.³¹⁷ Το προαναφερόμενο φόρουμ συνέβαλε ώστε οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης να συγχρηματοδοτηθούν από την ΕΕ και το ΔΝΤ κατά τη διάρκεια της κρίσης.³¹⁸

Άλλωστε ο Γεν. Δ/ντής Strauss-Kahn δεν έκρυψε το όραμά του για ένα ενισχυμένο ΔΝΤ με διευρυμένες αρμοδιότητες και παρουσία, πέραν των άρθρων του Καταστατικού του, ενώπιον της Επιτροπής των θεσμών του Bretton Woods κατά την ετήσια σύνοδο της 26/2/2010, στην Ουάσινγκτον, συνοψίζοντας σε τρεις στόχους : πρόληψη κρίσεων, δανειστής ύστατης προσφυγής, σταθερότητα διεθνούς νομισματικού συστήματος.³¹⁹

Συμπέρασμα.

Το ΔΝΤ προσπάθησε και διεύρυνε τον ρόλο και την εμβέλειά του κατά τη διάρκεια της κρίσης, ως ‘πρώτος μεταξύ ίσων, θεσμών του Bretton Woods’, επιχειρώντας να ενσαρκώσει τον κατ’ εξοχήν χρηματοπιστωτικό οργανισμό μιας παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης, υποστηρίζοντας το *satus quo* και την κυρίαρχη οικονομική ιδεολογία στους κόλπους των G20. Όμως, αποτελεί αδύνατο σημείο ότι απέδωσε καλύτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες (σύμφωνα άλλωστε και με το δικό του γραφείο αξιολόγησης IEO) συγκριτικά με τις ανεπτυγμένες. Οι FCL δεν δικαίωσαν τις προσδοκίες ως ένα ισχυρό χρηματοδοτικό εργαλείο, ικανό να ανταγωνιστεί τα διμερή αμερικανικά δάνεια της Fed. Αφετέρου, οι παρεμφερείς προϋποθέσεις χορήγησης (conditionality) των FCL και των αντίστοιχα για προληπτικούς λόγους PCL/PLL, δίχασαν τις απόψεις του πολυμερούς οργανισμού σχετικά με την χρησιμότητα των ‘ex-post’ ή ‘ex-ante’ (conditionality).

Παρά τη φιλόδοξη εικόνα ηγεσίας του στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική σταθερότητα – εκτός από την αυξημένη εποπτεία μέσω των FSAP και MAP – το ΔΝΤ δεν ανήλθε στο ύψος μιας κεντρικής τράπεζας μιας πολυμερούς παγκόσμιας διακυβέρνησης, με ισχυρά εργαλεία χρηματοδότησης ή έκδοσης διεθνούς νομίσματος. Οι καλύτερες επιδόσεις του και η χρηματοδότηση των ασθενέστερων, που αντιμετωπίζονται ως ‘κατ’ εξαίρεση’ ή φιλανθρωπία για την επιβίωση, το αφήνει έξω από τα παιχνίδια σχετικής ισχύος των ισχυρών, που διαδραματίζονται στη σκηνή της Fed και των κεφαλαιαγορών. Ωστόσο, τίποτα από τα παραπάνω δεν πρέπει να θεωρείται στάσιμο.

Οι εξελίξεις στα *quota*, τις ψήφους, την πτώση της αμερικανικής ισχύος τείνουν να ενδυναμώσουν τον ρόλο του και τις δυνατότητές του ακόμη περισσότερο, ώστε να εξελιχθεί σε ένα ισχυρότερο καθεστώς του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος, προς όφελος της ειρήνης/τάξης, αν συνεχισθεί η πτώση του ‘ηγεμόνα’.

Θετικό ωστόσο σημείο είναι ότι συνέβαλε και στήριξε χρηματοδοτικά τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης που συστάθηκε με αφορμή την ελληνική κρίση

δημόσιου χρέους (άνοιξη 2010)³²⁰ και στήριξε επιπρόσθετα την Ιρλανδία, τον φθινόπωρο του ίδιου έτους κατά τον ίδιο τρόπο.³²¹

Ίσως το ΔΝΤ, εξελιχθεί παράλληλα ελέγχοντας περιφερειακούς χρηματοδοτικούς οργανισμούς, όπως της Ασίας και της Ευρώπης.

B.2.B. FSB

Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις σχετικά με το FSB αφορούν αυτήν την ίδια την υπόστασή του, καθώς οι G20 απεφάσισαν την αναβάθμισή του (σύνοδος κορυφής 2/4/2009) από το επίπεδο ενός φόρουμ ευρω-αμερικανικού προσανατολισμού για την χρηματοπιστωτική σταθερότητα (Financial Stability Forum - FSF), σε θεσμό που να περιλαμβάνει επιπλέον όλες τις χώρες του ομίλου G20, συν την Ισπανία. Δηλαδή, την μετατροπή από FSF - που συστάθηκε με πρωτοβουλία των G7 το 1999- σε Financial Stability Board - FSB (δηλ. εξοπλισμένο με μεγαλύτερη Γραμματεία, συγκεκριμένη εντολή και στόχο, πλαίσιο λήψης αποφάσεων αποφάσεων) και που η τυπική επικύρωση του από τους G20 υπεγράφη τον Σεπτέμβριο 2009.

Το FSB όμως, δεν έχει μια νομική ταυτότητα που να του επιτρέπει να προβαίνει σε συμφωνίες ή να δημιουργεί υποχρεώσεις ή δικαιώματα.³²²

Ούτε έχει εργαλεία άσκησης πολιτικής, όπως τα δανειοδοτικά εργαλεία του ΔΝΤ, που με τους όρους και τις προϋποθέσεις επιδρά επί των εθνικών πολιτικών (Schinasi, G.J. and Truman, E.M. (2010, September), σ. 19).

Το FSB εποπτεύει τις εργασίες της Επιτροπής της Βασιλείας και τα μέλη του περιλαμβάνουν τουλάχιστον όλες τις χώρες G20 και Ισπανία, Ελβετία, Σιγκαπούρη, Ολλανδία, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διακρατικούς και χρηματοπιστωτικούς διεθνείς οργανισμούς όπως ΕΚΤ, Επιτροπή Βασιλείας, IIF, IOSCO κ.ά.³²³ Ωστόσο, το ΔΝΤ προστέθηκε ως μέλος στο FSB από 11/8/2010 (ημερομηνία έγκρισης του Διοικητικού Συμβουλίου των Εκτελεστικών Δ/ντών).³²⁴

Ο προκάτοχός του, δηλ. το FSF, συστάθηκε από τους G7 ως συνέπεια των χρηματοοικονομικών κρίσεων της δεκαετίας 1990, της ΝΑ Ασίας, της Ρωσίας, του hedge fund LTCM, κ.ά, κατόπιν πρότασης του προέδρου της Γερμανικής (Κεντρικής) Τράπεζας Deutsche Bundesbank (αντίστοιχης της Fed) ανταποκρινόμενος στην ανάθεση έργου από τους G7.³²⁵

Η ουσιαστική διεύρυνσή του ήταν αίτημα των G20 από τον Νοέμβριο 2008, αλλά πάντως, με τη σύμφωνη γνώμη των G7 που είχαν συνεδριάσει λίγες ημέρες νωρίτερα.

Ωστόσο, το υπερισχύον μερίδιο ισχύος των G7 στο FSB πλέον φαίνεται από τον πίνακα αντιπροσώπευσης που παρατίθεται στο Παράρτημα Δ, όσο και από το ότι οι G7 επέβαλαν ως μέλος ένα άλλο ευρωπαϊκό κράτος – σημαντικό μέλος της ευρωζώνης (την Ισπανία) – ενώ η διεύρυνση είχε στόχο βασικά να συμπεριλάβει τις G20 χώρες, ως διάδοχου σχήματος των G7 στη διαχείριση των χρηματοπιστωτικών κρίσεων (βλ. ανάλυση για τους G20). Το προαναφερόμενο γεγονός αποκτά μεγαλύτερη σημασία αφού συνέπεσε με την εν εξελίξει – από τότε - αναθεώρηση των quota του ΔΝΤ, που θα απέβαινε εις βάρος της (αντιπροσώπευσης) της ΕΕ (βλ. οικεία ενότητα για το ΔΝΤ). Έτσι, παρατηρείται για άλλη μια φορά, ότι με τη συγκρότηση των G20, οι G7 δεν απώλεσαν την ισχύ τους, ως ομάδα άτυπης διακυβέρνησης αλλά, προσεταιρίστηκαν κι άλλους δρώντες με αντίστοιχη σχετική ισχύ (στο πλαίσιο των G20). Το FSB λειτουργεί με ομοφωνία, οπότε ο αριθμός των εκπροσώπων ανά φορέα ή κράτος αποκτά βαρύτητα. Από τα νέα μέλη μόνο η Κίνα, Βραζιλία, Ινδία, Ρωσία έχουν από 3 εκπροσώπους, όπως οι G7.

Επιπλέον, η αρχική σύνθεση των μελών – από κράτη, όπως η Ελβετία, τράπεζες και χρηματοπιστωτικά Ινστιτούτα/Οργανισμούς – φανερώνει όχι μόνο τον προσανατολισμό του FSF/FSB αποκλειστικά στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, αλλά και ότι εκπροσωπεί ενδιαφέροντα του χρηματοπιστωτικού τομέα. Αντίθετα, το ΔΝΤ εξ αρχής, αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα των κυβερνήσεων-κρατών. Το παραπάνω αποκτά σχετική σημασία δεδομένης της ανεξαρτησίας των τραπεζών και των κεντρικών τραπεζών από τις εθνικές κυβερνήσεις που χαρακτηρίζει το διεθνές νομισματικό σύστημα – ουσιαστικά μετά την κατάρρευση του Bretton Woods – αλλά και της νέας πρόσφατης προσπάθειας (ως μάθημα από την κρίση) ώστε τα κράτη να επιδιώξουν να ελέγξουν και να ρυθμίσουν τον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Συνεπώς, η συνεργασία μεταξύ ΔΝΤ – FSB, που επέβαλαν οι G20 στις συνόδους τους από το 2009, αντανακλά αυτόν τον στόχο, πέραν των πρακτικών λόγων όπως, του τρόπου διευθέτησης διασυνοριακών χρηματοπιστωτικών προβλημάτων ή της ανταλλαγής θεωρητικών απόψεων. Παρακάτω γίνεται φανερό, ότι το ΔΝΤ υπερέχει σε ισχύ, του FSB τόσο λόγω της δομής και της νομιμοποίησής του, καθόσον οι (συστατικές) συμφωνίες του ΔΝΤ επικυρώνονται από τα εθνικά κοινοβούλια), όσο και της επέκτασης του ρόλου του – κατόπιν εντολής των G20 – σε τομείς αρχικού ενδιαφέροντος του FSB.

Ο ρόλος του FSB στην ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος ως συμπληρωματικού με το ΔΝΤ, υπήρξε αποτέλεσμα των συναντήσεων κορυφής των

G20 το έτος 2009. Στο FSB ανέθεσαν αρχικά (Απρίλιος 2009) αρμοδιότητες για τους τρόπους της ρύθμισης κι εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα – δηλ. με τις δομικές αλλαγές του τομέα αυτού της παγκόσμιας οικονομίας- ενώ στο ΔΝΤ την εποπτεία. Ιδιαίτερα, η σύνοδος του Pittsburgh (Σεπτέμβριος 2009) ανέθεσε στο FSB – εκτός από τη δημιουργία standards και ρυθμιστικών πλαισίων – να ελέγχει και να επιβλέπει αφενός τη συνάφεια των εφαρμοζόμενων οικονομικών πολιτικών μεταξύ τους και αφετέρου κατά πόσο εφαρμόζονται πλήρως από τα κράτη (communiqué, Pittsburgh)³²⁶. Ωστόσο, το τελευταίο γίνεται διαμέσου του ΔΝΤ. Δηλαδή, το ΔΝΤ θα πρέπει να εφαρμόζει, το πρόγραμμα ‘FSAP’ (Financial Sector Assessment Program), κατά την άσκηση της διμερούς εποπτείας, έτσι ώστε ο χρηματοπιστωτικός τομέας της εκάστοτε εξεταζόμενης χώρας να ελέγχεται εκτενώς.

Ο αμιγής ρόλος του ΔΝΤ –τότε, Pittsburgh – κατευθύνθηκε περισσότερο προς το πλαίσιο: το ΔΝΤ να προωθεί την χρηματοοικονομική σταθερότητα και να αποκαθιστά τις μακροοικονομικές ανισορροπίες, ενώ αντίθετα, ο έλεγχος κι η επίβλεψη στο FSB.³²⁷

Ο ακριβής διαχωρισμός αρμοδιοτήτων αποδείχθηκε, κατά την εφαρμογή του, ανέφικτος, λόγω της αλληλοεπικάλυψης, πρακτικά, ορισμένων σημείων. Έτσι, το κοινό έγγραφο του Γεν. Δ/ντή του ΔΝΤ και του FSB επαναπροσδιόρισε τις αρμοδιότητες:³²⁸ το ΔΝΤ ως υπεύθυνο για την εποπτεία του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος και των σχετικών επιπτώσεων των μακροοικονομικών πολιτικών των χωρών-μελών, ενώ το FSB να έχει ως κατ’ εξοχήν αρμοδιότητα: τα διεθνή χρηματοπιστωτικά πρότυπα, κανόνες και πολιτικές, καθώς και τον συντονισμό των ρυθμιστικών αρχών.³²⁹

Ωστόσο, η συσχέτιση προβλημάτων που αφορούν την μακρο-οικονομία και το χρηματοπιστωτικό σύστημα, όπως η διασυννοριακή κίνηση κεφαλαίων (που απασχόλησε ιδιαίτερα την Ευρωπαϊκή Ένωση την εξεταζόμενη περίοδο) και όλα τα σημαντικά του χρηματοπιστωτικού συστήματος ζητήματα, θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο του FSB, όπως παρατηρεί το High-level Panel on the Governance of the FSB του Brookings Institute.³³⁰

Έτσι, ο πρόεδρος του FSB στην αναφορά προόδου των εργασιών προς την φθινοπωρινή σύνοδο του 2011 των G20 (Κάνες) αναφερόταν σχεδόν μόνο στα κριτήρια προσδιορισμού των συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων, τις μελέτες για την πτώχευση διασυννοριακών τραπεζικών ομίλων, στις εργασίες της Βασιλείας III (κεφαλαιακή επάρκεια τραπεζών, κλπ), στην ‘σκιώδη’ τραπεζική δραστηριότητα, τις

ρυθμίσεις των χρηματοπιστωτικών παραγώγων, τις αμοιβές των τραπεζικών στελεχών, θέματα εποπτείας των μεταρρυθμίσεων, ειδικά θέματα για τις αναδυόμενες οικονομίες, τους πόρους και την συζητούμενη μετεξέλιξή του σε διεθνή οργανισμό με αντίστοιχα ζητήματα διακυβέρνησης.³³¹

Πάντως, για την ενίσχυση των δυνατοτήτων, των πόρων και τη σύνθεση της διακυβέρνηση του FSB, είναι σε εξέλιξη μια διαδικασία προτάσεων σε επίπεδο υπουργών Οικονομικών και Κεντρικών Τραπεζιτών των G20, από την συνάντησή τους, τον Απρίλιο 2011.^{331A}

Ακόμη, ΔΝΤ και FSB δημοσιεύουν από κοινού και περιοδικώς, αντίστοιχα στοιχεία, με τη μορφή των «Early Warning Exercise» (EWE), για τον έγκαιρο εντοπισμό των ευάλωτων σημείων του χρηματοπιστωτικού συστήματος και διεθνούς νομισματικού συστήματος.³³² Το πρώτο EWE παρουσιάστηκε στην φθινοπωρινή σύνοδο ΔΝΤ (8-9/10/2010).³³³

Πάντως, η επιτροπή Βασιλείας – αν και εξ αρχής αποκλειστικής αρμοδιότητας του FSB – μόλις την 26/7/2010 κατέληξε σε συμφωνία για τα ποιοτικά και ποσοτικά standards κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών (Βασιλεία III), ρευστότητας, μείωσης της μόχλευσης των επενδυτικών τραπεζικών δραστηριοτήτων, κ.ά.

Ωστόσο, οι Schinasi G.J. & Truman, E.M. (2010, September, σελ. 10) παρατηρούν ότι τα επί μέρους μέτρα της Βασιλεία III είναι προς όφελος του τραπεζικού τομέα (και μάλιστα συγκρινόμενα με την Βασιλεία II). Στις 12/9/2010, η Επιτροπή Βασιλείας έκαμε πιο αυστηρές τις απαιτήσεις της ως προς την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών (ibid, σ. 11).

Τα βασικά σημεία της Βασιλεία III (μέχρι 2011) είναι :

- * το απαιτούμενο ποσοστό κοινών μετοχών στο τραπεζικό χαρτοφυλάκιο να ανέλθει από 2 % στο 4,5 % , /
- * ένα απόθεμα κεφαλαίου (ως εφεδρεία) που πρέπει να διατηρούν οι τράπεζες σε περίπτωση διαφαινόμενης κρίσης να ανέρχεται στο 2,5 %, δηλ. συνολικά περίπου 7 % σε κοινές μετοχές.
- * Τα μέτρα σχετικά με τις κοινές μετοχές θα πρέπει να εφαρμοσθούν από 1/1/2013 έως 1/1/2015, ενώ τα του εφεδρικού κεφαλαίου, από 1/1/2016 και 1/12/2018, αλλά θα πρέπει να έχουν εφαρμοσθεί εντελώς μέχρι 1/12/2019.

Όμως, τα μέτρα της Βασιλείας III θάπρεπε ν' αρχίσουν να εφαρμόζονται από το 2012 – βάσει της εντολής των G20 του 2009 (Απρίλιος/Σεπτέμβριος) – πράγμα που εγκυμονεί κινδύνους σε περίπτωση υποτροπής της εύθραυστης ανάκαμψης ή νέας

ενδιάμεσης κρίσης, δηλ. μη κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Ίσως, η καθυστέρηση να ωθείται από κίνητρα των κρατών να πιέσουν τις τράπεζες να διοχετεύσουν ρευστότητα στις επιχειρήσεις για να ενισχυθεί η ανάκαμψη. Όμως, επιτρέπει στις τράπεζες να παρατείνουν τα οφέλη της προ-της- χρηματοπιστωτικής- κρίσης κατάστασης που επέτρεψε την κρίση ρευστότητας, υπέρ της δικής τους εξυγίανσης πρωτίστως και κερδοφορίας.

Αλλά, η σύνοδος των G20 στο Τορόντο τον Ιούνιο 2010, απεκάλυψε βαθύτερη δυσαρμονία μεταξύ των ισχυρών του G7 στον τρόπο ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα, ιδιαίτερα μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ (βλ αντίστοιχη επίκαιρη ανάλυση – Παράρτημα Α). Οι Schinasi G.J. & Truman, E.M. (2010) διαπιστώνουν εξάλλου ότι η Επιτροπή Βασιλείας είχε δυσκολίες στην επίτευξη ομοφωνίας στο ελάχιστο ποσοστό ρευστότητας των τραπεζών και ότι μέχρι Σεπτέμβριο 2010 τουλάχιστον δεν είχαν καταλήξει.

B.2.Γ. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ

Η Παγκόσμια Τράπεζα είναι εξίσου εξαρτημένη μεταβλητή της ισχύος όπως το ΔΝΤ καθώς η διαδικασία λήψης αποφάσεων λαμβάνεται με όμοιο τρόπο, βάσει ποσοστών σχετιζόμενων με την οικονομική δύναμη. Ωστόσο έχει ουσιαστικά ειδικευτεί στα αναπτυξιακά δάνεια, μόνο των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών και στην καταπολέμηση της φτώχειας. Γι αυτό, κι επειδή οι δραστηριότητες αυτές έχουν λάβει ως επί το πλείστον φιλανθρωπικό χαρακτήρα διαδραματίζει μικρότερο ρόλο.

Στο πλαίσιο των συνδυασμένων δραστηριοτήτων της με το ΔΝΤ, επεξεργάζεται και μοιράζεται με το ΔΝΤ τα κριτήρια κατάταξης των χωρών σε κατηγορίες όπως χαμηλού εισοδήματος (Low Income Countries –LICs) ή μεσαίου, βάσει των οποίων κατηγοριοποιούνται οι χώρες σε ποία δάνεια των δύο οργανισμών δικαιούνται να έχουν πρόσβαση. Η κατηγοριοποίηση γίνεται βάσει ποικίλων κριτηρίων και τύπων, σύνθετα συνδυασμένων μεταξύ των.³³⁴

Ωστόσο, η λογική βάσει της οποίας γίνεται η προαναφερόμενη κατάταξη των χωρών από ΠΤ και ΔΝΤ –βάσει του επιπέδου ανάπτυξης - έχει στοιχεία που στερούνται διαφάνειας ή κατά κάποιο τρόπο εμφανίζονται ως αυθαίρετα.³³⁵

Πάντως, σύμφωνα με στοιχεία της **13/4/2010**, ο όμιλος της ΠΤ συγκέντρωσε από τον Ιούλιο 2008, \$ 100 δις για τις δοκιμαζόμενες από την κρίση χώρες, κατευθυνόμενα ως επί το πλείστον για 'κοινωνικά δίκτυα ασφαλείας για τους

φτωχούς', υποδομές υγείας και δημιουργίας θέσεων εργασίας, μικρές επιχειρήσεις, αγρότες. Η Διεθνής Αναπτυξιακή βοήθεια (IDA) προς τις 79 φτωχότερες χώρες που δεν μπορούν να δανειστούν από τις κεφαλαιαγορές, ανέβηκε στα \$ 21,2 δις, από τον Ιούλιο 2008.³³⁶

Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις στην Παγκόσμια Τράπεζα (αισθητές από τον Μάρτιο 2010) συνίστανται στην υιοθέτηση των αποφάσεων της συνόδου κορυφής G20 (24-25/9/2009), κατά τη συνδυασμένη με το ΔΝΤ σύνοδο της 3-6/10/2009.³³⁷ Δηλαδή βασικά, την περαιτέρω αύξηση κατά 3% της δύναμης των ψήφων των αναδυόμενων και υπό-μετάβασιν, οικονομιών. Συνυπολογίζοντας την προηγούμενη αύξηση του 2008, η συνολική μεταφορά ψήφων φτάνει το 4,59% υπέρ των αναπτυσσόμενων οικονομιών. Έτσι, υπάρχει ταυτόχρονα και αύξηση κεφαλαίου για τις χρηματοδοτικές ανάγκες.³³⁸

Επίσης, τότε (G20, 24-25/9/2009), οι ηγέτες G20 αναγνώρισαν στην ΠΤ, δικαιοδοσία και ρόλο για τις κλιματικές αλλαγές και την εξασφάλιση σίτισης στις φτωχές χώρες. Παράλληλα, την εγκάλεσαν να στηρίξει το νέο ταμείο για την σχετική πρωτοβουλία 'εξασφάλιση διατροφής'. Όμως, η Παγκόσμια Τράπεζα ζήτησε να αυξηθούν οι πόροι που είχαν εγκριθεί στην σύνοδο G20 του Απριλίου 2009,³³⁹ επειδή εκτιμούσε ότι η κρίση θα είχε περισσότερες και πιο μακροπρόθεσμες συνέπειες για τις χαμηλού-εισοδήματος και τις φτωχές χώρες. Άλλωστε, οι χώρες αυτές θα είχαν ν' αντιμετωπίσουν τις αυξημένες διεθνείς τιμές πρώτων υλών καυσίμων και τροφίμων, κατά τη διάρκεια της ανάκαμψης των ανεπτυγμένων χωρών.³⁴⁰

Στην σύνοδο ΠΤ –ΔΝΤ, 25/4/2010, το ανακοινωθέν της Επιτροπής Ανάπτυξης της ΠΤ ανακοίνωσε ότι από την έναρξη της κρίσης και μέχρι τότε η χρηματική υποστήριξη της ΠΤ προς τις χαμηλού εισοδήματος χώρες ανερχόταν σε περισσότερο από \$ 100 δις.³⁴¹

Η φθινοπωρινή σύνοδος της 9/10/2010, δεν περιελάμβανε κάποια συγκεκριμένη αναφορά προόδου των επί μέρους θεμάτων, εκτός από τη θέσπιση μιας τρίτης έδρας στο Συμβούλιο Εκτελεστικών Δ/ντών για την Υπό-Σαχάρια Αφρική και την επόμενη συνάντηση στις 17/4/2011.³⁴³ Ούτε υπήρξε μετέπειτα κάποια ιδιαίτερη αλλαγή.

B.2.Δ. ΠΟΕ.

Στην λειτουργία του ΠΟΕ δεν σημειώθηκαν γεωπολιτικές επιπτώσεις, όσον αφορά τον ίδιο τον θεσμό, καθόσον έχει επιλυθεί η διαδικασία λήψης αποφάσεων με την αντιστοιχία 1 κράτος να διαθέτει 1 ψήφο, κι όχι ποσοστά. Ούτε σημειώθηκε πολιτική βούληση της άτυπης διακυβέρνησης, ώστε να υπάρξει θετική εξέλιξη των εμπορικών διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ντόχα (ο οποίος είχε ήδη βρεθεί σε αδιέξοδο προτού εκδηλωθεί η κρίση 2008). Ακόμη, ο ΠΟΕ δεν χρηματοδοτεί κυβερνήσεις, ώστε να εξετάσει κανείς αν υπήρξε μεροληψία γεωπολιτικού χαρακτήρα.

Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης, ο ίδιος ο οργανισμός επέδρασε επί της άτυπης διακυβέρνησης, καθόσον η παρέμβαση του Γεν. Δ/ντή, P. Lamy, στη σύνοδο του Λονδίνου 2009 επέτυχε την δέσμευση των κρατών των G20, ώστε να διαθέσουν πιστώσεις για τις εμπορικές επιχειρήσεις \$ 250 δις, μέσω των διεθνών οργανισμών. Αλλά, παρά τις κυβερνητικές δεσμεύσεις υπέρ του ελεύθερου εμπορίου, τα κράτη σημείωσαν αρκετά κρούσματα προστατευτικών μέτρων. Φέρ' ειπείν, η αντιπαράθεση ΗΠΑ-Κίνας να αναδείχθηκε στο σημαντικότερο χαρακτηριστικό των προσφυγών στον Μηχανισμό Διαιτησίας του ΠΟΕ.³⁴⁴

Πάντως, ο ΠΟΕ δεν είναι ανεξάρτητος οργανισμός από τον συσχετισμό ισχύος των κρατών. Διότι, αν και το ανώτατο όργανο του ΠΟΕ είναι η Σύνοδος Υπουργών, που συνέρχεται τουλάχιστον κάθε δύο χρόνια και οι αποφάσεις λαμβάνονται από την ολομέλεια συναινετικά, στο μεταξύ οι δραστηριότητες του ΠΟΕ διεκπεραιώνονται από το Γενικό Συμβούλιο που αποτελείται από αντιπροσώπους των κρατών-μελών.

Το Γενικό Συμβούλιο συνεδριάζει και ως Σώμα Αναθεώρησης ή επισκόπησης της εμπορικής πολιτικής (Trade Policy Review Body), όπως και ως Όργανο Διαιτησίας (Dispute Settlement Body). Όπως παρατηρεί ο Ρουμελιώτης (Ρουμελιώτης, Π. (2006), σ. 286) το παραπάνω σημαίνει ότι «τα ίδια τα μέλη αποφασίζουν για τις ποινές, δηλ. δεν υπάρχει ανεξάρτητη Αρχή».

Ο τόνος, όμως, στην χάραξη της παγκόσμιας εμπορικής πολιτικής, δίνεται από τα ισχυρά οικονομικά κράτη- μέλη: ΗΠΑ, ΕΕ, Ιαπωνία, Καναδάς, που έχουν και το μεγαλύτερο μερίδιο στο παγκόσμιο εμπόριο. Τούτο προκύπτει από το γεγονός ότι ο μηχανισμός για την αναθεώρηση της πολιτικής του διεθνούς εμπορίου προβλέπει την ανά δύο χρόνια συνάντηση των τεσσάρων για την επισκόπηση της πορείας της οικονομίας · ενώ είναι ανά τέσσερα χρόνια που το προβλέπει για τα επόμενα 16 μέλη

(τα οποία προσδιορίζονται από το μερίδιό τους στο διεθνές εμπόριο) και ανά 6 χρόνια για τα υπόλοιπα.³⁴⁵

Τέλος μια μακρύτερη περίοδος δυνατοτήτων αναθεώρησης επιφυλάσσεται για τις ελάχιστα ανεπτυγμένες χώρες. Εκεί εντάσσονται και οι μεταβατικές γι' αυτές περίοδοι. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο συσχετισμός ισχύος των ανεπτυγμένων οικονομιών αντανακλάται στη διαμόρφωση πολιτικής του ΠΟΕ, ενώ τυπικά, ισχυρά οικονομικά κράτη όπως οι ΗΠΑ, έχουν ισοδύναμη ψήφο με τα αδύναμα.

Εξάλλου, σχετικά με τη διαιτησία προβλέπεται ότι αν τα κράτη αποτύχουν να λύσουν τις διαφορές τους με τη συμβουλευτική παρέμβαση ειδημόνων, θα υπάρχουν διαδικασίες που διαρκούν από ένα (1) ως και δυόμισι (2,5) χρόνια. Η διαφορά με την GATT είναι ότι, ενώ πριν τον ΠΟΕ μία καταψήφιση των αποφάσεων διαιτησίας μπορούσε να εμποδίσει την εφαρμογή του κανονισμού (veto), μετά τη σύσταση του ΠΟΕ- οι κανονισμοί που απορρέουν από διαιτησία εφαρμόζονται αυτόματα, εκτός αν υπάρξει ομόφωνη καταψήφιση.³⁴⁶ Η διαφορά αυτή, ενώ είναι πιο αποτελεσματική και λιγότερο χρονοβόρα, δίνει λαβή σε μη ισότιμη μεταχείριση των μελών. Επί πλέον σε συνδυασμό με τον πολλαπλό ταυτόχρονα ρόλο του Γενικού Συμβουλίου, επιτρέπει τον ηγεμονικό (στρατηγικό) χειρισμό των αποφάσεων της διαιτησίας (Ρουμελιώτης, 2006).

Πάντως, ο P. Lamy, υπεραμύνθηκε της ενίσχυσης της παγκόσμιας πολυμερούς διακυβέρνησης – στα πλαίσια «ενός 'τριγώνου συνοχής' μεταξύ G20, ΟΗΕ και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων» - αποστασιοποιούμενος εμμέσως από την πρωτοκαθεδρία του ΔΝΤ.³⁴⁷

B.2.ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Η κρίση ενίσχυσε τους διεθνείς θεσμούς. Η άτυπη διακυβέρνηση του ηγεμονικού ομίλου χωρών G20, υπερίσχυσε του ΟΗΕ και επιφυλάσσει στο ΔΝΤ πρωταγωνιστικό ρόλο ως υποστηρικτή των εργασιών και των θεμάτων της agenda, για τον συντονισμό και την εποπτεία των διακρατικών οικονομικών πολιτικών, τον δανεισμό κρατών, την αναμόρφωση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος – σε συνεργασία με το FSB, την πρόληψη κρίσεων, στην διαφύλαξη κι ενίσχυση της παγκόσμιας οικονομικής αρχιτεκτονικής.³⁴⁸ Άλλαξαν τα μερίδια χρηματοδότησης και των κρατών, οι συσχετισμοί των ψήφων σε ΔΝΤ, ΠΓ, όχι όμως με επαναστατικό τρόπο, αντανακλώντας απλώς την αυξανόμενη σημασία των αναδυόμενων χωρών

στην λήψη αποφάσεων. Δεν παρατηρήθηκαν επιπτώσεις στον ΠΟΕ, ούτε υπήρξε ανάλογη πολιτική βούληση ώστε ν' απεμπλακούν οι εξελίξεις στον Γύρο της Ντόχα.

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας των εθνικών οικονομιών με τις πολυεθνικές του επιχειρηματικές δραστηριότητες, αποδείχθηκε εξαιρετικά ισχυρός, όσον αφορά τις αντιστάσεις του ενόψει των ρυθμιστικών προθέσεων των G20 επηρεάζοντας την έκβαση και το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής της Βασιλείας III. Ο διακρατικός έλεγχος επί του χρηματοπιστωτικού τομέα εναπομένει έμμεσος, δηλ. στην εποπτεία του ΔΝΤ – FSB. Το ΔΝΤ δεν μπόρεσε να αναρριχηθεί σε ηγετικό ρόλο στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα, επειδή δεν μπόρεσε να λειτουργήσει ως αντίστοιχη 'πολυμερής παγκόσμια κεντρική τράπεζα' σε θέματα γενικής χρηματοδότησης ή έκδοσης διεθνούς νομίσματος.

Γ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η Παράμετρος της 'σκληρής' ισχύος.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να διερευνήσει τις επιπτώσεις της κρίσης σε συνδυασμό με : α) την άμυνα και την ασφάλεια και β) πώς συμπεριφέρθηκαν τα κράτη εκτός των θεσμών (της άτυπης διακυβέρνησης των G20 και των Διεθνών Οργανισμών).

Σχετικά με το α), στην προγενέστερη ενότητα Β.1.Δ, η διατριβή παρουσίασε μεταξύ άλλων, το πρόβλημα των παγκόσμιων ανισορροπιών, τον ρόλο τους στην πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση και ποίοι ωφελούνται οικονομικά από αυτές. Στην παρούσα ενότητα, θα διερευνήσω πρώτα, την συσχέτιση των παγκόσμιων ανισορροπιών ^{348Α} με την 'σκληρή' ισχύ, για να διαπιστώσω ότι τελικά, ωφελούνται οι ΗΠΑ στην χρηματοδότηση των αμυντικών τους δαπανών. Έτσι, ενισχύεται η εικόνα που προέκυψε στο δεύτερο μέρος, ότι δηλαδή, οι ΗΠΑ αν και εξασθένησαν λόγω της κρίσης, όμως ωφελήθηκαν περισσότερο, επειδή οι παραδοσιακοί τους εταίροι της Τριάδας (ΕΕ, Ιαπωνία) εξασθένησαν πιο πολύ, ενώ νέοι δυνητικοί αντίπαλοι των αναδυομένων οικονομιών, απέχουν από το να αντιπροσωπεύουν μία απειλή. Μετά εστιάζω στη σχέση (σύνθετης) αλληλεξάρτησης ΗΠΑ – Κίνας (για λόγους που αναφέρονται στο οικείο μέρος). Στη συνέχεια, στις αλλαγές σε θεσμούς 'σκληρής ισχύος' (NATO) ώστε να καταλήξω να διερευνήσω συνοπτικά τις

γεωπολιτικές επιπτώσεις σε περιφερειακό επίπεδο:, Ασία και δυνάμεις του Ειρηνικού, Λατ. Αμερική, Αφρική, ΕΕ.

Σχετικά με το β), τις κύριες δράσεις των κρατών εκτός των θεσμών της παγκόσμιας διακυβέρνησης σχετικά με την αμφισβήτηση του δολαρίου, τις συμπεριέλαβα στο Β.1.Δ9 – ωστόσο, επανέρχομαι για να αναφέρω αυτή τη φορά τους κλυδωνισμούς των περιφερειακών νομισματικών ενώσεων, μέσω της εξέτασης των περιφερειακών γεωπολιτικών επιπτώσεων.

Η ακαδημαϊκή διαμάχη που σχετίζεται μ' αυτό το τμήμα της διατριβής είναι, αν οι σχέσεις ΗΠΑ – Κίνας εντάσσονται σε ένα ρεαλιστικό paradigm ανταγωνιστικής a priori σχέσης ή σ' εκείνο της συμπληρωματικότητας συμφερόντων και της αλληλεξάρτησης. Στην πρώτη περίπτωση εντάσσονται συγγραφείς όπως ο P. Kennedy και άλλοι ρεαλιστές. Στη δεύτερη, εντάσσονται μελετητές που βλέπουν μια συμπληρωματικότητα των οικονομικών συμφερόντων μεταξύ ΗΠΑ – Κίνας, που εξυπηρετεί (τουλάχιστον προσωρινά) και τις δύο δυνάμεις. Χαρακτηριστικά για την δεύτερη άποψη, ο Ferguson Nial, δημιούργησε τον όρο “Chimerica” (Ferguson, N., 2009a, κεφ. 6). Ακόμη και ο Stiglitz, J., διατυπώνει ανάλογες απόψεις (Stiglitz, J., (2010) σελ. 25, 227 και (2006) σελ. 232-261).

Η διατριβή συντάσσεται με την οπτική γωνία της συμπληρωματικής σχέσης – (σύνθετης) αλληλεξάρτησης – μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας. Η ενότητα έχει αντλήσει από τη θεωρία της σύνθετης αλληλεξάρτησης των Keohane και Nye (1989, παράρτημα Δ). Πρωτότυπο μέρος είναι η έρευνα των παγκόσμιων μακρό-οικονομικών ανισορροπιών υπό το πρίσμα των αμυντικών δαπανών.

Γ.Α. ΟΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΩΣ ΤΡΟΦΟΔΟΤΡΙΕΣ ΤΩΝ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΤΩΝ ΗΠΑ.

Γ.Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Στην βιβλιογραφία της κρίσης 2007/8, οι παγκόσμιες ανισορροπίες αναφέρονται ως μία αιτία εκδήλωσης της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Η ανάλογη ακαδημαϊκή διαμάχη πυροδότησε την αντίστοιχη πολιτική διαμάχη για την σύνθετη σχέση ΗΠΑ- Κίνας. Το παρόν κείμενο, υποστηρίζει ότι οι Παγκόσμιες Ανισορροπίες του Ισοζυγίου Πληρωμών, ιδιαίτερα του Ισοζυγίου Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών – και πιο συγκεκριμένα τα συναλλαγματικά

αποθέματα σε ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου - ανεξάρτητα από τη συμβολή τους στα αίτια της κρίσης, τροφοδότησαν τις αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ.

Το βασικό επιχείρημα συνίσταται ότι, αφού:

- 1) οι δημόσιοι πόροι χρηματοδοτούν τις στρατιωτικές δαπάνες,
- 2) οι ΗΠΑ εμφανίζουν διπλά ελλείμματα (δημοσιονομικό και Τρεχουσών Συναλλαγών) πάλι μετά το 2000,
- 3) οι ΗΠΑ 'χτυπήθηκαν' ιδιαίτερα από την κρίση των subprimes των στεγαστικών δανείων και μετά,
- 4) οι προαναφερόμενες ανισορροπίες προϋπήρχαν της εμφάνισης της κρίσης · πώς τότε, οι ΗΠΑ κατάφεραν να διατηρήσουν το ίδιο επίπεδο των αμυντικών δαπανών τους και μάλιστα να το αυξήσουν ελαφρά το 2009, αν όχι χάρη στις ίδιες αυτές τις ανισορροπίες που διοχέτευσαν ρευστότητα στις ΗΠΑ;

Στο παρόν κείμενο ο όρος 'παγκόσμιες ανισορροπίες' αφορά περισσότερο την συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων σε δολάρια, χωρών διαφορετικών από τις ΗΠΑ και γενικά στα πλεονάσματα του Ισοζυγίου τους Τρεχουσών Συναλλαγών άλλων χωρών, έναντι των αντίστοιχων ελλειμμάτων των ΗΠΑ. Ιδιαίτερα, στα πλεονάσματα της Κίνας, που το 2010 ήταν ο μεγαλύτερος κάτοχος αξιών του αμερικανικού δημοσίου [US-Treasury securities] και κατέστη η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία μετά τις ΗΠΑ (Prasad, E (2011), Harold, J. (2010)).

Εστιάζω, στην περίοδο μετά το 2000 γιατί πριν, στη δεκαετία 1990, η εσωτερική μεγέθυνση των ΗΠΑ δικαιολογούσε αυξημένες αμυντικές δαπάνες, αφού επέτρεψε στις ΗΠΑ να εξαλείψουν σχεδόν τα διπλά τους ελλείμματα, στο τέλος της δεκαετίας. Αλλά, μετά την κρίση της Ασίας (1998) και την μετέπειτα ύφεση των 2000-2001, τα διπλά αμερικανικά ελλείμματα επανεμφανίστηκαν και μάλιστα σε σημαντικό ύψος.

Εντούτοις, οι ΗΠΑ όχι μόνο κατάφεραν ν' ανταποκριθούν στην τρομοκρατική επίθεση της 11/9/2001, επεμβαίνοντας στρατιωτικά στη Μέση Ανατολή από το 2003, αλλά ν' αυξήσουν περαιτέρω τις στρατιωτικές τους δαπάνες – ως ποσοστό του ΑΕΠ, μέχρι το 2009 τουλάχιστον – παρά τις οικονομικές τους απώλειες λόγω της οικονομικής κρίσης.

Επομένως, πώς οι ΗΠΑ χρηματοδότησαν τις αυξημένες στρατιωτικές τους δαπάνες και επιχειρήσεις; (Το παρόν κείμενο απαντά) από το εξωτερικό, διαμέσου των πωλήσεων ομολόγων του αμερικανικού δημοσίου, που οι Ασιατικές οικονομίες επιθυμούσαν να συσσωρεύουν ως αποθέματα. Βασική αιτία γι' αυτό, είναι ο ρόλος του δολαρίου ως διεθνούς αποθεματικού νομίσματος.

Έτσι, ο στόχος του παρόντος κειμένου είναι να δείξει τη σχέση μεταξύ παγκόσμιων ανισοροπιών και των στρατιωτικών δαπανών των ΗΠΑ, και ότι οι πρώτες τροφοδότησαν τις δεύτερες. Επομένως από γεωπολιτική άποψη, οι παγκόσμιες ανισοροπίες στο σύγχρονο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα, λειτουργούν έτσι ώστε οι ΗΠΑ να διατηρούν την πρώτη θέση σε ‘σκληρή’ ισχύ: αμυντικές δαπάνες, στρατιωτική τεχνολογία, προσωπικό, και να την χρησιμοποιούν προς όφελός τους στη χάραξη της ‘υψηλής’ στρατηγικής τους. Η κρίση δεν άλλαξε αυτήν την τάση. Αντίθετα, επειδή εξασθένησε παραδοσιακούς εταίρους των ΗΠΑ - όπως και τις ίδιες τις ΗΠΑ - επιτρέπει ακόμη, προνομιακά, την κατ’ εξοχήν χρηματοδότηση των αμερικανικών αμυντικών δαπανών από το εξωτερικό, χάρις στον διεθνή, πρωταγωνιστικό ρόλο του δολαρίου ως συναλλαγματικό απόθεμα, ιδιαίτερα τις χρήματο-οικονομικές αξίες του αμερικανικού Δημοσίου.

Για τον προαναφερόμενο σκοπό του παρόντος κειμένου λοιπόν, και δεδομένου των αμερικανικών ελλειμμάτων (δημοσιονομικού και Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών), εξετάζω τη σχέση μεταξύ αμερικανικών κρατικών ομολόγων ως διεθνών αποθεμάτων και στρατιωτικών δαπανών. Διότι, τα αμερικανικά ομόλογα χρηματοδοτούν εκτός των αμυντικών, προσέτι, κι άλλες δημόσιες δαπάνες όπως την υγεία (έμφαση της κυβέρνησης Obama), την έρευνα, τα έξοδα διοίκησης, την παιδεία, κ.ά. Συνεπώς, η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών ενόσω τα διπλά ελλείμματα παραμένουν, σημαίνει ότι ένα μέρος τουλάχιστον του δημόσιου εισοδήματος – που συμπεριλαμβάνει έσοδα από πωλήσεις κρατικών ομολόγων στο εξωτερικό – διοχετεύεται στα αμυντικά έξοδα. Ο προαναφερόμενος συλλογισμός είναι ακόμα περισσότερο αξιόπιστος αφού, τα κρατικά έσοδα από την εσωτερική φορολογία μειώθηκαν είτε λόγω των κρατικών μέτρων στήριξης της εσωτερικής (αμερικανικής) οικονομίας, είτε λόγω των παράπλευρων απωλειών της ίδιας της κρίσης.

Επομένως, θα ερευνήσω πώς εξελίσσονται και πώς διαμορφώνονται οι τάσεις στα συναλλαγματικά αποθέματα σε δολάρια, των οποίων ένα σημαντικό μέρος συνίσταται από ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου · και πόσα κατέχει η Κίνα, αφού η χώρα αυτή έχει πλέον το μεγαλύτερο μέρος. Μετά, προκειμένου να βεβαιωθώ ότι πρόσθετοι πόροι από το εξωτερικό ήσαν απαραίτητοι στους στόχους της εσωτερικής οικονομικής πολιτικής, εξέτασα τις τάσεις του δημόσιου χρέους, του δημόσιου ελλείμματος και του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) για τις ΗΠΑ και τις ανεπτυγμένες οικονομίες, έναντι των πλεονασματικών (στο ΙΤΣ) χωρών και προπαντός της Κίνας. Το αποτέλεσμα δείχνει, ότι η επιδείνωση των αμερικανικών

δημοσιονομικών μεγεθών δεν μπορεί να δικαιολογήσει, από μόνη της, την αύξηση των στρατιωτικών δαπανών (χωρίς την συσχέτισή τους με το ΙΤΣ). Στη συνέχεια, για να βεβαιωθεί ότι το σύνολο του εισοδήματος που προέκυπτε από τις πωλήσεις των κρατικών αμερικανικών ομολόγων δεν διοχετευόταν ολόκληρο σε άλλους εσωτερικούς στόχους της οικονομικής πολιτικής (πχ, μέτρα στήριξης, σύστημα υγείας), εξέτασα τις τάσεις στις στρατιωτικές δαπάνες.

Η έρευνα έδειξε ότι οι αμερικανικές στρατιωτικές δαπάνες αυξήθηκαν ως προς το ΑΕΠ, σταθερά κάθε χρόνο κατά τη διάρκεια της κρίσης, τουλάχιστον από το 2007–2009. Η αναλογία τους ως προς το σύνολο των κυβερνητικών δαπανών μειώθηκε ελαφρά μόλις το 2009, όταν η ανάκαμψη μόλις είχε αρχίσει να διαφαίνεται. Συνεπώς, οι ΗΠΑ δεν διέθεσαν όλους τους δημόσιους πόρους σε εσωτερικά μέτρα ανακούφισης από την κρίση. Πράγμα κατανοητό, αφού οι ΗΠΑ είχαν εμπλακεί στις στρατιωτικές επιχειρήσεις της Μέσης Ανατολής πριν το ξέσπασμα της κρίσης και μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11/9/2001. Αλλά, κάτω από αυτήν την οπτική γωνία, η Κίνα και άλλες πλεονασματικές χώρες, αγοράζοντας αμερικανικά κρατικά ομόλογα, χρηματοδότησαν έμμεσα τις αμερικανικές στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Η παρούσα ενότητα διαρθρώνεται ως εξής: στο πρώτο μέρος εισάγει τις παγκόσμιες ανισοροπίες ως μία αιτία της κρίσης (που δεν συμπεριλήφθηκε στο Α΄ κεφάλαιο εξαιτίας της διάστασης απόψεων επ' αυτού) και τα βασικά χαρακτηριστικά της ακαδημαϊκής διαμάχης για το θέμα της Προσαρμογής του ΔΝΣ. Μετά, πολύ σύντομα αναφέρεται στην ανάδυση των σύγχρονων παγκόσμιων ανισοροπιών. Το δεύτερο μέρος παρέχει μια εξαιρετικά σύντομη αναδρομή (αναλυτικότερα και τα δύο προαναφερόμενα θέματα εξετάστηκαν στο β΄ μέρος της διατριβής). Το τρίτο μέρος καταδεικνύει τη συσχέτιση μεταξύ των φαινομένων και υποστηρίζει το επιχείρημα. Τέλος, ο επίλογος συμπεραίνει ότι, μεταξύ των άλλων δημοσίων δαπανών, οι στρατιωτικές υποστηρίζονται κυρίως από την πώληση ομολόγων/αξιών του αμερικανικού δημοσίου (US-Treasury bonds and securities).

Γ.Α.1. ΟΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΩΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.

Οι Merrouche & Nier (2010 December, IMF), συνόψισαν την επίκαιρη βιβλιογραφία σχετικά με τον ρόλο των παγκόσμιων ανισοροπιών στην έκρηξη της κρίσης. Δεν υπάρχει ωστόσο, συμφωνία – μεταξύ των ερευνητών κι ακαδημαϊκών - στο παραπάνω ζήτημα, προπαντός στο κατά πόσον λειτούργησαν ως μία αιτία της κρίσης. Παρόλα αυτά, η ταυτόχρονη συμβολή των παγκόσμιων ανισοροπιών, της

νομισματική πολιτική της Fed, της ανεπαρκούς ρύθμισης κι εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα, μπορούμε να πούμε ότι αποτελεί μια σύντομη περίληψη της διαμάχης, στην οποία πολλοί θα συμφωνούσαν. Αλλά, δεν πρόκειται μόνο για ένα τεχνικό – οικονομικό θέμα.

Η διατύπωση ότι οι παγκόσμιες ανισοροπίες συνέβαλλαν πρωτίστως στην κρίση (2007/8), καταλήγει να κατηγορούνται οι πλεονασματικές χώρες ότι προκαλούν αστάθεια και δυσκολεύουν την λειτουργία του ΔΝΣ – την Προσαρμογή – εξαιτίας της συσσώρευσης συναλλαγματικών αποθεμάτων ή επειδή προσδένουν το νόμισμά τους στο δολάριο, μέσω ανάλογου χειρισμού των συναλλαγματικών τους αποθεμάτων. Για παράδειγμα η διαμάχη για ΗΠΑ – Κίνας. Αντίστροφα, η Κίνα κατηγορεί τις ΗΠΑ ότι υποτιμούν την αξία του δολαρίου – συνεπώς μειώνουν την αξία των συναλλαγματικών αποθεμάτων τους σε δολάρια – ή ότι έχουν ανεύθυνη συμπεριφορά ως ηγέτες του ΔΝΣ, κλπ. Η σχετική διαμάχη ελάμβανε πρόσθετες διαστάσεις στο παρασκήνιο των συνόδων των G20, όπως συνέβη π.χ. παραμονές της συνόδου κορυφής στο Τορόντο (Ιούνιος 2010), οπότε και η Κίνα επέτρεψε στο νόμισμά της να διακυμανθεί.

Έτσι, η μείωση των παγκόσμιων ανισοροπιών με την αντίστοιχη Προσαρμογή πλεονασματικών κι ελλειμματικών χωρών είναι ένα μείζον θέμα για το ΔΝΣ και τις διεθνείς σχέσεις, έτσι ώστε συχνά να εμπλέκονται σε ανάλογο ρόλο και οι διεθνείς οργανισμοί (πχ το ΔΝΤ συνδράμοντας τους G20). Ο Williamson, J. (2011, January) συνόψισε τις βασικότερες προτάσεις · όμως θα άξιζε να συμπεριληφθούν, τουλάχιστον κι εκείνες των Eichengreen, Stiglitz, κ.ά.

Γ.Α.2. ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ.

Ωστόσο, η ανάδυση των σύγχρονων ανισοροπιών – τουλάχιστον μέχρι την κρίση – ανάγεται στο 1996, περίπου. Οι Blanchard, O. & Milesi-Ferretti (2009, IMF, Note SPN/09/29, p.7, 19-20) υποδεικνύουν ότι το 1996, ήταν το έτος που οι παγκόσμιες ανισοροπίες άρχισαν να σημειώνουν μια σταθερή άνοδο – εξαιρουμένης της ύφεσης 2001-2002. Αντίστοιχα και η κρίση 2007/8 μείωσε πάλι τις παγκόσμιες ανισοροπίες (βλ. μέρος β'). Από τις 3 περιόδους ανισοροπιών μέχρι την κρίση: α) 1996-2000, β) 2001-2004, γ) 2005-2008, που υποδεικνύουν οι προαναφερόμενοι ερευνητές, στην πρώτη η περισσότερο πλεονασματική χώρα έναντι των ΗΠΑ αντιστοιχούσε η Ιαπωνία. Αντίθετα, τα πλεονάσματα της Κίνας είναι «μεγάλα σε απόλυτους αριθμούς

μόνο μεταξύ 2005-2008» (άλλες πλεονασματικές χώρες ήσαν οι πετρελαιοπαραγωγές και η Γερμανία) (ibid).

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας θα κοιτάξω τα αποθέματα σε αξίες του αμερικανικού δημοσίου (US-Treasury-securities). Παρόλο που τα αποτελέσματα αφορούν όποια πλεονασματική χώρα κατέχει αξίες του αμερικανικού δημοσίου, επικεντρώνομαι στην Κίνα, επειδή κατατάχθηκε πρώτη σε συναλλαγματικά αποθέματα (το 2010), ενώ ο δυναμισμός της ανάπτυξής της και των εξαγωγών της αναζωπυρώνουν την σχετική διαμάχη ΗΠΑ – Κίνας για προσαρμογή των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Αμέσως μετά θα επιχειρηματολογήσω βάσει των αμυντικών δαπανών.

Τα αμερικανικά αποθέματα αξιών της Κίνας δεν περιελάμβαναν μόνο μετοχές – όπως της Fannie Mae και Freddie Mac (Ρουμελιώτης, 2009, σ. 40) – αλλά και ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου. Από το 2008, η Κίνα κατέστη ο μεγαλύτερος κάτοχος αξιών του αμερικανικού δημοσίου, ενώ πριν –μέχρι το 2007- τη θέση αυτή κατείχε η Ιαπωνία.³⁴⁹

Σύμφωνα με τον Prasad, E. and Gu Weishi (2011), η Κίνα συσσωρεύσε \$448 δις σε συναλλαγματικά αποθέματα το 2010, αγγίζοντας πλέον ένα συνολικό απόθεμα της τάξης των \$ 2,85 τρις, ενώ παράλληλα μείωσε το εμπορικό της πλεόνασμα, από το έτος 2007. Ιδιαίτερα ‘τον Οκτώβριο 2010, μόνον η Κίνα διατηρούσε \$906 δις σε αξίες του αμερικανικού δημοσίου’ σύμφωνα με λίστα του Treasury International Capital System (TIC)’ (ibid, p.7, 8). Επιπρόσθετα ‘το μερίδιο της Κίνας σε ανεξόφλητο χρέος του αμερικανικού δημοσίου στα χέρια προσώπων ιδιωτικού δικαίου, αυξανόταν σταθερά με τα χρόνια, και τώρα (2010) ίσταται στο επίπεδο περίπου του 10%, δηλ. 1/5 του συνολικού χρέους των ΗΠΑ που κατέχουν ξένοι’ (ibid, και στη σελ.25).

Ιδιαίτερα, ενώ τον Νοέμβριο 2010, το μερίδιο της Κίνας σε αξίες του αμερικανικού δημοσίου μειώθηκε ελαφρά από \$906,8 δις που ήταν τον Οκτώβριο σε \$895,6 δις, το αντίστοιχο της Ιαπωνίας ελαφρώς αυξήθηκε: από \$875 δις τον Οκτώβριο, σε \$877,2 τον Νοέμβριο 2010. Η Ιαπωνία κατατάσσεται σταθερά δεύτερη ως μεγαλύτερος μεριδιούχος μετά το 2008. Στην ίδια λίστα του TIC, οι πετρελαιοπαραγωγοί χώρες κατατάσσονται στην τέταρτη θέση το 2010, ενώ ήσαν στην τρίτη το 2009 και στην τέταρτη τόσο για το 2008 όσο και για το 2007. Αντίθετα, η Αγγλία έρχεται στην Τρίτη θέση το 2010, στην τέταρτη το 2009, την πέμπτη το 2008.³⁵⁰

Τον Νοέμβριο 2011, το μερίδιο της Κίνας σε αξίες του αμερικανικού Δημοσίου πάλι ερχόταν στην πρώτη θέση, ύψους \$ 1.254,5 δις , στη δεύτερη της Ιαπωνίας

ύψους \$1.066,8 δις, στην τρίτη εκείνο των πετρελαιοπαραγωγών χωρών ύψους \$251,5 δις, στην τέταρτη το μερίδιο της Βραζιλίας, ενώ στην 8^η θέση ευρίσκετο η Ρωσία και στην 9^η η Αγγλία (ibid, πρόσβαση 4/9/2012)

ΓΑ.3. ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ, ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ, ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ.

Για την περίοδο 2005-8 τα συναλλαγματικά αποθέματα της Κίνας αυξήθηκαν από \$823 δις το 2005, σε \$1.950,3 δις το 2008, για να συνεχίσουν μέχρι το ποσό των \$2.417,8 δις το 2009 και \$2.889,6 δις το 2010 (βλ. παρακάτω Πίνακας 1.).

1. ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ σε δις δολάρια ΗΠΑ.

	2002#	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Ρωσία	44,6	73,8	121,5	177	296,2	467,6	412,7	417,8	454,5	527,4
Κίνα	292	409,2	615,5	823	1.069,50	1.531,30	1.950,30	2.417,80	2.889,60	3.479,50
Ινδία	68,2	99,5	127,2	133	171,3	267,6	248	266,2	291,5	319,7
Βραζιλία	37,5	48,9	52,5	53,3	85,2	179,5	192,9	237,4	287,5	366,1
Μεξικό	50,6	59	64,1	74,1	76,3	87,1	95,1	99,6	12,3	140,3

=World Economic Outlook, October 2010,p. 202., <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/>

Πηγή: IMF, World Economic Outlook (WEO), October 2011, σελ.204.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

Αν συνυπολογίσουμε τα αποθέματα χρυσού και SDR, τότε τα αποθέματα της Κίνας ανέρχονται σε \$ 831,45 το 2005 ενώ σε \$1.966,03 το 2008, και \$2.452,9 δις το 2010 (Πίνακας 2). Επίσης, η Ιαπωνία διατηρούσε \$846,8 δις το 2005 · ποσό που αυξήθηκε σε 1.030,7 το 2008, και 1.048,9 το 2009. Η πετρελαιοεξαγωγός Σαουδική Αραβία διατηρούσε λιγότερα, μεταξύ \$157,3 δις το 2005 και 451,6 το 2008 (Πίνακας 2).

Από την άλλη μεριά το έλλειμμα ΙΤΣ (Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών) των ΗΠΑ ανερχόταν σε (-)3,9% του ΑΕΠ το 2001, χρονιά ύφεσης και τρομοκρατικών επιθέσεων (βλ. κεφάλαιο Β.1.Γβ.5β).³⁵¹ Το 2002, αυξήθηκε στο (-)4,3% ΑΕΠ και συνέχισε ν' ανεβαίνει, έως που έφτασε το (-) 6% ΑΕΠ το 2006. Τότε, οι ίδιες οι συνέπειες της κρίσης, το μείωσαν σταδιακά σε (-)5,1% ΑΕΠ το 2007, (-)2,7% ΑΕΠ το 2009. Αλλά, ξανά ανέβηκε στο (-)3,2% ΑΕΠ το 2010 (ibid). Έτσι, μεταξύ (2005-2008), το έλλειμμα ΙΤΣ των ΗΠΑ κυμαινόταν μεταξύ (-) 5,9% και (-) 4,7% του ΑΕΠ.

Την ίδια περίοδο το δημοσιονομικό έλλειμμα των ΗΠΑ αυξήθηκε από (-)2% ΑΕΠ το 2006, σε (-) 6,5% το 2008.³⁵² Συνεπώς, οι εθνικές αποταμιεύσεις των ΗΠΑ συρρικνώθηκαν. Παράλληλα, οι αμερικανικές ΑΞΕ αυξήθηκαν μεταξύ 2005-8, από

\$113 δις σε \$310 δις, ενώ μειώθηκαν απότομα το 2009 σε \$159 δις, για να αυξηθούν περαιτέρω, κοντά στα επίπεδα του 2007 (παρακάτω Πίνακας 4).

2. ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ (συμπεριλαμβανομένου του χρυσού και SDR), σε δις US \$ (τρέχουσες τιμές αγοράς) - [στρογγυλοποιημένα ποσά].

	2005*	2006	2007	2008	2009	2010	2011**
ΗΠΑ	188,25	221,08	227,54	294,04	404,09	488,92	537,26
Καναδάς	33,01	35,06	41,08	43,87	54,35	57,15	65,81
Ιαπωνία	846,89	895,32	973,29	1.030,76	1.048,99	1.096,06	1.295,83
Γαλλία	74,35	98,23	115,48	103,3	131,78	165,85	168,49
Αγγλία	43,59	47,03	57,27	53,02	66,55	82,38	94,54
Γερμανία	101,67	111,63	135,93	138,56	179,04	215,97	234,1
Ιταλία	65,95	75,77	94,1	105,64	131,49	158,47	169,87
Ρωσία	182,27	303,77	478,82	426,27	439,34	479,22	497,41
Αργεντινή	28,08	32,022	46,149	46,38	48	52,2	46,26
Βραζιλία	53,79	85,84	180,33	193,78	238,53	288,57	352,01
Μεξικό	74,1	76,32	87,2	95,29	99,88	12,58	149,2
Τουρκία	52,49	63,26	76,49	73,67	74,93	85,95	87,93
Νότιος Αφρική	20,62	25,59	32,91	34,07	39,6	43,81	48,74
Σαουδική Αραβία	157,38	228,95	309,28	451,27	420,98	459,31	556,57
Ινδία	137,82	178,04	278,57	257,42	284,68	300,48	298,73
Ινδονησία	34,73	42,59	59,93	51,64	66,11	96,21	110,13
Κίνα	831,41	1.080,75	1.546,36	1.966,03	2.452,89	2.913,71	3.254,60
Αυστραλία	43,25	55,07	28,9	32,92	41,74	42,26	46,71
Νότιος Κορέα	210,55	239,14	282,53	201,54	270,43	292,14	306,93

* = World Bank. (2010)

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators.

<http://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD/countries>

** = World Bank (2012),

<http://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD/countries>

Όμως, αυξήθηκαν και οι εξερχόμενες από τις ΗΠΑ επενδύσεις μετά το 2009 (όπως είδαμε στο Γβ.5.β και παραστατικότερα στα διαγράμματα στο τέλος, στους Πίνακες). Το προαναφερόμενο μας ενδιαφέρει έμμεσα μόνο, επειδή πιθανή αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο εσωτερικό της χώρας θα έτεινε να συνεπάγεται περισσότερα φορολογικά έσοδα για την κυβέρνηση που θα μπορούσε να τα διοχετεύσει (και) σε αμυντικές δαπάνες. Όμως, οι κινήσεις των Άμεσων Διεθνών Επενδύσεων περίπου συμψηφίζονται ενώ η αύξηση των εξερχόμενων ΑΔΕ (από τις ΗΠΑ) το 2010, δεν αφήνει περιθώρια για ανάλογες υποθέσεις.

Ωστόσο, οι στρατιωτικές δαπάνες δεν μειώθηκαν, όπως φαίνεται στο παρακάτω Διάγραμμα (η δεύτερη καμπύλη είναι των ΗΠΑ ενώ η τρίτη της Κίνας) και στους Πίνακες των σελίδων 147 και 149. Πράγματι, ο λόγος των αμερικανικών αμυντικών δαπανών προς το ΑΕΠ ήταν σταθερός στο 4% του ΑΕΠ για το διάστημα 2005-7, και μάλιστα ανήλθε στο 4,3% το 2008. Όσοι από τους άλλους αύξησαν τις στρατιωτικές τους δαπάνες, το έπραξαν σε μικρότερο ποσοστό. Η Ρωσία μετέβαλε το αντίστοιχο ποσοστό από 3,7% το 2005, σε 3,4% το 2007 και εν συνεχεία σε 3,5% το 2008. Η Κίνα, μετέβαλε ελαφρά το ίδιο ποσοστό από 2% το 2005 και 2006, σε 2,1% το 2007 και πάλι 2% το 2008. Η Τουρκία αύξησε επίσης ελαφρά από 2,2% το 2007 σε 2,3% το 2008. Η Ιταλία αύξησε επίσης κατά 0,01%, δηλ από 1,7% το 2007 σε 1,8%. Η Νότιος Κορέα από 2,6% το 2007 σε 2,8% το 2008. Η Σαουδική Αραβία – που έχει το μεγαλύτερο ποσοστό ως προς το ΑΕΠ, το μείωσε από 9,2% το 2007, σε 8% το 2008.

Όσο για το 2009, οπότεν το ΔΝΤ διαπιστώνει τα πρώτα σημεία οικονομικής ανάκαμψης, οι περισσότερες χώρες έσπευσαν να διαθέσουν συμπληρωματικούς πόρους στην ‘σκληρή ισχύ’, δηλ. στις στρατιωτικές τους δαπάνες (Για το Ποσοστό Αμυντικών Δαπανών επί των Δαπανών Κεντρικής Κυβέρνησης, βλ. αντίστοιχο Πίνακα ενότητα Β.1.Γβ.5β). Συνεπώς, διαπιστώθηκε ότι καθόσον τα συναλλαγματικά αποθέματα τρίτων χωρών και τα διπλά αμερικανικά ελλείμματα αυξανόντουσαν, οι ΗΠΑ διατηρούσαν το ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών στο ΑΕΠ όχι μόνο σταθερό, αλλά και το αύξησαν συγκριτικά περισσότερο από ότι οι άλλοι εταίροι τους (για τα έτη 2008, 2009). Σημειωτέον ότι οι διαφορετικές απόλυτες τιμές του ΑΕΠ συνεπάγονται ότι οι ΗΠΑ ξόδεψαν περισσότερο από όλους σε στρατιωτικές δαπάνες (βλ. ενότητα Β.1.Γβ.5β).

Εξάλλου, από το 2008 οι ΗΠΑ διέθεσαν περισσότερους πόρους της χώρας σε κρατικά μέτρα στήριξης λόγω της κρίσης, που συμπεριλάμβαναν και μερικές φοροαπαλλαγές. Πράγματι στα τέλη του 2007, η κυβέρνηση Bush ενέκρινε ένα πακέτο μέτρων στήριξης ύψους \$ 168 εκ. συμπεριλαμβάνοντας φορο-ελαφρύνσεις για επιχειρήσεις και νοικοκυριά, που εφαρμόστηκαν το 2008.³⁵³

Το 2009, η κυβέρνηση Obama διέθεσε νέο πακέτο μέτρων στήριξης περίπου \$787 δις, που κατανεμήθηκαν ως εξής: \$ 299 δις σε νοικοκυριά (επιχορηγήσεις, φοροαπαλλαγές), \$ 137 δις σε επιχειρήσεις και \$351 δις σε τοπικές (ομοσπονδιακές) κυβερνήσεις. Περισσότερο συγκεκριμένα, αυτές οι ενέσεις ρευστότητας κατευθύνθηκαν προς φοροαπαλλαγές ύψους \$244 δις, \$217 δις για την κεντρική διοίκηση και τις τοπικές κυβερνήσεις, \$120 δις σε κοινωνικά μέτρα ανακούφισης

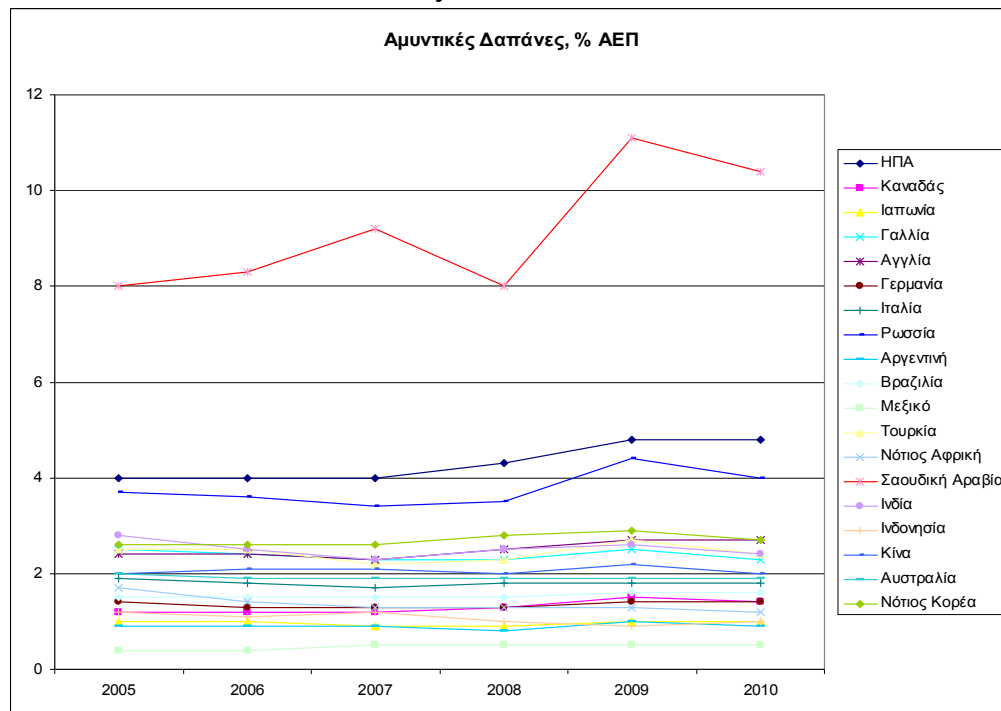
(από την κρίση) σε άτομα, \$101 δις σε υποδομές, \$59,5 δις σε προγράμματα εξοικονόμησης ενέργειας και \$45,5 δις σε δαπάνες ανθρώπινου κεφαλαίου (Baily, Martin-Neil (July 1, 2010), p.10-11).

Επομένως, προκύπτει εύλογα το ερώτημα ‘από πού ήρθαν’ οι πρόσθετοι πόροι για τις αμερικανικές στρατιωτικές δαπάνες, αν όχι από τις (πρόσθετες) πωλήσεις αξιών του αμερικανικού δημοσίου που αποτυπώνονται στα συναλλαγματικά αποθέματα των πλεονασματικών χωρών;

Επιπλέον, οι αμυντικές δαπάνες είναι μέρος των δημοσίων δαπανών του γενικού προϋπολογισμού του κράτους, όπως είναι και οι δαπάνες υγείας, έρευνας & τεχνολογίας, κ.ά. Ακόμη, ορισμένες εμπειρικές μελέτες τονίζουν ότι «τα δημοσιονομικά Ισοζύγια . . . συμπαρασύρουν τα Ισοζύγια Τρεχουσών Συναλλαγών πολύ περισσότερο από ότι πιστευότο στα παρελθόν» (Gagnon, J., 2011, p.1,6), αφού συνήθως υψηλότερες δημόσιες δαπάνες από αντίστοιχα έσοδα, επιφέρουν υψηλότερα ελλείμματα στα οποία οι (κεφαλαι) αγορές αναλογούν υψηλότερα επιτόκια δανεισμού, λόγω του αυξημένου ρίσκου. Άλλωστε από το β΄ μέρος είχε δειχθεί ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα σχετίζεται με το έλλειμμα ΙΣΤ μέσω της σχέσης: $(G-T) = (S-I) + (M-X)$ · όπου $(G-T)$ = δημοσιονομικό έλλειμμα , $M-X$ = έλλειμμα ΙΣΤ και $(S-I)$ = Αποταμιεύσεις μείον Επενδύσεις.

Επομένως, αφού οι αμυντικές δαπάνες όχι μόνον δεν έμειναν στο ίδιο επίπεδο αλλά αυξήθηκαν, ο μόνος τρόπος να βρεθούν επιπλέον οι οικονομικοί πόροι ήταν μέσω των πόρων και των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών (συν ότι οι δαπάνες πχ για έρευνα και τεχνολογία ως % του ΑΕΠ αυξήθηκαν κι αυτές για τις ΗΠΑ: από 2,72% το 2007 σε 2,82% το 2008), ενώ οι ΑΔΕ δεν σημειώνουν αξιόλογη μεταβολή). Καθώς, οι αμυντικές δαπάνες είναι μέρος των δημοσίων εξόδων, οι αντίστοιχοι δημόσιοι πόροι είναι οι πωλήσεις αξιών (ομολόγων, κ.ά) του αμερικανικού δημοσίου.

3. ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ως % επί του ΑΕΠ.

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators.

<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS/countries>

Για τον αντίστοιχο Πίνακα βλ. ενότητα Β.1.Γβ.5β.

4. ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ, σε \$ δις, τρέχουσας αξίας, στρογγυλοποιημένα ποσά.

	2005	2006	2007*	2008*	2009*	2010*	2011*
ΗΠΑ	113	243	221	310	159	236	228
Καναδάς	26	60	118	58	22	24	41
Ιαπωνία	3	-7	22	25	12	-1	-2
Γαλλία	85	72	98	67	35	34	43
Αγγλία	177	154	202	93	73	53	54
Γερμανία	46	57	81	8	26	47	40
Ιταλία	20	39	40	-9	17	10	33
Ρωσία	13	30	55	75	36	43	53
Αργεντινή	5	6	6	10	4	7	7
Βραζιλία	15	19	35	45	26	49	67
Μεξικό	22	20	31	27	16	20	19
Τουρκία	10	20	22	20	8	9	16
Νότιος Αφρική	7	-183	6	10	5	1	6
Σαουδική Αραβία	12	18	24	39	36	22	16
Ινδία	8	20	25	43	36	24	...
Ινδονησία	8	5	7	9	5	14	18
Κίνα	79	78	160	175	114	185	...
Αυστραλία	-36	26	41	47	27	31	...
Νότιος Κορέα	6	4	2	3	2	0	5

World Bank. (2010). World Development Indicators 2010,
<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/country>
* =World Bank (2011). Πρόσβαση 4/9/2012.
<http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD/countries>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ. Ορισμένοι ακαδημαϊκοί και άλλοι διαμορφωτές οικονομικής και διεθνούς πολιτικής είδαν στις παγκόσμιες ανισορροπίες μία βασική (ριζική) αιτία της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης. Το βασικό τους επιχείρημα σχετίζεται με τη συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων εκ μέρους της Κίνας και το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών της, ότι δηλ. τροφοδότησαν τις αγορές των ΗΠΑ με υπερβάλλουσα ρευστότητα. Επομένως, η ‘αόρατη χείρα’ των αγορών (κατά τον Άνταμ Σμιθ) δεν μπορούσε να εμποδίσει την ανεξέλεγκτη άνοδο των τιμών των ακινήτων και των σχετικών (χρηματιστηριακών) αξιών - στοιχείων ενεργητικού των τραπεζών – που οδήγησαν στην κρίση (των subprimes αρχικά). Άλλοι όμως, κατηγορούν την μακροπρόθεσμη νομισματική πολιτική της Fed, η/και την ανεπαρκή ρύθμιση κι εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Αλλά, ενώ η Κίνα αντίστροφα κατηγορεί την αμερικανική νομισματική πολιτική ως αφερέγγυα (π.χ. υποτίμηση του δολαρίου με έκδοση χαρτονομισμάτων), πυροδοτώντας την αντίστοιχη διαμάχη, διαφαίνεται μία άλλη διάσταση των ΙΤΣ και των παγκόσμιων ανισορροπιών των κεφαλαιακών ροών. Δηλαδή:

Εξαιτίας των ‘διπλών ελλειμμάτων’ των ΗΠΑ, ιδιαίτερα μετά την ύφεση του 2001, η συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων με αξίες του αμερικανικού δημοσίου (όπως ομόλογα) από τρίτες χώρες, επέτρεψαν στις ΗΠΑ να χρηματοδοτήσουν τις στρατιωτικές τους δαπάνες και συνεπώς, τις στρατιωτικές τους επιχειρήσεις (Ιράκ, Αφγανιστάν, κ.ά).

Το βασικό επιχείρημα για την παραπάνω πρόταση συνίσταται στο ότι οι ΗΠΑ αύξησαν μεν τις στρατιωτικές δαπάνες το 2008 και 2009, και μάλιστα σε ποσοστό μεγαλύτερο των εταίρων τους στον όμιλο G20 – ενώ στη διάρκεια της κρίσης έμειναν στο ίδιο επίπεδο- παρά τα ‘διπλά ελλείμματα’ και τις ζημίες της κρίσης, η οποία ξεκίνησε από το εσωτερικό των ΗΠΑ. Από την άλλη μεριά, οι ‘υπαίτιες’ παγκόσμιες ανισορροπίες υπάρχουν τουλάχιστον από τα μέσα της δεκαετίας 1990, τροφοδοτώντας το εσωτερικό των ΗΠΑ με περίσσεια ρευστότητα από το εξωτερικό.

Από την παραπάνω ρευστότητα, το μέρος εκείνο που οφείλεται σε συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων, προήλθε ως επί το πλείστον από την πώληση ομολόγων του αμερικανικού Δημοσίου. Καθόσον, το αμερικανικό Δημόσιο

χρηματοδοτεί τις αμυντικές δαπάνες, γίνεται κατανοητό ότι, πόροι από την πώληση αμερικανικών κρατικών ομολόγων διοχετεύτηκαν σε στρατιωτικές δαπάνες. Ωστόσο, δεν μπορεί να υποστηρίξει κάποιος απόλυτα, ότι οι αμυντικές δαπάνες χρηματοδοτήθηκαν από την πώληση αμερικανικών κρατικών ομολόγων, αλλά ότι τουλάχιστον, μεταξύ άλλων χρήσεων των πρόσθετων πόρων που προέκυψαν κατ' αυτόν τον τρόπο, η χρήση για στρατιωτικούς σκοπούς ήταν μία από αυτές.

Παρόλα αυτά, οι αμερικανικές στρατιωτικές δαπάνες είναι στο στόχαστρο περικοπών, όπως μαρτυρεί ο *The Economist* (2011, February 12th, Vol. 398, No 8720, p. 45) καθόσον «\$700 δις είναι ένα πολύ μεγάλο ποσό (και για τις ΗΠΑ) . . . τον προηγούμενο χρόνο οι αμερικανικές αμυντικές δαπάνες υπερέβησαν τον αντίστοιχο μέσο όρο του ψυχρού πολέμου κατά 50% (προσαρμοσμένο ποσοστό συνυπολογίζοντας τον πληθωρισμό), ενώ τα τελευταία 10 χρόνια, αυξήθηκαν κατά 67% σε πραγματικούς όρους». Τα προαναφερόμενα ποσά ενισχύουν τους συλλογισμούς του κειμένου.

Το παραπάνω συμπέρασμα - ότι δηλ. οι παγκόσμιες ανισορροπίες , ιδιαίτερα εκείνες μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας είναι προς όφελος της σκληρής ισχύος των ΗΠΑ, έρχεται σε φαινομενική μόνο, αντίφαση με το συμπέρασμα του προηγούμενου, β' μέρους της διατριβής : Ότι δηλ., οι ανισορροπίες εξυπηρετούν τις ανατρεπτικές δυνάμεις που εκτιμούν, ότι δύνανται να ωφεληθούν από μία νέα ανακατανομή ισχύος, κι επομένως έχουν λόγο να τις επιδιώκουν. Αντίθετα στο παρόν γ' μέρος φαίνεται ότι οι παγκόσμιες ανισορροπίες εξυπηρετούν τις ΗΠΑ. Η διαφορά οφείλεται ότι, στο β' μέρος η θεώρηση ήταν οικονομική, ενώ στο γ' συνεξετάσθηκε η παράμετρος της 'σκληρής ισχύος'.

Έτσι, με μία ως επί το πλείστον οικονομική θεώρηση ή έστω γεωοικονομική, η άνοδος της Κίνας φαίνεται να δικαιολογεί ρεαλιστικές ανησυχίες ενός (γενικότερα) επικείμενου ανταγωνισμού. Αντίθετα, φωτίζοντας την πηγή των ανεξάντλητων πόρων των αμερικανικών στρατιωτικών δαπανών, οι ανησυχίες ενός σινο-αμερικανικού ευρύτερου ανταγωνισμού μετριάζονται, επειδή οι παγκόσμιες ανισορροπίες δημιουργούν τη βάση πάνω στην οποία θεμελιώνεται η συμπληρωματικότητα των συμφερόντων ΗΠΑ - Κίνας .

B. ΣΥΝΘΕΤΗ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ ΗΠΑ- ΚΙΝΑΣ.

«Η Κίνα ξεπέρασε την Ιαπωνία σε οικονομικές επιδόσεις το 2010 και αναδείχθηκε στη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία μετά τις ΗΠΑ . . . Είναι το μεγαλύτερο γεωπολιτικό γεγονός της (πρόσφατης) Μεγάλης Ύφεσης . . . Ακόμη κι αν τα επίπεδα του ΑΕΠ των ΗΠΑ- Κίνας τείνουν να συγκλίνουν, μια μεγάλη απόσταση τις χωρίζει στο κατά κεφαλήν εισόδημα, την θεσμική και χρηματο-οικονομική ανάπτυξη», είναι τα λόγια που συνοψίζουν τις απόψεις ότι η Κίνα δεν αποτελεί απειλή για τις ΗΠΑ.³⁵⁴

Πράγματι, εξετάζοντας μόνο τον οικονομικό τομέα, η σχέση ΗΠΑ – Κίνας προβάλλει ως ανταγωνιστική, στηριζόμενη σε φαινόμενα όπως η αμφισβήτηση του δολαρίου και η χειραγώγηση του γιουάν, το εμπορικό Ισοζύγιο των δύο χωρών, η διείσδυση των κινεζικών επενδύσεων ακόμη και στην Λατινική Αμερική, κ.ά.

Επίσης, κάποιος, ξεκινώντας από ένα ρεαλιστικό paradigm, μπορεί να αξιολογεί τις σχέσεις των δύο χωρών ως ανταγωνιστική (οικονομική) αναμέτρηση. Όταν όμως προσθέσει τα trade-off, όπως π.χ. μεταξύ παραχώρησης πλεονεκτήματος των ΗΠΑ στο θέμα των συναλλαγματικών ισοτιμιών (αίτημα για ανατίμηση του γιουάν) έναντι πλεονεκτήματος σκληρής ισχύος – δηλ. υπερψήφιση από την Κίνα των κυρώσεων ενάντια στο Ιράν - αρχίζει να βλέπει μια συμπληρωματικότητα συμφερόντων και αντίστοιχη συμπεριφορά, δηλ. μια ‘συνεργασία’ σύνθετης αλληλεξάρτησης (Keohane & Nye). Στο συγκεκριμένο φαινόμενο η θεωρία τους επιβεβαιώνεται.

Άλλωστε και ο Mearsheimer , στο συνέδριο του ΙΔΙΣ, (19/5/2010 Αθήνα, Μέγαρο Μουσικής), είπε ότι η Κίνα (ενδέχεται) να γίνει επιθετική έναντι των ΗΠΑ *αν κι εφόσον* νομίζει (προϋποθέτοντας) ότι οι ΗΠΑ λειτουργούν και χαράσσουν την εξωτερική τους πολιτική με επιθετική συμπεριφορά και αντίστοιχες αντιλήψεις. Σ’ αυτό διαφοροποιείται από τις θέσεις του στο βιβλίο ‘Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων’ (2007), όπου τα κράτη επιθυμούν (a priori) τη μεγιστοποίηση της ισχύος των για την εξασφάλιση της επιβίωσης. Η νέα του τοποθέτηση (προφορική) παραπέμπει στο ‘Χομπσεσιανό’ (του Hobbs) paradigm του κονστρουκτιβισμού (έναντι του Καντιανού, ή /και του Γκροτιανού : Wendt A., 1999). Στην περίπτωση αυτή πρόκειται ουσιαστικά για ταυτολογία, αλλά ο ρεαλισμός τοποθετείται ως μία θεωρητική υποπερίπτωση του κονστρουκτιβισμού. Ωστόσο σε γραπτή μορφή, η άποψη του Mearsheimer βρίσκεται σε κείμενο του Walt, St. (2007, σ. 48) «τα κράτη δεν αντιδρούν μόνο στη φυσική δύναμη που κατέχουν οι ΗΠΑ ή στις πολιτικές που επιδιώκουν, αλλά επίσης στους τρόπους με τους οποίους περιγράφεται

και γίνεται κατανοητή η δύναμη των ΗΠΑ και στη σημασία που αποδίδεται στη χρησιμοποίηση αυτής της δύναμης».

Πράγματι, οι αμερικανικές πιέσεις επί της χειραγώγησης του κινέζικου γιουάν, μετριάσθηκαν, μετά την ψήφιση από τη μεριά της Κίνας των κυρώσεων κατά του Ιράν για το πυρηνικό πρόγραμμά του (Μάιος 2010), σύμφωνα με την αμερικανική επιδίωξη. Το παραπάνω ανάγεται στις 12/4/2010, στην Ουάσινγκτον, κατά την διεθνή συνάντηση κορυφής για την αποτροπή διάδοσης των πυρηνικών όπλων, με την παρουσία του προέδρου της Κίνας Hu Jintao.³⁵⁵

Πράγματι, από τον Σεπτέμβρη 2009 (οπότε είχε εντοπιστεί το εκτεταμένο πρόγραμμα ανάπτυξης πυρηνικής ενέργειας του Ιράν), οι ΗΠΑ δεν μπορούσαν να πετύχουν την ψήφιση κυρώσεων κατά του Ιράν λόγω των αντιδράσεων Ρωσίας και Κίνας- πράγμα που ισοδυναμούσε με veto, ως μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.³⁵⁶

Δηλαδή, επρόκειτο για την για quid pro quo αναβολή του αμερικανού υπουργού οικονομικών να καταγγείλει την Κίνα (στο ΔΝΤ, άρθρο IV) για χειραγώγηση του νομίσματός της που είχε ‘προσδεθεί’ στο δολάριο από τον Ιούλιο 2008, έναντι της ψήφισης των κυρώσεων. Αργότερα, το ίδιο έτος, παραμονές συνόδου των G20, Ιούνιο 2010 στο Τορόντο, η Κίνα επέτρεψε την διακύμανση του νομίσματός της που υπέστη ανατίμηση, μικρότερη όμως από την επιθυμητή των αμερικανών οικονομολόγων. Σημειωτέον ότι και από πλευράς εμπορικής πολιτικής, η Κίνα είχε δεχθεί αμερικανικές κι ευρωπαϊκές καταγγελίες για τιμολόγηση των εξαγωγών της κάτω του κόστους, στον Μηχανισμό Διαιτησίας του ΠΟΕ. Ακόμη και τον Οκτώβριο 2011, ο Fred Bergsten, ενώπιον του Κογκρέσσου διατυπώνει ότι «η Κίνα εξακολουθεί ν’ αγοράζει \$1 δις ή \$ 2 δις ημερησίως, για να διατηρεί την αξία του νομίσματός της κάτω από τα επίπεδα ισορροπίας» (Bergsten, F., October 20, 2011, p.2.). Δεν είναι όμως το μόνο γεγονός που οδηγεί στο paradigm της σύνθετης αλληλεξάρτησης και trade –off μεταξύ ΗΠΑ – Κίνας:

Η επίσκεψη του Κινέζου προέδρου (Hu Jintao) στις ΗΠΑ (Ιανουάριος 2011) συνοδεύτηκε με εμπορική συμφωνία αγοράς από την Κίνα περίπου 200 αμερικανικών αεροσκαφών beoing, καθιστώντας έτσι την Κίνα την δεύτερη μεγαλύτερη αγορά αεροσκαφών.³⁵⁷ Κι αυτό, τη στιγμή που η Κίνα προέβη σε δοκιμές του μαχητικού αεροσκάφους J-20 (που διαφεύγει των radar), προκαλώντας ανησυχία σε στρατιωτικούς κύκλους των ΗΠΑ.³⁵⁸ Κι όχι μόνο.

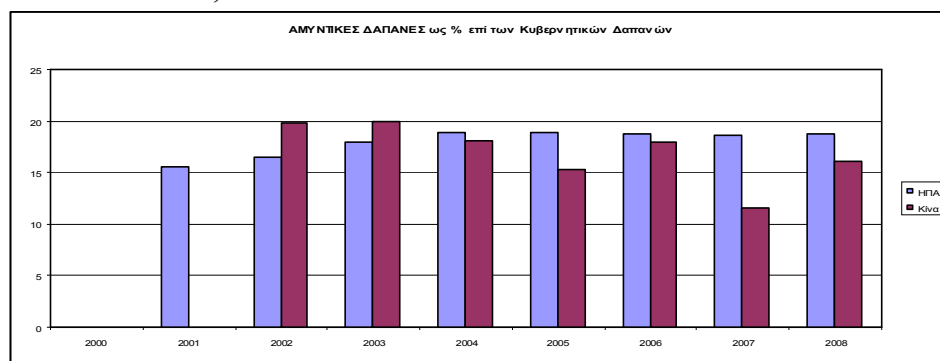
Επίσης, η Κίνα προσφέρθηκε το 2010, ν' αγοράσει κρατικά ομόλογα της ΕΕ, στηρίζοντας έτσι το ευρώ από τις κρίσεις δημοσίου χρέους στην ευρωζώνη.³⁵⁹ Σημειωτέον, ότι η ευρωπαϊκή αγορά ενδιαφέρει πρωτίστως τις ΗΠΑ, ως περιοχή προορισμού των εξαγωγών τους, όπως επιβεβαιώνουν οι Πίνακες Β (στο τέλος). Παράλληλα, η ΕΕ είχε πείσει την Κίνα για ανατίμηση του νομίσματός της, στα πλαίσια των συνόδων του G20 (βλ στα παραρτήματα για τις συνόδους των G20).

Δηλαδή, η Κίνα με τις εμπορικές κρατικές παραγγελίες στις ΗΠΑ και την αγορά κρατικών ομολόγων της ΕΕ στα συναλλαγματικά της αποθέματα, επιτυγχάνει την απόσβεση των πιέσεων επί του νομίσματος (Π. Ρουμελιώτης, 10/2/2011, διάλεξη, ΙΔΙΣ). Ας θυμηθούμε ότι η Κίνα στηρίζει το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών των ΗΠΑ αγοράζοντας ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου.

Επίσης, η Κίνα αυξάνει τους εξοπλισμούς της, μερικοί των οποίων είναι ιδιαίτερα εξελιγμένοι τεχνολογικά. Μάλιστα ο Kennedy, P. (2010, August), αναρωτιέται για την σκοπιμότητα των ιδιαίτερα εξελιγμένων αμυντικών τεχνολογιών – και δαπανηρών συνάμα – με τις οποίες εξοπλίζεται η Κίνα, όπως επίσης εκτεταμένα και το *The Economist* (December 4th 2010, εκθέτοντας παράλληλα και την άποψη εχθρικής/επιθετικής προς τις ΗΠΑ, τοποθέτησης της Κίνας).³⁶⁰

Πράγματι, οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ-Κίνας εξελίχτηκαν όπως στους παρακάτω Πίνακες, όπου η αύξηση των κινεζικών αμυντικών δαπανών από τον κρατικό προϋπολογισμό (πριν την εκδήλωση της κρίσης που θα προκαλούσε συρρίκνωση δημόσιων εισόδων και ύφεση), δεν συνεπάγεται απαραίτητα τις ρεαλιστικές ανησυχίες των ΗΠΑ, αλλά των γειτονικών δυνάμεων της Κίνας στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού:

ΠΟΣΟΣΤΟ των ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ επί των Δαπανών ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ,

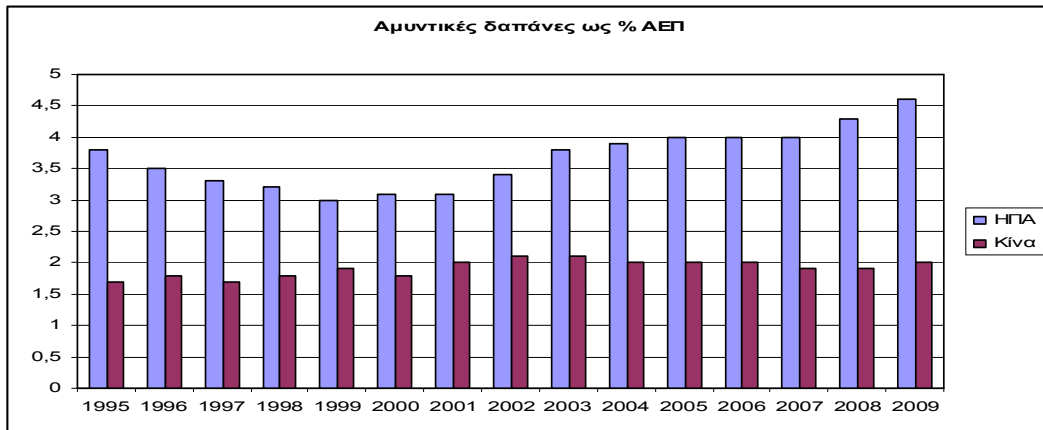

Πηγή: World Bank. (2010). World Development Indicators 2010. Αρχική πηγή : SIPRI.

<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.ZS/countries> .

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: για την περίοδο 1995 - 1999, ούτε οι ΗΠΑ ούτε η Κίνα έχουν δώσει στοιχεία στην Παγκόσμια Τράπεζα.

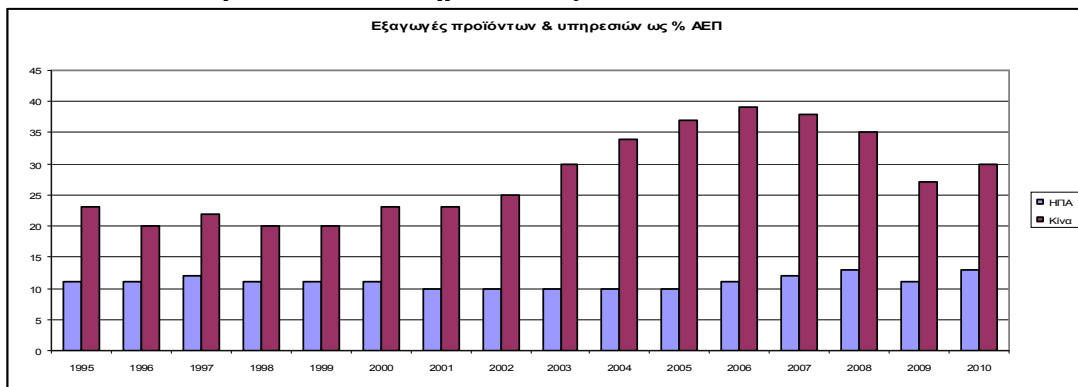
Ενώ,
ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ως % επί του ΑΕΠ.

Πηγή: World Bank. (2010, 2011). World Development Indicators 2010. Αρχική πηγή : SIPRI
<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS/countries?page=1>

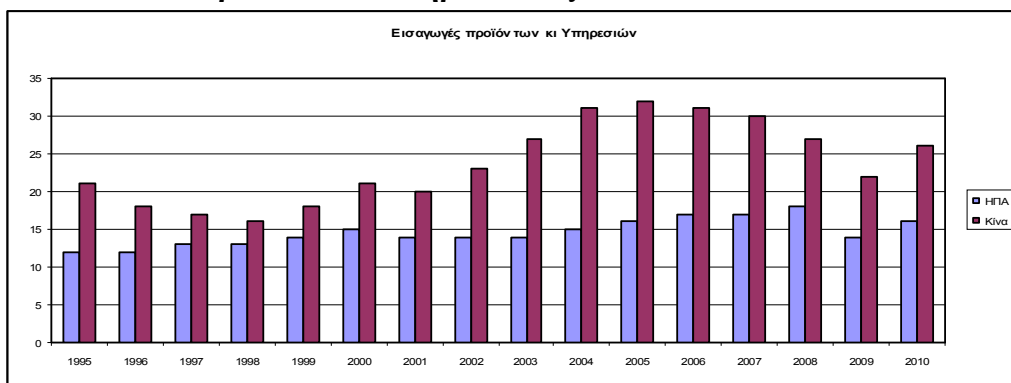
Όμως, ως προς τις εμπορικές επιδόσεις της Κίνας ως προς τις ΗΠΑ και τις εθνικές αποταμιεύσεις, οι αμερικανικές ανησυχίες είναι δικαιολογημένες από τους παρακάτω πίνακες:

ΕΞΑΓΩΓΕΣ προϊόντων κι υπηρεσιών ως % επί του ΑΕΠ:

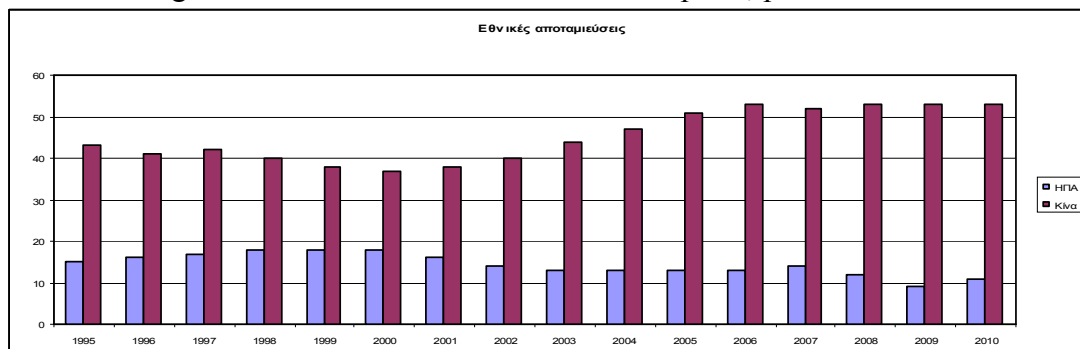
Πηγή: World Bank. (2010, 2011). World Development Indicators 2010.
<http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS/countries>

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ προϊόντων κι υπηρεσιών ως % επί του ΑΕΠ:

Πηγή: World Bank. (2010, 2011). World Development Indicators 2010
<http://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS/countries>

ΕΘΝΙΚΕΣ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΙΣ (ακαθάριστες) ως % επί του ΑΕΠ Gross savings are calculated as gross national income less total consumption, plus net transfers.

Πηγή: World Bank. (2010,2011). World Development Indicators 2010.
<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNS.ICTR.ZS/countries>

Γ. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΙ ΑΜΥΝΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ:ΝΑΤΟ

Η χρηματοπιστωτική κρίση 2007/8 πυροδότησε μια διεθνή θεωρητική διαμάχη σχετικά με την ανάγκη μείωσης ή όχι, των στρατιωτικών δαπανών.

Χαρακτηριστικά, ο Γεν. Γραμματέας του ΝΑΤΟ, το 2010, ανησυχούσε ιδιαίτερα ως προς την ικανότητα των Ευρωπαίων εταίρων ν' ανταποκριθούν στις στρατιωτικές δαπάνες τους για την ασφάλεια στην Ευρώπη και ότι κάτι τέτοιο θα ήταν 'δυσάρεστο' για τις διατλαντικές σχέσεις (ΗΠΑ- ΕΕ). Το βασικό επιχείρημα στρεφόταν γύρω από τον άξονα, ότι η εθνική ασφάλεια είναι προϋπόθεση της ανάπτυξης.³⁶¹

Αντίθετα, στις ΗΠΑ, το αντίστροφο επιχείρημα ότι, 'η ανάπτυξη είναι προϋπόθεση της εθνικής ασφάλειας',³⁶² απέκτησε την ανάλογη βαρύτητα (και δεδομένων των οικονομικών προβλημάτων λόγω της κρίσης), έτσι ώστε να μειωθεί ελαφρά το μερίδιο των αμερικανικών αμυντικών δαπανών στον κρατικό προϋπολογισμό, σύμφωνα με τους δείκτες της ΠΤ, από 18,6% σε 17,9% το 2009.³⁶³

Χαρακτηριστικά, τον Απρίλιο 2011, νέα στοιχεία (του SIPRI) έδειξαν ότι οι στρατιωτικές δαπάνες των κρατών για το 2010 συνέχισαν ν' αυξάνουν, όμως με μικρότερο ρυθμό από ότι τα παλαιότερα χρόνια. Κατ' εξαίρεση, οι χώρες της ΕΕ μείωσαν τις στρατιωτικές τους δαπάνες κατά περίπου 2,8% (σε πραγματικούς όρους), λόγω των επιπτώσεων της κρίσης στην Ευρώπη. Ιδιαίτερα από το 2001(μέχρι 2010), οι χώρες της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης που ανήκουν στην ΕΕ και στο ΝΑΤΟ -

και συγκρινόμενες με το σύνολο παγκοσμίως των στρατιωτικών δαπανών - αύξησαν τις στρατιωτικές τους δαπάνες μόλις κατά 4,1%, έναντι 50%.³⁶⁴

Ενώ για πολύ πιο πριν έχουμε τα παρακάτω στοιχεία ,

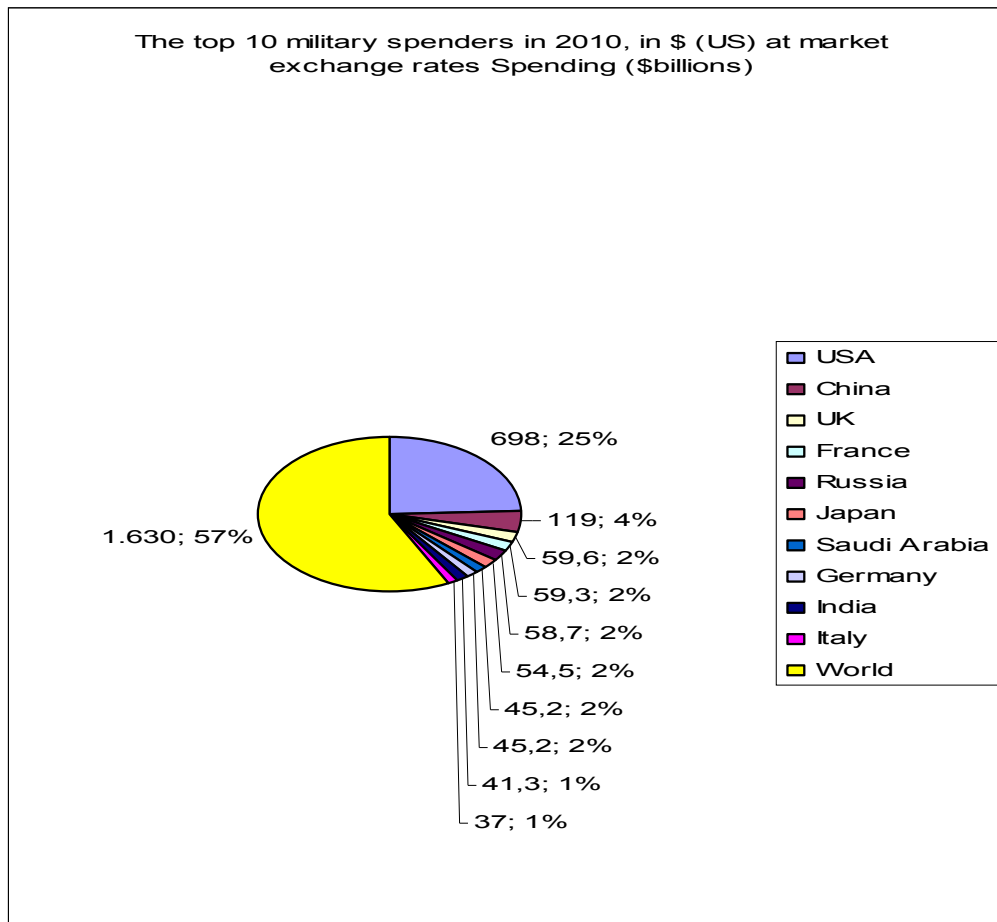
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ, 1989 -1998, σε σταθερές τιμές συναλλάγματος του 1995.

	1989-1998
ΗΠΑ	-32,6
Καναδάς	-36,2
Ιαπωνία	8,2
Γαλλία	-11,7
Αγγλία	-24,2
Γερμανία	-27,8
Ιταλία	-0,2
Ρωσία	-95,3
Αργεντινή	...
Βραζιλία	42,4
Μεξικό	...
Τουρκία	74
Νότιος Αφρική	...
Σαουδική Αραβία	15
Ινδία	26,9
Ινδονησία	...
Κίνα	70,7
Αυστραλία	13,4
Νότιος Κορέα	33,7

Πηγή: SIPRI. Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη. Ετήσια έκθεση του 1998. Στοκχόλμη. Παρατίθεται σε Fergusson, N. (2009). Το Πλέγμα του Πλούτου : Το Χρήμα και η Εξουσία στον Κόσμο. (μτφ. Τσίτσα, Ε.). Σελ.641. Αθήνα: Ιωλκός. (α΄ έκδοση του πρωτοτύπου 'Cash Nexus', 2001)

Ωστόσο, για τις 10 μεγαλύτερες καταναλώτριες χώρες αμυντικών δαπανών τα στοιχεία του 2010 έχουν ως εξής:

Stocholm International Peace Research Institute. (11/4/2011). ‘Background paper on SIPRI military expenditure data, 2010’.

<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/factsheet2010>

(βλ. τον αντίστοιχο Πίνακα στη σ. 149).

Αλλά, οι Αγγλία και Γαλλία, κατέληξαν σε αμυντική συνεργασία για στρατιωτικές επιχειρήσεις (Νοέμβριος 2010) που τους επιτρέπει την εξοικονόμηση πόρων.³⁶⁵

Πρακτικά, χάρη σε αυτή τη συνεργασία, οι δύο ευρωπαϊκές δυνάμεις επενέβησαν πρώτες στον εμφύλιο της Λιβύης, ακολουθούμενες αργότερα από το NATO (B. Αφρική, Μάρτιος 2011).

Ταυτόχρονα στο NATO (2010, Λισσαβόνα) οι ευρώ-ατλαντικοί σύμμαχοι κατέληξαν σε συμφωνία λόγω της κρίσης για: 1) μείωση του στρατιωτικού προσωπικού κατά $\frac{1}{3}$, 2) μείωση των αντιπροσωπειών του NATO, 3) μείωση των Στρατιωτικών Διευθύνσεων (Αρχηγεία) από 11 σε 7.³⁶⁶

Εξάλλου, οι σχέσεις NATO – Ρωσίας παραμένουν τυπικά όπως και πριν την κρίση (η Ρωσία θα ήθελε περισσότερη ισότιμη μεταχείριση, όπως επισημαίνει ο Sherr, J).³⁶⁷

Ωστόσο, η επέμβαση της Ρωσίας στην Γεωργία το 2008, οριοθέτησε τους συσχετισμούς ισχύος στην ‘γειτονιά’ της Ρωσίας. Ούτε φαίνονται ανάλογες

προοπτικές για περαιτέρω διεύρυνση του NATO (η τελευταία αφορούσε την προσχώρηση της Αλβανίας και Κροατίας στο NATO το 2009, ανεβάζοντας έτσι, τα μέλη σε 28.³⁶⁸ Όμως, η ‘τρύπα των Βαλκανίων’ (Σερβία) παραμένει, διότι ενώ η πρώην Ανατολική Ευρώπη έχει προσαρτηθεί στο NATO, δεν συμβαίνει το ίδιο με όλες τις χώρες των Βαλκανίων· ενώ αντίθετα, η ένταξή τους στην ΕΕ έχει προωθηθεί, κατά το μάλλον ή ήττον.

Παράλληλα στο ιδεολογικό πεδίο, το NATO δεν θεωρεί ότι η ‘απειλή’ κατά των συμμάχων προέρχεται από τη Ρωσία (όπως παλαιότερα η κομμουνιστική απειλή) αλλά από την εμβέλεια βαλλιστικών πυραύλων έξωθεν της Ευρώπης (π.χ. Ιράν) και από κινδύνους ασφαλείας του κυβερνοχώρου.³⁶⁹ Όμως, οι βαλλιστικοί πύραυλοι είναι δυνατόν να αφορούν πυρηνικούς, βιολογικούς ή/και χημικούς κινδύνους. Ωστόσο, το ζήτημα των βαλλιστικών πυραύλων στο NATO, είχε ξεκινήσει από το Strategic Concept του 1999 και τις δράσεις του προαναφερόμενου Οργανισμού από το 2000 και εξής.³⁷⁰ Επίσης, η συνεργασία NATO – ΕΕ αφορά όχι μόνο θέματα άμυνας, αλλά γενικότερα ‘ασφάλειας’ (όπως η ασφάλεια ενεργειακού ανεφοδιασμού-energy security) και διαχείρισης κρίσεων.³⁷¹

Αξιοσημείωτο είναι ωστόσο, τόσο η συνεργασία NATO – ΚΙΝΑΣ στην καταπολέμηση της πειρατείας (σύνθετη αλληλεξάρτηση ΗΠΑ – Κίνας), αλλά και της Ιαπωνίας με το NATO, κατόπιν Ιαπωνικής πρωτοβουλίας προκειμένου η Ιαπωνία ν’ αντιμετωπίσει ‘νέες απειλές’, όπως η άνοδος της Κινεζικής ισχύος.³⁷²

Δ. ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ .

Στο β’ μέρος της διατριβής (μέσω της εξέτασης των επιπτώσεων της κρίσης και του ΔΣΟΠ στην σχετική ισχύ των G20), παρουσιάστηκαν οι επιδόσεις των συστημικά ισχυρών (συνολικά/παγκοσμίως). Στην παρούσα ενότητα, ο διερευνητικός φακός θα επιχειρήσει να φωτίσει τις ουσιαστικότερες γεωπολιτικές επιπτώσεις της πρόσφατης κρίσης μέσα στις μεγάλες γεωγραφικές περιφέρειες και τις αντίστοιχες ανισορροπίες. Επίσης, ακροθιγώς, θα κοιτάξει στις περιφερειακές νομισματικές ολοκληρώσεις (κρατών), αν ανταποκρίθηκαν στις προκλήσεις της κρίσης (καλύτερη διαχείριση, μέτρα στήριξης κ.ά). Ας σημειωθεί ότι η άνοδος των τιμών των τροφίμων και του πετρελαίου, ως μία από τις συνέπειες της κρίσης, ενέτειναν τις δυσκολίες εξόδου από την κρίση για όλους και εμβάθυναν τις οικονομικές ανισότητες. Συγκεκριμένα, η ΠΤ αναφέρει άνοδο 36% των τιμών των τροφίμων ακόμη και το 2011 σε σχέση με το 2010.³⁷³

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ.

Ωστόσο, ο ΟΟΣΑ ενημερώνει ότι η επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια (ODA) των μελών του προς τις αναπτυσσόμενες χώρες ανήλθε το 2010 κατά 6,5% περισσότερο από το επίπεδο του 2009, δηλ. στο υψηλότερο επίπεδο μετά το 1992, ξεπερνώντας τα επίπεδα του 2005 (οπότε και η σύνοδος των G8 στο Gleneagles είχε δεσμευτεί στην αύξηση της οικονομικής βοήθειας).³⁷⁴ Το 2010, οι μεγαλύτεροι (σε όγκο) δωρητές βοήθειας ήσαν πρώτα οι ΗΠΑ, μετά: η Αγγλία, η Γαλλία, η Γερμανία, και η Ιαπωνία. Οι Δανία, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, και Σουηδία υπερέβησαν τους στόχους του ΟΗΕ για την προσφορά ODA (ibid, σ. 15). Σε πραγματικούς όρους, οι περισσότερες αυξήσεις αφορούν τις: Αυστραλία, Βέλγιο, Καναδά, Ιαπωνία, Κορέα, Πορτογαλία, και Αγγλία. Η Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Σλοβενία, Ισλανδία, ήσαν μεταξύ των χωρών που μείωσαν το ποσοστό της προσφερόμενης βοήθειάς τους, λόγω των εσωτερικών δημοσιονομικών προβλημάτων (ibid, σ. 16). Η διμερής βοήθεια προς την Αφρική έφθασε τα \$ 29,3 δις, εκ των οποίων τα 26,5 δις προς την Υποσαχάρια Αφρική (ibid, σ. 15).

Δ.1. Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης στην ‘Καρδιά της Γής’. ΑΣΙΑ.

Ο χαρακτηρισμός ‘Καρδιά της Γης’ αποδόθηκε στην Ευρασία περιλαμβάνοντας την Ανατολική Ευρώπη και την Κεντρική Ασία · περίπου δηλ. την ηπειρωτική κυριαρχία και περιοχή επιρροής της πρώην ΕΣΣΔ.

Ο θεμελιωτής της παραπάνω έννοιας, ο Μάκιντερ (αρχές 20^{ου}), της απέδωσε πρωταρχική γεωπολιτική σημασία την οποία διατηρεί μέχρι σήμερα. Όμως, ενώ αποτελούσε τον ύψιστο γεωπολιτικό στόχο των ΗΠΑ, ο σκοπός της ανάσχεσης της σοβιετικής επέκτασης από τις ΗΠΑ, μετατόπισε τη σπουδαιότητα του γεωστρατηγικού στόχου από την ίδια την ‘καρδιά της γης’ στην περίμετρό της, όπως μαρτυρεί η θεωρία του Spykman (μεταπολεμικά), και του Brejinsky αργότερα. Ενδιάμεσα των Spykman και Brejinsky, η προσέγγιση του Kennan (περίπου κατά τη διάρκεια του ‘Ψυχρού Πολέμου’) –χωρίς να αρνείται τη σημασία της- απομακρυνόταν από την απόλυτη σπουδαιότητα της ‘καρδιά της γης’ υπέρ της αυξανόμενης σημασίας των βιομηχανικών οικονομικών κέντρων. Ακόμη, η (μεταγενέστερη του Brejinsky) προσέγγιση του Mearsheimer, απομακρύνθηκε από

την καθοριστική σημασία που απέδιδαν οι ΗΠΑ στην περίμετρο της Ευρασίας, υπέρ της αυτάρκειας του Δυτικού ημισφαιρίου ως τη συμφερότερη λύση για τη σύγχρονη ηγεμονία των ΗΠΑ (αφού θα είχαν εξασφαλίσει τα ευρύτερα διεθνή συμφέροντά τους). Όμως οι παρακάτω παράγοντες

1. Η εξάλειψη της ιδεολογικής σοβιετικής απειλής,
2. το μέγεθος της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης, η αύξηση των τιμών πετρελαίου το 2008 και 2010-11, οι στρατιωτικές επεμβάσεις κι αναταραχές στη πετρελαιοπαραγωγό περιοχή της περιμέτρου της Ευρασίας που καλύπτει η Μέση Ανατολή μέχρι το Ιράν από την αυγή της τρίτης χιλιετίας,
3. τα πλούσια ενεργειακά κοιτάσματα στα Αρκτικά Ρωσικά θαλάσσια ύδατα που απεκάλυψε το λιώσιμο των πάγων, οι πηγές ενεργειακού πλούτου στην περιοχή του Καυκάσου
4. οι –υπό κατασκευή– ενεργειακοί αγωγοί που θα συνδέουν τους ενεργειακούς πόρους της Κασπίας με την Ευρώπη
5. Η ενδυνάμωση της ενεργοβόρου οικονομίας της Κίνας και η ανάδυσή της ως ενός νέου ‘παίκτη’ στη περιοχή της Κεντρικής κι Ανατολικής Ασίας,

παραπέμπουν: Αφενός στην εγκατάλειψη κάθε ιδεολογικού ανταγωνισμού που αφορά την ‘Καρδιά της Γης’ και την επιστροφή σε καθαρά γεωπολιτικούς όρους. Αφετέρου, την αποκατάσταση της σημασίας ‘Καρδιά της Γης’ για τις ΗΠΑ, όπως την είδε ο Μάκιντερ.

Ήδη το 2010, η περιοχή της Ασίας, με μέσο προβλεπόμενο ρυθμό ανάπτυξης περίπου 7% ηγείτο της παγκόσμιας ανάκαμψης με μόνο κίνδυνο την πιθανή ‘υπερθέρμανση’ των οικονομιών της από την εισροή ξένων κεφαλαίων/επενδύσεων.³⁷⁵ Σύμφωνα με το Regional Economic Outlook (ΔΝΤ, Οκτώβριος 2010) ο εκτιμώμενος ρυθμός ανάπτυξης για το 2010 της Κίνας ανήρχετο στο 10,5%, της Ινδίας στο 9,7%, της Ινδονησίας στο 6%, της Ιαπωνίας στο 2,8%.³⁷⁶ Εκεί βρίσκονται η δεύτερη και η τρίτη μεγαλύτερες σύγχρονες οικονομίες Κίνα, Ιαπωνία³⁷⁷, αλλά και άλλες αναδυόμενες δυνάμεις-εταίροι των BRIC και των G20.

Έτσι, μία σημαντική επίπτωση της κρίσης είναι ότι στην Ασία γειτνιάζουν πλέον:

- 1) η δεύτερη και η τρίτη μεγαλύτερες σύγχρονες οικονομίες (Κίνα και Ιαπωνία) - τουλάχιστον μέχρι τις φυσικές καταστροφές που υπέστη η Ιαπωνία τον Μάρτιο 2011,³⁷⁸
- 2) οι τρεις από τις τέσσερις χώρες που απαρτίζουν την ομάδα BRIC (Ρωσία, Κίνα, Ινδία),

3) αλλά και ότι γειτονεύουν με άλλες αναδύομενες δυνάμεις, εταίρους στην άτυπη διακυβέρνηση των G20 (όπως η Ινδονησία και η Αυστραλία, εκ των οποίων η τελευταία συγγενεύει πολιτισμικά με την Δύση, σε μεγαλύτερο βαθμό από άλλες της ΝΑ. και Α. Ασίας).

Από τις παραπάνω χώρες, η επίσης, φιλοδυτική σύγχρονη Ιαπωνία έχει ιστορικές αντιπαλότητες με την Κίνα, η οποία με τη σειρά της βρίσκεται σε διασυνοριακές αμφισβητήσεις με την Ινδία. Έτσι, εκτιμώντας πρόσθετα ότι η Κίνα συμπεριφέρεται ως να διεκδικεί την τοπική ηγεμονία (βλ. παρακάτω), *η περιοχή της Ασίας εμφανίζεται ως ένα πολυπολικό περιφερειακό σύστημα κρατών (ασταθές).*

Έτσι, δεδομένου ότι η Κίνα ξεπέρασε σε δυναμισμό την Ιαπωνία (ήδη, πριν τις φυσικές καταστροφές της Ιαπωνίας, τέλη Μαρτίου 2011), οι ανησυχίες του ρεαλιστικού paradigm συμπεριφοράς βρίσκουν έδαφος, όταν οι χώρες αυτές προσβλέπουν στις πιθανές εξελίξεις μέσα στην περιοχή τους δηλ. Ασία – Ειρηνικός, (προπαντός αν προσθέσουμε τη διάσταση των πυρηνικών όπλων).

Για παράδειγμα, η Ινδία, όπως το Πακιστάν και το Ισραήλ, δεν έχουν υπογράψει (όπως άλλες 189 χώρες) τη Συνθήκη για τη μη-διάδοση των πυρηνικών εξοπλισμών (TNP, 1968 · άρχισε να ισχύει από 1970) που αναγνωρίζει ως μόνες πυρηνικές δυνάμεις τις ΗΠΑ, Ρωσία, Αγγλία, Γαλλία και Κίνα. Η Β. Κορέα, είχε εξέλθει από την TNP, ενώ το Ιράν που την είχε υπογράψει κατηγορήθηκε (2009) ότι προσανατολίζει τη πυρηνική του ενέργεια σε στρατιωτικούς σκοπούς. Αντίθετα όμως, για την Ινδία δεν δημιουργείται ζήτημα όταν εισάγει πυρηνική ενέργεια για ενεργειακούς σκοπούς · καθότι της επιτρέπεται.³⁷⁹ Επίσης, η Ινδία ανήκει στις πέντε μεγαλύτερες εισαγωγείς χώρες συμβατικών όπλων της πενταετίας 2005-09, μαζί με τις Κίνα, Νότιο Κορέα, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, και Ελλάδα (!) («Στις ΗΠΑ και τη Ρωσία αναλογούν από κοινού περισσότερες από τις μισές πωλήσεις όπλων που έγιναν στον κόσμο την περίοδο 2005-2009. Ο όγκος των παγκοσμίων πωλήσεων όπλων αυξήθηκε κατά 22% την πενταετία αυτή σε σύγκριση με την προηγούμενη 2000-2004 . . . Συγκεκριμένα, στις ΗΠΑ αναλογεί το 30% των παγκοσμίων εξαγωγών όπλων την περίοδο αυτή σε περίπου 100 χώρες, συμπεριλαμβανομένων των συμμάχων της στο 28μελές NATO (περίπου οι μισές πωλήσεις αφορούν αεροσκάφη). Στη δε Ρωσία αναλογεί το ένα τέταρτο των πωλήσεων εξοπλισμού παγκοσμίως, ενώ η ίδια είναι ο κύριος προμηθευτής Κίνας, Ινδίας, Αλγερίας και Μαλαισίας. Το ένα τέταρτο του όγκου των διεθνών πωλήσεων όπλων αφορά τα μαχητικά αεροσκάφη, προσθέτει επίσης το SIPRI, σημειώνοντας ότι «οι παραγγελίες και οι παραδόσεις αυτών των ενδεχομένως αποσταθεροποιητικών οπλικών συστημάτων έχουν προκαλέσει ανησυχίες για μια κούρσα εξοπλισμών» στη Μέση Ανατολή, τη βόρεια Αφρική και τη Λατινική

Αμερική. Τρίτη παγκοσμίως στις πωλήσεις όπλων είναι η Γερμανία, στην οποία αναλογεί ένα 11% των παγκοσμίων πωλήσεων και τέταρτη η Γαλλία, με ένα ποσοστό 8%».³⁸⁰

Από την άλλη μεριά, η Ινδία έχει προβεί σε αμυντικές συνεργασίες με άλλους εταίρους G20, όπως τη Βραζιλία και τη Νότιο Αφρική.

Αντίθετα, η Κίνα εισήγαγε όπλα από το Ισραήλ, τουλάχιστον μέχρι τέλος της δεκαετίας 1990. Η Ουάσινγκτον απαγόρευσε την πώληση Ισραηλινών radar Phalcon προς την Κίνα το 2000, ενώ την επέτρεψε προς την Ινδία.³⁸¹ Αξιοσημείωτο είναι ότι, αντίθετα, στον οικονομικό τομέα, οι ΗΠΑ εισηγούνταν παράλληλα, την είσοδο της Κίνας στον ΠΟΕ, κατά τον Γύρο Συνομιλιών Doha Round, πράγμα που συνηγορεί στην εκτίμηση ότι με τον ΠΟΕ, ο 'ηγεμών' του διεθνούς συστήματος επιχειρεί να δεσμεύσει τους ανταγωνιστές τους στο δικό του οικονομικό σύστημα και ότι η σύνθετη αλληλεξάρτηση τον εξυπηρετεί (ενώ, παράλληλα προσπαθεί να ελέγξει την αμυντική ανάπτυξη της Κίνας).

Επιστρέφοντας στα της Ασίας, χαρακτηριστική είναι η κινεζική οικονομική βοήθεια και παρουσία σε Myanmar, Sri Lanka, Pakistan, Bangladesh (Snowden, D. (9/3/2010), που περικυκλώνουν την Ινδία με την οποία η Κίνα βρίσκεται σε διασυνοριακή διαμάχη για το Θιβέτ.

Ακόμη, η στροφή του ενδιαφέροντος της Κίνας προς την ναυτική ισχύ και τη διεκδίκηση της Ταϊβάν, ως προέκταση του εθνικού της εδάφους, ανησυχεί τις δυνάμεις Ειρηνικού: Αυστραλία, Ιαπωνία· ιδιαίτερα, ο από-το-2002 μαζικός εξοπλισμός της Κίνας σε υποβρύχια, είτε ρωσικής κατασκευής είτε δικού της σχεδιασμού με τη χρήση (ειρηνικής) πυρηνικής ενέργειας. Επίσης, από το 1974, η Κίνα είχε αρχίσει να διεκδικεί νησιά, όπως πλησίον του Βιετνάμ (1974,1988), ή στις Φιλιππίνες (1994), Ν. Κορέα (2006), Ιαπωνία (2004, 2010).³⁸²

Ακόμη, στις 30/1/2010, ανακοινώθηκε στους Financial Times,³⁸³ η πώληση αμερικανικών όπλων αξίας \$ 6,4 δις στην Ταϊβάν – την οποία η Κίνα επιθυμεί να προσαρτήσει στην επικράτειά της, ενώ ταυτόχρονα, το SBC-Bloomberg πρόσθεσε την αναγγελία ενός νέου Ρώσικου μαχητικού αεροσκάφους τύπου Σουκόϊ, στον κινεζικό εξοπλισμό. Αλλά και η επέκτασή της Κίνας σε εμπορικά λιμάνια είναι φανερή, όπως η κινεζική εταιρεία Cosco στην Αθήνα, κατά τη διάρκεια της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης· ή ακόμη και στην Λατινική Αμερική.

Από την άλλη μεριά, στην Κεντρική Ασία (πλούσια σε πρώτες ύλες και πετρέλαιο), η ενεργοβόρος οικονομία της Κίνας έχει μία μετριοπαθή σχέση με την πετρελαιοπαραγωγή και πλούσια σε φυσικό αέριο Ρωσία. Ας θυμηθούμε εν παρόδω,

ότι η οργάνωση για την ‘Συνεργασία της Σανγκάης’ αποτελείται από : Ρωσία, Κίνα, Καζακστάν, Τατζικιστάν, Κιργιστάν και Ουζμπεκιστάν, ενώ η Ινδία, Πακιστάν, Ιράν και Μονγκολία συμμετέχουν ως παρατηρητές.³⁸⁴

Παράλληλα, η Κίνα έχει πολιτισμικές και διασυνοριακές αντιθέσεις με γείτονες ισλαμικούς πληθυσμούς της Κεντρικής Ασίας (Snowden, D. (9/3/2010)). Επομένως, η όποια αυξημένη αμερικανική επιρροή στα εκεί κράτη που προέκυψαν από τον διαμελισμό της πρώην ΕΣΣΔ, ως περικύκλωση της ‘Καρδιάς της Γης’ προκαλεί τα τοπικά συμφέροντά της.

Εξάλλου, η Ρωσία – που το εισόδημά της εξαρτάται κατά πολύ, από τις πωλήσεις πρώτων υλών του εδάφους της (Kvintradze, Eteri. (6/4/2010)) - κρατά τις ισορροπίες στην περιοχή, ενώ προσπαθεί να διεισδύσει επενδυτικά στο τραπεζικό σύστημα του Καζακστάν και στις επιχειρήσεις παραγωγής ενέργειας (Makarenko, T. (9/3/2010)).

Παράλληλα, η ανανέωση της συμφωνίας της Ρωσίας με τις ΗΠΑ (Απρίλιο 2010) της TNP, για τη μείωση των πυρηνικών εξοπλισμών (Steven Pifer, 2010), επέτρεψε και στις δύο (ΗΠΑ-Ρωσία) την εξοικονόμηση πόρων. Παράλληλα, όπως επισημαίνει ο Fisher, M. (18/5/2010) ο ανταγωνισμός της Ρωσίας με το Ιράν στο φυσικό αέριο - καθότι πρόκειται για τις δύο μεγαλύτερες παραγωγούς χώρες και επιπλέον το Ιράν είχε προβεί σε συμφωνίες με την Τουρκία το 2001 για επέκταση του σχετικού αγωγού με κατεύθυνση την Ευρώπη - συνέβαλε στην (ομόφωνη) ψήφιση των κυρώσεων κατά του Ιράν (2010) από τη Ρωσία, ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (Fisher, M.(May 18 2010)).

Η κεντρική Ασία, με τα πλούσια κοιτάσματα ενέργειας στην περιοχή της Κασπίας θάλασσας, γίνεται ένα θέατρο ρεαλιστικών παιγνίων ανάμεσα στα νέα κράτη και τους ισχυρούς γείτονες (Κίνα, Ρωσία) (Makarenko, T. (9/3/2010)). Κι όχι μόνο. Οι ΗΠΑ και η ΕΕ, ενδιαφέρονται ώστε να περιορίσουν την ενεργειακή τους εξάρτηση από την Μ. Ανατολή ή την Ρωσία, κι έχουν χρηματοδοτήσει ανάλογα σχέδια αγωγών (αερίου, πετρελαίου). Ιδιαίτερα, ο Snowden, D. (2010) υποστηρίζει ότι η οικονομική επενδυτική δραστηριότητα της Κίνας στο εξωτερικό, αντανάκλα τους προβληματισμούς της αναφορικά με την εθνική της άμυνα, μας πληροφορεί για δάνεια που παρείχε η Κίνα σε Καζακστάν και Τουρκμενιστάν, παράλληλα με τις αμερικανικές χρηματοδοτήσεις (τον Δεκέμβριο 2009 εγκαινιάσθηκε αγωγός Κεντρικής Ασίας – Κίνας). Ας θυμηθούμε και την Chiang Mai Initiative, δηλ. την πρωτοβουλία και προσπάθεια της κινεζικής κεντρικής τράπεζας ν’ ανταποκρίνεται στις χρηματοδοτικές ανάγκες των κρατών της περιοχής και της επιρροής της, σε

συνδυασμό ή ανταγωνιστικά με το ΔΝΤ (βλ. β' μέρος, 'Γεωπολιτικές επιπτώσεις κρίσης στους διεθνείς οργανισμούς'). Αντίστοιχες διευθετήσεις παρατηρήθηκαν και στην Αφρική (Niger-China project) όπου η Κίνα αύξησε την ήπια ισχύ της διότι προσφέρει επιπλέον σημαντική οικονομική βοήθεια στη Υποσαχάρια Αφρική (Snowden, D. (9/3/2010), Makarenko, T. (9/3/2010). Συγκεκριμένα, ο David Snowden (9/3/2010) αναφέρει, ότι το 2009 η Κίνα ήταν ο μεγαλύτερος επενδυτής σε εταιρείες ενέργειας και ο δεύτερος μεγαλύτερος επενδυτής σε εταιρείες πρώτων υλών (περίπου τα 2/3 των διεθνών κινεζικών συμφωνιών). Αλλά οι προσπάθειες της Κίνας να επενδύσει σε Αυστραλιανές (και αμερικανικές) εταιρείες δεν απέδωσαν για λόγους ανησυχιών εθνικής ασφάλειας. Αντίθετα, ανάλογες διαπραγματεύσεις της ήσαν περισσότερο επιτυχείς στην Κεντρική Ασία και την Υποσαχάρια Αφρική. Από την άλλη μεριά, άλλες χώρες της περιοχής ασφάλειας κι ενδιαφέροντος της Κίνας ενίσχυσαν τις σχέσεις τους με το NATO, όπως πιστοποιεί ο Tsuruoka, M. (9/3/2010, σελ. 1). Δηλαδή, ότι χώρες όπως η Αυστραλία, η Σιγκαπούρη, η Νέα Ζηλανδία, συμμετείχαν στην International Security Assistance Force στις στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν, ενώ η Ιαπωνία και η Ν. Κορέα συνέβαλαν με άλλους έμμεσους ή άμεσους τρόπους στις επιχειρήσεις. Έτσι όλες οι προαναφερόμενες χώρες συνδέθηκαν με ειδικές σχέσεις με το NATO και αποκαλούνται 'άλλοι εταίροι του πλανήτη' (ibid). Όπως εξηγεί ο προαναφερόμενος ερευνητής, στόχος τους ήταν να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των ΗΠΑ και της Ευρώπης στην περιοχή τους με στόχο την ανάσχεση της κινεζικής δύναμης. Παράλληλα το ίδιο το NATO βρισκόταν σε αναζήτηση ευρύτερου ρόλου, μετά την κατάρρευση της ρώσο-κομμουνιστικής απειλής. Ιδιαίτερα, η Ιαπωνία 'ανοίχτηκε' στο NATO το 2006-7, μέσω της διπλωματικής οδού. Δηλαδή, συζητώντας την πιθανότητα σύστασης του 'North Atlantic Council', καθώς η Ιαπωνία επέσειε στις ΗΠΑ και το NATO, τους κινδύνους για την ασφάλεια της Ασίας, από την άνοδο της Κίνας και την Β. Κορέα που κατέχει πυρηνικά όπλα (ibid). Αξιοσημείωτο είναι ότι οι Αυστραλία και Ν. Ζηλανδία είχαν εναλλακτική λύση να μη συμμετάσχουν - στο Αφγανιστάν - στο πλευρό του NATO (που είναι πολυμελής οργανισμός), αλλά στα πλαίσια του OEF (Operation Enduring Freedom) δηλ. μιας διμερούς στενής συνεργασίας με τις ΗΠΑ (ibid).

Επίσης, η συμπεριφορά της **Ρωσίας** δίνει σημεία ότι θεωρεί τα γεωπολιτικά της συμφέροντα σημαντικότερα έναντι των οικονομικών. Για παράδειγμα, στο τομέα της ενεργειακής διπλωματίας, συνήψε συμφωνία με την Ουκρανία το 2010, όπου θα της

προσφέρει φθινό φυσικό αέριο έναντι 25ετούς παράτασης εκμίσθωσης ρωσικής στρατιωτικής βάσης στην Σταυρούπολη της Κριμαίας, όπως επίσης η Ρωσία της πρότεινε συμφωνία για την βελτίωση των αποδόσεων της πυρηνικής ενέργειας (για την ηλεκτροδότηση της Ουκρανίας).³⁸⁵ Ακόμη, η Ρωσία χρηματοδοτεί τον αγωγό φυσικού αερίου προς την Ευρώπη, τον South Stream, εξισορροπώντας την προώθηση του αντίστοιχου αγωγού Nabucco που παρακάμπτει το έδαφος της και υποστηρίζεται χρηματοδοτικά από την ΕΕ.

Δ.2. Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης στην Μέση Ανατολή και Β. Αφρική.

Σύμφωνα με το Regional Economic Outlook του ΔΝΤ (Απρίλιος 2010), οι πετρελαιοεξαγωγείς χώρες της ‘MENAP’,³⁸⁶ επλήγησαν από την κρίση το 2008/2009. Το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών τους, αθροιστικά, μειώθηκε στα \$53 δις το 2009, από \$362 δις το 2008. Το μέρος του ΑΕΠ που προέρχεται από το πετρέλαιο γι’ αυτές τις χώρες, συρρικνώθηκε περίπου κατά 4,7 % από τη μείωση της ζήτησης. Ωστόσο, τα κρατικά μέτρα στήριξης της οικονομίας τους επέτρεψαν ν’ αντεπεξέλθουν καλύτερα στην κρίση. Έτσι, ή μη-πετρελαιοπαραγωγός οικονομική δραστηριότητά τους επεκτάθηκε περίπου κατά 3,6% το 2009.³⁸⁷ Άλλες χώρες όπως Αίγυπτος και Τυνησία, αντεπεξήλθαν μακρό-οικονομικά σχετικά καλά, αλλά όχι εξίσου καλά στις (εσωτερικές και διακρατικές) οικονομικές ανισότητες.³⁸⁸

Ωστόσο, εντάθηκαν οι ανισότητες μεταξύ πετρέλαιο-εξαγωγών και πετρέλαιο-εισαγωγών χωρών της MENAP (ακρωνύμιο στα αγγλικά, για τις χώρες Μέσης Ανατολής – Βορ. Αφρικής συν Πακιστάν) , ακριβώς λόγω των ανοδικών τιμών του πετρελαίου. Χαρακτηριστικά, τον Οκτώβριο 2011, το ΔΝΤ προέβλεπε ότι ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ θα διαμορφωθεί (για το ίδιο έτος) στο 4,9% για τις πετρελαιοεξαγωγείς χώρες έναντι 2% για τις πετρελαιοεισαγωγείς της MENAP.³⁸⁹ Κι όχι μόνον. Μεταξύ των πετρελαιο-εξαγωγών χωρών ωφελήθηκαν περισσότερο οι χώρες του Κόλπου (GCC)-όπου προβλέπει ρυθμό μεγέθυνσης 7% - ιδιαίτερα, η Σαουδική Αραβία που αύξησε την παραγωγή της (το 2011) αντισταθμίζοντας την αντίστοιχη μείωση της Λιβύης, λόγω της εσωτερικής κρίσης που κατέληξε στην πτώση του καθεστώτος Καντάφι. Το πρόβλημα (ιδιαίτερα οι εσωτερικές ανισότητες και η φτώχεια) έγινε οξύ όταν οι τιμές των τροφίμων (και του πετρελαίου) αυξήθηκαν (2010 -2011, όπως και το 2008) και προστέθηκαν στα άλλα οικονομικά προβλήματα που κληροδότησε η κρίση.

Έτσι, τα αίτια της συνδυασμένης πολιτικής κρίσης – σχεδόν παράλληλης – των αραβικών κρατών από την Β. Αφρική (Τυνησία, Λιβύη, Αίγυπτος) έως τη Μέση Ανατολή (πχ. Συρία), που ενέσκηψε το πρώτο τρίμηνο του 2011, δεν μπορούν ν' αποδοθούν αποκλειστικά, στην επιδείνωση των οικονομικών προβλημάτων λόγω της κρίσης, καθόσον τα πολιτικά και οικονομικά αίτια προϋπήρχαν (παρά το ότι χειροτέρεψαν).

Αντίθετα, εκείνο που ανάγεται στην κρίση, ως λόγος που συνέβαλε στη στρατιωτική παρέμβαση της Δύσης τον Μάρτιο του 2011 (Γαλλία και Αγγλία αρχικά, ύστερα το ΝΑΤΟ, με σύμφωνη απόφαση του ΟΗΕ), ήταν η συνεχιζόμενη άνοδος της τιμής του πετρελαίου (η πρώτη φορά, το 2008), καθόσον η παρατεινόμενη πολιτική κρίση και οι εξεγέρσεις στο εσωτερικό, επηρέαζαν το ύψος και τον ρυθμό παραγωγής πετρελαίου στις παραπάνω χώρες. Πόσο μάλλον που η παράμετρος του ενεργειακού ανεφοδιασμού με πετρέλαιο, ήταν εξαιρετικά ευαίσθητο σημείο για την 'εύθραυστη' ανάκαμψη από την 'Μεγάλη Ύφεση' του 2008, καθόσον η ευρωζώνη δοκιμαζόταν από κρίσεις δημοσίου χρέους (Ελλάς, Ιρλανδία, Πορτογαλία, ενώ δυσκολίες είχαν και οι υπόλοιπες χώρες πλην Γερμανίας). Επιπλέον, στις ενεργοβόρες οικονομίες της ανεπτυγμένης Δύσης προστέθηκαν κι οι αναδυόμενες, ιδιαίτερα η Κίνα. Δηλαδή, τουλάχιστον όλα τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Ωστόσο, δεν είχε παρατηρηθεί η ίδια ευκολία στην επίτευξη συμφωνίας (ομοφωνίας) για στρατιωτική επέμβαση, όταν επρόκειτο για το ζήτημα των κυρώσεων κατά του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, το 2010. Διότι, όχι μόνο η Κίνα (όπως παραπάνω σε: 'Συμπληρωματική σχέση ΗΠΑ – Κίνας'), αλλά επιπλέον οι συνδυασμένες προσπάθειες Βραζιλίας – Τουρκίας να μεσολαβήσουν στο Ιράν, καθυστέρησαν και δυσκόλεψαν τις προσπάθειες για γρήγορες λύσεις της Δύσης.³⁹⁰ Οι προαναφερόμενες προσπάθειες της Δύσης είχαν φορτιστεί από το γεγονός ότι την ίδια εποχή του 2010 (Απρίλιος), ΗΠΑ και Ρωσία κατάφεραν να συμφωνήσουν σε περαιτέρω μείωση των πυρηνικών εξοπλισμών (TNP- START). Η σχετική συμφωνία TNP για την μη- διάδοση των πυρηνικών εξοπλισμών- αν και ανάγεται στο 1968, επανεξετάζεται κάθε 5 χρόνια, ενώ η προτελευταία εξέταση δηλ. εκείνη του 2005 κατέληξε σε ασυμφωνία.³⁹¹

Επιπρόσθετα, το ΔΝΤ επιβεβαίωνε το 2011, ότι η ζήτηση του πετρελαίου αποτελούσε το μεγαλύτερο μέρος της συνολικής ζήτησης ορυκτών καυσίμων, περίπου το 33% · ενώ ο άνθρακας και το φυσικό αέριο περίπου το 28% και 23% αντίστοιχα.³⁹²

Συνειρμικά, κρίση από τις τιμές πετρελαίου είχε ενσκήψει πάλι τη δεκαετία του 1970, μετά την κρίση του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος, στην κατάρρευση του συστήματος Bretton-Woods και της μετατρεψιμότητας του δολαρίου, καθώς και της υποτίμησής του (1971).

Ως προς τις νομισματικές περιφερειακές ολοκληρώσεις της περιοχής, στο προηγούμενο β' μέρος της διατριβής, στην ενότητα για την 'Αμφισβήτηση του δολαρίου', αναφέρθηκε η προσπάθεια των χωρών του Αραβικού Κόλπου – πρωτοβουλία Σαουδικής Αραβίας - να δημιουργήσουν περιφερειακή νομισματική ένωση, την GCC, άκαρπη προς το παρόν (2011). Από το 2009, είχε ανακοινωθεί η πρόθεση δημιουργίας νέου κοινού νομίσματος στην GCC (Ναυτεμπορική, 27/5/2009, σελ. 34) - στο πρότυπο της ΕΕ- από την Σαουδική Αραβία, Κατάρ, Κουβέιτ, Μπαχρέϊν, Ομάν, Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα (U.A.E.). Ήδη η Σαουδική Αραβία, είναι ο τοπικός σύνδεσμος της περιοχής με την άτυπη διακυβέρνηση των G20 και συνέβαλε τα μέγιστα στη διάσωση της οικονομίας του Ντουμπαϊ (2009-10), όπως είδαμε στο β' μέρος ('Κόστος ΔΣΟΠ κι επιπτώσεις στην σχετική ισχύ των G20'). Παρά τις πολιτικές διενέξεις που ταράζουν την περιοχή (Σ. Αραβία έναντι Υεμένης, Ιράκ, Αφγανιστάν κ.ά) ερευνητές του ΔΝΤ υποστηρίζουν ότι: παρά τα περιορισμένα στοιχεία, η περιφερειακή οικονομική ολοκλήρωση της παραπάνω περιοχής δεν είναι αμελητέα, (παρά τους περιορισμούς στην ελεύθερη ροή των κεφαλαίων): Οι επενδύσεις του Μπαχρέϊν και Κουβέιτ κατευθύνονται ως επί το πλείστον εντός της προαναφερόμενης περιοχής και ιδιαίτερα, μεταξύ τους. Η περαιτέρω ανάπτυξη των εκεί κεφαλαιαγορών θα συμβάλλει στις προσπάθειες οικονομικής τους ολοκλήρωσης που ανάγονται στο 1981. Η νομισματική πολιτική χαρακτηρίζεται από τη χρήση του αμερικανικού δολαρίου ως νομίσματος 'άγκυρα', εκτός του Κουβέιτ (που ακολουθεί ένα καλάθι νομισμάτων) και (προκειμένου για τη διαχείριση της ρευστότητας και των πιστώσεων) διεξάγεται με εργαλεία τα επιτόκια και τα συναλλαγματικά αποθέματα (Espinoza, R., Prasad, A. and Williams, O. (April 2010). Ωστόσο, από το 2008 η GCC επιβάλλει ενιαίο κοινό δασμολόγιο στις εισαγωγές της από τρίτες χώρες, ως μία 'κοινή αγορά' (ibid, σ. 5).

Δ.3. Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης στην Υποσαχάρια Αφρική.

Αν και το Regional Economic Outlook (IMF, October 2010)³⁹³ διαπίστωσε αυξημένη ανεργία, εξασθενημένα δημοσιονομικά Ισοζύγια, ανεπαρκείς πιστώσεις κ.ά. λόγω της κρίσης, ο προβλεπόμενος ρυθμός ανάπτυξης της περιοχής για το 2010 υπήρξε ανέλπιστα καλός – κοντά στο 5% , ακόμη κι όταν δεν περιλαμβάνονται στους υπολογισμούς οι πιο ανεπτυγμένες οικονομίες της Ν. Αφρικής και του Νίγηρα,³⁹⁴ ποσοστό που ανέβηκε στο 6% τον Απρίλιο 2011.³⁹⁵ Άλλωστε η Ν. Αφρική είναι ο συνδετικός κρίκος της περιοχής με τους G20. Ο βασικότερος λόγος για τις σχετικά καλές επιδόσεις της Νοτίου Αφρικής ήταν η καλή οικονομική θέση πριν το ξέσπασμα της κρίσης και ότι οι τράπεζες της περιοχής δεν είχαν επενδύσει ιδιαίτερα σε ‘τοξικά’ στοιχεία ενεργητικού.

Παράλληλα, η Υποσαχάρια Αφρική δέχεται περισσότερες επενδύσεις, ιδιαίτερα της Κίνας για το πλούσιο υπέδαφός της. Ωστόσο, οι συνεχείς πολιτικές κρίσεις (πχ. το 2011 στην Ακτή του Ελεφαντοστού) και τα χρόνια προβλήματα ανάπτυξης συνέβαλαν ώστε να μην παρατηρηθούν γεωπολιτικές ανατροπές εξαιτίας της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Από την άλλη μεριά, στην Αφρική υφίστανται οι νομισματικές ενώσεις EAC, ECOWAS, SADC, WAEMU. Η ανάλυση των Debrun, Masson et alii (2010, IMF) (χρησιμοποιώντας κριτήρια άριστης νομισματικής περιοχής και συνεξετάζοντας τις χρηματοδοτικές ανάγκες των κρατών που συμμετέχουν στις αφρικανικές νομισματικές ενώσεις –καθόσον η δημοσιονομική σταθερότητα θεωρείται προϋπόθεση της σταθερότητας των τιμών) καταλήγουν ότι δεν ωφελούνται όλοι οι κρατικοί δρώντες που συμμετέχουν, λόγω των πολλών δημοσιονομικών διαφορών των χωρών μελών, και του ειδικού βάρους που πέφτει στις κεντρικές τράπεζες, ενώ παράλληλα η ανεξαρτησία των κεντρικών τραπεζών από τις κυβερνήσεις δεν είναι δεδομένη. Ιδιαίτερα, ότι τα οφέλη που προκύπτουν από την νομισματική σταθερότητα εξανεμίζονται από τα κόστη που προκύπτουν από απότομες αλλαγές εθνικών οικονομικών πολιτικών. Ωστόσο, παρατηρούνται μικρά, καθαρά οφέλη. Έτσι μια συνολική εικόνα, φαίνεται να είναι ότι οι νομισματικές αυτές ενώσεις ενώ δεν είναι επιβλαβείς, δεν είναι και ιδιαίτερα επωφελείς · και ότι χρειάζεται επισταμένη συνεχής έρευνα και παρακολούθηση, ιδιαίτερα στο θεσμικό επίπεδο. Ωστόσο, ως προς την συγκεκριμένη πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση, αναφαίνονται ενδείξεις ότι οι προαναφερόμενες νομισματικές αυτές ενώσεις

επέτρεψαν καλύτερη από τα προβλεπόμενα αντιμετώπιση του εξωτερικού σοκ, με τον συντονισμό κρατικών μέτρων στήριξης, αλλά και θέτοντας μετέπειτα προκλήσεις δημοσιονομικής εξυγίανσης στα κράτη-μέλη. Ωστόσο, οι αφρικανικές νομισματικές ενώσεις φαίνονται και ως οι μόνοι εχέγγυοι θεσμοί για τη ρύθμιση κι εποπτεία των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, διότι εναλλακτικά δεν διαφαίνεται παρά κατάτμηση και διασπορά των προαναφερόμενων προσπαθειών (ibid).

Δ.4. Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης στην Λατινική Αμερική.

Η Λατινική Αμερική, (όπου ευρίσκονται δύο εταίροι των G20 (Αργεντινή, Βραζιλία) έδειξε δυναμικούς ρυθμούς ανάκαμψης από την κρίση (περίπου 5%, μέσο όρο), αλλά άνισους μεταξύ των εθνικών οικονομιών της περιοχής, ενώ οι μεγαλύτεροι πόλοι κι εταίροι είχαν ν' αντιμετωπίσουν εισροή κεφαλαίων.³⁹⁶ Ιδιαίτερα, η Βραζιλία που ωφελήθηκε από τον εντοπισμό κοιτασμάτων πετρελαίου στη θαλάσσια περιοχή της, παρουσιάζει ρυθμούς ανάπτυξης παρόμοιους με της Αργεντινής, κοντά στο 7%. Πιο συγκεκριμένα, η Νότιος Αμερική αντεπεξήλθε καλύτερα από τις χώρες της Κεντρικής Αμερικής, ενώ οι χώρες της Καραϊβικής γνώρισαν στασιμότητα ή συρρίκνωση παράλληλα με δημοσιονομικά προβλήματα.³⁹⁷ Επίσης στην ευρύτερη περιοχή, στην Ανατολική Καραϊβική, υφίσταται η Eastern Caribbean Currency Union, δηλαδή μία άλλη προσπάθεια οικονομικής περιφερειακής ολοκλήρωσης αναδυόμενων χωρών που έχουν προσδέσει το νόμισμά τους στο δολάριο ως 'άγκυρα'.

Δ.5. Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις της κρίσης στην Ευρώπη.

Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2007, που εξελίχθηκε σε παγκόσμια ύφεση το 2008, είχε ως συνέπειες για την Ευρώπη: α) τις κρίσεις δημόσιου χρέους ορισμένων χωρών της ευρωζώνης το 2010, και την όξυνση των εσωτερικών ανισοτήτων της ΕΕ ιδιαίτερα προς όφελος των ηπειρωτικών-κεντρικών οικονομιών (προπαντός της Γερμανίας), ενώ παράλληλα αποδυναμώθηκε η περιφέρεια της ΕΕ, και β) την ενίσχυση της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης που πιθανόν να οδηγήσει μελλοντικά σε ενδυνάμωση της οικονομίας της ευρωζώνης και των ευρωπαϊκών οικονομιών γενικότερα.

Δ.5. 1. Η όξυνση των εσωτερικών ανισοτήτων και οι κρίσεις χρέους.

Η πρόσφατη παγκόσμια κρίση (2007/8) χτύπησε την Ευρώπη σε μια ευάλωτη οικονομική συγκυρία όπου προσπαθούσε να ενσωματώσει οικονομικά, νέες χώρες με

διαδοχικές διευρύνσεις. Πράγματι, ενώ από το 2004 προσχώρησαν 8 χώρες της κεντρικής κι ανατολικής Ευρώπης (Τσεχία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Σλοβενία, Σλοβακία), συν την Κύπρο και τη Μάλτα. Οι τελευταίες, από το 2008, υιοθέτησαν το ευρώ. Ακόμη, η Βουλγαρία και η Ρουμανία προσαρτήθηκαν την 1/1/2007. Το 2009, η Σλοβακία υιοθέτησε το ευρώ και το 2011, η Εσθονία προσχώρησε στην ευρωζώνη.³⁹⁸

Αλλά, οι θεσμοί της ΕΕ δεν είχαν την απαιτούμενη (από τις περιστάσεις της κρίσης) εκτελεστική εξουσία (πχ η Επιτροπή, η Επιτροπή Ανταγωνισμού, κ.ά), ενώ ο θεσμός του μόνιμου προέδρου του Συμβουλίου εφαρμόστηκε αφού τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη της Λισσαβόνας (ως τροποποιητική/ μεταρρυθμιστική συνθήκη της ΕΕ, Ιανουάριος 2010).

Επιπλέον, τα προϋπάρχοντα προβλήματα της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης (πχ. μη επαρκής δημοσιονομική εποπτεία, μη εναρμόνιση φορολογικής πολιτικής, κ.ά) και της παραγωγικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας, συνέβαλαν στην επιδείνωση των ευρωπαϊκών επιδόσεων τόσο για τις δυνάμεις που μετέχουν στον όμιλο G20 – με εξαίρεση τη Γερμανία (όπως αναλύθηκε στο β' μέρος της διατριβής: 'Κόστος ΔΣΟΠ κι επιπτώσεις στην σχετική ισχύ των G20') – όσο και στην κρίση δημόσιου χρέους. Η τελευταία, σημάδεψε ορισμένες χώρες της ευρωζώνης με την διάσωσή τους από τον ειδικό - ad hoc – Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης, στη χρηματοδότηση του οποίου συμμετείχε επίσης το ΔΝΤ (2010, πρόκειται για τον αρχικό προσωρινό Μηχανισμό που μετά το 2013 θα μετατραπεί σε μόνιμο, βλ. παρακάτω).

Αντίθετα η άνιση ανάκαμψη κι ιδιαίτερα, η ενίσχυση των Γερμανικών επιδόσεων στις εξαγωγές και τους ρυθμούς ανάπτυξης από το 2010, σε σύγκριση με τους άλλους εταίρους της στην ΕΕ, προβάλλει την όξυνση των εσωτερικών ανισοτήτων κι ανισορροπιών προς όφελος της Γερμανίας, ως μία πρώτη γεωπολιτική/γεωοικονομική συνέπεια της κρίσης στο εσωτερικό της ΕΕ. Στο αντίθετο άκρο βρίσκονται οι χώρες που προσέφυγαν στον Μηχανισμό Στήριξης : Ελλάδα κι Ιρλανδία το 2010, Πορτογαλία (επίσημη αίτηση ένταξης 7/4/2011).³⁹⁹

Σημειωτέον, ότι οι συγχρηματοδοτήσεις της ΕΕ και του ΔΝΤ προς τις παραπάνω χώρες, ήταν συνδυασμένες με μια αυστηρή 'conditionality' (όρων/προϋποθέσεων) εξυγίανσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και χρεών, η οποία εξυπηρετούσε τους στόχους ενίσχυσης μιας 'κοινής' οικονομικής διακυβέρνησης, τουλάχιστον στον δημοσιονομικό τομέα, με θεσμούς που θα δούμε παρακάτω.

Ιδιαίτερα η Ελλάδα, βρέθηκε στη χειρότερη (από όλους τους ευρωπαϊούς εταίρους της) κρίση δημόσιου χρέους. Παρά την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 25/3/2011 για επιμήκυνση αποπληρωμής του χρέους της και την (εθελοντική) συμμετοχή του ιδιωτικού χρηματοπιστωτικού τομέα στη διάσωσή της (21/7/2011), η ΕΕ κατέληξε στην - μοναδική για ένα μέλος της ευρωζώνης - απόφαση για τη διαγραφή του χρέους της κατά το ήμισυ, (27/10/2011, δηλ. οι πιστωτές/κάτοχοι ομολόγων- του ελληνικού δημοσίου έχασαν το 50% της επενδεδυμένης αξίας των).⁴⁰⁰ Η Ελλάδα γνώρισε απότομη ύφεση, κι ένα πολύ αυστηρό πρόγραμμα λιτότητας προκειμένου σε σύντομο χρονικό διάστημα να εξυγιάνει τα δημοσιονομικά της, πράγμα που επηρέασε αρνητικά τα κρατικά κονδύλια για την σκληρή και ήπια ισχύ της.

Επίσης, η Κεντρική κι Ανατολική Ευρώπη επλήγησαν βαριά από την κρίση του 2008, παρά τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης 1995-2008.⁴⁰¹

Πολλές από τις νέο-προσαρτηθείσες χώρες της Κεντρικής κι Ανατολικής Ευρώπης, χρειάστηκαν το 2009, την συνδυασμένη οικονομική βοήθεια ΕΕ και ΔΝΤ, μέσω όμως μιας διαφορετικής διαδικασίας (καθότι δεν απειλείτο το ευρώ), δηλ. της επονομαζόμενης 'Πρωτοβουλία της Βιέννης' ('Vienna Initiative'). Συγκεκριμένα, η 'Vienna Initiative' πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Τράπεζας για την Ανοικοδόμηση κι Ανάπτυξη (EBRD), λειτούργησε από τον Ιανουάριο 2009, ως διασυννοριακή συνεργασία ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων δημόσιου και ιδιωτικού φορέα, για την χρηματοδοτική στήριξη - λόγω της κρίσης - των οικονομιών της 'αναδυόμενης' Ευρώπης (πρώην σοσιαλιστικές χώρες, όπως Ουγγαρία, Ρουμανία, Σερβία, Βοσνία, Λετονία). Η European Bank for Reconstruction and Development, πέτυχε την ταυτόχρονη ενεργή συμμετοχή τόσο διεθνών οργανισμών όπως το ΔΝΤ, ΠΤ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κεντρική Ευρωπαϊκή Τράπεζα (ως παρατηρητής) όσο και μεγάλων - διασυννοριακών - τραπεζικών ομίλων, καθώς και τοπικών ρυθμιστικών και δημοσιονομικών αρχών. Το ΔΝΤ παρείχε παραδοσιακά δάνεια του τύπου Stand-by Arrangement, εκτός της Πολωνίας όπου έκανε χρήση των Flexible Credit Line.⁴⁰² Μέχρι τον Φεβρουάριο 2010, οι συμμετέχοντες διεθνείς οργανισμοί διέθεσαν περίπου € 19 δις για τη στήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα στην Κεντρική κι Ανατολική Ευρώπη.⁴⁰³ Μετά το 2010, η εν λόγω πρωτοβουλία ασχολήθηκε με θέματα πρόληψης κρίσεων κι ονομάστηκε 'Vienna plus'(ibid).

Παράλληλα, η Ισπανία και η Ιταλία αντιμετώπισαν τέτοια δημοσιονομικά

προβλήματα ώστε να συναποτελέσουν τις ιδιαίτερα προβληματικές οικονομίες κάτω από το ακρωνύμιο PIIGS (Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain).

Ρυθμός μεγέθυνσης (%) πραγματικού ΑΕΠ .

	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Πορτογαλία	1,4	2,4	0	-2,5	1,3	-1,5
Ιρλανδία	5,3	5,2	-3	-7	-0,4	0,4
Ιταλία	2	1,5	-1,3	-5,2	1,3	0,6
Ελλάς	5,2	4,3	1	-2,3	-4,4	-5
Ισπανία	4	3,6	0,9	-3,7	-0,1	0,8
Γερμανία	3,9	3,4	0,8	-5,1	3,6	2,7
Γαλλία	2,7	2,2	-0,2	-2,6	1,4	1,7
Αγγλία	2,8	2,7	-0,1	-4,9	1,4	1,1
Ρουμανία	7,9	6,3	7,3	-7,1	-1,3	1,5
Βουλγαρία	6,5	6,4	6,2	-5,5	0,2	2,5
Ουγγαρία	3,6	0,8	0,8	-6,7	1,2	1,8
Πολωνία	6,2	6,8	5,1	1,6	3,8	3,8

Πηγή: IMF, World Economic Outlook (WEO), October 2011, σελ.179

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

* = πρόβλεψη

Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Πορτογαλία	-0,4	-3,1	-3,5	-10,1	-9,1	-5,9
Ιρλανδία	2,9	0,1	-7,3	-14,2	-32,2	-10,3
Ιταλία	-3,3	-1,5	-2,7	-5,3	-4,5	-4
Ελλάς	-6,1	-6,7	-9,8	-15,5	-10,4	-8
Ισπανία	2	1,9	-4,1	-11,1	-9,2	-6,1
Γερμανία	-1,6	0,3	0,1	-3,1	-3,3	-1,7
Γαλλία	-2,4	-2,7	-3,3	-7,6	-7,1	-5,9
Αγγλία	-2,6	-2,7	-4,9	-10,3	-10,2	-8,5
Ρουμανία	-1,4	-3,1	-4,8	-7,3	-6,5	-4,4
	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Βουλγαρία	3,3	3,3	2,9	-0,9	-3,9	-2,5
Ουγγαρία	-9,3	-5	-3,6	-4,5	-4,3	2
Πολωνία	-3,6	-1,9	-3,7	-7,3	-7,9	-5,5

* = πρόβλεψη

Πηγή : IMF. Fiscal Monitor (September 2011), p.64

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>

Οι αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης στις χώρες της ευρωζώνης, ιδιαίτερα οι επιδόσεις των PIIGS, απείλησαν την αξία του ευρώ. Διότι, οι μεταβολές στα θεμελιώδη οικονομικά μεγέθη - που άσκησαν πιέσεις στο Ισοζύγιο Πληρωμών των χωρών της ευρωζώνης (προσδοκίες υποτίμησης) και στην ισοτιμία αγοραστικής δύναμης- επηρεάζουν την συναλλαγματική αξία του ευρώ έναντι άλλων (διεθνών) νομισμάτων. Συνεπώς, η 'εσωτερική υποτίμηση' (πχ δημοσιονομική εξυγίανση,

μείωση ιδιωτικής δαπάνης, επιπέδων μισθών κι επενδύσεων, μείωση εισαγωγών) χάριν της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας, ήταν μία οικονομική πολιτική που απέκτησε πρωτεύουσα θέση στις επιλογές της ΕΕ από το 2010, προπαντός για τις χώρες που εντάχθηκαν στον Μηχανισμό Στήριξης.

Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Πορτογαλία	63,9	68,3	71,6	83	92	106
Ιρλανδία	24,7	24,9	44,4	65,2	94,9	109,3
Ιταλία	106,6	103,6	106,3	116,1	119	121,1
Ελλάς	106,1	105,4	110,7	127,1	142,8	165,6
Ισπανία	39,6	36,1	39,8	53,3	60,1	67,4
Γερμανία	67,6	65	66,4	74,1	84	82,6
Γαλλία	63,9	64,2	68,3	79	82,4	86,9
Αγγλία	43,1	43,9	52	68,3	75,5	80,8
Ρουμανία	12,6	12,7	13,6	23,9	31,7	34,4
Βουλγαρία	23,4	18,6	15,5	15,6	17,4	17,8
Ουγγαρία	65,7	66,1	72,3	78,4	80,2	76,1
Πολωνία	47,7	45	47,1	50,9	55	56

* = πρόβλεψη

Πηγή: IMF, Fiscal Monitor, September 2011, p. 70.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ).

	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Πορτογαλία	-10,7	-10,1	-12,6	-10,9	-9,9	-8,6
Ιρλανδία	-3,5	-5,3	-5,6	-2,9	0,5	1,8
Ιταλία	-2,6	-2,4	-2,9	-2,1	-3,3	-3,5
Ελλάς	-11,2	-14,4	-14,7	-11	-10,5	-8,4
Ισπανία	-9	-10	-9,6	-5,2	-4,6	-3,8
Γερμανία	6,3	7,5	6,3	5,6	5,7	5
Γαλλία	-0,6	-1	-1,7	-1,5	-1,7	-2,7
Αγγλία	-3,4	-2,6	-1,6	-1,7	-3,2	-2,7
Ρουμανία	-10,4	-13,4	-11,6	-4,2	-4,3	-4,5
Βουλγαρία	-17,6	-30,2	-23,2	-8,9	-1	1,6
Ουγγαρία	-7,6	-6,9	-7,4	0,4	2,1	2
Πολωνία	-3,8	-6,2	-6,6	-4	-4,5	-4,8

Πηγή: IMF, World Economic Outlook, 2011, p. 197-198

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

* = πρόβλεψη

Ως συνέπεια των οικονομικών κλυδωνισμών και της αντίστοιχης απειλής για το ευρώ, η ΕΕ προχώρησε στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στον τομέα της οικονομικής διακυβέρνησης με μια σειρά θεσμικών μέτρων, από το 2010. Άλλωστε, όπως αναφέρθηκε στο β' μέρος της διατριβής στο ζήτημα της 'Προσαρμογής και οι G20', οι συγχωνεύσεις κρατικών δραστηριοτήτων σε μεγαλύτερες οντότητες από τα

υφιστάμενα (ευρωπαϊκά) κράτη, τείνουν ν' απορροφούν καλύτερα τους κραδασμούς της Προσαρμογής, στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα (ΔΝΣ). Κι αυτό, επειδή βασικά, η παγκοσμιοποίηση δημιουργεί διακρατικές (κι υπερεθνικές) συνθήκες κατά την ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων, για την λύση των προβλημάτων της Προσαρμογής στο ΔΝΣ. Ενώ, αντίθετα εκείνο που εφαρμόζεται είναι, να κατακερματίζεται η Προσαρμογή των ανισορροπιών των Ισοζυγίου Πληρωμών, σε επιμέρους λύσεις των εθνικών οικονομιών και με σημαντική υστέρηση ή τον ανεπαρκή συντονισμό τους. Το προαναφερόμενο είναι ακόμη πιο δύσκολο να επιτύχει όταν αδρανοποιείται το εργαλείο της συναλλαγματικής πολιτικής, όπως π.χ. με ένα κοινό νόμισμα όπως το ευρώ.

Δ.5.2. Η ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης.

Η ίδια η Συνθήκη της Λισσαβόνας (σε ισχύ από το 2010), ενίσχυσε την υπερεθνική υφή της ΕΕ, αφού πλέον μόνο ο πυλώνας της ΚΕΠΠΑ (Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας) διατηρεί πλέον χαρακτηριστικά διακρατικής συνεργασίας (αντίστοιχη διαδικασία λήψης αποφάσεων). Επίσης, σε θέματα εξωτερικής πολιτικής θεσπίστηκε η θέση του 'Υπατου Εκπροσώπου για τις Εξωτερικές Υποθέσεις' (High Representative for Foreign Affairs).

Από την άλλη μεριά, σύμφωνα με το European Recovery Program (Δεκέμβριος 2008) της ΕΕ, τα ευρωπαϊκά κράτη προέβησαν σε μέτρα στήριξης των οικονομιών τους από τα αρχικά στάδια της κρίσης, με εγγυήσεις του δημοσίου, ενέσεις ρευστότητας, κεφαλαιακή ενίσχυση των τραπεζών διαμέσου των κεντρικών τραπεζών, κ.ά.⁴⁰⁴ Στη συνέχεια κατέστη απόλυτη προτεραιότητα από το 2010, ο περιορισμός κι η εξυγίανση της προαναφερόμενης δημοσιονομικής επέκτασης (η οποία ξεπέρασε κατά πολύ τα κριτήρια του Συμφώνου Σταθερότητας) ιδιαίτερα, για τα κράτη με αδύναμα οικονομικά μεγέθη. Μετά, από το 2011, η δημοσιονομική εξυγίανση ήταν πρώτιστο ζητούμενο της ΕΕ για όλα τα κράτη-μέλη της ευρωζώνης (με τη διαδικασία Excessive Deficit Procedure). Ωστόσο, οι αντίστοιχες προσπάθειες παρουσίασαν ποικιλομορφίες σε εύρος και χρονικό ορίζοντα, ανάλογα με τις συνθήκες της κάθε χώρας (ibid).

Έτσι, τα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής απέκτησαν υποχρεωτικό χαρακτήρα (ως conditionality) για τις χώρες που υπήχθησαν στον προσωρινό Μηχανισμό Στήριξης (2010-13), που περιελάμβανε: α) το European Financial Stabilization Mechanism (EFSM) και β) το European Financial Stability Facility

(EFSF). Και οι δύο θεσμοί θεσπίστηκαν τον Μάρτιο 2010. Όμως ο EFSM – που βασίστηκε στο άρθρο 122 (2) της Συνθήκης της ΕΕ- αφορούσε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και είχε δανειοδοτική ικανότητα € 60 δις, ενώ τα εργαλεία του περιλαμβάνουν μόνο δάνεια (με τον εξής τρόπο: η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δανείζεται εκ μέρους της ΕΕ στις κεφαλαιαγορές και δανείζει στα κράτη-μέλη). Ενώ, ο EFSF αφορά τα μέλη της ευρωζώνης, η δανειοδοτική του ικανότητα ανήλθε αρχικά στα € 440 δις, τα δε εργαλεία του περιελάμβαναν δάνεια και αγορές ομολόγων (δανειζόταν από τις αγορές (με εγγυήσεις) ποσά που τα μεταδάνειζε στα μέλη, με ελαφρά χαμηλότερο κόστος από τον EFSM).

Πάντως, με την απόφαση του Συμβουλίου της 24/25 Μαρτίου 2011, οι EFSM και EFSF θα αντικατασταθούν στη λήξη τους (τελικά τον Ιούλιο του 2012, ενώ αρχικά προγραμματιζόταν για το 2013) με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης (European Stability Mechanism – ESM) εφοδιασμένο με ικανότητα δανειοδότησης περίπου €500 δις (ibid) στα μέλη της ευρωζώνης, με εργαλεία όμοια μ' εκείνα του EFSF. Ωστόσο, η ΕΕ απεφάσισε την 21/7/2011 την 'ευελιξία' του EFSF στην ανεύρεση χρηματικών πόρων και την 26/10/2011, συμφωνήθηκε το ύψος των διαθέσιμων πόρων του να ανέλθει στο € 1 τρις,⁴⁰⁵ αλλά κατέληξαν στο ποσό περίπου των €800 δις (Ρουμελιώτης, Π. 6/4/2012)

Και στους τρεις προαναφερόμενους θεσμούς συμμετέχει το ΔΝΤ με επιπλέον ποσά (δηλ. εκτός από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την ΕΚΤ), ενώ προϋπόθεση για την εκταμίευση των χρηματοδοτήσεων είναι η δημοσιονομική προσαρμογή.⁴⁰⁵ Τον Ιούλιο 2011 υπεγράφη η συνθήκη που θεμελιώνει τον ESM, σύμφωνα με την οποία στο κάθε μέλος της ευρωζώνης αναλογούν διαφορετικά ποσοστά ψήφων, βάσει της συμμετοχής του στο κεφάλαιο του Μηχανισμού (μίμηση συστήματος ΔΝΤ και ΠΤ, όχι όμως του ΠΟΕ). Η Γερμανία κατέχει το υψηλότερο ποσοστό ψήφων, ακολουθούμενη από την Γαλλία και την Ιταλία .

Πέραν των προαναφερόμενων βραχυπρόθεσμων μέτρων, η ΕΕ ασχολήθηκε με τη βελτίωση της σταθερότητας του ενδοκοινοτικού συστήματος κρατών με μια σειρά πρωτοβουλιών και θεσμικών μέτρων, όπως :⁴⁰⁴

- Οι (6) νομοθετικές προτάσεις της Επιτροπής για την ενίσχυση της οικονομικής εποπτείας επί των κρατών-μελών, δηλ. το επονομαζόμενο 'πακέτο διακυβέρνησης', σχετικό με την αναμόρφωση του Συμφώνου Σταθερότητας, τις κυρώσεις, τα εθνικά δημοσιονομικά πλαίσια, κ.ά . Ήδη από 12/5/2010, η Ευρωπαϊκή

Επιτροπή είχε ετοιμάσει πρόταση ενίσχυσης του συντονισμού οικονομικών πολιτικών, προς το Ευρωκοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την ΕΚΤ, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, όπως και την Επιτροπή Περιφερειακών Υποθέσεων.⁴⁰⁷

Μεταξύ άλλων, μνημόνευε τη θέσπιση της ‘Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος’ (Excessive Deficit Procedure – EDP) σχετικά με τις πιθανές κυρώσεις (διακοπή κοινοτικών χρηματοδοτήσεων, ιδιαίτερα του Ταμείου Συνοχής ή πιθανότητα επιβολής ‘σωφρονιστικών επιτοκίων’ χρηματοδότησης (ibid, ενότητα III.1, § 2, σ.4).

Επίσης προέβλεπε τον θεσμό του ‘Ευρωπαϊκού Εξάμηνου’, (ibid, σ. 9). Το ‘Ευρωπαϊκό Εξάμηνο’, θα διεξάγεται στην αρχή κάθε έτους.⁴⁰⁸ Το ίδιο κείμενο πρότεινε και τον Μηχανισμό Στήριξης.

- Ειδικά, ο θεσμός του ‘Ευρωπαϊκού Εξαμήνου’, δηλ. η εκ-των-προτέρων επίβλεψη των ετήσιων εθνικών προϋπολογισμών για τον έλεγχο της συμβατότητάς τους με τους στόχους της ΕΕ ξεκινά, με τη δημοσίευση από την Επιτροπή της ‘Εκθεσης Ετήσιας Ανάπτυξης’ - Annual Growth Survey (στην αρχή κάθε έτους), της οποίας οι στόχοι εντάσσονται στα ‘Προγράμματα Σύγκλισης - Σταθερότητας’ (Stability and Convergence Programs) των κρατών-μελών, καθώς και στα ‘Προγράμματα Εθνικής Αναδιάρθρωσης’ (National Reform Programs)⁴⁰⁴
- τη στρατηγική: ‘Ευρώπη 2020’, που παρέχει τις βασικές αρχές για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας και της διακυβέρνησης.⁴⁰⁹
- το Σύμφωνο για το Ευρώ: Euro Plus Pact, που απεφασίσθη επίσης, από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 24/25 Μαρτίου 2011, και προβλέπει ευρύτερη δημοσιονομική, φορολογική εναρμόνιση των κρατών-μελών μελλοντικά, ενισχύοντας το οικονομικό σκέλος της ΕΕ και τον διακρατικό συντονισμό ακόμη και σε θέματα συντάξεων, υγειονομικής περίθαλψης, κ.ά.. Ένα ακόμη βασικό στοιχείο είναι ότι τα κράτη-μέλη πρέπει να εντάξουν στην εθνική τους νομοθεσία, τους δημοσιονομικούς κανόνες του Συμφώνου Σταθερότητας (ibid). Ωστόσο, τον Δεκέμβριο 2011, οι ηγέτες των κρατών-μελών συμφώνησαν σε αυστηρότερους δημοσιονομικούς κανόνες δημοσίου ελλείμματος και χρέους (‘fiscal pact’). Στόχος είναι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης, της κινητικότητας των συντελεστών παραγωγής, βελτιώνοντας έτσι τη ζώνη του ευρώ προς την κατεύθυνση μιας άριστης νομισματικής περιοχής.⁴⁰⁴
- και για τον χρηματοπιστωτικό τομέα, η ΕΕ θέσπισε ένα σύστημα εποπτείας, το European System of Financial Supervisors (ESFS), τον Νοέμβριο 2010,

αποτελούμενο βασικά, από το European Systemic Risk Board (όπου προεδρεύει η ΕΚΤ) και άλλες εποπτικές αρχές (δηλ. τις European Banking Authority, European Insurance and Occupational Pensions Authority, European securities and Markets Authority · επίσης την Joint Committee of the European Supervisory Authorities, και εθνικές αντίστοιχες αρχές). Ακόμη προέβη στη θέσπιση των ‘stress tests’ για τις τράπεζες και την αναδιάρθρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα. Επίσης, η ΕΕ επεχείρησε τη ρύθμιση των hedge funds και των rating agencies, μηχανισμό (διασυνοριακής) πτώχευσης τραπεζικών ιδρυμάτων, των χρηματιστηριακών πρακτικών όπως του short selling (Γερμανικής πρωτοβουλίας), κ.ά., καθιστώντας την έτσι πόλο έλξης για τους καταθέτες/ επενδυτές που δεν αναζητούν το ρίσκο.⁴⁰⁴

Ακόμη, από το Συμβούλιο της 7-8/6/2010, η ΕΕ εμμένει στην επιβολή φόρου όχι μόνο επί των τραπεζών αλλά και επί των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.⁴¹⁰

Ωστόσο παρενθετικά, αξιοσημείωτες είναι κάποιες λεπτομέρειες σχετικά με τον Μηχανισμό Στήριξης και τον ρόλο της ‘Task Force’ (‘Ομάδα Δράσης’) - πρωτοβουλίας του προέδρου Van Rompuy- στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης: Είναι την επομένη μέρα της απόφασης των ευρωπαίων ηγετών για υποστήριξη της Ελλάδας με € 110 δις, που οι υπουργοί της ΕΕ συνέστησαν τον ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης σε περίοδο κρίσεων –στην έκτακτη σύνοδο του ECOFIN (9/5/2010) με όρους και προϋποθέσεις παρόμοιες με του ΔΝΤ.

Έτσι, η Ελλάδα δανειοδοτήθηκε αρχικά βάσει διμερών δανείων από κράτη της ευρωζώνης (€80 δις από ΕΕ και €30 από το ΔΝΤ), η Ιρλανδία και η Πορτογαλία υπήχθησαν απ’ ευθείας στους EFSF και EFSM: Η μεν Ιρλανδία με δάνειο (μέχρι) €45 δις από ΕΕ και €22,5 δις από το ΔΝΤ (σύνολο €85 δις). Η δε Πορτογαλία με χρηματοδότηση (μέχρι) €52 δις από την ΕΕ και € 26 δις από ΔΝΤ (σύνολο €78 δις).⁴¹¹

Ο μηχανισμός αυτός EFSF – με αρχικά κεφάλαια (μέχρι) €500 δις, θα παρείχε δάνεια στις δοκιμαζόμενες χώρες, με όρους και προϋποθέσεις, παρόμοιες του ΔΝΤ. Το τελευταίο, θα συμμετείχε στην χρηματοδότηση με άλλα € 250 δις.⁴¹² Εξάλλου και το άρθρο 136 της Συνθήκης της Λισσαβόνας προβλέπει τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών.⁴¹³ Όπως κατοχυρώθηκε στο Συμβούλιο Υπουργών (ECOFIN, 7-8/6/2010), € 60 δις ήταν διαθέσιμα από τον κοινοτικό προϋπολογισμό, € 440 δις από διμερή δάνεια χωρών της ΕΕ και € 250 δις από το ΔΝΤ. (Ναυτεμπορική, 8/6/2010, σ.5). Αξιοσημείωτο είναι, ότι χρειάστηκε η αμερικανική παρέμβαση (τηλεφωνική επικοινωνία Ομπάμα – Μέρκελ (Γερμανία), για την ομόφωνη ευρωπαϊκή συγκατάθεση (Ναυτεμπορική, 19/6/2010, σ.48). Η αμερικανική στήριξη πιστοποιείται επίσης, από την οικονομική συμβολή του ΔΝΤ, στο οποίο οι ΗΠΑ διαθέτουν σαφή υπεροχή ψήφων. Το ΔΝΤ είναι, ακόμη, ένας έμμεσος τρόπος για τις ΗΠΑ να παρακάμψουν την έγκριση του Κογκρέσου προκειμένου να χρηματοδοτήσουν μια χώρα), ενώ η ευρωπαϊκή αγορά είναι ο σημαντικότερος καταναλωτής αμερικανικών προϊόντων κι υπηρεσιών όπως προκύπτει από τις διμερείς εμπορικές σχέσεις που παρατίθενται στο τέλος, στους Πίνακες.

Στις 21/5/2010, συνήλθε για πρώτη φορά η ‘Ομάδα Δράσης’ (Task Force) της ΕΕ για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης (ως συνέπεια της ελληνικής κρίσης χρέους, αλλά και της επιδείνωσης των δημοσίων μακροοικονομικών μεγεθών, όχι μόνον της Ευρώπης του Νότου, αλλά και της Αγγλίας).⁴¹⁴ Συμμετέχουν οι: Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Van Rompuy), τον Επίτροπο για τα Οικονομικά (Olli Rehn), τον πρόεδρο της ΕΚΤ (Trichet), και τον Πρόεδρο του Eurogroup (Juncker). Την ίδια μέρα, ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ανακοίνωσε τις 4 αρχές της ‘Ομάδας Δράσης’⁴¹⁵: 1) μεγαλύτερη δημοσιονομική πειθαρχία, δηλ. ενίσχυση του Συμφώνου Σταθερότητας, 2) σύγκλιση της ανταγωνιστικότητας των οικονομικών των κρατών – μελών, 3) αποτελεσματικό μηχανισμό διαχείρισης οικονομικών κρίσεων, 4) θεσμική ενίσχυση της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης για επαύξηση του συντονισμού οικονομικών πολιτικών των μελών (δηλ. συνοπτικά: αντιμετώπιση των προβλημάτων δημοσιονομικής προσαρμογής, με μεταφορά πόρων μεταξύ των μελών. Επίσης, το Συμβούλιο Υπουργών (ECOFIN, 7-8/6/2010) επικύρωσε τα σημεία όπου είχε καταλήξει η ‘Ομάδα Δράσης’ υπό τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Van Rompuy), για τον θεσμό του ‘Ευρωπαϊκού Εξαμήνου’: δηλ. την κατάθεση από την άνοιξη, του προσχεδίου του εθνικού προϋπολογισμού κάθε κράτους – του επόμενου έτους που συνήθως ψηφίζεται το φθινόπωρο/χειμώνα από την αντίστοιχη Βουλή (*Ναυτεμπορική*, 9/6/2010, σ. 5). Στο θέμα των κυρώσεων εναντίον χωρών που συστηματικά παραβιάζουν το Σύμφωνο Σταθερότητας, το Συμβούλιο προέβλεψε προληπτικά ‘σημεία συναγερμού’, πριν ένα κρατικό έλλειμμα ξεπεράσει το 3%, φέρ’ ειπείν αν το χρέος ανέβει απότομα ή αν το κράτος αγνοεί επανειλημμένες προειδοποιήσεις. Ένα άλλο θέμα στην εποπτεία του κάθε προϋπολογισμού είναι ότι στο εξής θα αποδίδεται ίση σημασία στο όριο δημοσίου χρέους (60%) με το όριο του δημοσίου ελλείμματος (3%) που μέχρι πρότινος συγκέντρωνε όλη την προσοχή. Άλλο σημείο είναι η εξασφάλιση της ανεξάρτητης λειτουργίας των εθνικών στατιστικών υπηρεσιών. Όμως εκτός από την εποπτεία των εθνικών προϋπολογισμών, η Task Force (Ομάδα Δράσης), ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τις μακροοικονομικές ανισορροπίες μεταξύ των κρατών-μελών ή αλλιώς: ο έλεγχος της ανταγωνιστικότητας των μελών. Οι στιβαροί προϋπολογισμοί θεωρούνται αναγκαίοι αλλά όχι αρκετοί για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας.⁴¹⁶

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο γ’ και τελευταίο μέρος η διατριβή έδειξε πρώτα, ότι οι παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισορροπίες τροφοδοτούν τις αμερικανικές αμυντικές δαπάνες. Το βασικό επιχείρημα για την παραπάνω πρόταση συνίσταται στο ότι οι ΗΠΑ αύξησαν μεν τις στρατιωτικές δαπάνες το 2008 και 2009, και μάλιστα σε ποσοστό μεγαλύτερο των εταίρων τους στον όμιλο G20, παρά τα ‘διπλά ελλείμματα’ και τις ζημιές της κρίσης, η οποία ξεκίνησε από το εσωτερικό των ΗΠΑ. Από την άλλη μεριά, οι ‘υπαίτιες’ παγκόσμιες ανισορροπίες υπάρχουν τουλάχιστον από τα μέσα της δεκαετίας 1990, τροφοδοτώντας το εσωτερικό των ΗΠΑ με περίσσεια ρευστότητα από το εξωτερικό.

Από την προαναφερόμενη ρευστότητα, το μέρος εκείνο που οφείλεται σε συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων, προήλθε ως επί το πλείστον από την πώληση ομολόγων του αμερικανικού Δημοσίου. Καθόσον, το αμερικανικό Δημόσιο χρηματοδοτεί τις αμυντικές δαπάνες, γίνεται κατανοητό ότι, πόροι από την πώληση αμερικανικών κρατικών ομολόγων διοχετεύτηκαν σε στρατιωτικές δαπάνες. Ωστόσο, δεν μπορεί να υποστηρίξει κάποιος απόλυτα, ότι οι αμυντικές δαπάνες χρηματοδοτήθηκαν από την πώληση αμερικανικών κρατικών ομολόγων, αλλά ότι τουλάχιστον, μεταξύ άλλων χρήσεων των πρόσθετων πόρων που προέκυψαν κατ' αυτόν τον τρόπο, η χρήση για στρατιωτικούς σκοπούς ήταν μία από αυτές. Έτσι, ενώ υπό το πρίσμα μιας (γεω)οικονομικής οπτικής γωνίας, η άνοδος της Κίνας φαίνεται να δικαιολογεί ρεαλιστικές ανησυχίες ενός (γενικότερα) επικείμενου ανταγωνισμού, προσθέτοντας την θεώρηση της 'σκληρής ισχύος' και της γεωπολιτικής ευρύτερα, οι ανησυχίες ενός σινο-αμερικανικού ανταγωνισμού μετριάζονται, επειδή οι παγκόσμιες ανισορροπίες δημιουργούν τη βάση πάνω στην οποία θεμελιώνεται η συμπληρωματικότητα των συμφερόντων ΗΠΑ - Κίνας. Ακόμη και για το 2010, οι ΗΠΑ αναφέρονται πρώτοι μεταξύ των πρώτων καταναλωτριών χωρών σε αμυντικές δαπάνες. (SIPRI, 2010. Περισσότερα στο Γβ.5.β). Χαρακτηριστικά, τον Απρίλιο 2011, νέα στοιχεία (Perlo-Freeman Sam (April 2011), SIPRI (11/4/2011) έδειξαν ότι οι στρατιωτικές δαπάνες των κρατών για το 2010 συνέχισαν ν' αυξάνουν, όμως με μικρότερο ρυθμό από ότι τα παλαιότερα χρόνια. Κατ' εξαίρεση, οι χώρες της ΕΕ μείωσαν τις στρατιωτικές τους δαπάνες κατά περίπου 2,8% (σε πραγματικούς όρους), λόγω των επιπτώσεων της κρίσης στην Ευρώπη, πράγμα που ενισχύει τη θέση της διατριβής (στο πρώτο μέρος του Β' κεφαλαίου) ότι οι ΗΠΑ αν και εξασθενημένοι υπερέρχουν σε σχετική ισχύ, και ότι οι χαμένοι είναι οι παραδοσιακοί εταίροι τους, προπαντός η Ευρώπη.

Ύστερα, η διατριβή έδειξε τη σύνθετη αλληλεξάρτηση ΗΠΑ – Κίνας, όπου διαπίστωσε εξισορρόπηση των συμφερόντων των δύο χωρών ανά τομείς. Δηλαδή, η Κίνα με την υποστήριξη των αμερικανικών θέσεων στον ΟΗΕ για τις κυρώσεις εναντίον του Ιράν, με τις εμπορικές κρατικές παραγγελίες στις ΗΠΑ και την αγορά κρατικών ομολόγων της ΕΕ στα συναλλαγματικά της αποθέματα, επιτυγχάνει την απόσβεση των πιέσεων επί του νομίσματος. Ακόμη, ότι η αυξητική εξέλιξη των κινεζικών δαπανών (κι εξοπλισμών) δεν έχει λόγο ν' ανησυχεί τις ΗΠΑ, αλλά τους γειτόνους και εταίρους της Κίνας στην ευρύτερη περιοχή επιρροής της.

Επίσης, τα σχετικά οφέλη της ήπιας ισχύος είναι πάλι με το μέρος των ΗΠΑ έναντι της Κίνας, από την άποψη ότι: Παρά το πλήγμα που επέφερε η κρίση στην ιδεολογία του οικονομικού συστήματος των ΗΠΑ, ο πολιτικός απολυταρχισμός που διέπει τον πολιτισμό της Κίνας είναι διαμετρικά αντίθετος με την ιδεολογία της Δύσης. Ακόμη, ως προς την αναπτυξιακή βοήθεια (που ευνοεί την ήπια ισχύ των δωρητών), ο ΟΟΣΑ ενημέρωσε το 2010, ότι η επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια (ODA) των μελών του προς τις αναπτυσσόμενες χώρες ανήλθε το 2010 κατά 6,5% περισσότερο από το επίπεδο του 2009, δηλ. στο υψηλότερο επίπεδο μετά το 1992, ξεπερνώντας τα επίπεδα του 2005. Αλλά, οι μεγαλύτεροι (σε όγκο) δωρητές ήσαν πρώτα οι ΗΠΑ, μετά: η Αγγλία, η Γαλλία, η Γερμανία, και η Ιαπωνία. Όμως, οι Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Σλοβενία, Ισλανδία, ήσαν μεταξύ των χωρών που μείωσαν το ποσοστό της προσφερόμενης βοήθειάς τους, λόγω των εσωτερικών δημοσιονομικών προβλημάτων.

Ακόμη, στο τρίτο μέρος η διατριβή έδειξε τη διοικητική συρρίκνωση του NATO ως αποτέλεσμα της μείωσης των ευρωπαϊκών αμυντικών δαπανών, και ως μία ακόμη συνέπεια της κρίσης. Πράγματι, οι ευρω-ατλαντικοί σύμμαχοι κατέληξαν σε συμφωνία λόγω της κρίσης για: 1) μείωση του στρατιωτικού προσωπικού κατά $\frac{1}{3}$, 2) μείωση των αντιπροσωπειών του NATO, 3) μείωση των Στρατιωτικών Διευθύνσεων (Αρχηγεία) από 11 σε 7. Ωστόσο, το 2009, η Αλβανία και η Κροατία προσχώρησαν στο NATO ως μέλη. Όμως, η 'τρύπα των Βαλκανίων' (Σερβία) παραμένει, διότι ενώ η πρόην Ανατολική Ευρώπη έχει προσαρτηθεί στο NATO, δεν συμβαίνει το ίδιο με όλες τις χώρες των Βαλκανίων· ενώ αντίθετα, η ένταξή τους στην ΕΕ έχει προωθηθεί, κατά το μάλλον ή ήττον. Αξιοσημείωτο είναι ωστόσο, τόσο η συνεργασία NATO – ΚΙΝΑΣ στην καταπολέμηση της πειρατείας, αλλά και της Ιαπωνίας με το NATO, κατόπιν Ιαπωνικής πρωτοβουλίας προκειμένου η Ιαπωνία ν' αντιμετωπίσει 'νέες απειλές', όπως η άνοδος της Κινεζικής ισχύος

Ακόμη όσον αφορά τις γεωγραφικές περιφέρειες:

Στην Κεντρική και Ανατολική Ασία, διαμορφώνεται ένα πολυπολικό σύστημα κρατών. Η μεγαλύτερη επίπτωση της κρίσης είναι ότι στην Ασία γειτνιάζουν πλέον, η δεύτερη και η τρίτη μεγαλύτερες σύγχρονες οικονομίες (Κίνα και Ιαπωνία αντίστοιχα - τουλάχιστον μέχρι τις φυσικές καταστροφές της Ιαπωνίας τον Μάρτιο 2011). Επίσης στην ίδια περιοχή, οι τρεις από τις τέσσερις χώρες που απαρτίζουν την δυναμική ομάδα των οικονομιών BRIC (Ρωσία, Κίνα, Ινδία), γειτονεύουν με άλλες αναδυόμενες δυνάμεις - εταίρους στην άτυπη διακυβέρνηση των G20 (όπως η Ινδονησία και η Αυστραλία, εκ των οποίων η τελευταία συγγενεύει πολιτισμικά με

την Δύση, σε μεγαλύτερο βαθμό από τις άλλες της περιοχής της). Από τις παραπάνω χώρες, η επίσης φιλοδυτική σύγχρονη Ιαπωνία έχει ιστορικές αντιπαλότητες με την Κίνα, η οποία με τη σειρά της βρίσκεται σε διασυνοριακές αμφισβητήσεις με την Ινδία.

Στην B. Αφρική και Μέση Ανατολή, εντάθηκαν οι ανισότητες μεταξύ πετρέλαιο-εξαγωγών και πετρέλαιο-εισαγωγών χωρών της MENAP (ακρωνύμιο στα αγγλικά, για τις χώρες Μέσης Ανατολής – Βορ. Αφρικής συν Πακιστάν), λόγω των ανοδικών τιμών του πετρελαίου. Επίσης, η άνοδος της τιμής του πετρελαίου ως συνέπεια της κρίσης, από το 2008 σχεδόν, σε συνδυασμό με την εύθραυστη κι άνιση ανάκαμψη των πλουσίων κι αναδυομένων οικονομιών, μετρά ως ένας λόγος της στρατιωτικής παρέμβασης της Δύσης στον εμφύλιο της Λιβύης, το 2011.

Στη Λατινική Αμερική, η Νότιος Αμερική αντεπεξήλθε καλύτερα από τις χώρες της Κεντρικής Αμερικής, ενώ οι χώρες της Καραϊβικής γνώρισαν στασιμότητα ή συρρίκνωση παράλληλα με δημοσιονομικά προβλήματα.

Ωστόσο, για την Ευρωπαϊκή Ένωση, χαρακτηριστική είναι η ενίσχυση των εσωτερικών ανισοροπιών προς όφελος των ηπειρωτικών δυνάμεων της ευρωζώνης. Συγκεκριμένα η μεγαλύτερη ενδυνάμωση της Γερμανίας και η περισσότερη αποδυνάμωση των χωρών του Νότου, (ιδιαίτερα Ελλάδα, Πορτογαλία που υπήχθησαν στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης, το 2010 και 2011 αντίστοιχα). Ωστόσο, παρατηρήθηκε επίσης αποδυνάμωση περιφερειακών χωρών του Βορρά, ιδιαίτερα της Ιρλανδίας που επίσης εντάχθηκε στον Μηχανισμό Στήριξης το 2010. Οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης χρειάστηκαν από το 2009 την συνδυασμένη χρηματοδοτική βοήθεια ΕΕ και ΔΝΤ, που επονομάστηκε ‘Πρωτοβουλία της Βιέννης’ (‘Vienna Initiative’). Όμως, το ακρωνύμιο PIGS (Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain), υπογράμμισε χαρακτηριστικά τις χώρες της ευρωζώνης που αντιμετώπισαν τα μεγαλύτερα δημοσιονομικά προβλήματα και τη σχετική οικονομική αποδυνάμωσή τους, με αποτέλεσμα την απειλή της αξίας του ευρώ, ως ενός από τους τρεις πόλους του διεθνούς νομισματικού συστήματος (δολάριο, γιεν, ευρώ). Η προαναφερόμενη απειλή για το ευρώ, συνέβαλε στην θεσμική ενίσχυση της ευρωπαϊκής νομισματικής/οικονομικής ολοκλήρωσης, ιδιαίτερα προς την κατεύθυνση της δημοσιονομικής (και φορολογικής) διακυβέρνησης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Βασικά, η διατριβή προσπάθησε να παρατηρήσει την κρίση, υπό μίαν διαφορετική οπτική γωνία, από την επικρατούσα στην πλειονότητα της βιβλιογραφίας. Δηλαδή κοίταξε από γεωπολιτική σκοπιά, ποία διαφορετικά συμπεράσματα είναι δυνατόν να προκύψουν αντί της μόνης οικονομικής θεώρησης. Ασχολήθηκε με τις γεωπολιτικές επιπτώσεις, προϋποθέτοντας ότι η οικονομία είναι υποσύνολο της γεωπολιτικής, και ότι η γεωπολιτική συμπεριλαμβάνει τις έννοιες της ‘σκληρής’ και ‘ήπιας’ ισχύος, όπως αναλύεται στον Πρόλογο. Το προαναφερόμενο επέτρεψε στη διατριβή να διωλίσει τους άφθονους οικονομικούς δείκτες ισχύος, αναβαθμίζοντας τη σημασία των δεικτών που αφορούν την άμυνα και τα δημόσια οικονομικά (την αυξανόμενη σημασία του δημόσιου χρέους ανέδειξε και το πλείστο μέρος της βιβλιογραφίας), παράλληλα με τη σημασία του ΑΕΠ και του ρυθμού μεταβολής του. Η προεξέχουσα σημασία των προαναφερόμενων δεικτών έναντι των υπολοίπων συνέβαλε το περισσότερο, στην αξιολόγηση των άμεσων γεωπολιτικών επιπτώσεων της κρίσης, το εξεταζόμενο διάστημα 2009-2011. Δεν αμέλησε όμως τους υπόλοιπους Παράλληλα, η διατριβή έλαβε υπόψη και ποιοτικά στοιχεία.

Έτσι, στο Α΄ κεφάλαιο παρουσίασε τον τρόπο πρόσληψης του φαινομένου της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007/8/ από τους βασικούς παγκόσμιους θεσμούς κι οργανισμούς, και εισήγαγε τα βασικά θέματα που απετέλεσαν αντικείμενο συζήτησης σε παγκόσμια fora, θεσμούς ή στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Επίσης ενέταξε την πρόσφατη κρίση στο ιστορικό των κρίσεων της παγκοσμιοποίησης και διευκρίνισε το αρχικό γεωπολιτικό πλαίσιο πριν ξεσπάσει η κρίση.

Στο Β΄ κεφάλαιο, κι επειδή θεωρεί την ‘άτυπη διακυβέρνηση’ των συνασπισμών κρατών που συμμετέχουν στον Διακρατικό Συντονισμό Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ) ως μεγαλύτερο συντελεστή ισχύος από την επίσημη διακυβέρνηση των διεθνών οργανισμών (καθότι η πρώτη επηρεάζει τη δεύτερη, βλ. Β.1.Α) , ασχολήθηκε πρώτα με την ομάδα κρατών G20. Διαπίστωσε, ότι οι επιλογές της ‘άτυπης διακυβέρνησης’ είχαν άμεσο αντίκτυπο στη λειτουργία των διεθνών οργανισμών των Bretton Woods που είναι χαλαρά συνδεδεμένοι με τον ΟΗΕ και συγκεκριμένα στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Παγκόσμια Τράπεζα, ενώ παράλληλα οι χώρες G20 θέσπισαν τον οργανισμό Financial Stability Board (από το προϋπάρχον Financial Stability Forum) και δεν επέδρασαν στην διακυβέρνηση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Ακόμη, ότι στους διεθνείς οργανισμούς ΔΝΤ , ΠΤ,

αντανακλώνονται οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τη βελτίωση της θέσης των BRIC στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και στη χρηματοδότηση του ΔΝΤ, ενώ παράλληλα το ΔΝΤ κατέλαβε πρωταγωνιστική θέση μεταξύ των άλλων θεσμών στην εποπτεία και τη χρηματοδότηση των κρατών, διαδραματίζοντας έτσι επιπρόσθετο γεωπολιτικό ρόλο. Έτσι, στο Β΄ κεφάλαιο η διατριβή – διαμέσου της εξέτασης των κρατών/μελών του G20 - διαπίστωσε ότι οι ΗΠΑ, παρά την εξασθένησή τους λόγω της κρίσης, παραμένουν η ισχυρότερη δύναμη διότι νέοι, ανερχόμενης ισχύος - δυνητικοί - ανταγωνιστές όπως η Κίνα, δεν είναι ακόμη αρκετά ισχυροί ώστε να απειλήσουν τη θέση των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα κρατών, ενώ περισσότερο εξασθενούν τα άλλα δύο μέρη της ‘παγκόσμιας Τριάδας’: η Ιαπωνία και προπαντός η Ευρώπη. Δηλαδή, η διατριβή βλέπει ως πλέον σημαντικές τις δομικές ανακατατάξεις στο υφιστάμενο σύστημα αμερικανικής ηγεμονίας με προεξέχον χαρακτηριστικό την απώλεια ισχύος της Ευρώπης και την άνοδο ισχύος της Κίνας.

Το παραπάνω επιβεβαιώνεται και στο Γ΄ κεφάλαιο όπου η διατριβή εξετάζει ειδικότερα τον ρόλο των παγκόσμιων ανισορροπιών στις (αμερικανικές) αμυντικές δαπάνες, καθώς και τις επιπτώσεις ανά μεγάλες γεωγραφικές περιφέρειες-ηπείρους. Επίσης στο Γ΄ κεφάλαιο, για την σχέση ΗΠΑ – Κίνας, η διατριβή διαπιστώνει την επαλήθευση της θεωρίας της ‘σύνθετης αλληλεξάρτησης’ ενώ στην Ασία, βλέπει να διαμορφώνεται ένα πολυπολικό περιβάλλον. Επίσης διαπιστώνει, την ενίσχυση της οικονομικής διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την όξυνση των ανισοτήτων στον Αραβικό κόσμο (μεταξύ πετρελαιοπαραγωγών και μη, χωρών), και ότι οι χώρες της Νοτίου Αμερικής αντεπεξήλθαν καλύτερα από της Κεντρικής Αμερικής.

Επιπλέον η διατριβή διαπίστωσε ότι στο θεωρητικό πεδίο επαληθεύεται - στην περίπτωση των G20 - η συνδυαστική προσέγγιση της άτυπης διακυβέρνησης, δηλ. ο συνδυασμός του θεσμικού φιλελευθερισμού και της ηγεμονικής σταθερότητας.

Ακόμη, η διατριβή ακολούθησε την ακαδημαϊκή παράδοση, δηλ. να γίνεται προσπάθεια αποτίμησης της επιτυχίας και του κόστους του ΔΣΟΠ, στη διαχείριση μιας παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Διαπιστώνει, στο Β΄ κεφάλαιο, ότι επαναλαμβάνονται φαινόμενα του παρελθόντος, όπως επί διαχείρισης κρίσεων από τους G8, δηλαδή ανισοκατανομή του κόστους και παράλληλα, ότι τα κράτη συνεργάστηκαν σε όποιον τομέα υπήρχε περιθώριο για παίγνιο θετικού αθροίσματος.

Επίσης, η διατριβή ασχολήθηκε με το πρόβλημα της Προσαρμογής των Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών και συνεξέτασε την αμφισβήτηση του δολαρίου από

εταίρους των ΗΠΑ στα πλαίσια του ομίλου G20. Παρατήρησε ότι οι παγκόσμιες ανισοροπίες, ενώ αρχικά φαίνεται να εξυπηρετούν δυνάμεις (όπως η Κίνα) που αντιδρούν στο status quo - όταν δηλ. το θέμα αντιμετωπίζεται μόνο από την πλευρά της οικονομίας (Β' κεφάλαιο) - όμως, όταν εισάγονται στην ανάλυση οι αμυντικές δαπάνες (ρόλος 'σκληρής ισχύος'), διαπιστώνει ότι οι παγκόσμιες ανισοροπίες τροφοδοτούν με ρευστότητα και τις αμερικανικές αμυντικές δαπάνες (Γ' κεφάλαιο). Επομένως, ευνοούν τις αμερικανικές στρατιωτικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό και την αμερικανική ηγεμονία. Παράλληλα, οι ΗΠΑ δεν απεμπόλησαν τον ρόλο του ηγεμόνα κατά τη διάρκεια της κρίσης. Αφενός άμεσα ως δανειστής ύστατης προσφυγής, η Fed συνήψε με αρκετές κεντρικές ευρωπαϊκές τράπεζες -όπως και του Μεξικού- swap δάνεια συναλλάγματος, εφοδιάζοντάς τες έτσι με δολάρια. Αφετέρου έμμεσα, διαμέσου του ΔΝΤ όπου είναι ο σημαντικότερος μέτοχος με δικαίωμα veto χάρις στο ύψος των quota που κατέχουν. Συνεπώς, δεν πρόκειται για το 'τέλος' της αμερικανικής ηγεμονίας, αλλά για άλλη μία εξελικτική φάση της Ιστορίας.

Ειδικότερα και ανά κεφάλαια, στο εισαγωγικό **Α' κεφάλαιο**, η διατριβή ξεκινά υιοθετώντας την θέση ότι ήδη πριν ξεσπάσει η κρίση 2007/8, οι ΗΠΑ ευρίσκονταν στη θέση της υπερδύναμης και του ηγεμόνα του διεθνούς συστήματος κρατών, παρά τις σχετικές οικονομικές τους αδυναμίες (διπλά ελλείμματα, κ.ά). Στη συνέχεια δίνει μια συνοπτική εικόνα του μεγέθους της κρίσης, των χαρακτηριστικών της και των αιτιών της όπως εμφανίστηκε από την βιβλιογραφία, εισάγει τα βασικά θέματα, παρουσιάζει 'πώς είδαν το φαινόμενο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007/8/' οι βασικοί παγκόσμιοι θεσμοί κι οργανισμοί, και τέλος προβαίνει σε μια σύντομη ιστορική αναδρομή. Πιό συγκεκριμένα εκθέτει (συνοπτικά) την άποψη που εξέφρασε τον ΟΗΕ και μετά με εκείνες των θεσμών που θα ασχοληθεί στο Β' κεφάλαιο, δηλ. του ΔΝΤ, της ΠΤ και του θεσμού των G20. Διαπίστωσε ότι, η πρώτη επιρρίπτει μεγαλύτερη ευθύνη στο τρόπο λειτουργίας του Διεθνούς Νομισματικού και Χρηματοπιστωτικού Συστήματος, την 'αρχιτεκτονική' του, και στην ικανότητα πρόβλεψης των διεθνών οικονομικών οργανισμών. Μεταξύ των δεύτερων, η άποψη που εκφράζει την ΠΤ τοποθετεί την πρόσφατη κρίση στη σειρά των προγενέστερων κρίσεων της παγκοσμιοποίησης, εστιάζει στις εμπειρίες του παρελθόντος ασκώντας εμμέσως κριτική ότι δεν προβλέφθηκαν (από το ΔΝΤ) οι παρεπόμενες κρίσεις χρέους των ανεπτυγμένων χωρών και απομυθοποιεί τις διαφορές των κρίσεων μεταξύ ανεπτυγμένων κι αναδυομένων οικονομιών. Αντίθετα (και συνοπτικά), το ΔΝΤ

υπεραμύνεται των πολιτικών του θεωρώντας την πρόσφατη κρίση ‘πρωτοφανή’ και ότι δεν θα έπρεπε να επαναληφθούν πολιτικές που οδήγησαν στη ‘Μεγάλη Ύφεση’ του 1930, όπως η ελλιπής παροχή ρευστότητας μετά την κρίση του 1929. Πιο μετριοπαθείς οι απόψεις του G20 δεν επεκτάθηκαν περισσότερο επί των παραπάνω ζητημάτων, εστιάζοντας περισσότερο στην απουσία ρύθμισης κι εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα, καθώς και στις αδυναμίες του ΔΝΣ, όπως οι παγκόσμιες μακρο-οικονομικές ανισοροπίες. Η σύντομη ιστορική αναδρομή που ακολουθεί, συνδέει την πρόσφατη κρίση με τις κρίσεις της παγκοσμιοποίησης, που άλλωστε έγιναν συχνότερες μετά την κατάρρευση των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών (1971). Ιδιαίτερα επισημαίνει τις διαφορές στο καθεστώς του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος, τις διαφορές νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής που ακολουθήθηκαν μεταξύ της κρίσης του 1929 και της πρόσφατης του 2007, τις ομοιότητες στην προσπάθεια ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα (όπως η Glass Steagall Act (1933, που εντωμεταξύ καταργήθηκε τη δεκαετία 1980), όπως και τις παρόμοιες εγγυήσεις των τραπεζικών καταθέσεων. Επίσης συσχετίζει και τον ρόλο του πετρελαίου, ιδιαίτερα στις προσπάθειες ανάκαμψης, όπως τις πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 / 1975, με την πρόσφατη επανάληψη της ανόδου της τιμής του πετρελαίου (2008) και των τιμών των τροφίμων.

Το **Β΄ κεφάλαιο** υποδιαιρείται σε δύο μέρη. Το *Α΄ μέρος* διερευνά τις γεωπολιτικές επιπτώσεις στην άτυπη διακυβέρνηση. Το *Β΄ μέρος* στην επίσημη, δηλ. στους διεθνείς οργανισμούς.

Το *Α΄ μέρος* ασχολείται ουσιαστικά με την ομάδα των G20 χωρών, η αναβάθμιση της οποίας σε επίπεδο κορυφής υπήρξε και η πρώτη (χρονολογικά) γεωπολιτική συνέπεια της κρίσης (από τον Νοέμβριο 2008). Η ομάδα G20 ανέλαβε τον Διακρατικό Συντονισμό των Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ) μόλις ξέσπασε η κρίση από τους G8 (τον οποίο και συνεχίζει). Αρχικά, στο μεθοδολογικό-θεωρητικό υπόβαθρο, η διατριβή παρουσιάζει πρώτα συνοπτικά, το ιστορικό πλαίσιο που οδήγησε στον ΔΣΟΠ και αφετέρου τον συνδυασμό δύο προσεγγίσεων - σχολών σκέψης (paradigm), που τον επεξηγούν και τον υποστηρίζουν θεωρητικά (ρεαλισμός / ηγεμονικά σταθερότητα και θεσμικός φιλελευθερισμός). Το ιστορικό πλαίσιο αφορά βασικά το τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα με σημαντικότερα χαρακτηριστικά την αλλαγή καθεστώτος στο ΔΝΣ (κατάρρευση καθεστώτος συναλλαγματικών ισοτιμιών των BrettonWoods), τις εξελίξεις του καπιταλιστικού συστήματος – διεθνοποίηση

χρηματο-οικονομικών δραστηριοτήτων, και παύση του λειτουργικού διαχωρισμού των τραπεζικών δραστηριοτήτων, τάση για σύγκλιση κι εναρμόνιση των ανεπτυγμένων οικονομιών, ασυμμετρία ισχύος υπέρ ΗΠΑ, κ.ά. Επίσης αφορά την διαπίστωση ότι, οι διακρατικοί διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί περιορίζονται από συγκεκριμένο πλαίσιο στόχων, αρχών, διαδικασιών και δράσεων, που συχνά αποβαίνει ανελαστικό όταν πρόκειται για ζητήματα που υπερβαίνουν τα προδιαγεγραμμένα περιθώρια λειτουργία τους, κάτι που δεν συμβαίνει στην άτυπη διακυβέρνηση. Έτσι, ως προς την ισχύ, η διατριβή δέχεται την άποψη ότι η άτυπη διακυβέρνηση είναι αυτό που επηρεάζει την κανονιστική / επίσημη διακυβέρνηση κι όχι αντιστρόφως (προηγείται δηλ. στον συντονισμό επί των αρχών και των πολιτικών), όπως, συχνά, προηγείται της διεξαγωγής αποτελεσματικών ψηφοφοριών ή διαπραγματεύσεων.

Ύστερα, η διατριβή δέχεται ότι, η ομάδα των G20, όπως η G7, συνδυάζει στοιχεία της προσέγγισης της ηγεμονικής σταθερότητας και του θεσμικού φιλελευθερισμού. Διότι, αφενός ο (νεο) φιλελευθερισμός αν και αποδέχεται την ισχύ και το ρόλο της στη δομή της ιεραρχίας του διεθνούς συστήματος, αποδίδει ουσιαστικό ρόλο στους θεσμούς γενικά · αφετέρου, η ηγεμονική σταθερότητα αποδέχεται ότι είναι η ύπαρξη ενός ισχυρού ‘ηγεμόνα’ που μπορεί να εγγυηθεί την ανάπτυξη και τη σταθερότητα για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (Kindleberger, 1973,1986). Ιδιαίτερα, ο ρόλος των θεσμών στη διατήρηση της σταθερότητας και της τάξης γίνεται πιο σημαντικός όταν η ηγεμονική δύναμη βρίσκεται σε παρακμή (Keohane, 1984, 1989). Τη θέση του ηγεμόνα στην οικονομική διακυβέρνηση έλαβαν πρώτα ο ηγεμονικός όμιλος χωρών G7 που δημιούργησαν και παρέδωσαν τη σκυτάλη στον επίσης ηγεμονικό όμιλο των G20 (στον οποίο σύσσωμος ο G7/8 συμμετέχει). Ηγεμονικός ο G20, καθόσον αποτελείται από τις ισχυρότερες συστημικά οικονομίες (85% του παγκόσμιου ΑΕΠ και 2/3 του πληθυσμού), συμμετέχουν όλα τα μόνιμα μέλη του συμβουλίου ασφαλείας του ΟΗΕ ενώ παράλληλα οι G7 που ενυπάρχουν στους G20 είναι σύμμαχοι ή εταίροι στο ΝΑΤΟ, συμμετέχουν σε περισσότερες από μία ομαδοποιήσεις κρατών στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς και σε περιφερειακές οικονομικές ολοκληρώσεις – όπου μερικοί είναι ηγεμόνες. Η παράδοση της σκυτάλης στον ΔΣΟΠ, γίνεται κατανοητή στη βάση όχι μόνο των προγενέστερων αποτυχιών των G7 στη διαχείριση οικονομικών κρίσεων ή το εύρος της πρόσφατης κρίσης, αλλά και στο αυξημένο ειδικό βάρος των ασιατικών οικονομιών μετά την κρίση της Ν.Ασίας (1997-8) στην παγκόσμια οικονομία· κάτι που καθιστούσε τη συμμετοχή τους σε

διακρατικό συντονισμό απαραίτητη, προκειμένου (ο τελευταίος) να επιτύχει. Στη συνέχεια, διερευνώντας τον ρόλο και τη δράση του ομίλου των G20, την προέλευση και σύσταση των G20, καθώς και τα προβλήματα και τις επιτυχίες του ΔΣΟΠ επί των G7/8 (σύντομα), η διατριβή επισημαίνει επίσης ότι τα κριτήρια που υπερίσχυσαν στην επιλογή των κρατών –μελών του ομίλου G20, συμπεριέλαβαν γεωπολιτικές παραμέτρους, όπως η εκπροσώπηση διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών του πλανήτη και η γεωπολιτική βαρύτητα ορισμένων χωρών στο διεθνές σύστημα. Έτσι, η επιλογή των μελών (από το 1999, Αμερικανο-Καναδική πρωτοβουλία) έπληξε την Ευρωπαϊκή συμμετοχή, αφού χώρες της Ευρώπης - που δεν συμμετέχουν στην G8- π.χ. η Ελβετία είναι ισχυρότερη από κάποιες του G20, πχ. την Τουρκία.

Ακόμη η διατριβή δέχεται ότι ο όμιλος G7/8 αποτελεί ένα πυρήνα ισχύος εν μέσω των εταίρων τους στον G20, καθώς όχι μόνον είναι οι G7/8 που αναβάθμισαν τον G20 σε επίπεδο κορυφής κι έχουν την πλειοψηφία των ψήφων από το σύνολο των G20 στους οργανισμούς των Bretton-Woods, αλλά και χειραγώγησαν στιβαρά την προεδρία του ομίλου τα δύο πρώτα – κρίσιμα χρόνια (2008-2010) τόσο ως προς τις χώρες διαδοχής στην προεδρία, όσο και στο περιεχόμενο της agenda. Συγκεκριμένα, στην κάθε σύνοδο αποφασιζόταν η μεθεπόμενη χώρα-πρόεδρος των εργασιών και την προεδρία ανέλαβαν οι ΗΠΑ δύο φορές σε διάστημα ενός χρόνου (Ουάσινγκτον, Νοέμβριος 2008 – Πίτσμπουργκ, Σεπτέμβριος 2009) και ενδιάμεσα η Βρετανία (Απρίλιος 2009). Άλλωστε, η επόμενη σύνοδος κορυφής των χωρών G20 διεξήχθη υπό την προεδρία του Καναδά, τον Ιούνιο 2010 (προεδρεύοντας παράλληλα τους G8), ενώ μόλις τον Νοέμβριο 2010 διεξήχθη υπό την προεδρία μιας αναδυόμενης οικονομίας, δηλ. της Νοτίου Κορέας. Αλλά, το 2011, την προεδρία των G20 ανέλαβε η Γαλλία που παράλληλα προήδρευε των G8, όπως συνέβη προηγουμένως και με την περίπτωση του Καναδά. Τελικά, επί της Γαλλικής προεδρίας καθορίστηκε η σειρά διαδοχής στην προεδρία των G20 για τα επόμενα χρόνια: 2012: Μεξικό (συνάντηση τον Ιούνιο στο Los Cabos), 2013: Ρωσία, 2014: Αυστραλία, 2015: Τουρκία. Μετά το 2015 η προεδρεύουσα χώρα θα επιλέγεται από ‘περιφερειακά γκρουπ εκ περιτροπής’, ξεκινώντας από το Ασιατικό group: Κίνα, Ινδονησία, Ιαπωνία, Κορέα. Από την άλλη μεριά, η agenda περιελάμβανε αρχικά, θέματα σχεδόν αποκλειστικά με την αντιμετώπιση της κρίσης, τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα και παγκόσμιες ανισοροπίες · μόλις το β' εξάμηνο του 2010 (Σύνοδος Σεούλ) επεκτάθηκε στο ζήτημα της ανάπτυξης, ενώ το 2011 η Γαλλική προεδρία διεύρυνε την agenda με θέματα όπως η κλιματική αλλαγή και επιδίωξε την αναμόρφωση του διεθνούς

νομισματικού συστήματος. Είναι χαρακτηριστικό, ότι επιμελώς η ‘παγκόσμια διακυβέρνηση’ σε θέματα αμυντικής πολιτικής κι ασφάλειας ουδόλως τίθεται στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων των G20, ενώ τίθεται στον G7/8. Άλλωστε οι G7 συγκεντρώνουν το 41% των ποσοστών ψήφων στο ΔΝΤ μετά την πρόσφατη αναθεώρηση, έναντι του 64,776% του συνόλου των G20· και στο FSB εκπροσωπούνται από 21 αντιπροσώπους από τους 44 των G20 συνολικά, ενώ παράλληλα επέτυχαν και την ένταξη της Ισπανίας στο FSB. Το FSB λειτουργεί με ομοφωνία, οπότε ο αριθμός των εκπροσώπων ανά φορέα ή κράτος αποκτά βαρύτητα. Από τα νέα μέλη μόνο η Κίνα, Βραζιλία, Ινδία, Ρωσία έχουν από 3 εκπροσώπους, όπως οι G7. Έτσι, το ερώτημα, πώς ανταποκρίνεται η ιεραρχία ισχύος στις γεωοικονομικές ανακατατάξεις, βρίσκει την απάντησή του, στην προσπάθεια διατήρησης του status quo.

Στη συνέχεια, η διατριβή ασχολήθηκε με την αποτίμηση της δράσης των G20, τον ΔΣΟΠ (και το συναφές κόστος). Ως προς τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα, η διατριβή την εκτιμά ως ελλιπή, συγκριτικά με τους αρχικούς στόχους. Στο ερώτημα ποίοι παράγοντες φαίνεται να επέδρασαν στην αδυναμία επίτευξης συμφωνίας για τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα, η προηγηθείσα έρευνα απαντά ότι, η ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα καθυστερεί λόγω παιγνίων μηδενικού αθροίσματος μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, κρατών και φαινομένων αλληλεξάρτησης. Η ‘παγκόσμια’ οικονομική διακυβέρνηση των G20 και ο ΔΣΟΠ, δεν προώθησε υπερεθνικές δομές (καθεστώτα, οργανισμούς, σύστημα διαιτησίας) για την ρύθμιση κι εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Ως προς τον ΔΣΟΠ, η διατριβή εξήτασε πρώτα τις επιπτώσεις του κόστους στήριξης του χρηματοπιστωτικού τομέα στα δημόσια ελλείμματα των χωρών-μελών του G20, και την ανάλυση του παραπάνω κόστους. Όμως καθώς τα κράτη έλαβαν κι άλλα επιπρόσθετα μέτρα στήριξης των οικονομιών τους και η κρίση έπληξε πολλές όψεις της οικονομικής ζωής, ποσοτικά και ποιοτικά, η διατριβή παρατήρησε εκ του αποτελέσματος επί των οικονομιών συνολικά, τις επιπτώσεις τόσο της κρίσης όσο και των μέτρων στήριξης των οικονομιών, στις χώρες-μέλη του G20. Χρησιμοποίησε δείκτες για τα δημόσια οικονομικά, το ΑΕΠ, το ΙΣΤ, τις δαπάνες για έρευνα και τεχνολογία, την άμυνα, το εμπόριο, την ανεργία, τις διεθνείς επενδύσεις, τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, δίνοντας μεγαλύτερη σημασία στους πέντε πρώτους.

Στο ερώτημα αν τα κράτη πέτυχαν να συνεργαστούν στην αντιμετώπιση της πρόσφατης κρίσης και ποίο το κόστος, η παρούσα έρευνα απαντά ότι πέτυχε η

συνεργασία στον διακρατικό συντονισμό επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής και διοχέτευσης ρευστότητας, καθόσον επρόκειτο για παίγνιο θετικού αθροίσματος μεταξύ των μελών (αλλά το κάθε κράτος εφήρμοσε τις πολιτικές αυτές με διαφορετικό τρόπο). Επίσης πέτυχε, από την άποψη ότι ήδη από το καλοκαίρι-φθινόπωρο του 2009, το ΔΝΤ έκανε λόγο για σημεία ανάκαμψης που επιβεβαιώθηκαν από τον Ιανουάριο 2010. Όμως, και στην πρόσφατη διεθνή κρίση, η κατανομή του κόστους του ΔΣΟΠ δεν φαίνεται να είναι ‘δίκαιη’, όπως συνέβαινε και επί διαχείρισης της διεθνούς οικονομικής διακυβέρνησης επί G8 (πχ προβλήματα Προσαρμογής και συναλλαγματικών ισοτιμιών, Συμφωνία της Πλάζα, 1985). Το κόστος είχε την τάση να επιμεριστεί και να μην επιβαρυνθούν περισσότερο οι χώρες από τις οποίες ξεκίνησε κι εξαπλώθηκε η κρίση (αναλογικά με το μερίδιο ευθύνης).

Ωστόσο, ως προς τα άμεσα αποτελέσματα, η κρίση (2008-9) φαίνεται να λειτούργησε σαν καταλύτης, ώστε να ενταθούν οι προγενέστερες διαρθρωτικές αδυναμίες των χωρών, τόσο όσον αφορά την εξωτερική θέση τους αλλά και τα δημόσια ελλείμματά τους. Έτσι, διαμέσου του θεσμού των G20, η διατριβή επικεντρώνεται στη συνέχεια στις επιπτώσεις στη σχετική ισχύ των μελών του, διότι αντιπροσωπεύουν τις συστημικά ισχυρότερες χώρες με γεωπολιτικά κριτήρια. Αφού υποστήριξε ότι η ισχύς συσχετίζεται με τα δημόσια οικονομικά, επεσήμανε ότι από το 2009, τις χειρότερες επιδόσεις στο Δημοσιονομικό Ισοζύγιο είχαν όχι μόνο οι ΗΠΑ, αλλά και οι παραδοσιακοί οικονομικοί εταίροι, δηλ. η Ιαπωνία και από την Ευρώπη: η Αγγλία, η Γαλλία. Μόνον οι επιδόσεις της Γερμανίας είναι συγκρίσιμες με εκείνες των αναδυόμενων χωρών - όχι πάντως καλύτερες από την Νότιο Κορέα, την Ινδονησία - και παρεμφερείς με της Κίνας. Ως προς το δημόσιο χρέος, οι ΗΠΑ βρέθηκαν (στη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου) σε καλύτερη θέση από την Ιαπωνία και την ευρωπαϊκή Ιταλία. Κοντά στη καμπύλη δημοσίου χρέους των ΗΠΑ, βρίσκεται και ο Καναδάς, όπως και η Γερμανία, ενώ οι αναδυόμενες έχουν καλύτερες επιδόσεις (χαμηλότερο δημόσιο χρέος). Όμως, εξετάζοντας και τους υπόλοιπους δείκτες ισχύος παρατηρούμε ότι οι ΗΠΑ εξακολουθούν να διατηρούν το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ (με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας έκδοσης 2011) ενώ παράλληλα διαθέτουν ένα από τα ανώτερα ποσοστά αμυντικών δαπανών/ΑΕΠ και υψηλότατο τεχνολογικό εξοπλισμό. Πιο συγκεκριμένα, για τις ΗΠΑ, ο λόγος των αμυντικών δαπανών ως προς το ΑΕΠ ήταν όχι μόνο ο μεγαλύτερος – μετά από τον αντίστοιχο της Σαουδικής Αραβίας, μεταξύ των εταίρων G20 - αλλά και ανέβηκε περισσότερο το 2008 κατά 0,3% του ΑΕΠ (ως προς το 2007), κάτι που δεν συνέβη με τους άλλους

εταίρους. Συγκεκριμένα, αντίστοιχα το ίδιο έτος (2008), μόνο 0,2% του ΑΕΠ, ήταν η αύξηση των αμυντικών δαπανών για την Αγγλία, Ινδία και την Ν. Κορέα, έναντι αύξησης κατά 0,1% του ΑΕΠ για: Καναδά, Ιταλία, Ρωσία, Τουρκία, ενώ οι υπόλοιποι των G20, είτε άφησαν σταθερό το προαναφερόμενο ποσοστό, είτε το μείωσαν (όπως η Σαουδική Αραβία, η Κίνα, η Αργεντινή), είτε το άφησαν σταθερό. Παράλληλα, οι ΗΠΑ διατηρούσαν το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ και το μεγαλύτερο μερίδιο στο παγκόσμιο ΑΕΠ.

Όσο για το 2009, οπότεν το ΔΝΤ διαπιστώνει τα πρώτα σημεία οικονομικής ανάκαμψης, οι περισσότερες χώρες –συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ - έσπευσαν να διαθέσουν συμπληρωματικούς πόρους στην ‘σκληρή ισχύ’, δηλ. στις στρατιωτικές τους δαπάνες. Πράγματι, ο λόγος των αμερικανικών αμυντικών δαπανών προς το ΑΕΠ ήταν σταθερός στο 4% του ΑΕΠ για το διάστημα 2005-7, και μάλιστα ανήλθε στο 4,3% το 2008, ενώ το 2009 ανήλθαν στο 4,8%/ΑΕΠ. Αλλά, και πριν, για το διάστημα από το 1997 έως το 2008, το ΔΝΤ πιστοποιεί ότι οι ΗΠΑ είχαν τις περισσότερες αυξανόμενες αμυντικές δαπάνες, από όλους τους άλλους εταίρους G20.

Ακόμη και για το 2010, οι ΗΠΑ κατατάσσονται πρώτοι, μεταξύ των πρώτων καταναλωτριών χωρών σε αμυντικές δαπάνες. (SIPRI, 2010. Περισσότερα στο Γβ.5.β). Χαρακτηριστικά, τον Απρίλιο 2011, νέα στοιχεία (Perlo-Freeman Sam (April 2011), SIPRI (11/4/2011) έδειξαν ότι οι στρατιωτικές δαπάνες των κρατών για το 2010 συνέχισαν ν’ αυξάνουν, όμως με μικρότερο ρυθμό από ότι τα παλαιότερα χρόνια. Κατ’ εξαίρεση, οι χώρες της ΕΕ μείωσαν τις στρατιωτικές τους δαπάνες κατά περίπου 2,8% (σε πραγματικούς όρους), λόγω των επιπτώσεων της κρίσης στην Ευρώπη.

Έτσι, στο ερώτημα, ποιές οι (βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες) επιπτώσεις στη σχετική ισχύ μεταξύ των G20 απαντά ότι οι ΗΠΑ, αν και αποδυναμωμένες, παραμένουν υπερδύναμη καθώς οι παραδοσιακοί εταίροι όπως η Ευρώπη πρωτίστως και η Ιαπωνία επλήγησαν σχετικά περισσότερο. Ενώ, αναδυόμενες δυνάμεις - όπως η Κίνα- δεν είναι ακόμη έτοιμες ν’ απειλήσουν την (συνολική) ισχύ των ΗΠΑ, ούτε να ηγηθούν του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος.

Μετά, συνεχίζοντας την αποτίμηση του γεωπολιτικού ρόλου των G20, η διατριβή επικεντρώνεται στο, πώς οι χώρες του G20 αντιμετώπισαν το ζήτημα της Προσαρμογής και την αμφισβήτηση του δολαρίου (εντός κι εκτός διεθνών θεσμών). Στο ερώτημα γιατί δεν πέτυχε η Προσαρμογή του ΔΝΣ με τη διαχείριση των G20, η διατριβή απαντά ότι η αποτυχία οφείλεται στο ότι η Προσαρμογή μέσω συναλλαγματικών ισοτιμιών είναι παίγνιο μηδενικού αθροίσματος, όπου σε καλύτερη

διαπραγματευτική θέση είναι οι πλεονασματικές χώρες · και ότι τα αντιτιθέμενα κρατικά συμφέροντα και η ετερογένεια των μελών του G20 είναι οι βασικές αιτίες, ιδιαίτερα στο παρόν (μη)-σύστημα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών και του (εθνικού) δολαρίου ως διεθνούς (αποθεματικού) νομίσματος. Πιο συγκεκριμένα, οι αντιτιθέμενες γεωπολιτικές ανησυχίες των δύο πόλων ΗΠΑ- Κίνας και οι κινέζικες αντιστάσεις στην εξασθενημένη αμερικανική ηγεμονία , είναι η κύρια απάντηση στο ερώτημά μας, ενώ παράλληλα παρατηρήθηκαν φαινόμενα που οφείλονται στη ‘σύνθετη αλληλεξάρτηση’ μεταξύ στρατιωτικού και νομισματικού τομέα των παραπάνω χωρών. Παράδειγμα: η εξασθένιση των αμερικανικών πιέσεων επί του κινεζικού νομίσματος μετά την υποστήριξη των αμερικανικών θέσεων από την Κίνα, στο ζήτημα των κυρώσεων του ΟΗΕ εναντίον του Ιράν (Απρίλιος 2010). Επίσης, ανταγωνιστικές (της αμερικανικής οικονομίας) αναδυόμενες οικονομικές δυνάμεις προσπάθησαν να περιορίσουν την εξάρτησή τους από το δολάριο, είτε προωθώντας περιφερειακά νέο νόμισμα [πχ η (ανεπιτυχής) προσπάθεια των χωρών του Αραβικού Κόλπου], είτε το δικό τους νόμισμα στις κεφαλαιαγορές της ευρύτερης περιοχής τους (πχ Κίνα). Αλλά, το κινέζικο νόμισμα δεν εισήλθε στο καλάθι νομισμάτων προσδιορισμού της αξίας των SDR, παρά την σχετική συζήτηση ακόμη και περί θέσπισης νέου διεθνούς αποθεματικού νομίσματος, αλλά και παρά το γεγονός ότι η Κίνα κατέλαβε την πρώτη θέση στις εξαγωγές προϊόντων παγκοσμίως από το 2009, ξεπέρασε το ΑΕΠ της Ιαπωνίας, και αναβαθμίστηκε στη σειρά κατάταξης (παγκοσμίως) των χωρών-εξαγωγέων υπηρεσιών από το 2010. Ακόμη, η διατριβή επιχειρηματολογεί, ότι η ενίσχυση των οικονομικών και πολιτικών ολοκληρώσεων σε περιφερειακό επίπεδο, τείνει να απορροφά καλύτερα τα προβλήματα Προσαρμογής, ελλείπει διεθνούς - ανεξάρτητου εθνικά – νομίσματος. Το παραπάνω συνιστά μια μερική απάντηση στο ερώτημα, πώς θα είναι αποτελεσματικός ο ΔΣΟΠ ώστε να ευνοείται η Προσαρμογή στο ΔΝΣ.

Το B' μέρος του Β' κεφαλαίου, διερευνά τις γεωπολιτικές επιπτώσεις στους παγκόσμιους οικονομικούς οργανισμούς. Διαπίστωσε ότι με την κρίση, η ηγεμονική δύναμη αλλά και οι άλλες δυνάμεις, επιχείρησαν την ενίσχυση της επίσημης παγκόσμιας διακυβέρνησης. Η άτυπη διακυβέρνηση του ηγεμονικού ομίλου χωρών G20 που υπερίσχυσε του ΟΗΕ, έδωσε στο ΔΝΤ ρόλο πρωταγωνιστικό, ως υποστηρικτή των εργασιών και των θεμάτων της. Δηλαδή, στην agenda, στον συντονισμό και την εποπτεία των διακρατικών οικονομικών πολιτικών, στον κρατικό δανεισμό, στην αναμόρφωση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, στην

πρόληψη κρίσεων, στην διαφύλαξη κι ενίσχυση της παγκόσμιας οικονομικής αρχιτεκτονικής. Προκειμένου για τις γεωπολιτικές επιπτώσεις αλλά και για να διαπιστωθεί αν οι οργανισμοί και ιδιαίτερα το ΔΝΤ είναι όχι μόνο αποδέκτες γεωπολιτικών ανακατατάξεων αλλά και αν οι ίδιοι ασκούν γεωπολιτικό ρόλο— μέσω των χρηματοδοτήσεων προς τα μέλη - η διατριβή διερεύνησε: 1) τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τα ποσοστά ψήφων, 2) τη χρηματοδότηση του οργανισμού, 3) τη χρηματοδότηση των μελών, 4) τον ρόλο και τις πεποιθήσεις. Διότι, αφενός η οικονομική ενίσχυση ενός κράτους (από έναν διεθνή οργανισμό) επηρεάζει την σχετική ισχύ του (ως προς τα άλλα κράτη), αφετέρου τα κράτη-χρηματοδότες ενός οργανισμού αποκτούν μεγαλύτερες δυνατότητες επιρροής στο καθεστώς που τον διέπει και τις αποφάσεις χρηματοδότησης άλλων κρατών. Επίσης, το είδος και οι προϋποθέσεις δανειοδότησης επηρεάζουν το ‘ποίοι και πόσο’ θα χρηματοδοτηθούν και τη ‘συμμόρφωσή τους’ προς το είδος της οικονομίας που οι ισχυροί επικροτούν, μέσω των διεθνών οργανισμών που χρηματοδοτούν κράτη. Ακόμη διότι, οι πεποιθήσεις κι αντιλήψεις επηρεάζουν τους κανόνες, τα πρότυπα και τις νόρμες που προσδιορίζουν με τη σειρά τους, τα καθεστώτα των διεθνών οργανισμών, όπως επίσης επηρεάζουν τις προτάσεις οικονομικών πολιτικών - από και προς- την άτυπη παγκόσμια διακυβέρνηση, καθώς και τις αντιστάσεις της κοινής γνώμης στην δημόσια σφαίρα των κρατών. Λόγω της ασύμμετρης σημασίας που απέκτησαν οι διεθνείς οργανισμοί – υπέρ του ΔΝΤ – αλλά και των περισσότερων αλλαγών που συνέβησαν στο Ταμείο, η διατριβή (αναγκαστικά) ‘κλίνει’ υπέρ μιας εκτενέστερης κι ενδεδειγμένης εξέτασης του ΔΝΤ έναντι των άλλων.

Διαπιστώθηκε ότι άλλαξαν οι συσχετισμοί των ψήφων σε ΔΝΤ, ΠΤ, όχι όμως με επαναστατικό τρόπο, αντανακλώντας απλώς την αυξανόμενη σημασία των αναδυόμενων χωρών των G20 στην λήψη αποφάσεων, χωρίς όμως να ανατραπεί η υπάρχουσα δυναμική, δηλ. η μεγαλύτερη επιρροή της ηγεμονικής ομάδας G7 – στην οποία καταλυτικό ρόλο παίζουν οι ΗΠΑ. Σαφής είναι και η μείωση της επιρροής των Ευρωπαϊκών χωρών στο ΔΝΤ, αφού η Ευρώπη χάνει 2 έδρες (συνολικά) από το Συμβούλιο των Εκτελεστικών Διευθυντών του ΔΝΤ. Η Κίνα αναδείχθηκε σε σημαντικό χρηματοδότη του ΔΝΤ, περισσότερο από τους Ευρωπαίους εταίρους των ΗΠΑ (στις διμερείς χρηματοδοτήσεις προς το ΔΝΤ, τις New Arrangements to Borrow). Πάντως, μετά την ολοκλήρωση της 14^{ης} αναθεώρησης των quota – 5/11/2010 - οι 10 μεγαλύτεροι χρηματοδότες και συστημικά σημαντικότερες χώρες

είναι οι : ΗΠΑ, Ιαπωνία, οι BRICs (Βραζιλία, Κίνα, Ινδία, Ρωσία) και 4 ευρωπαϊκές (Γαλλία, Αγγλία, Γερμανία, Ιταλία).

Οι χώρες-μέλη που ωφελήθηκαν – με την έννοια της λήψης χρηματοδοτήσεων- ήσαν αυτές που αντεπεξήλθαν καλύτερα σε κριτήρια περιορισμού δημοσίου χρέους- ελλειμμάτων και ‘καλής διακυβέρνησης’. Ο αριθμός των χρηματοδοτήσεων αυξήθηκε –τόσο για τις χαμηλού εισοδήματος χώρες, όσο και για τις μεσαίες- χάρη στην αύξηση των πόρων του ΔΝΤ και του ομίλου της ΠΤ, που απεφάσισαν οι G20. Γενικά, οι θεσμοί έγιναν περισσότερο ευέλικτοι στη χρηματοδότηση: άλλαξαν οι προϋποθέσεις, οι τρόποι και οι μορφές χρηματοδότησης. Ωστόσο, ως προς τις διαδικασίες, αρχές, πρότυπα και κανόνες δεν υπήρξε αλλαγή. Αλλά, σχετικά με τη χρηματοδότηση μεσαίου-εισοδήματος χωρών, μέσω καινοτόμων εργαλείων του ΔΝΤ όπως τα Flexible Credit Lines (FCL), παρατηρήθηκε αλληλοεπικάλυψη και ανταγωνιστική χρηματοδότηση με την αμερικανική κεντρική τράπεζα (Fed). Οι FCL δεν δικαίωσαν τις προσδοκίες ως ένα ισχυρό χρηματοδοτικό εργαλείο, ικανό να ανταγωνιστεί τα διμερή αμερικανικά δάνεια της Fed. Αφετέρου, οι παρεμφερείς προϋποθέσεις χορήγησης (conditionality) των FCL και των αντίστοιχα για προληπτικούς λόγους PCL/PLL(επίσης καινοτόμα χρηματοδοτικά προϊόντα), δίχασαν τις απόψεις του πολυμερούς οργανισμού σχετικά με την χρησιμότητα των ‘ex-post’ ή ‘ex-ante’ (conditionality).

Ακόμη, η διατριβή διαπίστωσε στο εξεταζόμενο διάστημα, ευνοϊκότερη μεταχείριση μιας χώρας στη χρηματοδότησή της από το ΔΝΤ ανάλογα με τη θέση της στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, συνεχίζοντας προγενέστερη έρευνα άλλων ερευνητών. Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για την έναρξη της χρηματοδότηση του Ιράκ (2010 με το παραδοσιακό προϊόν SBA) παρά την εσωτερική πολιτική αστάθεια που κανονικά είναι αποτρεπτικός παράγοντας χρηματοδότησης - όπως φερ’ ειπείν υπήρξε (προσωρινά) για τη συνέχιση της χρηματοδότησης της Ρουμανίας. Είναι αξιοσημείωτο από γεωπολιτικής πλευράς, ότι οι ΗΠΑ, παράλληλα με την χρηματοδοτική υποστήριξη προς το Ιράκ μέσω του ΔΝΤ, άσκησαν την επιρροή τους στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, ώστε να αρθούν και οι υπόλοιποι περιορισμοί επί του Ιράκ, που είχαν παραμείνει από το embargo κατά του Χουσεΐν. Έτσι, στις 15/12/2010, με απόφαση του ΟΗΕ (Συμβούλιο Ασφαλείας) επιτρέπεται στο Ιράκ να κατασκευάσει εργοστάσιο πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς/πολιτικούς σκοπούς, παρά την κλιμακούμενη πίεση στο γειτονικό Ιράν για τον πυρηνικό του εξοπλισμό (υποψίες χρήσης των για στρατιωτικούς σκοπούς). Η δεύτερη σχετική απόφαση του

ΟΗΕ αφορά την άρση του προγράμματος: ‘Πετρέλαιο-έναντι-τροφής’. Η τρίτη, επιτρέπει στο Ιράκ την ανάκτηση εκ νέου, του ελέγχου επί των αξιών/στοιχείων ενεργητικού του πετρελαίου του (oil assets), από 1/7/2011.²⁴⁸ Παρόμοια, το 2011, το ΔΝΤ συμφώνησε σε έναρξη χρηματοδότης του Αφγανιστάν (SBA). Ακόμη, αξιοσημείωτο για πολιτικούς λόγους, είναι ότι η πρώτη χώρα που χρηματοδοτήθηκε με το προϊόν PCL (Precautionary Credit Line – καινοτόμο προϊόν, αντίστοιχο του FCL στις προϋποθέσεις, χορηγούμενο σχετικά εύκολα και για καθαρά προληπτικούς λόγους) είναι η FYROM (Former Yugoslavian Republic), για στήριξη του κυβερνητικού προϋπολογισμού της, όπως ανακοινώθηκε στις 8/12/2010.²⁵⁰

Επίσης, αυξήθηκαν και οι περιπτώσεις χρήσης των πόρων του ΔΝΤ απ’ ευθείας σε κρατικούς προϋπολογισμούς κι όχι μέσω κεντρικών τραπεζών. Οι παρακάτω χρηματοδοτήσεις 7 χωρών περιελάμβαναν «ποικίλα και μερικές φορές μεγάλα ποσά προς τους προϋπολογισμούς»: Αρμενία, Γεωργία, Ουγγαρία, Λετονία, Πακιστάν, Ρουμανία, και Ουκρανία.²⁶³ Έτσι το ΔΝΤ, διαδραμάτισε (σ’ αυτή την περίπτωση) ρόλο κεντρικής τράπεζας. Πάντως ως προς τις χαμηλού-εισοδήματος χώρες το ΔΝΤ εφήρμοσε προνομιακά δανειοδοτικά προϊόντα με μηδενικά επιτόκια μέχρι και το 2012, έτσι που το Ανεξάρτητο Γραφείο Αξιολόγησης των αλληλεπιδράσεων του ΔΝΤ με τις χώρες-μέλη – δηλ. του IEO (Independent Evaluation Office)- εκτίμησε ότι το ΔΝΤ είναι πιο αποτελεσματικό στις σχέσεις του με τις χαμηλού-εισοδήματος χώρες παρά με τις μεσαίες (στις οποίες απευθύνονται τα FCL, PLL και τα παραδοσιακά χρηματοδοτικά εργαλεία SBA).^{259, 260} Γενικά, το ΔΝΤ διεύρυνε την εμβέλειά του, με αφορμή τη σύγχρονη κρίση. Αν συνυπολογίσουμε τη συζήτηση για ‘έκδοση νομίσματος SDR ή την ανάδειξη των SDR σε παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα’, μπορούμε να πούμε ότι επεδίωξε να γίνει ‘δανειστής ύστατης προσφυγής’, χωρίς όμως να τα καταφέρει. Το ΔΝΤ δεν ανήλθε στο ύψος κεντρικής τράπεζας μιας πολυμερούς παγκόσμιας διακυβέρνησης, με ισχυρά εργαλεία χρηματοδότησης ή έκδοσης διεθνούς νομίσματος. Εντούτοις, η θέσπιση της ex-ante conditionality (με τα καινοτόμα δανειοδοτικά προϊόντα FCL, PCL/ PLL) κατευθύνει τα μεσαίου-εισοδήματος κράτη, πρώτα να έχουν εφαρμόσει φιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές και στόχους που εγκρίνονται εκ των προτέρων, και μετά να αιτηθούν – με πιο εύκολες διαδικασίες – τη χρηματοδότηση. Κατ’ αυτόν τον τρόπο το ΔΝΤ, ομογενοποιεί τα κράτη ν’ ακολουθούν τις ίδιες οικονομικές πολιτικές, που το ΔΝΤ συντονίζει. Επίσης, το ΔΝΤ διεύρυνε την εποπτεία του επί των μελών του, αφού κατέστη υποχρεωτική (από το 2010) για κάθε μέλος η διεκπεραίωση του αντίστοιχου προγράμματος

ελέγχου του χρηματοπιστωτικού συστήματος Financial Sector Assessment Program (FSAP), κατά την άσκηση της διμερούς εποπτείας του. Έτσι, ο χρηματοπιστωτικός τομέας της εκάστοτε εξεταζόμενης χώρας ελέγχεται εκτενώς και η εποπτεία του Ταμείου επεκτείνεται πέραν των δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών. Όλα τα παραπάνω υλοποιήθηκαν βάσει των κατευθύνσεων που είχαν χαράξει προηγουμένως οι G20, στις συνόδους τους. Αλλά επιπλέον για λογαριασμό των G20 και για την επίβλεψη της υλοποίησης των μεταξύ τους συμφωνηθέντων από κάθε εταίρο του G20, το ΔΝΤ καταρτίζει επίσης το Mutual Asses Program (MAP), «ώστε οι μεγαλύτερες οικονομίες να είναι υπόλογες η μία στην άλλη – στο υψηλότερο πολιτικά επίπεδο – για την συνάφεια του προϋπολογισμού τους με τις νομισματικές και δομικές πολιτικές τους».²⁹⁹ Στο ερώτημα , πώς θα ενισχύεται η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα σε περιόδους κρίσεων, η έρευνα αναδεικνύει ότι η επικρατέστερη λύση είναι εκείνη της συγχρηματοδότησης, μέσω του ΔΝΤ και περιφερειακών οικονομικών οργανισμών.

Από την άλλη μεριά, η ΠΤ εξειδικεύτηκε στην βοήθεια κι ενίσχυση των φτωχών και χαμηλού εισοδήματος χωρών κι έτσι εκτός από την αύξηση των ψήφων των αναδυομένων και αναπτυσσομένων οικονομιών, τη θέσπιση μιας επιπλέον έδρας στο Συμβούλιο Εκτελεστικών Διευθυντών για την Υπο-Σαχάρια Αφρική, δεν παρατηρήθηκε άλλη επίπτωση που να άπτεται της γεωπολιτικής.

Επίσης, δεν παρατηρήθηκαν επιπτώσεις στον ΠΟΕ, ούτε υπήρξε ανάλογη πολιτική βούληση ώστε ν' απεμπλακούν οι εξελίξεις στον Γύρο της Ντόχα.

Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις σχετικά με το FSB αφορούν αυτήν την ίδια την υπόστασή του, καθώς οι G20 απεφάσισαν την αναβάθμισή του (σύνοδος κορυφής 2/4/2009) από το επίπεδο ενός φόρουμ ευρω-αμερικανικού προσανατολισμού για την χρηματοπιστωτική σταθερότητα (Financial Stability Forum - FSF), σε θεσμό που να περιλαμβάνει επιπλέον όλες τις χώρες του ομίλου G20, συν την Ισπανία. «Όμως, ακόμη δεν έχει μια νομική ταυτότητα που να του επιτρέπει να προβαίνει σε συμφωνίες ή να δημιουργεί υποχρεώσεις ή δικαιώματα. Ο ρόλος του FSB στην ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος τέθηκε ως συμπληρωματικός εκείνου του ΔΝΤ και υπήρξε αποτέλεσμα των συναντήσεων κορυφής των G20 το έτος 2009. Ο ακριβής διαχωρισμός αρμοδιοτήτων αρχικά – μεταξύ ΔΝΤ, FSB – αποδείχθηκε, κατά την εφαρμογή του, ανέφικτος, λόγω της αλληλοεπικάλυψης, πρακτικά, ορισμένων τομέων, έτσι ώστε να καταλήξουν στο εξής σχήμα: το ΔΝΤ να είναι υπεύθυνο για την εποπτεία του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος και των

σχετικών επιπτώσεων των μακροοικονομικών πολιτικών των χωρών-μελών, ενώ το FSB να έχει ως κατ' εξοχήν αρμοδιότητα: τα διεθνή χρηματοπιστωτικά πρότυπα, κανόνες και πολιτικές, καθώς και τον συντονισμό των ρυθμιστικών αρχών. Ακόμη, ΔΝΤ και FSB δημοσιεύουν από κοινού και περιοδικώς, αντίστοιχα στοιχεία, με τη μορφή των «Early Warning Exercise» (EWE), για τον έγκαιρο εντοπισμό των ευάλωτων σημείων του χρηματοπιστωτικού συστήματος και διεθνούς νομισματικού συστήματος.

Πάντως γενικά, αλλαγές που να αφορούν τις αρχές, τις νόρμες, τα πρότυπα ή τις διαδικασίες που διέπουν τα καθεστάτα των διεθνών οργανισμών, δεν παρατηρήθηκαν.

Στο **Γ' κεφάλαιο**, η διατριβή προσανατόλισε την έρευνά της στον χώρο του διεθνούς συστήματος κρατών εκτός των θεσμών, δίνοντας μεγαλύτερη σημασία στην 'σκληρή ισχύ'. Διερεύνησε υπό το νέο πρίσμα τις παγκόσμιες ανισορροπίες, ασχολήθηκε ξεχωριστά με τη σχέση ΗΠΑ - Κίνας και στη συνέχεια με τις γεωπολιτικές επιπτώσεις ανά γεωγραφικές περιφέρειες και στον περιφερειακό αμυντικό οργανισμό ΝΑΤΟ. Κατ' αυτόν τον τρόπο, συμπλήρωσε το προηγούμενο κεφάλαιο στο θέμα των παγκόσμιων ανισορροπιών καταδεικνύοντας ότι αυτές εξυπηρετούν την τροφοδότηση των αμερικανικών αμυντικών δαπανών με περισσότερη ρευστότητα, χάρη στο ρόλο του δολαρίου ως διεθνούς αποθεματικού νομίσματος. Το προαναφερόμενο ενισχύει τη θέση της διατριβής για την σχετική υπεροχή ισχύος των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα παρά την εξασθένησή τους. Ο βασικός προβληματισμός έχει ως εξής, αφού:

- 1) οι δημόσιοι πόροι χρηματοδοτούν τις στρατιωτικές δαπάνες,
- 2) οι ΗΠΑ εμφανίζουν διπλά ελλείμματα (δημοσιονομικό και Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών) πάλι μετά το 2000,
- 3) οι ΗΠΑ βρέθηκαν στον επίκεντρο της κρίσης των subprimes των στεγαστικών δανείων και στήριξαν την οικονομία τους με δημοσιονομική επέκταση, έτσι ώστε είχαν τα μεγαλύτερα ελλείμματα (από τους G20) τα έτη 2008, 2009,
- 4) οι παγκόσμιες ανισορροπίες προϋπήρχαν της εμφάνισης της κρίσης. Εντούτοις, οι ΗΠΑ όχι μόνο κατάφεραν ν' ανταποκριθούν στην τρομοκρατική επίθεση της 11/9/2001, επεμβαίνοντας στρατιωτικά στη Μέση Ανατολή από το 2003, αλλά ν' αυξήσουν περαιτέρω τις στρατιωτικές τους δαπάνες – όχι μόνο ως ποσοστό του ΑΕΠ, μέχρι το 2009 και να το διατηρήσουν στο ίδιο επίπεδο το 2010, αλλά και ως ποσοστό

επί των κυβερνητικών δαπανών, το 2008 (που το μείωσαν ελαφρώς στη συνέχεια, διατηρώντας ωστόσο το υψηλότερο αντίστοιχο ποσοστό από τους εταίρους τους). Επομένως, πώς οι ΗΠΑ χρηματοδότησαν τις αυξημένες στρατιωτικές τους δαπάνες;

Στο σημείο αυτό η έρευνα εστίασε στα Ισοζύγια Χρηματο-Οικονομικών Συναλλαγών (επί μέρους λογαριασμός του Ισοζυγίων Πληρωμών) και στην ευθέως ανάλογη σχέση που συνδέει το δημοσιονομικό έλλειμμα με το έλλειμμα του ΙΣΤ (η αύξηση του πρώτου τείνει να συνεπάγεται την αύξηση του δεύτερου). Με στοιχεία που δείχνουν αφενός την αύξηση των συναλλαγματικών αποθεμάτων (ιδιαίτερα της Κίνας (IMF, (WEO), October 2011, σελ.204), αφετέρου την αλματώδη αύξηση των πωλήσεων των ομολόγων του αμερικανικού δημοσίου από το 1992 και μετά - που υπερέβησαν τις πωλήσεις άλλων αμερικανικών χρηματιστηριακών αξιών (Eichengreen, B (2011), σ.22, και Treasury International Capital System (TIC)- η διατριβή απάντησε ότι ιδιαίτερα, οι πωλήσεις ομολόγων του αμερικανικού δημοσίου στο εξωτερικό, ενίσχυσαν με επιπλέον πόρους τις αμερικανικές δημόσιες δαπάνες και επομένως μεταξύ αυτών, οπωσδήποτε και τις αμυντικές. Ενδεικτικά, Τον Νοέμβριο 2011, το μερίδιο της Κίνας σε αξίες του αμερικανικού Δημοσίου πάλι ερχόταν στην πρώτη θέση (όπως τον Οκτώβριο 2010), ύψους \$ 1.254,5 δις , στη δεύτερη της Ιαπωνίας ύψους \$1.066,8 δις, στην τρίτη εκείνο των πετρελαιοπαραγωγών χωρών ύψους \$251,5 δις, στην τέταρτη το μερίδιο της Βραζιλίας, ενώ στην 8^η θέση ευρίσκετο η Ρωσία και στην 9^η η Αγγλία (TIC, πρόσβαση 4/9/2012).

Το προαναφερόμενο συνιστά παράλληλα και ένα πρώτο χαρακτηριστικό σημείο της σχέσης ‘σύνθετης αλληλεξάρτησης’ των ΗΠΑ – Κίνας. Άλλο σημείο είναι οι συμψηφισμοί συμφερόντων σε διαφορετικούς τομείς, όπως η μείωση των αμερικανικών πιέσεων για ανατίμηση του κινέζικου νομίσματος μετά την ψήφιση από τη μεριά της Κίνας των κυρώσεων κατά του Ιράν για το πυρηνικό πρόγραμμά του, σύμφωνα με την αμερικανική επιδίωξη (Μάιος 2010). Δηλαδή, επρόκειτο για την *quid pro quo* αναβολή του αμερικανού υπουργού οικονομικών να καταγγείλει την Κίνα (στο ΔΝΤ, βάσει άρθρου IV) για χειραγώγηση του νομίσματός της (που είχε ‘προσδεθεί’ στο δολάριο από τον Ιούλιο 2008), έναντι της υπερψήφισης των κυρώσεων. Επίσης, η επίσκεψη του Κινέζου προέδρου (Hu Jintao) στις ΗΠΑ (Ιανουάριος 2011) συνοδεύτηκε από εμπορική συμφωνία αγοράς - από την Κίνα - περίπου 200 αμερικανικών αεροσκαφών Boeing, καθιστώντας έτσι την Κίνα την δεύτερη μεγαλύτερη αγορά αεροσκαφών, ενώ από το 2010 η Κίνα προσφέρθηκε ν’ αγοράσει κρατικά ομόλογα της ΕΕ, της οποίας η αγορά (η ευρωπαϊκή) είναι κατ’

εξοχήν τόπος προορισμού των αμερικανικών εξαγωγών (όπως μαρτυρούν οι πίνακες ‘διμερούς εμπορίου’ στο αντίστοιχο παράρτημα). Έτσι, η Κίνα με τις εμπορικές κρατικές παραγγελίες στις ΗΠΑ και την αγορά κρατικών ομολόγων της ΕΕ στα συναλλαγματικά της αποθέματα, επιτυγχάνει την απόσβεση των πιέσεων επί του νομίσματος. Άλλωστε, η εξέλιξη των αμυντικών δαπανών ως προς το ΑΕΠ ή τις γενικότερες δημόσιες δαπάνες δείχνουν υπεροχή των ΗΠΑ - συγκρινόμενες με της Κίνας. Έτσι, η θεαματική άνοδος της Κίνας δεν αποτελεί μεσοπρόθεσμα απειλή για τις ΗΠΑ, επειδή η Κίνα δεν έχει συγκροτηθεί ακόμη ως ισοδύναμος εναλλακτικός πόλος και η συνολική ισχύς της απέχει πολύ από την αμερικανική, ενώ η μεταξύ τους αλληλεξάρτηση (ΗΠΑ –Κίνας) λειτουργεί και προς όφελος των ΗΠΑ. Αντίθετα, η ανάδυση της Κίνας ως τοπικού ηγεμόνα της περιοχής της, ξεπερνώντας σε δυναμισμό την οικονομία της Ιαπωνίας, προκαλεί δυνητική ένταση στην περιοχή Ασίας – Ειρηνικού (κυρίως), λόγω της συνύπαρξης και των άλλων εταίρων G20: Αυστραλίας, Ινδίας, Ινδονησίας.

Επίσης, τα σχετικά οφέλη της ήπιας ισχύος είναι πάλι με το μέρος των ΗΠΑ έναντι της Κίνας, από την άποψη ότι: Παρά το πλήγμα που επέφερε η κρίση στην ιδεολογία του οικονομικού συστήματος των ΗΠΑ, ο πολιτικός απολυταρχισμός που διέπει τον πολιτισμό της Κίνας είναι διαμετρικά αντίθετος με την ιδεολογία της Δύσης.

Εκτός αυτού, ως προς την αναπτυξιακή βοήθεια (που επηρεάζει θετικά την ήπια ισχύ των δωρητών), ο ΟΟΣΑ ενημέρωσε το 2010, ότι η επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια (ODA) των μελών του προς τις αναπτυσσόμενες χώρες ανήλθε το 2010 κατά 6,5% περισσότερο από το επίπεδο του 2009, δηλ. στο υψηλότερο επίπεδο μετά το 1992, ξεπερνώντας τα επίπεδα του 2005. Αλλά, το 2010, οι μεγαλύτεροι (σε όγκο) δωρητές ήσαν πρώτα οι ΗΠΑ, μετά: η Αγγλία, η Γαλλία, η Γερμανία, και η Ιαπωνία. Όμως, οι Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Σλοβενία, Ισλανδία, μείωσαν το ποσοστό της προσφερόμενης βοήθειας, λόγω των εσωτερικών δημοσιονομικών προβλημάτων.

Παράλληλα, στον περιφερειακό αμυντικό οργανισμό NATO (2010, Λισσαβόνα) και εξαιτίας των οικονομικών συνεπειών της κρίσης οι ευρω-ατλαντικοί σύμμαχοι κατέληξαν σε συμφωνία για: 1) μείωση του στρατιωτικού προσωπικού κατά $\frac{1}{3}$, 2) μείωση των αντιπροσωπειών του NATO, 3) μείωση των Στρατιωτικών Διευθύνσεων (Αρχηγεία) από 11 σε 7. Ωστόσο, το 2009, η Αλβανία και η Κροατία προσχώρησαν στο NATO ως μέλη. Όμως, η ‘τρύπα των Βαλκανίων’ (Σερβία) παραμένει, διότι ενώ η πρώην Ανατολική Ευρώπη έχει προσαρτηθεί στο NATO, δεν συμβαίνει το ίδιο με όλες τις χώρες των Βαλκανίων· ενώ αντίθετα, η ένταξή τους στην ΕΕ έχει προωθηθεί,

κατά το μάλλον ή ήττον. Αξιοσημείωτο είναι ωστόσο, τόσο η συνεργασία NATO – Κίνας στην καταπολέμηση της πειρατείας, αλλά και της Ιαπωνίας με το NATO, κατόπιν Ιαπωνικής πρωτοβουλίας προκειμένου η Ιαπωνία ν’ αντιμετωπίσει ‘νέες απειλές’, όπως η άνοδος της Κινεζικής ισχύος.

Σε περιφερειακό επίπεδο, παρατηρήθηκε ότι οι νομισματικές ενώσεις δοκιμάστηκαν κατά την κρίση – κατά το μάλλον ή ήττον - και τα βασικότερα σημεία ανά γεωγραφική περιφέρεια έχουν ως εξής:

Στην Κεντρική κι Ανατολική Ασία, διαμορφώνεται ένα πολυπολικό σύστημα κρατών. Η μεγαλύτερη επίπτωση της κρίσης είναι ότι στην Ασία γειτνιάζουν πλέον, η δεύτερη και η τρίτη μεγαλύτερες σύγχρονες οικονομίες (Κίνα και Ιαπωνία αντίστοιχα - τουλάχιστον μέχρι τις φυσικές καταστροφές της Ιαπωνίας τον Μάρτιο 2011). Επίσης στην ίδια περιοχή, οι τρεις από τις τέσσερις χώρες που απαρτίζουν την δυναμική ομάδα των οικονομιών BRIC (Ρωσία, Κίνα, Ινδία), γειτονεύουν με άλλες αναδυόμενες δυνάμεις - εταίρους στην άτυπη διακυβέρνηση των G20 (όπως η Ινδονησία και η Αυστραλία, εκ των οποίων η τελευταία συγγενεύει πολιτισμικά με την Δύση, σε μεγαλύτερο βαθμό από τις άλλες της περιοχής της). Από τις παραπάνω χώρες, η επίσης φιλοδυτική σύγχρονη Ιαπωνία έχει ιστορικές αντιπαλότητες με την Κίνα, η οποία με τη σειρά της βρίσκεται σε διασυνοριακές αμφισβητήσεις με την Ινδία.

Στην Β. Αφρική και Μέση Ανατολή, εντάθηκαν οι ανισότητες μεταξύ πετρέλαιο-εξαγωγών και πετρέλαιο-εισαγωγών χωρών της MENAP (ακρωνύμιο στα αγγλικά, για τις χώρες Μέσης Ανατολής – Βορ. Αφρικής συν Πακιστάν), λόγω των ανοδικών τιμών του πετρελαίου. Επίσης, η άνοδος της τιμής του πετρελαίου ως συνέπεια της κρίσης, από το 2008 σχεδόν, σε συνδυασμό με την εύθραυστη κι άνιση ανάκαμψη των πλουσίων κι αναδυομένων οικονομιών, μετρά ως ένας λόγος της στρατιωτικής παρέμβασης της Δύσης στον εμφύλιο της Λιβύης, το 2011.

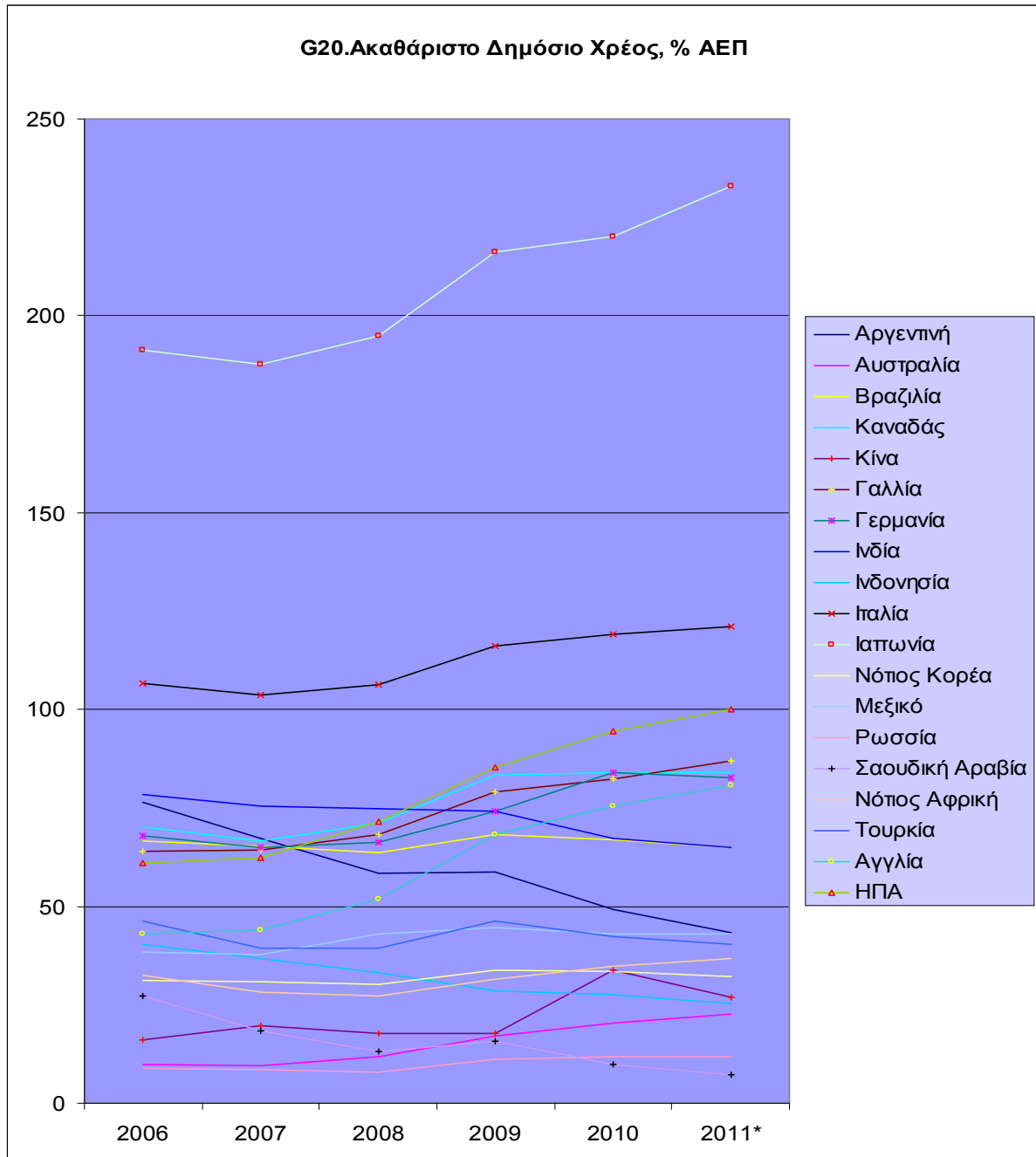
Στη Λατινική Αμερική, η Νότιος Αμερική αντεπεξήλθε καλύτερα από τις χώρες της Κεντρικής Αμερικής, ενώ οι χώρες της Καραϊβικής γνώρισαν στασιμότητα ή συρρίκνωση παράλληλα με δημοσιονομικά προβλήματα.

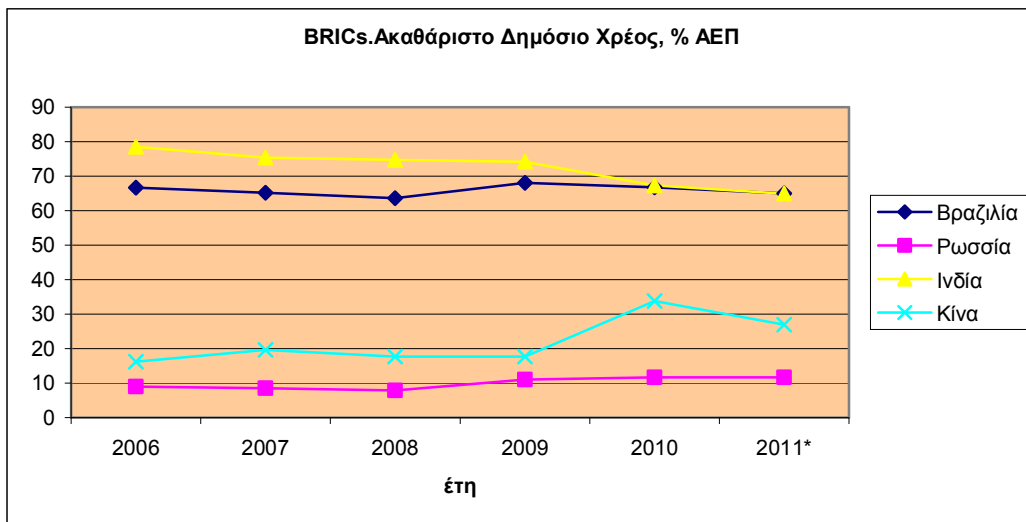
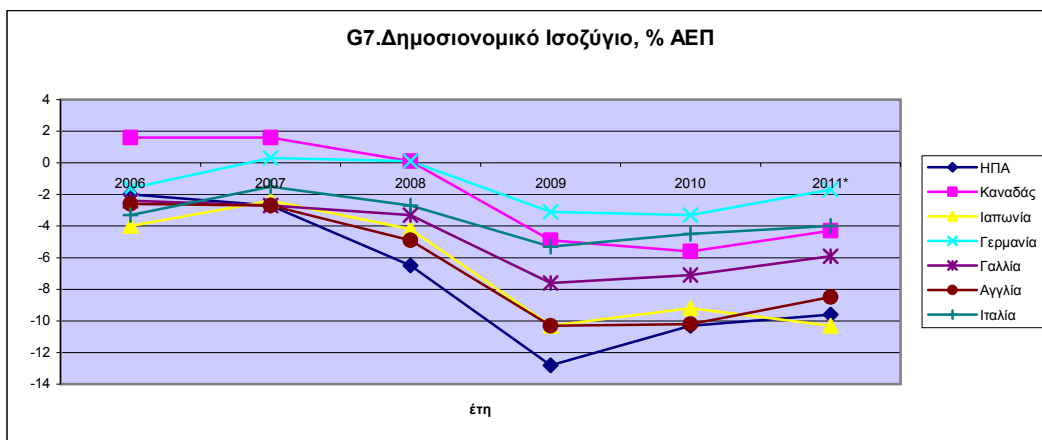
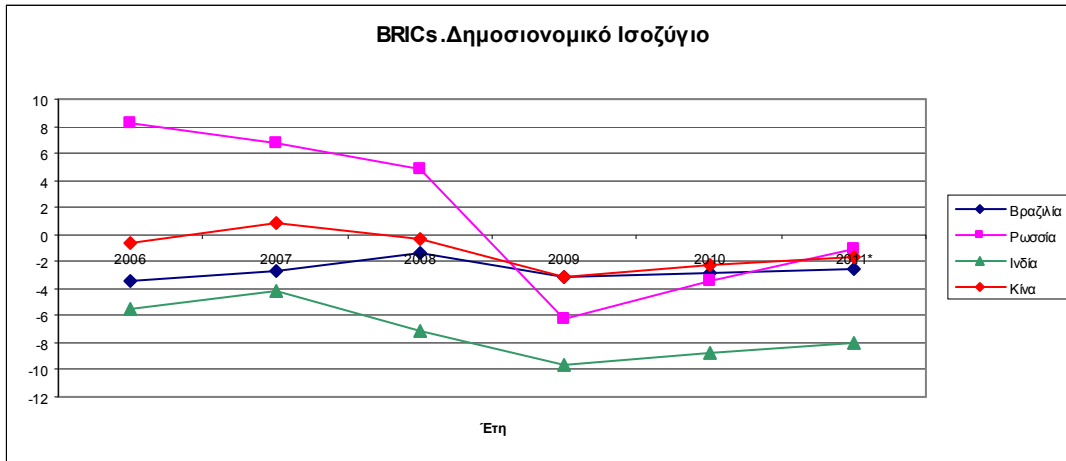
Ωστόσο, για την Ευρωπαϊκή Ένωση, χαρακτηριστική είναι η ενίσχυση των εσωτερικών ανισοροπιών προς όφελος των ηπειρωτικών δυνάμεων της ευρωζώνης. Συγκεκριμένα η μεγαλύτερη ενδυνάμωση της Γερμανίας και η περισσότερη αποδυνάμωση των χωρών του Νότου, (ιδιαίτερα Ελλάδας, Πορτογαλίας που υπήχθησαν στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης, το 2010 και 2011 αντίστοιχα).

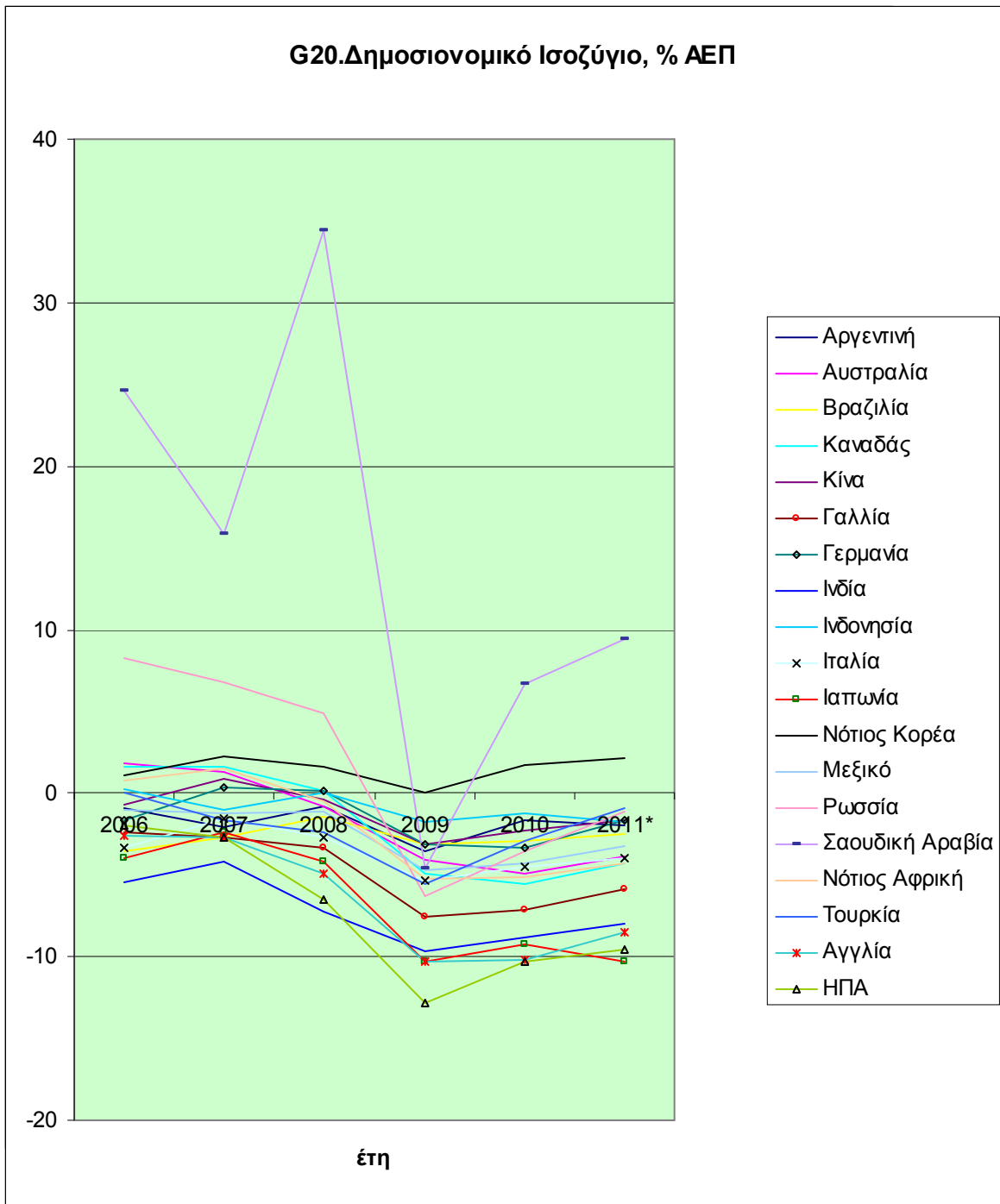
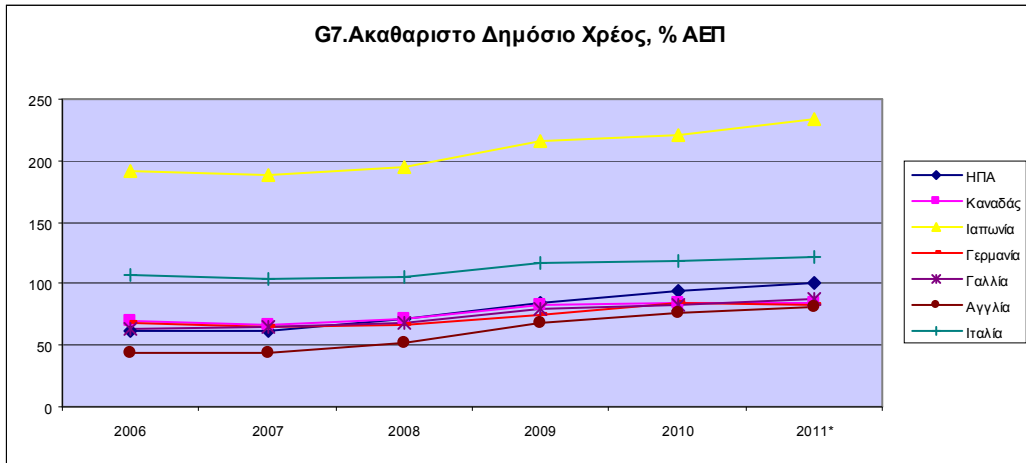
Ωστόσο, παρατηρήθηκε επίσης αποδυνάμωση περιφερειακών χωρών του Βορρά, ιδιαίτερα της Ιρλανδίας που επίσης εντάχθηκε στον Μηχανισμό Στήριξης το 2010. Οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης χρειάστηκαν από το 2009 την συνδυασμένη χρηματοδοτική βοήθεια ΕΕ και ΔΝΤ, που επονομάστηκε ‘Πρωτοβουλία της Βιέννης’ (‘Vienna Initiative’). Όμως, το ακρωνύμιο PIIGS (Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain), υπογράμμισε χαρακτηριστικά τις χώρες της ευρωζώνης που αντιμετώπισαν τα μεγαλύτερα δημοσιονομικά προβλήματα και τη σχετική οικονομική αποδυνάμωσή τους, με αποτέλεσμα την απειλή της αξίας του ευρώ, ως ενός από τους τρεις πόλους του διεθνούς νομισματικού συστήματος (δολάριο, γιεν, ευρώ). Η προαναφερόμενη απειλή για το ευρώ, συνέβαλε στην θεσμική ενίσχυση της ευρωπαϊκής νομισματικής/οικονομικής ολοκλήρωσης, ιδιαίτερα προς την κατεύθυνση της δημοσιονομικής (και φορολογικής) διακυβέρνησης. Αξιοσημείωτοι σταθμοί είναι : η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας, (European Stability Mechanism, που αφομοιώνει τον EFSF και τον EFSM), του θεσμού εποπτείας του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος, δηλ. του European System of Financial Supervisors (ESFS) αποτελούμενου από το European Systemic Risk Board (όπου προεδρεύει η ΕΚΤ) και άλλες εποπτικές αρχές. Επίσης, το Σύμφωνο για το ευρώ: Euro Plus Pact, η στρατηγική ‘Ευρώπη 2020’ που παρέχει τις βασικές αρχές για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας και της διακυβέρνησης, και ο θεσμός του ‘Ευρωπαϊκού Εξαμήνου’ δηλ. η εκ-των-προτέρων επίβλεψη των ετήσιων εθνικών προϋπολογισμών για τον έλεγχο της συμβατότητάς τους με τους στόχους της ΕΕ. Ακόμη, η Βουλγαρία και η Ρουμανία προσαρτήθηκαν στην ΕΕ την 1/1/2007. Το 2009, η Σλοβακία υιοθέτησε το ευρώ και το 2011, η Εσθονία προσχώρησε στην ευρωζώνη.

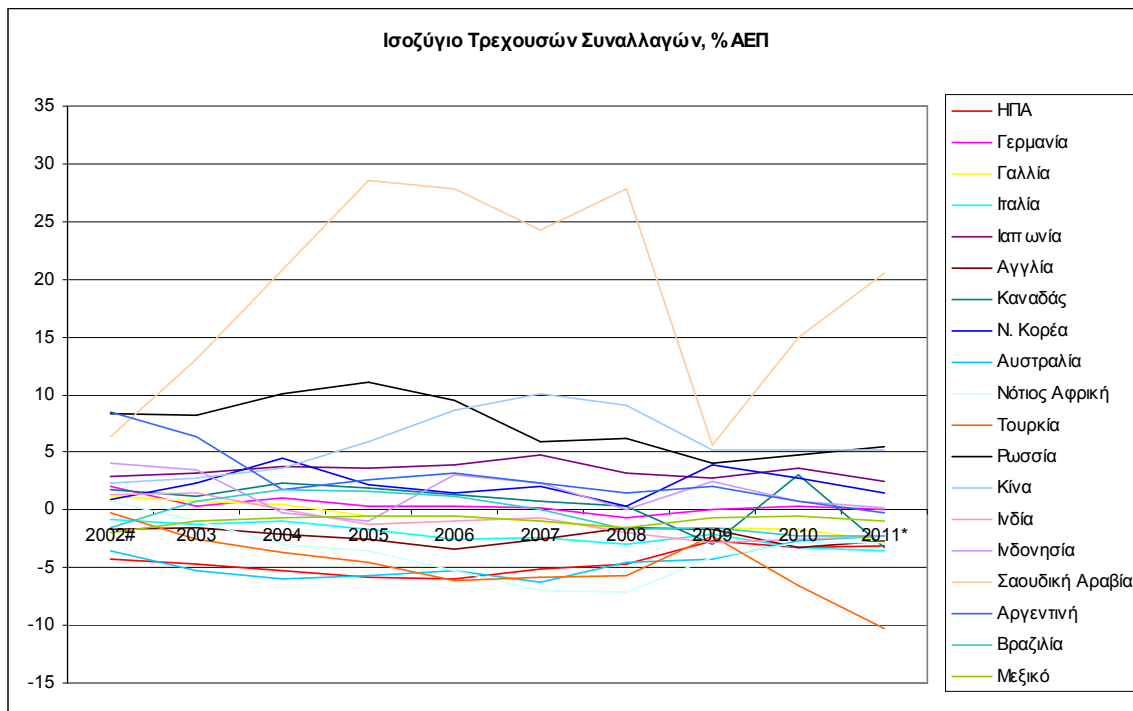
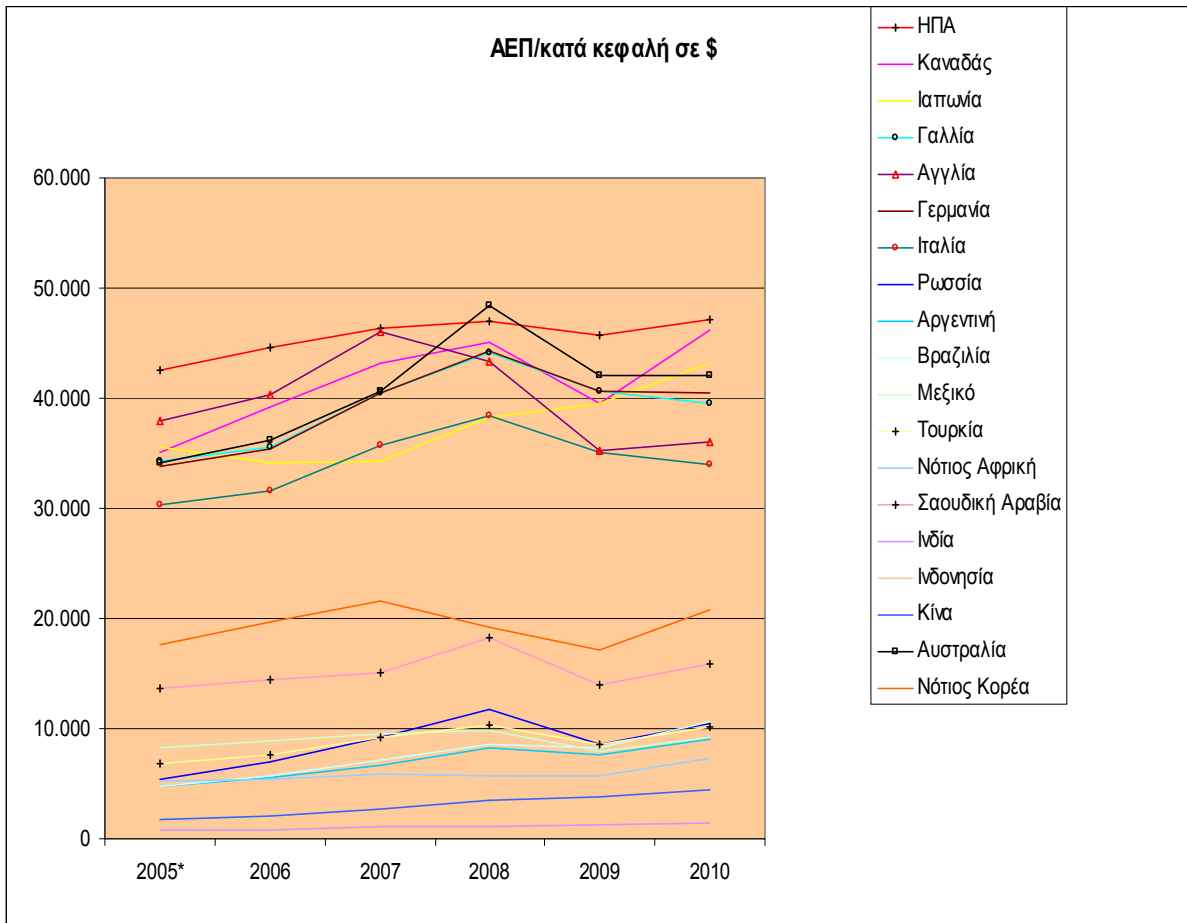
ΠΙΝΑΚΕΣ.

Α. Διαγράμματα και Γραφήματα. Οι πηγές είναι οι ίδιες των αντίστοιχων πινάκων που έχουν απαντηθεί μέσα στο κείμενο της διατριβής.

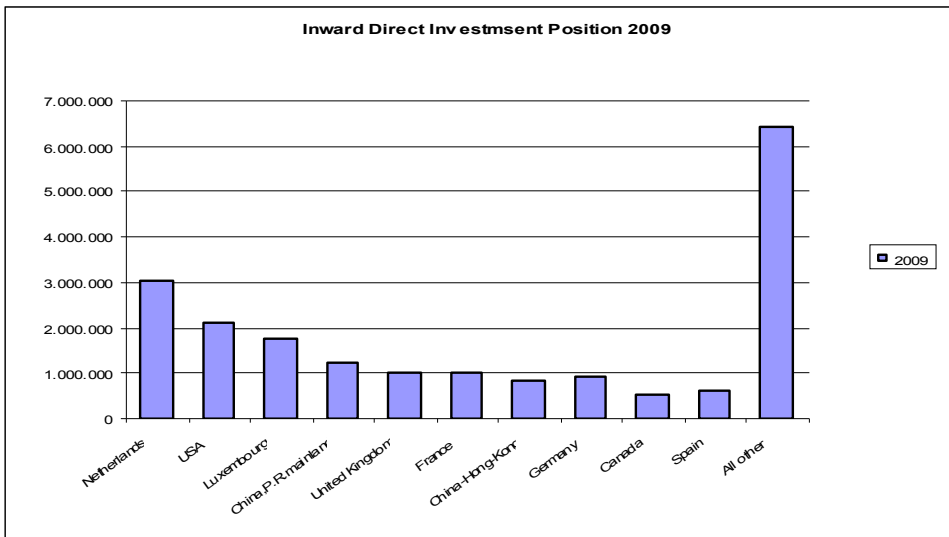
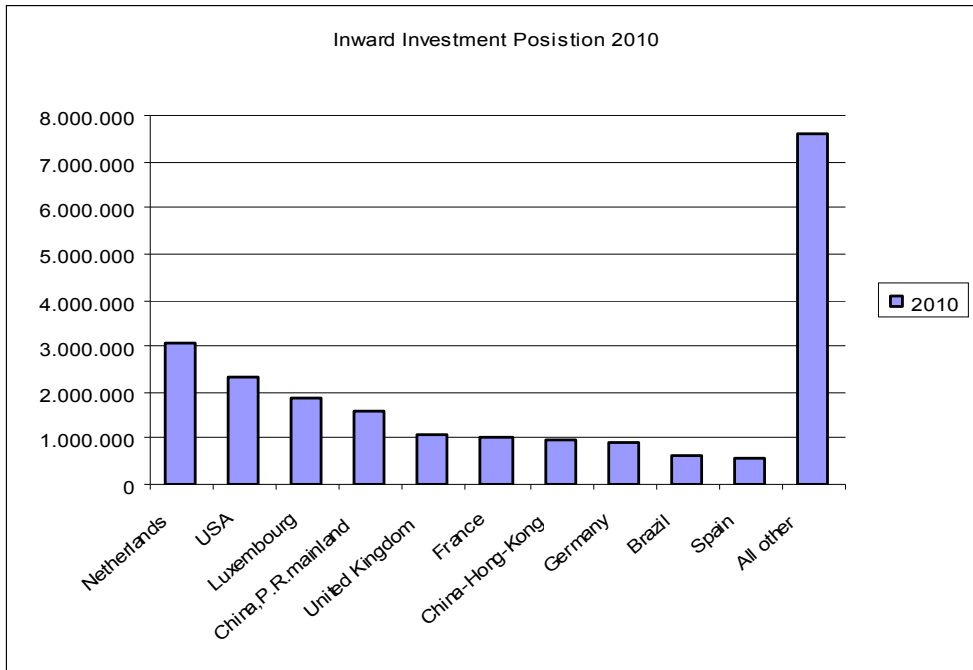

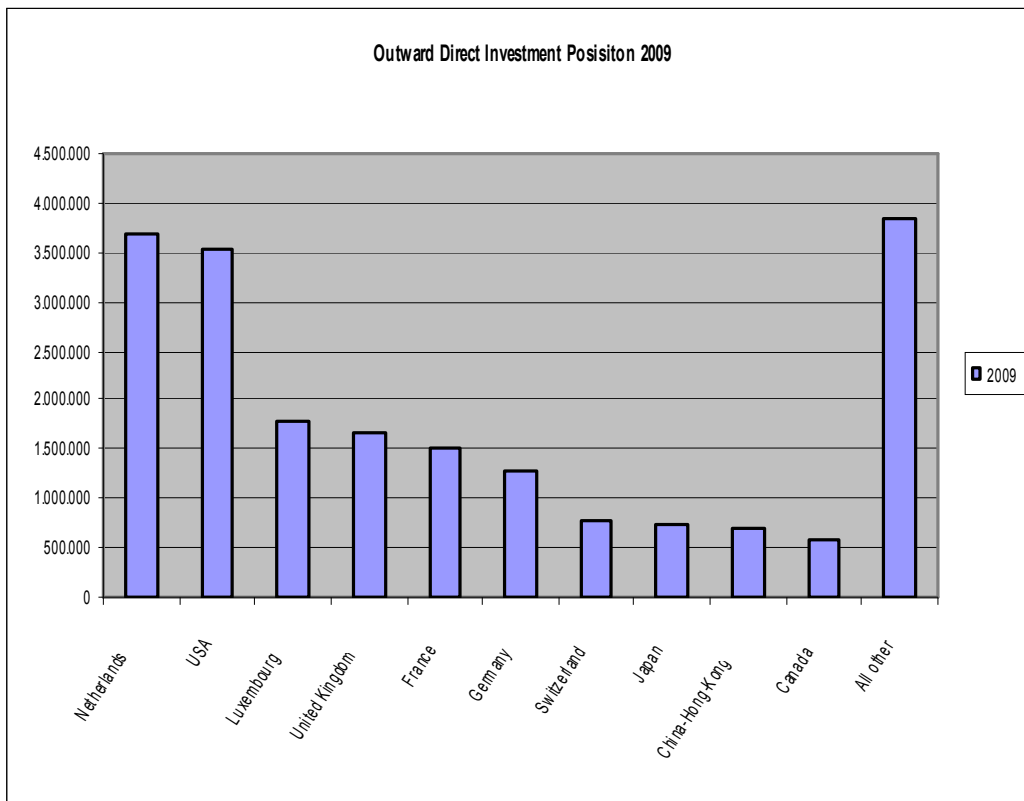
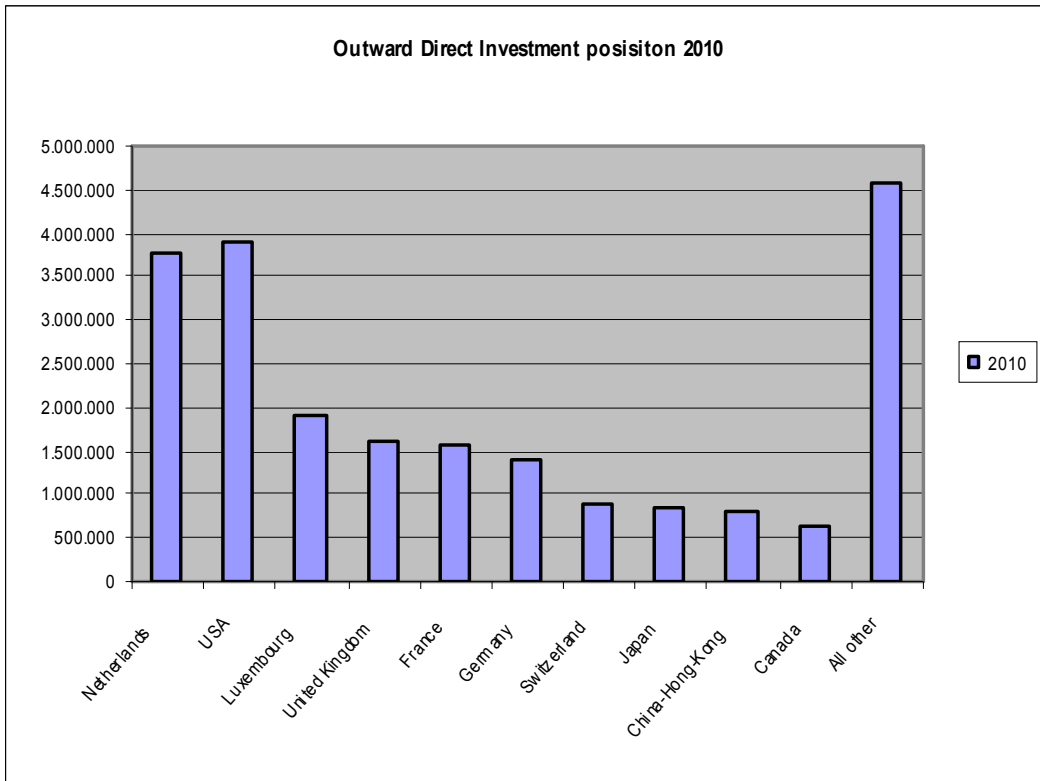

ΠΙΝΑΚΕΣ Α

Α.1.1. ΛΕΠ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜ. \$ ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗΣ, ΑΓΟΡΑΙΑΣ, ΑΞΙΑΣ (ΤΟΥ 2010)

	2011
ΗΠΑ	14.582.400
Καναδάς	1.574.052
Ιαπωνία	5.497.813
Γαλλία	2.560.002
Αγγλία	2.246.079
Γερμανία	3.309.669
Ιταλία	2.051.412
Ρωσία	1.479.819
Αργεντινή	368.712
Βραζιλία	2.087.890
Μεξικό	1.039.662
Τουρκία	735.264
Νότιος Αφρική	363.704
Σαουδική Αραβία	434.666
Ινδία	1.729.010
Ινδονησία	706.558
Κίνα	5.878.629
Αυστραλία	924.843
Νότιος Κορέα	1.014.483

WTO. Trade Profiles 2011. Πρόσβαση Ιανουάριος 2012

<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFHome.aspx?Language=E>

Α.1.2. ΑΕΠ ΣΕ ΙΣΟΤΙΜΙΑ ΑΓΟΡΑΣΤΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ

	2009	2010	2011
ΗΠΑ	14.204.322	14.256.300	14.582.400
Καναδάς	1.213.991	1.280.279	1.327.345
Ιαπωνία	4.354.550	4.138.481	4.332.537
Γαλλία	2.112.426	2.172.097	2.194.118
Αγγλία	2.176.263	2.256.830	2.231.150
Γερμανία	2.925.220	2.984.440	3.071.282
Ιταλία	1.840.902	1.921.576	1.908.569
Ρωσία	2.288.446	2.667.298	2.812.383
Αργεντινή	571.537	586.391	642.255
Βραζιλία	1.976.632	2.020.079	2.189.180
Μεξικό	1.541.584	1.540.207	1.652.168
Τουρκία	1.028.897	1.040.275	1.115.994
Νότιος Αφρική	492.155	507.571	524.198
Σαουδική Αραβία	589.531	594.886	618.807
Ινδία	3.388.473	3.783.578	4.198.609
Ινδονησία	907.264	966.956	1.029.789
Κίνα	7.903.325	9.104.181	10.084.764
Αυστραλία	762.559	858.168	865.043
Νότιος Κορέα	1.358.037	1.324.383	1.417.549

Πηγή: WTO. Trade Profiles, <http://stat.wto.org>

Α.2. ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΙΣΟΖΥΓΙΑ,

ως % του ΑΕΠ σταθμισμένα με ισοτιμία αγοραστικής δύναμης έτους 2009.

	2007#	2008	2009	2010	2011*
Κόσμος	-0,4	-1,9	-6,7	-5,5	-4,6
Αναπτυγμένες χώρες	-1,1	-3,6	-8,8	-7,5	-6,7
Αναδόμενες χώρες	0	-0,5	-4,8	-3,7	-2,6
Χαμηλού-εισοδήματος (LICs)	-1,8	-1,3	-4,2	-3	-3,1
Πετρελαιοπαραγωγοί	2,2	5,9	-3,1	-0,8	0,8
Ευρωζώνη	-0,6	-2,1	-6,4	-6,1	-4,2
G20	-0,9	-2,6	-7,5	-6,1	-5,4
Ανεπτυγμένες G20	-1,7	-4,2	-9,5	-8,1	-7,4
Αναδόμενες G20	0,3	-0,3	-4,8	-3,5	-2,6

Πηγή των 2008-2011: : IMF. Fiscal Monitor (September 2011), p.2

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>

Πηγή αυτής της στήλης είναι: IMF. Fiscal Monitor, November 2010, σ. 3,

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1002.pdf>

* = πρόβλεψη

A.3. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ.

A.3.1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ 2009-2010

	Μερίδιο στις παγκόσμιες εξαγωγές προϊόντων		Μερίδιο στις παγκόσμιες εισαγωγές προϊόντων		Μερίδιο στις παγκόσμιες εξαγωγές εμπ. υπηρεσιών		Μερίδιο στις παγκόσμιες εισαγωγές εμπ. υπηρεσιών	
	2009*	2010	2009*	2010	2009*	2010	2009*	2010
ΗΠΑ	8,45	8,39	12,66	12,78	14,15	14,04	10,52	10,2
Καναδάς	2,54	2,55	2,6	2,61	1,72	1,83	2,47	2,56
Ιαπωνία	4,65	5,05	4,35	4,51	3,76	3,76	4,67	4,44
Γαλλία	3,88	3,42	4,41	3,93	4,25	3,86	4,02	3,67
Αγγλία	2,82	2,66	3,8	3,64	6,96	6,14	5,12	4,58
Γερμανία	9,02	8,33	7,4	6,93	6,77	6,29	8,05	7,4
Ιταλία	3,25	2,94	3,25	3,14	3,02	2,63	3,65	3,07
Ρωσία	2,43	2,63	1,51	1,61	1,23	1,19	1,89	2
Αργεντινή	0,45	0,45	1,23	0,37	0,32	0,35	0,36	0,38
Βραζιλία	1,22	1,33	1,05	1,24	0,78	0,82	1,4	1,7
Μεξικό	1,84	1,96	1,9	2,02	0,46	0,42	0,67	0,63
Τουρκία	0,82	0,75	1,11	1,2	0,98	0,91	0,5	0,52
Νότιος Αφρική	0,5	0,54	0,58	0,61	0,35	0,37	0,46	0,51
Σαουδική Αραβία	1,54	1,64	0,75	0,63	0,28	0,28	1,45	1,45
Ινδία	1,3	1,44	1,97	2,12	2,61	3,34	2,54	3,31
Ινδονησία	0,96	1,04	0,72	0,86	0,4	0,44	0,88	0,73
Κίνα	9,62	10,36	7,93	9,06	3,84	4,61	5,03	5,47
Αυστραλία	1,23	1,4	1,3	1,31	1,23	1,28	1,32	1,43
Νότιος Κορέα	2,91	3,06	2,55	2,76	1,71	2,21	2,39	2,65

* = WTO. Trade Profiles 2010. Πρόσβαση Δεκέμβριος 2010.

http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/trade_profiles09_e.pdf

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its2010_e.pdf

<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFReporter.aspx?Language=E>

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/looking4_e.htm

WTO. Trade Profiles 2011. Πρόσβαση Ιανουάριος 2012

<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFHome.aspx?Language=E>

A.3.2.

	Κατάταξη στο παγκόσμιο εμπόριο. Εξαγωγές προϊόντων		Κατάταξη στο παγκόσμιο εμπόριο. Εισαγωγές προϊόντων		Κατάταξη στο παγκόσμιο εμπόριο. Εξαγωγές υπηρεσιών		Κατάταξη στο παγκόσμιο εμπόριο. Εισαγωγές υπηρεσιών	
	2009*	2010	2009*	2010	2009*	2010	2009*	2010
ΗΠΑ	3	2	1	1	1	1	1	1
Καναδάς	12	13	11	11	18	18	13	13
Ιαπωνία	4	4	5	4	6	6	5	5
Γαλλία	6	6	4	5	4	5	6	6
Αγγλία	10	10	6	6	2	3	3	4
Γερμανία	2	3	3	3	3	2	2	2
Ιταλία	7	8	8	8	8	12	7	9
Ρωσία	13	12	17	18	23	23	16	16
Αργεντινή	42	42	52	48	46	45	46	45
Βραζιλία	24	22	26	20	31	31	21	17
Μεξικό	15	15	16	16	40	41	34	33
Τουρκία	33	33	23	21	26	28	40	39
Νότιος Αφρική	38	38	34	32	45	43	42	40
Σαουδική Αραβία	18	17	30	31	52	51	19	18
Ινδία	21	20	14	13	12	7	12	7
Ινδονησία	30	27	31	29	42	40	30	32
Κίνα	1	1	2	2	5	4	4	3
Αυστραλία	23	21	19	19	22	22	22	20
Νότιος Κορέα	9	7	12	10	19	15	14	12

* = WTO. Trade Profiles 2010. Πρόσβαση Δεκέμβριος 2010.

http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/trade_profiles09_e.pdf

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its2010_e.pdf

<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFReporter.aspx?Language=E>

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/looking4_e.htm

WTO. Trade Profiles 2011. Πρόσβαση Ιανουάριος 2012

<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFHome.aspx?Language=E>

Α.3.3. Όγκος Εξαγωγών Προϊόντων κι Υπηρεσιών των G7.

Ποσοστό % ετήσιας μεταβολής

Χώρες	1992-2001#	2002#	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Ευρωζώνη	6,9	1,9	1,6	7,5	5	8,8	6,4	0,8	13,2	10,8	6,9
ΗΠΑ	5,8	-2	1,6	9,5	6,8	9	9,3	6,1	-9,4	11,3	7,1
Γερμανία	5,9	4,3	2,5	10,7	7,7	13,1	8	2,7	13,6	13,7	7,9
Γαλλία	6,7	1,4	-1,3	4,2	3,1	5,5	2,3	-0,6	12,2	9,4	4,9
Ιταλία	7	-2,7	-2	4,9	1,1	6,2	4,6	-4,3	18,4	9,1	5,2
Αγγλία	6,3	1	1,8	5	7,9	11,1	-2,6	1	10,1	5,2	7,2
Ιαπωνία	3,3	7,3	9,2	13,9	7	9,7	8,4	1,6	23,9	23,9	-0,9
Καναδάς	7,8	1,2	9,5	13	9,4	7,5	6,9	-4,1	19,5	18,1	9,3

= Πηγή: IMF, World Economic Outlook, October 2010, Table B11, B12.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/pdf/tblpartb.pdf>

Πηγή: IMF, World Economic Outlook, October 2011, Table B11, B12.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/pdf/tblpartb.pdf>

Α.3.4. Όγκος Εισαγωγών Προϊόντων κι Υπηρεσιών των G7

Ποσοστό % ετήσιας μεταβολής

Χώρες	1992-2001#	2002#	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Ευρωζώνη	6,1	0,4	3	7	5,6	8,3	6	0,8	-12	8,9	5,6
ΗΠΑ	9	3,4	4,4	11,1	6,1	6,1	2,4	-2,7	13,6	12,5	4,6
Γερμανία	5,3	-1,4	5,5	8,2	6,2	11,8	5,4	3,3	-9,2	11,7	7,7
Γαλλία	5,9	1,6	1	5	5,8	5,5	5,5	0,6	10,6	8,3	5,6
Ιταλία	5	0,2	1,2	4,2	2,1	5,9	3,8	-4,4	13,7	10,5	5
Αγγλία	7,2	4,9	2,2	6,9	7,1	9,1	-0,8	-1,2	11,9	8,8	1,7
Ιαπωνία	3,8	0,9	3,9	8,1	5,8	4,2	1,6	0,4	15,3	9,8	6,5
Καναδάς	6	1,7	16,6	16,3	15	12,1	11,9	2,1	19,2	25,5	13,4

= Πηγή: IMF, World Economic Outlook, October 2010, Table B11, B12.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/pdf/tblpartb.pdf>

Πηγή: IMF, World Economic Outlook, October 2011, Table B11, B12.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/pdf/tblpartb.pdf>

A.3.5. Όροι Εμπορίου G7

Ποσοστό % ετήσιας μεταβολής

Χώρες	1992-2001#	2002#	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Ευρωζώνη	-0,2	1,2	1	-0,6	-1,2	-1,6	0,4	-1	2,9	-2,1	-1,8
ΗΠΑ	0,5	0,5	-1,3	-1,3	-2,5	-0,7	-0,2	-5,3	5,9	-1,6	-0,7
Γερμανία	0,1	1,4	2	0,1	-1,7	-1,6	0,7	0	3,7	-2,1	-2
Γαλλία	-0,5	1	0	-0,9	-1,3	-1,5	1,3	-0,7	1,9	-2,2	-6,1
Ιταλία	-1,3	1	2,2	-0,1	-1,9	-3	1,1	-1,7	5,7	-2,7	3,1
Αγγλία	0,3	2,6	1,3	0,2	-2,7	0	1,4	0	-0,9	-0,2	-1,1
Ιαπωνία	-0,6	-0,4	-2,1	-4	-6	-6,7	-4,4	-9,7	13	-6,4	-1,7
Καναδάς	0	-2,4	5,7	4,5	3,6	1	3,1	5,1	-9,3	5,8	3,6

= Πηγή: IMF, World Economic Outlook, October 2010, Table B11, B12.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/pdf/tblpartb.pdf>

Πηγή: IMF, World Economic Outlook, October 2011, Table B11, B12.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/pdf/tblpartb.pdf>

A.3.6. ΟΙ 20 ΠΡΩΤΟΙ ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ –ΕΞΑΓΩΓΕΙΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ το έτος 2009

ΕΞΑΓΩΓΕΙΣ	Μερίδιο	% ετήσιας μεταβολής	Σειρά κατάταξης	ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ	Μερίδιο	% ετήσιας μεταβολής
Κίνα	9,6	-16	1	ΗΠΑ	12,7	-26
Γερμανία	9	-22	2	Κίνα	7,9	-11
ΗΠΑ	8,5	-18	3	Γερμανία	7,4	-21
Ιαπωνία	4,6	-26	4	Γαλλία	4,4	-22
Κάτω χώρες/Ολλανδία	4	-22	5	Ιαπωνία	4,4	-28
Γαλλία	3,9	-21	6	Αγγλία	3,8	-24
Ιταλία	3,2	-25	7	Κάτω χώρες/Ολλανδία	3,5	-23
Βέλγιο	3	-22	8	Ιταλία	3,3	-27
Ν. Κορέα	2,9	-14	9	Χονγκ-Κονγκ	2,8	-10
Αγγλία	2,8	-23	10	Βέλγιο	2,8	-25
Χονγκ-Κόνγκ	2,6	-11	11	Καναδάς	2,6	-21
Καναδάς	2,5	-31	12	Ν. Κορέα	2,5	-26
Ρωσία	2,4	-36	13	Ισπανία	2,3	-32
Σιγκαπούρη	2,2	-20	14	Ινδία	2	-22
Μεξικό	1,8	-21	15	Σιγκαπούρη	1,9	-23
Ισπανία	1,7	-22	16	Μεξικό	1,9	-24
Κινεζική Τάϊ-Πέι	1,6	20	17	Ρωσία	1,5	-34
Σαουδική Αραβία	1,5	-39	18	Κινεζική Τάϊ-Πέι	1,4	-27
Ενομένα Αραβικά Εμιράτα	1,4	-27	19	Αυστραλία	1,3	-17
Ελβετία	1,4	-14	20	Ελβετία	1,2	-15

Πηγή: WTO. International Trade Statistics 2010, p.13.

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its2010_e.pdf

Α.3.7. ΟΙ 20 ΠΡΩΤΟΙ ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ –ΕΞΑΓΩΓΕΙΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ το έτος 2009

ΕΞΑΓΩΓΕΙΣ	Μερίδιο	% ετήσιας μεταβολής	Σειρά κατάταξης	ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ	Μερίδιο	% ετήσιας μεταβολής
ΗΠΑ	14,1	-9	1	ΗΠΑ	10,5	-9
Αγγλία	7	-18	2	Γερμανία	8,1	-13
Γερμανία	6,8	-12	3	Αγγλία	5,1	-18
Γαλλία	4,3	-14	4	Κίνα	5	0
Κίνα	3,8	-12	5	Ιαπωνία	4,7	-10
Ιαπωνία	3,8	-14	6	Γαλλία	4,0	-10
Ισπανία	3,6	-14	7	Ιταλία	3,6	-10
Ιταλία	3	-14	8	Ιρλανδία	3,3	-5
Ιρλανδία	2,9	-5	9	Ισπανία	2,8	-17
Κάτω χώρες/Ολλανδία	2,7	-12	10	Κάτω χώρες/Ολλανδία	2,7	-8
Σιγκαπούρη	2,6	-10	11	Σιγκαπούρη	2,6	-6
Ινδία	2,6	-15	12	Ινδία	2,5	-9
Χονγκ-Κόνγκ	2,6	-6	13	Καναδάς	2,5	-12
Βέλγιο	2,4	-8	14	Ν. Κορέα	2,4	-19
Ελβετία	2,1	-10	15	Βέλγιο	2,4	-11
Σουηδία	1,8	-15	16	Ρωσία	1,9	-19
Λουξεμβούργο	1,8	-14	17	Δανία	1,6	-18
Καναδάς	1,7	-13	18	Σουηδία	1,5	-14
Ν. Κορέα	1,7	-25	19	Σαουδική Αραβία	1,4	-8
Δανία	1,6	-24	20	Χονγκ-Κονγκ	1,4	-5

Πηγή: WTO. International Trade Statistics 2010, p.15

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its2010_e.pdf

Α.3.8. Οι 20 πρώτοι ΕΞΑΓΩΓΕΙΣ/ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ το 2010

Εξαγωγείς	Μερίδιο	% ετήσια μεταβολής	σειρά κατάταξης	Εισαγωγείς	Μερίδιο	% ετήσια μεταβολής
Κίνα	10,4	31	1	ΗΠΑ	12,8	23
ΗΠΑ	8,4	21	2	Κίνα	9,1	39
Γερμανία	8,3	13	3	Γερμανία	6,9	15
Ιαπωνία	5,1	33	4	Ιαπωνία	4,5	26
Κάτω χώρες/Ολλανδία	3,8	15	5	Γαλλία	3,9	8
Γαλλία	3,4	7	6	Αγγλία	3,6	16
Ν.Κορέα	3,1	28	7	Κάτω χώρες/Ολλανδία	3,4	17
Ιταλία	2,9	10	8	Ιταλία	3,1	17
Βέλγιο	2,7	11	9	Χονγκ-Κονγκ	2,9	25
Αγγλία	2,7	15	10	Ν.Κορέα	2,8	32
Χονγκ-Κονγκ	2,6	22	11	Καναδάς	2,6	22
Ρωσία	2,6	32	12	Βέλγιο	2,5	11
Καναδάς	2,5	23	13	Ινδία	2,1	27
Σιγκαπούρη	2,3	30	14	Ισπανία	2	7
Μεξικό	2	30	15	Σιγκαπούρη	2	26
Τάι-Πέι Κιν.	1,8	35	16	Μεξικό	2	29
Σαουδική Αραβία	1,6	30	17	Τάι-Πέι Κιν.	1,6	44
Ισπανία	1,6	8	18	Ρωσία	1,6	30
Ενωμ. Αραβικά Εμιράτα	1,4	19	19	Αυστραλία	1,3	22
Ινδία	1,4	33	20	Βραζιλία	1,2	43

Πηγή: WTO. International Trade Statistics 2011, p.24.

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2011_e/its11_toc_e.htm

http://www.wto.org/english/news_e/news11_e/stat_21oct11_e.htm

Α.3.9. Οι 20 πρώτοι ΕΞΑΓΩΓΕΙΣ/ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ το 2010

Εξαγωγείς	Μερίδιο	% ετήσια μεταβολής	σειρά κατάταξης	Εισαγωγείς	Μερίδιο	% ετήσια μεταβολής
ΗΠΑ	14	9	1	ΗΠΑ	10,2	7
Γερμανία	6,3	3	2	Γερμανία	7,4	3
Αγγλία	6,1	-1	3	Κίνα	5,5	22
Κίνα	4,6	32	4	Αγγλία	4,6	2
Γαλλία	3,9	0	5	Ιαπωνία	4,4	6
Ιαπωνία	3,8	10	6	Γαλλία	3,7	2
Ινδία	3,3	33	7	Ινδία	3,3	45
Ισπανία	3,3	1	8	Ιρλανδία	3,1	4
Κάτω χώρες/Ολλανδία	3,1	2	9	Ιταλία	3,1	1
Σιγκαπούρη	3	20	10	Κάτω χώρες/Ολλανδία	3	-1
Χονγκ-Κονγκ	2,9	23	11	Σιγκαπούρη	2,7	21
Ιταλία	2,6	3	12	Ν. Κορέα	2,6	17
Ιρλανδία	2,6	5	13	Καναδάς	2,6	15
Βέλγιο	2,2	3	14	Ισπανία	2,5	0
Ν. Κορέα	2,2	13	15	Βέλγιο	2,2	6
Ελβετία	2,1	8	16	Ρωσία	2	19
Λουξεμβούργο	1,9	14	17	Βραζιλία	1,7	36
Καναδάς	1,8	15	18	Σαουδική Αραβία	1,5	8
Σουηδία	1,7	19	19	Χονγκ-Κονγκ	1,4	16
Δανία	1,6	8	20	Αυστραλία	1,4	24

Πηγή: WTO. International Trade Statistics 2011, p.26

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2011_e/its11_toc_e.htm

http://www.wto.org/english/news_e/news11_e/stat_21oct11_e.htm

Α.3.10. ΕΤΗΣΙΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ. (2009)

	ΑΕΠ 2008 σε million \$ (PPP)	2000- 2008 Εξαγωγές %	2000-2008 Εισαγωγές %	2007 Εξαγωγές %	2007 Εισαγωγές %	2008 Εξαγωγές %	2008 Εισαγωγές %
ΗΠΑ	14.204.322	3	5	...	...	...	...
Καναδάς	1.213.991	1	3	...	...	...	...
Ιαπωνία	4.354.550	6	4	...	...	...	...
Γαλλία	2.112.426	3	4	3	6	...	...
Αγγλία	2.176.263	3	5	-5	-3	...	...
Γερμανία	2.925.220	7	5	8	5	...	...
Ιταλία	1.840.902	2	3	5	4	...	...
Ρωσία	2.288.446	8	20	6	27	6	19
Αργεντινή	571.537	7	5	9	21	...	...
Βραζιλία	1.976.632	8	8	7	21	-1	18
Μεξικό	1.541.584	4	5	6	7	1	4
Τουρκία	1.028.897	7	8	7	11	5	5
Νότιος Αφρική	492.155	4	9	8	10	3	6
Σαουδική Αραβία	589.531	3	2	...	...	...	...
Ινδία	3.388.473	12	15	8	8	0	0
Ινδονησία	907.264	8	9	9	9	9	10
Κίνα	7.903.325	21	16	20	14	8	4
Αυστραλία	762.559	3	8	4	9	4	13
Νότιος Κορέα	1.358.037	10	8	13	12	6	4
Ελλάς	329.963	2	4	6	7	...	...

Πηγή: WTO. Trade Profiles 2009. (Οκτώβριος 2009). Πρόσβαση 30/12/2009, <http://stat.wto.org>.

Α.4. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

κατά γεωγραφικές περιφέρειες και χώρες: 2002-2011 (σε δις. δολάρια)

Χώρα η περιφέρεια	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Αναπτυγμένες οικονομίες	-217	-216,8	-410	-452	-342	-491	-71,4	-91	-131
ΗΠΑ	-519,1	-628,5	-745,8	-801	-710	-677	-376,6	-470,9	-468
Ευρωζώνη	37,1	112,2	38,8	36,4	20,2	-98,6	13,4	34,8	16,8
ΕΕ	12,4	59,2	-18,2	-55,7	-95,1	-186	-14	-23,4	-32,7
Ιαπωνία	136,2	172,1	165,7	170,4	211	157	141,8	195,9	147

IMF, World Economic Outlook, Σεπτέμβ. 2011, σελ.195

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

A.6. ΑΝΕΡΓΙΑ, ως % επί της εργατικής δύναμης

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΗΠΑ	5,1	4,6	4,6	5,8	9,3	9,6
Καναδάς	6,8	6,3	6	6,1	8,3	8
Ιαπωνία	4,4	4,1	3,9	4	5	5
Γαλλία	8,8	8,8	8	7,4	9,1	9,3
Αγγλία	4,8	5,3	5,2	5,3	7,7	7,8
Γερμανία	11,1	10,3	8,6	7,5	7,7	7,1
Ιταλία	7,7	6,8	6,1	6,7	7,8	8,4
Ρωσία	7,2	7,1	6,1	6,3	8,2	7,5
Αργεντινή	10,6	10,1	8,5	7,8	8,6	...
Βραζιλία	9,3	8,4	8,1	7,1	8,3	...
Μεξικό	3,5	3,2	3,4	3,5	5,2	5,3
Τουρκία	10,3	10,2	10,3	11	14	11,9
Νότιος Αφρική	26,7	25,5	23	22,9	23,8	...
Σαουδική Αραβία	...	6,3	5,6	5	5,4	...
Ινδία	...	...	...	...	...	...
Ινδονησία	11,2	10,3	9,1	8,4	7,9	7,1
Κίνα	4,2	4,1	4	...	4,3	...
Αυστραλία	5,1	4,8	4,4	4,2	5,6	5,2
Νότιος Κορέα	3,7	3,4	3,2	0,32	3,6	3,7

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators. Τελευταία πρόσβαση 14/8/2012.
<http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries>

ΠΙΝΑΚΕΣ Β.**ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΙΣΟΤΙΜΙΕΣ G20, ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΟΛΛΑΡΙΟ ΗΠΑ**

Μονάδες ανά δολάριο ΗΠΑ (πχ $\$ = \chi * \text{remnimb}$ (γιουάν)· εκτός από χώρες της ΕΕ και Αυστραλία, όπου απεικονίζονται τα δολάρια ανά μονάδα (πχ $\text{€} = \chi * \$$)

	2010		2009		2006	2007	2008	2009
	Q1	Q2	Q3	Q4				
Καναδάς	1,02	1,06	1,07	1,05	1,17	1	1,22	1,05
Ιαπωνία	93,47	88,43	89,7	93	119,07	11,71	90,64	93,02
Ευρω-ζώνη	1,35	1,22	1,46	1,43	1,32	1,46	1,4	1,43
Ρωσία	29,42	31,21	30,02	30	26,33	24,63	29,4	30,04
Αργεντινή	3,88	3,93	3,84	3,8	3,06	3,15	3,45	3,8
Βραζιλία	1,78	1,8	1,77	1,74	2,14	1,78	2,31	1,74
Μεξικό	12,37	12,94	13,51	13,1	10,82	10,91	13,67	13,09
Τουρκία	1,52	1,58	1,48	1,5	1,42	1,17	1,54	1,5
Νότιος Αφρική	7,29	7,67	7,51	7,4	7,01	6,86	9,53	7,4
Αγγλία	1,52	1,49	1,61	1,62	1,96	1,98	1,46	1,62
Ινδία	44,92	46,45	48,11	46,5	44,26	39,42	48,8	46,53
Ινδονησία	9.100	9.074	9.665	9.404	8.994	9.400	11.120	9.404
Κορέα	1.131	1.222	1.178	1.164	930	936,05	1.260	1.164
Κίνα	6,83	6,78	6,83	6,83	7,81	7,3	6,83	6,83
Αυστραλία	0,92	0,84	0,88	0,9	0,79	0,88	0,7	0,9
Σαουδική Αραβία	...	...	...	...	...	...	...	...

Πηγή: IMF, Global Financial Stability Report, October 2010, σελ.32, του Στατιστικού Παραρτήματος

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2010/02/index.htm>

Q = τρίμηνο

ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Παγκόσμιο μερίδιο και ετήσια μεταβολή σε %, ως προς τους μεγαλύτερους εμπορικούς εταίρους

1. ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2008

Εταίροι	Χώρες	Μερίδιο 2008	2005-2008	2007	ΕΞΑΓΩΓΕΣ 2008
	Ευρ. Ένωσ. (27)				
ΕΕ (27)		57,8	15	20	12
ΗΠΑ		10,9	10	15	4
Ελβετία		5,5	17	26	17
Ρωσία		1,7	27	46	15
Κίνα		1,6	25	38	19
	ΗΠΑ				
ΕΕ (27)		37,2	...	...	10
Καναδάς		8,7	12	14	7

Ιαπωνία		7,8	0	-2	4
Εταίροι	Χώρες	Μερίδιο 2008	2005-2008	2007	2008
Μεξικό		4,6	6	8	3
Ελβετία					
	ΙΑΠΩΝΙΑ				
ΕΕ (27)		29	...	...	29
ΗΠΑ		25,1	...	7	10
Σιγκαπούρη		9,5	...	16	39
Κίνα		6,2	...	8	11
Ταϊπέι-κινζ		4,6	...	19	-25
	ΚΙΝΑ				
Χονγκ-Κονγκ		28,6	...	...	...
ΗΠΑ		15,6	...	...	...
ΕΕ(27)		14,6	...	...	...
Ιαπωνία		7,4	...	...	...
Ν.Κορέα		5,3	...	...	...
	Ν. ΚΟΡΕΑ				
ΗΠΑ		18,2	7	27	-8
Κίνα		16,6	30	33	41
ΕΕ(27)		15,2	20	42	5
Ιαπωνία		12,5	13	4	42
Χονγκ-Κονγκ		5,6	-2	42	
	ΚΑΝΑΔΑΣ				
ΗΠΑ		52,6	4	9	0
ΕΕ (27)		17,5	...	...	9
Ιαπωνία		2,1	4	-13	18
	ΡΩΣΙΑ				
ΕΕ (27)		40,7	27	31	30
ΗΠΑ		7,3	19	2	16
Ουκρανία		5,5	36	14	60
Καζακστάν		4,5	48	65	28
Τουρκία		4,4	34	21	44
	ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ				
ΕΕ (27)		16,8	...	...	3
ΗΠΑ		10,5	12	16	6
Κίνα		9,2	20	33	22
Σιγκαπούρη		7,3	20	24	26
Νέα Ζηλανδία		6,8	7	24	2

Πηγή: WTO. International Trade Statistics 2010, p.21-24

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its2010_e.pdf

2.

	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		
Εταίροι	Χώρες	Μερίδιο 2008	2005-2008	2007	2008
	Ευρ. Ένωσ. (27)				
ΕΕ (27)		59,4	13	19	10
ΗΠΑ		12,1	10	15	9
Ελβετία		4,2	13	25	10
Κίνα		1,4	24	23	15
Ιαπωνία		1,4	13	13	12
	ΗΠΑ				
ΕΕ (27)		38,3	...	...	6
Ιαπωνία		6,7	3	1	3
Καναδάς		6,7	4	5	-1
Βερμούδες		4,7	8	7	0
Μεξικό		4,3	4	5	3
	ΙΑΠΩΝΙΑ				
ΗΠΑ		27,4	...	3	...
ΕΕ (27)		21,1	...	...	...
Σιγκαπούρη		5,6	...	21	...
Κίνα		5,2	...	15	...
Ν.Κορέα		4,8	...	9	...
	ΚΙΝΑ				
Χονγκ-Κονγκ		16,6	...	...	...
ΕΕ(27)		14,9	...	...	...
ΗΠΑ		14,9	...	...	...
Ιαπωνία		9,3	...	...	...
Ν.Κορέα		6,6	...	...	...
	Ν. ΚΟΡΕΑ				
	ΗΠΑ	25	13	12	5
	ΕΕ(27)	21,3	23	41	18
	Κίνα	11,3	18	18	19
	Ιαπωνία	10,4	10	19	-2
	Χονγκ-Κονγκ	6,2	33	65	23
	ΚΑΝΑΔΑΣ				
ΗΠΑ		56,7	9	15	7
ΕΕ (27)		16,4	...	...	3
Ιαπωνία		2,4	2	-3,2	26
	ΡΩΣΙΑ				
ΕΕ (27)		43,8	24	33	27
Τουρκία		8,6	22	33	20

ΗΠΑ		5,1	26	24	23
Εταίροι	Χώρες	Μερίδιο 2008	2005-2008	2007	2008
Ουκρανία		3,8	11	23	16
Ελβετία		2,7	26	26	35
	ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ				
ΕΕ (27)		21,2	...	...	17
ΗΠΑ		18,4	18	30	20
Σιγκαπούρη		8,5	23	19	18
Νέα Ζηλανδία		4,9	16	27	16
Ιαπωνία		4,4	15	14	36

Πηγή: WTO. International Trade Statistics 2010, p.21-24

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its2010_e.pdf

ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Παγκόσμιο μερίδιο και ετήσια μεταβολή σε %, ως προς τους μεγαλύτερους εμπορικούς εταίρους

3. ΠΡΟΪΟΝΤΑ, ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2009

Εταίροι	Χώρες	ΕΞΑΓΩΓΕΣ			
		Μερίδιο 2000	Μερίδιο 2009	2008	2009
	ΚΑΝΑΔΑΣ				
ΗΠΑ		87,3	74,7	7	-33
ΕΕ (27)		4,7	8,3	5	-24
Κίνα		0,9	3,1	11	-1
Ιαπωνία		2,2	2,3	22	-30
Μεξικό		0,5	1,3	19	-23
	ΗΠΑ				
ΕΕ (27)		21,6	20,9	11	-19
Καναδάς		22,6	19,4	5	-22
Μεξικό		14,3	12,2	11	-15
Κίνα		2,1	6,6	11	0
Ιαπωνία		8,4	4,8	7	-22
	ΕΕ (27)				
ΕΕ (27)		68	66,7	10	-23
ΗΠΑ		9	6,2	2	-23
Ελβετία		2,7	2,7	13	-14
Κίνα		1	2,5	18	-2
Ρωσία		0,9	2	27	-41
	ΙΑΠΩΝΙΑ				
Κίνα		6,3	18,9	14	-12
ΗΠΑ		30	16,4	-5	-31
ΕΕ (27)		16,8	12,5	5	-34
Ν.Κορέα		6,4	7,9	9	-23
Τάιπέι-		7,5	6,1	3	-23

κινζ					
------	--	--	--	--	--

Πηγή: WTO. International Trade Statistics 2010, p.21-24

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its2010_e.pdf

4. ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Εταίροι	Χώρες	Μερίδιο 2000	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		
			Μερίδιο 2009	2008	2009
	ΚΑΝΑΔΑΣ				
ΗΠΑ		64,4	51,2	4	-23
ΕΕ (27)		10,6	12,4	11	-22
Κίνα		3,2	10,9	12	-13
Μεξικό		3,4	4,5	5	-14
Ιαπωνία		4,7	3,4	0	-24
	ΗΠΑ				
Κίνα		8,5	19,3	5	-13
ΕΕ (27)		18,7	17,9	4	-24
Καναδάς		18,5	14,2	7	-33
Μεξικό		10,9	11,1	3	-18
Ιαπωνία		12	6,1	-4	-31
	ΕΕ (27)				
ΕΕ (27)		64,5	64,5	10	-23
Κίνα		2,7	6,3	15	-18
ΗΠΑ		7,4	4,6	8	-20
Ρωσία		2,3	3,4	32	-38
Ελβετία		2,2	2,2	12	-13
	ΙΑΠΩΝΙΑ				
Κίνα		14,5	22,2	12	-15
ΗΠΑ		19,1	10,7	9	-24
ΕΕ (27)		12,6	10,7	8	-16
Αυστραλία		3,9	6,3	52	-27
Σαουδική Αραβία		3,7	5,3	45	-43

Πηγή: WTO. International Trade Statistics 2010, p.21-24

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its2010_e.pdf

ΠΟΣΟΣΤΟ των ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ επί των Δαπανών ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΗΠΑ - ΚΙΝΑΣ

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ΗΠΑ	...	15,6	16,5	17,9	18,9	18,9
Κίνα	...	...	19,8	19,9	18,1	15,3

2006	2007	2008
18,8	18,6	18,8
17,9	11,6	16,1

Πηγή: World Bank. (2010, 2011). World Development Indicators 2010. Αρχική πηγή : SIPRI.

<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.ZS/countries>

ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ως % επί του ΑΕΠ

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ΗΠΑ	3,8	3,5	3,3	3,2	3	3,1
Κίνα	1,7	1,8	1,7	1,8	1,9	1,8
2001	2002	2003	2004	2005	2006	
3,1	3,4	3,8	3,9	4	4	
2	2,1	2,1	2	2	2	
2007	2008	2009				
4	4,3	4,6				
1,9	1,9	2				

Πηγή: World Bank. (2010, 2011). World Development Indicators 2010. Αρχική πηγή : SIPRI.

<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS/countries?page=1>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.

17/3/2010. ΑΠΑΝΤΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΕ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ από G8/G20 Information Centre.

Dear Ismini,

Those are difficult questions...!

When the G20 met at the finance level, they had worked out a "troika" governing structure that involved the past, current and next presidency and always included at least one G8 member. They had organized the 19 countries (i.e., all except the EU) into groups, as you can see on page 130 in the official history the G20 produced a couple of years ago (<<http://www.g20.utoronto.ca/docs/g20history.pdf>>).

However, after the financial crisis hit in the fall of 2008, President Bush decided to call a meeting of leaders to deal with the situation, and turned to the already-existing G20 forum, rather than negotiate a new grouping (which would have taken a long time and would also involve delicate political negotiations and decisions). Dan Price, who was his sherpa, wrote an article that describes some of this in a publication also available on our website (<<http://www.g20.utoronto.ca/newsdesk/g8-2009.html>>). At the time, Brazil held the presidency of the G20 finance ministers, who had just met the week before the Washington Summit.

The leaders wanted to meet again in 2009, and the UK, which by then held the finance presidency for the year, chaired that meeting in April. However, as you know, Obama and the U.S. hosted the subsequent meeting in September. I believe this was agreed among the leaders.

For 2010, Canada holds the chair of the G8 and Korea holds the chair of the G20 finance ministers. Korea had intended to host the G20 summit in April, but the timing was inconvenient for the leaders -- particularly as Obama will host a summit on nonproliferation before the NPT Review Conference. Canada and Korea decided to co-host the G20 at the same time as the G8 summit in June (June 26-27), and then Korea would host a subsequent G20 summit on its own in the fall (November 11-12) -- moving to two summits instead of three in a 12-month period. And France, which holds the G8 chair for 2011, has declared it will host a G20 summit that year as well.

One might assume that the G8 will continue to meet annually from then on as it always has, as France is typically the start of a hosting cycle (which rotates in order -- France, the U.S., the UK, Russia, Germany, Japan, Italy, Canada) but that has not been declared publicly. Nor has it been publicly declared which country will host the G20 -- finance or leaders -- after France in 2011.

So, I think one can only safely say that at this stage, these responsibilities are still subject to negotiation among the G20 members, and reflect various factors -- including the number of scheduling, balancing

emerging versus advanced economies, crisis response, follow-up and implementation, and many other issues.

Hope that helps a bit!

Cheers,

Madeline Koch

G8 Information Centre

g8@utoronto.ca

<http://www.g8.utoronto.ca>

On 16/03/10 9:50 AM, "Imini Patta" <pattaism@otenet.gr> wrote:

> March 16, 2010

> 1. Hello, would you please inform me, if there is a rule according to which

> countries are appointed to the G20 presidency?

> 2. Apart the fact, that each year presidency is assisted by the previous and

> the next, how is determined the next one?

> 3. The country-president for the Leaders summit is the same as for the Finance

> Ministers meetings?

> 4. In November 2008, in Washington, which country assumed the presidency?

> Thank you very much in advance

> Ismini Patta,

> Panteion University,

> Athens, Greece.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2008. ΣΥΝΟΔΟΣ G7 (11/10/2008).

Για τελευταία φορά η σύνοδος κορυφής των G7, στις 11/10/2008, ασχολήθηκε με τον διακρατικό οικονομικό συντονισμό σε διαχείριση οικονομικής κρίσης, για να παραδώσουν τη σκυτάλη στον όμιλο G20 (στον οποίο και συμμετέχουν) ένα μήνα αργότερα.

Οι ηγέτες του G7 συμφώνησαν: 1) όλες οι τράπεζες θα προστατευτούν από πτώχευση, 2) η ρευστότητα των τραπεζών θα ενισχυθεί, 3) οι τράπεζες θα πρέπει να διευκολύνουν την πιστοδότηση επιχειρήσεων και νοικοκυριών, 4) κρατική εγγύηση των ιδιωτικών τραπεζικών καταθέσεων, 5) στήριξη στην αγορά στεγαστικών δανείων (Ρουμελιώτης, 2009, σελ.334-335). Κατ' επέκτασιν η ΕΕ, στις 12/10/2008, συμφώνησε : 1) τα κράτη-μέλη να εγγυηθούν τα διατραπεζικά τους δάνεια, 2) ενίσχυση της κεφαλαιοποίησης των τραπεζών με κρατική συμμετοχή στα κεφάλαιά τους, 3) νέοι κανόνες για τα bonuses .

Ωστόσο, Οι ΗΠΑ επεδίωξαν να επιμεριστεί η ευθύνη και το κόστος της κρίσης και «δεν αποδέχθηκαν –στις 28 Νοεμβρίου 2008 στην Ουάσινγκτον κατά την πρώτη σύνοδο κορυφής των G20- την σύσταση ενός παγκόσμιου εποπτικού φορέα των χρηματαγορών και αντιπρότειναν ο έλεγχος των αγορών να ασκείται από εθνικές αρχές» (Ρουμελιώτης, 2009, σελ.334-335). Εξάλλου, « Η προσπάθεια ρύθμισης της λειτουργίας των hedge funds το 2007 στους G7 δεν είχε αποτέλεσμα, λόγω της άρνησης των ΗΠΑ και της Βρετανίας να συμφωνήσουν σε ένα ρυθμιστικό πλαίσιο» Ρουμελιώτης, Π. (2009), σελ. 350).

ΟΥΑΣΙΝΓΚΤΟΝ, 15/11/2008, ΣΥΝΟΔΟΣ G20. ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ Η AGENDA ΤΩΝ G20 ΤΟΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟ 2008:

Οι G20 το 2008, διατύπωσαν αρχές: Αναγνώρισαν την ανάγκη συνεργασίας, συντονισμού και την αναγκαιότητα ύπαρξης κανόνων, ασχέτως αν η ρύθμιση αποτελεί ευθύνη των εθνικών εποπτικών αρχών. Η θεματική τους περιελάμβανε τη νέα διεθνή αρχιτεκτονική, όπως θάπρεπε ν' αντανακλάται στους παγκόσμιους οργανισμούς, τις παγκόσμιες ανισοροπίες, την επανεξέταση των συμφωνιών Βασιλείας I και Βασιλείας II που αφορούν τον χρηματοπιστωτικό τομέα και το συνεπακόλουθο δίλημμα μεταξύ κρατικής κυριαρχίας και οικονομικής ασφάλειας ("The global economic summit. After the fall". (13/11/2008). *The Economist*. UK: The Economist Newspaper).

Η Κοινή Δήλωση των ηγετών, περιελάμβανε μεταξύ άλλων:

- αξιολόγηση των αιτιών της κρίσης, μεταξύ των οποίων κατατασσόταν ο ανεπαρκής συντονισμός των μακρό-οικονομικών πολιτικών και ανεπαρκείς διαρθρωτικές αλλαγές διαφόρων οικονομιών,
- δράσεις που έπρεπε να αναληφθούν όπως: σταθεροποίηση των κεφαλαιαγορών, υποστήριξη της οικονομικής μεγέθυνσης, στενότερη μακρό-οικονομική συνεργασία, χρήση δημοσιονομικών μέτρων προς ενίσχυση της εσωτερικής Ζήτησης, βοήθεια στις αναπτυσσόμενες χώρες μέσω του ΔΝΤ, της ΠΤ, και άλλων πολυμερών αναπτυξιακών τραπεζών
- κοινές βασικές αρχές για την αναμόρφωση των χρηματοπιστωτικών αγορών: δηλ. ρύθμιση, κοινά πρότυπα (standards), προστασία καταναλωτών κι επενδυτών, ενίσχυση της διασυννοιακής συνεργασίας των κεφαλαιαγορών ιδιαίτερα όσον αφορά την διακίνηση κεφαλαίων, αναμόρφωση διεθνών οργανισμών,
- δέσμευση στις αρχές της ανοικτής οικονομίας κι αποτροπή του προστατευτισμού στο εμπόριο και της ανέγερσης εμποδίων στις Άμεσες Διεθνείς Επενδύσεις, προσπάθεια ολοκλήρωσης του Γύρου εμπορικών συνομιλιών της Ντόχα, κ.ά.

Οι ηγέτες συμφώνησαν σε ένα 'ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ' (ACTION PLAN) για την εφαρμογή των παραπάνω και που προέβλεπε άμεσες κι μεσοπρόθεσμες ενέργειες.

- Από τις άμεσες ξεχωρίζαν οι σχετικές με τα λογιστικά πρότυπα, η χρηματοπιστωτική σταθερότητα, το πρόβλημα των hedge funds · ενώ από τις μεσοπρόθεσμες πάλι η ενοποίηση των λογιστικών προτύπων και παρακολούθηση της συνεπούς εφαρμογής τους, η συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού φορέα, κ.ά.
- Για την ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα προβλεπόταν άμεσα: ενέργειες του ΔΝΤ, του FSB, ώστε να διαμορφωθούν προτάσεις για την αποφυγή προ-κυκλικών τάσεων από το υφιστάμενο πλαίσιο λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού τομέα, όπως θέματα αποτίμησης (και μόχλευσης) χρηματιστηριακών αξιών, του κεφαλαίου των τραπεζών, την αμοιβή των τραπεζικών στελεχών, κ.ά.

Από τις μεσοπρόθεσμες δράσεις, ξεχωρίζουν: η πρόταση να επιθεωρεί και να αναφέρει κάθε χώρα στον όμιλο, τη δομή και τις αρχές των ρυθμιστικών αρχών της, ώστε να είναι συμβατές με το σύγχρονο, παγκοσμιοποιημένο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Έτσι, προέκυψε το Financial Sector Assessment Program (FSAP) που θάπρεπε να συμπεριλαμβάνει και προβλέψεις για πιθανή πτώχευση των τραπεζικών ιδρυμάτων ή άλλο σχέδιο 'έκτακτης ανάγκης', όπως και διατυπώσεις για το τι

θεωρείται και συμπεριλαμβάνεται στο κεφάλαιο των τραπεζών. Η κάθε χώρα θα πρέπει να επιθεωρήσει και να ενημερώσει τις άλλες για το σύστημα των ρυθμιστικών αρχών της και να υποβληθούν όλες στο FSAP.

- Σχετικά με την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα, οι άμεσες ενέργειες περιλαμβάνουν επανεξέταση των κριτηρίων των Οίκων Αξιολόγησης (Credit Rating Agencies standards), των χρηματιστηριακών παραγώγων όπως Credit Default Swaps, Over-The-Counter derivatives transactions, κ.ά. Ενώ, στις μεσοπρόθεσμες συγκαταλέγονταν η απογραφή των Credit Rating Agencies, παρακολούθηση της ρευστότητας των τραπεζών.

- Ως προς τη διαχείριση κινδύνων των τραπεζών, ή άμεσα προβλεπόμενη ενέργεια ήταν η προσφυγή στην επιτροπή Βασιλείας για την επανεξέταση των υφιστάμενων συμφωνιών. Μεσοπρόθεσμα, οι ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει να επιβλέπουν τις ουσιαστικές αλλαγές στις τιμές των στοιχείων ενεργητικού και τις επιπτώσεις στην μακρό-οικονομία και το χρηματοπιστωτικό σύστημα γενικότερα.

- Ως προς την δεοντολογία και τη συμπεριφορά των χρηματοπιστωτικών αγορών, βραχυπρόθεσμα θα έπρεπε να επανεξεταστούν οι κανόνες εταιρικής διαγωγής (συμπεριφοράς), οι διασυννοριακές απειλές και η διασυννοριακή συνεργασία των τραπεζών. Μεσοπρόθεσμα: οι εθνικές και περιφερειακές αρχές θα πρέπει να εφαρμόσουν μέτρα προστασίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος από αδιαφανείς πρακτικές, το ξέπλυμα χρήματος, την πιθανότητα χρηματοδότησης τρομοκρατικών οργανώσεων,. Επίσης, την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με του εφαρμοζόμενους φόρους σε χρηματιστηριακές ή τραπεζικές συναλλαγές, κ.ά.

- Για τη διεθνή συνεργασία να συσταθούν άμεσα εποπτικά κολέγια κι άλλα συναφή μέσα · και μεσοπρόθεσμα να ληφθεί μέριμνα για την αποφυγή συναφών στρεβλώσεων στην λειτουργία των αγορών.

- Τέλος, σχετικά με την διακυβέρνηση των διεθνών οργανισμών, άμεσα προβλέφθηκε η σύσταση του FSF ως θεσμού που συνεπικουρεί το ΔΝΤ. Επίσης, το ΔΝΤ ν' ασχοληθεί με την εποπτεία, τη θέσπιση standards, την αύξηση των πόρων του, την αυξημένη πρόσβαση των χωρών στις χρηματοδοτήσεις του, τις αντικυκλικές δημοσιονομικές πολιτικές, κ.ά. Μεσοπρόθεσμα, να αναμορφωθεί η αναλογική αντιπροσώπευση των κρατών στους θεσμούς του Bretton Wood, ώστε να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων και τη χρηματοδότηση κάθε οικονομία με το πραγματικό της βάρος στην παγκόσμια οικονομία.

[“Declaration of the Summit on Financial Markets and the World Economy, November 15, 2008, Washington DC”. http://www.g20.org/Documents/g20_summit_declaration.pdf].

ΛΟΝΔΙΝΟ, 2-4/42009, ΣΥΝΟΔΟΣ G20. ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ Η AGENDA ΤΩΝ G20 ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟ 2009:

Συνοπτικά, στις 2-4 Απριλίου 2009 οι G20 κατήρτισαν ένα σχέδιο δράσης με τα εξής βασικά σημεία: 1) προώθηση διαφάνειας, 2) βελτίωση εποπτείας, 3) ακεραιότητα χρηματαγορών, 4) διεθνή συνεργασία, 5) μεταρρύθμιση διεθνών οικονομικών οργανισμών. Επίσης, την αλλαγή των λογιστικών προτύπων. Ακόμη τον Απρίλιο 2009, ενίσχυσαν την παγκόσμια ρευστότητα με 1,1 τρις \$ (συνολικά), θέσπισαν την αύξηση πόρων ΔΝΤ, δάνεια προς αναπτυσσόμενες χώρες, τη σύσταση του FSB, τη στήριξη του διεθνούς εμπορίου, τον συντονισμό σε οικονομικά προγράμματα στήριξης εθνικών

οικονομιών, αποφυγή ανταγωνιστικών υποτιμήσεων και συνεργασία των οργανισμών του Bretton-Woods.

Ειδικότερα, οι ηγέτες συμφώνησαν, να δώσουν πρόσθετα \$850 δις μέσω του ΔΝΤ και των αναπτυξιακών πολυμερών τραπεζών (5, που αντιστοιχούν σε γεωγραφικές περιοχές του πλανήτη) σε αναπτυσσόμενες κι αναδυόμενες οικονομίες. Για το ΔΝΤ, συμφώνησαν σε διμερή ενίσχυσή του από \$ 250 δις · επέκταση των χρηματοδοτικών (υπέρ ΔΝΤ) συμφωνιών New Arrangements to Borrow που θα συμπεριλαμβάνουν όλες τις G20 χώρες και να αυξηθούν μέχρι τα \$500 δις (συνολικά τριπλασιασμός των πηγών χρηματοδότησης του ΔΝΤ σε \$750 δις, σύμφωνα με το Global Plan for Recovery (βλ. παρακάτω), πωλήσεις χρυσού, διπλασιασμό των ικανοτήτων δανειοδότησης για τις χαμηλού-εισοδήματος χώρες (LIC) στα πλαίσια του προγράμματος Debt Sustainability Framework (DSF) · αναμόρφωση των ποσοστών ψήφων και των quota μέχρι Ιανουάριο 2011, κ.ά.

Επίσης, η δανειακή ικανότητα των 5 αναπτυξιακών τραπεζών ν' αυξηθεί στο 200% ιδιαίτερα για την Ασιατική αναπτυξιακή τράπεζα (Asian Development Bank) και επανεξέταση των κεφαλαιακών αναγκών της Inter-American Development Bank, African Development Bank, European Bank for Reconstruction and Development. Ακόμη, για το εμπόριο, το νέο IFC Global Trade Liquidity Pool να λάβει μέχρι \$50 δις στα επόμενα τρία χρόνια · προκειμένου να αυξηθούν οι πιστώσεις και στο ιδιωτικό τομέα με εμπορική δραστηριότητα, οι ηγέτες συμφώνησαν να διαθέσουν τουλάχιστον \$250 δις (μέσω διεθνών εμπορικών οργανισμών) τα επόμενα δύο χρόνια.

Προπαντός, συμφώνησαν στη συνεργασία των θεσμών Bretton-Woods. Επίσης, το ΔΝΤ να διαμορφώσει κι επανεξετάσει τα εργαλεία χρηματοδότησης κρατών όπως τα δάνεια μέσω των Flexible Credit Lines · το ίδιο για την Παγκόσμια Τράπεζα ιδιαίτερα τα «Vulnerability framework , Infrastructure Crisis Facility and the Rapid Social Response Fund», κ.ά.

Αυτή τη φορά, οι ηγέτες εκπόνησαν ένα 'ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΜΨΗ' (GLOBAL PLAN FOR RECOVERY AND REFORM), καθόσον « η παγκόσμια κρίση απαιτεί παγκόσμια λύση», παρά το γεγονός ότι από τις 187 χώρες-μέλη του ΔΝΤ, μόνο οι 20 εκπροσωπούνται στο θεσμό των G20. Τα βασικά σημεία του παραπάνω Σχεδίου είναι:

- δηλώνεται ως βάση της παγκόσμιας οικονομίας οι αρχές της αγοράς, να υπάρξει αποτελεσματική ρύθμιση (του χρηματοπιστωτικού τομέα), ισχυροί παγκόσμιοι-διεθνείς οργανισμοί και θεσμοί, ν' ανακτηθεί η εμπιστοσύνη, να επανακάμψει η ανάπτυξη κι η απασχόληση.
- Ως προς το τελευταίο (ανάπτυξη κι απασχόληση), θα πρέπει να διατηρηθούν τα επιτόκια σε χαμηλά επίπεδα, να διοχετευθεί ρευστότητα, βιωσιμότητα των δημοσιονομικών, σταθερότητα τιμών, αποφυγή ανταγωνιστικών υποτιμήσεων των ν νομισμάτων, οι στρατηγικές εξόδου ν' αποβλέπουν στην αποκατάσταση της παγκόσμιας Ζήτησης και του χρηματοπιστωτικού τομέα, ώστε να ομαλοποιηθούν οι πιστοδοτήσεις.
- για την εποπτεία και ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα, ώστε ν' αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη : το FSB (στο οποίο εντάχθηκε και η Ισπανία) να συνεργασθεί με το ΔΝΤ στα αντίστοιχα θέματα, όπως Οίκοι Αξιολόγησης, διεθνή λογιστικά πρότυπα, κ.ά. (βλ. 'Επιπτώσεις στους Διεθνείς Οργανισμούς')
- για την ενίσχυση των διεθνών οργανισμών : αύξηση του κεφαλαίου τους προς δανειοδότηση των μελών, κι αναμόρφωση της διακυβέρνησης ΔΝΤ και ΠΤ, κ.ά (όπως προαναφέρθηκαν)
- την αποδοκιμασία του προστατευτισμού στο εμπόριο

- 'πράσινη ανάπτυξη'

- επίσης, «βιώσιμη, 'δίκαιη' ανάκαμψη για όλους», ενόψει των 'Στόχων της Χιλιετίας' του ΟΗΕ, να εποπτεύει ο ΟΗΕ τις συνέπειες της κρίσης για τις πιο αδύνατες και φτωχές χώρες. Ακόμη, να υπολογισθούν οι δεσμεύσεις των G7 στην ΥποΣαχάρια Αφρική και τις υπερχρεωμένες χώρες (από τη διάσκεψη στο Gleneagles 2005);. [Δηλώσεις ηγετών από τη σύνοδο του Λονδίνου, 2-4/ 2009.

<http://www.g20.org/Documents/final-communicue.pdf>,

http://www.g20.org/Documents/Fin_Deps_Fin_Reg_Annex_020409_-_1615_final.pdf,

http://www.g20.org/Documents/Fin_Deps_IFI_Annex_Draft_02_04_09_-_1615_Clean.pdf]

ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΩΝ G20, 24-25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2009 (PITTSBURGH).

Στο Pittsburg (ΗΠΑ), οι ηγέτες του ομίλου G20 επανεξέτασαν αρχικά, την πρόοδο που επιτεύχθηκε στα θέματα της agenda του Λονδίνου (Απρίλιος 2009). Η αποτίμηση των μέχρι τώρα δράσεων ήταν θετική, αφού η συνεχής επιδείνωση των οικονομικών μεγεθών λόγω της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης είχε ανακοπεί.

Ικανοποιημένοι λοιπόν εμφανίσθηκαν οι ηγέτες, για τις προσπάθειές τους στη διασφάλιση της ανάκαμψης, επανόρθωση του δημοσιονομικού συστήματος και τη διατήρηση της παγκόσμιας ροής κεφαλαίου. «Οι εθνικές προσπάθειες κατέληξαν στην έναρξη της μεγέθυνσης που προέκυψε από μια, από τις πιο ευρείες και πιο συντονισμένες διακρατικές προσπάθειες φορολογικής και νομισματικής ενίσχυσης των οικονομιών που έχουν ποτέ αναληφθεί» (δήλωση των αρχηγών κρατών).

Εν αντιθέσει προς τις προηγούμενες δύο συνόδους (Ουάσιγκτον 2008, Λονδίνο 2009), οι δράσεις που προβλέπον στο εξής, δεν διακρίνονται πλέον σε βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες, αλλά έχουν μόνο μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Λόγω της εξάπλωσης της ανεργίας, οι G20 δεν προτίθενται να αποσύρουν πρόωρα τα μέσα στήριξης των οικονομιών τους, ενώ παράλληλα θα προετοιμάζουν τις στρατηγικές εξόδου από την κρίση, συντονισμένα και «διατηρώντας τις δεσμεύσεις τους για υπευθυνότητα στον τομέα της φορολογικής πολιτικής» (στο ίδιο).

Κατ' αντιστοιχία του 'Σχεδίου Δράσης' (Action Plan, Νοέμβριος 2008) και του 'Παγκόσμιου Σχεδίου Ανάκαμψης και Αναμόρφωσης' (Global Plan for Recovery and Reform, Απρίλιος 2009), οι G20 εκτόνησαν ένα 'Πλαίσιο για Ισχυρή, Βιώσιμη και Ισόρροπη Μεγέθυνση'. «Η ανάκαμψη χρειάζεται Προσαρμογή ανάμεσα στα διάφορα σημεία της παγκόσμιας οικονομίας»(στο ίδιο).

Απαραίτητη κρίνουν τη συνδρομή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), που θα εξετάζει αν οι στόχοι των επί μέρους εθνικών μεταρρυθμίσεων των κρατών-μελών θα συμπίπτουν, με τους κοινούς στόχους. Οι κοινόι στόχοι θα αναπροσαρμόζονται ανάλογα με τις εξελίξεις. Το θέμα αυτό θα εξεταστεί πιο εμπεριστατωμένα στη συνάντηση των G20 υπουργών οικονομικών και κεντρικών τραπεζιτών, τον Νοέμβριο 2009. Πιο συγκεκριμένα οι υπουργοί, τραπεζίτες και ΔΝΤ θα πρέπει:

- να εκτιμήσουν αν οι τρόποι και τα μοντέλα- πρότυπα που χρησιμοποιούνται από τα κράτη-μέλη στην διαχείριση της Προσφοράς και της Ζήτησης, τις πιστώσεις, το δημόσιο χρέος και τα συναλλαγματικά αποθέματα υποστηρίζουν μια δυνατή, ισόρροπη και βιώσιμη μεγέθυνση.
- να εκτιμήσουν τις συνέπειες της νομισματικής και φορολογικής πολιτικής, της ενεργειακής πολιτικής, των ανισορροπιών των Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών, των Πιστώσεων και των αγορών στοιχείων Ενεργητικού, συναλλάγματος κ.ά.
- να αναφέρουν στην ομάδα και στη επιτροπή του ΔΝΤ, τα αποτελέσματα, τις συνέπειες και τους κινδύνους.

Οι G20 αναγνωρίζουν ότι οι στρατηγικές τους θα ποικίλουν ανά κράτος. Ωστόσο, δεσμεύονται, στο παραπάνω Πλαίσιο, από τις εξής αρχές:

- εφαρμογή φορολογικών πολιτικών που να είναι ευέλικτες βραχυπρόθεσμα και διατηρήσιμες μακροπρόθεσμα
- ενίσχυση της χρηματοοικονομικής εποπτείας ώστε ν' αποφευχθεί η υπερβολική επέκταση των πιστώσεων και των μοχλεύσεων των χρηματιστηριακών παραγώγων, όπως είχαν αναφερθεί και στις προηγούμενες συνόδους,
- πιο ισορροπημένα Ισοζύγια Τρεχουσών Συναλλαγών, ώστε να ευνοείται το ελεύθερο εμπόριο, η παγκόσμια ευημερία, και αποδοκιμασία του προστατευτισμού
- Οι νομισματικές πολιτικές να είναι συναφείς με στόχους σταθερότητας τιμών και να αντανακλούν τα θεμελιώδη οικονομικά μεγέθη.
- Δομικές μεταρρυθμίσεις για την αύξηση των ρυθμών μεγέθυνσης και των κοινωνικών ασφαλιστικών δικτύων (safety nets).
- Προώθηση βιώσιμης ανάπτυξης για τη μείωση των παγκόσμιων ανισορροπιών και της φτώχειας.

Ως προς τις παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισορροπίες, το τελικό ανακοινωθέν προβλέπει:

- Τα μέλη με έλλειμμα Εξωτερικού Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών 'δεσμεύτηκαν' να εφαρμόσουν πολιτικές που θα ενισχύουν τις ιδιωτικές αποταμιεύσεις, σταθεροποίηση των φορολογικών προγραμμάτων, ενώ παράλληλα θα διατηρούν ανοιχτές τις αγορές τους και θα ενισχύουν τις εξαγωγές τους.

- Τα μέλη με πλεόνασμα, να ενθαρρύνουν τις εγχώριες πηγές μεγέθυνσης είτε πρόκειται για αύξηση των επενδύσεων, είτε για μείωση των στρεβλώσεων των κεφαλαιαγορών, ή αύξηση της αποδοτικότητας του τομέα των Υπηρεσιών, βελτίωση των κοινωνικών δικτύων προστασίας και μείωση των περιορισμών στην αύξηση της Ζήτησης.

Δεν συζήτησαν ούτε περί άλλου διεθνούς αποθεματικού νομίσματος, ούτε θέματα συναλλαγματικών ισοτιμιών (ανατίμηση άλλων νομισμάτων έναντι του δολαρίου ώστε ν' αποφευχθεί περαιτέρω υποτίμησή του). Αντίθετα οι συναλλαγματικές ισοτιμίες ήσαν αντικείμενο συνομιλιών των υπουργών οικονομικών G7, στην Κωνσταντινούπολη, το 3-4 Οκτωβρίου 2009, χωρίς όμως αποτέλεσμα.

«Τα μέλη του G-20 έχουν ευθύνη απέναντι στην κοινότητα των Εθνών να εξασφαλίσουν την υγεία της παγκόσμιας οικονομίας» δήλωσαν οι G20, αναγορεύοντας έτσι την ομάδα τους ως βασική και υπεύθυνη για τη διαχείριση της παγκόσμιας οικονομίας, διαδεχόμενες έτσι στον αντίστοιχο ρόλο την ομάδα G7, που παραμένει σ' αυτά τα θέματα, πυρήνας και μια δικλείδα ασφαλείας σε περίπτωση μη συμφωνίας των ετερογενών μελών του G20. Άλλωστε από την συνάντηση της Κωνσταντινούπολης απουσίαζε η Κίνα, το νόμισμα της οποίας υφίσταται έντονες αμερικανικές πιέσεις για περαιτέρω ανατίμηση.

Άλλο θέμα της agenda, ήταν η 'ενίσχυση της εποπτείας κι αναμόρφωσης του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος'. Έγινε αναφορά στα αντίστοιχα προηγούμενα των δύο προγενέστερων συνόδων και στα κεκτημένα σχετικά με την εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τη διαφάνεια, τη ρύθμιση των παραγώγων και των χρηματιστηριακών αγορών. Το καινούργιο στοιχείο έγκειται στην ενίσχυση του ρόλου του Financial Stability Board, να ελέγχει και να επιβλέπει αφενός τη συνάφεια των εφαρμοζόμενων (χρηματο)οικονομικών πολιτικών μεταξύ τους και αφετέρου κατά πόσο

εφαρμόζονται πλήρως. Ο ρόλος του ΔΝΤ τοποθετείται περισσότερο, στο να προωθεί την χρηματοοικονομική σταθερότητα και να αποκαθιστά τις μακροοικονομικές ανισοροπίες, ενώ ο έλεγχος κι η επίβλεψη στο FSB.

Οι G20 απηύθυναν στους υπουργούς τους οικονομικών και τους κεντρικούς τραπεζίτες τη φροντίδα για : καλύτερη ποιοτική σύνθεση του κεφαλαίου των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ενώ, παράλληλα, να αποφεύγονται οι αρνητικές επιπτώσεις στον επιχειρηματικό κύκλο. Ακόμη, οι G20, δεσμεύονταν να διατυπώσουν αντίστοιχους κανόνες – το 2010- που θα αποσύρονται μάλλον κατά το 2012, καθώς αναμενόταν να βελτιώνονται οι οικονομικές συνθήκες που τους επέβαλαν και να αποκαθίσταται η ανάκαμψη.

Σχετικά με την αναμόρφωση της ‘Βασιλείας II’, υιοθέτησαν τα μέτρα που πρότεινε η αντίστοιχη επιτροπή . Τα περισσότερα και μεγαλύτερα κράτη-μέλη της ομάδας, θα πρέπει να υιοθετήσουν το καινούργιο ‘Πλαίσιο για την κεφαλαιακή επάρκεια της Βασιλείας II’ (Basel II Capital Framework – οδήγησε στη ‘Βασιλεία III’).

Ακόμη, σχετικά με τις αποζημιώσεις των τραπεζικών στελεχών: υιοθέτησαν των standards του FSB για τη σύνδεση των αμοιβών τους με τη δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας στη χρηματοπιστωτική επιχείρηση, τη μη-λήψη υπερβολικών κινδύνων, την αποτροπή μακροχρόνιων κι εγγυημένων bonuses (multi-year), διαφάνεια, έλεγχος, κ.ά.. Έτσι, ικανοποιήθηκαν οι σχετικές ευρωπαϊκές πιέσεις. Το ζητούμενο είναι κατά πόσο θα εφαρμοστούν και από ποιούς.

Επιπλέον, εξέφρασαν την πρόθεσή τους, ώστε το 2010 να έχουν διατυπωθεί σχέδια κι εργαλεία, αντιμετώπισης πιθανής διάλυσης διακρατικών τραπεζών, όπως και εκείνων που συνιστούν συστημική απειλή.

Επίσης, κάλεσαν τις Λογιστικές αρχές να συγκλίνουν στις προτάσεις τους μέχρι Ιούνιο 2011. Επανάλαβαν τα γνωστά από τις προηγούμενες συνόδους σχετικά με τη καταδίκη των φορολογικών παραδείσων, τη διαφθορά, το ξέπλυμα χρήματος κ.ά.

Σχετικά με την αναμόρφωση της αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας διακυβέρνησης, οι ηγέτες, για το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, αυξάνουν τα δικαιώματα ψήφου (και συνεπώς και των ποσοστών των χρηματικών εισφορών) «τουλάχιστον κατά 5%», των «δυναμικά αναδυόμενων αγορών που υπό-εκπροσωπούνται, εις βάρος των υπέρ-εκπροσωπούμενων πλούσιων χωρών». Η σύγκριση γίνεται με βάση το μερίδιο του ΑΕΠ της κάθε χώρας, στο παγκόσμιο ΑΕΠ. Έτσι, σύμφωνα με έγκυρες δημοσιογραφικές αναφορές (Economist, 3/10/2009) φαίνεται να θίγονται η Σαουδική Αραβία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία κ.ά. προς όφελος Ασιατικών χωρών. Επίσης, οι G20 προσφέρουν στο IMF \$500δισ. προκειμένου να ενισχύσουν τις ‘ Νέες Πιστωτικές Διευκολύνσεις’ (New Arrangements to Borrow). Επιπλέον αναφέρθηκαν στην προγενέστερη έκδοση ομολόγων (2009) του Ταμείου σε τραβηκτικά δικαιώματα (SDR) που αντιστοιχούν σε \$283 δις, από τα οποία \$100 δις διοχετεύτηκαν σε αναπτυσσόμενες χώρες.

Αντίστοιχα, για την Παγκόσμια Τράπεζα (ΠΤ) συμφώνησαν να αυξηθεί κατά 3% η δύναμη των ψήφων των αναδυόμενων οικονομιών που υπό-εκπροσωπούνται, επιπροσθέτως της προηγούμενης αύξησης κατά 1,46%. Επίσης, αναγνωρίζουν στην ΠΤ δικαιοδοσία και ρόλο για τις κλιματικές αλλαγές και την εξασφάλιση σίτισης για τις φτωχές χώρες, κάνοντας παράλληλα την έκκληση στην ΠΤ να στηρίζει το νέο ταμείο για την πρωτοβουλία ‘εξασφάλιση διατροφής’ . Γενικά η ατζέντα επεκτάθηκε

και σε ζητήματα διαφάνειας, ασφάλειας και ανεφοδιασμού τη αγοράς ενέργειας, περιβάλλοντος, χρηματοδότησης κι εκπαίδευσης φτωχών χωρών, χρηματοδότηση του εμπορίου (\$250δισ) και ολοκλήρωσης του Γύρου της Ντόχα.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ:

Ωστόσο, για τις πιθανές συνέπειες στη συμπεριφορά των κρατών, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν είναι ικανοποιημένες με την αύξηση του ποσοστού ψήφων κατά 5%. Άλλωστε, οι αναδυόμενες οικονομίες αύξησαν το ΑΕΠ τους σχεδόν τρεις φορές περισσότερο από τους πλούσιους εταίρους τους, μεταξύ 2000-2007. Τουλάχιστον 6%, επιθυμούσε η ομάδα G24, σύμφωνα με τη δήλωσή της, μian εβδομάδα αργότερα, στην Κωνσταντινούπολη, κατά τη σύνοδο του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας.⁴¹⁷ Εξ άλλου, στη G24 συμμετέχουν χώρες της Αφρικής, της Ασίας (όπως το Ιράν, ο Λίβανος) και της Λατινικής Αμερικής. Μερικές εξ αυτών συμμετέχουν και στο G20 όπως οι Ινδία, Βραζιλία, Μεξικό, Αργεντινή, Νότια Αφρική, ενώ ως παρατηρητές συμμετέχουν η Κίνα, Σαουδική Αραβία και τα Αραβικά Εμιράτα, κ.ά. Έτσι, με τις διπλές συμμετοχές, τα κράτη διασφαλίζουν τη προώθηση των περιφερειακών και εθνικών συμφερόντων και της ήπιας ισχύος τους.

Άλλωστε, καλά πληροφορημένες πηγές (Economist, 3rd October), αναφέρουν ότι οι χώρες BRIC ζητούσαν ποσοστό 7%. Ενώ, από τις χώρες που χάνουν ψήφους, η Γαλλία και η Βρετανία εξέφρασαν έντονες αντιδράσεις. Ακόμη, δεν έλειψαν διαξιφισμοί από μικρότερες αναδυόμενες οικονομίες, μη-μέλη του G20, όπως Ταϊλάνδη και Χιλή (οι οποίες ανήκαν στην ομάδα G33, από την οποία προήλθε η G20). Συμβιβασμός επήλθε με την προοπτική νέας αναθεώρησης των ποσοστών ψήφου του ΔΝΤ, μέχρι Ιανουάριο 2011.

Από την άλλη μεριά, όπου αναφέρεται «βιώσιμη και ισόρροπη μεγέθυνση» (sustainable and balanced growth) νοείται η αποκατάσταση των παγκόσμιων μακρο-οικονομικών ανισορροπιών · δηλαδή, η εξισορρόπηση του πλεονάσματος Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών ορισμένων χωρών (κυρίως Κίνα, αλλά και Ιαπωνία, Γερμανία) με ελλειμματικές (κυρίως ΗΠΑ). Αναλυτές της Αμερικανικής ‘οπτικής γωνίας’ εκτιμούν ότι ενώ οι Ασιατικές οικονομίες ανακάμπουν ταχύτερα κι η μεγέθυνσή τους είναι μεγαλύτερη από οποιαδήποτε άλλη περιοχή, όμως το νόμισμά τους, μετά το τέλος του 2008, έχει διολισθήσει πάλι σε πραγματικούς όρους, σταθμίζοντας τις εμπορικές συναλλαγές (real trade-weighted terms). Ο υπαινιγμός αφορά το κινέζικο νόμισμα, που αφού ανατιμήθηκε μερικώς μετά τις αμερικανικές πιέσεις, ξαναπήκε σε τροχιά υποτίμησης (Economist, 3 October 2009). Αν και το τελικό ανακοινωθέν περιλαμβάνει σχεδόν μόνο δύο παραγράφους με απλές προτροπές προς τα πλεονασματικά και ελλειμματικά μέλη, εν τούτοις προϋπήρξε έντονη πίεση σε ορισμένες τουλάχιστον κυβερνήσεις (π.χ. προς Κίνα) για Προσαρμογή.

Ωστόσο, για το προκείμενο θέμα, χαρακτηριστική είναι η εισηγητική-στους ηγέτες G20 του Πίτσμπουργκ- πρόταση της προηγούμενης (Βρετανικής) προεδρίας, όπως αποτυπώνεται στο επίσημο κείμενο ‘Supporting Global Growth’.⁴¹⁸ Στο σχετικό κείμενο αποτυπώνεται ένα σχέδιο ‘Σύμβασης για μια Βιώσιμη Μεγέθυνση’, αντί του ‘Πλαισίου για Βιώσιμη κι Ισόρροπη Μεγέθυνση’ που υιοθετήθηκε τελικά, χωρίς να ικανοποιήσει πλήρως, την άγγλο-αμερικανική άποψη.

Η λεπτομέρεια αυτή αποκτά άλλες διαστάσεις, όταν προσέξουμε, ότι : Η πρώτη και η τρίτη σύνοδος σε επίπεδο κορυφής διεξήχθη στις ΗΠΑ. Η ενδιάμεση σε μία χώρα που επίσης υπερασπίζεται τον οικονομικό νέο-φιλελευθερισμό και είναι η προγενέστερη ηγέτιδα δύναμη, δηλ. τη Βρετανία. Επίσης,

ότι πρόκειται για δύο ισχυρές χώρες του G7. Ακόμη, ότι είναι με αμερικανική πρωτοβουλία, που η G20 συνεδρίασε σε επίπεδο αρχηγών κρατών, ενώ μέχρι τον Νοέμβριο 2008 συνεκαλείτο σε επίπεδο υπουργών και η τυπική διαδικασία προέβλεπε την εκ περιτροπής εναλλαγή στη προεδρία και στη διοργάνωση της συνόδου, όλων των μελών του G20 (με εξαίρεση τα δύο πρώτα χρόνια που ανέλαβε ο Καναδάς). Έτσι, εκδηλώνεται η ουσιαστική πολιτική βούληση δύο συμμάχων και περισσότερο της ηγεμονικής δύναμης (ΗΠΑ), που αν και σε παρακμή, αγωνίζεται να διασώσει το status quo, δια μέσου του θεσμού του ομίλου G20. Παρόλα αυτά, ο αποφασιστικός- για τις- εξελίξεις και τις μακροοικονομικές ανισορροπίες είναι ο πυρήνας ΗΠΑ – Κίνα (G2).

Συνοπτικά, στο *'Supporting Global Growth'*, ο G. Brown ζητούσε από τους ομολόγους του να «δεσμευθούν να τηρήσουν» τις παγκόσμιες μακροοικονομικές ισορροπίες. Το παραπάνω θα μπορούσε να εκτιμηθεί ως διάθεση παρέμβασης στα εσωτερικά των άλλων κρατών, καθόσον αφορά τις μακροοικονομικές και νομισματικές πολιτικές τους. Ωστόσο, στην σύγχρονη εποχή της αλληλεξάρτησης το εθνικό συμφέρον δεν προσδιορίζεται πλέον μόνο από την αυτονομία, λόγω της παγκοσμιοποίησης του εμπορίου και των κινήσεων κεφαλαίου, καθόσον τα κράτη αναζητούν περισσότερο το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι του συγκριτικού. Ομοίως, τα ίδια αντιστοιχούν, και στην επόμενη πρόταση του Βρετανού ηγέτη: ο ιδιωτικός τομέας γενικά και τα sovereign wealth funds (που ενώ ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα, συχνά αφορούν τα εθνικά ασφαλιστικά ταμεία) να ενισχύσουν με τους πόρους τους τα 'Ταμεία των Ταμείων': ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα, κ. ά. Το επιχείρημα στηρίζεται στο ότι αν ένα κράτος έχει εξασφαλίσει την απρόσκοπτη χρηματοδότησή του από ένα διεθνή οικονομικό οργανισμό, δεν θα χρειάζεται να αποθηκεύει προληπτικά, συνάλλαγμα και άλλους τίτλους κεφαλαίου ή αποταμιεύσεις.

Αντίθετα, στη σύνοδο αυτή, προωθήθηκε- συγκριτικά με τα άλλα θέματα- περισσότερο η εποπτεία και ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα (επιτροπή Βασιλείας) που συγκέντρωνε και το μεγαλύτερο ευρωπαϊκό ενδιαφέρον.⁴¹⁹ Αλλά, δεν έχουν ολοκληρωθεί ζητήματα όπως π.χ. η αντιμετώπιση πτωχεύσεων των διακρατικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Φερ' ειπείν, μπορεί να υποχρεώθηκαν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να συντάξουν τα δικά τους 'σχέδια έκτακτης ανάγκης ή τρόπους εκποίησης' ("living wills") ώστε να μην επιβαρύνονται οι φορολογούμενοι, όμως, είναι αμφισβητήσιμο κατά πόσο οι προθέσεις τους, δια μέσου αυτών των σχεδίων, συμβαδίζουν με εκείνες του G20. Συνεπώς, είναι διαφορετικό : άλλοι (ρυθμιστικές αρχές) να ετοιμάσουν αυτά τα 'σχέδια ή διαθήκες' για λογαριασμό των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αντί γι' αυτά τα ίδια. Άλλωστε, μετά τη διάσωση των 'συστημικά σημαντικών' τραπεζών, το θέμα του 'ηθικού κινδύνου' απαιτεί 'οι κυβερνήσεις να επιτρέψουν την πτώχευση μεγάλων τραπεζών.' Ακόμη, δεν τέθηκε θέμα περιορισμού του μεγέθους των τραπεζών, ούτε κάποιου παγκόσμιου φόρου στις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές.

Επιπρόσθετα, οι G20 δεν επέδειξαν συγκεκριμένη πολιτική βούληση για ολοκλήρωση των διεθνών εμπορικών διαπραγματεύσεων του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου: ο 'Τύρος της Ντόχα'. Άλλωστε από το 2008, πολλά κράτη κατέφυγαν σε πρακτικές προστατευτισμού, ενώπιον της κρίσης και της ανεργίας.

Μελλοντικά, ο επόμενος σταθμός των G20 σε επίπεδο κορυφής, θα είναι στον Καναδά - τον Ιούνιο 2010, μετά στην Κορέα - τον Νοέμβριο 2010 . Εφεξής, θα συναντώνται άπαξ ετησίως, ξεκινώντας από τη Γαλλία, το 2011.⁴²⁰

3-6 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2009, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ, ΣΥΝΟΔΟΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ- ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ.

Μόλις μία εβδομάδα μετά τη συνάντηση των ηγετών G20 στην αμερικανική πόλη Πίτσμπουργκ (24-25 Σεπτεμβρίου 2009), διεξήχθη στην Κωνσταντινούπολη η προγραμματισμένη ετήσια κοινή σύνοδος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της Παγκόσμιας Τράπεζας (ΠΤ).

186 χώρες έστειλαν εκπροσώπους, οι παγκόσμιοι οργανισμοί και οι χώρες του OPEC, παρατηρητές Δεν απουσίασαν επιχειρηματικά στελέχη ή ακαδημαϊκοί.⁴²¹ Συνήθως, οι συναντήσεις αυτές γίνονται κάθε δύο συνεχόμενα έτη στη βάση του ΔΝΤ και της ΠΤ - στην Ουάσιγκτον - και την τρίτη χρονιά σε μια άλλη χώρα-μέλος. Η Τουρκία είναι η μόνη χώρα που φιλοξένησε ανάλογη σύνοδο δύο φορές · η πρώτη φορά ήταν το 1955.⁴²²

Η ημερήσια διάταξη επεκτάθηκε στην ανάκαμψη και τις στρατηγικές εξόδου, την αποτελεσματικότητα της οικονομικής βοήθειας, την ανάπτυξη και τη μείωση της φτώχειας, κ.ά.⁴²³

Αφενός, η Παγκόσμια Τράπεζα υιοθέτησε τις αποφάσεις των G20, στη σύνοδο κορυφής G20, 24-25/9/2009. Δηλαδή, την αύξηση κατά 3% της δύναμης των ψήφων των αναδυόμενων οικονομιών. Επίσης, τότε, οι ηγέτες της G20 αναγνώρισαν στην ΠΤ, δικαιοδοσία και ρόλο για τις κλιματικές αλλαγές και την εξασφάλιση σίτισης στις φτωχές χώρες. Παράλληλα, την εγκάλεσαν να στηρίξει το νέο ταμείο για την σχετική πρωτοβουλία 'εξασφάλιση διατροφής'. Όμως, η Παγκόσμια Τράπεζα ζήτησε να αυξηθούν οι πόροι της, καθόσον αναμένει ν' αυξηθούν οι ανάγκες των αναπτυσσόμενων και φτωχών χωρών.⁴²⁴

Αφετέρου, η σύνοδος του ΔΝΤ στράφηκε βασικά σε τέσσερις άξονες, σύμφωνα με το ανακοινωθέν της Επιτροπής IMFC(Διεθνούς Νομισματικής και Χρηματοοικονομικής Επιτροπής του Συμβουλίου των Διοικητών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου) :⁴²⁵ 1) σε πολιτικές ανάκαμψης και χρηματοοικονομικής σταθερότητας, 2) θέματα διακυβέρνησης του Ταμείου, 3) στην εποπτεία του Ταμείου και τη λειτουργία του, τέλος 4) στη χρηματοδότησή του και τη διεθνή ρευστότητα.

1) Σχετικά με τις πολιτικές ανάκαμψης και χρηματοοικονομικής σταθερότητας.

Κατ' αρχήν, η εν λόγω Επιτροπή δηλώνει σαφώς μεταξύ άλλων, τη δέσμευσή της να υποστηρίξει τις δημοσιονομικές, νομισματικές και χρηματοοικονομικές πολιτικές που τα κράτη ήδη έχουν αναλάβει, μέχρι να διασφαλιστεί η ανάκαμψη. Ιδιαίτερα όμως, προτρέπει τις κυβερνήσεις να επισπεύσουν τις μεταρρυθμίσεις που είναι σε εξέλιξη και να επανεξετάσουν τις πολιτικές τους, στον δημοσιονομικό, νομισματικό, χρηματοπιστωτικό τομέα, όπως και στις συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Το τελευταίο σημείο ισοδυναμεί με υπαινιγμό για ανατίμηση του κινέζικου νομίσματος, γιουάν, που θεωρείται υποτιμημένο από το IMF.⁴²⁴ Άλλωστε, το κινέζικο νόμισμα δέχθηκε αντίστοιχες πιέσεις, όπως επανειλημμένα έχουν δημοσιεύσει σχετικά κείμενα αξιόπιστες πηγές, πριν και μετά τη τελευταία σύνοδο του G20.⁴²⁶

Φέρ' ειπείν, ο ίδιος ο διοικητής της Fed έχει αναφερθεί επανειλημμένα στην ανάγκη να μειώσει η Κίνα το εμπορικό της πλεόνασμα και τον εξαγωγικό της προσανατολισμό και ν' αυξήσει την εσωτερική Ζήτηση, ώστε ν' ανατιμηθεί το νόμισμά της.⁴²⁷ Άλλωστε, για το ίδιο θέμα, ο ίδιος ο πρόεδρος του Eurogroup, ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και ο Επίτροπος

Νομισματικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης προγραμματίζουν να μεταβούν στην Κίνα στο τέλος του έτους.⁴²⁸ Διότι, το μεγαλύτερο βάρος της νομισματικής προσαρμογής πέφτει στο ευρώ, αφού η Κίνα (κυρίως), εφαρμόζει τέτοια οικονομική πολιτική, ώστε το νόμισμά της να ακολουθεί, ουσιαστικά, την πορεία του δολαρίου (σταθμίζοντας με τους όγκους εμπορίου).⁴²⁹

Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι Δυτικές οικονομικές δυνάμεις χρησιμοποιούν τις επίσημες αλλά και τις άτυπες μορφές παγκόσμιας διακυβέρνησης, προκειμένου να επιτύχουν το στόχο της παγκόσμιας μακρο-οικονομικής ισορροπίας, με γνώμονα τη διατήρηση του status quo στον συσχετισμό ισχύος, που ακόμη τις ευνοεί.

Ωστόσο, δεν είναι σίγουρο, αν η αποκατάσταση των ανισορροπιών μεταξύ ελλειμματικών και πλεονασματικών – στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών – χωρών, επιτευχθεί μέσω του διακρατικού συντονισμού των οικονομικών πολιτικών, ιδιαίτερα στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Ένας τέτοιος στόχος εξαρτάται επίσης, από τη συμπεριφορά των κρατών αλλά, και από το είδος του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος. Δηλαδή, την αξία του βασικού διεθνούς νομίσματος εμπορικών συναλλαγών και συναλλαγματικών αποθεμάτων· επίσης, με ποιο τρόπο συμμετέχει το εκάστοτε εθνικό νόμισμα στο σύστημα των διεθνών συναλλαγματικών ισοτιμιών, όπως επίσης και τη λειτουργία των αυτόματων σταθεροποιητών ή την δημοσιονομική προσαρμογή κ.ά.

Έτσι, τίποτα δεν θυμίζει το όνειρο του Keynes για ένα νομισματικό σύστημα που να 'τιμωρεί' τόσο τις ελλειμματικές, όσο και τις πλεονασματικές χώρες, στο πλαίσιο ενός διεθνούς νομίσματος ανεξάρτητου από οποιαδήποτε χώρα.

Αλλά στο Ανακοινωθέν η Επιτροπή (IMFC), όσον αφορά τον συντονισμό των κρατών, αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στις στρατηγικές εξόδου από την κρίση, προκειμένου να αποκατασταθεί η ομαλότητα στην παγκόσμια οικονομία.

Τούτο, στην πράξη, συμπεριλαμβάνει την πολιτική των επιτοκίων και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, για τα οποία μιλήσαμε παραπάνω. Ωστόσο, όλα τα κράτη – ταυτόχρονα - εφάρμοσαν προγράμματα τόνωσης της οικονομίας τους. «Αυτό που φάνηκε σαν συντονισμός, ήταν στην πραγματικότητα σύμπτωση» (!) παρατηρεί ο David Woo της Barclay Capital Recovery. (ibid)

Καθώς λοιπόν η ανάκαμψη αποκαθίσταται σταδιακά, η Επιτροπή (IMFC) επισημαίνει, ότι πρέπει τα κράτη να προβλέψουν συντονισμένες 'στρατηγικές εξόδου' από τη δραστική δημοσιονομική και νομισματική υποστήριξη που παρείχε ο δημόσιος τομέας τους (για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης). Για τον σκοπό αυτό, στην επόμενη σύνοδο, 24 Απριλίου 2010, το ΔΝΤ θα πρέπει να έχει διαμορφώσει τις βασικές αρχές για μεθοδικές, αλλά και συντονισμένες στρατηγικές εξόδου των χωρών.

Επιπρόσθετα, (στο Ανακοινωθέν της Επιτροπής-IMFC) προβλέπεται ότι, το ΔΝΤ θα πρέπει να συμβουλεύει τις χώρες στη διαμόρφωση των στρατηγικών εξόδου, ώστε να οδηγηθούν σε συνολική, παγκόσμια ανάκαμψη.

Το τελευταίο σημείο συνάδει με τον ρόλο που η G20 ανέθεσε στο ΔΝΤ, στο Pittsburg (24-24/9/2009). Δηλ., να εξετάζει αν οι πολιτικές που εφαρμόζουν τα κράτη είναι συμβατές με τους στόχους για βιώσιμη και ισόρροπη μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας. Βεβαίως, το Ταμείο τον αποδέχθηκε.

Ωστόσο, δεν είναι εξασφαλισμένο ότι όλα τα κράτη θα επωφεληθούν το ίδιο, κατά την εφαρμογή των στρατηγικών εξόδου από την κρίση. Ακόμη, ανάλογα με τις αντιδράσεις στο εσωτερικό των κρατών, είναι αμφίβολο κατά πόσο τα κράτη θα συμμορφωθούν πρόθυμα στις προτροπές του ΔΝΤ.

2) Θέματα διακυβέρνησης του Ταμείου.

Το ΔΝΤ υιοθέτησε την ενίσχυση κατά 5% των ποσοστών ψήφου των αναδυομένων οικονομιών, σύμφωνα με την απόφαση της συνόδου κορυφής της ομάδας G20 στο Pittsburg.

Ωστόσο παράλληλα, η ομάδα των G24 χωρών εξέδωσε ανακοίνωση, ότι επιθυμούσε το ποσοστό αυτό ν' ανέλθει τουλάχιστον σε 6%.⁴¹⁷ Στην G24 συμμετέχουν χώρες της Αφρικής, της Ασίας (όπως το Ιράν, ο Λίβανος) και της Λατινικής Αμερικής. Μερικές εξ αυτών συμμετέχουν και στο G20 όπως οι Ινδία, Βραζιλία, Μεξικό, Αργεντινή, Νότια Αφρική· ενώ ως παρατηρητές συμμετέχουν η Κίνα, Σαουδική Αραβία και τα Αραβικά Εμιράτα, κ.ά. Τελικά, κατέληξαν στην υπόσχεση για μελλοντική αναθεώρηση των quotas (ποσοστά ψήφου και χρηματοδότησης), τον Ιανουάριο 2011.

3) Εποπτεία του Ταμείου και η λειτουργία του.

Σχετικά με την εποπτεία επί των εθνικών οικονομιών, το Ανακοινωθέν του Διοικητικού Συμβουλίου ΔΝΤ (Board of Governors) προβάλλει τον συνδυασμένο ρόλο του ΔΝΤ και του Financial Stability Board, για την έγκαιρη προειδοποίηση, βάσει δεικτών, των κινδύνων για την χρηματοοικονομική σταθερότητα.

Γι' αυτό, το ΔΝΤ θα πρέπει να εφαρμόσει το ταχύτερο δυνατό, το πρόγραμμα 'FSAP' (Financial Sector Assessment Program), κατά την άσκηση της διμερούς εποπτείας έτσι, ώστε ο χρηματοπιστωτικός τομέας της εκάστοτε εξεταζόμενης χώρας να ελέγχεται εκτενώς. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η εποπτεία του Ταμείου επεκτείνεται πέραν των δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών.

4) Χρηματοδότηση του ΔΝΤ και διεθνής ρευστότητα.

Χάρη στις έκτακτες συνεισφορές των μελών, η δανειστική ικανότητα του Ταμείου σχεδόν τριπλασιάστηκε.⁴²⁵ Ιδιαίτερα, όλες οι χώρες BRIC (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα) συνέβαλαν στην ενίσχυση του Ταμείου εγγραφόμενες στην πρώτη έκδοση ομολόγου του ΔΝΤ.⁴³⁰

Ωστόσο, στις 2/10/2009 ο Διευθυντής του ΔΝΤ έκαμε σαφή έκκληση για ενίσχυση των πόρων του, επειδή η αύξηση των διαθεσίμων κατά US \$ 500 δις- που συμφωνήθηκε τον Απρίλιο 2009, με τη σύνοδο κορυφής G20- δεν είναι αρκετή. Έτσι, προκύπτει μία «αβεβαιότητα (που) σημαίνει ότι το ΔΝΤ δεν μπορεί να λειτουργεί ως ένα αξιόπιστος διεθνής χρηματοδότης ύστατης λύσης . . . Και επειδή η εξασφάλιση χρηματοοικονομικής ασφάλειας σε παγκόσμιο επίπεδο είναι τόσο κρίσιμη για την επίλυση και την πρόληψη των κρίσεων, η βάση των πόρων του ΔΝΤ θα πρέπει να αυξηθεί ακόμη περισσότερο»⁴³⁰, συμπλήρωσε.

Πάντως, με στοιχεία από το Ανακοινωθέν, το ΔΝΤ ήδη προσέφερε ρευστότητα στα μέλη του με τη «διάθεση ομολόγων 'Ειδικών Τραβηκτικών Δικαιωμάτων'(SDR)- ισοδύναμα με US \$283δις- σε χορηγήσεις προς τα μέλη του . . .».⁴²⁵ Ιδιαίτερα διαμέσου των Flexible Credit Line (FCL) ή 'Ευέλικτων πιστοδοτήσεων', το ΔΝΤ συνέβαλε σε εύκολες διαδικασίες δανειοδότησης, ακόμη και για αρκετές αναδυόμενες οικονομίες, όπως επίσης και στην ενίσχυση των χαμηλού-εισοδήματος χωρών. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, περίπου μέχρι τον Αύγουστο 2009, το Μεξικό, η Κολομβία και η Πολωνία τις είχαν χρησιμοποιήσει.

Το ΔΝΤ, προσδιορίζει για τις Flexible Credit Line (FCL) ότι:

Δεν υπόκεινται σε όρια- plafond. Μπορούν να λειτουργούν σαν ανοιχτός λογαριασμός και οι πιστώσεις να ανανεώνονται για 6-12 μήνες. Έχουν μακρύτερες περιόδους αποπληρωμής συγκριτικά με τις 'Βραχυπρόθεσμες Διευκολύνσεις Ρευστότητας (SLF), οι οποίες θα καταργηθούν. Δεν υπάρχει ανώτατο όριο πρόσβασης στις πιστώσεις, όπως με τις SLF, όπου η κάθε χώρα μπορούσε να δανειστεί μέχρι 500% των δικών της quotas. Προσφέρουν την ευελιξία, για μια χώρα, να μπορεί να κάνει ανάληψη των ποσών που της έχουν εγκριθεί ακόμη και για προληπτικούς λόγους. Οι 'Ευέλικτες Πιστοδοτήσεις' παρέχονται σε χώρες με ισχυρά δημοσιονομικά και που (πριν τη δανειοδότηση) πληρούν κάποια κριτήρια.⁴³¹

Όμως, ενώ το ΔΝΤ ορίζει τα κριτήρια αυτά, δεν τα προσδιορίζει επακριβώς, όπως: Βιώσιμο επίπεδο εξωτερικού χρέους κι δημοσιονομικού ελλείμματος, χαμηλό πληθωρισμό, διακίνηση ιδιωτικών κεφαλαίων μέσω του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών της εν λόγω χώρας. Επίσης, η χώρα αυτή να έχει πετύχει, στο παρελθόν, ευνοϊκούς όρους χρηματοδότησης (spread) · να ασκεί εποπτεία στον χρηματοπιστωτικό της τομέα· να μην αντιμετωπίζει αδυναμία επίλυσης προβλημάτων πτώχευσης τραπεζών · να παρέχει τα στοιχεία της με διαφάνεια.(ibid).

Έτσι, οι πολιτικές λιτότητας και απορύθμισης των αγορών, δεν αποτελούν πλέον προϋποθέσεις για τις σταδιακές εκταμιεύσεις των εγκεκριμένων χορηγήσεων.⁴³²

Σ' αυτές τις αλλαγές αντιλήψεων συνέβαλαν κυρίως, η Ασιατική κρίση (1997-1999) και η υιοθέτηση της 'Συναίνεσης του Monterrey' (Μάρτιος 2002) από την τότε G20.⁴³³ Η 'Συναίνεση του Monterrey', που είναι μια συμφωνία των G20 επί της αρχής: 'να ενισχύεται χρηματοδοτικά η ανάπτυξη', επήλθε μετά την 'Συναίνεση του Montreal' (2000).⁴³⁴ Η τελευταία, υποστηρίζει τα κοινωνικά προγράμματα κι ιδιαίτερα τα σχετικά με την ανεργία, ώστε να συμπεριλαμβάνονται στις βασικές εθνικές μακρο-οικονομικές πολιτικές.

Σήμερα, το ΔΝΤ αναγνωρίζει περισσότερο τις ιδιαιτερότητες της κάθε χώρας, καθώς και αναπτυξιακές παραμέτρους, όπως εκτιμούν μελετητές.⁴³⁵

Ωστόσο, ο Κάρλος Κουέναν (αναλυτής του Institute of the Americas στη Γαλλία, αμφισβητεί: «Αν και (το ΔΝΤ)ισχυροποίησε το ρόλο του ως διεθνής πιστωτικός όμιλος, δεν έχει γίνει ακόμη σαφές ποιοι θα είναι οι όροι για τη χορήγηση των νέων δανείων . . .»⁴²⁴ Επίσης, ο Arnaud Zacharie⁴³³ έφερε στο φως της δημοσιότητας μία μελέτη για τα δάνεια του ΔΝΤ σε εννέα χώρες μεταξύ Οκτωβρίου 2008 και Ιανουαρίου 2009.⁴³⁶ Μεταξύ άλλων, αναφέρει ότι για την Λετονία και την Ισλανδία, το επιτόκιο δανεισμού ανήλθε σε 6% · για την Γεωργία, ότι η χώρα αυτή, θα έπρεπε να μειώσει το δημοσιονομικό της έλλειμμα σε 3,75% από 6% · και η Ουκρανία, να το μηδενίσει. Ωστόσο σχετικά με την Ουκρανία, το ΔΝΤ αναίρεσε τον όρο που της είχε επιβληθεί να μεταρρυθμίσει την αγροτική ιδιοκτησία, όπως ανέφερε μεταξύ άλλων ο σημερινός Διευθυντής του, Dominique Strauss-Khan, που ανέλαβε καθήκοντα το 2007. Οι όροι δανειοδότησης των κρατών, «στοχεύουν να διορθώσουν την κρίση, όχι τον κόσμο» συμπλήρωσε.⁴³⁷

Αντίθετα, ο Barry Eichengreen υποστηρίζει, ότι το ΔΝΤ «θα πρέπει να συνεχίζει να θέτει ως προϋπόθεση δανειοδότησης τις διαρθρωτικές αλλαγές, για την παροχή οικονομικής βοήθειας» τόσο για να μην δημιουργεί σύγχυση στα κριτήρια που θέτει, όσο και για να τακτοποιούνται τα δημοσιονομικά – διαρθρωτικά - προβλήματα των κρατών.⁴³⁸ Ακόμη, ο ίδιος, βλέπει για το ΔΝΤ κι έναν άλλο ρόλο

(πέραν την πρόληψη μακρο-οικονομικών κινδύνων και εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα) : να λειτουργεί ως συγκεντρωτικό ταμείο διεθνών συναλλαγματικών αποθεμάτων.

Πάντως, ο διευθυντής του ΔΝΤ, θεωρεί ότι όχι μόνο η χρηματοοικονομική αλλά και η χρηματοπιστωτική σταθερότητα, είναι πλέον εντολή για το Ταμείο.⁴³⁹

Τέλος, το Ανακοινωθέν προσδιορίζει για την επόμενη σύνοδο (Απρίλιος 2010), να ετοιμάσει το ΔΝΤ μια μελέτη για τις Flexible Credit Line (FCL)· δηλ. αν χρειάζεται να ενισχυθούν ή αν μπορούν να υπάρξουν αξιόπιστες εναλλακτικές λύσεις αυτό-ασφάλισης των χωρών, και γενικά για την χρηματοδότηση των κρατών σε καιρό κρίσεων.⁴²⁵

Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ G20, 7 /11/2009 ΣΤΟ ST

ANDREW ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ.

Τρία βασικά θέματα για την *οικονομική συνεργασία*, άφησε παρακαταθήκη η σύνοδος των ηγετών G20 του Πίτσμπουργκ (24-25/9/2009), στους Υπουργούς Οικονομικών, κεντρικούς τραπεζίτες και Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), για τις 6-7/11/2009 :⁴²⁰

- να εκτιμήσουν αν οι τρόποι και τα πρότυπα που χρησιμοποιούνται από τα κράτη-μέλη στην διαχείριση της Προσφοράς και της Ζήτησης, τις πιστώσεις, το δημόσιο χρέος και τα συναλλαγματικά αποθέματα υποστηρίζουν μια δυνατή, ισόρροπη και βιώσιμη οικονομική μεγέθυνση.
- να εκτιμήσουν τις συνέπειες της νομισματικής, φορολογικής πολιτικής, της ενεργειακής πολιτικής, των ανισορροπιών των Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών, των Πιστώσεων και των αγορών στοιχείων Ενεργητικού και συναλλάγματος.
- να αναφέρουν στην ομάδα και στη επιτροπή του ΔΝΤ, τα αποτελέσματα, τις συνέπειες και τους κινδύνους, καθόσον το τελευταίο, ανέλαβε τον ρόλο να εξετάζει αν οι στόχοι των επί μέρους εθνικών μεταρρυθμίσεων των κρατών-μελών θα συμπίπτουν, με τους κοινούς στόχους.

Ωστόσο, η Βρετανία είχε ζητήσει από το Πίτσμπουργκ, για την επικείμενη διυπουργική σύσκεψη των G20- τον Νοέμβρη, τη δέσμευση κάθε χώρας, ότι θα παρουσιάσει και θα εκτελέσει ένα μεσοπρόθεσμο οικονομικό πρόγραμμα, συμβατό με τους κοινούς στόχους.⁴²¹ Δηλαδή, την ισόρροπη, βιώσιμη και διαρκή μεγέθυνση. Συνοπτικά, η Βρετανία ζητούσε από τις άλλες χώρες-μέλη στο Πίτσμπουργκ, να «δεσμευθούν να τηρήσουν» τις παγκόσμιες μακροοικονομικές ισορροπίες. Το παραπάνω θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως διάθεση παρέμβασης στα εσωτερικά των άλλων κρατών, καθόσον αφορά τις μακροοικονομικές και νομισματικές πολιτικές τους. Ωστόσο, στην σύγχρονη εποχή της αλληλεξάρτησης το εθνικό συμφέρον δεν προσδιορίζεται πλέον μόνο από την αυτονομία, λόγω της παγκοσμιοποίησης του εμπορίου και των κινήσεων κεφαλαίου.

Πάντως, ο διευθυντής του ΔΝΤ, ο Γάλλος Strauss-Kahn, οριοθέτησε τα πράγματα λέγοντας στα τέλη Οκτωβρίου, ότι είναι ακόμη νωρίς για να ετοιμαστούν τέτοια προγράμματα και ότι μάλλον οι υπουργοί Οικονομικών θα συζητήσουν επί της μεθοδολογίας μόνο.⁴²² Εκείνο που προείχε ήταν η εξασφάλιση της ανάκαμψης και μετά ο συντονισμένος τρόπος απόσυρσης των μέτρων στήριξης. Άλλωστε, εκτιμήσεις του BBC, ανεβάζουν την πρόβλεψη για το δημοσιονομικό χρέος των χωρών G20 στο 118% του ΑΕΠ, το έτος 2014.⁴²³

Έτσι, οι G20 Υπουργοί Οικονομικών απεφάσισαν: 1) θα εκπονήσουν τα εθνικά τους προγράμματα μέχρι τέλος Ιανουαρίου 2010, βάσει του 'Πλαισίου για Διαρκή και Ισόρροπη Μεγέθυνση' που είχαν εγκρίνει από το Πίτσμπουργκ, 2) να ξεκινήσουν την πρώτη φάση της διαδικασίας του ελέγχου της συνάφειας των επί μέρους εθνικών πολιτικών με τους κοινούς στόχους, τον Απρίλιο 2010, 3) να μεταφέρουν τις σχετικές προτάσεις τους, στη σύνοδο κορυφής τον Ιούνιο 2010, και 4) να συγκεκριμενοποιήσουν περισσότερο τις προτάσεις για τις πολιτικές που θα πρέπει να ακολουθηθούν, στην μεθεπόμενη σύνοδο κορυφής, τον Νοέμβριο 2010.

Ρύθμιση κι εποπτεία

Ακόμη, στην ατζέντα της διυπουργικής συνόδου 6-7 Νοεμβρίου, συζητήθηκε η ρύθμιση κι εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα, όπως επιβεβαιώνει και το Financial Stability Board (FSB).⁴²⁴ Ειδικότερα, η Επιτροπή Βασιλείας Θα πρέπει να διαμορφώσει αυστηρά πρότυπα και κανόνες για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μέχρι το τέλος του 2010, με στόχο να αρχίσουν να εφαρμόζονται από τέλος του 2012. Ήδη, η Επιτροπή της Βασιλείας, ζήτησε από τις τράπεζες να διαθέσουν στις ρυθμιστικές αρχές, τα πιο πρόσφατα στοιχεία σχετικά με τις οργανωτικές τους δομές, τις αξίες ενεργητικού, τους ανταποκριτές και τα 'σχέδια έκτακτης ανάγκης', σε περίπτωση έλλειψης ρευστότητας ή πτώχευσης.⁴²⁵

Επιπλέον για τη ρύθμιση των bonuses των τραπεζικών στελεχών, ικανοποιήθηκαν οι ανησυχίες της Γαλλίας, η οποία εξάλλου, δεν είχε ικανοποιηθεί με τις προτάσεις αναθεώρησης των λογιστικών κανόνων.⁴²⁶ Πράγματι, οι υπουργοί Οικονομικών αποφάσισαν την άμεση εφαρμογή των προτύπων (standards) του Financial Stability Board. Ήδη, στην Βρετανία, έντεκα (11) τράπεζες έχουν δεχθεί να προσαρμοστούν στις αποφάσεις το G20 του Πίτσμπουργκ, για τις αμοιβές τραπεζικών στελεχών.⁴²⁷

Μακρο-οικονομικές ανισορροπίες και συναλλαγματικές ισοτιμίες

Αλλά και για το θέμα των συναλλαγματικών ισοτιμιών ανησυχεί η Γαλλία, που δεν συζητήθηκε τελικά. Διότι, αφενός το ευρώ έχει ανατιμηθεί (σε εμπορικά σταθμισμένους όρους) δυσκολεύοντας τις ευρωπαϊκές εξαγωγές· αφετέρου, ένα υποτιμημένο δολάριο ευνοεί πληθωριστικές πιέσεις, ενώ ήδη χάνουν από την αξία τους τα συναλλαγματικά αποθέματα σε τίτλους δολαρίου. Αν η Ευρώπη αναγκαστεί ν' αντιδράσει εκδίδοντας ευρώ, οι πληθωριστικές πιέσεις θα ενισχυθούν.⁴²⁵

Έτσι, η Γαλλία εξέφρασε την απογοήτευσή της γιατί στο Πίτσμπουργκ, οι G20 συζήτησαν τις μακρο-οικονομικές ανισορροπίες χωρίς να θίξουν το θέμα των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Έτσι, επαναλαμβάνει την παλαιότερη προτίμησή της, στα πλαίσια της G7, υπέρ της άμεσης παρέμβασης της κεντρικής τράπεζας στην αγορά συναλλάγματος· πχ. το 1982, στη διάσκεψη των Βερσαλλιών.⁴²⁸

Αλλά και η Κίνα πλέον, ανησυχεί για τις επιπτώσεις στο νόμισμά της: «Σε περίπτωση που το δολάριο συνεχίσει να υποτιμάται, νέες εισροές κεφαλαίου θα ενσκήψουν στη χώρα, αυξάνοντας τον κίνδυνο πληθωρισμού», είπε ο Ma Delun, αντιπρόεδρος της κεντρικής Τράπεζας της Κίνας. Ομοίως, οι υπουργοί Οικονομικών Ισπανίας, Φιλανδίας, αλλά και ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, σήμαναν συναγερμό για το ευρώ.⁴²⁹

Ωστόσο, η συμπεριφορά των κρατών-μελών της G20, γίνεται πιο κατανοητή αν εστιάσουμε στην εξέλιξη της υπό το πρίσμα των διαφορετικών εθνικών συμφερόντων και ανταγωνισμών.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ G20 ΣΤΟ ΤΟΡΟΝΤΟ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2010. ΝΑ ΡΥΘΜΙΖΕΙ ΚΑΝΕΙΣ Η ΝΑ ΜΗ ΡΥΘΜΙΖΕΙ;

27 Ιουνίου 2010. Τορόντο. Οι ηγέτες των G20 υπέγραψαν το μνημόνιο της πρώτης συνάντησής τους εντός του 2010, στοχεύοντας βασικά στη Α) ρύθμιση κι εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα και Β) την ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας.

A) ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΗ.

Όταν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φιλοδοξούσε να ηγηθεί των G20 στον *φόρο επί των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων* για τη θέσπιση ταμείων ορθολογικής διαχείρισης σε περίπτωση πτώχευσης τραπεζικών ιδρυμάτων,⁴³⁰ δεν φανταζόταν τη σοβαρή διάσταση απόψεων και συμφερόντων στους κόλπους του G20, παρά τους δύο ισχυρούς συμμάχους της σ' αυτήν την ιδέα: τις ΗΠΑ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ).

Το ΔΝΤ, αν και είχε ετοιμάσει σχετική πρόταση από την άνοιξη 2010, κατόπιν παραγγελίας των G20 από την προηγούμενη συνάντηση στο Πίτσμπουργκ (24-25/9/2009), καμία από τις λύσεις που πρότεινε δεν συγκέντρωσε την ομόφωνη επιδοκιμασία: είτε πρόκειται α) για φόρο επί των κερδών (Financial Activities Tax), καθόσον οι τράπεζες δεν υποβάλλονται σε ΦΠΑ και υπ' αυτήν την έννοια υποφορολογούνται, είτε β) ως οικονομική 'συμμετοχή' επί των στοιχείων του Ισολογισμού τους (Financial Stability Contribution), προσαρμοσμένων στο μέγεθος της ανάληψης κινδύνου.⁴³¹

Ο Καναδάς – που προεδρεύει φέτος των G8 και συμπροεδρεύει των G20 μαζί με την Ν. Κορέα, στο ά εξάμηνο 2010,⁴³² είχε εναντιωθεί στην πρόταση του φόρου επί των τραπεζών νωρίς· από τον Ιανουάριο 2010, στο Οικονομικό Forum του Νταβός.⁴³³

Το ό,τι οι G8 συνεδρίασαν ακριβώς την προηγούμενη της συνόδου των G20, μαρτυρεί τον ουσιαστικό ρόλο τους ως ενός πυρήνα μέσα στους G20, που αν ομοφωνούσαν υπήρχαν περισσότερες πιθανότητες οι G8 να επηρεάσουν τους υπόλοιπους εταίρους στο G20. Τυπικά βέβαια, οι G8 ασχολούνται με θέματα ασφάλειας, ανάπτυξης, ενέργειας κι οικολογίας, ενώ οι G20 με τον διακρατικό συντονισμό οικονομικών πολιτικών.

Έτσι, επισφραγίστηκε η απόκλιση που είχε χαραχτεί από την σύνοδο των υπουργών (5/6/2010). Από τη μια, Καναδάς, Αυστραλία, Ιαπωνία, Βραζιλία, που όμως συμφωνούσαν σε αύξηση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών (Ναυτεμπορική, 26/4/2010, σ. 29) παρά τα ερωτηματικά που δημιούργησε το μέτρο αυτό (2009), όσον αφορά τις προ-κυκλικές επιπτώσεις του. Από την άλλη, η Ευρωπαϊκή Ένωση, (ιδιαίτερα Γαλλία, Γερμανία, Αγγλία) και οι ΗΠΑ βρέθηκαν ουσιαστικά ως οι μόνοι ένθερμοι υποστηρικτές μιας τέτοιας προσπάθειας.⁴³⁴

Εντούτοις, στις μεταξύ των δύο εταίρων σχέσεις, οι ΗΠΑ αντιδρούν στην ρύθμιση των δραστηριοτήτων των hedge funds που προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση (ειδικού ενδιαφέροντος για την ελληνική κυβέρνηση, κατόπιν ειδικής επιστολής του πρωθυπουργού) και στην απαγόρευση των ακάλυπτων ανοικτών πωλήσεων ορισμένων στοιχείων ενεργητικού (short selling) που επέβαλε η Γερμανία τον Μάιο 2010 (Ναυτεμπορική, 27/5/2010, σ. 29). Το τοπία γίνεται πιο θολό επειδή, η συνεννόηση και η έγκριση των προτάσεων της Επιτροπής από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καθυστερεί (Ναυτεμπορική, 25/6/2010, σ. 33).

Αλλά, αν η Ευρωπαϊκή Ένωση εφαρμόσει μονομερώς τον τραπεζικό φόρο (όπως εμμένει και μετά το Συμβούλιο Υπουργών Οικονομικών της 8/6/2010 (Ναυτεμπορική, 9/6/2010, σ. 5 και

Ναυτεμπορική, 23/6/2010, σ. 29) τούτο ισοδυναμεί με παραχώρηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος στις χώρες που δεν θα τον εφαρμόζουν.

Ωστόσο, το τελικό ανακοινωθέν των G20 από τη μια αναγνωρίζει ρητώς (σ. 5, παρ. 21) την προγενέστερη δέσμευση των G20, να συμβάλλει ο χρηματοπιστωτικός τομέας στα βάρη, είτε όταν πρόκειται για την στήριξη του είτε ότα πρόκειται για εξασφάλιση των πιστωτών του (περίπτωση χρεωκοπίας), από την άλλη επαφίεται στα κράτη να επιλέξουν εκείνα την κατάλληλη πολιτική κι όχι την γενική εφαρμογή ενός φόρου επί των τραπεζών.⁴³⁵

Ωστόσο, η παρακολούθηση του χρηματοπιστωτικού τομέα συνεχίζεται τόσο μέσω του Financial Stability Board, όσο και του προγράμματος εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα κάθε χώρας μέσω του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (FSAP).

Βασικά, οι ρυθμίσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα καθυστερούν λόγω των αντιδράσεων των τραπεζών, που επηρεάζουν με τη σειρά τους τις κυβερνήσεις. Οι τράπεζες αντιδρούν κυρίως, στις προτάσεις τις σχετικές με τους νέους όρους της προετοιμαζόμενης συμφωνίας της Βασιλείας (προκειμένου να εφαρμοσθεί από τα τέλη 2012, αφού πρώτα όλα τα μεγάλα χρηματοπιστωτικά κέντρα υιοθετήσουν την 'Βασιλεία II'), αλλά και στην επιβολή φόρου. Το τελικό ανακοινωθέν αναφέρει αόριστα για πρόοδο των εργασιών και μεταθέτει στην επόμενη σύνοδο τις εξελίξεις για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, τα χρηματιστηριακά παράγωγα, τα hedge funds και τις εταιρείες αξιολόγησης κινδύνου (Credit Rating Agencies) (ibid).

Άλλωστε εμφανίζεται, μια αυξανόμενη ένταση στην αλληλεξάρτηση μεταξύ τραπεζών και κρατών. Οι περισσότερες κυβερνήσεις των ανεπτυγμένων χωρών είχαν ευνοήσει με κίνητρα, τον δανεισμό των νοικοκυριών ή επιχειρήσεων, όπως π.χ. η φοροαπαλλαγή από τους τόκους στεγαστικών δανείων πρώτης κατοικίας. Στην διάρκεια της κρίσης, αφενός τα κράτη έδωσαν στις τράπεζες ενέσεις κεφαλαίου/ρευστότητας διαμέσου της κεντρικής τράπεζας, αφετέρου οι τράπεζες κατέχουν περισσότερα κρατικά ομόλογα. Ωστόσο οι υποβαθμίσεις ορισμένων κρατικών ομολόγων, η εξέλιξη των θεμελιωδών μεγεθών ορισμένων χωρών, επηρεάζουν το κόστος της δικής τους χρηματοδότησης. Με την νέα συμφωνία της Βασιλείας (III) - αν εγκριθούν οι σχετικοί όροι - οι τράπεζες θα πρέπει ν' αυξήσουν την αναλογία των κρατικών ομολόγων που διατηρούν στον Ισολογισμό (ενεργητικό) τους, που παραδοσιακά θεωρούνται πιο ασφαλή στοιχεία ενεργητικού, και να μειώσουν εκείνα που είναι υψηλού κινδύνου. Επομένως, οι επιπτώσεις της κρίσης κρατικού χρέους δημιουργούν αντίστροφα, έναν φαύλο κύκλο.

Ακόμη και η εναρμόνιση των λογιστικών προτύπων καθυστερεί αισθητά.⁴³⁶ Όμως, κάποια συμφωνία για τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα θα πρέπει να υπάρξει αργά ή γρήγορα. Διότι έτσι, όχι μόνο δεν θα αποστασιοποιηθούν από προγενέστερες δεσμεύσεις τους (Ουάσινγκτον 2008, Απρίλιος και Σεπτέμβριος 2009), αλλά κι επειδή διαφορετικά, θα απομακρυνθεί η προοπτική της πρόβλεψης ή έστω της λιγότερο επίπονης διαχείρισης μελλοντικής χρηματοπιστωτικής κρίσης. Δεν είναι όμως μόνο αυτό.

Εξάλλου, η ρύθμιση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών θα μπορέσει να δώσει την σημαντικότερη ίσως, ευκαιρία να ολοκληρωθεί ο εμπορικός γύρος συνομιλιών στον Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (αναπτυξιακός γύρος συνομιλιών της Ντόχα που ξεκίνησε το 2001). Εξ αρχής του Γύρου

της Ντόχα, η αντιπαράθεση μεταξύ τομέα υπηρεσιών (πλούσιες χώρες) και αγροτικού τομέα (φτωχές χώρες) πήρε πρωτεύουσα θέση. Ο λόγος;

Μεταξύ των υπηρεσιών εντάσσονται οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και άλλες επενδυτικές δραστηριότητες. Οι αναπτυσσόμενες χώρες είδαν σ' αυτές μία 'απειλή' στον εσωτερικό έλεγχο του κράτους (Stiglitz, J. (2005), p.235-247.). Αλλά οι χώρες αυτές, αφενός για να πετύχουν οφέλη για τα δικά τους αγροτικά προϊόντα θα πρέπει να παραχωρήσουν οφέλη στις υπηρεσίες, αφετέρου, θα πρέπει να συμφωνήσουν με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες και στους τρεις πυλώνες μαζί (αγροτικά προϊόντα, μεταποιημένα-βιομηχανικά, υπηρεσίες-πνευματικά δικαιώματα). Μετά θα ισχύσουν οι επί μέρους συμφωνίες. Αυτή είναι η αρχή της 'ενιαίας δέσμευσης'.

Η πρόσφατη κρίση, δικαίωσε τα επιχειρήματα των αναπτυσσόμενων χωρών που δυσπιστούσαν στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, ιδιαίτερα των πολυεθνικών εταιρειών. Συνεπώς, η ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα – μέσω των G20 - θα ενισχύσει τα αντίστοιχα επιχειρήματα των ανεπτυγμένων χωρών, ότι έτσι θα εξασφαλιστούν οι θετικές επιπτώσεις. Έτσι, θα κερδίσουν ένα διαπραγματευτικό πλεονέκτημα.

Οι προσδοκίες αποτελεσματικής ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα μετατέθηκαν για την επόμενη σύνοδο στη Σεούλ τον Οκτώβριο 2010, όπως και η πρόοδος για περαιτέρω αλλαγές στην αύξηση ισχύος των αναδυομένων οικονομιών στις ψηφοφορίες του ΔΝΤ. Για την Παγκόσμια Τράπεζα, αποφάσισαν ν' αυξήσουν το αντίστοιχο ποσοστό ψήφων σε 4,59 %.

B) ΚΙ ΑΝ Η ΕΥΡΩΖΩΝΗ ΠΕΤΥΧΑΙΝΕ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ;

Ο Καναδάς κι η Γερμανία πέτυχαν, ώστε οι G20 να υιοθετήσουν τον στόχο περί μείωσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων στο ήμισυ μέχρι το 2013 και να μειωθεί ή «να σταθεροποιηθεί» ο λόγος εξωτερικό χρέος/ ΑΕΠ μέχρι το 2016 [σ. 3 της κοινής δήλωσης, Σημ.].⁴³⁵ Αυτό, προσδιορίζουν, θα γίνει με τις συνθήκες και τις ανάγκες του κάθε κράτους, ικανοποιώντας έτσι, εν μέρει, τις ΗΠΑ που επιθυμούν αυτό στο οποίο είχαν καταλήξει οι G20 από πέρσι, για να μην διακυβευτεί η ανάκαμψη (Ναυτεμπορική, 28/6/2010, σ.33).

Συγκεκριμένα, ένα χρόνο πριν, τον Απρίλιο 2009, οι G20 υποστήριξαν να μην «αποσύρουν (οι ίδιοι) τα μέτρα στήριξης γρήγορα, για να μην διακυβευτεί η ανάκαμψη» και ότι κάθε χώρα θα κρατούσε τον δικό της ρυθμό. Αυτό το τελευταίο θα υπερσχύσει τελικά, αλλά μέχρι το 2013 · ενώ για την Ευρώπη ισχύει, όπως το εννοεί ο Ευρωπαϊός Επίτροπος Oli Rehn λίγο μετά τη σύνοδο υπουργών G20 (5/6/2010), ότι δηλ. οι χώρες με υψηλό έλλειμμα και χρέος θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν πιο γρήγορα στρατηγικές εξόδου από την δημοσιονομική επέκταση λόγω της κρίσης· ενώ οι άλλες, με πιο αργά βήματα, για να υποστηρίξουν την ανάπτυξη.⁴³⁷

Επιπρόσθετα, η τοποθέτηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) διευκρινίζει ότι η δημοσιονομική αποκατάσταση των ανεπτυγμένων χωρών είναι αναπόφευκτη.⁴³⁸

Στις 10/6/2010, ο Fred Bergsten παρέθεσε εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, ότι η διολίσθηση του ευρώ, αν συνδυασθεί με μέτρια έστω ανάπτυξη, μπορεί να οδηγήσει σε πλεόνασμα της ευρωζώνης περίπου € 251 δις (\$300 δις) ετησίως στα αμέσως επόμενα λίγα χρόνια · ιδιαίτερα τώρα, που η Γερμανία και άλλες χώρες πρόβλεψαν σε περικοπές του προϋπολογισμού τους.⁴³⁹ Η παραπάνω πρόβλεψη όμως λειτουργεί εις βάρος των ΗΠΑ, επειδή όπως εκτιμά ο προαναφερόμενος διευθυντής του Peterson Institute, θα αυξήσει τις παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισοροπίες, διευρύνοντας το έλλειμμα των

ΗΠΑ. Σε παρόμοια πρόβλεψη προέβη η Goldman Sachs, για πλεόνασμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών της ευρωζώνης το 2010 που θα μεγαλώσει το 2011 (The Economist, 26/6/2010, σ.77-79). Προφανώς η αυστηρή λιτότητα των μεσογειακών χωρών της ευρωζώνης και η διολίσθηση του ευρώ, συμβάλλουν σε τέτοιες εξελίξεις.

Εξάλλου, επειδή η ευρωζώνη αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη αγορά για τις αμερικάνικες εξαγωγές, η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας από τα δυσμενή δημοσιονομικά στοιχεία αρκετών ευρωπαϊκών κρατών, ανησυχεί ιδιαίτερα τις ΗΠΑ (Economist 17/6/2010, σελ.67). Αυτό είναι άλλος ένα λόγος που θα οδηγούσε τις ΗΠΑ να επαναφέρουν την ανατίμηση του κινέζικου γιουάν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων του G20, όπου εν τω μεταξύ οι Ευρωπαίοι και η Βραζιλία είχαν ταχθεί με το μέρος των ΗΠΑ για τους ίδιους λόγους, ενώ η Ινδία σιωπά. Από πέρσι, οι G20- ιδιαίτερα η Γαλλία και ο Καναδάς - είχαν ανακοινώσει την πρόθεσή τους να πιέσουν το 2010, στο θέμα των συναλλαγματικών ισοτιμιών για την ανατίμηση του γιουάν.⁴³³

Αλλά, την τελευταία στιγμή, σε οκτώ ημέρες πριν την έναρξη της συνόδου κορυφής των G20, στο Τορόντο η Κίνα αιφνιδίασε με τη στροφή από την εμμονή της στη σύνδεση του νομίσματός της με το δολάριο –μέσω παρεμβάσεων της κεντρικής της τράπεζας στην αγορά- ώστε να το διατηρεί υποτιμημένο. Στο ανακοινωθέν της 19/6/2010, η Κίνα παραδέχεται ότι είχε προβεί σε ένα «κατευθυνόμενο καθεστώς κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών -βασιζόμενο στην προσφορά και την ζήτηση ενός καλαθιού νομισμάτων- από 21/7/2005». ⁴⁴⁰ Από τον Ιούλιο 2008, το γιουάν διατηρούσε την τιμή 6,83 ως προς το δολάριο (The Economist, 26/6/2010, σ.77-79).

Το επιχειρήμά της είναι: ‘ Η σταθερότητα που διετήρησε το γιουάν ως προς το δολάριο συνέβαλε στην απόσβεση της αστάθειας που επέφερε η κρίση στην Ασία και στην ανάκαμψη της περιοχής, αλλά και της παγκόσμιας Ζήτησης. Τώρα που αποκαθίσταται σταδιακά η ανάκαμψη, και προπαντός της Κίνας, είναι η κατάλληλη στιγμή για περισσότερη ευελιξία του γιουάν. Επιπλέον, επειδή το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Πληρωμών της Κίνας μειώθηκε δραστικά το 2009 και ακολουθεί μια φθίνουσα πορεία το 2010, πλησιάζοντας το σημείο ισορροπίας του, δεν υπάρχει λόγος για μεγάλης κλίμακας ανατίμηση του γιουάν’. ⁴⁴⁰

Η Κίνα λοιπόν, είναι σε θέση να επιβάλλει τους όρους της, φιλοδοξεί την τοπική ηγεμονία, αλλά δεν επιχειρεί ανατροπή της τάξης. Πέτυχε ν’ αποσιωπηθεί το θέμα των συναλλαγματικών ισοτιμιών, ενώ η διολίσθηση του ευρώ λόγω της κρίσης χρέους της ευρωζώνης, καθιστά την Ευρώπη λιγότερο πειστική. Το πλεόνασμα του Κινεζικού Ισοζυγίου Τρεχουσών συναλλαγών από 11% ΑΕΠ το 2007, μειώθηκε σε 6,1% το 2009, και μάλιστα το εμπορικό Ισοζύγιο σημείωσε ένα περιστασιακό έλλειμμα τον Μάρτιο. Όμως τον Μάιο 2010, οι εξαγωγές αυξήθηκαν πάλι στο ποσό των \$ 20 δις - το πιο ψηλό, από τον Οκτώβριο 2009 (Economist 17/6/2010, σελ.67).

Οι ΗΠΑ εξακολουθούσαν να πιέζουν την Γερμανία (όπως την Κίνα και την Ιαπωνία, Ναυτεμπορική, 25/6/2010, σ. 31)- καθότι πλεονασματική χώρα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών - να στηρίξει την ‘παγκόσμια Ζήτηση’ δηλ. την κατανάλωση αμερικανικών προϊόντων, καθόσον είναι οι διαστάσεις της αμερικανικής οικονομίας που επηρεάζουν αποφασιστικά την παγκόσμια Ζήτηση. Παράλληλα, να «μειώσει την εξάρτησή της από τις εξαγωγές της», δηλ. να στρέψει το μοντέλο της οικονομίας που της έδωσε οικονομική ισχύ, προς ένα καταναλωτικό πρότυπο. Το 2009, το πλεόνασμα της Γερμανίας (\$

135 δις) είναι σχεδόν το μισό από της Κίνας (\$ 297 δις) , αλλά το πλεόνασμα της Κίνας μειώνεται ταχύτερα από αυτό της Γερμανίας (The Economist, 26/6/2010, σ.77-79).

Στο τελικό ανακοινωθέν των G20, υπάρχει μια γενική, δύο σειρών μόνο, αναφορά στις πλεονασματικές χώρες.

Η Γερμανία αντιτάχθηκε στις αμερικανικές επιδιώξεις (Ναυτεμπορική, 25/6/2010, σ. 31) να μετακυλήσουν το κόστος της ανάκαμψης της αμερικανικής οικονομίας στις πλεονασματικές χώρες. Άλλωστε, η οικονομία της στηρίχθηκε στην ανάπτυξη του βιομηχανικού τομέα – αντί των υπηρεσιών. Έτσι, αναζωπυρώνεται ο διάλογος περί μοντέλων ανάπτυξης, με ή χωρίς δημόσιο χρέος.

Ωστόσο, ο ορίζοντας πρόσθετων δημοσιονομικών μέτρων τόνωσης της οικονομίας, απομακρύνεται για την Ευρώπη, ενώ οι ΗΠΑ δεν βιάζονται να περιορίσουν τα δημοσιονομικά τους ελλείμματα αποσύροντας γρήγορα τα μέτρα στήριξης.

«Η Κεϋνσιανή προσέγγιση (στη διαχείριση της κρίσης) με τα κρατικά μέτρα στήριξης την περίοδο 2008-9», λέει ο » ο Van Rompuy (πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου) «έδωσαν αφορμή σε μερικές χώρες, σε όλο τον κόσμο, να μην αποδώσουν την δέουσα σημασία σε διατηρήσιμα και βιώσιμα δημοσιονομικά μεγέθη». ⁴⁴¹

Τέλος, οι G20 επισφράγισαν την ακύρωση του εξωτερικού χρέους της σεισημοπαθούς Ταϊτής προς το ΔΝΤ - πρωτοβουλία των G8 στις 25/6/2010 – και την Καναδική πρωτοβουλία για την ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (SME Finance Challenge). Δεσμεύτηκαν να καταβάλλουν χρηματικά κεφάλαια – ο Καναδάς έκανε την αρχή – ώστε να χρηματοδοτηθούν οι καλύτερες μελέτες προσέγκυσης επενδύσεων στις χαμηλού-εισοδήματος χώρες. ⁴⁴²

Γ) ΤΙ ΥΠΗΡΧΕ ΣΤΙΣ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Ευρωπαϊκός μηχανισμός στήριξης.

Την επομένη μέρα της απόφασης των ευρωπαίων ηγετών για υποστήριξη της Ελλάδας με € 110 δις, οι υπουργοί της ΕΕ συνέστησαν τον *ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης* σε περίοδο κρίσεων – βάσει του άρθρου 122.2 της Συνθήκης (της Λισσαβόνας) - στην έκτακτη σύνοδο του ECOFIN (9/5/2010). Ο μηχανισμός αυτός – με αρχικά κεφάλαια (μέχρι) €500 δις, θα παρέχει δάνεια στις δοκιμαζόμενες χώρες, με όρους και προϋποθέσεις, παρόμοιες του ΔΝΤ. Το τελευταίο, θα συμμετέχει στην χρηματοδότηση με άλλα € 250 δις. ⁴⁴³ Εξάλλου και το άρθρο 136 της Συνθήκης της Λισσαβόνας προβλέπει τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών. ⁴⁴⁴

Ο μηχανισμός στήριξης θα έχει τριετή διάρκεια, εκτός εάν, και υπό προϋποθέσεις, μπορέσει να εξελιχθεί σε μόνιμο θεσμό της ΕΕ. ⁴⁴⁵

Όπως κατοχυρώθηκε στο Συμβούλιο Υπουργών (ECOFIN, 7-8/6/2010) (αρχικά για την Ελλάδα- αλλά η χρήση του μηχανισμού θα είναι διαθέσιμη για οποιαδήποτε χώρα), € 60 δις θα είναι διαθέσιμα από τον κοινοτικό προϋπολογισμό, € 440 δις από διμερή δάνεια χωρών της ΕΕ και € 250 δις από το ΔΝΤ (Ναυτεμπορική, 8/6/2010, σ.5).

Αξιοσημείωτο είναι, ότι χρειάστηκε η αμερικανική παρέμβαση (τηλεφωνική επικοινωνία Ομπάμα – Μέρκελ (Γερμανία), για την ομόφωνη ευρωπαϊκή συγκατάθεση (Ναυτεμπορική, 19/6/2010, σ.48). Η αμερικανική στήριξη πιστοποιείται επίσης, από την οικονομική συμβολή του ΔΝΤ, στο οποίο οι ΗΠΑ διαθέτουν σαφή υπεροχή ψήφων. Το ΔΝΤ είναι ακόμη, ένας έμμεσος τρόπος για τις ΗΠΑ να παρακάμψουν την έγκριση του Κογκρέσου προκειμένου να χρηματοδοτήσουν μια χώρα.

Ενίσχυση οικονομικής διακυβέρνησης.

Από την άλλη μεριά, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στη συνεδρίασή του, τον Μάρτιο 2010, θέσπισε την ‘Ομάδα Δράσης’ (Task Force).⁴⁴⁶ Στις **21/5/2010**, συνήλθε για πρώτη φορά η ‘Ομάδα Δράσης’ (Task Force) της ΕΕ για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης (ως συνέπεια της ελληνικής κρίσης χρέους, αλλά και της επιδείνωσης των δημοσίων μακροοικονομικών μεγεθών, όχι μόνον της Ευρώπης του Νότου, αλλά και της Αγγλίας).⁴⁴⁷ Συμμετέχουν οι: Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Van Rompuy), τον Επίτροπο για τα Οικονομικά (Oli Rehn), τον πρόεδρο της ΕΚΤ (Trichet), και τον Πρόεδρο του Eurogroup (Junker).

Την ίδια μέρα, ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ανακοίνωσε τις 4 αρχές της ‘Ομάδας Δράσης’:⁴⁴⁸ 1) μεγαλύτερη δημοσιονομική πειθαρχία, δηλ. ενίσχυση του Συμφώνου Σταθερότητας, 2) σύγκλιση της ανταγωνιστικότητας των οικονομικών των κρατών – μελών, 3) αποτελεσματικό μηχανισμό διαχείρισης οικονομικών κρίσεων, 4) θεσμική ενίσχυση της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης για επαύξηση του συντονισμού οικονομικών πολιτικών των μελών, δηλ. συνοπτικά: αντιμετώπιση των προβλημάτων δημοσιονομικής προσαρμογής, με μεταφορά πόρων μεταξύ των μελών. Μετά από άλλες δύο συναντήσεις, θα συντάξει αναφορά στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 17/6/2010 και τον Οκτώβριο 2010.

Αλλά, ήδη από **12/5/2010**, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε ετοιμάσει πρόταση ενίσχυσης του συντονισμού οικονομικών πολιτικών, προς το Ευρωκοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την ΕΚΤ, την Οικονομική και Κοινωνική επιτροπή, όπως και την Επιτροπή Περιφερειακών Υποθέσεων.⁴⁴⁹ Μεταξύ άλλων, το κείμενο κάνει μνεία θέσπισης ‘Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος’ (Excessive Deficit Procedure – EDP) σχετικά με τις πιθανές κυρώσεις (διακοπή κοινοτικών χρηματοδοτήσεων, ιδιαίτερα του Ταμείου Συνοχής ή πιθανότητα επιβολής ‘σωφρονιστικών επιτοκίων’ χρηματοδότησης, ενότητα III.1, § 2, σ.4), ενώ επικυρώνει τους ισχύοντες κανόνες δημοσιονομικής πειθαρχίας του Συμφώνου Σταθερότητας (3% έλλειμμα προϋπολογισμού, 60% του ΑΕΠ για το δημόσιο χρέος). Προβλέπει επίσης τον θεσμό του ‘Ευρωπαϊκού Εξάμηνου’, δηλ. την εκ-των-προτέρων (πριν την έγκριση από τα Εθνικά Κοινοβούλια) επίβλεψη των κρατικών προϋπολογισμών για τον συντονισμό των στόχων, αλλά και την επίβλεψη συμμόρφωσής τους με τους κοινοτικούς κανόνες, όπως και την πρόληψη συστημικών κινδύνων, καθώς επίσης και την διαμόρφωση έγκαιρης οικονομικής πολιτικής της Ένωσης (ibid, σ. 9). Το ‘Ευρωπαϊκό Εξάμηνο’, θα διεξάγεται στην αρχή κάθε έτους.³² Το ίδιο κείμενο πρότεινε και τον Μηχανισμό Στήριξης. Η ευθυγράμμιση των εθνικών προγραμματισμών με τον κοινοτικό «ώστε τα μέλη να απολαμβάνουν τα οφέλη ενός έγκαιρου συντονισμού μακροοικονομικών πολιτικών για τον προγραμματισμό των εθνικών πολιτικών τους», διατυπώνεται ξεκάθαρα στο κείμενο της **12/5/2010**, (IP/10/561Q “Mastering economic interdependence: Commission proposes reinforced economic governance in the EU”).⁴⁵⁰

Έτσι, στο Συμβούλιο Υπουργών της ΕΕ (ECOFIN, **7-8/6/2010**) – δηλ. δύο ημέρες μετά τη σύνοδο υπουργών G20- επικυρώθηκαν τα σημεία όπου είχε καταλήξει η ‘Ομάδα Δράσης’ υπό τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Van Rompuy): δηλ. η κατάθεση την άνοιξη, του προσχέδιου του εθνικού προϋπολογισμού κάθε κράτους – του επόμενου έτους που συνήθως ψηφίζεται το φθινόπωρο-χειμώνα από την αντίστοιχη Βουλή (Ναυτεμπορική, 9/6/2010, σ. 5). Δηλ. τον θεσμό του ‘Ευρωπαϊκού Εξάμηνου’. Στο θέμα των κυρώσεων εναντίον χωρών που συστηματικά παραβιάζουν το Σύμφωνο

Σταθερότητας, προβλέπονται προληπτικά 'σημεία συναγερμού' πριν ένα κρατικό έλλειμμα ξεπεράσει το 3%, φερ' ειπείν αν το χρέος ανέβει απότομα ή αν το κράτος αγνοεί επανειλημμένες προειδοποιήσεις. Ένα τρίτο θέμα στην εποπτεία του κάθε προϋπολογισμού είναι ότι στο εξής θα αποδίδεται ίση σημασία στο όριο δημοσίου χρέους (60%) με το όριο του δημοσίου ελλείμματος (3%) που μέχρι πρότινος συγκέντρωνε όλη την προσοχή. Το τέταρτο σημείο είναι η εξασφάλιση της ανεξάρτητης λειτουργίας των εθνικών στατιστικών υπηρεσιών.

Όμως εκτός από την προηγούμενη ενότητα που αφορούσε την εποπτεία των εθνικών προϋπολογισμών, η δεύτερη που απασχόλησε την Ομάδα Δράσης, είναι οι μακροοικονομικές ανισορροπίες μεταξύ των κρατών-μελών ή αλλιώς: ο έλεγχος της ανταγωνιστικότητας των μελών. Οι στιβαροί προϋπολογισμοί θεωρούνται αναγκαίοι αλλά όχι αρκετοί για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας.⁴⁵¹

Επίσης, κατοχυρώθηκε η 'Ευρωπαϊκή Στρατηγική 2020' και γενικά όλη η αναφορά της Επιτροπής : Broad Economic Policy Guidelines , ότι δηλ. υποστηρίζεται από το άρθρο 121(2) της Συνθήκης (της Λισσαβόνας) νομιμοποιώντας έτσι την μεγαλύτερη ενίσχυση του οικονομικού συντονισμού (ΔΣΟΠ) στην ΕΕ.⁴⁵²

Τελικά, η Γερμανική πρόταση κυρώσεων εναντίον χωρών που συστηματικά παραβιάζουν το Σύμφωνο Σταθερότητας- υποστηριζόμενη από Αυστρία, Φιλανδία, Ολλανδία (Ναυτεμπορική, 9/6/2010, σ. 5) διαμορφώθηκε σε : 1)γενική αναστολή των κοινοτικών χρηματοδοτήσεων, 2) αναστολή ψήφου στο Συμβούλιο Υπουργών, 3) δυνατότητα συμφωνημένης χρεοκοπίας, ενώ η Γαλλία πίεζε προς τη δημιουργία μιας μορφής κυβέρνησης στην ευρωζώνη (Ναυτεμπορική, 11/6/2010, σ. 4).

Στη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ιουνίου 2010 (17-18/6/2010), η Βρετανία ζήτησε και πέτυχε ο έλεγχος επί των ευρωπαϊκών προϋπολογισμών - κατά την άσκηση- του 'Ευρωπαϊκού Εξαμήνου'- να μην είναι εξονυχιστικός, αλλά να αφορά τον Γενικό Προϋπολογισμό, και τους γενικούς στόχους. Ουσιαστικά, η Γερμανία πέτυχε την αύξηση του ελέγχου επί των εθνικών οικονομικών πολιτικών μέσω του 'Ευρωπαϊκού Εξαμήνου', ως προέκταση του εθνικού συμφέροντος (ανταλλαγή χρημάτων έναντι ελέγχου) καθόσον καθίσταται ο ουσιαστικότερος αρωγός των ευρωπαϊκών κεφαλαίων που αποτελούν τον ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης, λόγω της πλεονεκτικής θέσης των οικονομικών της μεγεθών. Αρχικά, η Γερμανία ήταν αντίθετη στην οικονομική ενίσχυση των ελλειμματικών και με εξωτερικό χρέος χωρών της ευρωζώνης. Πράγματι οι προαναφερόμενες διαδικασίες ωφελούν πρώτα τα ελλειμματικά κι αδύναμα κράτη, από τη μεταφορά πόρων και δομών διακυβέρνησης. Γι αυτό και οι βόρειες ευρωπαϊκές χώρες με καλές οικονομικές επιδόσεις είχαν ενστάσεις, όπως η Σουηδία. Όμως, από πλευράς κοινοτικών οργάνων και για την προοπτική της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης, ο έλεγχος στην οικονομική διαχείριση, τα μακροοικονομικά μεγέθη και τους προϋπολογισμούς των κρατών-μελών είναι άρρηκτα συνυφασμένος με τη λειτουργία και την αξία του κοινού νομίσματος. Τα διαφορετικά εθνικά συμφέροντα και οι αντιλήψεις (πχ έμφαση στο εμπόριο, εθνική ανεξαρτησία) είχαν αποτρέψει παλαιότερα, την επέκταση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στη δημοσιονομική πολιτική (ακόμη δεν συμπεριλαμβάνεται η φορολογική).

Χρηματοπιστωτικός τομέας.

Σχετικά με τη *ρύθμιση του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού τομέα*, η ΕΕ είχε θεσπίσει ήδη από το 2009, το Συμβούλιο Εποπτείας (European System of Financial Supervisors (ESFS) και το Συμβούλιο

Συστημικού Κινδύνου (European Systemic Risk Board, ESRB). Όμως, θα τεθούν σε λειτουργία περίπου στις αρχές του 2011, αφού συγκροτηθεί αντίστοιχη κοινοτική νομοθεσία, όπως είπε ο Oli Rehn.⁴⁵³

Επειδή οι διεθνικές, μεταξύ-των-κρατών-μελών της ΕΕ, χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες τραπεζικών πολυεθνικών (εγχώριων και μη) παρουσιάζουν αυξημένους συστημικούς κινδύνους για την ΕΕ, και δεν έχει ακόμη σημειωθεί σημαντική πρόοδος στα πλαίσια του G20, αλλά και επειδή οι χρηματοπιστωτικοί δρώντες αντιδρούν να ετοιμάσουν σχέδια έκτακτης ανάγκης σε περίπτωση διάλυσής τους ('living wills'), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε πρόταση σύστασης Ταμείων για την ομαλή πτώχευση τραπεζικών ιδρυμάτων.⁴⁵⁴ Το προαναφερόμενο κείμενο σαφώς προσδιορίζει ότι τα ποσά αυτά που θα έχουν προέλθει από φόρο επί των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων δεν θα χρησιμοποιηθούν για τη διάσωση τραπεζών, αλλά για την ομαλή ρευστοποίηση του ενεργητικού τους χωρίς να χρειασθεί η επιβάρυνση των φορολογουμένων, όπως έγινε με την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση. Εν τούτοις, η Επιτροπή εμμένει παρά την διαφωνία στους G20, ορμώμενη από το κόστος 13% του ΑΕΠ της ΕΕ που δαπάνησαν οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις για τη διάσωση των τραπεζών (Ναυτεμπορική, 28/4/2010, σ.29).

Επίσης, οι υπουργοί οικονομικών της ΕΕ, για να ενισχύσουν τους μηχανισμούς πρόληψης κρίσεων, συμφώνησαν στις **17-18 Μαΐου 2010**, να συγκροτηθούν μέχρι το μέσον 2011, τα Διασυνοριακά Συμβούλια χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Cross Border Stability Groups – CBSGs).⁴⁵⁵ Στο ίδιο ECOFIN, οι υπουργοί συμφώνησαν στην εναρμόνιση των κανονισμών για τα κερδοσκοπικά επενδυτικά ταμεία, όπως hedge funds, private equity.

ΤΙ ΠΡΟΣΕΘΕΣΕ Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΩΝ G20 ΤΗΣ ΣΕΟΥΛ (11-12/11/2010), ΣΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ:

Το κοινό ανακοινωθέν των ηγετών των G20 στη Σεούλ δηλώνει πρώτα απ' όλα την προτεραιότητα στην απασχόληση ως σημείο κλειδί για την ανάκαμψη των ανεπτυγμένων οικονομιών, την κοινωνική προστασία όλων και την επιτάχυνση της μεγέθυνσης των χαμηλού-εισοδήματος χωρών.⁴⁵⁶

Όμως η άνιση ανάκαμψη από την κρίση και οι αυξανόμενες ανισορροπίες συνιστούν κινδύνους για μή-συντονισμένη δράση. Γι αυτό, οι ηγέτες των G20 παρουσίασαν ένα Σχέδιο Δράσης: το *Seoul Action Plan*, που προβλέπει εξειδικευμένες δράσεις ανά κράτος-μέλος, επιπλέον των κοινών προσπαθειών.

Οι εξειδικευμένες δράσεις ανά κράτος- μέλος που έγιναν και οι αντίστοιχες μελλοντικές προτάσεις συνιστούν μία πρόοδο της διαδικασίας αμοιβαίας εποπτείας των μελών, αλλά και διακρατικού συντονισμού, που διεξάγεται μέσω της διαδικασίας Mutual Assessment Process (MAP) που εκτελεί το ΔΝΤ. Διότι, αρχικά (το 2009) λίγα μέλη ήσαν σε θέση, ή ήθελαν, να παράσχουν λεπτομέρειες για τις εσωτερικές τους πολιτικές.

Μεταξύ των κοινών προσπαθειών συμπεριλαμβάνονται: να σταθεροποιηθούν κι εξυγιανθούν τα δημοσιονομικά μεγέθη (στις ελλειμματικές χώρες), ώστε το σύστημα των συναλλαγματικών ισοτιμιών να ανταποκρίνεται σε πραγματικά οικονομικά μεγέθη και ν' αποφεύγονται οι ανταγωνιστικές υποτιμήσεις νομισμάτων, καθώς και οι κίνδυνοι από την ασταθή ροή των κεφαλαίων · να ενισχυθεί η διαδικασία της αμοιβαίας εποπτείας Mutual Assessment Process (MAP), ώστε να ελέγχονται και να

μειωθούν οι παγκόσμιες ανισοροπίες · να εφαρμόσουν οι G20 πολιτικές τόνωσης της Ζήτησης και ιδιαίτερα της απασχόλησης . Όμως, δεν θεσπίστηκαν συγκεκριμένοι στόχοι-όρια στις ανισοροπίες των Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών των μελών, ούτε έγινε συγκεκριμένη μνεία για μεταβολές συναλλαγματικών ισοτιμιών (πχ ανατίμηση γιουάν).

Επικυρώθηκε η αλλαγή των quota (οικονομικά μερίδια χωρών-μελών και ποσοστό ψήφων) στο ΔΝΤ, βάσει της απόφασης των G20 υπουργών οικονομικών στις 23/10/2010 που είχε επικυρωθεί από το Συμβούλιο Εκτελεστικών Δ/ντών του ΔΝΤ στις 5/11/2010, μέσα από το *Seoul Summit Document*. Το ίδιο ισχύει και για τις αλλαγές που επέφερε η νέα Βασιλεία III, όσον αφορά τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Εκτός της έμφασης στην αύξηση της απασχόλησης και την πρόοδο στην διαδικασία MAP, το καινούργιο ήταν, επιπλέον ειδική μνεία για τα θέματα ανάπτυξης των φτωχότερων χωρών - περισσότερο από τις προγενέστερες συνόδους.

Έτσι, διαμορφώθηκε το *Seoul Development Consensus*, ώστε να βοηθηθούν περισσότερο οι αναπτυσσόμενες και φτωχές χώρες, μια και πλησιάζει η εκπλήρωση των ‘Στόχων της Χιλιετίας’ του ΟΗΕ για την μείωση της φτώχειας (έτος στόχος: 2015), ενώ η πρόσφατη κρίση την επιδείνωσε σε συνδυασμό με την αύξηση των τιμών των τροφίμων και του πετρελαίου το 2007-8. Κι όχι μόνο αυτό.

Στο προαναφερόμενο πλαίσιο εντάσσεται ένα πολυετές σχέδιο Δράσης για την ανάπτυξη και ένα εξειδικευμένο Σχέδιο Δράσης που να επιτρέπει στους φτωχότερους και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, μεγαλύτερη πρόσβαση στις χρηματο-πιστωτικές υπηρεσίες. Η σχετική απόφαση όμως είχε ληφθεί από τη σύνοδο του Pittsburgh (24-25/9/2009). Πρόκειται λοιπόν, για το Financial Inclusion Action Plan, επίσης το Global Partnership for Financial Inclusion, και το Flexible SME Finance Framework.

Έτσι, 5 σημεία διακρατικού οικονομικού συντονισμού προβλέπει το ‘Σχέδιο Δράσης της Σεούλ’ (Seoul Action Plan) από τη συνάντηση κορυφής των G20, της 11-12 Νοεμβρίου 2010.

1. Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις των οικονομιών για τη δημιουργία θέσεων εργασίας για την τόνωση της Ζήτησης, και τη μεγέθυνση. Το καινοφανές ήταν η προτεραιότητα και η έμφαση που απέδωσαν στο παραπάνω θέμα, συγκαταλέγοντας αλλαγές στην αγορά εργασίας, τη διάρθρωση των φόρων · κίνητρα για την ‘πράσινη ανάπτυξη’ · οι πλεονασματικές χώρες να τονώσουν την εσωτερική τους Ζήτηση (και να μην επαναπαύονται στις εξαγωγές) · κοινωνικά δίκτυα ασφαλείας, συντάξεις, ασφαλιστικά συστήματα στις αναδυόμενες πλεονασματικές χώρες · επενδύσεις σε υποδομές. Απομένει , τι θα δούμε στην πράξη.
2. Δημοσιονομικές πολιτικές. Δηλαδή, μεσοπρόθεσμη εξυγίανση για τις ανεπτυγμένες οικονομίες.
3. Τη μεταρρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα, ανακεφαλαιώνοντας και συμπεριλαμβάνοντας ότι αποφάσισε η Επιτροπή Βασιλείας (Βασιλεία III) το 2010 (Ιούλιος), δηλ. κοινά standards στη λογιστική πρακτική , την φερεγγυότητα και κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, κ.ά.
4. Νομισματική πολιτική και συναλλαγματικές ισοτιμίες, όπου δεν κατέληξαν σε συγκεκριμένες διευθετήσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών, αλλά αναφέρθηκαν στο ρόλο των κεντρικών τραπεζών στη σταθερότητα των τιμών και την αποφυγή ανταγωνιστικών υποτιμήσεων, αόριστα.
5. Εμπόριο και ανάπτυξη. Δηλ. όπως και στις προγενέστερες συνόδους, επιμονή ενάντια στον προστατευτισμό, υποστήριξη των χαμηλού-εισοδήματος χωρών, προτροπές για την ολοκλήρωση του Γύρου της Ντόχα, κ.ά.

Εξάλλου, για πρώτη φορά, από συστάσεως των G20, η προεδρία και η σύνοδος κορυφής διεξάγονται από χώρα μη-μέλος των G7: την Ν. Κορέα. Συνεπώς, δεν είναι τυχαίο που η Ν. Κορεατική προεδρία προσκάλεσε 5 χώρες μη-μέλη των G20 μαζί με 7 διεθνείς οργανισμούς: Βιετνάμ, Σιγκαπούρη, Malawi, Αιθιοπία, και Ισπανία μοιράστηκαν την πρόσκληση με τον ΟΗΕ, τον Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (ILO), την Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τον ΟΟΣΑ, τον ΠΟΕ και το Financial Stability Board, σημασιδοτώντας ένα άνοιγμα του ομίλου προς τις φτωχές χώρες.⁴⁵⁷ Άλλωστε, από τα τέλη Ιουλίου 2010, η Αγγλία και η Ινδία είχαν ανακοινώσει στενότερη συνεργασία για την προώθηση των μεταρρυθμίσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα και την αναθεώρηση του ποσοστού ψήφων στο ΔΝΤ.⁴⁵⁸

Η επόμενη συνάντηση κορυφής θα είναι το 2011, υπό την Γαλλική προεδρία και το 2012 υπό την Μεξικανική.

Ας θυμηθούμε ότι από τον Νοέμβριο 2008, οι G20 στόχευσαν στη διαχείριση της κρίσης και κυρίως σε: συντονισμό των πολιτικών εξόδου από τα μέτρα στήριξης των οικονομιών, ένα πλαίσιο διατηρήσιμης κι εξισορροπημένης μεγέθυνσης, αναμόρφωση της διεθνούς αρχιτεκτονικής και των διεθνών θεσμών, αναμόρφωση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος συνδυάζοντας την ρύθμιση κι εποπτεία του, υποστήριξη της σταθερότητας του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος.⁴⁵⁹

Για τους δύο πρώτους στόχους, θέσπισαν εκτός από το 'Πλαίσιο συντονισμένης και βιώσιμης ανάπτυξης', την εκπόνηση των περιοδικών εκθέσεων MAP (Mutual Assessment Program) ώστε τα κράτη-μέλη να αλληλοενημερώνονται και να είναι υπόλογα το ένα στο άλλο, για την πορεία των οικονομιών τους - εφόσον βέβαια δημοσιεύσουν αξιόπιστα στοιχεία και ξεπεράσουν τα εγωιστικά κρατικά συμφέροντα.

Ωστόσο, η ανάκαμψη ξεκίνησε με αργούς ρυθμούς, άνισα για τα κράτη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ιδιαίτερα, αντιμετώπισε το 2010, αυξημένες δημοσιονομικές ανισοροπίες των περισσότερων μελών της και προβλήματα διαχείρισης δημόσιου χρέους. Η σύνοδος G20 του Τορόντο (Ιούνιος 2010) κατέληξε σε συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα μείωσης των δημοσίων χρεών κι ελλειμμάτων [στόχος περί μείωσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων στο ήμισυ μέχρι το 2013 και μείωσης ή σταθεροποίησης του λόγου: εξωτερικό χρέος/ ΑΕΠ μέχρι το 2016 (σ. 3 της κοινής δήλωσης)].

Αναλυτικότερα, σημαντικά επί μέρους θέματα έχουν ως εξής:

A. ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ – ΜΕΡΙΔΙΑ (QUOTA) & ΠΟΣΟΣΤΑ ΨΗΦΩΝ.

Μέχρι την φθινοπωρινή σύνοδο ΔΝΤ- ΠΤ, 8-9/10/2010, ουδεμία πρόοδος είχε σημειωθεί στο Συμβούλιο Εκτελεστικών Διευθυντών του ΔΝΤ για την μεταφορά 5% του ποσοστού ψήφων προς τις αναδύομενες/αναπτυσσόμενες οικονομίες που υπο-εκπροσωπούνται με βάση τα οικονομικά τους μεγέθη, παρά την από-τον-Σεπτέμβριο-2009 προθεσμία των G20, το προαναφερόμενο να έχει επιτευχθεί μέχρι τον Ιανουάριο 2011.

Εν τωμεταξύ, η πίεση για την αναμόρφωση των quota αυξήθηκε από τον Αύγουστο 2010, επειδή οι ΗΠΑ αρνήθηκαν να ψηφίσουν την επανεκλογή του 24^{ου} μέλους του Συμβουλίου των Εκτελεστικών Διευθυντών, όσο το Διοικητικό Συμβούλιο παραμένει στην τρέχουσα – παλαιά – σύνθεσή του.⁴⁶⁰ Πιο συγκεκριμένα η πίεση ασκήθηκε επί των Ευρωπαϊκών χωρών, κι εκφράστηκε επίσης από τον εκπρόσωπο της Βραζιλίας (ibid). Η ΕΕ κατέχει, μέχρι τώρα, 9 από τις 24 θέσεις Εκτελεστικών Διευθυντών –βάσει των αρχικών αποτιμήσεων του ειδικού βάρους των οικονομιών της, από το 1945

σχεδόν. Η ΕΕ επιχειρηματολογεί, ότι εν τωιαύτη περιπτώσει, και οι ΗΠΑ θα πρέπει να παραιτηθούν από το δικαίωμα veto, όπως και από τη συμφωνία: να επιλέγουν τον Γεν. Δ/ντή της Παγκόσμιας Τράπεζας, κι ο αντίστοιχος του ΔΝΤ να επιλέγεται από την Ευρώπη («ο οποιοσδήποτε να μπορεί ν' αναδειχθεί σ' αυτή τη θέση») (ibid).

Ωστόσο, στην σύνοδο ΔΝΤ- ΠΤ, της 8-9/10/2010, ο όμιλος χωρών G24 διατύπωνε ότι 'θα πρέπει ν' αλλάξει η φόρμουλα υπολογισμού των quota, και επιπλέον, τα μέλη να ολοκληρώσουν την επικύρωση της αναμόρφωσης των quota του 2008'.⁴⁶¹ Ιδιαίτερα για τον μαθηματικό τύπο υπολογισμού των quota, επέμειναν στη μεγαλύτερη στάθμιση του ΑΕΠ σε όρους Ισοτιμίας Αγοραστικής Δύναμης, όπως και σε διαδικασία συχνότερης επαναθεώρησης των quota (ibid).

Τελικά, η σύνοδος G20 υπουργών οικονομικών και κεντρικών τραπεζιτών της 23/10/2010 στην Κορέα, ανοίχτηκε στις εκκλήσεις των πιο αδύναμων G24 για επανεξέταση της φόρμουλα υπολογισμού των quota μέχρι τον Ιανουάριο 2013 με την συμπλήρωση της ευρισκόμενης σε εξέλιξη 14^η αναθεώρηση των quota.^{461A} Στην ίδια σύνοδο, οι υπουργοί G20 συμφώνησαν: η σύνθεση του Συμβουλίου Εκτελεστικών Διευθυντών να επανεξετάζεται ανά 8 χρόνια, ενώ παράλληλα θα διπλασιασθούν τα οικονομικά μερίδια από τα οποία εξαρτώνται επίσης και τα ποσοστά ψήφων. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι ανέβασε σε 6% αντί 5%, το ποσοστό των quota που θα μεταφερθεί από τις υπέρ-εκπροσωπούμενες ανεπτυγμένες χώρες προς υπό-εκπροσωπούμενες αναδυόμενες, κάτι που οι G24 ζητούσαν από το 2009.⁴⁶²

Ακόμη, διπλασιάστηκε το ποσό των quota για όλους, κι έτσι αυξήθηκαν οι πόροι του ΔΝΤ.

Οι παραπάνω αποφάσεις των G20 υπουργών οικονομικών, επικυρώθηκαν στο ΔΝΤ με την υπερψήφισή τους από το Συμβούλιο Εκτελεστικών Διευθυντών της **5/11/2010**, που έτσι, ολοκλήρωσε την 14^η Αναθεώρηση των quota.⁴⁶³

Επίσης την 5/11/2010 αποφασίστηκε, ότι ζητήματα σχετικά με την φόρμουλα υπολογισμού θα πρέπει να λυθούν μέχρι Ιανουάριο 2013, ενώ η 15^η αναθεώρηση που θα συμπεριλάβει τις όποιες εκκρεμότητες, μέχρι τον Ιανουάριο 2014.⁴⁶⁴ Ακόμη, για να προστατευθούν τα δικαιώματα των φτωχότερων μελών (που δέχονται διεθνή βοήθεια – IDA- προβλέφθηκε επί τούτου αύξηση των μεριδίων τους, που αφορά περίπου το 40% των μελών. Από την άλλη μεριά, τέθηκε ανώτατο όριο αύξησης των quota.⁴⁶⁵

Η ΕΕ χάνει 2 έδρες, ως αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών, αλλά και της επιδείνωσης των οικονομικών μεγεθών της (ibid). Άμεσα, ωφελούνται η Κίνα και η Ινδία, ενώ, δεν έχει διαλευκανθεί ποιές είναι οι Ευρωπαϊκές χώρες που θα χάσουν τη θέση τους. Με το νέο σύστημα, η Βραζιλία, η Κίνα, η Ρωσία, κι η Ινδία θα συμπεριλαμβάνονται στους 10 μεγαλύτερους χρηματοδότες/μερισματούχους του ΔΝΤ (μαζί με ΗΠΑ, Ιαπωνία, Γερμανία, Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία) που αντιπροσωπεύουν επομένως τις σημαντικότερες συστημικά χώρες.⁴⁶⁶ Οι ΗΠΑ διατηρούν ωστόσο, το δικαίωμα veto.

Έτσι, στη σύνθεση του Συμβουλίου του ΔΝΤ αντανακλώνται οι γεωοικονομικές και γεωοικονομικές επιπτώσεις της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης. Ότι δηλ. οι ΗΠΑ, παρά τη σχετική οικονομική τους αποδυνάμωση παραμένουν υπερδύναμη, όμως οι δραματικότερες επιπτώσεις αφορούν τους παραδοσιακούς εταίρους των ΗΠΑ, ιδιαίτερα την Ευρωπαϊκή Ένωση. Συνεπώς οι τριγμοί των διαρθρωτικών αλλαγών του διεθνούς συστήματος αφορούν όχι τόσο τον 'ηγεμόνα' του συστήματος όσο τις ενδιάμεσες δομές.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης, ότι το ΔΝΤ χρηματοδότησε το Ιράκ (έγκριση την 24/2/2010, 24μηνες διάρκειας), για SDR 772,46 εκ. (ή \$ 1.204 δις), συνοδευόμενο με προϋποθέσεις μακροοικονομικής σταθερότητας και δομικών μεταρρυθμίσεων. Την 1/10/2010 ενέκρινε την δεύτερη δόση εκ \$741 εκ.⁴⁶⁵ Η διαμέσου του ΔΝΤ οικονομική υποστήριξη του νέου φίλο-αμερικανικού καθεστώτος του Ιράκ, είναι σημαντική για την ανοικοδόμηση της χώρας και την εμπέδωση τόσο της καθεστωτικής εσωτερικής αλλαγής όσο και της γεωπολιτικής παρουσίας των ΗΠΑ στην περιοχή. Ιδιαίτερα, όταν θυμηθεί κανείς την αμερικανική στρατιωτική επέμβαση στην χώρα αυτή το 2003, την προσπάθεια εγκαθίδρυσης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας δυτικού τύπου και την εσωτερική κρίση της χώρας, την ανακοίνωση και υλοποίηση από τον αμερικανό πρόεδρο Obama, τέλη Ιουλίου 2010 περί αποχώρησης των αμερικανικών (στρατιωτικών) δυνάμεων στο τέλος Αυγούστου 2010 με την ταυτόχρονη αντικατάστασή τους από ντόπιες δυνάμεις. Τα γεωπολιτικά συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή δεν άλλαξαν.

B. ΡΥΘΜΙΣΗ/ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ.

Η επιτροπή Βασιλείας μόλις την 26/7/2010 κατέληξε σε συμφωνία για τα ποιοτικά και ποσοτικά standards φερεγγυότητας, κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών (Βασιλεία III), ρευστότητας, μείωσης της μόχλευσης των επενδυτικών τραπεζικών δραστηριοτήτων, κ.ά. Ωστόσο, οι Schinasi G.J. & Truman, E.M. (2010, September, σελ. 10) παρατηρούν ότι τα επί μέρους μέτρα της Βασιλείας III είναι προς όφελος του τραπεζικού τομέα (και μάλιστα συγκρινόμενα με την Βασιλεία II). Στις 12/9/2010, η Επιτροπή Βασιλείας έκαμε πιο αυστηρές τις απαιτήσεις της ως προς την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, αλλά κατά τα άλλα ισχύουν τα της 26/7/2010 (ibid, σ. 11). Τα βασικά σημεία είναι : το απαιτούμενο ποσοστό κοινών μετοχών στο τραπεζικό χαρτοφυλάκιο να ανέλθει από 2 % στο 4,5 %, ένα απόθεμα κεφαλαίου (ως εφεδρία) που πρέπει να διατηρούν οι τράπεζες σε περίπτωση διαφαινόμενης κρίσης που να ανέρχεται στο 2,5 %, δηλ. συνολικά περίπου 7 % σε κοινές μετοχές. Τα μέτρα σχετικά με τις κοινές μετοχές θα πρέπει να εφαρμοσθούν από 1/1/2013 έως 1/1/2015, ενώ τα του εφεδρικού κεφαλαίου, από 1/1/2016 και 1/12/2018, αλλά θα πρέπει να έχουν εφαρμοσθεί εντελώς μέχρι 1/12/2019. Όμως, τα μέτρα της Βασιλείας III θάπρεπε ν' αρχίσουν να εφαρμόζονται από το 2012 – βάσει της εντολής των G20 του 2009 (Απρίλιος/Σεπτέμβριος) – πράγμα που εγκυμονεί κινδύνους σε περίπτωση υποτροπής της εύθραυστης ανάκαμψης ή νέας ενδιάμεσης κρίσης, δηλ. λόγω μη κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Ίσως, η καθυστέρηση να ωθείται από κίνητρα των κρατών να πιέσουν τις τράπεζες να διοχετεύσουν ρευστότητα στις επιχειρήσεις για να ενισχυθεί η ανάκαμψη. Όμως, επιτρέπει στις τράπεζες να παρατείνουν τα οφέλη , όπως πριν την εκδήλωση της κρίσης υπέρ της δικής τους εξυγίανσης και κερδοφορίας.

Ωστόσο, η σύνοδος των G20 στο Τορόντο τον Ιούνιο 2010, απεκάλυψε βαθύτερη δυσαρμονία μεταξύ των ισχυρών του G7 στον τρόπο ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα, ιδιαίτερα μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ (βλ αντίστοιχη επίκαιρη ανάλυση). Οι Schinasi G.J. & Truman, E.M. (2010, βλ. παραπάνω) διαπιστώνουν εξάλλου ότι η Επιτροπή Βασιλείας είχε δυσκολίες στην επίτευξη ομοφωνίας στο ελάχιστο ποσοστό ρευστότητας των τραπεζών και ότι μέχρι Σεπτέμβριο 2010 δεν έχει καταλήξει.

Επιπλέον, σχετικά με τις αποφάσεις και τα πορίσματα της Επιτροπής Βασιλείας (Basel III) – που κατ' αρχήν είναι στη δικαιοδοσία του Financial Stability Board – ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ στη σύνοδο της 8-9/10/2010, επιδοκίμασε ιδιαίτερα το ότι « οι κοινές μετοχές θα αποτελούν μεγαλύτερο ποσοστό

του διαθέσιμου κεφαλαίου των , ώστε να είναι εφικτή η μεγαλύτερη απορρόφηση σχετικών απωλειών αξίας και ότι συνολικά, το ποσοστό των σταθερών και ποιοτικών διαθεσίμων ενεργητικού θα φθάνει το 15%.⁴⁶⁶

Αλλά, η ρύθμιση του τρόπου ρευστοποίησης διασυνοριακών χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων σε περίπτωση πτώχευσης ή αντιμετώπισης έκτακτης ανάγκης, παραμένει σε εκκρεμότητα.⁴⁶⁷ Θα ανταποκριθεί το ευρωπαϊκό ESRB (European Systemic Risk Board) σ' αυτήν την πρόκληση; Επίσης, παραμένει σε εκκρεμότητα η συνεισφορά του χρηματοπιστωτικού τομέα στη (πρόληψη) κρίσεων (πχ, τραπεζικός φόρος), καθόσον δεν υπήρξε συμφωνία στις προηγούμενες συνόδους.

Τελικά, η εξέταση μέσω του FSAP (Financial Stability Assessments, μέσω των οποίων το ΔΝΤ ελέγχει τη φερεγγυότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας, ιδιαίτερα όταν αυτή αποτελεί μια σημαντική δομή του διεθνούς νομισματικού συστήματος) έγινε υποχρεωτική μετά την σχετική απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου (Συμβούλιο Εκτελεστικών Διευθυντών) την 21/9/2010.⁴⁶⁸

Γ. ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΙΣΟΤΙΜΙΕΣ – ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ.

Από την αρχή της χρηματοπιστωτικής κρίσης οι G20 είχαν αποφύγει να θίξουν επίσημα το θέμα των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Μόνον, το ζήτημα των μακροοικονομικών παγκόσμιων ανισορροπιών (προϋπάρχουσες της κρίσης), αντιμετώπισαν ως σύσταση μόνο, προς τις πλεονασματικές και ελλειμματικές χώρες, από το 2009. Είχαν επικεντρώσει την προσπάθεια στην τόνωση της Ζήτησης ιδιαίτερα των μεγάλων οικονομιών και στο περιορισμό του δημόσιου χρέους ιδιαίτερα των μικρότερων ανεπτυγμένων οικονομιών (EE – Μεσογειακές χώρες, Ιρλανδία).

Ο άλλος τρόπος διόρθωσης των ανισορροπιών καθυστέρησε, δηλ. η συμφωνημένη παρέμβαση των G20 με συναλλαγματικές πολιτικές προκειμένου ορισμένα κράτη-μέλη ν' ανατιμήσουν το νόμισμά τους, επιτρέποντας σε άλλα την σχετική υποτίμηση του δικού τους. Ο λόγος ;

Ας τον αναζητήσουμε στα αντικρουόμενα κρατικά συμφέροντα, καθότι οι συναλλαγματικές ισοτιμίες είναι παίγνιο μηδενικού αθροίσματος (το όφελος του ενός είναι εις βάρος άλλου). Ωστόσο, από τα τέλη του 2009- αρχές 2010 – είχε προαναγγελθεί ότι το ζήτημα θα τεθεί στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων είτε από τον Καναδά, είτε από την Γαλλία, το 2011. Η ελαφρά διακύμανση που επέτρεψε η Κινεζική κυβέρνηση στο νόμισμά της λίγες μέρες πριν τη σύνοδο των G20 στο Τορόντο, τον Ιούνιο 2010, απέτρεψε την συζήτηση. Δεν ικανοποίησε όμως την αμερικανική πλευρά, επειδή δεν επιτρέπει στο γιουάν ν' ανατιμηθεί πιο γρήγορα.⁴⁶⁹

Όπως το διατύπωσε ο Youssef Boutros-Gali, ως επικεφαλής της Επιτροπής Πιλοτικής Πολιτικής του ΔΝΤ στη σύνοδό του, Οκτώβριος 2010, «η διαμάχη με τις συναλλαγματικές ισοτιμίες είναι σύμπτωμα βαθύτερων προβλημάτων που πρέπει να λυθούν με διπλωματία και διεθνή συνεργασία». ⁴⁷⁰ Και ο Γεν. Δ/τής του ΔΝΤ Strauss-Kahn συνόψισε το γενικό κλίμα της παγκόσμιας οικονομίας στη σύνοδο του Οκτωβρίου 2010, συμπληρώνοντας ότι 'το κλειδί είναι η ομαλή μετάβαση από εκείνο τον τύπο ανάπτυξης που στηρίζεται στις επενδύσεις του δημόσιου τομέα, σ' έναν άλλο που να στηρίζεται στον ιδιωτικό τομέα – που αφορά αρκετές ανεπτυγμένες χώρες. Ενώ για τις αναδυόμενες οικονομίες [φερ'επειν της Ασίας, ιδιαίτερα η Κίνα] υπενθύμισε, ότι θα πρέπει ν' αναπτύξουν την εσωτερική Ζήτηση αντί να στηρίζονται σ' εκείνη από το εξωτερικό'. Και παράλληλα, «οι παραπάνω βραχυπρόθεσμες εξισορροπητικές πολιτικές θα πρέπει να συμπληρωθούν από μεσοπρόθεσμες, με

στόχο την εξάλειψη των δημοσιονομικών, χρηματοπιστωτικών και διαρθρωτικών ελλείψεων που άφησε η κρίση». ⁴⁷¹

Ωστόσο, στο παρασκήνιο της φθινοπωρινής συνόδου του ΔΝΤ – ΠΤ (8-9/10/2010), ο αναβρασμός για τις συναλλαγματικές ισοτιμίες εξακολουθούσε. Καθώς οι κεφαλαιαγορές υποψιάζονταν ότι η Fed θα τυπώσει νέο νόμισμα (μετά τη σύνοδο G20 στο Τορόντο, Ιούνιος 2010 και την επιβράδυνση του ρυθμού ανάκαμψης της αμερικανικής οικονομίας), το δολάριο υποτιμήθηκε ενώ το ευρώ ανατιμήθηκε. ⁴⁷²

Όμως έγινε αντιληπτό, ότι κι άλλες ασιατικές οικονομίες προσπαθούσαν ν' αποφύγουν την ανατίμηση του νομίσματός τους από την υποτίμηση του αμερικανικού δολαρίου, με αγοραπωλησίας συναλλάγματος της κεντρικής τους τράπεζας. Πιο συγκεκριμένα, όλο και περισσότερες χώρες –πλην ΕΕ - 'από την Ελβετία ως την Ιαπωνία' προέβησαν σε παρεμβάσεις προστασίας του νομίσματός τους από ενδεχόμενη ανατίμηση. ⁴⁷³ Μεταξύ Ιανουαρίου 2009 ως τέλος Αυγούστου 2010 το δολάριο έχασε 5,3% έναντι του γιέν, 3,9 % έναντι του δολαρίου Ταϊλάνδης, 13,4% έναντι του νομίσματος της Ν. Κορέας και 24,1% έναντι του Βραζιλιάνικου ρεάλ (Subacchi, P. (1/10/2010)). Η Ιαπωνία πώλησε δικό της συνάλλαγμα ύψους 2 τρις γέν (\$ 23,6 δις) στις 15/9/2010, η Ελβετία τετραπλασίασε το απόθεμά της σε ξένο συνάλλαγμα αγγίζοντας τα \$ 219 δις, η Βραζιλία αγόρασε αμερικανικά αμερικανικά ομόλογα την 13/9/2010 και 16/9/2010 με ρυθμό \$ 1 δις/ανά ημέρα. ⁴⁷⁴ Ωστόσο, η σημαντικότερη διαμάχη παρέμεινε μεταξύ ΗΠΑ – Κίνας.

Ο Αμερικανός υπουργός Οικονομικών (Geithner, T.) χαρακτήρισε την κινεζική τακτική ως «ανταγωνιστική μη-ανατίμηση» ⁴⁷⁵ - και είναι γνωστές οι πολλές αμερικανο-κινεζικές αντιδικίες στον μηχανισμό διαιτησίας του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου [ελήφθησαν νέες κυρώσεις για το εμπόριο χάλυβα της Κίνας και γενικά αμερικανικά μέτρα antidumping]. ⁴⁷⁶ Αντίθετα, ο κυβερνήτης της Κινεζικής Κεντρικής Τράπεζας (αντίστοιχης της Fed) επιτέθηκε φραστικά, με το επιχείρημα ότι 'η μεγαλύτερη στρέβλωση προέρχεται από πολιτικές της Fed, όπως να τυπώνει δολάρια για να αγοράζει κυβερνητικά ομόλογα, . . . που δημιουργούν αποσταθεροποιητικές πιέσεις στις αναδυόμενες οικονομίες από την εισροή κεφαλαίων'. ⁴⁷⁷

Συγκεκριμένα, η Fed απεφάσισε να διοχετεύσει \$ 600 δις δολάρια στην αμερικανική αγορά για να τονώσει την οικονομία της και η κινεζική κεντρική τράπεζα να εντατικοποιήσει πάλι, τους ελέγχους της στη συναλλαγματική ισοτιμία του νομίσματός της. ⁴⁷⁸ Κίνα, Γερμανία και Νότιος Αφρική, ήταν από τους εταίρους που διαμαρτυρήθηκαν για αυτή την δράση της Fed. ⁴⁷⁹

Εξάλλου, η συνεπακόλουθη υποτίμηση του δολαρίου εξανεμίζει την αξία των συναλλαγματικών αποθεμάτων των άλλων χωρών – πλην ΗΠΑ. Άλλωστε, όταν το δολάριο υποτιμάται και το γιουάν παραμένει ελαφρά συνδεδεμένο με το δολάριο, τότε κατ' επέκταση υποτιμάται πάλι και έτσι, το ευρώ υφίσταται τις συνέπειες μιας εξισορροπητικής ανατίμησης. Έτσι, στις 22/9/2010, το € ανατιμήθηκε έναντι του \$ στην υψηλότερη τιμή στο τελευταίο πεντάμηνο του 2010. ⁴⁷⁴

Ωστόσο, παλαιότερα, όταν ίσχυε το σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών Bretton-Woods, το κόστος της Προσαρμογής ανελάμβανε συνήθως η ελλειμματική χώρα – τότε όμως οι ΗΠΑ ήσαν πλεονασματική χώρα στο Ισοζύγιο τρεχουσών Συναλλαγών. Από τότε που οι ΗΠΑ μετατράπηκαν σε ελλειμματική χώρα, η τάση μέσα στον όμιλο των χωρών G (7, 20) είναι να το υφίσταται η πλεονασματική χώρα.

Αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση του κυβερνήτη της Κεντρικής Τράπεζας του Ισραήλ (γεωπολιτικού εταίρου των ΗΠΑ) στην φθινοπωρινή σύνοδο του ΔΝΤ-ΠΤ 2010, 'γιατί, οι αναδύμενες που δεν υπέφεραν από την χρηματοπιστωτική κρίση θάπρεπε να δεχθούν μια εκβιαστική ανατίμηση του νομίσματός τους για να εξυπηρετήσουν την κακοδαιμονία των ανεπτυγμένων χωρών ;' (ibid). Η Κίνα, όμως υπεσχέθη ν' αγοράσει ελληνικά ομόλογα τον Οκτώβριο 2010 – εφόσον η Ελλάδα επανέλθει στις αγορές (Διευκρίνηση του Ρουμελιώτη Π., στην ομιλία του 21/10/2010, ΙΔΙΣ). Επίσης, στην προσπάθειά της να επενδύσει και σε άλλα νομίσματα αγόρασε Γιαπωνέζικα ομόλογα αξίας περίπου \$ 25,5 δις τους πρώτους 7 μήνες του 2010, συμβάλλοντας σε μian άνοδο του γιέν περίπου 15% από τον Απρίλιο 2010, έως τον Σεπτέμβριο.⁴⁸⁰

Στην εβδομάδα συνδιάσκεψης ΕΕ – Κίνας (27/9/2010 – 1/10/2010), η Κίνα υπεσχέθη να συμβάλλει στην σταθεροποίηση του ευρώ κι αγόρασε επίσης Ισπανικά ομόλογα . Σε αντάλλαγμα ζήτησε, η ΕΕ να την χαρακτηρίζει στον ΠΟΕ ως 'οικονομία της αγοράς' (κι όχι κατευθυνόμενη ή παρεμβατική), πράγμα που θα την βγάλει από την ευάλωτη θέση της στις ποινές anti-dumping .⁴⁸¹ Ωστόσο, τα συναλλαγματικά αποθέματα της Κίνας στο τέλος Σεπτεμβρίου 2010 (γνωστοποιήθηκαν την 13/10/2010) ανήλθαν σε \$ 2,6 τρις.

Ακόμη, η Γερμανία που είναι πλεονασματική χώρα στο Ισοζύγιο τρεχουσών Συναλλαγών, αντιτίθεται να θεσπίσουν οι G20 όρια στα Ισοζύγια Τρεχουσών Συναλλαγών.⁴⁸² Μια τέτοια πρόταση προήλθε από τις ΗΠΑ: να περιορίσουν δηλ. τα κράτη-μέλη τις ανισορροπίες του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών στο 4% του ΑΕΠ τους.⁴⁸³ Η αμερικανική πρόταση θα πίεζε έτσι την κινεζική πλευρά, κι όχι μόνο.

Λόγω της Γερμανικής τοποθέτησης, η θέση της ΕΕ θα είναι τελικά αρνητική σ' αυτό το ζήτημα αφού, οι πρόεδροι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τοποθετήθηκαν ενάντια σε ποσοτικούς στόχους μείωσης των ανισορροπιών (ibid). Έτσι, το όριο του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών στο 4% του ΑΕΠ , προωθήθηκε από τις ΗΠΑ και την Ν. Κορέας, ενώ σθεναροί αντίπαλοι εμφανίστηκαν οι Κίνα και Γερμανία.⁴⁸⁴

Εξάλλου, σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ για το 2010, το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών της Γερμανίας θα διαμορφωθεί περίπου στο 6,1% του ΑΕΠ για το 2010 (5,8% για το 2011), της Κίνας : στο 4,7% το 2010 (5,1% το 2011), της Ιαπωνίας : στο 3,1% το 2010 (2,3%, το 2011). Αντίθετα, το αντίστοιχο έλλειμμα των ΗΠΑ σε -3,2% το 2010 (-2,6% το 2011), της Γαλλίας σε -1,8% το 2010 (-1,8% το 2011), της Αγγλίας σε -2,2% το 2010 (-2% το 2011) (Le Monde, (12/11/2010), σ. 8).

Ωστόσο, η Γαλλία - που απέχει από την πλεονεκτική θέση της Γερμανίας - εξακολουθεί να επιθυμεί την παρέμβαση των G20 γενικά, στις συναλλαγματικές ισοτιμίες προς αποφυγή στρεβλώσεων από τις συνεχείς ανταγωνιστικές παρεμβάσεις των κρατών.⁴⁸⁵

Οι παραπάνω αντιδράσεις γίνονται πιο κατανοητές, αν λάβουμε υπόψη ότι οι ανεπτυγμένες οικονομίες εξελίσσονται το 2010 με σημαντικές αποκλίσεις στο επίπεδο της ανάπτυξής τους. Ο ΟΟΣΑ, ανακοίνωσε (Οκτώβριος-Νοέμβριος 2010) ότι με βάση τον 'Σύνθετο δείκτη βασικών οικονομικών μεγεθών', τον Composite Leading Indicator, οι : ΗΠΑ, Γερμανία, Ιαπωνία και Ρωσία κερδίζουν έδαφος επιταχύνοντας το βήμα της ανάπτυξης, ενώ οι: Κίνα, Βραζιλία, Βρετανία, Γαλλία και Ινδία, φαίνεται ότι χαμηλώνουν τους ρυθμούς.⁴⁸⁶

Όμως, η διαμάχη για τις συναλλαγματικές ισοτιμίες δεν εξαντλείται σε κρατικούς δρώντες. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας – του οποίου η ικανοποιητική εποπτεία από (δι)εθνικούς φορείς είναι ακόμη ένα ζητούμενο – εκδήλωσε ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το Ινστιτούτο Διεθνούς Χρηματοοικονομικής (IIF- Institute of International Finance) δια του προέδρου του πρότεινε λίγο πριν την σύνοδο ΔΝΤ – ΠΤ (8-9/10/2010), τη σύσταση ενός «βασικού πυρήνα» των οικονομιών των κυριότερων νομισμάτων: ΗΠΑ, Ιαπωνία, Κίνα και την Ευρωζώνη, αφήνοντας απέξω την Βρετανία, Βραζιλία, Ινδία, Ρωσία, κ.ά.

487

Δ. ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΕ.

Την **7/9/2010** το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επικύρωσε την εγκριθείσα από το Ευρωκοινοβούλιο αναμόρφωση του πλαισίου εποπτείας του χρηματοπιστωτικού ευρωπαϊκού συστήματος.⁴⁸⁸ Έτσι, η αναμόρφωση εγκαθιστά το ESRB (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου) αρμόδιο να έχει την συνολική (και προληπτική) εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, καθώς επίσης και τρεις εποπτικές αρχές: 1) European Banking Authority (EBA), 2) European Insurance and Occupational Pensions Authority, 3) European securities and Markets Authority. Επιβεβαιώθηκε ότι θα λειτουργήσουν από το 2011 (ibid). Το ESRB θα έχει πρόεδρο τον Trichet, ευρεία εντολή, αλλά δεν θα αντικαθιστά τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές.⁴⁸⁹

Έτσι, στις 15/9/2010, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υιοθέτησε δύο ρυθμιστικές προτάσεις σχετικά με τα χρηματοοικονομικά παράγωγα, τα Credit Default Swaps, και το ‘short selling’ (το οποίο οι εκάστοτε εθνικές ρυθμιστικές αρχές θα μπορούν να περιορίζουν έως και να καταργούν) – που θα ισχύουν από το τέλος του 2012.⁴⁹⁰

Από την άλλη μεριά, και σχετικά με τις εξελίξεις στην ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Διακυβέρνησης, μετά τον Ιούνιο 2010, η Επιτροπή υιοθέτησε στις **29/9/2010**, ένα σύνολο προτάσεων νομοθετικού περιεχομένου που συγκεφαλαιώνουν «τη μεγαλύτερη μεταρρύθμιση οικονομικής διακυβέρνησης στην ΕΕ από την εποχή του EMU - ONE» (European Monetary Union) και που αφορούν τις προτάσεις της ομάδας Task Force (Ομάδα Δράσης πρωτοβουλίας του προέδρου Van Rompay).⁴⁹¹

Τις προτάσεις αυτές, η Επιτροπή θα τις υποβάλλει στο Συμβούλιο, το Ευρωκοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή προς έγκριση, ώστε να λάβουν μετά την κατεύθυνση προς τα εθνικά κοινοβούλια. Οι τέσσερις από αυτές, αφορούν τη δημοσιονομική πολιτική, δύο τις μακροοικονομικές ανισορροπίες μεταξύ των κρατών-μελών. Στις πρώτες συγκαταλέγεται του κι η αναμόρφωση Συμφώνου Σταθερότητας κι Ανάπτυξης (SGP – Stability and Growth Pact), ώστε η εποπτεία των μακροοικονομικών πολιτικών να λάβει προληπτικό χαρακτήρα περισσότερο (PFPM: Prudent Fiscal Policy Making) - έναντι της εκ των υστέρων διόρθωσης. Έτσι, οι διορθώσεις των αποκλίσεων θα έχουν μεσοπρόθεσμο ορίζοντα ενώ, το κέντρο βάρους της εποπτείας μετατοπίζεται από το έλλειμμα στο κρατικό χρέος. Μόλις το ΑΕΠ > 60%, η Επιτροπή θα προβαίνει σε ειδική ανάλυση της χώρας-μέλους και θα υποβάλλει στο Συμβούλιο διορθωτικές προτάσεις για τις νέες ανισορροπίες, ενώ υπάρχουν και διάφορες προτάσεις για ποινές, σε περίπτωση απείθειας. Επίσης, η Επιτροπή θα εκδίδει οδηγίες προς τα κράτη μέλη ώστε οι εθνικοί προϋπολογισμοί να μην έρχονται σε αντίφαση με τον Κοινοτικό. Ακόμη, προβλέπεται η Επιτροπή να συστήνει την εναρμόνιση των λογιστικών κανόνων

και προτύπων, των εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών με τους όρους της Ευρωπαϊκής Συνθήκης, κ.ά. (ibid).

Η αναμενόμενη αναφορά της ‘Ομάδας Δράσης’ (Task Force) προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Οκτώβριο 2010, πραγματοποιήθηκε στις 21 του ίδιου μηνός].⁴⁹² Καλύπτει 5 τομείς: δημοσιονομική πειθαρχία, οικονομική εποπτεία για την μείωση των μακροοικονομικών ανισοροπιών, διακρατικό συντονισμό, διαχείριση κρίσεων { European Financial Stability Facility (Ταμείο Στήριξης), European Financial Stability Mechanism} , ενίσχυση κοινοτικών θεσμών. Η αναφορά προτείνει – μεταξύ άλλων, σε περίπτωση παράβασης του Συμφώνου Σταθερότητας – την επιβολή οικονομικών κυρώσεων για τα μέλη της ευρωζώνης (ενώ δεν αναφέρει καθόλου την περίπτωση αφαίρεσης ψήφου από το παραβατικό κράτος), μείωση της προθεσμίας διόρθωσης, την έγκαιρη – έως προληπτική - θέσπιση ‘σημείων συναγερμού’ δηλ. δομών ώστε να ενεργοποιούνται αυτόματα μηχανισμοί κοινοτικής αντίδρασης, εμποδώνει το ‘Ευρωπαϊκό Εξάμηνο’, κ.ά.

Επίσης ενισχύει τον ρόλο της Επιτροπής καθόσον προβλέπει, οι συστάσεις/προτάσεις της Επιτροπής να υιοθετούνται άμεσα από το Συμβούλιο, εκτός εάν η πλειοψηφία των κρατών στο Συμβούλιο εναντιωθεί μέσα σε ορισμένα χρονικά όρια (reverse majority). Τείνει δηλ. να ενισχύει την κεντρική διοίκηση της ΕΕ, δρομολογώντας μια πιο συνεκτική διακρατική οντότητα στην ΕΕ, όπου η τάξη θα διασφαλίζεται από τα οικονομικά ισχυρότερα κράτη. Η αναφορά της ‘Ομάδας Δράσης’ (Task Force) εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της **28-29/10/2010**.⁴⁹³

Πλέον, το εγκεκριμένο αυτό κείμενο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την ενίσχυση της Ευρωπαϊκής διακυβέρνησης προβλέπει έναν μόνιμο πια, Μηχανισμό Στήριξης σε περίπτωση κρίσης, για τη διαφύλαξη της χρηματοοικονομικής σταθερότητας στην ευρωζώνη. Γι’ αυτό, προβλέπει περιορισμένη τροποποίηση της Συνθήκης της ΕΕ, χωρίς όμως ν’ αλλάξει το άρθρο 125 TFEU – που δεν επιτρέπει (πλήρη) διάσωση της οικονομίας κράτους-μέλους (ibid). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα επανεξετάσει το θέμα τον Δεκέμβριο 2010, με την προοπτική: ότι αφορά τον Μηχανισμό Στήριξης να έχουν ολοκληρωθεί το 2013 (που λήγει ο αντίστοιχος μηχανισμός για την ελληνική κρίση δημόσιου χρέους). Η εκτίναξη του δημόσιου χρέους της Ιρλανδίας στο 32% του ΑΕΠ τον περασμένο Σεπτέμβριο, ενώ τον Νοέμβριο τα spreads των επιτοκίων δανεισμού εκτινάχθηκαν για την Ελλάδα στο 11,4 /3%, την Πορτογαλία στο 6,9%,⁴⁹⁴ δικαιολογούν τις παραπάνω εξελίξεις.

Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΩΝ G20 ΣΤΙΣ ΚΑΝΕΣ (3-4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2011) ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Αν και η αναμόρφωση του διεθνούς νομισματικού συστήματος ήταν η πρώτη προτεραιότητα της Γαλλικής προεδρίας όταν ανέλαβε το 2011, τα αποτελέσματα δεν δικαιώνουν τις αρχικές προσδοκίες. Θεσμοθετήθηκε η συνεξέταση 5 μακρό- οικονομικών δεικτών για την αξιολόγηση της σοβαρότητας των μακρό-οικονομικών ανισοροπιών. Συνολικά οι αυτοί δείκτες είναι : το δημόσιο χρέος, το δημοσιονομικό έλλειμμα, οι αποταμιεύσεις, το χρέος ιδιωτικού τομέα, και το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.⁴⁹⁵

Ωστόσο, αρχικά, η συζήτηση είχε επικεντρωθεί στη θέσπιση συγκεκριμένων-μετρήσιμων στόχων στην απόκλιση του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, ώστε να μην ξεφεύγουν πέρα ενός ορίου τα πλεονάσματα (και ελλείμματα) των Ισοζυγίων : όπως είχε τεθεί το θέμα και στην σύνοδο κορυφής στο

Τορόντο (Ιούνιος 2010), χωρίς όμως επιτυχία. Από τους αντιρρησίες, εκτός πάλι της πλεονασματικής Κίνας, εκφράστηκαν αρνητικά: η Σαουδική Αραβία, καθώς τόνισε δεν είναι τα πλεονάσματα των Αραβικών χωρών που δημιουργούν το πρόβλημα (ανισορροπίας του ΔΝΣ ή υπέρμετρων συναλλαγματικών αποθεμάτων), η Ιαπωνία επισημαίνοντας ότι είναι υπερβολική η εμμονή στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών ως αιτία των σύγχρονων προβλημάτων του ΔΝΣ. Οι ΗΠΑ (δια στόματος Bernanke) επανέλαβαν τα επιχειρήματα ότι τα χαμηλά επιτόκια στο εσωτερικό τους επιτρέπουν μία προ-κυκλική κι ανεξέλεγκτη άνοδο των τιμών των ακινήτων επειδή ακριβώς υπάρχει αυτή η πλεονάζουσα ρευστότητα από τις πλεονασματικές (στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών-CA) χώρες. Η Ρωσία, υπεραμύνθηκε της ανάγκης για συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων ως σίγουρη πηγή κρατικής χρηματοδότησης. Επίσης, η Αργεντινή υποστήριξε ότι τα συναλλαγματικά αποθέματα είναι ένα ισχυρό εργαλείο αυτό-ασφάλισης ενός κράτους, έναντι χρηματοπιστωτικών κινδύνων, και επεσήμανε ότι η Δύση επιμένει υπερβολικά στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Από την αντίθετη μεριά, ο Καναδάς υποστήριξε ότι οι συναλλαγματικές ισοτιμίες είναι ένα αποτελεσματικό εργαλείο ρύθμισης των παγκόσμιων ανισορροπιών και ένα κρίσιμο σημείο για την παγκόσμια ανάκαμψη/μεγέθυνση. Παρόμοια, η Ιταλία και η Γαλλία στόχευσαν -με παρεμφερείς δηλώσεις- στην πίεση επί της Κίνας για ανατίμηση του γιουάν. Η Κίνα επεσήμανε ότι μια τέτοια ρύθμιση δεν εγγυάται ότι θα επηρεάσει την αποταμιευτική ή μη συμπεριφορά των πολιτών. Συζητώντας τη σχέση μεταξύ ρυθμού αποταμίευσης και ανεπαρκούς συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, ο Κινέζος κεντρικός τραπεζίτης υπενθύμισε ότι τα επιχειρήματα εκτυλίσσονται στη βάση του 'τί θεωρείται ορθολογιστική συμπεριφορά'.⁴⁹⁶ Έτσι, στις Κάνες, οι G20 παρέμειναν στις συμφωνίες της συνόδου του Τορόντο (Ιούνιος 2010) σχετικά με το δημόσιο χρέος και το δημοσιονομικό έλλειμμα.

Ωστόσο, ένα ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ, υπήρξε εμφαντικό σημείο της agenda στις Κάνες που κάλυψε κυρίως τα εξής σημεία: κατευθυντήριους δείκτες/καθοδηγητικές γραμμές για τις διεθνείς κεφαλαιακές ροές · βασικές αρχές συνεργασίας μεταξύ ΔΝΤ και περιφερειακών χρηματοπιστωτικών ολοκληρώσεων · το καλάθι νομισμάτων που προσδιορίζει τα SDR να διευρυνθεί, όταν χρειαστεί, προκειμένου ν' αντανakλά τις πραγματικές συνθήκες συσχετισμού ισχύος των συναλλαγματικών ισοτιμιών στο διεθνές εμπόριο και τις επενδύσεις · νέο δανειοδοτικό προϊόν για το ΔΝΤ, δηλ. το PLL.⁴⁹⁷

Άλλο σημείο που δόθηκε έμφαση αποτέλεσε η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ ΚΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, που αφορά συστάσεις και κατευθύνσεις προκειμένου για τον Διακρατικό Συντονισμό Οικονομικών Πολιτικών. (ibid). Ιδιαίτερα, η προεδρία παρουσίασε το Αναφορά στο Action Plan for Growth and Jobs (βλ. παρακάτω).

Σχετικά, με την ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ, τελικά, δεν προβλέφθηκε κάτι σχετικό με φόρο χρηματοπιστωτικό τομέα. Το 'Communiqué' περιλαμβάνει τα γνωστά (από προηγούμενες συνόδους σημεία) και ιδιαίτερα όσα αναφέρονται στο Action Plan (βλ. παρακάτω). Το καινούργιο είναι βασικά, ότι ο IOSCO θ' ασχοληθεί με τις αγορές των Credit Default Swaps (προτάσεις ρύθμισης). Επίσης το FSB, με τα OTC derivatives, και τα συναφή προϊόντα (βλ. **Communiqué G20 Leaders Summit – Cannes, 3-4 November 2011**).

Αλλά, αίσθηση προκάλεσε στις Κάνες, το συνεχιζόμενο αίτημα για την αναμόρφωση της διακυβέρνησης και του ρόλου κι άλλων διεθνών οργανισμών, πέραν του ΔΝΤ και ΠΤ (με τους

οποίους είχαν ασχοληθεί σε προγενέστερες συνόδους). Έτσι, στο θέμα ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ, υπήρξε ανάλογη αναφορά (report) και πρόταση του πρωθυπουργού της Αγγλίας David Cameron. Οι G20 συμφωνούν να μείνουν ένα άτυπο group, ενώ να επισημοποιηθεί η Τροίκα, που ανέλαβε την επίβλεψη των χωρών που υπήχθησαν στο EFSF της ΕΕ. (Communiqué, § 30, p. 5). Επίσης, οι G20 δήλωσαν ότι ευπρόσδεκτες θα είναι αλλαγές στη διακυβέρνηση των FAO, FSB. Επαναλήφθηκε η προτροπή για συνεργασία των διεθνών οργανισμών, ιδιαίτερα, με τους ΟΗΕ, ΠΟΕ, ΠΤ, ΔΝΤ, ΟΟΣΑ, ILO (ibid). Ακόμη, νέος ρόλος προβλέφθηκε για τον ΟΟΣΑ σχετικά με την πρόβλεψη ενός πλαισίου ‘προστασίας του Καταναλωτή’ στις χρηματο-οικονομικές υπηρεσίες που θα ενταχθεί στο γενικότερο πλαίσιο ρύθμισης κι εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα.⁴⁹⁸

Άλλα σημεία της agenda ήσαν: ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ ΤΙΜΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ. (Communiqué G20 Leaders Summit – Cannes, 3-4 November 2011) Επίσης, ένα νέο θέμα όπως η ΑΓΟΡΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, όπου χαρακτηριστικά θεσπίστηκε η σύσταση της JODI: oil data-base. Δεν έλειψαν οι δηλώσεις για την ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΛΕΘΕΥΡΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ και ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ, χωρίς όμως κάτι καινούργιο να προστεθεί στα εκκρεμή ζητήματα (Γύρος της Ντόχα).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΕΔΡΙΩΝ:

2012: Μεξικό (συνάντηση τον Ιούνιο στο Los Cabos), 2013: Ρωσία, 2014: Αυστραλία, 2015: Τουρκία.. Μετά το 2015 η προεδρεύουσα χώρα θα επιλέγεται από ‘περιφερειακά γκρουπ εκ περιτροπής’, ξεκινώντας από το Ασιατικό group: Κίνα, Ινδονησία, Ιαπωνία, Κορέα. (ibid).

Ωστόσο, η σύνοδος των G20 στις Κάνες, εξέδωσε ένα τελικό ανακοινωθέν που προσθέτει βασικά τα εξής: Την ‘Ομάδα Δράσης’ (Task- Force on Employment) για την Απασχόληση που θα είναι και το κύριο μέλημα της επόμενης προεδρίας δηλ, του Μεξικού. Επίσης, προσθέτει την UNCTAD και την BIS, στους επιδιωκόμενους για διεθνή συνεργασία οργανισμούς. Ακόμη, προβλέπει, την αναθεώρηση της σύνθεσης του καλαθιού νομισμάτων που προσδιορίζουν τα SDR, το 2015. Επίσης, αποδίδεται μεγαλύτερη σημασία στον ρόλο του FSB, από ότι πριν. Επιπλέον, θεσμοθετεί του AMIS: Agricultural Market Information System και Research and Development για την αγροτική παραγωγικότητα. Ακόμη ιδιαίτερη έμφαση αποδίδει στην Ενέργεια και την Κλιματική Αλλαγή. Έτσι, απευθύνει έκκληση για θέσπιση ετήσιας συνάντησης των OPEC, IEF, IEA. Επίσης θεσπίζει την JODI-Gaz database όπως την JODI-Oil database. Κι όχι μόνον. Προβλέπει την χρηματοδότηση της αντίστοιχης τεχνολογίας για την κλιματική αλλαγή στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπως στη σύνοδο της Κοπεγχάγης, και προς τούτο συνεργασία των ΔΝΤ – ΟΟΣΑ – ΠΤ με περιφερειακές τράπεζες.⁴⁹⁹

Αναφορικά με το ‘The Cannes Action Plan for Growth and Jobs’,⁵⁰⁰ οι G20 δεσμεύονται βασικά σε 2 άξονες δράσεις:

A) *Εντοπισμός των βραχυπρόθεσμα ευάλωτων σημείων και αποκατάσταση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.*

- Οι Κεντρικές Τράπεζες θα πρέπει να είναι έτοιμες να παράσχουν ρευστότητα.

- Μίξη μέτρων προς την διασφάλιση της ανάκαμψης:

- οι νομισματικές πολιτικές θα πρέπει αφενός να αποβλέπουν στην σταθερότητα των τιμών μεσοπρόθεσμα, αλλά και να υποστηρίζουν την ανάκαμψη.

Το προαναφερόμενο έχει ιδιαίτερη σημασία για την ΕΕ, επειδή τον Απρίλιο 2011 η ΕΚΤ αύξησε 25 μονάδες το επιτόκιο με το οποίο δανείζει τις άλλες ευρωπαϊκές τράπεζες, φοβούμενη πληθωριστικές πιέσεις, όμως κατ' αυτόν τον τρόπο αύξησε το κόστος του χρήματος για τις δοκιμαζόμενες επιχειρήσεις, με ιδιαίτερη σημασία για τις οικονομίες που υπήχθησαν στο EFSF (προσωρινό μηχανισμό στήριξης)⁵⁰¹

- ο Συνδυασμός στόχων δημοσιονομικής σταθερότητας και διασφάλισης της ανάκαμψης, για συγκεκριμένες χώρες, ως εξής:
  - ΕΥΡΩΖΩΝΗ: να φροντίσει για την σταθερότητα του ευρώ με μία δέσμη μέτρων: 1) ευπρόσδεκτες για αυτόν τον σκοπό οι αποφάσεις της 21/7/2011 για την ευελιξία του EFSF και της 26/10/2011 για την μόγλευση των πόρων του ώστε ν' ανέλθουν στα €1 τρις, 2) επίσης η εξαιρετική λύση αντιμετώπισης του ελληνικού χρέους προκειμένου για την βιώσιμότητά του (διαγραφή του 50%), 3) ενίσχυση της οικονομικής, δημοσιονομικής διακυβέρνησης, 4) αξιοπιστία του τραπεζικού τομέα (χρηματοδότηση του, αύξηση στο 9% της κεφαλαιακής θέσης (of Core Tier) των μεγάλων τραπεζών, κατόπιν της έκθεσής τους σε επισφαλή κρατικά ομόλογα,
  - ΙΤΑΛΙΑ: δεσμεύεται να μειώσει γρήγορα τον λόγο Χρέος/ΑΕΠ αρχίζοντας από το 2012, και να φτάσει σε σχεδόν ισοσκελισμένο προϋπολογισμό το 2013 (εφαρμογή του € 60δισ δημοσιονομικού πακέτου που παρουσιάστηκε το θέρος 2011 σε συνδυασμό με την ενίσχυση των δημοσιονομικών κανόνων). Να ετοιμάσει πλάνο μεγέθυνσης της οικονομίας της. Το ΔΝΤ θα εκπονεί ανά τρίμηνο (δημόσια) αξιολόγηση για την εφαρμογή των προαναφερομένων ('κατόπιν προσκλήσεως της ίδιας της χώρας!')
  - ΗΠΑ: θα εφαρμόσει ένα πακέτο μεσοπρόθεσμων στόχων υποστήριξης της ανάκαμψης μέσω δημόσιων επενδύσεων, φορολογικών μεταρρυθμίσεων, ενίσχυσης της απασχόλησης · όπου όλα αυτά θα πρέπει να είναι συμβατά με μια μεσοπρόθεσμη εξυγίανση των δημοσιονομικών της. [Σημειωτέον, οι ΗΠΑ λόγω του μεγάλου μεγέθους των και της προηγμένης οικονομίας τους, επηρεάζουν (αποφασιστικά) την παγκόσμια Ζήτηση . Έτσι, οι G20 για τον ηγεμόνα, δεν επιδιώκουν πρωτίστως την δημοσιονομική εξυγίανση – όπως για τις μικρότερες ευρωπαϊκές οικονομίες – αλλά δέχονται απόκλιση (από τους στόχους του Τορόντο 2010) προς όφελος της αμερικανικής απασχόλησης πρωτίστως που θεωρητικά θα επηρεάσει την υπόλοιπη διεθνή οικονομική δραστηριότητα.
  - ΙΑΠΩΝΙΑ: Θα επιδεινώσει την δημοσιονομική της επέκταση προκειμένου ν' αντιμετωπίσει τις φυσικές καταστροφές της άνοιξης του 2011 (σεισμοί, κ.ά) ύψους 19 τρις γιέν, περίπου.
  - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ, ΒΡΑΖΙΛΙΑ, ΚΑΝΑΔΑΣ, ΚΙΝΑ, ΓΕΡΜΑΝΙΑ, Ν. ΚΟΡΕΑ, ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ: που έχουν σχετικά καλά δημοσιονομικά στοιχεία, συμφωνούν ν' αφήσουν τους μηχανισμούς της αγοράς να λειτουργήσουν χωρίς παρεμβάσεις, αλλά 'αν χρειαστεί, να λάβουν μέτρα ενίσχυσης της εγχώριας Ζήτησης, συμβατά με μεσοπρόθεσμη δημοσιονομική σταθερότητα'.
  - ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΕΣ : σταθερότητα κι αντοχή των οικονομιών τους και όσες είναι πλεονασματικές (στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών τους-ΙΤΣ) να ενισχύσουν την εσωτερική Ζήτηση.

- Ευπρόσδεκτη είναι η απόφαση της ΡΩΣΙΑΣ να επιτρέψει την διακύμανση του νομίσματός της σύμφωνα με τους νόμους της αγοράς, και τον προσανατολισμό της ΚΙΝΑΣ ν' αυξήσει την ευελιξία της δικής συναλλαγματικής ισοτιμίας.
- Την επαρκή χρηματοδότηση του ΔΝΤ.

B) *Ενίσχυση της μεγέθυνσης (της παγκόσμιας οικονομίας) με μεσοπρόθεσμους βασικούς στόχους.*

ΠΛΑΝΟ 6 ΣΗΜΕΙΩΝ:

- Δημοσιονομική σταθερότητα
- Ενίσχυση της Ζήτησης σε πλεονασματικές (ΙΤΣ) χώρες
- Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την Μεγέθυνση και την Απασχόληση
- Ενίσχυση των χρηματοπιστωτικών συστημάτων (εθνικών και διεθνών)
- Ελεύθερο εμπόριο και Επενδύσεις
- Προώθηση της Ανάπτυξης

ΣΤΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΡΟΒΛΕΠΟΝΤΑΙ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΣ ΔΡΑΣΕΙΣ/ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΛΗ, που συνοψίζονται ως εξής:

- 1) Δημοσιονομική εξυγίανση, περιορισμός των ελλειμμάτων στα Ισοζύγια Τρεχουσών Συναλλαγών (αύξηση των εθνικών αποταμιεύσεων):

*ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ, ΚΑΝΑΔΑΣ, ΓΕΡΜΑΝΙΑ, ΓΑΛΛΙΑ, ΙΤΑΛΙΑ, ΙΣΠΑΝΙΑ, ΑΓΓΛΙΑ, ΚΟΡΕΑ, ΗΠΑ: παραμένουν στις δεσμεύσεις τους στο ΤΟΡΟΝΤΟ (Ιούνιος 2010) να μειώσουν στο ήμισυ τα δημοσιονομικά τους ελλείμματα – από το ύψος των του 2010- και να σταθεροποιήσουν τον λόγο δημοσιονομικό χρέος/ΑΕΠ μέχρι το 2016. Ενίσχυση δημοσιονομικών κανόνων:

*ΗΠΑ: να φέρουν σε πτωτική πορεία τον δείκτη Χρέος/ΑΕΠ , μέχρι τα μέσα της δεκαετίας (βασίζόμενη στο –δικό της- Budget Control Act of 2011: περίπου \$ 1τρεις εθνικές αποταμιεύσεις τα επόμενα 10 χρόνια και \$ 1,2 τρεις μείωση (επιπλέον) του δημοσιονομικού ελλείμματος)

*ΓΑΛΛΙΑ : μείωση του ελλείμματος στο 3% μέχρι το 2013, συνταγματική κατοχύρωση δημοσιονομικών κανόνων.

*ΑΓΓΛΙΑ: δημοσιονομική εξυγίανση, όπως στο προβλεπόμενο από το 2010 ‘Spending Review’.

*ΙΑΠΩΝΙΑ: εφαρμογή του ‘Definite Plan for the Comprehensive Reform of Social Security and Tax’ δηλ. σταδιακή αύξηση (μέχρι τα μέσα της δεκαετίας) του φόρου κατανάλωσης στο 10%, ετοιμασία αντίστοιχης νομοθεσίας μέχρι το τέλος του 2011 (για την εφαρμογή της συνόδου ΤΟΡΟΝΤΟ -2010.

*ΙΝΔΙΑ: φορολογικές μεταρρυθμίσεις: ενοποιημένο φόρο για προϊόντα κι υπηρεσίες, αναθεώρηση φορολογίας νομικών και φυσικών προσώπων.

- 2) Περιορισμός των πλεονασμάτων στα ΙΤΣ των αντίστοιχων χωρών-μελών.

*ΓΕΡΜΑΝΙΑ: ενίσχυση της Κατανάλωσης, των Επενδύσεων (χωρίς ν' αναφέρονται αριθμητικοί στόχοι).

* ΙΑΠΩΝΙΑ: ανεξαρτήτως των παραπάνω κι επειδή τα προηγούμενα χρόνια ιδιωτική ζήτηση κινήθηκε σε χαμηλά επίπεδα, προβλέπεται να ενισχύσει (η Ιαπωνία) την Κατανάλωση και τις Επενδύσεις (μέσω του New Growth Strategy’ που έχει εκπονήσει)

* η ΚΙΝΑ να ενισχύσει την Κατανάλωση και την εσωτερική Ζήτηση, το κοινωνικό εσωτερικό σύστημα Κοινωνικής Προστασίας, το οικογενειακό εισόδημα, και ν' αλλάξει το μοντέλο ανάπτυξης της (που είναι προσανατολισμένο περισσότερο στις εξαγωγές)

- 3) Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την αύξηση του ΑΕΠ όλων των μελών.
- 4) Έγκαιρη και πλήρης εφαρμογή, βάσει χρονοδιαγραμμάτων, των μεταρρυθμίσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα που έχουν συμφωνηθεί (ΣΕΟΥΛ) : Βασιλεία II, II.5, III.
Εντατικοποίηση της εποπτείας ιδιαίτερα στις εργασίες clearing, OTC, standards, βελτίωση λογιστικών αρχών, πρόβλεψη κινδύνων, ρύθμιση 'σκιάδους' τραπεζικού συστήματος (IMF-FSB-WB)

Και όπως και σε παλαιότερες συνόδους: όχι στον προστατευτισμό, προσβασιμότητα των LICs στις αγορές, Millenium Development Goals κ.ά.

ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΕ.

Τα αποτελέσματα του Συμβουλίου Κορυφής 25/3/2011.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επικύρωσε όλες τις προτάσεις της Επιτροπής για την ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση. Έτσι, οι ηγέτες της ΕΕ 'υιοθέτησαν το αναμορφωμένο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το Σύμφωνο για το ευρώ, και τους δύο μηχανισμούς βοήθειας (EFSF, EFSM)'. Έτσι κατ' αρχήν, μέχρι τον Ιούνιο, ο προσωρινός μηχανισμός στήριξης θα στηρίζεται από € 440 δις, και θα είναι μόνιμος από 2013 και μετά. [Καθημερινή, 26-27/3/2011, σελ. 1,4]. Ωστόσο, η ΕΕ απεφάσισε την 21/7/2011 την 'ευελιξία' του EFSF στην ανεύρεση χρηματικών πόρων και την 26/10/2011, συμφωνήθηκε το ύψος των διαθέσιμων πόρων του να ανέλθει στο € 1 τρις.⁵⁰²

Και στους τρεις προαναφερόμενους θεσμούς συμμετέχει με επιπλέον ποσά το ΔΝΤ (δηλ. εκτός από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την ΕΚΤ), ενώ προϋπόθεση για την εκταμίευση των χρηματοδοτήσεων είναι η δημοσιονομική προσαρμογή (ibid). Τον Ιούλιο 2011 υπεγράφη η συνθήκη που θεμελιώνει τον ESM, σύμφωνα με την οποία στο κάθε μέλος της ευρωζώνης αναλογούν διαφορετικά ποσοστά ψήφων, βάσει της συμμετοχής του στο κεφάλαιο του Μηχανισμού (μίμηση συστήματος ΔΝΤ και ΠΤ, όχι όμως του ΠΟΕ). Η Γερμανία κατέχει το υψηλότερο ποσοστό ψήφων, ακολουθούμενη από την Γαλλία και την Ιταλία.⁵⁰³

Σημειωτέον ότι στο Σύμφωνο για το Ευρώ προσχώρησαν κι έξι κράτη-μέλη εκτός ευρωζώνης (Πολωνία, Δανία, Λετονία, Λιθουανία, Ρουμανία, Βουλγαρία). Επίσης, τροποποιήθηκε η συνθήκη της Λισσαβόνας ώστε να προβλέπεται η λειτουργία του EFSM από το 2013. [Καθημερινή, 26-27/3/2011, σελ. 1,4].

Σχετικά με το Σύμφωνο Σταθερότητας, θεσμοθετούνται αυστηρότερες κυρώσεις, που είναι δυνατόν να επιβάλλονται ακόμη και προληπτικά. Ιδιαίτερο βάρος αποκτά ο δείκτης του δημόσιου χρέους, για το οποίο το τμήμα που υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ, θα πρέπει να μειώνεται με ρυθμό 1/20 κάθε χρόνο. Έτσι, σε αντίθεση με το παρελθόν και μέσω του θεσμού του 'Ευρωπαϊκού Εξαμήνου', θα ελέγχεται εφεξής η μακρο-οικονομική κατάσταση των κρατών-μελών και θα είναι υποχρεωτική η λήψη μέτρων για τη διόρθωση ανισορροπιών (πχ ανταγωνιστικότητα, κ.ά). Όμως δεν υπήρξε η απαραίτητη συναίνεση, ώστε να λειτουργούν αυτόματα κυρώσεις, όταν παραβιάζεται το ΣΣΑ. Η

απουσία τέτοιων αυτόματων ‘σταθεροποιητών’, αποδυναμώνει την εφαρμογή ενός αντίστοιχου μηχανισμού (ΣΣΑ). [Καθημερινή, 26-27/3/2011, σελ. 1,4].

Το Σύμφωνο για το Ευρώ – σε αρμονία με την ‘Ευρωπαϊκή Στρατηγική για το 2020’, το ΣΣΑ, το νέο πλαίσιο εποπτείας, το ‘Ευρωπαϊκό Εξάμηνο’⁵⁰⁴ - προβλέπει την χάραξη κοινής πολιτικής στους μισθούς, τις συντάξεις, την απασχόληση, ενώ προβλέπεται η νομοθετική υιοθέτηση ανωτάτων ορίων για το δημοσιονομικό έλλειμμα, χρέος και κρατικές δαπάνες. Τα προαναφερόμενα αποτελούσαν μέχρι τούδε, αντικείμενο της εκάστης εθνικής πολιτικής. Αλλά, τα κράτη μέλη θα καθορίζουν τα ίδια τις δεσμεύσεις τους για κάθε χρόνο, ενώ η συμμόρφωση κάθε μέλους προς τα συμφωνηθέντα, θα εξετάζεται κάθε Μάρτιο από τους ηγέτες, βάσει της έκθεσης της Επιτροπής. [Καθημερινή, 26-27/3/2011, σελ. 1,4]. Η έκθεσης της Επιτροπής θα είναι η ‘Commission’s Annual Growth Survey’, που αποτελεί την πρώτη φάση του θεσμού του ‘Ευρωπαϊκού Εξαμήνου’.⁵⁰⁵

Η Ελλάδα πέτυχε την επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής των δανείων της, μείωση των επιτοκίων δανεισμού της και την θέσπιση της πρωτογενούς αγοράς ομολόγων των κρατών που αντιμετωπίζουν μακρο-οικονομικά προβλήματα [Καθημερινή, 26-27/3/2011, σελ. 1,4]. Στις 21/7/2011, απεφασίσθη στο Συμβούλιο Κορυφής η ‘εθελοντική συμμετοχή’ του ιδιωτικού χρηματοπιστωτικού τομέα στην ρύθμιση του ελληνικού δημόσιου χρέους και στις 27/10/2011, η διαγραφή του 50% του χρέους της. Παράλληλα το 2011, η Πορτογαλία εντάχθηκε στον ίδιο Μηχανισμό Στήριξης όπου ήδη είχαν υπαχθεί η Ελλάδα και η Ιρλανδία, από το 2010.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.

B. ΜΠΟΡΟΥΝ ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ;

Καθόσον οι διορθωτικές κρατικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης 2007-2009, άφησαν πίσω τους σημαντικά δημόσια ελλείμματα και κρατικά χρέη, οι στρατηγικές εξόδου από τα μέτρα στήριξης συμπεριλαμβάνουν την αξιόπιστη αντιμετώπιση των δημόσιων οικονομικών, κυρίως των ανεπτυγμένων χωρών. Αυτό το κείμενο εξετάζει τη χρησιμότητα των δημοσιονομικών κανόνων για την δημοσιονομική εξυγίανση των κρατών, που με τη σειρά της επηρεάζει την οικονομική ισχύ και τη γεωπολιτική θέση τους. Η βασική ιδέα είναι ότι κατά μέσο όρο, οι δημοσιονομικοί κανόνες συνδέονται με καλύτερες δημοσιονομικές επιδόσεις. Ωστόσο, όταν έχει προηγηθεί μια βασική εξυγίανση, οι εκ των υστέρων εφαρμοζόμενοι δημοσιονομικοί κανόνες επιτρέπουν καλύτερη βιωσιμότητα και έλεγχο μιας υγιούς δημοσιονομικής πολιτικής.

Μερικές χώρες είχαν πετύχει στο παρελθόν δημοσιονομική προσαρμογή χωρίς δημοσιονομικούς κανόνες, ενώ άλλες είχαν θεσμοθετήσει δημοσιονομικούς κανόνες πριν τη κρίση, μεταξύ αυτών και οι χώρες της ΕΕ.

Η παρακάτω συνοπτικά αναφερόμενη εμπειρική μελέτη του ΔΝΤ αναδεικνύει τον θετικό – μακροπρόθεσμα - ρόλο της θέσπισης δημοσιονομικών κανόνων και ρυθμιστικού πλαισίου για τις κυβερνητικές δαπάνες, ενώ παράλληλα φαίνεται και πώς δοκιμάστηκαν οι κανόνες στη κρίση.

Οι κανόνες κατ’ αρχήν, στοχεύουν στη μείωση των στρεβλώσεων κατά την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής από τα εκλογικά κίνητρα. Στις νομισματικές ενώσεις, οι δημοσιονομικοί

υπερεθνικοί κανόνες (πχ ΕΕ έλλειμμα 3%, χρέος 60% ΑΕΠ) συμβάλουν στην εσωτερικευση του κόστους από περιφερειακά παρατηρούμενη απουσία δημοσιονομικής πειθαρχίας και να εγκαθίσταται ένα πλαίσιο καλύτερου συντονισμού νομισματικής – δημοσιονομικής πολιτικής των κρατών - μελών. Ωστόσο, τέτοιοι κανόνες προϋποθέτουν πολιτική δέσμευση – συναίνεση, είναι δυσάρεστα δεσμευτικοί σε περιόδους εντάσεων του οικονομικού κύκλου, όπως η κρίση, καμιά φορά είναι προ-κυκλικοί και δεν επιτρέπουν εύκολα παρεκκλίσεις για αντί-κυκλική πολιτική, ενώ στους καλούς καιρούς ενδέχεται να μην είναι δεσμευτικοί. Επίσης, δεν εξετάζουν την ποιοτική σύνθεση των μέτρων της δημοσιονομικής προσαρμογής. Πάντως χώρες όπως το Βέλγιο, η Βραζιλία, ο Καναδάς, η Ισπανία, η Ελβετία, οι ΗΠΑ κ.ά συνδύασαν θετικά τη σταθεροποίηση (εξυγίανση, βελτίωση) των δημοσιονομικών τους με σαφείς δημοσιονομικούς κανόνες.⁵⁰⁶

Πιο συγκεκριμένα, η θέσπιση δημοσιονομικών κανόνων και ελέγχου δημοσίων δαπανών σε σχέση με τους στόχους του κρατικού προϋπολογισμού, βοήθησε στη δημοσιονομική προσαρμογή πολλών ανεπτυγμένων χωρών, μετά το 1980.⁵⁰⁷

Το δείγμα της μελέτης, περιελάμβανε 45 χώρες των ΟΟΣΑ, G20, Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εξαιρώντας τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες και τις χώρες όπου η μείωση του δημόσιου χρέους οφειλόταν περισσότερο σε παράγοντες όπως η γρήγορη αύξηση του ΑΕΠ και ο πληθωρισμός, από τις 33 περιπτώσεις μείωσης του εξωτερικού χρέους της χώρας, οι 24 φάνηκαν να πληρούν τη θετική σχέση μεταξύ της μείωσης του εξωτερικού χρέους από τη δημοσιονομική προσαρμογή βάσει κανόνων και ρυθμίσεων των δημοσίων δαπανών. *Οι κανόνες συνοδεύονταν από νομικό πλαίσιο 'δημοσιονομικής ευθύνης' σε περισσότερο από το 1/3 των αναδυόμενων οικονομιών, του 1/5 των ανεπτυγμένων οικονομιών, και του 1/10 των φτωχών χωρών!* Μεγάλη μείωση του κρατικού χρέους θεωρείται η πτώση του % χρέους/ΑΕΠ κατά 10%, σε τρία ή περισσότερα χρόνια και η μείωση του αρχικού ποσού του χρέους κατά 20%. Η δημοσιονομική εξυγίανση και σταθερότητα που πέτυχαν ορισμένες χώρες σ' αυτές τις περιπτώσεις, συνοδεύτηκαν παράλληλα από αντίστοιχες μεταρρυθμίσεις.⁵⁰⁸

Σχεδόν τα μισά μέλη του ΔΝΤ (80 χώρες), στις αρχές 2009, έχουν υιοθετήσει εθνικούς (κεντρικής κυβέρνησης) ή υπερεθνικούς δημοσιονομικούς κανόνες: 21 ανεπτυγμένες χώρες, 33 αναδυόμενες (όπως Ινδονησία), 26 χαμηλού εισοδήματος χώρες. Ταχεία διάδοσή τους παρατηρήθηκε σε Ευρώπη και Λατινική Αμερική (όπως Αργεντινή, Μεξικό κ.ά). Ωστόσο, οι κανόνες αυτοί δεν έχουν ομοιογενή χαρακτηριστικά από χώρα σε χώρα: στις ανεπτυγμένες χώρες η έμφαση δίνεται στην ευελιξία, ενόψει διαταραχών του οικονομικού κύκλου (κυκλικά προσαρμοσμένοι), ενώ αυτό αντιστοιχεί στο 10% περίπου των κανόνων των αναδυόμενων και φτωχών χωρών. Αντίθετα, οι αναδυόμενες οικονομίες καλύπτουν περισσότερα συνολικά οικονομικά μεγέθη με κανόνες (συγκριτικά με τις πλούσιες χώρες), ενώ, στις φτωχές χώρες εξαιρούνται των κανόνων η οικονομική βοήθεια και η καταπολέμηση της φτώχειας.

Τα συμπεράσματα είναι ότι κατά μέσο όρο, οι δημοσιονομικοί κανόνες συνδέονται με καλύτερες δημοσιονομικές επιδόσεις. Ωστόσο, όταν έχει προηγηθεί μια βασική εξυγίανση, οι εκ των υστέρων εφαρμοζόμενοι δημοσιονομικοί κανόνες επιτρέπουν καλύτερη βιωσιμότητα και έλεγχο μιας υγιούς δημοσιονομικής πολιτικής. Η παρούσα κρίση έφερε σε δοκιμασία τέτοιους κανόνες, όπως στην περίπτωση της ΕΕ και το 'Σύμφωνο Σταθερότητας'. Σχετικά με τους εθνικούς κανόνες, πολλά κράτη τους τροποποίησαν ή ανέβαλαν προσωρινά. *Η έρευνα του ΔΝΤ έδειξε ότι σε ανάλογες μεταβατικές*

περιπτώσεις είναι προτιμότερο ένα έγκαιρα αναγγελμένο χρονοδιάγραμμα σταδιακής επαναφοράς του κανόνα (όπως πχ η Ελλάδα) ή άλλος μεσοπρόθεσμος προσωρινός στόχος. Σε άλλες περιπτώσεις, όπως η Αυστραλία ή η Νέα Ζηλανδία, αντί δημοσιονομικών κανόνων θέσπισαν μεταρρυθμίσεις.

Ακόμη, ανεξάρτητοι (πολιτικά) οργανισμοί γνωμοδότησης και ελέγχου θεωρούνται προϋποθέσεις επιτυχίας του όλου εγχειρήματος. Για παράδειγμα στη Χιλή, θεσπίστηκαν δύο ανεξάρτητες ομάδες εμπειρογνομόνων. Η Ολλανδία έχει ένα ‘Κεντρικό Γραφείο Σχεδιασμού’ (Central Planning Bureau). Η Ουγγαρία, ίδρυσε το ‘ Δημοσιονομικό Συμβούλιο’ (Fiscal Council). Στις ΗΠΑ, υπάρχει το Congressional Budget Office, που ενημερώνει το Κογκρέσου σε μια σειρά δημοσιονομικών θεμάτων. Στη Σουηδία, το ‘Συμβούλιο Δημοσιονομικής Πολιτικής’ (Fiscal Policy Council) εξετάζει συνεχώς τη συμβατότητα του στόχου για πλεόνασμα 1% του ΑΕΠ με την εκάστοτε δημοσιονομική πολιτική και τη διαφάνεια των στοιχείων.

B. α. ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ. ΠΩΣ ΑΝΤΕΔΡΑΣΑΝ ΤΑ ΚΡΑΤΗ.

Από τις χώρες που απάντησαν στη έρευνα του ΔΝΤγια τους δημοσιονομικούς κανόνες, διακρίνουμε τρεις κατηγορίες:⁵⁰⁹

1) το 43% που απάντησαν “δεν χρειάστηκε ν’ αλλάξουν” τους κανόνες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με σχετικά μακρύ χρονοδιάγραμμα ‘διόρθωσης’ των δημοσιονομικών μεγεθών (χρέους, ελλείμματος). Σ’ αυτήν την κατηγορία συμπεριλαμβάνονται οι χώρες της ΕΕ. (Όσες χώρες ΕΕ εμφανίζονται στις άλλες δύο κατηγορίες, εννοείται ότι η κατηγορία αφορά τους εθνικούς κανόνες). Είναι λοιπόν : α) έχοντας μόνο υπερεθνικούς κανόνες: Βέλγιο, Κύπρος, Ελλάς, Ιταλία, Ρουμανία, Μάλτα, Σλοβακία, Λετονία, Τσαντ, Ιρλανδία, β) με υπερεθνικούς και εθνικούς κανόνες μαζί : Λουξεμβούργο, Τσεχία, Βουλγαρία, Σλοβενία, Ισημερινή Γουϊνέα, Πολωνία, Σουηδία, Γαλλία, Πορτογαλία, γ) άλλες χώρες : Τιμόρ (Timor-Leste), Βραζιλία, Ισλανδία, Ιαπωνία, Εκουαδόρ, Ινδία, Κένυα, Νορβηγία, Κάπε-Βέρντε, Ινδονησία, Λιβύη (Liberia), Ελβετία.

2) το 35% των χωρών που απάντησαν, δεν άλλαξαν, αλλά βρέθηκαν σε σύγκρουση με τους δημοσιονομικούς τους κανόνες. Είναι οι : α) έχοντας μόνο υπερεθνικούς κανόνες: Αντίγκουα-Μπαρμπούντα-Κεντρική-Αφρικανική-Δημοκρατία, Γκαμπόν, Μαλί, Σενεγάλη, Μπενίν, Κονγκό, Γρενάδα, Νίγηρας, St Kitts and Nevis, Ακτή Ελεφαντοστού, Γουινέα, Bissau, St.Lucia, St. Vincent and the Grenadines, Καμερούν, Dominica, Τογκό, β) με υπερεθνικούς και εθνικούς κανόνες μαζί : Δανία (όσον αφορά τους εθνικούς της κανόνες), γ) άλλες χώρες : Μποτσουάνα, Νιγηρία, Ισραήλ, Πακιστάν, Κόσοβο, Παναμάς.

3) το 22% που απάντησαν, άλλαξαν ή ανέστειλαν την εφαρμογή των δημοσιονομικών κανόνων – μόνο τους εσωτερικούς, εθνικούς, κανόνες : όπως παραπάνω οι β) χώρες, δηλ. με υπερεθνικούς και εθνικούς κανόνες μαζί : Εσθονία, Αγγλία, Φινλανδία, Αυστρία (σχεδίαζε αλλαγές πριν την κρίση), Γερμανία (σχεδίαζε αλλαγές πριν την κρίση), Ολλανδία, Λιθουανία, Ισπανία γ) άλλες χώρες : Αγκόλα, Μεξικό (σχεδίαζε αλλαγές πριν την κρίση), Αργεντινή, Ναμίμπια, Περού, Κόστα-Ρίκα.

Συνολικά, μόνο οι μισές από τις χώρες που έχουν μόνο εθνικούς δημοσιονομικούς κανόνες, διατήρησαν το υπάρχον πλαίσιο, υποβοηθούμενο από ευελιξία των ποσοτικών προσδιορισμών, ή του χρονοδιαγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής, ή με χρήση προβλεπόμενων εξαιρέσεων (όπως

φέρ' ειπείν στη Βραζιλία, Ινδία, Ινδονησία, Κένυα, Νορβηγία). ¼ των χωρών με εθνικούς δημοσιονομικούς κανόνες, τους τροποποίησε ή τους έθεσε σε προσωρινή αναστολή λόγω της κρίσης. Από τις υπόλοιπες χώρες της παραπάνω κατηγορίας, αναφέρθηκε ασυμβατότητα (και σύγκρουση) μεταξύ κανόνων και επιθυμητού αποτελέσματος δημοσιονομικής πολιτικής.

Αντίθετα, οι υπερεθνικοί κανόνες δεν άλλαξαν ως απάντηση στην κρίση. Ωστόσο, υπήρξε σχετική ευελιξία στην εφαρμογή τους. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ 20 από τις 27 χώρες παρουσίασαν σημαντικά δημοσιονομικά ελλείμματα, επετράπη ένα χρονοδιάγραμμα επαναφοράς των ορίων, σε βάθος χρόνου. Η υποστηρικτική χρήση των κανόνων σε αντικυκλική πολιτική, παρατηρήθηκε εκεί όπου υπήρξε ευελιξία στο χρονοδιάγραμμα επαναφοράς των κανόνων (ΕΕ). Στις χαμηλό-εισοδηματικές χώρες παρατηρήθηκε ευελιξία στα ποσά – όρια – των κανόνων και στις προβλεπόμενες εξαιρέσεις.

Β.β. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΑΪΟΥ 2010. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ.

Τα στοιχεία αυτά επειδή είναι καθαρά περιγραφικά, παραπέμπονται στην Πηγή: IMF. 'IMF Fiscal monitor, May 2010', p. 50. Washington. Retrieved 21/5/2010.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1001.pdf> :

Β.γ.ΙΣΤΟΡΙΚΟ. ⁵¹⁰

Γενικά , δημοσιονομικοί κανόνες άρχισαν να εφαρμόζονται από τη δεκαετία 1990 και μετά, καθώς οι ανάγκες νομισματικών ενώσεων (πχ ΕΕ) ή τα δημοσιονομικά προβλήματα στασιμοληθωρισμού των δεκαετιών 1970, 1980 οδήγησαν στην υιοθέτηση ποσοτικοποιημένων περιορισμών για τον έλεγχο και άσκηση πολιτικής επί των δημοσίων οικονομικών μεγεθών. Έτσι, στις αρχές του 2009, περίπου 80 χώρες ακολουθούσαν εθνικούς ή υπερεθνικούς κανόνες (σ. 3).

Ειδικότερα:

Ακόμη και από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, αναφέρονται αντίστοιχοι κανόνες από κρατικές οντότητες (Korits (2001. Παρατίθεται στο 'IMF Fiscal monitor, May 2010', σ. 7).

Δημοσιονομικοί κανόνες εφαρμόστηκαν μεταπολεμικά από τους ηττημένους Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία προκειμένου να σταθεροποιήσουν τα οικονομικά προγράμματά τους. Αργότερα , τα μεγάλα δημόσια χρέη των 1970 – 80, οδήγησαν τις ΗΠΑ στη λήψη αντίστοιχων μέτρων, όπως Gramm-Rudman-Hollings Act (1985) που αντικαταστάθηκε αργότερα από Budget Enforcement Act (1990). Ο Καναδάς, τον Federal Spending Control Act (1991). Επίσης, διάφορες χώρες της Λατινικής Αμερικής θέσπισαν τέτοιους κανόνες στο τέλος της δεκαετίας 1990. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση λογίζονται οι υπερεθνικοί κανόνες : Μάαστριχτ (1992) και το Σύμφωνο Ανάπτυξης και Σταθερότητας (1997). Μερικές χώρες της Ευρώπης έχουν και εθνικούς και υπερεθνικούς κανόνες. Φερ' ειπείν το Βέλγιο και η Γερμανία είχαν πριν τη θέσπιση εκείνων της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2009: European Commission (2009). Public Finance report in EMU-2009. European Economy No 5/2009. Brussels, European Commission. Παρατίθεται στο προαναφερόμενο κείμενο).

Περίπου από τα μισά μέλη του ΔΝΤ, στις αρχές 2009 (80 χώρες) έχουν υιοθετήσει εθνικούς (κεντρικής κυβέρνησης) ή υπερεθνικούς δημοσιονομικούς κανόνες : 21 ανεπτυγμένες χώρες, 33 αναδυόμενες (όπως Ινδονησία), 26 χαμηλού εισοδήματος χώρες. Ταχεία διάδοσή τους παρατηρήθηκε σε Ευρώπη και Λατινική Αμερική (όπως Αργεντινή, Μεξικό κ.ά). Μεγαλύτερη διάδοση είχαν οι κανόνες σχετικοί

με το Δημοσιονομικό Ισοζύγιο και το δημόσιο χρέος και μάλιστα περισσότερο στις αναδυόμενες από τις ανεπτυγμένες (σ. 9), συνοδευόμενοι με προσπάθειες μείωσης του μεγέθους της κυβέρνησης. Ωστόσο, οι κανόνες αυτοί δεν έχουν ομοιογενή χαρακτηριστικά από χώρα σε χώρα: στις ανεπτυγμένες χώρες η έμφαση δίνεται στην ευελιξία ενόψει διαταραχών του οικονομικού κύκλου (κυκλικά προσαρμοσμένοι), ενώ αυτό αντιστοιχεί στο το 10% περίπου των κανόνων των αναδυομένων και φτωχών χωρών. Αντίθετα, οι αναδυόμενες οικονομίες καλύπτουν περισσότερα συνολικά οικονομικά μεγέθη με κανόνες (συγκριτικά με τις πλούσιες χώρες), ενώ, στις φτωχές χώρες εξαιρούνται των κανόνων η οικονομική βοήθεια και η καταπολέμηση της φτώχειας. Οι κανόνες συνοδεύονταν από νομικό πλαίσιο ‘δημοσιονομικής ευθύνης’ σε περισσότερο από το 1/3 των αναδυομένων οικονομιών, του 1/5 των ανεπτυγμένων οικονομιών, και του 1/10 των φτωχών χωρών!

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ: Ένας κανόνας πρέπει να είναι αξιόπιστος για την ικανότητά του να επιτρέπει την απαιτούμενη δημοσιονομική προσαρμογή και τη διαμόρφωση του χρέους σε βιώσιμα (διατηρήσιμα) επίπεδα. Επίσης, χρειάζεται να είναι ευέλικτος, ώστε να επιτρέπει την απορρόφηση εξωγενών οικονομικών σοκ. Έτσι, κυκλικά προσαρμοσμένοι κανόνες είναι καλύτεροι για την αντιμετώπιση τέτοιων μεταβολών, αλλά χρειάζεται επιφύλαξη ως προς την ικανότητα να επιτρέπουν δημοσιονομικά μέτρα στήριξης (που τους εκτρέπουν). Η παρούσα κρίση έφερε σε δοκιμασία τέτοιους κανόνες, όπως στην περίπτωση της ΕΕ και το ‘Σύμφωνο Σταθερότητας’. Σχετικά με τους εθνικούς κανόνες, πολλά κράτη τους τροποποίησαν ή ανέβαλαν προσωρινά. Η έρευνα του ΔΝΤ έδειξε ότι σε ανάλογες μεταβατικές περιπτώσεις είναι προτιμότερο ένα έγκαιρα αναγγελμένο χρονοδιάγραμμα σταδιακής επαναφοράς του κανόνα (όπως η Ελλάδα) ή άλλος μεσοπρόθεσμος προσωρινός στόχος. Σε άλλες περιπτώσεις, όπως Αυστραλία ή Νέα Ζηλανδία, αντί δημοσιονομικών κανόνων θεσπίστηκαν μεταρρυθμίσεις.

Επίσης ανεξάρτητοι (πολιτικά) οργανισμοί γνωμοδότησης και ελέγχου θεωρούνται προϋποθέσεις επιτυχίας του όλου εγχειρήματος. Για παράδειγμα στη Χιλή, θεσπίστηκαν δύο ανεξάρτητες ομάδες εμπειρογνομώνων. Η Ολλανδία έχει ένα ‘Κεντρικό Γραφείο Σχεδιασμού’ (Central Planning Bureau). Η Ουγγαρία, ίδρυσε το ‘Δημοσιονομικό Συμβούλιο’ (Fiscal Council). Στις ΗΠΑ, υπάρχει το Congressional Budget Office, που ενημερώνει το Κογκρέσου σε μια σειρά δημοσιονομικών θεμάτων. Στη Σουηδία, το ‘Συμβούλιο Δημοσιονομικής Πολιτικής’ (Fiscal Policy Council) εξετάζει συνεχώς τη συμβατότητα του στόχου για πλεόνασμα 1% του ΑΕΠ με την εκάστοτε δημοσιονομική πολιτική και τη διαφάνεια των στοιχείων.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ – ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ. Οι κανόνες στοχεύουν στη μείωση των στρεβλώσεων κατά την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής και τα εκλογογικά κίνητρα. Στις νομισματικές ενώσεις (ΕΕ), οι δημοσιονομικοί υπερεθνικοί κανόνες (έλλειμμα 3%, χρέος 60% ΑΕΠ) συμβάλουν στην εσωτερίκευση του κόστους από περιφερειακά παρατηρούμενη απουσία δημοσιονομικής πειθαρχίας (περίπτωση Ελλάδα) και να εγκαθίσταται ένα πλαίσιο καλύτερου συντονισμού νομισματικής – δημοσιονομικής πολιτικής των κρατών - μελών. Ωστόσο, τέτοιοι κανόνες προϋποθέτουν πολιτική δέσμευση – συναίνεση, είναι δυσάρεστα δεσμευτικοί σε περιόδους εντάσεων του οικονομικού κύκλου, όπως η κρίση, καμιά φορά είναι προ-κυκλικοί και δεν επιτρέπουν εύκολα παρεκκλίσεις για αντί-κυκλική πολιτική, ενώ στους καλούς καιρούς ενδέχεται να μην είναι δεσμευτικοί. Επίσης, δεν εξετάζουν την ποιοτική σύνθεση των μέτρων της δημοσιονομικής προσαρμογής. Πάντως χώρες όπως

το Βέλγιο, η Βραζιλία, ο Καναδάς, η Ισπανία, η Ελβετία, οι ΗΠΑ κ.ά συνδύασαν θετικά τη σταθεροποίηση (εξυγίανση, βελτίωση) των δημοσιονομικών τους με σαφείς δημοσιονομικούς κανόνες. Προσοχή χρειάζεται στη χρήση στατιστικών μεθόδων και στρεβλώσεων και στους δείκτες πληθωρισμού που μπορούν ν' αλλοιώσουν τα αποτελέσματα και τις επιδιώξεις. Συχνά το όριο χρέους συνοδεύεται από ένα όριο ελλείμματος προϋπολογισμού (Ισολογισμού) καθόσον ο παράγοντας που επηρεάζει πιο αποφασιστικά το χρέος της χώρας είναι το δημόσιο έλλειμμα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ.

Γ. Α. ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΔΥΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑ (Επιτροπής Στίγκλιτς του ΟΗΕ (UN, 2009) και των Mateos et alii (2009), του ΔΝΤ).

Και οι δύο μελέτες εξετάζουν τις εναλλακτικές δυνατότητες : α) ενός πολλαπλού διεθνούς νομισματικού συστήματος με περισσότερα του ενός διεθνή νομίσματα · β) τα Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (SDR) του ΔΝΤ, αντί του δολαρίου ως διεθνούς αποθεματικού νομίσματος · γ) ένα καινούργιο νόμισμα από νέο διεθνή οργανισμό.

Στις δύο τελευταίες περιπτώσεις, το νέο παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα θα αφορά ανταλλαγές μεταξύ κεντρικών τραπεζών και διεθνούς πολυμερούς οργανισμού (πχ swap με κρατικά ομόλογα).

Μια πρώτη διαφορά είναι, ότι η επιτροπή Στίγκλιτς υποστηρίζει τη λύση ενός νέου διεθνούς νομίσματος, είτε πρόκειται για τα SDR είτε για κάποιο καινούργιο. Ανεξαρτήτως όμως της όποιας λύσης υπάρξει, υπερθεματίζει υπέρ της δημιουργίας ενός νέου διεθνούς οργανισμού για τα χρηματοοικονομικά θέματα (μείωση της συσσώρευσης συναλλαγματικών αποθεμάτων, μακροοικονομικές ανισορροπίες, συναλλαγματικές ισοτιμίες, κίνηση κεφαλαίων και χρηματοπιστωτικά προβλήματα, δανεισμός, κ.ά.).

Αντίθετα, οι ερευνητές του ΔΝΤ, υποστηρίζουν περισσότερο το ΔΝΤ στο ρόλο ενός δανειστή ύστατης προσφυγής κι εκδότη ενός παγκόσμιου αποθεματικού νομίσματος.

Ειδικότερα, για τη μείωση της συσσώρευσης συναλλαγματικών αποθεμάτων, η προαναφερόμενη μελέτη του ΔΝΤ εξετάζει εναλλακτικές λύσεις στην ανάγκη αυτο-ασφάλισης των κρατών, μέσω τρίτου συμβαλλόμενου μέρους. Ωστόσο, δεν έχει και δεν μπορεί να αναπτυχθεί η έννοια της 'ασφάλισης' κρατικών δρώντων όπως γίνεται στο ιδιωτικό τομέα. Από την άλλη μεριά, το ΔΝΤ έχει αναπτύξει από τον Μάρτιο 2009 τη δυνατότητα προληπτικής χρηματοδότησης των κρατών, μέσω των FCL (Πιστοδοτικών Διευκολύνσεων). Το μειονέκτημα είναι ότι δεν μπορούν όλα τα κράτη να έχουν την ίδια ευκολία πρόσβασης. Η μελέτη του ΔΝΤ ωστόσο, επεκτείνει τις προτάσεις της σε νέες πηγές χρηματοδότησης όπως τα overdrafts για κράτη, περαιτέρω επέκταση των quotas, έκτακτα κονδύλια SDR όπως συνέβη τον Νοέμβριο 2009 με το ποσό 600 δις δολαρίων.⁵¹¹

Ο προβληματισμός των ερευνητών του ΔΝΤ, συνοψίζεται στο πώς να βελτιωθεί το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα χωρίς να χρειαστεί τροποποίηση άρθρων του ΔΝΤ ή μεγάλη διαφοροποίηση στον τρόπο του ασκείται ο Διακρατικός Συντονισμός Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ).

Από την άλλη μεριά, η Επιτροπή Στίγκλιτς επεκτείνεται και σε :

* επιμερισμό του κινδύνου μεταξύ δανειστών και δανειζόμενων. Γι αυτό, προτείνει νέα χρηματοοικονομικά εργαλεία, όπως κρατικά ομόλογα συνδεδεμένα με το ΑΕΠ (των οποίων η απόδοση θα συνδέεται με την αύξηση του ΑΕΠ του δανειζόμενου κράτους) · ή συνδεδεμένα με προϊόντα – εθνικές πρώτες ύλες- όπως το πετρέλαιο.

*στην αναμόρφωση όλων –ανεξαιρέτως-των θεσμών της παγκόσμιας διακυβέρνησης, που άλλωστε ήταν και απόφαση των G20, τον Απρίλιο 2009. Ακόμη πιο ριζοσπαστικά η επιτροπή Στίγκλιτζ προτείνει τη σύσταση ενός νέου ανεξάρτητου θεσμού για την παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση, του Παγκόσμιου Οικονομικού Συμβουλίου (Global Economic Council), υποστηριζόμενο από εμπειρογνώμονες.

* στην ανάγκη θέσπισης πτωχευτικού δικαίου για τα κράτη, και σε άλλες αλλαγές του χρηματοπιστωτικού συστήματος, που είναι εξάλλου σε εξέλιξη από τους G20, την επιτροπή Βασιλείας κ.ά..

Γενικά, η επιτροπή Στίγκλιτζ προσπαθεί να επαναφέρει τη συζήτηση και τις διαπραγματεύσεις για το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα στους κόλπους του ΟΗΕ κι όχι στο πλαίσιο των 20 συστημικά ισχυρότερων οικονομιών του πλανήτη (G20). Χρησιμοποιεί το επιχείρημα ότι και οι άλλες αναπτυσσόμενες χώρες που πλήττονται από την κρίση ασύμμετρα, έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις αποφάσεις. Αυτή η ιδεαλιστική τοποθέτηση διαφέρει από τη ρεαλιστική διαδικασία που ακολουθείται σήμερα, δηλ. την αποτελεσματικότητα της οικονομικής ισχύος και των ολιγομελών δρώντων, όπου με σύντομες διαδικασίες η διαχείριση της κρίσης διεξάγεται κυρίως μεταξύ G20 και του ΔΝΤ (που χαλαρά μόνο συνδέεται με τον ΟΗΕ), συνυπολογίζοντας απλώς, τις ανάγκες και των υπολοίπων χάριν της σταθερότητας .

Γ.Β. ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ που προτείνονται από τις προαναφερόμενες μελέτες.

1) Ένα πολυπολικό νομισματικό σύστημα ή πολλαπλών αποθεματικών νομισμάτων. Μοιάζει με το σημερινό σύστημα με τη διαφορά ότι απουσιάζει η ξεκάθαρη υπεροχή ή κυριαρχία κάποιου.

Η πρόταση αυτή συνάδει με τις εκτιμήσεις επιστημόνων ότι οδεύουμε προς ένα διεθνές σύστημα όπου θα υπάρχουν αρκετοί πόλοι ισχύος. (Ρουμελιώτης, Π. (2009).

Μια τέτοια προοπτική αφορά το ευρώ, το γιέν, το γιουάν ως δυνητικά ανταγωνιστικά νομίσματα του δολαρίου, εφόσον τηρηθούν οι ανάλογες προϋποθέσεις : Για να γίνει ένα νόμισμα παγκόσμιο, η εκδότης χώρα πρέπει να έχει μακροχρόνια μακρο-οικονομική σταθερότητα για να εξασφαλίζει την αγοραστική δύναμη του νομίσματός της. Επίσης, χρειάζεται να έχει αναπτύξει μεγάλη αγορά κεφαλαίων και συναλλάγματος, όπως επίσης να επιτρέπει την ευρεία χρήση συναλλαγών του ιδιωτικού τομέα.

Αξιολόγηση: Το σύστημα αυτό συνεπάγεται σχετικά κόστη συναλλαγής αυτών των νομισμάτων μεταξύ τους, καθώς και ιδιαίτερες υποχρεώσεις της κάθε χώρας έκδοσης, όπως την αποφυγή υποτίμησης, τη χρηματοδοτική υποστήριξη τρίτων χωρών με δάνεια του νομίσματός της, την υποστήριξη των κεφαλαιαγορών του νομίσματός της, κá. Τα εξωτερικά κόστη ενός δικτύου διεθνών νομισμάτων, τείνουν να ωθούν τους δρώντες προς ένα νόμισμα,(δηλ. στη σημερινή πάλι κατάσταση), όπως συνέβη

ιστορικά με διπολικά συστήματα, πχ τον 19^ο αιώνα μεταξύ χρυσού – ασημιού, και μεταξύ στεργλίνας - δολαρίου στον 20^ο.

Στα θετικά σημεία είναι ότι ένα τέτοιο σύστημα θα επέβαλε εκ των πραγμάτων μια δημοσιονομική πειθαρχία στις εκδότριες χώρες. Αλλά ταυτόχρονα, ο Διακρατικός Συντονισμός για την επιβολή αυτής της πειθαρχίας ενδέχεται να είναι το ίδιο ή περισσότερο δύσκολος από σήμερα. Επιπλέον, το υπερβολικό προνόμιο της μοναδικής εκδότριας χώρας διεθνούς νομίσματος θα μοιράζεται μεταξύ και σε άλλες. Αν τα οφέλη και οι οικονομίες κλίμακας από ένα τέτοιο σύστημα είναι μεγαλύτερα από τα προβλήματα σταθερότητας και συντονισμού, τότε θα πρέπει να συνυπολογισθεί και η επισήμανση της επιτροπής Stiglitz : ότι δηλ. είναι δυνατόν να προκληθεί μεγαλύτερη αστάθεια από την κινητικότητα των κεφαλαίων σε περίπτωση αναζήτησης επενδυτικών ευκαιριών, κι όχι απλά συσσώρευσης συναλλαγματικών αποθεμάτων για ώρα ανάγκης.

2) τα Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (SDR) στον ρόλο ενός διεθνούς αποθεματικού νομίσματος , ως συνισταμένη ενός καλαθιού άλλων εθνικών νομισμάτων, με τα οποία θα συνδέονται τα εθνικά νομίσματα..

Κατ' αρχήν, τα Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (από 1960) είναι ένα δικαίωμα επί ενός καλαθιού νομισμάτων κι όχι ένα νόμισμα αυτό καθ' εαυτό. Από τη μια μεριά, η ζήτηση σε SDR από τις τράπεζες των BRIC (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα) από την άλλη, η προσφορά στοιχείων ενεργητικού σε SDR από το ΔΝΤ (πχ. 2009, ομόλογα σε SDR) συνέβαλαν στο να αποτελούν τα SDR, περίπου το 4% των παγκόσμιων αποθεμάτων (Mateos y Lago, I. & Duttagupta, R. & Goyal, R. (November 11, 2009).

Για έναν τέτοιο σκοπό, πρωτίστως θα πρέπει να αυξηθεί η ρευστότητα των SDR. Ωστόσο, εκτός από την εκδοτική δραστηριότητα του ΔΝΤ, θα πρέπει κι άλλοι σημαντικοί παίκτες του διεθνούς νομισματικού συστήματος σε θέσεις – κλειδιά, να αναπτύξουν επιπρόσθετα μια κεφαλαιαγορά σε SDR. Παραδείγματος χάριν, τα υπουργεία Οικονομικών και οι δανειστές να εκδίδουν ομολογιακά δάνεια σε SDR. Ακόμη, ορισμένες χώρες ενδεχομένως να συνδέσουν το νόμισμά τους με τα SDR, ως νόμισμα-άγκυρα.

Αυτή η πρόταση επιτρέπει περισσότερη και άμεση διαφοροποίηση κατά τη μετατρεψιμότητα του αποθεματικού νομίσματος σε κάποιο άλλο, μεγαλύτερης κυκλοφορίας, για κατανάλωση. Επίσης, παρουσιάζει μικρότερο ρίσκο υποτίμησης της αξίας του από ότι ένα μεμονωμένο εθνικό αποθεματικό νόμισμα, και από αυτήν την άποψη προσφέρει μεγαλύτερη σταθερότητα. Όπως και η προηγούμενη πρόταση, θα διαχέει το υπερβολικό προνόμιο της μιας μοναδικής εκδότριας χώρας ,σε περισσότερες.

Παράλληλα, η επιτροπή Στίγκλιτς επισημαίνει για τις αναπτυσσόμενες χώρες: Τα SDR θα μπορούσαν να αποτελούν ένα αυξανόμενο ποσοστό των συναλλαγματικών τους αποθεμάτων και συνεπώς κατά τη δανειοδότησή τους από το ΔΝΤ, θα αποτρεπόταν η (άδηλη) μεταφορά πόρων προς τη μία εκδότρια χώρα διεθνούς αποθεματικού νομίσματος (δηλαδή να αγοράζουν το νόμισμά της και να διαμορφώνουν ζήτηση γι αυτό το νόμισμα). Επίσης, τα SDR μπορούν άμεσα να συσχετισθούν με τα quota που αποτελούν τη βάση εισφοράς αλλά και δανεισμού στο ΔΝΤ. Υπό την παραπάνω έννοια τα SDR έχουν τις ιδιότητες ενός 'σκληρού' αποθεματικού νομίσματος χωρίς να υπάρχει η ανάγκη συσσώρευσής του.

Οι δυσκολίες προκύπτουν από το κόστος και την αντίδραση των ΗΠΑ για αλλαγή του ηγεμονικού νομίσματος αλλά και την αυξημένη ανάγκη επιτυχημένου συντονισμού μεταξύ των κρατών (ΔΣΟΠ). Όλο το οικοδόμημα θα είναι αποτέλεσμα θεσμικής λειτουργίας κι όχι αυτόματων σταθεροποιητών.

3) Ένα νέο νόμισμα, που θα κυκλοφορεί παράλληλα με τα άλλα νομίσματα. . Σε αντιπαράβολή με την ιδέα του Keynes, όπου το banco προβλεπόταν σταθμισμένο με ένα καλάθι 30 περίπου αγαθών, το νέο νόμισμα δεν θα βασίζεται σε πραγματικά αγαθά, αλλά κάθε χώρα θα μπορεί να επιλέξει τον τρόπο προσδιορισμού της αξίας του νομίσματός της με το νέο διεθνές νόμισμα. Το νέο νόμισμα δυνητικά, θα χαίρει μεγαλύτερης κυκλοφορίας και μετατρεψιμότητας, και θα εκδίδεται από έναν νέο διεθνή οργανισμό (Τράπεζα). Τα κράτη μέλη θα μπορούν να εκδώσουν ομόλογα σ' αυτό το νόμισμα.

Το νέο νόμισμα, αποσυνδεδεμένο από τα οικονομικά προβλήματα μεμονωμένων χωρών και υποστηριζόμενο από Ισοζύγιο όχι κρατών αλλά ενός διεθνούς οργανισμού, θα αποτελούσε ένα ενεργητικό μικρότερου ρίσκου. Επίσης, η Προσαρμογή εμφανίζεται ως λιγότερο ασύμμετρη καθόσον φερ' ειπείν, οι πλεονασματικές χώρες που θα συνδέσουν τη συναλλαγματική τους ισοτιμία με το νέο νόμισμα (νόμισμα άγκυρα) θα διαπιστώνουν ότι το νόμισμά τους ανατιμάται συγκριτικά με τις ελλειμματικές χώρες που θα διατηρούν κυμαινόμενη την ισοτιμία τους. Το μεγαλύτερο εμπόδιο ωστόσο ορθώνεται από την αμφισβήτηση της εθνικής κυριαρχίας στη νομισματική πολιτική.

Τέλος, ας μην λησμονούμε, ότι η επιλογή διεθνούς νομίσματος είναι ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος : υπάρχουν οι κερδισμένοι και οι χαμένοι. Ακόμη και για το δολάριο, η 'επιλογή' δεν ήταν και τόσο ελεύθερη. Φέρ' ειπείν, 2% της αμερικανικής βοήθειας Μάρσαλ (1947) στη μεταπολεμική Ευρώπη, χρησιμοποιήθηκε για τη αγορά πετρελαίου από αμερικανικές εταιρείες, συμβάλλοντας έτσι στο να αποκτήσει το δολάριο μία ιδιότητα διεθνούς νομίσματος, δηλ. να χρησιμοποιείται ως μονάδα μέτρησης. (Engdahl, W. (2004), σελ. 88-89).

Οι άλλες δύο ιδιότητες, είναι να χρησιμοποιείται στους εμπορικούς διακανονισμούς, έχοντας εύκολη μετατρεψιμότητα, και επίσης ως αποθεματικό από τις κεντρικές τράπεζες. Προς το παρόν λοιπόν, η ζήτηση του δολαρίου μπορεί να κάμπτεται, αλλά έχει ακόμη σθεναρά στηρίγματα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ.**ΕΓΚΡΙΣΗ 5/11/2010 ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ Δ/ΝΤΩΝ ΔΝΤ
14^η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ QUOTA****Illustration of Proposed Quota and Voting Shares 1/
(In percent)**

	Calculated Quota Share	GDP Blend Share ^{2/}	Quota Shares			Voting Shares		
			Pre- Singapore	Post Second Round ^{3/}	Proposed	Pre- Singapore	Post Second Round ^{3/ 4/}	Proposed ^{3/ 4/}
Advanced economies	58.2	60.0	61.6	60.5	57.7	60.6	57.9	55.3
Major advanced economies (G7)	42.9	48.0	46.0	45.3	43.4	45.1	43.0	41.2
United States	17.0	21.6	17.4	17.7	17.4	17.0	16.7	16.5
Other	25.9	26.4	28.6	27.7	26.0	28.1	26.3	24.7
Other advanced economies	15.3	11.9	15.6	15.1	14.3	15.4	14.9	14.1
Emerging Market and Developing Countries	41.8	40.0	38.4	39.5	42.3	39.4	42.1	44.7
Developing countries	34.1	33.2	30.9	32.4	35.1	31.7	34.5	37.0
Africa	3.1	2.9	5.5	4.9	4.4	6.0	6.2	5.6
Asia ^{5/}	17.7	17.3	10.3	12.6	16.1	10.4	12.8	16.1
Middle East, Malta & Turkey	6.2	5.2	7.6	7.2	6.7	7.6	7.3	6.8
Western Hemisphere	7.0	8.0	7.5	7.7	7.9	7.7	8.2	8.4
Transition economies	7.7	6.8	7.6	7.1	7.2	7.7	7.6	7.7
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Memorandum items:								
EU 27	31.3	27.8	32.9	31.9	30.2	32.5	30.9	29.4
LICs (IDA thresholds) ^{6/}	1.8	1.7	3.5	3.2	3.2	4.0	4.5	4.5

Shifts from Post Second Round		
Underrepresented countries (shift in p.p.)	6.2	5.8
Underrepresented EMDCs (shift in p.p.)	5.7	5.4
Dynamic EMDCs (shift in p.p.) ^{7/}	6.0	5.7
EMDCs (shift in p.p.)	2.8	2.6
Uniform reduction factor ^{8/}	53.9	

Source: Finance Department.

^{1/} See Annex I for a description of the allocation mechanism.

^{2/} GDP blended using 60 percent market and 40 percent PPP exchange rates, compressed using a factor of 0.95.

^{3/} Includes ad hoc increases for 54 eligible members that are not yet effective; also includes Kosovo and Tuvalu which became members on June 29, 2009 and June 24, 2010, respectively. For the two countries that have not yet consented to, and paid for, their quota increases, 11th Review proposed quotas are used.

^{4/} Basic votes are calculated using the agreed percentage of total votes, 5.502 percent of total votes (provided there are no fractional votes) as in the Proposed Amendment to Enhance Voice and Participation, which has not yet entered into effect.

^{5/} Including Korea and Singapore.

^{6/} Eligibility is limited to PRGT-eligible countries with annual per capital income below the prevailing operational IDA cut-off in 2008 (US\$1,135) or below twice IDA's cut-off for countries meeting the definition of a "small country" under the PRGT eligibility criteria. Zimbabwe is included.

^{7/} Includes all under-represented EMDCs plus other dynamic EMDCs defined as those whose PPP GDP share divided by post second round quota share is greater than 1 and who are not over-represented by more than 25 percent.

^{8/} Uniform proportional reduction in the gap between GDP blend (see footnote 2) and post-selective quota share.

Πηγή: IMF. Press Release No 10/418 (5/11/2010): IMF Executive Board Approves Major Overhaul of Quotas and Governance

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10418.htm>

Summary of Voting and Quota Share Shifts

	From Pre-2008 Reform	From Post Second Round
Shift of voting shares (ppts)		
to under-represented countries	8.2	5.8
to dynamic EMDCs	8.8	5.7
to EMDCs	5.3	2.6

to non-oil EMDCs 1/	7.7	3.9
Shift of quota shares (ppts)		
to under-represented countries	8.5	6.2
to dynamic EMDCs	9.0	6.0
to EMDCs	3.9	2.8
to non-oil EMDCs 1/	6.4	4.2
Number of countries that increase quota share	54	61
Advanced Countries	10	8
EMDCs	44	53
Number of countries that increase or maintain quota share	54	110
Advanced Countries	10	8
EMDCs	44	102
Number of countries with nominal quota increases greater than 150%	40	16
Advanced Countries	6	3
EMDCs	34	13
Adjustment coefficient 2/	65.8	55.7

1/ Oil-exporting EMDCs are those that WEO classifies in the functional group "fuel exporters", consisting of 27 countries.

2/ The adjustment coefficient measures the extent to which deviations between actual and calculated quota shares are reduced by the quota adjustment. The pre-Singapore calculations exclude Kosovo and Tuvalu.

Πηγή: IMF. Press Release No 10/418 (5/11/2010): IMF Executive Board Approves Major Overhaul of Quotas and Governance

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10418.htm>

GAB Participants and Credit Amounts

Participant	Original GAB (1962 - Enlarged GAB (1983 - 2008)	
	Amount (SDR million)	Amount (SDR million)
Belgium	143	595
Canada	165	893
Deutsche Bundesbank	1,476	2,380
France	395	1,700
Italy	235	1,105

Japan ²	1,161	2,125
Netherlands	244	850
Sveriges Riksbank	79	383
Swiss National Bank		1,020
United Kingdom	565	1,700
United States	1,883	4,250
Total	6,344	17,000
Saudi Arabia (associated credit arrangement)		1,500

¹ SDR equivalent as at October 30, 1982

²250,000 million yen entered into effect on November 23, 1976

Note: Total may not equal sum of components due to rounding.

(IMF Standing Arrangements to Borrow. (25/9/2009).

<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/gabnab.htm>)

NAB Participants and Credit Amounts

Meeting of Current and Potential NAB Participants <i>November 24, 2009</i>	
Australia	Kuwait
Austria	Luxembourg
Banco Central de Chile	Malaysia
Banco de Mexico	Netherlands
Belgium	New Zealand
Brazil	Norway
Canada	Philippines
China	Poland
Cyprus	Portugal
Denmark	Russia
Deutsche Bundesbank	Saudi Arabia
Finland	Singapore
France	South Africa
Greece	Spain
Hong Kong Monetary Authority	Sveriges Riksbank
India	Swiss National Bank
Israel	Thailand
Italy	United Kingdom
Japan	United States
Korea	

IMF. «NAB Participants Agree to Expand Fund's Borrowing Arrangement to up to US\$600 Billion». Press Release No. 09/429. November 24, 2009

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09429.htm>

NAB Participants and Amount of Credit Arrangements in millions of Special Drawing Rights. (April 12,2010).

	Current Credit Arrangements	New Credit Arrangements
Current Participants		
Australia	801.29	4,370.41
Austria	407.57	3,579.24
Banco Central de Chile	340.00	1,360.00
Belgium	956.60	7,861.85
Canada	1,380.99	7,624.43
Danmarks Nationalbank	367.01	3,207.78
Deutsche Bundesbank	3,518.75	25,370.81
Finland	340.00	2,231.76
France	2,549.29	18,657.38
Hong Kong Monetary Authority	340.00	340.00
Italy	1,752.95	13,578.03
Japan	3,518.75	65,953.20
Korea	340.00	6,583.44
Kuwait	341.29	341.29
Luxembourg	340.00	970.59
Malaysia	340.00	340.00
Netherlands	1,301.85	9,043.72
Norway	378.88	3,870.94
Saudi Arabia	1,760.86	11,126.03
Singapore	340.00	1,276.52
Spain	664.77	6,702.18
Sveriges Riksbank	849.76	4,439.74
Swiss National Bank	1,540.26	10,905.42
Thailand	340.00	340.00
United Kingdom	2,549.29	18,657.38
United States	6,639.83	69,074.27

New Participants

Bank of Israel	500.00
Brazil	8,740.82
China	31,217.22
Cyprus	340.00
Greece	1,654.51
India	8,740.82
Ireland	1,885.52
Mexico	4,994.76
New Zealand	624.34
Philippines	340.00
Portugal	1,542.13
Russian Federation	8,740.82
South Africa	340.00
Total	367,467.36

---

¹ The expanded and modified NAB will become operational (that is to say, drawings could be made under the NAB) when: (i) current participants have agreed to the amendments to the NAB decision and the changes in credit arrangements of current participants, which require the consent of participants representing at least 85 percent of total credit arrangements, including, with respect to the change in credit arrangements, the agreement of each participant whose credit arrangement is changed (this amounts effectively to a consent requirement of 96 percent of current participants); (ii) and new participants accounting for at least 70 percent of the proposed credit arrangements of new participants have adhered to the NAB.

ΠΗΓΗ: Press Release No 10/145. (12/4/2010): IMF Executive Board Approves Major Expansion of Fund's Borrowing Arrangements to Boost Resources for Crisis Resolution <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10145.htm>.

Σχετική ισχύς των κρατών-μερών στην αντιπροσώπευσή τους στο FSF (1999) που μετεξελίχθηκε σε FSB (2009) .

	Αρχικοί	Αντιπρόσωποι	FSF	FSB
Καναδάς		3		3
Γαλλία		3		3
Γερμανία		3		3
Ιταλία		3		3
Ιαπωνία		3		3
Αγγλία		3		3
ΗΠΑ		3		3
ΔΝΤ (IMF)		2		2
ΠΤ (WB)		2		2
Banque of International Settlements (BIS)		1		1
ΟΟΣΑ (OECD)		1		1
BCBS (διεθνής τράπεζα)		2		2
IOSCO (διεθνής οργανισμός)		2		2
IAIS (διεθνής οργανισμός)		2		2
GCFS (διεθνής οργανισμός)		1		1
CPSS		1		1
ECB (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα)		1		1
	Προστέθηκαν στο FSF το 1999			
Αυστραλία		1		2
Χόνγκ-Κονγκ		1		1
Ολλανδία		1		2
Σιγκαπούρη		1		1
	Προστέθηκαν το 2002			
IASB (διεθνής οργανισμός)		1		1
	Προστέθηκε το 2007			
Ελβετία		1		2
	Προστέθηκαν στο FSB το 2009			
Αργεντινή		-		1
Βραζιλία		-		3
Κίνα		-		3
Ινδία		-		3
Ινδονησία		-		1
Μεξικό		-		2
Ρωσία		-		3
Σαουδική Αραβία		-		1
Νότιος Αφρική		-		1
Νότιος Κορέα		-		2
Ισπανία		-		2
Τουρκία		-		1
Ευρωπαϊκή Επιτροπή		-		1

Πηγή: Ιστοσελίδες των FSF και FSB. Παρατίθεται σε: **Schinasi, G.J. and Truman, E.M.** (2010, September). *Reform of the Global Financial Architecture*. Σελ. 55. Peterson Institute for International Economics [webmaster@piie.com]. Peterson Institute Update for October 13, 2010. Working Paper 10-14 .
<http://www.piie.com/publications/wp/wp10-14.pdf>

Ερώτηση στο ΔΝΤ.

- **From:** Ismini Patta [mailto:pattaism@otenet.gr]

Sent: Monday, March 29, 2010 4:20 AM

To: TGS, Archives

Subject: inquiry

March 29, 2010

Would you please so kind to inform me or where to find out:

- What countries applied and what received the FCL facility, till end 2009, or at least end June 2009?

- If the quotas presented in the following link:

('IMF Members' Quotas and Voting Power and IMF Board of Governors'

Last Updated: March 08, 2010. <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.htm>)

Include the 5% increase in the voting power of the emerging countries,

(As it had been adopted by the IMF assembly, in Istanbul, 3-6 October 2009?)

Thank you very much in advance

Yours sincerely,

Ismini Patta

- **From:** Isaac, Premela **On Behalf Of** TGS, Archives

Sent: Monday, March 29, 2010 9:26 AM

To: StatisticsQuery

Cc: TGS, Archives

Subject: FW: inquiry

For response please.

Sincerely,

IMF Archives

Η Απάντηση:

- **IMF. (29/3/2010). StatisticsQuery [StatisticsQuery@imf.org]**

Dear Ismini,

Thank you for your query.

Unfortunately, this is not the Statistics Department area of information.

We believe the Finance Department handles this information. You may find some information about it here: <http://www.imf.org/external/np/exr/faq/facfaqs.htm>.

Sincerely, Data Dissemination and Client Services Team. Statistical Information Management

Division. Statistics Department

International Monetary Fund

Ενδεικτικά άρθρα του τύπου : 'The Economist' & 'Le Monde'. (Σύνοψη κι αποσπάσματα)

-Le Monde, 9/3/2010, p.13. "Les initiatives du FMI agacent les banques centrales. Les propositions du Fonds sur l' inflation ou la supervision sont vivement critiqués, notamment en Europe."

Σχετικά με την βοήθεια στην Ελλάδα, το ΔΝΤ δηλώνει πρόθυμο να βοηθήσει την Ελλάδα "για την βοήθεια που της αρνούνται". Αλλά ο Jean-Claude Trichet δεν θέλει το ΔΝΤ ν' ανακατευτεί στην ευρωζώνη. Σχετικά με την αμφισβήτηση της νεο-φιλελεύθερης ορθοδοξίας για τον πληθωρισμό (χαμηλός στόχος) και τις προτάσεις για αναθεωρημένο στόχο πχ 4%, για μια πιο αποτελεσματική μακρο-οικονομική νομισματική πολιτική, ο Jean-Claude Trichet είναι εντελώς αρνητικός. Το ΔΝΤ υπολογίζει ότι κατά τη διάρκεια της κρίσης άλλωστε, οι κυβερνήσεις προσέφεραν ρευστότητα (με περιορισμένη έκδοση νομίσματος) κατά παράβαση των παραδοσιακών οικονομικών (νεο-κλασικών) αρχών, καθόσον τα επιτόκια ήσαν ήδη πολύ χαμηλά. Και η Fed και ο Trichet τοποθετήθηκαν απορριπτικά: «Κάνοντας αυτό θα νομίζει κανείς ότι το στιδήποτε είναι πιθανό προς οποιαδήποτε κατεύθυνση», οριοθέτησε ο Trichet. Ο Axel Weber διευθυντής της Γερμανικής κεντρικής Τράπεζας δήλωσε ότι το ΔΝΤ «παίζει με την φωτιά»(!), απορρίπτοντας αλλαγή οικονομικής ιδεολογίας. Για την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέθεσε ενισχυμένο ρόλο εποπτείας στην ΕΚΤ επί των αντίστοιχων εθνικών κεντρικών τραπεζών. Από την άλλη από το Pittsburgh (24-25/2009) οι G20 έχουν διασαφηνίσει τη σχέση FSB και ΔΝΤ: ότι το FSB θα ασχολείται με τα θέματα αυτά καθαυτά και το ΔΝΤ με την εφαρμογή τους από τα κράτη. Όμως, οι G20 αναθέτουν στο ΔΝΤ την προετοιμασία προτάσεων βελτίωσης του συστήματος και αναφορών 'που βρισκόμαστε σήμερα'. Έτσι, τέλη Φεβρουαρίου 2010, το ΔΝΤ έθεσε θέμα να έχει ευρύτερες δικαιοδοσίες και

ξεκάθαρη εντολή για να αντεπεξέλθει στον ρόλο του. Ο Trichet δεν συμφωνεί μ' αυτές τις πρωτοβουλίες και το θέλει περιορισμένο σε ότι του έχει ήδη ανατεθεί.

-Στο ίδιο έντυπο, ίδια σελίδα : 'La boîte a idées planétaire de Dominique Strauss-Kahn'. (Le Monde, 9/3/2010, p.13).

Το άρθρο αναφέρει α) κατ' αρχήν, ότι ο Dominique Strauss-Kahn ανακοίνωσε την 8/3/2010 στο Ναϊρόμπι (Κένυα) την πρότασή του για ίδρυση ενός 'Πράσινου' Ταμείου, ικανού να συγκεντρώσει τουλάχιστον \$100 δις (€73 δις) μέχρι το έτος 2020, ώστε οι αναπτυσσόμενες χώρες να μπορέσουν να επενδύσουν στις αντίστοιχες τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας γκαζιού (από τα προβλήματα της παγκόσμιας Κοπεγχάγης για την κλιματική αλλαγή). Μετά, β) σχολιάζει τις νεο-κεϋνσιανές αντιλήψεις σχετικά με τον στόχο του πληθωρισμού όπως διατυπώθηκε στα παραπάνω κείμενα του Blanchard. Πρώτα, υπενθυμίζει ότι η ηγεσία του ΔΝΤ, το 2008, στην αρχή της ύφεσης, είχε συστήσει στα κράτη να εφαρμόσουν (να επιτρέψουν) δημοσιονομικά ελλείμματα προκειμένου να μην συρρικνωθεί η Ζήτηση. Μάλιστα, είχε προτείνει το όριο του ελλείμματος στο 2% του ΑΕΠ περίπου (όριο της Συνθήκης Μάαστριχ). Πράγματι, η προαναφερόμενη πολιτική εφαρμόστηκε (από όλες τις οικονομίες) με τα μέτρα στήριξης και τις ενέσεις ρευστότητας. Μετά, το 2009, η ηγεσία του ΔΝΤ είχε προτείνει ότι το ΔΝΤ θα έπρεπε να γίνει ο 'δανειστής ύστατης προφυγής' σε περιόδους κρίσεων και ότι οι κεντρικές τράπεζες θα έπρεπε να μεταφέρουν στο ΔΝΤ κεφάλαια (\$ 8.000 δις) γι αυτόν τον σκοπό. Δεν έγινε. Στη συνέχεια, το 2010, το ΔΝΤ πρότεινε ότι ο στόχος του πληθωρισμού θα μπορούσε ν' ανέλθει στο 4% αντί του 2% - που είναι ο στόχος της ΕΚΤ- όταν η νομισματική πολιτική δεν μπορεί να είναι ευλύγιστη κι αποτελεσματική, όπως όταν τα επιτόκια είναι πολύ χαμηλά πριν την κρίση και επομένως δεν μπορούν να μειωθούν ιδιαίτερα περισσότερο μετά το ξέσπασμα της κρίσης, ως αντικυκλική πολιτική. Επίσης, όταν τα επιτόκια είναι ιδιαίτερα χαμηλά οι κινήσεις κεφαλαίων πιο συχνές και δεν μπορεί να ασκηθεί κανένας έλεγχος, αν οι κινήσεις αυτές τείνουν να αποσταθεροποιήσουν την οικονομία.

Ακόμη, το 2008-2009, από το 19 σχέδια διάσωσης φτωχών χωρών, τα 16 προέβλεπαν αύξηση των κοινωνικών δαπανών. Συγκεκριμένα, για το Πακιστάν, το ΔΝΤ προέτρεψε την κυβέρνηση να προσφέρει απ' ευθείας οικονομική βοήθεια στους πιο φτωχούς. Αντίθετα με την παλαιότερη πολιτική του 'Washington consensus', τέτοιες πολιτικές θα αποφεύγονταν.

Επίσης, τον Απρίλιο 2010, στη συνάντηση των υπουργών οικονομικών των G20, το ΔΝΤ θα καταθέσει πρόταση για την φορολόγηση του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Τέλος, στις 3/5/2010, ο κινέζος Zuh Min, (μέλος του διοικητικού συμβουλίου της κεντρικής τράπεζας της Κίνας) θα αναλάβει καθήκοντα Ειδικού Συμβούλου' του Γεν. Δ/ντή του ΔΝΤ : Dominique Strauss-Kahn. Ο κινέζος σύμβουλος θα αναλάβει την εποπτεία των αναδυόμενων οικονομιών αλλά και θα ασχολείται με την εποπτεία των τραπεζών· η ηγεσία του ΔΝΤ δεν θα λειτουργεί πια μόνο με αμερικανο-ευρωπαϊκά στελέχη.

-The Economist :

-“It wasn't us. Alan Greenspan and Ben Bernanke still do not believe monetary policy bears any blame for the crisis”. (2010,).The Economist (Mars 20th). Vol. 394, No 8674, p.72. UK: The Economist Newspaper Limited.

Το άρθρο συζητά για την ευθύνη της νομισματικής πολιτικής των επιτοκίων . “Mr. Greenspan reckons the best remedy is to improve the system's capacity to absorb less by raising bank's capital and liquidity ratios and increasing collateral requirements for traded financial products. . .”“ Slash and learn.

Από το αφιέρωμα:

-“After the storm. How to make the best of the recovery.”(2009). *The Economist*. (October 3rd). Vol. 393, No 8651, after page 56.

-“Separation anxiety. The crunch may entrench unemployment.” p.15.

Το άρθρο αναφέρεται..... About Milton Friedman argument on employment and its dissenters now at the IMF (Blanchard) and at Obama's administration (Summers): there is indeed an 'hysteresis' on the unemployment rate to the Demand swings; not an automatic correction after a short-run 'normal' unemployment rate

-“Market fatigue. The Anglo-Saxon model has taken a knock.” p. 22.

“The recent crisis was not a generic failure of markets, but a specific failure of finance. . . The market . . . is just a form of human exchange.”

- “The inflation solution”. (2010,).The Economist (Mars 13th). Vol. 394, No 8673, p.76. UK: The Economist Newspaper Limited.

Εκτενής αναφορά στην πρόταση Blanchard “ on inflation target of about 4% instead of 2%.”

-“Withdrawing the drugs”. (2010,).The Economist (February 13th). Vol. 394, No 8669, p.68-70. UK: The Economist Newspaper Limited.

“The world economy has been injected with the biggest Keynesian contail yet seen in peacetime. . .”
 Επίσης αναφέρει «Two schools of thought concerning withdrawing the fiscal stimulus . . . 1) the G7 and the IMF (Keynesian thought). . . 2) European Central Bank “ που όπως η Αγγλία και η Γερμανία διακατέχεται περισσότερο από νεο-κλασικές αντιλήψεις ή το νεο-ρικαρδιανό ισοδύναμό τους “Ricardian equivalence” (government spending cannot boost demand, since consumers cut their own expenditure in anticipation of higher taxes) . . .”

-Από το ΔΝΤ, αποσπάσματα του Γεν. Δ/ντή στο Ευρωκοινοβούλιο.

NewContent@[InternationalMonetaryFund.org](mailto:NewContent@InternationalMonetaryFund.org)

International Policy Cooperation: Essential for Securing the Global Economic Recovery and Modernizing the Global Financial Architecture; Address by Dominique Strauss-Kahn - Managing Director of the IMF

European Parliament - March 17, 2010

<http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/031710.htm>

«the state of the global recovery, and priorities for modernizing the global financial architecture . . . in Europe, the crisis has even caused some to question the survival of the European Union. (Ελληνικό χρέος) . . . I'd like to focus today on the importance of international policy cooperation for achieving lasting change. . .

Global economic recovery

The recovery is shaping up to be better than expected, and we are forecasting global growth of 4 percent this year. But it is clearly a multispeed recovery, with growth varying significantly across the globe. In most advanced economies, the recovery is still rather tepid, and remains dependent on policy support. For the EU, we are forecasting growth of 1 percent this year. In contrast, most emerging economies are already recovering robustly from the crisis, with private demand in good shape to carry growth forward. . . As the financial crisis winds down, what are the policy priorities?

1) to bring public debt back to sustainable levels—to avoid it burdening interest rates and growth, and stealing room for manoeuvre in the event of future shocks. What we need now are strategies that can restore fiscal sustainability, but that do not jeopardize the economic recovery by withdrawing support too soon. **Key elements of such strategies include strengthening fiscal institutions and reforming health and pension entitlements.** Containing the growth of primary spending is also essential, and where needed, increasing revenues. At the same time, however, policymakers must safeguard **social safety nets**, which remain essential for protecting the most vulnerable victims of this crisis.

2) One key is to achieve a better balance of global demand. **This is not a new insight: you will recall that the IMF long called for action to reduce global imbalances. Now, in the wake of the crisis, the leaders of the G-20 have identified it as a high priority,** to make growth more sustainable. In the years leading up to the crisis, the U.S. and other economies spending beyond their means were the main drivers of economic growth. This made the entire global economy heavily dependent on these countries—and thus left it vulnerable to a downturn in their economies. . . In economies that have been running persistent current account deficits—such as the U.S., but also several European countries—domestic saving must increase. And to support demand, exports will need to contribute more to growth. In economies with persistent current account surpluses—such as China, Germany, and many oil-producing countries—domestic demand must go up. Broadly speaking, this means boosting growth in consumption; in some cases, exchange rate appreciation will also play an important role.

The G-20's new Mutual Assessment Program, the so-called MAP, is promising in this regard. Through this framework, the leaders of the world's largest economies are accountable, to each other, for the adoption of national policies that are compatible with the greater global economic good. The IMF is providing important analytical support to the MAP, which is expected to complete its initial assessment by April (**έλεγχος των συμφωνηθέντων**).

International monetary system.

On the whole, the existing system has served us rather well. During the crisis, the **U.S. dollar** played its anchoring role, **and the Fund provided effective support to many of its members. But the massive build-up in reserves over the last decade has put the international monetary system under some strain.**

What can be done to ease these pressures?

If countries had access to better **financial insurance**, the need to build up precautionary reserves could be lessened. The **IMF's Flexible Credit Line**, which provides upfront financing with no subsequent conditionality, tries to meet this need. It has already supported several major emerging markets during the crisis—including **Mexico**, which just renewed its credit line, and **Poland**. But I think that some further modifications of the FCL could make it more useful to a wider set of our member countries.

Building a more resilient global financial framework

At the country level, the priorities for reform are well-known. They include widening the regulatory perimeter, beefing up supervision, improving the measurement and regulation of systemic risk, and strengthening crisis resolution mechanisms. In addition, financial institutions should be required to hold more and better quality capital, and improve their liquidity management and buffers. . . . And as taxpayers see bankers continuing to draw outsized bonus payments, even as unemployment continues rising, it is fair for them to question whether politicians are still committed to achieve serious and lasting reform . . . . But many countries are approaching bigger-picture reforms from different directions and at different speeds. This presents a great risk of uncoordinated policies, distorted capital flows, and regulatory arbitrage. Recent proposals for “special resolution authority” and “living wills” to handle the failure of such institutions at the parent level are very important. There is also a need to consider preventive measures, such as limits on the size and complexity of financial institutions. But the reach of these mechanisms does not always extend beyond the national borders. Nor do all jurisdictions have such resolution authority over financial holding companies. Pending a global agreement, we have a system with holes and go-it-alone national approaches

How far has financial sector reform come in Europe?

There has already been good progress in overhauling the cross-border financial stability framework. The envisaged establishment of a European Systemic Risk Board and a European System of Financial Supervisors, and the European Parliament’s proposals to improve their effectiveness, hold out great promise for improving the monitoring of risk, and hence the ability to forestall crises. I urge the Council and the Parliament to reach agreement on this reform package soon, to make these important reforms a reality. But the reform proposals have yet to address crisis management and resolution, in particular for cross-border banks. In my view, **Europe needs an integrated framework for crisis prevention and management, crisis resolution, and depositor protection. The framework should include a European Resolution Authority,** (πρωτάσεις-προτροπές) with the mandate and tools to deal cost-effectively with failing systemic cross-border banks. While technically challenging, the elaboration of such a framework is feasible—but it will require strong political leadership to come to fruition.

Two concluding remarks

1) To enhance our ability to prevent crises, we must improve our oversight of systemic and financial sector risks, including those related to capital flows. And to **strengthen** our ability to respond to crises, we need better and more versatile financing instruments. I’ve already **mentioned the FCL.** Another possibility **is to increase our collaboration with regional reserve pools—following on the positive experience of EU lending in parallel with Fund programs.** We could also do more for our low-income members, for example by providing insurance against global volatility and other such shocks. 2) And second, the key message I would like to leave with you today is that without international collaboration. . . **in Europe, you face the challenge—and the opportunity—of creating stronger, better mechanisms that can take the European project to the next level. But you must also use your political influence to make sure that a global solution will emerge.**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΕΟΗΑΝΕ-ΝΥΕ : ‘POWER AND INTERDEPENDENCE’

1^η έκδοση περίπου μέσα δεκαετίας 1970· 2^η έκδοση : 1989.

Με το έργο τους οι προαναφερόμενοι συγγραφείς –ασκώντας κριτική στη ρεαλιστική προσέγγιση- δίνουν έμφαση στους θεσμούς και στο πως οι θεσμοί μπορούν να βοηθήσουν τα κράτη να συνεργαστούν. Η προοπτική τους τοποθετείται στον φιλελεύθερο (λόγω πίστης στο άτομο) ιδεαλισμό ή θεσμισμό , λόγω της πεποίθησής τους ότι κατάλληλα σχεδιασμένοι θεσμοί μπορούν να οδηγήσουν σε ένα πιο εξανθρωπισμένο παγκόσμιο σύστημα (παράδοση του Καντ). Παρόλα αυτά, οι ίδιοι οι συγγραφείς διεκδικούν τη σύνθεση ρεαλιστών και γκροτιανών-φιλελεύθερων απόψεων που εξηγεί πληρέστερα τα τεκταινόμενα μετά τα μέσα των 1970 και εστιάζουν στην αλληλεξάρτηση των κρατών· όπως επί παραδείγματι το βασικό

επιχείρημά τους ότι η μη συμμετρική αλληλεξάρτηση μπορεί να είναι πηγή ισχύος και επιρροής (νοούμενων ως έλεγχο επί των πηγών που δημιουργούν ισχύ και επί των αποτελεσμάτων). Στο βιβλίο 'Ισχύς και Αλληλεξάρτηση' η βασική θέση είναι ότι τα κράτη μπορούν να αξιοποιήσουν τους διεθνείς θεσμούς για να στηρίξουν τη συνεργασία κι επομένως οι θέσεις των ρεαλιστών δεν ισχύουν πάντοτε. Βλέπουν τους διεθνείς οργανισμούς όχι ως δυνητικούς νομοθέτες, αλλά ως θεσμοποιημένα δίκτυα για τη χάραξη πολιτικών. Επίσης η βασική τους έκκληση είναι για διεθνή επιτήρηση και συμμετοχική ηγεσία. Η ανάλυσή τους τοποθετείται κατευθείαν στο διεθνές επίπεδο. Η προοπτική τους έχει μακροπρόθεσμο βάθος σε αντίθεση με το βραχυπρόθεσμο των ρεαλιστών. Η μέθοδος της ανάλυσής τους, δεν βασίζεται μόνο στην ιστορία αλλά στηρίζεται σ' ένα θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο έχει ως εξής:

Με αφετηρία τη διαπίστωση ότι ενώ η στρατιωτική αλληλεπίδραση υπήρχε ανέκαθεν, σύγχρονα φαινόμενα διεθνικών οικονομικών-κυρίως- δραστηριοτήτων συνηγορούν στο ότι η αλληλεξάρτηση αφορά όχι μόνο την παγκόσμια πολιτική αλλά και τη συμπεριφορά των κρατών. Με διαδικασίες, κανόνες και θεσμούς οι κυβερνήσεις ρυθμίζουν και ελέγχουν διεθνικές και διακρατικές σχέσεις. Οι συγγραφείς θα αναφέρονται σε αυτές τις κυβερνητικές διευθετήσεις που επηρεάζουν τις σχέσεις αλληλεξάρτησης ως *διεθνή καθεστώτα*, υιοθετώντας την ορολογία του Jhon Ruggie:

«σύνολα κοινών προσδοκιών διαμορφωμένων σε κανονισμούς και διαδικασίες σύμφωνα με τις οποίες διανέμονται πολιτικές και πόροι».

Η θεωρία στρέφεται γύρω από τρία θέματα: αλληλεξάρτηση (με ρεαλιστικές υποθέσεις εργασίας), σύνθετη αλληλεξάρτηση (με φιλελεύθερες υποθέσεις εργασίας) και τα διεθνή καθεστώτα (θεσμιστές). Οι συγγραφείς θεωρούν ότι τα τρία αυτά θέματα άλλοτε χρειάζεται να συνδυάζονται και άλλοτε όχι, αναλόγως των συνθηκών που επικρατούν στην κάθε, προς ανάλυση, περίπτωση.

Βασικές αρχές: εξάρτηση σημαίνει να προσδιορίζεσαι και να επηρεάζεσαι από εξωτερικούς παράγοντες· αλληλεξάρτηση, μία αμοιβαία τέτοια σχέση· στην παγκόσμια πολιτική τις αμοιβαίες επιπτώσεις μεταξύ χωρών ή μεταξύ διεθνικών παραγόντων σε στρατιωτικά, οικονομικά, οικολογικά, πολιτιστικά επίπεδα. Η διασύνδεση διαφέρει από την αλληλεξάρτηση (ή αλληλεπίδραση) ως προς το ότι ή δεύτερη συνεπάγεται κόστη και περιορισμούς, άμεσα ή έμμεσα, καθώς επίσης και οφέλη. Δύο προσεγγίσεις διακρίνουν οι συγγραφείς για την 'cost-benefit' ανάλυση μιας σχέσης αλληλεξάρτησης: 1) βασισμένη σε κέρδη/ζημιές, 2) στηριζόμενη σε

σχετικά κέρδη/αναδιανεμητικές προοπτικές. Οι συγγραφείς υπερθεματίζουν υπέρ της 2^{ης} επισείοντας την προσοχή ότι δεν αποκλείονται οι συγκρούσεις κατά την διανομή των ωφελειών. Τα συμβαλλόμενα μέρη θεωρούνται ότι έχουν την τάση να μεγιστοποιούν το μερίδιό τους κατά την διανομή. Δεν πρόκειται λοιπόν μόνο για συνεργασία. Επίσης, αν ένα μέρος θέλει να αλλάξει το status quo, το όφελός του θα είναι εις βάρος κάποιου άλλου εξαρτώμενου μέρους. Έτσι εισάγουν τη ‘σύγκρουση’ στη θεματική τους, αλλά και διευκρινίζουν ότι κατάσταση ισορροπημένης αλληλεξάρτησης δεν σημαίνει τη συμμετρία των ωφελειών μεταξύ των μερών. Η διαπραγμάτευση για τα οφέλη είναι στην καρδιά της θεωρίας της αλληλεξάρτησης και όχι η φυσική βία (όπως οι ρεαλιστές).

Η συσχέτιση αλληλεξάρτησης και ισχύος γίνεται μέσω της έννοιας της ασύμμετρης αλληλεξάρτησης ως πηγής ισχύος. Ισχύ, θεωρούν οι συγγραφείς, τη γνωστή ρεαλιστική προσέγγιση της ισχύος. Ισχύ, θεωρούν επίσης, και τον έλεγχο επί των αποτελεσμάτων (πολιτικών, διαπραγματεύσεων κ.α.)τα οποία δεν είναι εύκολο να μετρηθούν. Η συσχέτιση ισχύος δύο μερών (π.χ. κρατών)μέσα σε μια σχέση αλληλεξάρτησης, εξαρτάται από την ‘ευαισθησία’ και ‘την τρωτότητα’. Ευαισθησία : πόσο γρήγορα αλλαγές-μέσα σ’ ένα δεδομένο πλαίσιο πολιτικών-συνεπάγονται κόστη(οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικά) μεταξύ των συνόρων. Αν το πλαίσιο πολιτικών δεν είναι δεδομένο και μπορεί ν’ αλλάξει, τότε η έννοια για την ‘τρωτότητα’ σ’ ένα σύστημα αλληλεξάρτησης μας διαφωτίζει επί της διαθεσιμότητας και εξοικονόμησης εναλλακτικών λύσεων που μπορεί να έχουν ορισμένα κράτη. Η ευαισθησία προδιαθέτει σε αυξημένου κόστους συνέπειες προτού αλλάξουν οι πολιτικές (αλλαγές μέσα στο καθεστώς), ενώ η τρωτότητα αναφέρεται σε κόστη που μπορούν να υπομείνουν τα κράτη και που προκύπτουν μετά από αλλαγές. Η τρωτότητα θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για την κατανόηση της δομής των αλληλεξαρτημένων σχέσεων μια και οδηγεί σε εναλλακτικές πηγές ισχύος και αλλαγές καθεστώτων. Ωστόσο, ακόμα κι ένα ισχυρό, λίγο εξαρτημένο, κράτος μπορεί να πλήττεται από εσωτερικές συγκρούσεις και έτσι να μειώσει τις δυνατότητές του να επωφεληθεί από την ασύμμετρη αλληλεξάρτηση.

Η ασύμμετρη αλληλεξάρτηση όπως παρουσιάστηκε δεν μπορεί να εξηγήσει από μόνη της αποτελέσματα διαπραγματεύσεων, υπό το φως των νέων ιστορικών δεδομένων (τελευταίο τέταρτο του 20^{ου}). Γι αυτό –και εναλλακτικά- οι συγγραφείς εισάγουν την έννοια της ‘σύνθετης αλληλεξάρτησης’ σε νέες υποθετικές συνθήκες εργασίας : πολλοί άλλοι παράγοντες (εταιρείες-οργανώσεις, πλην των κρατών,

συμμετέχουν στην παγκόσμια πολιτική, στην οποία δεν υπάρχει σταθερή ιεραρχία θεμάτων και η βία είναι μία μόνο εναλλακτική τακτική με σημαντικό κόστος ή πρόκειται για την πυρηνική απειλή. Χαρακτηριστικά της *σύνθετης αλληλεξάρτησης* είναι: 1) πολλαπλά κανάλια πολιτικών επιρροών και αποφάσεων (διακρατικά, διακυβερνητικά, διεθνικά), 2) τα στρατιωτικά θέματα δεν έχουν πλέον προτεραιότητα ούτε υπάρχει σαφής ιεραρχία προτεραιοτήτων των κυβερνητικών επιδιώξεων-αλλά, πολλές φορές μεταξύ τους συμψηφισμός, 3) οι στρατιωτικές επεμβάσεις δεν γίνονται εντός περιοχής αλληλεξαρτημένων κρατών.

Πολιτικές διαδικασίες στη σύνθετη αλληλεξάρτηση ή πώς οι πολιτικές πηγές ισχύος μετατρέπονται σε έλεγχο επί των αποτελεσμάτων των πολιτικών διαδικασιών: 1) διασυνδέσεις και συσχέτιση κυβερνητικών στόχων με στόχους διεθνών οργανισμών ή άλλων γραφειοκρατιών ή ελίτ ή άλλων κρατών / διαφοροποίηση οικονομικών-στρατιωτικών στόχων, 2) επιρροή στη διαμόρφωση της agenda διεθνών θεσμών-οργανισμών, 3) παράκαμψη των διακρατικών σχέσεων μέσω κυρίως των διεθνών οργανισμών. Σημειωτέον ότι αυτές οι σχέσεις δύνανται να αλλοιώσουν το περιεχόμενο της έννοιας του εθνικού συμφέροντος. Υπό αυτές τις συνθήκες οι κυβερνήσεις θα πρέπει να προσαρμοστούν ώστε να συνεργασθούν με διεθνείς οργανισμούς, την σημασία των οποίων οι συγγραφείς βλέπουν αυξανόμενη. Ωστόσο, όπως παραδέχονται και οι ίδιοι, οι διασυνδέσεις μπορεί να είναι πιο αποτελεσματικές σε συνθήκες εργασίας των ρεαλιστών παρά των γκροτιανών. Και ανάλογα αν πρόκειται για ένα ήδη ισχυρό ή αδύναμο κράτος.

Ο συνδυασμός αλληλεξάρτησης και ισχύος λαμβάνει χώρα στα πλαίσια *διεθνών καθεστώτων* (σύνολα διακυβερνητικών διακανονισμών, όπως προσδιορίστηκαν παραπάνω) μέσω διαπραγματεύσεων. Πως συνδυάζονται αυτά με τις τροποποιήσεις και τις αλλαγές στα διεθνή καθεστάτα; Για το σκοπό αυτό πρέπει να κοιτάξει τις δομές και τη διαδικασία των διεθνών συστημάτων (κρατών). Η δομή του συστήματος εξαρτάται από τις ικανότητες των συμμετεχόντων κρατών αναζήτησης και άντλησης πηγών ισχύος καθώς επίσης και τη διανομή ισχύος. Αντίστοιχα, στα διεθνή καθεστάτα έχουμε να κάνουμε με 'οργανωτικά εξαρτημένες τέτοιες ικανότητες'. (Μεταφορά από ρεαλιστικές υποθέσεις σε γκροτιανές). Κατ' αυτόν τον τρόπο, η 'δομή' διαφέρει από την 'διαδικασία' που σχετίζεται με τη διαπραγμάτευση. Τα διεθνή καθεστάτα, εκλαμβάνονται ως ο ενδιάμεσος παράγων ανάμεσα στη δομή ισχύος ενός διεθνούς συστήματος και την οικονομικο-πολιτική διαπραγμάτευση που λαμβάνει χώρα εντός του. Η δομή ισχύος επηρεάζει σε βάθος τη φύση του

καθεστώτος (χαλαροί ή στιβαροί κανόνες στην εφαρμογή τους). Αντίστροφα, το διεθνές καθεστώς επηρεάζει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τις διαπραγματεύσεις μέσα στο σύστημα και παρέχει την πολιτική διάρθρωση εντός της οποίας συμβαίνουν οι οικονομικές διαδικασίες. Οι διαδικασίες σχετίζονται με τα πρότυπα αλληλεπίδρασης και συμπεριφοράς μεταξύ τους.

Για την κατανόηση των αλλαγών στα διεθνή καθεστώτα, οι συγγραφείς προτείνουν τέσσερα μοντέλα βασισμένα: 1) στις οικονομικές διαδικασίες, 2) τη γενική δομή ισχύος παγκοσμίως, 3) τη δομή ισχύος ανά θέμα (πχ. στο οικονομικό ή το στρατιωτικό) και 4) ικανότητες ισχύος όπως επηρεάζονται από τους διεθνείς οργανισμούς. Από τον συνδυασμό τους προκύπτει η καλύτερη κατανόηση της παγκόσμιας πολιτικής.

1ο μοντέλο οικονομικών διαδικασιών(φιλελεύθερος οικονομισμός): αρχές:

1. η τεχνολογική αλλαγή και άνοδος των οικονομικών συναλλαγών θα οδηγήσει στην απαρχαίωση των διεθνών καθεστώτων.
2. οι κυβερνήσεις θα πρέπει να ανταποκρίνονται όλο και περισσότερο στις εσωτερικές απαιτήσεις για άνοδο του βιοτικού επιπέδου.
3. οι μεγάλες διεθνείς ροές κεφαλαίου, αγαθών και εργασίας δημιουργούν κίνητρα για αλλαγές σχετικά με τα διεθνή καθεστώτα προκειμένου να επανορθωθούν οι ισορροπίες (ευαισθησία- τρωτότητα).

2^ο μοντέλο παγκόσμια δομή ισχύος: οι αρχές είναι οι υποθέσεις εργασίας των ρεαλιστών με την ισχύ να αποτελεί το κρατικό συμφέρον και τη διεθνή δομή ισχύος σε ένα σύστημα νοούμενης ως ικανότητα ισχύος (αποτρέπεται δηλ. η επίδειξη ισχύος). Το μοντέλο επικεντρώνεται στην *ηγεμονία* και την παρακμή της που συντελεί σε αλλαγές στα διεθνή καθεστώτα. Τα διεθνή καθεστώτα θεώνται ως άμεσες αντανάκλασεις πολιτικο-στρατιωτικών δομών ικανότητας ισχύος.

3^ο δομή ισχύος ανά τομέα-θέμα: Υποθέσεις: Η οπτική γωνία της κατανομής ισχύος σχετίζεται και με υποθέσεις συμπεριφοράς των κρατών (Waltz) (και μάλιστα με προεξέχον πρώτο θέμα την στρατιωτική ασφάλεια η οποία όμως συνεπάγεται σημαντικότερο κόστος στον μεταμοντέρνο κόσμο. Η αποσύνδεση της εξομοίωσης στρατιωτικών και οικονομικών συμφερόντων δεν θα επιτρέπει την ομαλή και αποτελεσματική κατανομή ιεραρχίας θεμάτων. Το μοντέλο ισχυρίζεται ότι οι πηγές που δημιουργούν ισχύ σε ένα τομέα δεν είναι το ίδιο αποτελεσματικές σε άλλον και δεν θα μπορούν να μεταφέρονται εύκολα από θέμα σε θέμα και π.χ. οι στρατιωτικές ικανότητες ισχύος δεν θα είναι αποτελεσματικές στον οικονομικό τομέα. Στις

αλλαγές των καθεστώτων (λόγω 'ευαισθησίας'), ανά τομέα, τα ισχυρά κράτη διαμορφώνουν τους κανόνες. Σε αντίθεση με το διεθνές σύστημα (του Waltz) δεν θα υπάρχει ταύτιση ή συμψηφισμός της ικανότητας ισχύος σε όλα τα θέματα, όμως εξίσου αγνοούνται εσω-κρατικοί και άλλοι διεθνείς παράγοντες.

4^ο μοντέλο διεθνών οργανισμών: πρόκειται για ένα μοντέλο που ασχολείται με ένα άλλο τύπο δομών. Τα δίκτυα των διεθνών οργανισμών θεωρούνται ως ανεξάρτητοι σημαντικοί φορείς αλλαγών των διεθνών αλλαγών. Υποθέσεις: 1) υπάρχουν συνθήκες 'σύνθετης αλληλεξάρτησης'. 2) Τα δίκτυα, οι νόρμες, οι θεσμοί άπαξ και εγκατασταθούν είναι δύσκολο να εξαλειφθούν ή δραστικά να τροποποιηθούν, ακόμη και για κράτη με ισχύ σε κάποιο τομέα. Ισχύς στα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων εξαρτάται από 'οργανωτικά εξαρτημένες ικανότητες ισχύος' όπως η ισχύς της ψήφου, η ικανότητα συγκρότησης συμμαχιών και ο έλεγχος των ελίτ δικτύων συνεργασίας.

Στη συνέχεια, ασχολούνται με εφαρμοσμένα παραδείγματα των απόψεών τους: σε χρηματο-οικονομικά ζητήματα, το καθεστώς ελεύθερου εμπορίου ανάμεσα στους ωκεανούς και ο διάλογος Βορρά-Νότου, το καθεστώς δύο διμερών σχέσεων : Αμερικής-Καναδά και Αμερικής- Αυστραλίας. Κατόπιν, αναφέρονται μερικά συνεπακόλουθα της θεωρίας που σχετίζονται με την ικανότητά της να προβλέπει μελλοντικές εξελίξεις.

Κριτική : Στην παραπάνω προσέγγιση δεν λαμβάνεται υπόψη το εσωτερικό του 'μαύρου κουτιού' του κράτους και δεν είναι διαυγές από τη σύνθεση ρεαλιστών-φιλελεύθερων απόψεων το πως διαμορφώνεται η έννοια του (εθνικού) συμφέροντος. Επίσης σε πολλές περιπτώσεις αδύναμα κράτη έδειξαν καλύτερη διαπραγματευτική δεινότητα από το αναμενόμενο, ενώ ο συνδυασμός των μοντέλων και τα ίδια τα δομικά μοντέλα ενέχουν κινδύνους μηχανιστικών προσεγγίσεων που υποσκάπτουν τον ρόλο της ιστορίας.

Η προαναφερόμενη θεωρία αποτελεί αξιοσημείωτη σύνθεση όλων των προγενέστερων προσεγγίσεων (πλην της μαρξιστικής) έχει μεγάλη επεξηγηματική δυνατότητα είναι όμως πολύπλοκη με πάρα πολλές προ-απαιτήσεις πληροφόρησης. Τα μοντέλα για τα διεθνή καθεστώτα κατορθώνουν παρόλα αυτά να συγκαλύψουν τις δομές ισχύος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. **G8**: Πρόκειται για τον θεσμό των **G7** (1975: ΗΠΑ, Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Ιαπωνία, Καναδάς) με την προσθήκη της Ρωσίας. (1997). Ο συντονισμός των μακρο-οικονομικών πολιτικών της περιόδου 1975 -1980 ανάβλυσε από μια χαλαρή δομή που αναπτύχθηκε σιγά-σιγά, από το σχηματισμό συμμαχιών κρατών με παρεμφερή συμφέροντα. Για παράδειγμα η ομάδα των πιο ισχυρών βιομηχανικών χωρών πρωτοεμφανίστηκε το 1961 όταν 10 αντίστοιχα χώρες σχημάτισαν G10 για να οργανώσουν το GAB (ταμείο διακρατικού δανεισμού σχετικό με το ΔΝΤ). Σύντομα ξεχώρισαν απ' αυτήν, πέντε χώρες που σχημάτισαν μια προεξέχουσα ισχυρή ομάδα, G5 (1970: ΗΠΑ, Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία) και συνεδρίαζαν ιδιαιτέρως. Η ομάδα αυτή μετεξελίχθηκε στη γνωστή G7.

Περισσότερα σε Β.1.Β.

1.^A «Είναι η ικανότητα να πάρεις αυτό που θέλεις μέσω της έλξης και όχι μέσω του εξαναγκασμού ή της εξαγοράς. Δημιουργείται από την θελκτικότητα της κουλτούρας, των πολιτικών ιδανικών και της πολιτικής μιας χώρας. Όταν η πολιτική μας νομιμοποιείται στα μάτια των άλλων, τότε η ήπια ισχύς μας ενισχύεται». Nye, J. (2005), σ. 19 ή αλλού : «να κάνει τους άλλους να θέλουν τα αποτελέσματα που θέλεις. . . η ικανότητα να διαμορφώνεις τις προτιμήσεις άλλων. », (σ. 34). . . «δεν είναι το ίδιο με την επιρροή. . .είναι κάτι περισσότερο από την απλή πειθώ. . .είναι η ικανότητα να ελκύεις . . . και η ικανότητα αυτή οδηγεί στην συναίνεση. . .είναι η δύναμη έλξης, (σ. 35). Πηγές της: κουλτούρα, πολιτικές αξίες, εξωτερική πολιτική (σ. 43).

1.^B Anders Fogh Rasmussen, NATO Secretary General.(4 July 2012). *Delivering Security in the 21st Century*, transcript, p. 19. CHATHAM HOUSE, London. Retrieved 23/7/2012, <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Meetings/Meeting%20Transcripts/040712rasmussen.pdf>

2. Σε: Ο Κόσμος του Επενδυτή, 28/11/2009, πρόσβαση 22/7/2010, σε <http://www.papandreou.gr/papandreou/content/Document.aspx?d=6&rd=7739474&f=1722&rf=-1850948134&m=12701&rm=13340436&l=2> . Επίσης, στην ίδια εφημερίδα την 6/3/2010, πρόσβαση 22/7/2010, <http://www.papandreou.gr/papandreou/content/Document.aspx?d=6&rd=7739474&f=1722&rf=-1850948134&m=12824&rm=19783057&l=2> . Ακόμη, δήλωση Πρωθυπουργού 25/3/2010, πρόσβαση 22/7/2010, <http://www.papandreou.gr/papandreou/content/Document.aspx?d=6&rd=7739474&f=1722&rf=-1850948134&m=12855&rm=15866196&l=2> .

3. Παρατίθεται σε *Economist*, 26/6/2010, p. 15. Από το “Special report on debt crisis”, after p. 50.

4 . Ενδεικτικά: Ναυτεμπορική, 22/3/2010, σ. 29: ‘Ανταπάντηση Κίνας στις πιέσεις για το γιουάν’. Επίσης, *Economist*, 6/3/2010, p. 77: ‘Countries compete to weaken their currencies’

5. World Bank. (2011). World Development Indicators.

<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS/countries>

6. IMF. (30/4/2010). ‘Appendix Figure 16. Advanced G-20 General Government Primary Expenditure Trends, 1997–2008: Functional Classification (In percent of GDP)’. In: IMF. From Stimulus to Consolidation: Revenue and Expenditure Policies in Advanced and Emerging Economies, p.59.

- Retrieved 17/5/2010. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4452>
<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/043010a.pdf> .
7. Stockholm International Peace Research Institute. (11/4/2011). ‘Background paper on SIPRI military expenditure data, 2010’. <http://www.sipri.org/research/armaments/milex/factsheet2010> .
8. NATO, (20/11/2010), ‘NATO leaders agree to far-reaching reforms’,
http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_68438.htm .
9. OECD, The Statistics Newsletter, Issue 51, April 2011 - 18/04/2011, p.15,
STD.statnews@mail.oecd.org , <http://www.oecd.org/dataoecd/51/22/47632702.pdf>.
10. Lincoln Yvonna & Guba Egon. (1994). ‘Competing paradigms’. in qualitative research’. In Lincoln, Y. & Guba, E.(Eds). (1994). *Handbook of Qualitative Research*. London: SAGE Publications. Chapter 6, pp.105-117. Επίσης : Denzin Norman & Lincoln Yvonna.(1994). ‘Introduction’. In Denzin N., Lincoln Y. (Eds). *Handbook of Qualitative Research*, pp. 1-19. London: SAGE publications · και Manning, Peter & Cullum-Swan, Betsy. (1994). ‘Narrative, Content, and Semiotic Analysis’. In Denzin N., Lincoln Y. (Eds). *Handbook of Qualitative Research*, pp. 463-478. London: SAGE publications.
11. Παρατίθενται σε: Χαζάκης, Κ. (2007).
12. IMF Opening Address to the 2010 Annual Meetings of the Boards of Governors of the World Bank Group and the International Monetary Fund, by Dominique Strauss-Kahn, Managing Director, International Monetary Fund <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/100810.htm>
13. NATO. (18/6/2010). video interview on ‘Security in Times of Economic Crisis’. NATO Info [distribution.form@hq.nato.int], <http://www.natochannel.tv/default.aspx?aid=4183>] και Schramm,C., Litan,R., Strangler,D. (3/6/2010). Economic Growth is Key to Our National Security. http://www.realeclearpolitics.com/articles/2010/06/03/economic_growth_is_key_to_our_national_security_105818.html.
14. παρατίθενται σε Ρουμελιώτης (1996).
15. στο: THE BROOKINGS INSTITUTION. “FROM THE LISBON TREATY TO THE EUROZONE CRISIS: A NEW BEGINNING OR THE UNRAVELING OF EUROPE?”, σελίς 32-34, 79. 2010 CUSE ANNUAL CONFERENCE. Washington, D.C. Wednesday, June 2, 2010. http://www.brookings.edu/~media/Files/events/2010/0602_cuse/20100602_eurozone.pdf ή http://www.brookings.edu/events/2010/0602_cuse_conference.aspx .
16. στο: **The Transatlantic Relationship in an Era of Growing Economic Multipolarity**. Peterson Institute for International Economics, Washington, DC..October 8, 2010, <http://www.iie.com/> Conference cohosted by the Peterson Institute for International Economics and Bruegel. Συμμετείχαν: Mario Draghi, Bank of Italy, Financial Stability Board, and European Central Bank; Marco Buti, European Commission; Anders Aslund, Peterson Institute for International Economics; Jean Pisani-Ferry, Bruegel; Nouriel Roubini, Roubini Global Economics. The conference was supported by a grant from the European Commission and coordinated by Senior Fellow Adam S. Posen, Research Fellow Jacob F. Kirkegaard, and Bruegel Senior Fellow Nicolas Veron.
17. IMF (iMFdirect, 25/4/2010). ‘Fair and Substantial – Taxing the Financial Sector’. <http://blog-imfdirect.imf.org/2010/04/25/fair-and-substantial%E2%80%94taxing-the-financial-sector>

18. Παρατίθεται σε World Bank News Bureau, 1/7/2010, newsbureau@worldbank.org , ή <http://www.worldbank.org/news>
19. European Commission.. ‘Coping with the crisis’: In *European Economy News*, No 18 – July 2010, p. 6-7. At the 11th Brussels Economic Forum: “Strategies for a post – crisis world”. http://ec.europa.eu/economy_finance/een/018/article_88101_en.htm .
20. EU (E. Commission). “Reinforcing economic policy coordination in Europe”. In *European Economy News*, No18-July 2010, p. 10-11. http://ec.europa.eu/economy_finance/een/018/article_88103_en.htm .
21. “Is there life after debt?” A 14-page special report on the age of easy credit and its aftermath. (2010). *The Economist* (June 26th). Vol. 395, No 8688, after p.50. UK: The Economist Newspaper Limited..
22. IMF. (8-9/10/210). Opening Address to the 2010 Annual Meetings of the Boards of Governors of the World Bank Group and the International Monetary Fund, by Dominique Strauss-Kahn, Managing Director, International Monetary Fund <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/100810.htm> .
23. First Deputy Managing Director, IMF, at Foreign Policy Association], (September 15, 2010, σ. 2 – 3, New York, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/091510.htm>).
24. Agence France Presse. Παρατίθεται σε World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org], 2/11/2010 και <http://www.worldbank.org/news>.
25. Ρουμελιώτης, Παν. (2009), κεφ. 7.
26. βλ. Πίνακα αποταμιεύσεων και επενδύσεων ως % του ΑΕΠ κατά χώρες 1994-2013, IMF, WEO October 2008, p. 287. Παρατίθεται σε Ρουμελιώτης, 2009 σελ. 374. Επίσης, Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 2000-2013 σε δις\$ κατά περιφέρειες και χώρες του IMF, WEO October 2008, p. 276. Παρατίθεται σε Ρουμελιώτης, 2009, σελ. 370.
27. βλ. επίσης τα Συναλλαγματικά Αποθέματα των αναδυόμενων και αναπτυσσομένων χωρών σε δις\$ 2000-2009, IMF, WEO October 2008, p. 284. Παρατίθεται σε Ρουμελιώτης, 2009, σ. 373.
28. Strauss-Kah, *Le Monde*, 24/9/2008. Παρατίθεται σε Ρουμελιώτης, 2009, σελ.341.
29. IMF. *World Economic Outlook*. (October 2008), p. XV, Chapter 1 and 3. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2008/02> . IMF Policy Paper: Safeguards Assessments-2009 Update. (15/12/2009), p.2 . <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4406> και IMF survey: ‘Despite crisis, poor countries try to maintain social spending’. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/pol1011110b.htm>
30. IMF. ‘The Recent Financial Turmoil- Initial Assessment, Policy Lesson, and Implications for Fund Surveillance’, 9/4/2008, <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2008/040908.pdf>
31. IMF. ‘Lessons of the Financial Crisis for Future Regulation on Financial Institutions and Markets and for Liquidity Management’, 4/2/2009. <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/020409.pdf>
32. IMF. (27 May, 2010). ‘Central Banking Lesson from the Crisis’. Policy Paper. Retrieved 20/7/2010. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4461> και <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/052710.pdf>
33. Ενότητα: ‘Lessons from crises and medium-term challenges’ και ‘Conclusions’, από την ομιλία Bernanke, B. (19/10/2009). ‘Asia and the Global Financial Crisis’. Πρόσβαση 5/5/2010. <http://www.federalreserve.gov/newsevents/speech/bernanke20091019a.htm>

34. «Α.Γκρίνσπαν: δεν ευθύνονται τα στεγαστικά δάνεια για την κρίση», Ναυτεμπορική, 7/4/2010. Επίσης, “It wasn’t us. Alan Greenspan and Ben Bernanke still do not believe monetary policy bears any blame for the crisis”. (2010). In *The Economist* (Mars 20th). Vol. 394, No 8674, p. 72. UK: The Economist Newspaper Limited..
35. **World Bank** Publications Announcement, Issue 65 - January 7, 2010. ‘**Post-Crisis Growth in Developing Countries**’: A Special Report of the Commission on Growth and Development. January 2010, pp. 8-14. ISBN: 978-0-8213-8165-5. SKU: 18165.
<http://issuu.com/world.bank.publications/docs/9780821381656>
36. Lipsky, J. ,Fist Deputy Managing Director, IMF, at Foreign Policy Association], (September 15, 2010. New York, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/091510.htm>
- 36^A. δηλ. δέκα χρόνια μετά όπου το ΑΕΠ (των ΗΠΑ) έφτασε στα προ της κρίσης επίπεδα, σύμφωνα με τον προσδιορισμό του Galbraith, 1992, σ. 186.
- 36^B. “Regulating banks. Carrottes and sticks. The first of four articles on the implications of the Volcker rule examines reactions on Wall Street.” (2010).The Economist (January 30th). Vol. 394, No 8667, p. 79. UK: The Economist Newspaper Limited.
- 36^F. ECFIN e-news No 33.ECFIN-mailing-info@ec.europa.eu.,
http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/33_110420/index-online.html
37. IMF Survey (8/7/2010): IMF Redefining Its Relationship with Asia..
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new070810a.htm>
38. Panitchpakdi, Supachai, Statement on the April 12,2008 , the 17th Meeting of the International Monetary and Financial Committee, Un Conference on Trade and Development.
39. Συμφωνία της Βόννης (1978):
Γερμανία και Ιαπωνία δέχθηκαν να χαλαρώσουν τους δημοσιονομικούς περιορισμούς ώστε να τονώσουν τη ζήτηση, που θα είχε θετικό αντίκτυπο στη συνεχή επιδείνωση του ισοζυγίου πληρωμών των ΗΠΑ· ο Καναδάς ν’ αυξήσει το ρυθμό ανάπτυξης (στο 5%), η Ιταλία δεσμεύτηκε ν’ αυξήσει τις δημόσιες επενδύσεις, ενώ η Γαλλία συμφώνησε σε αύξηση του δημοσίου ελλείμματος. Οι ΗΠΑ συναίνεσαν σε πολιτική συγκράτησης των εγχώριων πληθωριστικών πιέσεων και σε σταδιακή αύξηση της τιμής του πετρελαίου δικής τους παραγωγής.
- Συμφωνία της Πλάζα (1985):
Η Γερμανία να περιορίσει τις δημόσιες δαπάνες και να αυξήσει τα δημόσια έσοδα με πρόσθετη φορολογία, οι ΗΠΑ να μειώσουν το έλλειμμα τους κατά 1%, η Ιαπωνία να φιλελευθεροποιήσει τις χρηματιστηριακές της αγορές και να προβεί σε ανατίμηση του γιέν, και το σημαντικότερο η συμφωνία για τη συναλλαγματική πολιτική δηλ. τη συντονισμένη παρέμβαση των Κεντρικών Τραπεζών για την αναμόρφωση των συναλλαγματικών ισοτιμιών των κυριοτέρων νομισμάτων.
- Συμφωνία του Λούβρου(1987):
Ήδη, η προηγηθείσα διμερής συμφωνία ΗΠΑ-Ιαπωνίας, το 1986, είχε προλείπει το έδαφος συντονισμένης παρέμβασης για την αντιστροφή της πτωτικής πορείας του δολαρίου. Οι κυβερνήσεις έθεσαν ζώνες-στόχους διακύμανσης των ισοτιμιών (δολάριο, γιέν, μάρκο) που όμως ξεπεράστηκαν στο τέλος του έτους και εγκαταλείφθηκαν στη δεκαετία του 1990.

Επίσης, συμφωνήθηκε η Γαλλία και οι ΗΠΑ να μειώσουν το δημοσιονομικό τους έλλειμμα, ενώ η Ιαπωνία και η Γαλλία θάπρεπε να μειώσουν την εγχώρια φορολογία τους.

Πηγή: Χαζάκης, Κων/νος, «Ο ρόλος του Διακρατικού Συντονισμού Οικονομικών Πολιτικών στη διεθνή οικονομία», στο Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Αθήνα : εκδόσεις Παπαζήση, (2005).

40. *The Group of Twenty: A History*. (2008, March). http://www.g20.org/pub_further_pubs.aspx.

Επίσης, βλ. Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (www.imf.org). Πρόσβαση Οκτώβριος 2009.

41. **G33**: Αργεντινή, Αυστραλία, Βέλγιο, Βραζιλία, Καναδάς, Χιλή, Κίνα, Ακτή Ελεφαντοστού, Αίγυπτος, Γαλλία, Γερμανία, Χονγκ-Κονγκ, Ινδία, Ινδονησία, Ιταλία, Ιαπωνία, Μαλαισία, Μεξικό, Μαρόκο, Ολλανδία, Πολωνία, Ρωσία, Σαουδική Αραβία, Σιγκαπούρη, Νότιος Αφρική, Νότιος Κορέα, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ταϊλάνδη, Τουρκία, Βρετανία (και η Ευρωπαϊκή Ένωση ξεχωριστά ως συνολική οντότητα).

42. **G22** : Αργεντινή, Βραζιλία, Κίνα, Χονγκ-Κονγκ, Ινδία, Ινδονησία, Κορέα, Μαλαισία, Μεξικό, Πολωνία, Ρωσία, Σιγκαπούρη, Νότιο Αφρική, Ταϊλάνδη.

43. **G10**: Η ομάδα των πιο ισχυρών βιομηχανικών χωρών που πρωτοεμφανίστηκε το 1961 όταν 10 αντίστοιχα χώρες σχημάτισαν τον όμιλο G10 για να οργανώσουν το GAB (General Agreement to Borrow (1962) : ταμείο διακρατικού δανεισμού αναφορικά με τη χρηματοδότηση του ΔΝΤ). Η G10 περιλαμβάνει : τους ΗΠΑ, Ιαπωνία, Γερμανία, Γαλλία, Βρετανία, Ιταλία , Καναδά, Βέλγιο, Ολλανδία, Σουηδία · από το 1984 και την Ελβετία..

44. Ο παρακάτω πίνακας ίσχυε (μόνο) όταν οι G20 συνήρχοντο σε επίπεδο υπουργών..

Groups for G-20 Chair Rotation. Countries in bold characters have hosted G-20 meetings. Brazil was host in 2008, and the United Kingdom would be in 2009.

Group One (2001, 2006, etc.)	Group Two (2002, 2007, etc.)	Group Three (2003, 2008, etc.)	Group Four (2004, 2009, etc.)	Group Five (2005, 2010, etc.)
Australia	India	Argentina	France	China
Canada	Russia	<i>Brazil</i>	Germany	Indonesia
Saudi Arabia	South Africa	Mexico	Italy	Japan
United States	Turkey	-	United Kingdom	Korea

Πηγή: G20. 'The Group of Twenty: A history'. <http://www.g20.utoronto.ca/docs/g20history.pdf>

45. Plans for the Fourth G20 Summit: Co-chaired by Canada and Korea in Ontario, Canada, June 2010. <http://www.g8.utoronto.ca/g20/g20plans/g20plans091102.pdf>.

46. Το ότι οι G20 απέδωσαν προτεραιότητα στη διαχείριση της κρίσης (2009) έναντι άλλων θεμάτων, συμμερίζεται και ο Flemming Stewart (October 11, 2011).

47. *G-20 Working groups*.. http://www.g20.org/about_working_groups.aspx. Retrieved 11/8/2009.

48. Communiqué G20 Leaders Summit – Cannes , 3-4 November 2011, §31, p.6.

<http://www.g20.org/Documents2011/11/Cannes%20Leaders%20Communiqué%204%20November%202011.pdf>.

49. Gill, Bates. (May 2011). *The Global Security Governance System-meeting Tomorrow's Challenges with Yesterday's Tools*. SIPRI, <http://www.sipri.org/media/newletter/essay/may11> ,retrieved 28/5/2011.

50. IMF.(8/12/2010). Dominique Strauss-Kahn, Managing Director, International Monetary Fund. *The Triple Comeback -- the Impact of the Financial Crisis on Global Economic Governance*, Speech. σ. 1. <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/120810.htm>

51. WTO-OECD-UNCTAD: DESPITE CRISIS, G20 GOVERNMENTS LARGELY RESIST PROTECTIONIST PRESSURES.

The WTO, OECD and UNCTAD, in a joint report on G20 trade and investment measures released on 14 June 2010, noted the imposition of fewer trade restrictions but warned “they are accumulating”. In a separate report to WTO members on trade-related developments, Director-General Pascal Lamy confirmed this trend but urged governments to remain “vigilant” and to give priority to “exiting current restricting measures”. The OECD and UNCTAD also released a separate report on G20 investment measures.

> WTO’s trade monitoring of all WTO members and observers:

http://www.wto.org/english/news_e/news10_e/report_tprb_june10_e.pdf

> Annex tables: http://www.wto.org/english/news_e/news10_e/report_tprb_annex_june10_e.xls

> Joint summary by the Heads of WTO/OECD/UNCTAD on G20 trade and investment measures :

http://www.wto.org/english/news_e/news10_e/summary_oecd_unctad_june10_e.pdf

> WTO report on trade measures by G20 economies:

http://www.wto.org/english/news_e/news10_e/report_wto_g20_june10_e.pdf

> OECD/UNCTAD report on investment measures by G20 economies:

http://www.wto.org/english/news_e/news10_e/report_oecd_unctad_june10_e.pdf

> WTO summary of trade measures by G20 economies:

http://www.wto.org/english/news_e/news10_e/summary_g20_june10_e.pdf

52. WTO News [wto.news@wto.org]. (24/5/2011). *World Trade Organization - Protectionist pressures on the rise, latest G20 monitoring report says.*

http://www.wto.org/english/news_e/news11_e/igo_24may11_e.htm.

Επίσης, παρεμφερής διατύπωση και στο: WTO (October 26, 2011). *G-20 Report : Weak growth and imbalances “testing” government resolve against protectionism.* Joint Summary on G-20 Trade and Investment Measures (OECD/WTO/UNCTAD), p. 4.

http://www.wto.org/english/news_e/news11_e/igo_26oct11_e.htm.

53. G-20. Mutual Assessment Process: a) Toronto, Canada, 26-27 June 2010,

<http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/062710a.pdf> , b) Seoul, Korea, 11-12 November 2010,

<http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/111210.pdf> , and as Annex: Policy Commitments,

http://www.g20.org/Documents2010/11/seoulsummit_annexes.pdf

54. Masciandaro, D., Vega-Pansini, R., and Quintyn, M. (November 1, 2011), IMF, Working Paper No 11/261. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=25351.0>

55. βλ. προτάσεις σε Bergsten, C. F. (October 20, 2011). *An Action Plan for the G-20*, p.4.

Congressional Testimony. Peterson Institute for International Economics.

<http://www.piie.com/publications/testimony/testimony.cfm?ResearchID=1960> .

56. IMF. (28/8/2010). *Reconsidering the International Monetary System.* By John Lipsky, First Deputy Managing Director, at the Federal Reserve Bank of Kansas City’s Economic Policy Symposium:

“Macroeconomic Challenges: The Decade Ahead”.

<http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/082810.htm>.

57. Σχετικά με τις αλλαγές - μέχρι αρχές 2010 - στη ρύθμιση των τραπεζών, τις credit rating agencies, τα hedge funds, τα χρηματιστηριακά παράγωγα, τη λογιστική, παραπέμπω στο πρώτο μέρος του:

Helleiner, E., Pagliari, St., and Zimmerman, H. (eds). (2010). *Global Finance in Crisis..* Στο δεύτερο μέρος του ίδιου έργου μπορεί κάποιος να βρει πώς ανταποκρίθηκαν στη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα οι ΗΠΑ, ΕΕ, Γερμανία, Ιαπωνία, Κίνα Ωστόσο, ιδιαίτερα για τις ΗΠΑ, θα πρέπει να ανατρέξει κανείς και στην αναφορά FSAP του ΔΝΤ , καθώς και σε σχετικές έρευνες μελετητών του ΔΝΤ:

- IMF. (May 21, 2010). *Financial Sector Assessment Program:USA. Detatiled Assesment of Observance.*

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10121.pdf> .

- Ακόμη, τα σχετικά κείμενα των IMF, Press Release No 10/197 (May 14, 2010),

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10197.htm> και Bhatia, Ashok Vir . (January 2011).

58. Αντιλαμβάνομαι τους παραπάνω όρους –προκυκλικότητα, αντικυκλικότητα- όπως τους θέτει το Financial Stability Board : <http://www.financialstabilityboard.org>.

59. “Financial reform in America. The hand of Dodd”. (2010). *The Economist* (Mars 20th). Vol. 394, No 8674,p.66. UK: The Economist Newspaper Limited. : Στις ΗΠΑ θεσπίστηκε το Financial Stability Oversight Council αντίστοιχο του Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου της ΕΕ και Σώμα Προστασίας Καταναλωτών (για τον τραπεζικό τομέα) ενώ στην ΕΕ Συμβούλιο Εποπτείας (Supervision Council) και Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου για τον χρηματοπιστωτικό τομέα.

- Lordon, Frederic. (Mars 2010).“ Gouvernements sous la coupe des Banques. L’ urgence du contre-choc”. *Le Monde Diplomatique*. France: Paris.

- Cordonnier, Laurent. (Mars 2010). “Un pays peut-il faire faillite?” *Le Monde Diplomatique*. France: Paris.

- Warde, Ibrahim. (Mars 2010). “ Dubai, chronique d’ une chute annoncée”. *Le Monde Diplomatique*. France: Paris.

- Kadritzke, Niels. (Mars 2010).”Comment l’ injustice fiscale a creusé la dette grecque.” *Le Monde Diplomatique*.

60. Αυτή η στρατηγική ακολουθείται από κεφάλαια αντιστάθμισης κινδύνου και άλλους χρηματοοικονομικούς παίκτες, οι οποίοι δανείζονται διαθέσιμα σε νομίσματα που ενσωματώνουν χαμηλά επιτόκια και τα επενδύουν σε τοποθετήσεις υψηλότερου κινδύνου και απόδοσης.

60^Α. Bank of International Settlements. (3 April 2012). *Progress Report on Basel III Implementation and Procedures for Conducting Country Reviews*, published by Basel Committee. Πρόσβαση 15/8/2012. <http://www.bis.org/press/p120403.htm>

61. IMF. ‘Towards an International Framework for Cross Border Resolution’. Remarks by John Lipsky, First Deputy Managing Director, IMF. Delivered at the ECB and its Watchers Conference XII, Frankfurt, Germany, July 9, 2010.

<http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/070910.htm> .

62. Για τις ΗΠΑ, τέλη του 2007- αρχές 2008 η κυβέρνηση Bush έλαβε ένα μικρό πακέτο στήριξης, που συνίστατο κυρίως από προσωρινές φοροαπαλλαγές προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις, περίπου \$ 168 δις : πηγή: Marcus, Alfred-Alan. (13/4/2010). Και : “Bush Tax Rebate 2008”. Retrieved 27/12/2010, <http://www.mahalo.com/bush-tax-rebate-2008> .

63. Baily, Martin-Neil (July 1,2010). *Perspectives on the Economy*, p.10-11.

64. . G20 Declaratiion, 2/4/2009, <http://www.londonsummit.gov.uk>.

65. The G20 Toronto Summit Declaration, June 26-27, 2010. p. 3

http://www.g20.org/Documents/g20_declaration_en.pdf

66. Τα *οφέλη* του είναι :

Εθνικό γόητρο και ήπια ισχύς από την επιλογή του εθνικού νομίσματος ως το σημαντικότερο διεθνώς και κατ' επέκταση ως χρήση του ως αποθεματικού και/ή συναλλακτικού νομίσματος · κάτι που παρέχει τη δυνατότητα αύξησης εθνικού εισοδήματος ιδιαίτερα για το τραπεζικό σύστημα του 'ηγεμόνα'.

Οικονομίες κλίμακας κι άλλα πλεονεκτήματα συγκριτικά με τους ανταγωνιστές του, επειδή τα περισσότερα διεθνή αποθέματα και συναλλαγές τηρούνται στο νόμισμά του.

Οικονομική και πολιτική αυτονομία της χώρας, καθόσον –επειδή το νόμισμά του έχει καταστεί διεθνές μέσο πληρωμών- απαλλάσσεται τουλάχιστον για κάποιο χρονικό διάστημα από τους περιορισμούς του Ισοζυγίου Πληρωμών (Gilpin, R. (2007 a).

67. Washington 2008- London, Pittsburgh, 2009.

Για παράδειγμα στη σύνοδο του Λονδίνου, 2/4/2009, οι G20 αποφάσισαν \$1,1 τρις σε ενέσεις ρευστότητας, στο Communiqué. Από αυτό το ποσό, περίπου \$500 δις στο ΔΝΤ, \$100 δις στις (5) πολυμερείς αναπτυξιακές τράπεζες, και \$250 δις προς υποστήριξη του εμπορίου. Επιπροσθέτως, στο Pittsburgh, Σεπτέμβριος 2009, οι G20 συμφώνησαν σε ένα πλαίσιο: 'Frame for Strong, Balanced, Sustainable Growth' και εγκαθίδρυσαν το Mutual Assessment Process, στη Δήλωση των ηγετών (Leaders Statement, September 2009 και Communiqué Finance Ministers (November 2009), <http://www.g20.org/>.

- Επίσης, IMF. (2/12/2009). The G-20 Mutual Assessment Process and the Role of the Fund,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4408>; ακόμη βλ.

- 'The Framework Policy Matrix' σε: Speech by John Lipsky, (8/1/2011),. First Deputy Managing Director, IMF, at the American Economic Association Annual Meetings, Roundtable on "The United States in the World Economy," p.5. Denver.,

<http://www.imf.org/external/np/speeches/2011/010811.htm> .

68. Παρατίθεται σε υποσημείωση αρ. 3 της σελ. 8 : IMF Policy Paper (4/2/2010. Retrieved 23/2/2010): Strategies for Fiscal Consolidation in the Post-Crisis World. Σελ. 8.

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4418> ,

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/020410.pdf>.

69. Πηγή: IMF. (30/4/2010). 'Appendix Figure 16. Advanced G-20 General Government Primary Expenditure Trends, 1997–2008: Functional Classification (In percent of GDP)'. In: IMF. From Stimulus to Consolidation: Revenue and Expenditure Policies in Advanced and Emerging Economies, p.59. Retrieved 17/5/2010. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4452>

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/043010a.pdf> .

70. IMF Policy Paper (4/2/2010. Retrieved 23/2/2010): Strategies for Fiscal Consolidation in the Post-Crisis World. Σελ. 3,4. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4418>

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/020410.pdf>.

71. IMF. (14/5/2010). Fiscal Monitor: Navigating the Fiscal Challenges Ahead, p.7. Retrieved 21/5/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1001.pdf>.
72. World Bank. (2010). World Development Indicators 2010 <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/countries>.
- 72.Α. Για τα ποιοτικά στοιχεία και πώς εφάρμοσαν αναλυτικά οι χώρες G20 τα μέτρα στήριξης, τις δυσκολίες στη διαφάνεια κατά την άσκηση του διακρατικού συντονισμού, παραπέμπω στις παρακάτω πηγές (απέφυγα την αντιγραφή και παράθεση των εν λόγω ντοκουμέντων προς εξοικονόμηση της έκτασης της διατριβής):
- ΠΟΙΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΩΣ ΕΦΗΡΜΟΣΑΝ ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟ 2009. Σε : IMF. (November 3, 2009). *The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor*, σελ.9. SPN/09/25. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf>. Πάντως ένας συνοπτικός, επίκαιρος μέχρι τέλος 2009, Πίνακας από τα γεγονότα και την κρατική ανταπόκριση σε μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης, βρίσκεται στη σελ. 23, Appendix II, του: IMF Staff Discussion Notes No. 2011/05: *Crisis Management and Resolution: Early Lessons from the Financial Crisis*, <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=24694.0>
  - ΤΡΟΠΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ. Σε: IMF. (14/5/2010). FISCAL MONITOR: Navigating the Fiscal Challenges Ahead. Σελ. 19. Πρόσβαση 21/5/2010. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1001.pdf>.
  - ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ ΠΛΑΝΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ. Σε: IMF. (14/5/2010). FISCAL MONITOR: Navigating the Fiscal Challenges Ahead. Σελ. 38. Πρόσβαση 21/5/2010. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1001.pdf>.) Νεότερα στοιχεία για τα σχέδια δημοσιονομικής προσαρμογής και στρατηγικών εξόδου παρέχονται τον Δεκέμβριο 2010 σε: Bornhorst, F. Et alii. (December 2010).
- Μια χαρακτηριστική ενδεικτική εικόνα της δυσκολίας συλλογής στοιχείων και ποσοτικοποίησης ποιοτικών μεταβλητών φαίνεται και στα στοιχεία του ‘Απορρόφηση των Κυβερνητικών Μέτρων Στήριξης του Χρηματοπιστωτικού Τομέα συγκριτικά με τις προαναγγελίες, ως % του ΑΕΠ 2008’ (IMF. (November 3,2009), σελ. 39, βλ. στο παραπάνω: ΠΟΙΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΩΣ ΕΦΗΡΜΟΣΑΝ ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟ 2009).
73. IMF. (November 3,2009). The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor:November 2009. **σελ. 37**. SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf>.
74. European Commission, Economic and Financial Affairs, http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic_situation/2010-12-01-financial-assistance-ireland_en.htm http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/25_101210/, retrieved 9/12/2010) - - και IMF (16/12/2010). Press Release No.10/496: IMF Executive Board Approves 22.5 Billion Extended Arrangement for Ireland <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10496.htm>.
75. IMF. (November 3,2009). The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor: November 2009. **σελ.8**. SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf>.

76. Πηγή: IMF. (14/5/2010). FISCAL MONITOR: Navigating the Fiscal Challenges Ahead. Σελ. 16-18. Πρόσβαση 21/5/2010. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1001.pdf> .
- 76^A. IMF. (27/1/2011). Fiscal Monitor Update: Strengthening Fiscal Credibility, σ. 3, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/update/fmindex.htm>
77. IMF. *Fiscal Monitor* (September 2011), p.28, Box 7: “Financial Sector Support and Recovery to Date”, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf> .
- 77^A . Στο: ΤΡΟΠΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ. Σε: IMF. (14/5/2010). FISCAL MONITOR: Navigating the Fiscal Challenges Ahead. Σελ. 19. Πρόσβαση 21/5/2010. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1001.pdf> , παρατίθενται μεμονωμένες κρατικές πρωτοβουλίες που εκδηλώθηκαν προς αυτή την κατεύθυνση.
78. IMF. (November 3,2009) The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor: November 2009, pp.43-47, SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf>.
79. *ibid* (IMF. (November 3,2009) σ. 40.
80. *ibid*, σ. 19.
81. Σελ. 3 της κοινής δήλωσης. The G20 Toronto Summit Declaration, June 26-27, 2010. http://www.g20.org/Documents/g20_declaration_en.pdf.
82. ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ ΠΛΑΝΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ. Πηγή: IMF. (14/5/2010). FISCAL MONITOR: Navigating the Fiscal Challenges Ahead. Σελ. 38. Πρόσβαση 21/5/2010. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2010/fm1001.pdf> .)
- Νεότερα στοιχεία για τα σχέδια δημοσιονομικής προσαρμογής και στρατηγικών εξόδου παρέχονται τον Δεκέμβριο 2010 σε: Bornhorst, F. Et alii. (December 2010). A Status Update on Fiscal Exit Strategies. IMF, working paper No 10/272. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=24396.0> .
83. Cottarelli, I. & Schachter, A (1/9/2010). Long-term Trends in public Finances in the G-7 Economies. p. 5. Retrieved 2/9/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=24156>
84. WTO (2009): http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/section1_e/its09_highlights1_e.pdf , page 39: “Manufactures. China is the leading exporter”.
85. “China’s export prospects. China’s share of world markets increased during recession. It will keep rising.” (2010). *The Economist* (January 9th). Vol. 394, No 8664, p. 65.
- 85.A. WTO, International Trade Statistics 2011, Bilateral trade of leading traders, p. 29., http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2011_e/its11_toc_e.htm
86. World Bank. (2010). World Development-Indicators-2010, <http://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD/countries> and IMF, WEO 2010, p. 202, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02> .
87. THE ECONOMIST. (14/10/2010). ‘The global economy. How to stop a currency war. Keep calm, don’t expect quick fixes and above all don’t unleash a trade fight with China’.

http://www.economist.com/node/17251850?Story_ID=17251850&fsrc=nlw/hig10-14-2010editors_highlights

-“The American economy”. (2010). The Economist (September 18th). Vol. 396, No 8700, p. 11, 77.

UK: The Economist Newspaper Limited and

- Laurent, J. (Décembre, 2010). “La guerre des monnaies. Mythes et réalités”. *Le Monde Diplomatique*, p.1,18-19. Paris: Le Monde Diplomatique, SA.) και

- Lipsky, John (8/1/2011). Speech on "The United States in the World Economy," p.1 Denver.

<http://www.imf.org/external/np/speeches/2011/010811.htm>.

88. Lipsky, John (8/1/2011), σ.1., Denver. <http://www.imf.org/external/np/speeches/2011/010811.htm>

89. Economist, (November 5th 2011, Volume 401, No 8758, p.92.

90. ‘Προτεραιότητες της Γαλλικής Προεδρίας’ σε <http://www.g20-g8.com/g8->

[g20/g20/english/priorities-for-france/the-priorities-of-the-french-presidency/the-priorities-of-the-french-presidency.75.html](http://www.g20-g8.com/g8-20/g20/english/priorities-for-france/the-priorities-of-the-french-presidency/the-priorities-of-the-french-presidency.75.html) και

- New York Times, 28/1/2010. Παρατίθεται σε: Jenilee Guebert (Director of Research, G20 Research Group) . (January 29, 2010). ‘Plans for the Fourth G20 Summit:Co-chaired by Canada and Korea in Toronto, June 26-27, 2010’. <http://www.g8.utoronto.ca/g20/g20plans/g20plans100129.pdf>

91. Blanchard, Olivier J. & Dell’Ariccia, Giovanni & Mauro, Paolo. (12/2/2010). *Rethinking Macroeconomic Policy* -- IMF Staff Position Note,SPN 10/13

<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23513.0> και

- Blanchard, Olivier. (12/2/2009). IMF Survey . *IMF Explores Contours of Future Macroeconomic Policy*., <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/int021210a.htm> .

92. UN.(September 21, 2009). Report of the Commission of Experts of the President of the United Nations General Assembly on Reforms of the International Monetary and Financial System. **σελ. 111** Stiglitz Commission Report. OHE: Νέα Υόρκη. Retrieved 25/11/2009,

http://www.un.org/ga/econcrisissummit/docs/FinalReport_CoE.pdf).

93. THE ECONOMIST. (14/10/2010). ‘The global economy. How to stop a currency war. Keep calm, don’t expect quick fixes and above all don’t unleash a trade fight with China’.

http://www.economist.com/node/17251850?Story_ID=17251850&fsrc=nlw/hig10-14-2010editors_highlights

- “The American economy”. (2010). The Economist (September 18th). Vol. 396, No 8700, p. 11, 77.

UK: The Economist Newspaper Limited and

- Laurent, J. (Décembre, 2010). “La guerre des monnaies. Mythes et réalités”. *Le Monde Diplomatique*, p.1,18-19. Paris: Le Monde Diplomatique, SA.)and

- Lipsky, John (8/1/2011). Speech on "The United States in the World Economy," p.1 Denver.

<http://www.imf.org/external/np/speeches/2011/010811.htm>.

94. OECD,WTO, UNCTAD. (8 Mars 2010). REPORT ON G20 TRADE AND INVESTMENT MEASURES: SEPTEMBER 2009 -TO FEBRUARY 2010.

http://www.oecd.org/document/60/0,3343,en_2649_34529562_44741628_1_1_1_1,00.html

“The narrowing of the merchandise trade deficit in the United States is among the side effects of the economic crisis, as well as a smaller narrowing of China's trade surplus. The US deficit shrank by

nearly 38 per cent in 2009, falling from US\$882 billion to US\$547 billion, while China's surplus declined to US\$196 billion (a drop of 34 per cent). India's annual trade deficit also declined slightly in 2009, but since imports grew much faster than exports during the year, the country's monthly deficit more than tripled between February and December, rising from US\$3 billion to US\$10 billion.”.

95. The People’s Bank of China. (19/6/2010). “Further Reform the RMB Exchange Rate Regime and Enhance the RMB Exchange Rate Flexibility”,

<http://www.pbc.gov.cn/english/detail.asp?col=6400&id=1488> .

96. IMF. The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor. (November 3,2009).(σελ.35).SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf> .

97. Στο θέμα των παγκόσμιων ανισοροπιών, τις ευθύνες της Fed στην πολιτική των επιτοκίων, ασπάζονται τουλάχιστον οι Ρουμελιώτης (2009) και White William (για τον τελευταίο, όπως αναφέρεται από τον διαφωνούντα με-την-παραπάνω-άποψη Martin Wolf (Le Monde, ‘Economie’, Mardi 2/3/2010, p. 2). Επίσης, ασπάζεται και ο Economist (“It wasn’t us. Alan Greenspan and Ben Bernanke still do not believe monetary policy bears any blame for the crisis”. (2010,).The Economist (Mars 20th). Vol. 394, No 8674,p.72. UK: The Economist Newspaper Limited.

98. Ένα δείγμα των αμερικανικών πιέσεων για μείωση των μακρο-οικονομικών ανισοροπιών μέσω ανατίμησης του γιουάν, βρίσκει κανείς σε:

- Subramanian, Arvind. (February 4, 2010) “China vs. the Rest of the World?” Peterson Perspectives Interviews on Current Topics. Peterson Institute for International Economics, <http://www.piie.com> .

- Williamson, John (January 29, 2010). “ China’s Persistently Undervalued Currency”. Peterson Perspectives Interviews on Current Topics. Peterson Institute for International Economics.

<http://www.piie.com>

- Bergsten, Fred (March 24, 2010).‘Correcting the Chinese Exchange Rate: An Action Plan’. Peterson Institute for International Economics :Testimony before the Committee on Ways and Means, US House of Representatives.

<http://www.piie.com/publications/papers/print.cfm?researchid=1523&doc=pub>

- Bergsten, Fred, (Op-ed in the *Financial Time*, June 10, 2010) Peterson Institute for International Economics. “New Imbalances Will Threaten Global Recovery”.

<http://www.piie.com/publications/opeds/print.cfm?researchid=1591&doc=pub> (Πρόσβαση 13/06/2010)

Rosen, Daniel (March 17, 2010). ‘How Much Can China Really Diversify Its Reserves?’ Peterson Institute for International Economics.Posted in the *China Real Time Report, Wall Street Journal*.

<http://www.piie.com/publications/opeds/print.cfm?researchid=1516&doc=pub>.

99. Αποτυπώνονται σε πολλαπλά άρθρα του *Economist*, αλλά και δημοσιεύματα *Ναυτεμπορικής* : ‘Όλοι θέλουμε ένα ισχυρό δολάριο’, 29/10/2009, σ.29/‘Πρωτοβουλία για το γιουάν’, 19/10/2009, σ.27/‘Ελπίδες για δολάριο και γιουάν’, 17/11/2009, σ. 31/‘Τί είπαν’, 17/11/2009, σ. 33/‘Ανάγκη για νέο παγκόσμιο νόμισμα’, 18/11/2009, σ. 31.

Επίσης, το *ΔΝΤ*: IMF. (November 17, 2009).” IMF backs continued Chinese stimulus, economic rebalancing”. In IMF Survey Magazine. Retrieved 18/11/2009.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/NEW111709A.htm> · επίσης :

- IMF. (November 16, 2009). China's Leadership Key In Global Economic Recovery And Reform, IMF Managing Director Dominique Straus-Kahn Says. IN IMF Press Release No 09/408. Retrieved 18/11/2009. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09408.htm> · επίσης : «Asia to play a leading role in reshaping the post-crisis economy”. IMF. Press Release no 9/403. November 13, 2009.
100. Γαλλική προεδρία G20 : <http://www.g20-g8.com/g8-g20/g20/english/priorities-for-france/the-priorities-of-the-french-presidency/the-priorities-of-the-french-presidency.75.html>
101. *Reuters News*: “Canada expects to discuss currencies at G7, G20.” (January 11, 2010). Παρατίθεται στο ‘Plans for the 2010 G8 Muskoka Summit, June 25-26,2010’. Jenilee Guebert, Director of Research, G8 Research Group. (January 29,2010). <http://www.g7.utoronto.ca/evaluations/2010muskoka/2010plans/2010-g8plans-100129.pdf>.
102. . “China’s currency. Bending, not bowing. The Chinese case for a stronger, more flexible currency.” (2010,).The Economist (April 10th). Vol. 395, No 8677, p.69. και - “China, America and the yuan. Over to you, China..America has dampened a currency row with China. Now Beijing must let the yuan rise”. (2010,).The Economist (April 10th). Vol. 395, No 8677, p.12. UK: The Economist Newspaper Limited και
- ‘Currency wars. Fumbling towards a truce.The first of three pieces on currency tensions looks at a possible path to peace’. The Economist. (14/10/2010). <http://www.economist.com/node/17252006>.
103. China’s currency. Bending, not bowing. The Chinese case for a stronger, more flexible currency.” (2010,).The Economist (April 10th). Vol. 395, No 8677, p. 69. UK: The Economist Newspaper Limited και
- Fisher, Max (1/4/2010), “Will China Join U.S. in Iran Sanctions?” In *The Atlantic* , [transatlantic@theatlantic.com], <http://www.theatlanticwire.com/opinions/view/opinion/Will-China-Join-US-in-Iran-Sanctions-3073>
104. Παρατίθεται στο: ‘Plans for the Fourth G20 Summit:Co-chaired by Canada and Korea in Toronto, June 26-27, 2010’. Jenilee Guebert (January 29, 2010). <http://www.g8.utoronto.ca/g20/g20plans/g20plans100129.pdf>.
105. Gagnon, J. (2011, January). *Current Account Imbalances Coming Back*. Peterson Institute for International Affairs, <http://www.piie.com/publications/wp/wp11-1.pdf> και
- Williamson, J. (2011, February 11). *Pressures on Surplus Countries*. Peterson Institute for International Economics, <http://www.piie.com/realtime/?p=2035>.
106. IMF. (February 1, 2011). The Right Kind of Global Recovery. Speech by Dominique Strauss-Kahn, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2011/020111.htm>
- IMF. (February 10, 2011). IMF Managing Director Dominique Strauss-Kahn Calls for Strengthening the International Monetary System. Press release No 11/36, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr1136.htm> .
- Επίσης, IMF Survey online. (February 11, 2011): *Global Monetary Reforms Needed to Tackle Imbalances*, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/new021111a.htm>.
- Ακόμη, Agence France Presse/Factiva. In World Bank press Review (February 11, 2011). Retrieved 12/2/2011, from [newsbureau@worldbank.org.].

107. Eichengreen B. (2011). *Exorbitant Privilege: The rise and the Fall of the Dollar and the Future of the International Monetary System*. Παρατίθεται σε: IMF. (October 21,2011).Survey on-line.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/pol102111a.htm>

108. IMF. (November 16, 2009). China's Leadership Key In Global Economic Recovery And Reform, IMF Managing Director Dominique Straus-Kahn Says. In IMF Press Release No 09/408. Retrieved

18/11/2009. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09408.htm>.

109. IMF(March 31, 2011). High-Level Seminar on the International Monetary System.Keynote address by Dominique Strauss-Kahn, Managing Director, International Monetary Fund.Nanjing,.

<http://www.imf.org/external/np/speeches/2011/033111.htm>

110. "Yan small step. China and the dollar: The dollar's role as the world's main currency is being challenged". (2009). The Economist (July 11th). Vol. 392, No 8639, p. 63. UK: The Economist Newspaper Limited.

– Επίσης, βλ. Yehoue,Et.(December 1, 2009).

111. IMF. (January 7, 2011). *Enhancing International Monetary Stability – A Role for the SDR?*

Prepared by the Strategy, Policy and Review Department.

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2011/010711.pdf> και

- IMF. (February 10, 2011) Policy Paper: *Is SDR Creation Inflationary?* Report by Richard Cooper, as Independent external consultant. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4524> και

- IMF. (10/2/2011). Toward a More Stable International Monetary System, Opening Remarks by Dominique Strauss-Kahn, Managing Director IMF .

<http://www.imf.org/external/np/speeches/2011/021011.htm>

- IMF. (10/2/2011) . "Potential Role of the SDR in strengthening the international monetary system". Press Release no 11/36: IMF Managing Director Dominique Strauss-Kahn Calls for Strengthening the International Monetary System,

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr1136.htm>.

112. IMF Policy Paper (26/10/2010), σελ. 3 : *Review of the Method of Valuation of the SDR*. Retrieved 18/11/2010.<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4502>

113. IMF Determines New Currency Amounts for SDR Valuation Basket. (December 30, 2010). Press Release No. 10/516, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10516.htm> :

Effective January 1, 2011, the value of the SDR will be the sum of the values of the following amounts of each currency:

U.S. dollar	0.660
Euro	0.423
Pound sterling	0.111
Japanese yen	12.1

Από την αρχική πρόταση:

- U.S. dollar 41.9 percent (compared with 44 percent at the 2005 review)

- Euro 37.4 percent (compared with 34 percent at the 2005 review)

- Pound sterling 11.3 percent (compared with 11 percent at the 2005 review)
- Japanese yen 9.4 percent (compared with 11 percent at the 2005 review).

IMF (November 15, 2010). Press Release No. 10/434. *IMF Determines New Currency Weights for SDR Valuation Basket*.

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10434.htm> .

114. IMF(September 23,2011). Finance and Strategy, Policy and Review Departments. Policy Paper. *Criteria for Broadening the SDR Currency Basket*. Retrieved November 12, 2011.

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4610>

115. “Former fed officials expect dollar to stay dominant”. (January 31, 2011). In *The Wall Street Journal*, retrieved February 9, 2011, <http://blogs.wsj.com/economics/2011/01/31/former-fed-officials-expect-dollar-to-stay-dominant>.

116. José Manuel Durão Barroso, (15/02/2012), "A story of European endurance and perseverance", <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/12/99&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

117. Kpodar, Kangni; Gbenyo, Kodzo. (May1, 2010). Short-Versus Long-Term Credit and Economic Performance: Evidence from the WAEMU. **IMF**. Working Paper No. 10/115. Retrieved 7/5/2010.

<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23826.0>

- Debrun, Xavier; Masson, Paul R.; Pattillo, Catherine. (July 1, 2010). Should African Monetary Unions Be Expanded? An Empirical Investigation of the Scope for Monetary Integration in Sub-Saharan Africa. **IMF**. Working Paper No. 10/157,

<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=24031.0>

118. «China’s economy expanded at a rate of 8.7% in 2009, more than earlier expected. This fast growth despite a slump in exports was due to massive government stimulus measures driving investment and supporting private consumption. With the expansionary fiscal policy still in place and foreign demand picking up, the Chinese economy may grow even faster in the coming years. » [February 2010 (No. 5). The VIENNA INSTITUTE for International Economic Studies.

[<http://publications.wiiw.ac.at/?action=publ&id=details&publ=FC5>.

«According to Angus Maddison, the economic historian, China’s share in world output at purchasing power parity rose from 8 per cent in 1980 to 17 per cent in 2006. By then, China’s share of Bric output was 61 per cent – up from 42 per cent in 1990. Neither Brazil nor Russia achieved a significant rise in their share of world GDP over this period. Even India’s rise was modest – up from 4 per cent in 1990 to 6 per cent in 2006. The story, then, has been of the rise of the two Asian giants and especially of China.»[“Sexy term that helps to focus attention”. Financial Times, By Martin **Wolf** Published:

January 17 2010 19:08 | Last updated: January 17 2010 .http://www.ft.com/cms/s/0/da6d13a2-0391-11df-a601-00144feabdc0.dwp_uuid=9bae68fe-011c-11df-a4cb-00144feabdc0.html. και,

«Over the past 20 years China’s real GDP growth has averaged 9.9%. This has lifted its economy from being only marginally relevant to being one of the biggest drivers of global growth. Between 2000 and 2009, the Chinese economy grew from just 3.7% of global GDP (in nominal US\$ terms) to 8.1%. . . In 2009, China was the largest investor worldwide in energy and power companies, and second largest for

materials: resources accounted for two-thirds of all Chinese deals overseas. Western firms remain a key attraction for China, not only for the natural reserves they would bring but also the expertise that would be acquired. . . In financial terms, there is likely to be little barrier to China realising these ambitions given the country's limited defence spending at present. In 2009, the military budget was officially put at US\$70.3bn, or 1.7% of GDP, and even if this number is an under-estimate due to hidden spending and differing purchasing power, economic growth alone will allow for a massive surge in spending. With defence spending at 1.7% of GDP, by 2019, an additional US\$208 bn per year would be generated for the military.» [David **Snowden**: 'China's economy: its greatest weapon or weak point?' In NATO REVIEW: 'The Coming Role of Asia'. (9/3/2010). Paul King, Editor.

http://www.nato.int/docu/review/2009/Asia/rise_china_geopolitical/EN/index.htm

119. Σύμφωνα με τον μεταφραστικό όρο σε: Ρουμελιώτης, Π. (2006). 'Παγκόσμια Οικονομική Διακυβέρνηση', σ. 218.

120. Συνήθως υπουργ. Οικονομικών ή κεντρικό τραπεζίτη. Στις 24/6/2010 :187 μέλη, καθόσον προστέθηκε το Tuvalu [Press Release No 10/256, της ίδιας ημερομηνίας.

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10256.htm> , πρόσβαση 25/6/2010.121.

121. IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors. Last Updated: March 08, 2010. <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.htm>

122. . Οι ΗΠΑ, Ιαπωνία, Γερμανία, Γαλλία, Αγγλία, Κίνα, Σαουδική Αραβία και η Ρωσία εκπροσωπούνται η καθεμία, ξεχωριστά, από τον δικό της Διευθυντή · οι άλλες χώρες αντιπροσωπεύονται ανά ομάδες, από έναν συλλογικό Διευθυντή. (IMF Executive Directors and Voting Power, Last Updated: (March 9, 2010). <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/eds.htm> . Επίσης: IMF. Press Release (5/11/2010): IMF Executive Board Approves Major Overhaul of Quotas and Governance <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10418.htm> και Ρουμελιώτης, Π. (2006). 'Παγκόσμια Οικονομική Διακυβέρνηση', σ. 218.

123. Leaders Statement , The Pittsburgh Summit , 25 September 2009.

http://www.g20.org/Documents/pittsburgh_summit_leaders_statement_250909.pdf). Απόφαση, που υιοθέτησε το ΔΝΤ στην Κων/πολη (IMF. (2009, October 4th). Communiqué of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund. <http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100409.htm>

124. IMF. (18/9/2009). 'Where the Fund gets its Money'. Πρόσβαση, 25/11/2009.

<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/finfac.htm>

125. IMF Staff. 'Reform of IMF Quotas and Voice: Responding to Changes in the Global Economy'. (07/02 – April 2007, revised March 2008), **p.3**.

<http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2007/041307.htm>

126. IMF.(October 31, 2009). 'IMF Quotas'. <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/quotas.htm>

127. G24. Communiqué of Finance Ministers. (October 3, 2009).Istanbul, Turkey.

<http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100309.htm>.

Στην G24 συμμετέχουν χώρες της Αφρικής, της Ασίας (όπως το Ιράν, ο Λίβανος) και της Λατινικής Αμερικής. Μερικές εξ αυτών συμμετέχουν και στο G20 όπως οι Ινδία, Βραζιλία, Μεξικό, Αργεντινή,

Νότια Αφρική · ενώ ως παρατηρητές συμμετέχουν η Κίνα, Σαουδική Αραβία και τα Αραβικά Εμιράτα, κ.ά.

128. IMF. *Updated IMF Quota Data-September 2009. Last updated June 16, 2010*. Πρόσβαση 25/10/2010, <http://www.imf.org/external/np/fin/quotas/2009/091509.htm>
129. (IMF. (October 31,2009) . ‘IMF Quotas’. <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/quotas.htm> και IMF Staff. ‘Reform of IMF Quotas and Voice: Responding to Changes in the Global Economy’. (07/02 – April 2007, revised March 2008). <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2007/041307.htm>)
130. IMF Staff. ‘Reform of IMF Quotas and Voice: Responding to Changes in the Global Economy’. <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2007/041307.htm>
131. IMF. (October 31, 2009). ‘IMF Quotas’. <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/quotas.htm> και IMF. (28/3/2008). Reform of Quota and Voice in the International Monetary Fund – Draft Report of the Executive Board to the Board of Governors. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4235>
132. για τα σύγχρονα κριτήρια κατάταξης βλ. B.2. A.2.2. 1., ‘Χρηματοδότηση χαμηλού εισοδήματος χωρών’: όροι και προϋποθέσεις. Επίσης, ενότητα Β. Παγκόσμια Τράπεζα.. Ωστόσο, ενδεικτικά αναφέρουμε τη γενική ταξινόμηση του ΟΗΕ (UNDP): ΑΕΠ/κεφαλή $\leq 785\$$ (PPP) = φτωχές // $786 \leq$ ΑΕΠ/κεφαλή ≤ 3.125 // $3126 \leq$ ΑΕΠ/κεφαλή ≤ 9650 // $9.650 \leq$ ΑΕΠ/κεφαλή = πολύ πλούσιες χώρες.(Πηγή: Διδασκαλία Ρουμελιώτη 2007. UNDP)
133. 21/4/2010, σ. 1, “Executive Board Progress Report to the IMFC an the Reform of Fund Governance”, πρόσβαση 4/5/2010), <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?4445>
134. 20/4/2010, “Statement by th Managing Director to the International Monetary and Financial Committee on the IMF Reform Agenda”, σ. 2, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4442> , πρόσβαση 4/5/2010
135. 21/4/2010, “Executive Board Progress Report to the IMFC an the Reform of Fund Governance”, πρόσβαση 4/5/2010), <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?4445>
136. IMF Policy Paper (7/7/2010): IMF Governance Reform. Prepared by the Strategy, Policy, and Review Department and the Legal Department. Πρόσβαση 2/8/2010. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4464>
137. IMF, Strauss-Kahn, D. (29/6/2010). ‘Crisis and Beyond – the Next Phase of IMF Reform’, p. 1, 5. Πρόσβαση, 1/7/2010, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/062910.htm>
138. IMF Policy Paper: Executive Board Report to the IMFC on Quota and Governance Reforms., <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4490>, και IMF. Communiqué of the Twenty-Second Meeting of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund <http://www.imf.org/external/np/cm/2010/100910.htm>
139. Intergovernmental Group of Twenty-Four on International Monetary Affairs and Development Communiqué. (7/10/2010). Σελ. 2. <http://www.imf.org/external/np/cm/2010/100710.htm>
140. World Bank. (September 24, 2010), (29/9/2010), (5/10/2010, Financial Times). Press Review [newsbureau@worldbank.org]. Πρόσβαση 25/9/2010, 30/9/2010, 5/10/2010 αντίστοιχα. <http://www.worldbank.org/news>
141. Communiqué of the Meeting of Finance Ministers and Central Bank Governors, Korea, October 23, 2010. <http://www.treas.gov/press/releases/tg919.htm>

142. IMF. Press Release No 10/418 (5/11/2010): IMF Executive Board Approves Major Overhaul of Quotas and Governance <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10418.htm> και IMF Survey (5/11/2010): IMF Board Approves Far-Reaching Governance Reforms. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new110510b.htm>
143. IMF. Press Release (5/11/2010): IMF Executive Board Approves Major Overhaul of Quotas and Governance. Σελ. 2. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10418.htm>
144. IMF. (31/10/2010). Policy Paper: IMF Quota and Governance Reform - Elements of an Agreement. Σελ. 1,4,5. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4501>
145. IMF Survey (23/10/2010): G-20 Ministers Agree ‘Historic’ Reforms in IMF Governance. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new102310a.htm> και Financial Times. (23/10/2010). *G20 Agrees Historic Reform of IMF*. <http://www.ft.com/cms/s/0/816ee036-dea2-11df-9b4a-00144feabdc0.html>
146. IMF. Press Release No 10/418 (5/11/2010): IMF Executive Board Approves Major Overhaul of Quotas and Governance <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10418.htm>
147. IMF Press Release No. 10/458. November 24, 2010. ‘IMF Membership Completes 2010 Executive Board Election’, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10458.htm>
148. IMF. (24/5/2011). Press Release No11/195, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11195.htm>
149. IMF. (16/12/2010). Press Release No.10/477: IMF Board of Governors Approves Major Quota and Governance Reforms , <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10477.htm>
150. IMF Survey (March 3, 2011): Important Milestone Reached to Reinforce IMF Legitimacy, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/new030411a.htm> , IMF (March 3, 2011) Press Release No 11/64: The IMF’s 2008 Quota and Voice Reforms Take Effect <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr1164.htm> IMF Policy Paper (September 2, 2010): Fourteenth General Review of Quotas, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4530> , — (October 5, 2010), <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4531> — (June 22,2010), <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4529> ----- (June 3, 2010), <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4528> — (March 12, 2010), <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4527> — March 4, 2010), <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4526> — (August 27,2009), <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4525>
151. IMF Survey (March 3, 2011): Important Milestone Reached to Reinforce IMF Legitimacy, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/new030411a.htm>
152. IMF Survey (March 3, 2011): Important Milestone Reached to Reinforce IMF Legitimacy, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/new030411a.htm>
153. IMF, (22/12/2011), Press Release No11/486 :’IMF Executive Board Reviews Progress Toward Implementation of the 2010 Quota and Governance Refor’, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11486.htm> και IMF, (13/12/2011), Policy Paper: Proposed amendment to the Articles of Agreement on the Reform of the IMF . . . Status of Acceptance, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4624> .
154. IMF. (18/9/2009). ‘Where the IMF gets its Money’. Πρόσβαση, 25/11/2009. <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/finfac.htm>

155. IMF. (9/7/2010). Press Release No 10/286. Πρόσβαση 12/7/2010, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10286.htm>
156. World Bank. (September 21, 2010). Press Review [newsbureau@worldbank.org]. Πρόσβαση 21/9/2010, <http://www.worldbank.org/news>
157. IMF. 'IMF Signs US\$10 Billion Note Purchase Agreement with India'. (March 12, 2010) Press Release No.10/80.. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr1080.htm> . Επίσης, 'IMF 'On-Market' Gold Sales Move Ahead'. (February 17, 2010). Ενώ για το τέλος 2010 βλ: IMF. (21/12/2010). 'IMF concludes Gold Sales'. Press Releas, No 10/509, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10509.htm>
158. IMF. Press Release No 11/52 : IMF's Broader Investment Mandate Takes Effect. (18/2/2011). <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr1152.htm> και IMF Survey-on-line – Interview (5/4/2008), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2008/INT040708A.htm>
159. IMF. (25/9/2009). Standing Arrangements to Borrow, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/gabnab.htm>
160. IMF. (12/4/2010). Press Release No 10/145.: IMF Executive Board Approves Major Expansion of Fund's Borrowing Arrangements to Boost Resources for Crisis Resolution <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10145.htm>
161. IMF. Bolstering the Fund's Lending Capacity. (5/11/2009). <http://www.imf.org/external/np/exr/faq/contribution.htm>
162. IMF. (November 24, 2009). «NAB Participants Agree to Expand Fund's Borrowing Arrangement to up to US\$600 Billion». Press Release No. 09/429. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09429.htm>
163. Ένα ποσό πάνω από 3.200 τοις εκατό των quota (IMF. (May 9, 2010). Survey online, p. 2, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new050910a.htm>
164. IMF, (November 18, 2011), Press Release No 11/421, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11421.htm>
165. IMF. (November 24, 2009). «NAB Participants Agree to Expand Fund's Borrowing Arrangement to up to US\$600 Billion». Press Release No. 09/429. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09429.htm>.
166. IMF. Press Release (5/11/2010): IMF Executive Board Approves Major Overhaul of Quotas and Governance <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10418.htm> και IMF Survey (5/11/2010): IMF Board Approves Far-Reaching Governance Reforms. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new110510b.htm>.
167. IMF .Press Release No 10/145. (12/4/2010): IMF Executive Board Approves Major Expansion of Fund's Borrowing Arrangements to Boost Resources for Crisis Resolution <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10145.htm>
168. IMF. Press Release (March 11, 2011), <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11174.htm>
169. IMF. (September 21, 2011). Press Release No 11/342. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11342.htm> , και IMF, (November 18, 2011), Press Release No 11/421, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11421.htm>
170. IMF. (April 1, 2011). Press Release No 11/109, σελ. 1. IMF Activates Expanded Borrowing Arrangements. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11109.htm>

171. IMF. (2009, October 4th). Communiqué of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund.

<http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100409.htm>

172. IMF. (12/4/2010). *The Fund's Liquidity Position – Review and Outlook*. Σελ. 4. Prepared by the Finance Department. Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4447>.

Επίσης, για την πρόταση τροποποίησης των NAB, βλ. IMF. (25/3/2010). *Proposed Decision to Modify the New Arrangements to Borrow*. Πρόσβαση 31/5/2010,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4455>

173. IMF. (12/4/2010). *The Fund's Liquidity Position – Review and Outlook*. Σελ. 3.. Prepared by the Finance Department. Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4447>).

Σημείωση: Στοιχεία για την θέση ρευστότητας του ΔΝΤ για την περίοδο 2007 έως 31/3/2010 μπορεί ν' αντλήσει κανείς στο IMF. (12/4/2010). *The Fund's Liquidity Position – Review and Outlook*. Σελ. 6. Prepared by the Finance Department. Πρόσβαση 4/5/2010,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4447>). Επίσης, για τα διμερή δάνεια που συνήψαν χώρες-μέλη με το ΔΝΤ την 31/3/2010, μια συνολική εικόνα για τις ανειλημμένες υποχρεώσεις του ΔΝΤ προς μέλη μέσω των GRA για την περίοδο 9/2008 έως 31/3/2010 και όσες ήσαν σε ισχύ την 31/3/2010,, βλ στην ίδια πηγή, σσ. 12-15.

174. IMF. (29/3/2010). *The FY2011-FY2013 Medium-Term Budget*.. Σελ.. 3. Πρόσβαση 6/5/2010,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4451>. Επίσης, η αβεβαιότητα για τη μελλοντική ζήτηση των δανείων από τις χώρες-μέλη, ώστε να προβλεφθεί επαρκώς ο προϋπολογισμός του 2011, διατυπώνεται και σε: IMF. (19/5/2010).“IMF Executive Board Reviews fund’w Income position and Seta Lending Rate for 2011 Financial Year”. *Press Release* No 10/204. Πρόσβαση 25/5/2010,

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10204.htm>

175. IMF. *Press Release* No 10/145. (12/4/2010): IMF Executive Board Approves Major Expansion of Fund’s Borrowing Arrangements to Boost Resources for Crisis Resolution

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10145.htm>

176. IMF. (19/5/2010).“IMF Executive Board Reviews fund’w Income position and Seta Lending Rate for 2011 Financial Year”. *Press Release* No 10/204. Πρόσβαση 25/5/2010,

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10204.htm> . Επίσης, IMF. (14/4/2010). *Review of the Fund’s Income Position for FY2010 and FY2011*. Πρόσβαση 25/5/2010,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4453>

177. IMF. (11/8/2010). *The Fund’s Income position for FY 2010 – Actual Outcome*. Σελ. 1. Πρόσβαση 20/8/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4469>

178. IMF. (19/5/2010).“IMF Executive Board Reviews fund’s Income Position and Set a Lending Rate for 2011 Financial Year”. *Press Release* No 10/204. Πρόσβαση 25/5/2010,

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10204.htm> . Επίσης, IMF. (14/4/2010). *Review of the Fund’s Income Position for FY2010 and FY2011*. Πρόσβαση 25/5/2010,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4453>

179. IMF. (17/9/2010). “IMF signs agreements totaling SDR 5.3 billion with Japan, the Banque de France, The United Kindom and the People’s Bank of China, to support lending to low-income

- countries. Press Release No 10/340. Πρόσβαση 17/9/2010, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10340.htm>
180. The Wall Street Journal. In World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org], 2/12/2010, <http://www.worldbank.org/news>
181. IMF, (22/12/2011), Press Release No 11/484, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11484.htm> και IMF, (5/12/2011), Policy Paper: 'The Fund's Income Position for 2012', <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4623>
182. IMF. 'The Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF)'. (July 31, 2009). <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/prgf.htm>
183. IMF. (18/9/2009). 'Where the IMF gets its Money'. Πρόσβαση, 25/11/2009. σελ. 2. <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/finfac.htm>
184. IMF. (20/4/2010). Update on the Financing of the Fund's Concessional Assistance and Debt Relief to Low-Income Member Countries. Σελ. 15. Πρόσβαση 5/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.sapx?id=4448>
185. Χαζάκης, Κων/νος. (2007), σς. 345-363
186. IMF. (18/9/2009). 'Where the IMF gets its Money'. Πρόσβαση, 25/11/2009. σελ. 2 <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/finfac.htm>
187. IMF. (March 13, 2009). 'GRA Lending Toolkit and Conditionality: Reform Proposals'. Πρόσβαση 26/3/2010). <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/031309a.pdf> και IMF. 'GRA Lending Toolkit and Conditionality—Reform Proposals—Supplement 1,' Revised Proposed Decisions (March 19, 2009). Πρόσβαση 26/3/2010. <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/031909.pdf>
188. IMF. (29/6/2010). "Crisis and beyond—the next phase of IMF reform". Speech by Dominique Strauss-Kahn. Πρόσβαση, 1/7/2010, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/062910.htm>
189. IMF. (20/4/2010). Update on the Financing of the Fund's Concessional Assistance and Debt Relief to Low-Income Member Countries. Σελ. 3. Πρόσβαση 5/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.sapx?id=4448>
190. IMF. (29/7/2009), πρόσβαση 18/3/2010. 'IMF Backs New Package to Support World's Poorest During Crisis', σελ. 2, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/POL072909A.htm>
191. IMF. (20/4/2010). Update on the Financing of the Funds' Concessional Assistance and Debt Relief to Low-Income Member Countries. Σελ. 3. Πρόσβαση 5/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.sapx?id=4448>
192. IMF (1/4/2011). Policy Paper: Update on the Financing of the Fund's Concessional Assistance and Debt Relief to Low-Income Member Countries. Σελ. 8. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4558>
193. IMF, (December 7,2011) Survey: 'IMF revamps lending options in response to global crisis', p. 3, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/pol120711a.htm> και IMF, (November 1,2011), Policy Paper: 'Review of the FCL and PCL', <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4616>
194. βλ. παρακάτω και IMF. (July 31, 2009). 'The poverty reduction and Growth Facility (PRGF)', p. 2. <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/prgf.htm>
195. IMF Policy Paper: Safeguards Assessments-2009 Update. (15/12/2009), p. 2, p. 7. Πρόσβαση (6/1/2010). <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4406>

196. IMF.(31/7/2009), Poverty Reduction & Growth Facility (PRGF),τελευταία σελίδα, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/prgf.htm> και IMF. (20/4/2010). Update on the Financing of the Fund's Concessional Assistance and Debt Relief to Low-Income Member Countries. Σελ. 13. Πρόσβαση 5/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.sapx?id=4448>
197. IMF. (November 22, 2011). Press Release No 11/424. "IMf Enhances Liquidity and Emergency Lending Windows", retrieved 24/11/2011, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11424.htm>
198. . Intergovernmental Group of Twenty-Four on International Monetary Affairs and Development Communiqué. (7/10/2010). Σελ. 2. <http://www.imf.org/external/np/cm/2010/100710.htm>. Επίσης, IMF. (10/12/2010). IMF Policy Paper: Implementation Plan in Response to Board-Endorsed Recommendations Arising from the IEO Evaluation of IMF Interactions with Member Countries. Retrieved 13/1/2011. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4520>
199. IMF. (16/12/2010). Press Release No10/497: IMF Launches Trust Fund to Help Countries Manage Their Natural Resource Wealth <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10497.htm>. Επίσης, IMF. (February 1, 2011). Survey online: Topical Trust Funds Aim to Expand IMF's Capacity Building. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/pol020111a.htm> : «The new trust funds—Managing Natural Resource Wealth and Tax Policy and Administration--are currently budgeted at \$25 million and \$30 million respectively over the next five years and will begin operating in May 2011. The IMF's first trust fund—Anti-Money Laundering/Combating the Financing of Terrorism--was launched in 2009».
200. Development Committee Communiqué. (25/4/2010). Joint Ministerial Committee of the Boards of Governors of the Bank and the Fund on the Transfer of Real Resources to Developing Countries. Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/np/cm/2010/042510.htm>
201. IMF.(December 15, 2009). Safeguards Assessments – 2009 Update. Policy Paper. Retrieved January 7, 2010. σελ. 2,3,17 (Annex I). <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4406>
202. IMF. (February 1, 2010). 'New Rules for Access to Low-cost Loans'. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/pol020110a.htm>
203. IMF. (February 1, 2010). 'New Rules for Access to Low-cost Loans'. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/pol020110a.htm>
204. IMF. (11/1/2010). "Eligibility to use the Fund's Facilities for Concessional Financing – Decisions". Σελ.2-3. Policy Paper .Πρόσβαση 27/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4454>
205. IMF Policy Paper (18/12/2009): Staff Guidance Note on Debt Limits in Fund-Supported Programs.. Πρόσβαση, 12/1/2010. σελ. 5. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4407> Επίσης, βλ.: IMF. (December 8,2011). *Classification of Low-Income Countries for the Purpose of Debt Limits in Fund –Supported Programs – 2011*. Policy Paper, πρόσβαση 17/12/2011, http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=462_1
206. IMF Policy Paper (18/12/2009): Staff Guidance Note on Debt Limits in Fund-Supported Programs. (18/12/2009). Πρόσβαση, 12/1/2010. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4407>
207. IMF. (February 1, 2010). 'New Rules for Access to Low-cost Loans'. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/pol020110a.htm> και IMF. (11/1/2010). *Policy Paper*: "Eligibility to use the Fund's Facilities for Concessional Financing – Decisions". Σελ.2-3. Πρόσβαση 27/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4454>

208. IMF. (25/10/2010). Survey: *World Statistics Day. Statistical Agencies Must Still Overcome Number of Challenges*. Πρόσβαση 29/10/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new102510a.htm> και IMF. (13/10/2010). *Policymakers Identify Data Needs and Priorities*. Survey on line, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new101310a.htm>
209. IMF Standing Arrangements to Borrow. (25/9/2009). <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/gabnab.htm>
210. IMF. (24/3/2009). “ IMF implements major lending policy improvements.” <http://www.imf.org/external/np/pdr/fac/2009/032409.htm>
211. IMF (March 24, 2009): The IMF Overhauls Lending Framework. Press Release No. 09/85. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr0985.htm> και IMF ‘The Flexible Credit Line—Guidance on Operational Issues’. (2/11/2009). <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4389>
212. IMF. (13/3/2009). ‘GRA Lending Toolkit and Conditionality—Reform Proposals’. <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/031309A.pdf>
213. IMF. (April 3, 2009). ‘IMF Executive Board’s Initial Discussion on Review of Fund Facilities—Analytical Basis for Fund Lending and Reform Options Public Information Notice’ (PIN) No. 09/41. <http://www.imf.org/external/np/sec/pn/2009/pn0941.htm> . και IMF. (February 6, 2009) ‘Review of Fund Facilities—Analytical Basis for Fund Lending and Reform Options’. February 6, 2009. <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/020609a.pdf>
214. IMF.(29/6/2010). Policy Paper: The Fund’s Mandate – The Future Financing Role – Reform Proposals. Σελ. 6 – 7. Πρόσβαση 4/9/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4471> και IMF.(25/8/2010). IMF Policy Paper: The Fund’s Mandate – The Future Financing Role – Revised Reform Proposals and Revised Proposed Decisions. .σ. 2. Πρόσβαση 4/9/2010 <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4472>
215. IMF.(25/8/2010). IMF Policy Paper: The Fund’s Mandate – The Future Financing Role – Revised Reform Proposals and Revised Proposed Decisions. .σ. 2-6. Πρόσβαση 4/9/2010 <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4472>
- 215^A IMF.(29/6/2010). Policy Paper: The Fund’s Mandate – The Future Financing Role – Reform Proposals. σ. 4. Πρόσβαση 4/9/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4471>
216. Communiqué G20 Leaders Summit – Cannes , 3-4 November 2011. § 10, p.2 <http://www.g20.org/Documents2011/11/Cannes%20Leaders%20Communiqué%204%20November%202011.pdf>
217. IMF. (November 22, 2011). Press Release No 11/424. “IMf Enhances Liquidity and Emergency Lending Windows”, retrieved 24/11/2011, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11424.htm> , και IMF, (December 7, 2011), Survey: “IMF Revamps Lending Options in Response to Global Crisis”, p.3, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/pol1207a.htm>
- 217^A. IMF. (2/11/2009). ‘The Flexible Credit Line—Guidance on Operational Issues’ . P. 26. <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/110209.pdf> και Eichengreen, B. (2009). «Ποια είναι η αποστολή του ΔΝΤ;». *Ναυτεμπορική*. (3/9/2009), σελ. 53. Copyright: Project Syndicate

218. IMF. (September 9, 2009). ‘IMF Lending’. <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/howlend.htm>
219. IMF. ‘GRA Lending Toolkit and Conditionality—Reform Proposals—Supplement 1, ‘Revised Proposed Decisions (March 19, 2009). Σελ. 10. Πρόσβαση 26/3/2010. <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/031909.pdf>, και IMF. (December 15, 2009). Safeguards Assessments – 2009 Update. Policy Paper. Retrieved January 7, 2010. σελ. 3. <http://www.imf.org/external/np/longres.aspx?id=4406>
220. πχ., για την Πολωνία: IMF. (15/6/2010). “IMF Advances Poland’s Interest in a new arrangement under the FCL”. Press Release No 10/245. Πρόσβαση 16/6/2010, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10245.htm>. Άλλωστε ζητήθηκαν πληροφορίες από το ΔΝΤ : την 17/3/2010 σε ‘webmaster@imf.org’, την 22 και 29/3/2010 σε ‘archives@imf.org’, για τα κράτη που ζήτησαν κι έλαβαν FCL για το έτος 2009. [βλ. παράρτημα]. Η μοναδική απάντηση από την Στατιστική Υπηρεσία του ΔΝΤ, παραπέμπει ότι οι αντίστοιχα δανειοδοτηθείσες χώρες ήταν αναδυόμενες οικονομίες (IMF. (11/2/2010). ‘Q & A: Reforms of Lending and Conditionality Frameworks’. <http://www.imf.org/external/np/exr/faq/facfaqs.htm>)
221. IMF. (11/2/2010). ‘Q & A : Reforms of Lending and Conditionality Frameworks’. <http://www.imf.org/external/np/exr/faq/facfaqs.htm>
222. ‘Συναίνεση της Ουάσινγκτον’: Κριτήρια, βάσει των οποίων το ΔΝΤ δάνειζε στα κράτη: Σταθεροποίηση των μακρό-οικονομικών μεγεθών και αυστηρή δημοσιονομική πολιτική · εξισορρόπηση Ισοζυγίου Πληρωμών · αποπληρωμή εξωτερικού χρέους (Ρουμελιώτης, Π. (2006). «Παγκόσμια Οικονομική Διακυβέρνηση»).
223. IMF. (9/4/2010). IMF Conditionality. Fact sheet. Πρόσβαση, 10/5/2010, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/conditio.htm>
224. IMF. (24/3/2009). “ IMF implements major lending policy improvements.” <http://www.imf.org/external/np/pdr/fac/2009/032409.htm> και IMF. (2/11/2009). ‘The Flexible Credit Line—Guidance on Operational Issues’. <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/110209.pdf> και IMF. (9/4/2010). IMF Conditionality. Factsheet. Πρόσβαση, 10/5/2010, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/conditio.htm>
225. IMF. (24/3/2009).“ IMF implements major lending policy improvements.” <http://www.imf.org/external/np/pdr/fac/2009/032409.htm>
226. IMF .(March 24, 2009). ‘IMF Overhauls Lending Framework’. Press Release No. 09/85. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr0985.htm>
227. « Ισχυροποίηση ρόλου για το ΔΝΤ» (8/10/2009). Η Ναυτεμπορική, σελ.29.
228. G20, Leaders Statement , The Pittsburgh Summit , 25 September 2009. http://www.g20.org/Documents/pittsburgh_summit_leaders_statement_250909.pdf
229. IMF.(25/8/2010). IMF Policy Paper: The Fund’s Mandate – The Future Financing Role – Revised Reform Proposals and Revised Proposed Decisions. .σ. 2-6. Πρόσβαση 4/9/2010 <http://www.imf.org/external/np/longres.aspx?id=4472>
230. IMF. (20/4/2010). Statement by the Managing Director to the International Monetary and Financial Committee on the IMF Reform Agenda. Σελ. 2. Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/np/longres.aspx?id=4442>

231. IMF. (8/6/2010). “IMF to focus on securing a stronger global economy and advancing governance and mandate reforms”. Press Release No 10/233, σ. 2. Πρόσβαση 11/6/2010, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10233.htm>
232. IMF.(29/6/2010). Policy Paper: The Fund’s Mandate – The Future Financing Role – Reform Proposals. Sl. 2,15-23. Πρόσβαση 4/9/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4471> και IMF.(25/8/2010). Policy Paper: The Fund’s Mandate – The Future Financing Role – Reform Proposals. Sl. 2,15-23. Πρόσβαση 4/9/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4471>
233. IMF. Communiqué of the Twenty-Second Meeting of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund <http://www.imf.org/external/np/cm/2010/100910.htm>
234. IMF. (25/9/2010). “IMF completes fifth review under Stand-by Arrangement with Romania and approves €884 million disbursement”. Press Release No 10/354. Πρόσβαση 25/9/2010, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10354.htm>
235. Πηγές:
- “Αιχμές στη Ρουμανία για το πολιτικό σύστημα”. Ναυτεμπορική. 9 Νοεμβρίου 2009 Σελίδα: 39 : «Εξάλλου, το ΔΝΤ ανακοίνωσε την Παρασκευή ότι η αναθεώρηση του πακέτου διάσωσης, αξίας 20 δις. Ευρώ (29, 75 δις. Δολάρια), δεν μπορεί να ολοκληρωθεί μέχρις ότου διευθετηθεί η πολιτική κρίση στη χώρα. Την Τετάρτη, τα μέλη της αντιπολίτευσης απέρριψαν το νέο Υπουργικό Συμβούλιο. »
  - Ο Christian Bichi (Γεν. Δ/ντής του Τομέα Διαχείρισης Οικονομικής Κρίσης, Κεντρική Τράπεζα της Ρουμανίας) που συνάντησα 13/11/2009, στο ‘Διεθνές Συνέδριο για την Νοτιοανατολική Ευρώπη: Κρίση & Προοπτικές’ (υπό την αιγίδα των ΥΠΕΞ, ΙΔΟΣ,ΚΕΠΠ), ήταν καθησυχαστικός: Η μεταβατική κυβέρνηση συνασπισμού κατέρρευσε μετά την απόσχιση μιας κυβερνητικής συμμαχίας και νέες εκλογές αναμένεται να γίνουν στις 22 Νοέμβρη, που θα αναδείξουν πλειοψηφία. Το ΔΝΤ, για πρακτικούς λόγους έλλειψης διακυβέρνησης, μετέθεσε για αργότερα την παραπάνω εκταμίευση, παρά το γεγονός ότι η Ρουμανία επέτυχε τους οικονομικούς στόχους (πχ. χρέους σε επίπεδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Ωστόσο, με τα χρήματα του ΔΝΤ, Ρουμανία περίμενε να αποπληρώσει κάποιες υποχρεώσεις της. Τώρα, θα πρέπει να δανεισθεί από άλλες πηγές, που όμως θα της επιβάλλουν υψηλότερο επιτόκιο συγκριτικά με το ΔΝΤ. Κατ’ αυτήν την έννοια η χώρα επιβαρύνεται από αυτήν την πολιτική αναβολή της εκταμίευσης της δόσης του ΔΝΤ. Όμως, το ΔΝΤ δεν θέτει όρους δομικών προσαρμογών όπως παλιά, αλλά ικανοποίησης ορισμένων στόχων .
  - ‘Ρουμανία: «Πάγωμα» της χρηματοδότησης από το ΔΝΤ”. Ναυτεμπορική. BALKAN MARKETS DAILY.9 Νοεμβρίου 2009 .Τελευταία Ενημέρωση: 30/11/2009 16:42,Σελίδα: 01.
  - “Το Φεβρουάριο στη Ρουμανία η Τρίτη δανειοδοτική δόση”. Ναυτεμπορική .Δευτέρα, 21 Δεκεμβρίου 2009 . Σελίδα: 43. : «Ο δημόσιος τομέας στη Ρουμανία απασχολεί σήμερα 1,3 εκατομμύρια εργαζομένους- το 1/3 του συνολικού εργατικού δυναμικού-οι μισθοί των οποίων αντιστοιχούν στο 9% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Αναλυτές των διεθνών οργανισμών τονίζουν ότι το κόστος θα πρέπει να περιοριστεί αισθητά κυρίως μέσω της δραστηκής περικοπής των bonus, που λαμβάνουν λίγοι και «εκλεκτοί» -ένα από τα στοιχεία που φέρνει τη Ρουμανία στην πρώτη θέση μεταξύ των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη μεγαλύτερη διαφθορά. Ο περιορισμός του δημόσιου τομέα θεωρείται βασική προϋπόθεση προκειμένου να ανταποκριθεί το Βουκουρέστι στη

δέσμευσή του έναντι του ΔΝΤ για μείωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού στο 5,9% του ΑΕΠ το 2010 από 7,3% τον Μάιο 2011).

236. «The IMF financial crisis loans». (3/11/2009). Third World Network. Geneva.

Παρατίθεται σε : Zacharie, A. (Μάιος 2009). «La troisième vie du FMI». Monde Diplomatique.

237. “The IMF assessed. A good war.” (19/9/2009). The Economist, p. 74.

238. Dérens, J. (November 2009). “Interminable fiançailles entre Bruxelles et les Balkans”. Le Monde Diplomatique, p. 15

239. «Από την Ουκρανία έως την Ισλανδία, η πολιτική κατάσταση και η λαϊκή δυσαρέσκεια απειλούν τις συμφωνίες διάσωσης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), αναστατώνοντας τους επενδυτές οι οποίοι θεωρούν τις συμφωνίες αυτές ζωτικής σημασίας για τη χρηματοοικονομική ανάκαμψη.

Στο ζενίθ της κρίσης, πολλές κυβερνήσεις δεσμεύθηκαν με επώδυνα μέτρα λιτότητας με αντάλλαγμα την άντληση δανείων από το ΔΝΤ, . . . Η εξέλιξη αυτή φέρει τις χώρες αυτές σε αντιπαράθεση με το ΔΝΤ, . . . Η οικονομική βοήθεια προς την Ισλανδία τέθηκε υπό αμφισβήτηση αυτήν την εβδομάδα από τη στιγμή που ο πρόεδρος της χώρας άσκησε βέτο σε νομοσχέδιο που προέβλεπε την αποπληρωμή περίπου 5 δις. Δολαρίων σε Βρετανία και Ολλανδία, λόγω των ζημιών που υπέστησαν οι καταθέτες των δύο χωρών από κατάρρευση ισλανδικής τράπεζας το 2008. .Επίσης, σχεδόν όλες από τις πιο εκτεθειμένες οικονομίες της Ευρώπης – Ουκρανία, Λετονία, Ουγγαρία – έχουν εκλογές το 2010, γεγονός που σημαίνει ότι οι βραχυπρόθεσμοι πολιτικοί στόχοι θα είναι πιθανότατα και αυτοί που θα κρίνουν εάν θα τηρηθούν οι δεσμεύσεις με το ΔΝΤ. Εάν οι παραπάνω κυβερνήσεις δεν ανταποκριθούν στους όρους του διεθνούς οργανισμού, το ΔΝΤ θα πρέπει να αποφασίσει εάν θα ακυρώσει τη συμφωνία, διακινδυνεύοντας να οδηγήσει τις χώρες σε κατάρρευση και κήρυξη στάσης πληρωμής χρέους, εξέλιξη που θα έχει εκτεταμένες επιπτώσεις στην αγορά, ή εάν θα γίνει λιγότερο αυστηρό στα αιτήματά του. Και εντός της Ε.Ε., οι Βρυξέλλες πιθανότατα να βρεθούν σε δίλημμα για το εάν θα συνεχίσουν να στηρίζουν μέλη, εάν το ΔΝΤ ακυρώσει συμφωνία για παροχή οικονομικής βοήθειας. . . .» (Reuters.«Απειλούνται συμφωνίες με ΔΝΤ». Παρατίθεται σε Ναυτεμπορική. Παρασκευή, 8 Ιανουαρίου 2010. Σελ.: 27.

240. «There are promising signs that large public sector interventions are working to alleviate systemic risk, and calm markets and restore their functioning, the IMF says in a report. . .». IMF Survey: Public Sector Efforts to Contain Crisis Calmed Markets.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/res032410a.htm>

241. Συγκεκριμένα, με κριτήρια μελετητών του ΔΝΤ, δηλ. σε χώρες με προ-της-κρίσης- αδύναμη δημοσιονομική κατάσταση (έλλειμμα μεγαλύτερο του 2% του ΑΕΠ), υψηλό χρέος (μεγαλύτερο του 80% του ΑΕΠ), αδύναμους θεσμούς (δείκτης ICRG πολιτικού ρίσκου πάνω από τον μέσο όρο), λίγες εθνικές αποταμιεύσεις, η ευρεία δημοσιονομική επέκταση (αύξηση των δημοσίων δαπανών πάνω από 1,5% του ΑΕΠ) οδήγησε σε μεγαλύτερη αύξηση του ρίσκου για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους και επηρέασε ποικιλοτρόπως τις αποδόσεις των κρατικών ομολόγων. [IMF. The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor. (November 3,2009).SPN/09/25. Appendix, p. 43. Retrieved 15/11/2009, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf>

242. IMF. The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor. (November 3, 2009). Appendix, p.41. SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009,

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf>

243. Το 2009, τα διατραπεζικά επιτόκια των κεντρικών τραπεζών διατηρήθηκαν σε σχεδόν μηδενικά επίπεδα (κυρίως η Fed) έως 1% (EKT) [“interest rates of 1% or less in America, Japan, Britain and the euro zone” στο : “**Bubble warning. Markets are too dependent on sustainable government stimulus.**” (2010).The Economist (January 9th). Vol. 394, No 8664, p. 9. UK: The Economist Newspaper Limited.] .

Αντίθετα, η Ινδία, από 19/3/2010, ανέβασε το διατραπεζικό επιτόκιο κατά 0,25(%) μονάδες («**Rising prices in Asia. A weight on their shoulders. Inflation in Asia is not as bad as it looks.**» (2010.).The Economist (Mars 27th). Vol. 394, No 8675, p.72. UK: The Economist Newspaper Limited) και συνεχίζει τις αυξήσεις (Ναυτεμπορική, 21/4/2010, σ. 31).

Επίσης, νωρίτερα, η Αυστραλία ανέβασε το διατραπεζικό της επιτόκιο σε 3,75%, η Νέα Ζηλανδία σε 2,5%, ενώ η Ιαπωνία διατηρεί σε 0,1% (Ναυτεμπορική, 26/1/2010, σ. 21). Ωστόσο, σε νέα αύξηση προχώρησε η Αυστραλία τον Απρίλιο 2010 δηλ. σε 4,25% (Ναυτεμπορική, 7/4/2010, σ. 27).

Σημειωτέον ότι ήδη από τον Νοέμβριο 2009, η Αυστραλία είχε ανεβάσει το επιτόκιο της σε 3,5% από 3,25%, αλλά και η Νορβηγία σε 1,5% από 1,25% (“**Monetary policy. Leaders and laggards. Central banks pick different paths back to normality.**” (2009). *The Economist*. (November 7th). Vol. 393, No 8656, p.74. UK: The **Economist** Newspaper Limited. Από την άλλη μεριά η Κίνα αύξησε το ποσό των υποχρεωτικών καταθέσεων που θα πρέπει να διατηρούν οι τράπεζες (“**Withdrawing the drugs.**” (2010.).The Economist (February 13th). Vol. 394, No 8669,p.68-70. UK: The Economist Newspaper Limited. Επίσης, η Νότιος Κορέα αύξησε τα επιτόκιά της σε 2,25% - οι αυξήσεις σε χώρες του Ειρηνικού-Ασίας. (The New York Times, The First Post. In World Bank press Review[newsbureau@worldbank.org], 9/7/2010

244. Ακόμη, ο όμιλος των G20 – την άνοιξη 2010- δεν βιαζόταν ν’ αποσύρει τα μέτρα στήριξης, ούτε ν’ αυξήσει τα επιτόκια των κεντρικών τραπεζών, επιμένοντας ότι αυτό πρέπει να γίνει με συντονισμένο τρόπο και αφού επιβεβαιωθεί η ανάκαμψη (Ναυτεμπορική, 24/3/2010, σ. 37 : ‘Αδυναμία ανάπτυξης διατηρεί σταθερά τα επιτόκια’ και IMF Survey: Public Sector Efforts to Contain Crisis Calmed Markets. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/res032410a.htm>

245. IMF. (21/3/2010). “Fiscal Policy Challenges in the Post-Crisis World, Speech by John Lipsky, First Deputy Managing Director, At the China Development Forum. Σελ. 4. <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/032110.htm>, : Fiscal policy also has a role to play in global rebalancing. From this perspective, fiscal consolidation will be appropriate in the United States, where a higher public savings rate will be required to ensure long-term fiscal sustainability. An increase in public saving would augment an expected rise in household saving to boost national saving and reduce the current account deficit. In emerging markets with current account surpluses, expanded social safety nets can help to lower excess household saving rates and boost consumption. Moreover, if oil prices remain high as currently forecast, some oil exporting countries will have room to increase domestic demand and to boost spending on social infrastructure.

In Europe and Japan, the goal of reaching fiscal sustainability while restoring growth underscores the importance of growth-enhancing reforms, including in the fiscal area. In view of the already high tax burden on labor, fiscal adjustment will need to focus, for example, on better targeting of social benefits, and on reducing exemptions on indirect taxes. More generally, all countries have a shared interest in fostering sustained growth while keeping their fiscal houses in order, to reduce the risk of further.

246. IMF. (1/10/2010). “IMF Executive Board Completes First Review Under Stand-By Arrangement with Iraq, Grants Waivers and Approves US\$741 Million Disbursement” . Press Release No 10/373, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10373.htm> και World Bank. (5/10/2010). Press Review ,[newsbureau@worldbank.org]. Πρόσβαση, 5/10/2010, <http://www.worldbank.org/news>

247. IMF. (March 18, 2011). Press Release No11/90. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr1190.htm>

248. **World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org].Monday, December 16, 2010.**

<http://www.worldbank.org/news> **UN Security Council Removes Restrictions Placed On Iraq.** “The US pushed through three UN Security Council resolutions on Wednesday that lifted restrictions left over from the confrontation with Saddam Hussein. One resolution permits Iraq to develop a civilian nuclear program and import materials once banned because they could possibly be used to help develop unconventional weapons. A second resolution formally shuttered the dormant oil-for-food program. And the third gives the country control over most of its oil assets starting July 1, 2011, while simultaneously lifting the protection that shielded post-invasion Iraq from countless legal claims....” [[The New York Times](#)]

[The Washington Post](#) adds that “...the vote followed years of debate within the council over how to settle the matter of sanctions that had been imposed on the former Iraqi regime but that often seemed irrelevant under a government that had wide backing from the UN membership.

The council's action will leave several issues outstanding, including a provision that requires Iraq to pay 5 percent of oil revenue to compensate Kuwaiti companies and individuals who suffered losses during the invasion....” [[The Washington Post](#)]

[The WSJ](#) reports that “...the conclusion of the oil-for-food program means that at the end of June, Iraq will regain full control of its oil revenue, which under sanctions had been used to buy food for Iraqi civilians.... ‘My government appreciates [the council's] recognition of the success we have achieved in closing out the remaining contracts and for terminating the residual activities of the oil-for-food program,’ said Iraqi Foreign Minister Hoshiyar Zebari. ‘This program was marred with a web of mismanagement and misappropriation and its termination lifts another burden on Iraq's recovery.’...” [[The Wall Street Journal](#)]

249. IMF. (October 6,2011). Press Release No 11/358.

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11358.htm> ; και IMF. (July 20, 2010). Press Release No 10/296. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10296.htm>

250. Agence France Press/, Xinhua, The Associated Press_Factiva . Σε: World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org], Press Review for December 9, 2010.

<http://www.worldbank.org/news> . Επίσης: IMF. (19/1/2011).Press Release No 11/14. “IMF Executive Board Approves €475.6 million Arrangement for Macedonia Under the Precautionary Credit Line”. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr1114.htm>

251. Financial Times, 2/12/2010, p. 1, 4. “European banks took big slice of Fed credit”, “Fed reveals global extend of its backing”.

252. (EKT, Fed, Τράπεζα της Αγγλίας, Ιαπωνική και Ελβετική κεντρική τράπεζα) [IMF. (September 15, 2011). Press Release No 11/336. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11336.htm>

253. IMF. (29/6/2010). “Crisis and beyond –the next phase of IMF reform”, σ. 2. Speech by Dominique Strauss-Kahn. Πρόσβαση, 1/7/2010, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/062910.htm> .

254. Stiglitz, J.(2006). *Making Globalization Work*, p. 261. UK: Penguin Press.
255. IMF. (23/9/2010). ‘IMF Regional Advisory Groups to hold first joint meeting during 2010 annual meetings’. Press Release No 10/350. Πρόσβαση 24/9/2010, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10350.htm>
256. IMF.(26/10/2010). *IMF, Regional Financial Safety Nets to Create Stronger Links*. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/po102610a.htm> και <http://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2010/spr/index.htm>
257. John Lipsky (22/3/2010), Hanoi speech ‘Realizing the Potential of Asia’s Developing Economies’, p. 4-5. <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/032210.htm>
258. όπως στο Κιργιστάν: IMF. (6/8/2010). “IMF and Kyrgyz Republic reach staff-level agreement on Support under the Rapid Credit Facility”. Press Release No 10/310. Πρόσβαση 11/8/2010, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10310.htm>
259. . IMF. (21/4/2010). *Progress Report on the Activities of the Independent Evaluation Office*. Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4443> , και <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4489>
260. IMF (August 26, 2011). Policy Paper: 2011 Triennial Surveillance Review – Health Check and Statistical Information. Retrieved October 31, 2011. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4605>
261. IMF. (14/9/2010). Heavily Indebted Countries (HIPC) Initiative and Multilateral Debt Relief Initiative (MDRI)–Status of Implementation. Policy Paper, σ. 25, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4481>
262. IMF.(December 15, 2009). Safeguards Assessments – 2009 Update. Policy Paper. Retrieved January 7, 2010. σελ. 2,3,17 (Annex I). <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4406>
263. IMF. (December 15, 2009). ‘Safeguards Assessments – 2009 Update’, p. 6. Policy Paper. Retrieved January 7, 2010. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4406>
264. Ibid, p. 7.
265. Le Monde. (31/3/2010). ‘La Lettonie, élève d’avanci modèle du FMI, tente d’éviter la crise politique’, http://www.lemonde.fr/web/imprimer_element/0.40-0@2-3214.50-1326800.0.html
266. IMF Press Release No. 10-131. (31/3/2010). ‘IMF Executive Board completes third review under Stand-by Arrangement with Serbia and approves €360 million disbursement.’ <http://www/imf.org/external/np/sec/pr2010/pr10131.htm>
267. IMF (April 23, 2010). Statement by IMF Managing Director Dominique Strauss-Kahn on Greece. Press Release No. 10/168.. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10168.htm>
268. World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org]. Monday, October 26, 2009: ‘IMF Warns Ukraine On Aid Freeze Amid Fears For Stability. “The International Monetary Fund (IMF) warned Ukraine Sunday that it might freeze assistance ahead of January’s presidential election if populist wage and pension increases are introduced. The warning comes as fears grow that Ukraine could sink deeper into political turmoil....” [Financial Times (10/26)/Factiva].

AFP adds that “...the IMF demanded that Ukraine’s government veto a wage and pension law passed last week by the country’s parliament, saying it was at odds with an IMF support program. The IMF said Ukraine’s economic and financial situation was ‘stabilizing’ under the support program, but ‘corrective actions’ were needed....” [Agence France Presse (10/25)/Factiva].

Reuters reports that “...the IMF said it had agreed these corrective measures with Ukrainian leaders but did not spell them out, besides noting the wage law veto.... Prime Minister Yulia Tymoshenko has said the wage increases bill was like placing ‘an atom bomb under the finances of the country’ and has called for the law’s veto by President Viktor Yushchenko....” [Reuters (10/25)/Factiva].

269. 140. World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org]. Press Review for Monday, March 22, 2010.

“IMF Paints Grim Picture Of Fiscal Tightening Needs. “Developed countries with big budget deficits must start now to prepare public opinion for the belt-tightening that will be needed starting next year, the International Monetary Fund (IMF) said on Sunday. IMF First Deputy Managing Director John Lipsky said the scale of the adjustment required was so vast that it would have to come through less-generous health and pension benefits, spending cuts and increased tax revenues....” [Reuters (3/21)/Factiva]

AP adds that “...the economic crisis is leaving ‘deep scars in fiscal balances, particularly in the advanced economies,’ Lipsky told the China Development Forum in Beijing.... This year, the average debt-to-GDP ratio in the wealthiest countries is projected to reach levels that prevailed in 1950 in the aftermath of World War II, Lipsky said....” [Associated Press (3/21)/Factiva].

The NYT notes that “...even assuming that fiscal stimulus programs are withdrawn in the next few years, that ratio is projected to rise to 110 percent by the end of 2014, from 75 percent at the end of 2007. The ratio is expected to be close to or to exceed 100 percent for five members of the Group of 7 countries – Britain, France, Italy, Japan and the US – by 2014....” [The New York Times (3/21)

270. IMF. (2009, October 4th). Communiqué of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund.

<http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100409.htm>

271. π.χ. «Ισχυροποίηση ρόλου για το ΔΝΤ» (8/10/2009). Ναυτεμπορική, σελ.29

272. Economist, Peterson Institute, κ.ά

273. «Μπερνάνκι: Πρέπει ν’ απαλειφθούν οι ανισοροπίες». (19/10/2009). Ναυτεμπορική. Πηγή Reuters.

274. «Ισχυρό δολάριο επιθυμούν οι Ευρωπαίοι αξιωματούχοι». (20/10/2009). Ναυτεμπορική. Πηγή Bloomberg. Επίσης, στο: “Denial or acceptance.” (24 Οκτωβρίου 2009). Economist, σελ. 75.

275. Bergsten, Fred (March 24, 2010). ‘Correcting the Chinese Exchange Rate: An Action Plan’.

Peterson Institute for International Economics: Testimony before the Committee on Ways and Means, US House of Representatives.

<http://www.piie.com/publications/papers/print.cfm?researchid=1523&doc=pub>, και περί

‘χειραγώγησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας’ βλ. Rosen, Daniel (March 17, 2010). ‘How Much Can China Really Diversify Its Reserves?’ Peterson Institute for International Economics. Posted in the

China Real Time Report, Wall Street Journal.

<http://www.piie.com/publications/opeds/print.cfm?researchid=1516&doc=pub>

276. Yu Yongding: « Ο κακός οφειλέτης της Κίνας». Ναυτεμπορική. (1/3/2010), σ. 54.

277. “China’s currency. Bending, not bowing. The Chinese case for a stronger, more flexible currency.” (2010.). The Economist (April 10th). Vol. 395, No 8677, p. 69. UK: The Economist Newspaper Limited.

278. The People’s Bank of China. (19/6/2010). “Further Reform the RMB Exchange Rate Regime and Enhance the RMB Exchange Rate Flexibility”,

<http://www.pbc.gov.cn/english/detail.asp?col=6400&id=1488>

279. Subramanian, Arvind. (23/6/2010). The G-20 and “Chermany”. Peterson Institute.

<http://www.piie.com/publications/opeds/oped.cfm?ResearchID=1605>

280. Currency wars. Fumbling towards a truce’. The Economist, (14/10/2010),

<http://www.economist.com/node/17252006/print>

281. IMF Survey online. (8/6/2010). *IMF Pushes Reforms to Its Governance and Mandate*. Πρόσβαση 13/6/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/pol060810a.htm>, IMF. (19/3/2010).

Financial Sector Surveillance and the Mandate of the Fund. Σελ. 1-5. Πρόσβαση 4/5/2010,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4440>, και IMF. (30/7/2010). Review of the Fund’s

Mandate – Follow-Up on Modernizing Surveillance. Policy Paper. Πρόσβαση 10/9/2010,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4476> και IMF, (December 9, 2011), Opening

remarks by Min Zhu –Deputy Managing Director, “Monitoring and Managing Financial

Stability:Lessons From and For FSAP”, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2011/120911.htm>

282. IMF. (27/9/2010). “ IMF Expanding Surveillance to Require Mandatory Financial Stability Assessments of Countries with Systemically Important Financial Sectors”. Press Release No 10/357.

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10357.htm>, Επίσης: IMF.(). Integrating Stability

Assessments Under the Financial Sector Assessment Program into Article IV Surveillance – Revised Proposed Decision. Policy Paper. Πρόσβαση 27/9/2010,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4480> :

Επίσης, IMF.(27/8/2010). Integrating Stability Assessments Under the Financial Sector Assessment Program into Article IV Surveillance. Policy Paper, Πρόσβαση 27/9/2010,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4477> : Επίσης, IMF.(27/8/2010). Integrating Stability

Assessments Under the Financial Sector Assessment Program into Article IV Surveillance-Background Material. Policy Paper, Πρόσβαση 27/9/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4478>

283. Communiqué of the Twenty-Second Meeting of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund

<http://www.imf.org/external/np/cm/2010/100910.htm>

284. IMF. (27/9/2010). “ IMF Expanding Surveillance to Require Mandatory Financial Stability

Assessments of Countries with Systemically Important Financial Sectors”. Press Release No 10/357.

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10357.htm>

285. IMF.(April24,2010): Communiqué of the Twenty-First Meeting of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund,

- <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10166.htm> και IMF Policy Paper: Executive Board Progress Report to the IMFC on the Fund's Mandate. Σελ. 3,
<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4493>
286. IMF. (27/8/2010). Integrating Stability Assessments Under the Financial Sector Assessment Program into Article IV Surveillance-Background Material. Policy Paper, σελ. 3- 4. Πρόσβαση 27/9/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4478>
287. IMF. (27/9/ 2010). *Taking Stock of Financial Sector Reform..* Σελ. 6. Remarks by John Lipsky, First Deputy Managing Director, International Monetary Fund Delivered at Depository Trust and Clearance Corporation Executive Forum,
<http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/092710.htm>
288. IMF. (27/9/2010). “ IMF Expanding Surveillance to Require Mandatory Financial Stability Assessments of Countries with Systemically Important Financial Sectors”. Press Release No 10/357.
<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10357.htm>
289. IMF. (27/8/2010). Integrating Stability Assessments Under the Financial Sector Assessment Program into Article IV Surveillance-Background Material. Policy Paper, σελ. 3- 4. Πρόσβαση 27/9/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4478>
290. IMF. (). Resolution of Cross-Border Banks – A Proposed Framework for Enhanced Coordination. Policy Paper. Πρόσβαση 21/7/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4462>], κ.ά. [IMF. (19/3/2010). *Financial Sector Surveillance and the Mandate of the Fund*. Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4440> , και IMF. (29/3/2010). *Modernizing the Surveillance Mandate and Modalities*. Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4435> , και IMF. (22/4/2010). “World must now focus on Financial Sector Reform”. Survey on line. Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new042210a.htm>
291. IMF. (19/3/2010). *Financial Sector Surveillance and the Mandate of the Fund*. Σελ. 5. Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4440>
292. IMF. (18/6/2010). “The road ahead for Central Banks: Meeting new challenges to financial stability”. John Lipsky speech. Σελ. 3 Πρόσβαση 18/6/2010,
<http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/061810.htm>
293. IMF. (1/4/2010). *Cross-Border Financial Surveillance: A network Perspective*. Σελ. 21. Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23788.0>
294. The Financial Times/Factiva. Παρατίθεται σε :World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org], (30/9/2010). “IMF Urges Close Regulation Of Credit Rating Agencies”. <http://www.worldbank.org/news>
295. IMF (8-9/10/2010) Policy Paper: Statement by the Managing Director to the International Monetary and Financial Committee on the Global Economy and Financial Markets. Σελ. 4, 1^η παραγρ., <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4491>
296. IMF Policy Paper: Executive Board Progress Report to the IMFC on the Fund's Mandate. Σελ. 1.
<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4493>

297. John Lipsky, First Deputy Managing Director, International Monetary Fund. Vancouver, November 30, 2009: ‘Policy Challenges for a Post-Crisis Era’ An Address to the Bank of Canada Seminar “The Crisis Response and the Road to Recovery”.
<http://www.imf.org/external/np/speeches/2009/113009.htm>
298. IMF. The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor. (November 3, 2009), p.7. SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf>
299. IMF. (April 10, 2010). ‘Economic Policy Challenges in the Post-Crisis Period’, a Speech by the Managing Director Dominique Strauss-Kahn at the Inaugural Conference at the Institute for New Economic Thinking, Cambridge, UK. Σελ. 6. ,
<http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/041010.htm>
- 299A. IMF. Press Release. No 10/155: IMF and FSB Hold Joint Conference on Implementing G-20 Recommendations on Information Gaps <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10155.htm>
300. IMF. (11/5/2010). “Concluding remarks by Dominique Strauss-kahn . . . at the high-level conference on the International Monetary System”. Σελ. 3. Πρόσβαση 12/5/2010,
<http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/051110.htm>
301. Αναφορά για την διαδικασία MAP, βλ. στη σύνοδο του Τορόντο, 26-27/6/2010, βλ: IMF. (25-26/6/2010). *G-20 Mutual Assessment Process-Alternative Policy Scenarios*. Πρόσβαση, 6/10/2010.<http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/062710a.pdf>
302. IMF. (29/6/2010). “Crisis and beyond –the next phase of IMF reform”. Speech by Dominique Strauss-Kahn. Πρόσβαση, 1/7/2010, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/062910.htm>
303. IMF Survey online. (February 19, 2010). ‘Controls on Capital Part of the Policy Mix, Says IMF Staff’. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/pol021910a.htm>. Και αντίστοιχο policy paper των : Ostry, Jonathan David | Ghosh, Atish R. | Habermeier, Karl Friedrich | Chamon, Marcos | Qureshi, Mahvash Saeed | Reinhardt, Dennis B. S. (February 19, 2010).
<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23580.0>
304. . IMF Survey (11/1/2010): IMF Studies How to Pay for Financial Sector Rescues.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/int011110a.htm>., “IMF Survey (11/1/2010): IMF Launches Consultative Process on Financial Sector Tax”.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new011110a.htm>.
305. Μελέτη των Mateos y Lago, I. & Duttagupta, R. & Goyal, R..(November 11, 2009).. Επίσης, στο Διεθνές Οικονομικό Φόρουμ (Ιούνιος 2009), στην Αγία Πετρούπολη, ο Τζον Λίπσκι (πρώτος αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής στο ΔΝΤ, αλλά και ο Ρώσος πρωθυπουργός Μεντβέντεφ, όπως και ο Ρώσος υπουργός Οικονομικών Κούντριν υποστήριξαν τη προώθηση της λύσης των SDR ως νέου παγκόσμιου αποθεματικού νομίσματος (8/6/2009, Ναυτεμπορική, σελ. 34). Ο Διευθυντής του ΔΝΤ, ο Στρος –Καν, υποστήριξε τη λύση για το μέλλον ενός νέου παγκόσμιου νομίσματος διαφορετικού από τα SDR, στη σύνοδο APEC τον Νοέμβριο 2009 (Ναυτεμπορική, 18/11/2009, σελ. 31), αλλά και ότι προς το παρόν το δολάριο αναμένεται να παραμείνει το κύριο διεθνές αποθεματικό νόμισμα (IMF. (November 16, 2009). “China’s leadership key in global economic recovery and reform, IMF Managing Director Dominique Strauss-Kahn says”. In *IMF Press Release* No 09/408. Retrieved 18/11/2009. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09408.htm>

306. IMF. (April 10, 2010). ‘Economic Policy Challenges in the Post-Crisis Period’, a Speech by the Managing Director Dominique Strauss-Kahn at the Inaugural Conference at the Institute for New Economic Thinking, Cambridge, UK., <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/041010.htm>
307. (“It wasn’t us. Alan Greenspan and Ben Bernanke still do not believe monetary policy bears any blame for the crisis”. (2010,).The Economist (Mars 20th). Vol. 394, No 8674,p.72. UK: The Economist Newspaper Limited. ,
- Lucas, Robert. (2009). ‘In defense of the dismal science.’ (August 8th). The Economist. Vol. 392, No 8643, p.63. UK: The Economist Newspaper Ltd (weekly). ,
- Desai, Meghnad {Professor, House of Lords, London). Letter to the editor in the same ‘Economist’. & n.a. “Why Economists failed to predict the Financial Crisis.”(May, 13, 2009) in Knowledge@Wharton, http://knowledge.wharton.upenn.edu/printer_friendly.cfm?articleid=2234_28/6/2009_).
- Επίσης, για τις νεοκεϋνσιανές απόψεις του ΔΝΤ: “Withdrawing the drugs”. (2010,).The Economist (February 13th). Vol. 394, No 8669, p.68-70. UK: The Economist Newspaper Limited.
308. «Ανοησία» η αναθεώρηση του στόχου για τον πληθωρισμό”. Ναυτεμπορική. Τρίτη, 9 Μαρτίου 2010 .URL: <http://www.naftemporiki.gr/news/redirstory.asp?id=1787084>
309. “Withdrawing the drugs”. (2010,).The Economist (February 13th). Vol. 394, No 8669, p.68-70. UK: The Economist Newspaper Limited. Για τις νεοκεϋνσιανές απόψεις του ΔΝΤ και [(Le Monde, 9/3/2010, p.13. “Les initiatives du FMI agacent les banques centrales. Les propositions du Fonds sur l’inflation ou la supervision sont vivement critiquées, notamment en Europe.’ Στο ίδιο έντυπο, ίδια σελίδα : ‘La boite a idées planétaire de Domininque Strauss-Kahn’
310. IMF. (April 10, 2010). ‘Economic Policy Challenges in the Post-Crisis Period’, a Speech by the Managing Director Dominique Strauss-Kahn at the Inaugural Conference at the Institute for New Economic Thinking, Cambridge, UK., <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/041010.htm>
311. IMF survey online. (4/4/2010). “Students debate Strauss-Kahn on Middle-East Issues’. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/syrvey/so/2010/new040410a.htm> . Επίσης, λειτουργεί το πρόγραμμα ‘IMF-Middle East Youth Dialog’, βλ. <http://www.imf.org/external/np/pr/2010/pr10134.htm> και <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr1096.htm>
312. IMF. (6/5/2010).: IMF Managing Director Dominique Strauss-Kahn to Meet with Private Sector Leaders and Students in Latin America . Press Release , No 10/182, Πρόσβαση 7/5/2010, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10182.htm>
313. IMF.(9/5/2010). IMF Welcomes European Actions to Stabilize Euro Area. Press Release , No 10/188, Πρόσβαση 10/5/2010, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10188.htm>,
- IMF survey online. (4/4/2010). “Students debate Strauss-Kahn on Middle-East Issues’. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/syrvey/so/2010/new040410a.htm> . Επίσης, λειτουργεί το πρόγραμμα ‘IMF-Middle East Youth Dialog’, βλ. <http://www.imf.org/external/np/pr/2010/pr10134.htm> και <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr1096.htm>
314. IMF. (14/9/2010). *Towards a New Fiscal Framework for the Euro Are*. Address by Dominique Strauss-Kahn at the Bruegel-IMF Conference on “Sovereign Risk and Fiscal Policy in the Euro Area” . Πρόσβαση 16/9/2010, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/091410.htm>, IMF. (7/6/2010).

IMF Urges Swift Action to Restore Confidence and Growth in Euro Area. IMF Survey online, πρόσβαση 22/6/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/car060710a.htm>, Ναυτεμπορική, 8/6/2010, σ. 5.

315. ECFIN-mailing-info@ec.europa.eu, 14/4/2010.

316. IMF. (March 1, 2010). Wim F., Hardy D., Kerr S., et alii. ‘Crisis Management and Resolution for a European Banking System.’ <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23721.0> .

Ακόμη, ‘Crisis management arrangements for a European Banking System – Building a crisis management framework for the Single Market.’ Speech by Dominique Strauss-Kahn at the European Commission conference. Brussels, 19/6/2010.

<http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/031910.htm>

Επίσης, IMF Survey (19/3/2010): ‘Europe needs authority to deal with failing banks, says the IMF chief.’ <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new031910a.htm>

317. IMF. (22/3/2010). ‘Statement at the end of the European Bank Co-ordination Initiative’s second full forum meeting’. Press release No. 10/106.

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10106.htm>

318. IMF. (March 18, 2011). Press Release, No 11/88,

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr1188.htm>

319. ‘An IMF for the 21st century’. Address by D. Strauss-Kahn, 26/2/2010.

<http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/022610.htm>

320. IMF. (2/5/2010). Press Release No. 10/177: Joint Statement on Greece by EU Commissioner Olli Rehn and IMF Managing Director Dominique Strauss-Kahn

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10177.htm>

321. IMF. (16/12/2010). Press Release No.10/496: IMF Executive Board Approves ?22.5 Billion Extended Arrangement for Ireland, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10496.htm>

322. Σελ. 2 του : IMF. (10/8/2010). IMF Policy Paper: IMF Membership in the Financial Stability Board, Πρόσβαση 5/10/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4484> .

Από το παραπάνω , στη σ. 3 για τους στόχους του FSB : « **The FSB’s tasks**, set out in Article 2 of the Charter, are to: assess vulnerabilities affecting the global financial system and identify and review on a timely and ongoing basis the regulatory, supervisory and related actions needed to address them, and their outcomes; - promote coordination and information exchange among authorities responsible for financial stability; - monitor and advise on market developments and their implications for regulatory policy; - advise on and monitor best practice in meeting regulatory standards; - undertake joint strategic reviews of the policy development work of the international standard setting bodies; - set guidelines for and support the establishment of supervisory colleges; - support contingency planning for cross-border crisis management, particularly with respect to systemically important firms; and – collaborate with the Fund to conduct Early Warning Exercises (EWE).

Για την διαδικασία λήψης αποφάσεων, στη σ. 5 : «**The Plenary is the only decision-making body.** It takes all decisions in connection with the FSB’s work program, FSB membership, the adoption of FSB reports, principles, standards, recommendations and guidance, the appointment of the FSB Chairman, amendments to the Charter, and any other matter governing the business and affairs of the

FSB. It comprises all of the members of the FSB.⁵ The Plenary meets at least twice a year, and takes decisions by consensus (Article 7); however, the Charter does not specify how consensus is achieved. The Charter only states that all seats have equal rights. The FSB Secretariat has clarified to Fund staff that, in practice, the absence of a clear definition of consensus provides flexibility and facilitates the decision-making process. As a member, the Fund would participate in this process.

323. Draghi, M. (chair Financial Stability Board). (2009). 'The Financial Stability Board: International Cooperation to Promote Financial Stability'. In **Kirton, J. & Koch, M.** (Eds). *The G20 Pittsburgh Summit 2009*. Retrieved September 2009.

<http://www.g7.utoronto.ca/newsdesk/pittsburgh.htm>. Απόσπασμα: "Membership was extended in April 2009 to a total of 64 participants. The FSB now includes authorities from all G20 countries, plus Hong Kong SAR, the Netherlands, Singapore, Spain, Switzerland, the European Central Bank and the European Commission. Representation is at senior level: central bank governor or immediate deputy, head of the main supervisory or regulatory agency, and deputy finance minister. In addition, the FSB includes the chairs of the principal standard-setting bodies and committees of central bank experts, plus senior representatives of the Bank for International Settlements (BIS), the IMF, the OECD, and the World Bank. . . . Institutional structure: a steering committee and (3) three standing committees: 1) on the assessment of vulnerabilities, 2) regulatory and supervisory cooperation, 3) standards and implementation. + the Secretariat, based at the BIS in Basel, Switzerland . . .).

Επίσης, FSB, http://www.financialstabilityboard.org/about/fsb_members.htm , πρόσβαση 21/2/2012.

324. IMF. (11/8/2010). IMF Policy Paper: IMF Membership in the Financial Stability Board – Decision. Πρόσβαση 5/10/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4485> και IMF.

(10/8/2010). IMF Policy Paper: IMF Membership in the Financial Stability Board, Πρόσβαση 5/10/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4484>

325. FSB, History, <http://www.financialstabilityboard.org/about/history.htm>

326. "Οι αποφάσεις του G-20 για την ενίσχυση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος». Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ. 2 Νοεμβρίου 2009 Χρήστος Βλ. Γκόρτσος , Σελίδα: 60, 1186 λέξεις, ΑΡΘΡΟ «Στο πλαίσιο αυτό αποφασίστηκε ότι, μέχρι τα τέλη του 2012 το αργότερο:

« όλες οι τυποποιημένες συμβάσεις εξω-χρηματιστηριακών παραγώγων πρέπει να αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε χρηματιστήρια ή σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες συναλλαγών, όπου κρίνεται αναγκαίο, « οι εν λόγω συμβάσεις πρέπει να καταχωρούνται σε ειδικά μητρώα («trade repositories»), και « οι συναφείς συναλλαγές πρέπει να εκκαθαρίζονται μέσω κεντρικών αντισυμβαλλομένων, διαφορετικά οι φορείς παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών που έχουν ανοικτές θέσεις σε τέτοιες συναλλαγές να υπόκεινται σε υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις.

Το G-20 κάλεσε το FSB να αξιολογεί σε τακτική βάση την εφαρμογή των ανωτέρω, καθώς και κατά πόσον τα μέτρα αυτά επαρκούν για τη βελτίωση της διαφάνειας στις αγορές παραγώγων, τον περιορισμό του συστημικού κινδύνου, και την προστασία από την κατάχρηση της αγοράς».

‘Τράπεζες: Υπέρ των προτάσεων Ομπάμα το FSB’. Ναυτεμπορική.

Δευτέρα, 25 Ιανουαρίου 2010 Σελίδα: 27.

Υπέρ των προτάσεων Ομπάμα για μεταρρύθμιση του τραπεζικού συστήματος τάσσεται το διεθνές Συμβούλιο Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας (FSB) το οποίο, με τη σειρά του, εξετάζει ανάλογες μεταρρυθμίσεις ώστε να περιορισθούν οι συστημικοί κίνδυνοι από χρεοκοπίες μεγάλων τραπεζών. Το FSB –ένας φορέας που συστήθηκε πέρυσι από τον όμιλο των 20 μεγαλύτερων οικονομιών (G20) με στόχο το συντονισμό των μεταρρυθμίσεων στο χρηματοοικονομικό τομέα, στον απόηχο της πιστωτικής κρίσης- αναμένεται να παρουσιάσει τις προτάσεις του τον Οκτώβριο του 2010. Στη σχετική ανακοίνωση, ο πρόεδρος του FSB και πρόεδρος της ιταλικής κεντρικής τράπεζας, Μάριο Ντράγκι, χαρακτήρισε θετικά τα σχέδια της αμερικανικής κυβέρνησης, που έχει δεχθεί επικρίσεις από αναλυτές, οι οποίοι πιστεύουν ότι θα αποδειχθούν επιζήμια για τις αμερικανικές τράπεζες και τις παγκόσμιες επενδύσεις.

«Οι προτάσεις που ανακοίνωσαν οι ΗΠΑ συγκαταλέγονται μεταξύ των προσεγγίσεων που εξετάζει το FSB στις προσπάθειές του να αντιμετωπίσει τους κινδύνους από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που θεωρούνται πολύ μεγάλα για να χρεοκοπήσουν, καθώς θα έθεταν σε κίνδυνο το οικονομικό και χρηματοοικονομικό σύστημα», τονίζεται στην ανακοίνωση.

Εξάλλου, σε συνέντευξή του σε γερμανική εφημερίδα, ο Γερμανός υπουργός Οικονομικών, Βόλφγκανγκ Σόιμπλε, δήλωσε ότι η χώρα θα διοργανώσει ένα συνέδριο για τους κανονισμούς που διέπουν τις χρηματοοικονομικές αγορές, πριν από τη σύνοδο κορυφής του G20, που έχει προγραμματισθεί για τον Ιούνιο, στο Τόκιο.

Τασσόμενος υπέρ των προτάσεων Ομπάμα, ο κ. Σόιμπλε ζήτησε από τις ευρωπαϊκές χώρες να αναλάβουν πρωτοβουλία σε περίπτωση που αποτύχουν οι ευρύτερες προσπάθειες, δηλώνοντας ότι η Γερμανία θέλει από το χρηματοοικονομικό τομέα να αναλάβει το κόστος αυτής της κρίσης και τυχόν μελλοντικών.

Διαφορετική όμως είναι η στάση του Βρετανού υπουργού Οικονομικών, Άλιστερ Ντάρλιγκ, που, σε συνέντευξή του στους κυριακάτικους «Times», εξέφρασε επιφυλάξεις απέναντι στις προτάσεις Ομπάμα, εκτιμώντας ότι δεν θα είχαν αποτρέψει τη χρηματοοικονομική κρίση και προειδοποιώντας ότι ενδεχομένως να διχάσουν τη διεθνή κοινότητα.

327. Leaders Statement , The Pittsburgh Summit , 25 September 2009.

http://www.g20.org/Documents/pittsburgh_summit_leaders_statement_250909.pdf και

IMF. (2009, October 4th). Communiqué of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund.

<http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100409.htm>

328. IMF, 13/11/2008, http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_081113.pdf

329. IMF. (19/3/2010). *Financial Sector Surveillance and the Mandate of the Fund*. Σελ. 16 – 17.

Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4440> ,

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/031910.pdf>. Επίσης, IMF. (10/8/2010). IMF Policy Paper: IMF Membership in the Financial Stability Board, Σελ. 9. Πρόσβαση 5/10/2010,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4484>

330. Brookings Institute., (June 2011), *Recommendations from the High-level Panel on the Governance of the FSB*, p2.

http://www.brookings.edu/~media/Files/events/2011/0923_financial_stability/Recommendations_FSB_Lombardi.pdf

331. Draghi, M. (31/10/2011), “Progress of Financial Regulatory Reforms” To G20 Leaders. FSB.

<http://www.financialstabilityboard.org>

331^A. Lombardi, D. (September 2011). *The Governance of the Financial Stability Board*, p.3.

Brookings Institute, USA. Retrieved 14/10/2011.

http://www.brookings.edu/papers/2011/0923_financial_stability_board_lombardi.aspx ; και Brookings

Institute. *Recommendations from the High-level Panel on the Governance of the FSB*, p.2 -5.

Retrieved 14/10/2011.

http://www.brookings.edu/~media/Files/events/2011/0923_financial_stability/Recommendations_FSB_Lombardi.pdf

332. IMF. (19/3/2010). *Financial Sector Surveillance and the Mandate of the Fund*. Σελ. 5. Πρόσβαση

4/5/2010, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4440>]. Για τα βασικά εργαλεία, η

μεθοδολογία, τα κριτήρια, προσδιορισμοί των EWE, βλ. IMF (September 2010). *The IMF-FSB Early Warning Exercise – Design and Methodological Toolkit*. Policy Paper. Πρόσβαση 23/9/2010,

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4479>

333. IMF Policy Paper: Provisional Agenda for the Twenty-Second Meeting of the International Monetary and Financial Committee

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4488>

334. . IMF ‘Staff Guidance Note on the Application of the Joint Fund – Bank Debt Sustainability Framework for Low-Income Countries’. (25/1/2010). Πρόσβαση 25/3/2010.

<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4419>

(Η λίστα για τις χώρες χαμηλού εισοδήματος που χαρακτηρίστηκαν ότι δικαιούνται οικονομικής βοήθειας (IDA), για το 2010, παρατίθεται στην ίδια πηγή, σελ. 5) .

335. Το παραπάνω έγινε αντικείμενο ανάλυσης κι επισημάνθηκε από Nielsen, Lynge. IMF. Working Paper No. 11/31: *Classifications of Countries Based on Their Level of Development: How it is Done and How it Could be Done*. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=24628.0>

336. World Bank Weekly Update – April 13, 2010. World Bank Weekly Update

[\[wbweek@worldbank.org\]](http://wbweek@worldbank.org)

Bank Financing for Recovery Hits a Record \$100 Billion

The World Bank Group has committed \$ 100 billion since July 2008, an all-time high, as it helps countries respond to and recover from the global downturn. The speed and scale of the Bank’s response to help countries through the financial crisis has been unprecedented, with support to 497 projects in areas such as safety nets for the poor, infrastructure to create jobs and build a foundation for recovery, agriculture to support small farmers, and micro-finance to help small and micro-enterprises . . . The speed and scale of the Bank’s response since July 2008 is unprecedented. World Bank (IBRD and IDA) lending to health and social services increased significantly from \$1.6 billion in FY08 to \$6.3 billion in FY 09 and to \$5.1 billion in just the first nine months of FY 10. Bank commitments supporting social safety net programs for the poorest and most vulnerable citizens in the poorest countries increased exponentially from \$253m in FY08 to \$3.1 billion in FY09 and to \$2.1 billion to date in FY10. . . Since July 2008, the World Bank supported 497 projects to promote economic growth, fight poverty, and assist private businesses, including \$28 billion in infrastructure financing, a critical sector to provide the foundation for rapid recovery from the crisis, job creation and future

productivity and growth. As expected, Bank commitments to the financial sector also increased greatly compared to FY08 commitments, accounting for 15% of total commitments since FY09 (through April 6, 2010). . . The **International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)**—which provides financing, risk management products and other financial services to countries— was able to respond with strength and speed when the crisis first hit and when its clients needed it most. IBRD played a key role in contributing to opportunities to boost global growth and economic recovery in several countries. It delivered a record \$33 billion in new commitments in FY 09, almost tripling the previous year’s level and has so far delivered another record \$27.4 billion, with three months to go in this fiscal year. Total IBRD lending, which includes its response to the crisis, is projected to reach \$136 billion for the FY09-12 period, putting IBRD on track to deliver on commitments it made to the G 20 in Spring 2009.

Assistance from the International Development Association (IDA) – which provides grants and interest-free, long-term loans called credits to governments of the world’s 79 poorest countries, which have little or no capacity to borrow on market terms – has reached \$21.2 billion since July 2008.

Commitments from the International Finance Corporation (IFC) – the private sector arm of the World Bank Group which provides long-term loans, equity, structured and securitized products, and advisory and risk mitigation services to private enterprises in developing and transition countries – total \$16.6 billion since FY09. To address key vulnerabilities in the global economy, IFC launched special vehicles for trade finance, microfinance, bank capitalization, infrastructure and distressed debt.

The **Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)** has committed over \$2 billion in providing political risk insurance or guarantees to promote foreign direct investment in developing countries.

http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:22531867~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html?cid=ISG_E_WBWeeklyUpdate_NL

337. Leaders Statement , The Pittsburgh Summit , 25 September 2009.

http://www.g20.org/Documents/pittsburgh_summit_leaders_statement_250909.pdf και

IMF. (2009, October 4th). Communiqué of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund.

<http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100409.htm>

338. Development Committee Communiqué. (25/4/2010). Joint Ministerial Committee of the Boards of Governors of the Bank and the Fund on the Transfer of Real Resources to Developing Countries.

Πρόσβαση 4/5/2010, σελ. 2, <http://www.imf.org/external/np/cm/2010/042510.htm> και

<http://www.worldbank.org/voiceibrd>

339. **G20 Summit. Declaration on delivering resources through the international financial institutions – London, 2 April 2009 :**

http://www.g20.org/Documents/Fin_Deps_IFI_Annex_Draft_02_04_09_-_1615_Clean.pdf

For the Multilateral Development Banks (MDBs), we have agreed to support:

- a substantial increase in lending of \$100 billion including to low income countries, to a total of around \$300 billion over the next three years . . .
- a 200 per cent general capital increase at the Asian Development Bank and reviews of the need for capital increases at the Inter-American Development Bank, the African Development Bank and the European Bank for Reconstruction and Development;

- actions by the MDBs to leverage private capital more effectively, including through the use of guarantees, bond insurance and bridging finance; . . .
- we will support, through voluntary bilateral contributions, the World Bank Vulnerability Framework, including the Infrastructure Crisis Facility and the Rapid Social Response Fund;
- individual country limits on World Bank lending should be increased, as appropriate, to enable large countries to access required levels of finance and so support stability and recovery in their regions . . . “The new IFC Global Trade Liquidity Pool we should provide up to \$50billion of trade liquidity support over the next three years . . .co-financing with the private sector as to ensure at least \$250billion of trade finance over the next two years. . .
- low income IDA countries with sustainable debt positions and sound policies should be given temporary access to non-concessional IBRD lending to compensate for the loss of access to capital markets, and IDA resources should be frontloaded, using the existing flexibility in the DSF.

Leaders Statement – The Global Plan for Recovery and Reform – London, 2 April 2009 (PDF 126KB): http://www.g20.org/pub_communiques.aspx

«we support a substantial increase in lending of at least \$100 billion by the Multilateral Development Banks (MDBs), including to low income countries, and ensure that all MDBs have the appropriate capital.»

340. («Ισχυροποίηση ρόλου για το ΔΝΤ» (8/10/2009). Ναυτεμπορική, σ. 29 και World Bank Publications Announcement, Issue 65 – January 7, 2010. ‘*Post-Crisis Growth in Developing Countries*’: A Special Report of the Commission on Growth and Development by Commission on Growth and Development. January 2010.

<http://issuu.com/world.bank.publications/docs/9780821381656>

341. Development Committee Communiqué. (25/4/2010). Joint Ministerial Committee of the Boards of Governors of the Bank and the Fund on the Transfer of Real Resources to Developing Countries.

Πρόσβαση 4/5/2010, <http://www.imf.org/external/np/cm/2010/042510.htm>

342. Development Committee Communiqué, Annual Meetings, October 09, 2010

<http://www.imf.org/external/np/cm/2010/100910a.htm>

343. Development Committee Communiqué, Annual Meetings, October 09, 2010

<http://www.imf.org/external/np/cm/2010/100910a.htm>

344. OECD, WTO, UNCTAD. (8 Mars 2010). Report on G20 trade and investment measures: September 2009 –to February 2010.

http://www.oecd.org/document/60/0,3343,en_2649_34529562_44741628_1_1_1_1,00.html.

Επίσης, η συνέχεια σε OECD, WTO, UNCTAD (4 November 2010). In *G20 Governments Continue To Resist Protectionist Pressures But Risks Remain*.

http://www.wto.org/english/news_e/news10_e/igo_04nov10_e.htm

345. WTO: (25/3/2008) http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm11_e.htm

346. WTO. (31/3/2008): http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm

347. WTO. (15/3/2010). Speeches. ‘Lamy calls for strengthened system of global governance’.

http://www.wto.org/english/news_e/sppl_e/sppl149_e.htm

348. IMF. ‘IMF to Focus on Strengthening Post-Crisis Global Architecture’. (3/12/2009).
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/int120309a.htm>
- 348A. Γενικά, με τον όρο ‘παγκόσμιες ανισορροπίες’ χαρακτηρίζονται οι ανισορροπίες του Ισοζυγίου Πληρωμών. Όμως στο Β.1.Δ μέρος ασχοληθήκαμε με το επιμέρους ζήτημα των ανισορροπιών των Ισοζυγίων Τρεχουσών Συναλλαγών που είναι μέρος του Ισοζυγίου Πληρωμών και για τις οποίες έγινε περισσότερο λόγος στην διαμάχη για τα εμπορικά πλεονάσματα – ελλείμματα Κίνας –ΗΠΑ. Στο Γ’ μέρος ασχολούμαστε πάλι με τις ανισορροπίες του Ισοζυγίου Πληρωμών, εστιάζοντας αυτή τη φορά στο Ισοζύγιο Χρηματο-οικονομικών Συναλλαγών (ΙΧΣ), που επίσης είναι μέρος του Ισοζυγίου Πληρωμών. Άλλωστε λογιστικά, τα ελλείμματα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων (δηλ. μεταβιβάσεων που δεν δημιουργούν υποχρεώσεις όπως τα δάνεια) τροφοδοτούνται από το ΙΧΣ, ώστε τα δύο Ισοζύγια να είναι ισοσκελισμένα και ο λογαριασμός του Ισοζυγίου Πληρωμών να είναι ισοσκελισμένος.
349. Treasury International Capital System (TIC). Historical data, retrieved 23/1/2011,
<http://www.treasury.gov/resource-center/data-chart-center/tic/Documents/mfhhis01.txt> .
350. Treasury International Capital System (TIC). MAJOR FOREIGN HOLDERS OF TREASURY SECURITIES. Retrieved 23/1/2011, <http://www.treasury.gov/resource-center/data-chart-center/tic/Documents/mfh.txt>
351. IMF, World Economic Outlook, 2009,
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/pdf/text.pdf> και Πηγή: IMF, World Economic Outlook (WEO), September 2011, σελ.196-201.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>
352. Πηγή : IMF. Fiscal Monitor (September 2011), p.64 - 73 ,
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>
353. “Bush Tax Rebate 2008”. Retrieved 27/12/2010, <http://www.mahalo.com/bush-tax-rebate-2008>
354. Prasad, Eswar (2011, January 13). *Rebalancing the US – China Relationship*. The Brookings Institution, http://www.brookings.edu/opinions/2011/0113_us_china_prasad.aspx . Αντίστοιχες απόψεις, έχουν και η P. Subbachi, Harold James, κ.ά.
355. “China, America and the yuan. Over to you, China..America has dampened a currency row with China. Now Beijing must let the yuan rise”· “China’s currency. Bending, not bowing. The Chinese case for a a stronger, more flexible currency.” (2010,).The Economist (April 10th). Vol. 395, No 8677, p.12, 69. UK: The Economist Newspaper Limited.
356. Fisher, M.(April 01, 2010). “Will China Join U.S. in Iran Sanctions?” The Atlantic,
<http://www.theatlanticwire.com/opinions/view/opinion/Will-China-Join-US-in-Iran-Sanctions-3073>.
και Fisher, M. (May 18 2010). “Why Russia and China joined on Iran sanctions”. *The Atlantic*.
<http://www.theatlantic.com/international/archive/2010/05/why-russia-and-china-joined-on-iran-sanctions/56905/>
357. Karp, A. (19/1/2011), “China approves delivery of 200 Boeing aircraft during Hu’s US state visit”, <http://atwonline.com/print/183641> . Πρόσβαση 19/4/2011.
358. “Wary détente between China and America. Another go at being friends”. *The Economist*, (15/1/2011), p.47.
359. Financial Times [ft.com@uk.update.ft.com] (6/10/2010) : “China's Wen supports stable Euro ahead of summit.”, http://www.ft.com/cms/s/0/fdf168da-ceea-11df-9be2-00144feab49a.dwp_uuid=cc46dd96-caea-11df-bf36-

- [00144feab49a.html?ftcamp=Late_headline2/NL/CEOctober2010/Vanilla_idcurr/0/](http://www.ft.com/cms/s/0/69bcedee-cd8f-11df-9c82-00144feab49a.html?ftcamp=Late_headline2/NL/CEOctober2010/Vanilla_idcurr/0/)] “China pledged to support a stable euro in an effort to deflect criticism ahead of an EU-China summit this week. France woos China over currency talks”. http://www.ft.com/cms/s/0/69bcedee-cd8f-11df-9c82-00144feab49a.dwp_uuid=cc46dd96-caea-11df-bf36-00144feab49a.html?ftcamp=Late_cta2a/NL/CEOctober2010/Vanilla_idcurr/0/.
360. *The Economist* (December 4th 2010). Special Report: “China’s place in the world”. (2010). Vol. 397, No 8711, after p. 52. UK: The Economist Newspaper Limited.
361. NATO Info [distribution.form@hq.nato.int]. (13 October 2010). NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen, «More security for your money», <http://andersfogh.info/2010/10/13/more-security-for-your-money> : "I am specifically concerned when it comes to defence spending in Europe. We cannot end up in a situation where Europe cannot pull its weight when it comes to security and find it difficult to operate with US in the field. The Lisbon Treaty would become a hollow shell. That would be bad for Europe. But also for the transatlantic relationship." Επίσης, NATO newsletter, 18/6/2010, «Security in Times of Economic Crisis», <http://www.natochannel.tv/default.aspx?aid=4183>.
362. Schramm, C., Litan, R., Strangler, D. (3/6/2010). *Economic Growth Is Key to Our National Security*. Brookings Institute. Retrieved 8/7/2010. http://www.realclearpolitics.com/articles/2010/06/03/economic_growth_is_key_to_our_national_security_105818.html.
363. World Bank. (2010). World Development Indicators 2010. <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.ZS/countries>.
364. Perlo-Freeman Sam, (April 2011), ‘Falling European military spending – a threat to our security?’. *SIPRI Newsletter*, <http://www.sipri.org/media/newletter/essay/april11>, πρόσβαση 30/4/2011.
365. *Financial Times*. (November 2, 2010). «A new entente for Paris and London». http://www.ft.com/cms/s/0/76e986b4-e6b5-11df-99b3-00144feab49a.html?ftcamp=Late_headline3/NL/CENovember2010/Vanilla_treaty/0/
366. NATO, (20/11/2010), ‘NATO leaders agree to far-reaching reforms’, http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_68438.htm
367. Sherr, J. (19 November 2010). *NATO and Russia: 'Refresh' but no Transformation*. Chatham House, <http://www.chathamhouse.org.uk/media/comment/sherr1110/-/1178/>
368. NATO, (19/4/2011), http://www.nato.int/cps/en/SID-1F2934C1-6ABA8358/natolive/topics_52044.htm?selectedLocale=en.
369. ‘Strategic concept’, ‘NATO Summit paves way for renewed Alliance’, (20/11/2010), http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_68877.htm.
370. NATO, http://www.nato.int/cps/en/SID-9E40145C-37DOF30D/natolive/topics_49635.htm. (πρόσβαση 20/4/2011).
371. ‘Bucharest Summit Declaration’. (3/4/2008), http://www.nato.int/cps/en/naotlive/official_texts_8443.htm?selectedLocale=en
372. NATO. “NATO and China Cooperate to Fight Piracy” (January 19, 2012), http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_83585.htm?utm_medium=email&utm_campaign=NATO+Update+-+201204&utm_content=NATO=Update=-

- [+201204+CID_84492fad30c89aef16bb0c89aef16bb0c082d84494b&utm_source=Email+marketing+software&utm_term=NATO+and+China+cooperate+to+fight+piracy](#) , και NATO, news (November 15,2011), “Opening the doors for future NATO – Japan cooperation”, http://www.nato.int/cps/en/natolive/nes_81140.htm?utm_medium=email&utm_cam...
373. World Bank Weekly Update (19/4/2011) (wbweek@worldbank.org) .
374. OECD, The Statistics Newsletter, Issue 51, April 2011 - 18/04/2011, STD.statnews@mail.oecd.org , <http://www.oecd.org/dataoecd/51/22/47632702.pdf>, p.15.
375. IMF Survey (24 April 2010).: Asia's Swift Rebound Leads Global Recovery <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/car042410a.htm> .
376. IMF (21/10/2010). Press Release No 10/393, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10393.htm> .
377. NATO REVIEW. Paul King, (Ed). (9/3/2010).: ‘The Coming Role of Asia’. <http://www.nato.int/docu/review/2009/Asia/EN/index.htm>
378. IMF Survey, (28/4/2011), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/car042811a.htm>
379. Nougayrède, Natalie. (LE MONDE), http://www.lemonde.fr/proche-orient/article/2010/05/03/L-iran-au-coeur-de-la-conference-d-examen-du-tnp_1345890_3218.html
380. SIPRI, Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης. Παρατίθεται σε *TO BHMA*, (15/3/2010. <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=320224&ct=2&dt=15/03/2010>
381. “Alliances Insolites. Inde et Israel, des partenaires très discrets”. *Le Monde Diplomatique*, Novembre 2010, Σελ. 4-5.
382. *The Economist* (December 4th 2010).Special Report: “China’s place in the world”, σ.σ. 6-7, 11-13. Vol. 397, No 8711, after p. 52. UK: The Economist Newspaper Limited .
383. Παρατίθεται στην Ναυτεμπορική, 1/2/2010, σ. 23 και *The Economist*, 6/2/2010.
384. «Η πρωτοβουλία εμφανίστηκε το 1996, ως μια προσπάθεια δημιουργίας ενός ‘Αντι-NATO’ στη στρατηγική περιοχή της Ευρασίας, με στόχο την αναχαίτιση των προσπαθειών των ΗΠΑ και ορισμένων συμμάχων της στο NATO να επιβάλουν τι δική τους επιρροή στην αχανή αυτή περιοχή» (Shanghai Cooperation Organisation, SCO, πρόσβαση 5/4/2011, http://www.sectsc.org/http://aegaio.blogspot.com/2008/08/blog-post_8850.html).
385. ‘Τα γεωπολιτικά της σχέδια προτάσσει η Μόσχα’. *Ναυτεμπορική*, Πέμπτη, 29 Απριλίου 2010, σελ: 37.
386. δηλ. Αλγερία, Μπραχρέϊν, Ιράν, Ιράκ, Κουβέϊτ, Λιβύη, Ομάν, Κατάρ, Σαουδική Αραβία, Σουδάν, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, και η Υεμένη · ενώ στη MENAP ανήκουν ακόμη (ως πετρελαιοεισαγωγείς) το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, Συρία, Ιορδανία, Λίβανος, Αίγυπτος, Τυνησία, Μαρόκο, Μαυριτανία, Ντζιμπουτί.
387. IMF.(May 25, 2010) Press Release No. 10/210: Growth Gains Strength in Middle East and North Africa, but Sluggish Credit Impedes Stronger Recovery <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10210.htm>
388. Strauss-Kahn, Dominique. Χαρακτηριστικά, ο Γεν. Δ/ντής του ΔΝΤ συνέστησε την περιφερειακή οικονομική ολοκλήρωση των χωρών του Mahgreb τουλάχιστον. Παρατίθεται σε IMF syrvey online (April 8, 2011), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/car040811b.htm>

389. (IMF. (October 26, 2011). Press Release No 11/378, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr11378.htm>
390. Natalie Nougayrède, LE MONDE (22 Avril 2010), «La Turquie et le Brésil s'unissent sur le dossier iranien», http://www.lemonde.fr/cgi-bin/ACHATS/acheter.cgi?offre=ARCHIVES&type_item=ART_ARCH_30J&objet_id=1121522
391. LE MONDE (3/5/2010), 'L'Iran, au cœur de la conférence d'examen du TNP', http://www.lemonde.fr/proche-orient/article/2010/05/03/l-iran-au-coeur-de-la-conference-d-examen-du-tnp_1345890_3218.html .
392. IMF Survey (April 7, 2011), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/res040711a.htm>
393. IMF, Sub-Sahara Africa, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2010/AFR/eng/sreo1010.htm> , επίσης βλ. IMF, WEO 2011.
394. IMF, Survey online, (25/10/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/car102510a.htm>
395. IMF Survey (May 3, 2011), 'Sub-Sahara Africa', <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/car050311a.htm>
396. IMF Survey (25 April 2010). <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/car042510a.htm>
IMF.(May 4, 2010). *Latin America and Caribbean Experiencing a Swift but Uneven Economic Rebound, IMF Report says*. Press Release No. 10/178, <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10178.htm>
397. REO Western Hemisphere (IMF, October 2010), IMF (19/10/2010, Survey online, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/car101910a.htm>
398. http://europa.eu/abc/history/2000_today/2009/index_en.htm, 29/4/2011 .
399. http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/33_110420/index-online.html , πρόσβαση 21/4/2011
400. European Commission. Economic and Financial Affairs. (28 October 2011). E-news, No 43. http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/43_111027/index-online.html
401. IMF Survey, (20/10/2010), 'Regional Economic Outlook; Worst outcome was avoided in Emerging Europe', <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/car102010b.htm>
402. Αναλυτικά στοιχεία του ΔΝΤ σε: IMF, Regional Economic Outlook, October 2010, p. 59-60, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2010/eur/eng/ereo1010.htm>,
403. EBRD, 'Vienna Initiative fact sheet', <http://www.ebrd.com/pages/research/publications/factsheets/vienna/shtml>, πρόσβαση 29/4/2011 και IMF, Regional Economic Outlook, October 2010, p. 63, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2010/eur/eng/ereo1010.htm>,
404. European Commission, Directorate General for Economic and Financial Affairs (ECFIN). (April 2011). 'Quarterly report on the euro area. The EU's comprehensive policy response to the crisis', pp. 7-14, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/qr_euro_area/2011/qreal_en.htm . Επίσης, αντίστοιχο 'Quarterly report on the euro area', July 2011, Volume 10, No 2 p.p.12,14, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/qr_euro_area/2011/qrea2_en.htm

405. (G20. ‘The Cannes Action Plan for Growth and Jobs’, p. 2.
<http://www.g20.org/Documents2011/11/Cannes%20Action%20plan%204%20November%202011.pdf>)
406. http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/39_110720/index-online.html
407. ‘Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, The Council, the European Central Bank, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Reinforcing economic policy coordination’, Brussels 12/5/2010, COM(2010) 250 final.
[http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/euro/documents/2010-05-12-com\(2010\)250_final.pdf](http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/euro/documents/2010-05-12-com(2010)250_final.pdf),
retrieved 25/5/2010
408. IP/10/561, Brussels 12/5/2010. retrieved 25/5/2010
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=Ip/10/561>
409. Το Συμβούλιο (ECOFIN, 7-8/6/2010) κατοχύρωσε την ‘Ευρωπαϊκή Στρατηγική 2020’ και γενικά όλη την αναφορά της Επιτροπής : Broad Economic Policy Guidelines , ότι δηλ. έχει στήριγμα το άρθρο 121(2) της Συνθήκης (της Λισσαβόνας) νομιμοποιώντας έτσι την μεγαλύτερη ενίσχυση του οικονομικού συντονισμού (ΔΣΟΠ) στην ΕΕ
(http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic-situation/2010-06-09_ecofi..., retrieved 17/6/2010). “COUNCIL RECOMMENDATION of 27.4.2010 on broad guidelines for the economic policies of the Member States and of the Union”. Part I of the Europe 2020 Integrated Guidelines
http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMM_PDF_SEC_2010_0488_F_EN_RECOMMANDATION.pdf,
retrieved May 7, 2010 .
410. Ναυτεμπορική, 9/6/2010, σ. 5, SID:1500799, και, Ναυτεμπορική, 23/6/2010, σ. 29.
411. ‘Quarterly report on the euro area’, July 2011, Volume 10, No 2 p.14
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/qr_euro_area/2011/qrea2_en.htm
412. . http://ec.europa.eu/economy_finance/focuson/crisis/2010-05_en.htm, retrieved 25/5/2010.
413. “The EC proposals to reinforce economic governance in Europe”, MEMO/10/204, Brussels, 20/5/2010. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/204&format=Ht...>
414. http://ec.europa.eu/economy_finance/focuson/crisis/2010-05_en.htm, retrieved 25/5/2010 .
415. Brussels, 21/5/2010, PCE 102/10, <http://www.european-council.europa.eu/the-president/>
416. ‘Παρατηρήσεις του Herman Van Rompay στην ‘Ομάδα Δράσης’, 7/6/2010,
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/11479.pdf
417. G24. Communiqué of finance ministers. (October 3, 2009).Istanbul, Turkey.
<http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100309.htm>
418. G20. (September 2009).*Supporting Global Growth*. By the chair of the London Summit (UK). London. [Preliminary report-British Proposal, to the Pittsburgh Summit]
http://www.g20.org/Documents/cabinet_office_supporting_global_growth_0909.pdf
419. A) Progress Report on the Actions of the London and Washington G20 Summits, 5 September 2009. Accordingly to the London Summit/Action Plan Text.
http://www.g20.org/Documents/20090905_G20_progress_update_London_Fin_Mins_final.pdf
- B) Progress Report on the Actions to Promote Financial Regulatory Reform Issued by the U.S. Chair of the Pittsburgh G20 Summit – 25 September 2009.
http://www.g20.org/Documents/pittsburgh_progress_report_250909.pdf

420. Plans for the Fourth G20 Summit: Co-chaired by Canada and Korea in Ontario, Canada, June 2010. <http://www.g8.utoronto.ca/g20/g20plans/g20plans091102.pdf>
421. «Ισχυροποίηση ρόλου για το ΔΝΤ». (8 Οκτωβρίου 2009). *Ναυτεμπορική*. Σελ. 29. Επίσης, Communiqué IMFC, 4/10/2009, <http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100409.htm>. Ακόμη, Συνέντευξη του Dominique Strauss-Kahn, 6/10/2009, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2009/100609.htm>.
422. <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/ams.htm>, πρόσβαση: 20/10/2009
423. <http://www.imf.org/external/am/2009/index.htm>
424. «Ισχυροποίηση ρόλου για το ΔΝΤ.» (8/10/2009). *Ναυτεμπορική*. Σελ. 29
425. IMF. (2009, October 4th). Communiqué of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund. <http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100409.htm>
426. Economist, Peterson Institute, κ.ά.
427. «Μπερνάνκι: Πρέπει ν' απαλειφθούν οι ανισορροπίες». (19/10/2009). *Ναυτεμπορική*. Πηγή Reuters.
428. «Ισχυρό δολάριο επιθυμούν οι Ευρωπαίοι αιωματούχοι». (20/10/2009). *Ναυτεμπορική*. Πηγή Bloomberg. Επίσης, στο: “Denial or acceptance.” (24 Οκτωβρίου 2009). Economist, σελ. 75.
429. “Denial or acceptance”. (24/10/2009). Economist, σελ. 76.
430. «Στρος-Καν: Εκκλήση για αύξηση των πόρων του ΔΝΤ». (2/10/2009) *ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ*. Πηγή: Reuters
431. “ IMF implements major lending policy improvements.” (24/3/2009). <http://www.imf.org/external/np/pdr/fac/2009/032409.htm>
432. ‘Συναίνεση της Ουάσινγκτον’: Κριτήρια, βάσει των οποίων το ΔΝΤ δάνειζε στα κράτη: Σταθεροποίηση των μακρο-οικονομικών μεγεθών και αυστηρή δημοσιονομική πολιτική · εξισορρόπηση Ισοζυγίου Πληρωμών · αποπληρωμή εξωτερικού χρέους (Ρουμελιώτης, Π. (2006). «Παγκόσμια Οικονομική Διακυβέρνηση». Αθήνα: Λιβάνης)
433. Zacharie, A. (Μάιος 2009). «La troisieme vie du FMI». Monde Diplomatique
434. G20. (2008, March). The Group of Twenty: A History. http://www.g20.org/pub_further_pubs.aspx, πρόσβαση 10/8/2009
435. «Αλλαγή πολιτικής από το ΔΝΤ». (23/9/2009). *Ναυτεμπορική*, σελ. 24.
436. «The IMF financial crisis loans”. (11/3/2009). Third World Network. Geneva. Παρατίθεται σε : Zacharie, A. (Μάιος 2009). «La troisieme vie du FMI». Monde Diplomatique.
437. “ The IMF assessed. A good war.” (19/9/2009). The Economist, p. 74.
438. Eichengreen, B. (2009). «Ποια είναι η αποστολή του ΔΝΤ;». *Ναυτεμπορική*. (3/9/2009), σελ. 53. Copyright: Project Syndicate.
439. “ Statement by the Managing Director to the IMFC on the IMF’s Post-Crisis Role.” (30/9/2009). <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/093009a.pdf>
440. G20. “The Leaders Statement”. 24-25 September, Pittsburg. Πρόσβαση, 28/9/2009 by PittsburghSummit.gov [info@pittsburghsummit.gov].

421. «Supporting Global Growth». (September 2009). By the chair of the London Summit (UK). London. [Preliminary report to the Pittsburgh Summit, p. 22]
http://www.g20.org/Documents/cabinet_office_supporting_global_growth_0909.pdf
422. Reuters, 30 October 2009. Παρατίθεται σε: *Plans for the Fourth G20 Summit*. (2/11/2009). σελ.4.
<http://www.g8.utoronto.ca/g20/g20plans/g20plans091102.pdf>
423. <http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetools/print/news.bbc.co.uk/2/hi/business/83468>
424. http://www.financialstabilityboard.org/press/pr_091106.pdf
425. *Plans for the Fourth G20 Summit*. (2/11/2009).
<http://www.g8.utoronto.ca/g20/g20plans/g20plans091102.pdf>
426. ‘ANT: Χρονοδιάγραμμα ανάκαμψης’. Ναυτεμπορική, 5/11/2009, σελ.29. Επίσης, σε: *Plans for the Fourth G20 Summit*. (2/11/2009).
427. Reuters, 14 Οκτωβρίου 2009. Παρατίθεται σε : *Plans for the Fourth G20 Summit*. (2/11/2009)...
<http://www.g8.utoronto.ca/g20/g20plans/g20plans091102.pdf>
428. IMF. (October 1, 2001). “The silent revolution: The IMF 1979-1989”, p.186-226
429. Reuters News. (October 20, 2009). “ France, China worry about US dollar weakness.”
Παρατίθεται σε : *Plans for the Fourth G20 Summit*. (2/11/2009).
430. ‘Commission sets out vision for bank resolution funds’, Press release IP/10/610, Brussels, 26/5/2010 και http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/crisis-management/funds/com2010_254_en.pdf, σ. 3.
431. Lipsky, John, (18/5/2010). ‘Systemic Challenges for Global Finance and Priorities for Reform’, p.3. <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/051810.htm> , retrieved 25/5/2010 και <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/INT011110A.htm> , retrieved 30/1/2010.
432. Jenilee Guebert (Director of Research, G20 Research Group) . (January 29, 2010). ‘Plans for the Fourth G20 Summit:Co-chaired by Canada and Korea in Toronto, June 26-27, 2010’.
<http://www.g8.utoronto.ca/g20/g20plans/g20plans100129.pdf> .
433. Harper, Stephen.(Prime Minister of Canada). (January 28, 2010). Statement by the Prime Minister of Canada at the 2010 World Economic Forum.
<http://www.g8.utoronto.ca/summit/2010muskoka/harper-davos.htm>
434. LE MONDE , 07.06.10 http://www.lemonde.fr/economie/article/2010/06/07/les-grands-argentiers-ont-entree-le-projet-de-taxe-bancaire-internationale_1368826_3234.html), και σχετικά με τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα στην Αμερική: The Economist (May 29th, (2010). Vol. 395, No 8684, p.80., p.11 . The Economist (May 20th, 2010). Vol. 394, No 8674,p.66. The Economist (May 27th , 2010). Vol. 395, No 8684, p.77. The Economist (July 3, 2010), p.10, 61.
435. The G20 Toronto Summit Declaration, June 26-27, 2010.
http://www.g20.org/Documents/g20_declaration_en.pdf
436. The Economist (June 12th, 2010). Vol. 395, No 8686, p.86.
437. Speech/10/293, date: 5/6/2010,
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/10/293&format=HTML> , retrieved 17/6/2010

438. IMF. Press Release Managing Director, D. Strauss-Kahn:
<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10261.htm>
439. “New imbalances will threaten global recovery”. 10/6/2010. Peterson Institute .
<http://www.piie.com/publications/opeds/print.cfm?researchid=1591&doc=pub>
440. The People’s Bank of China. (19/6/2010). “Further Reform the RMB Exchange Rate Regime and Enhance the RMB Exchange Rate Flexibility”,
<http://www.pbc.gov.cn/english/detail.asp?col=6400&id=1488>
441. Ομιλία του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Οικονομικό Forum της 25-26/5/2010, στις Βρυξέλλες, με θέμα : ‘Strategies for a post-crisis world – Enhancing European growth’,
http://ec.europa.eu/economy_finance/bef2010/index.html, retrieved 5/6/2010
442. <http://g20.gc.ca/prime-minister-stephen-harper-launches-small-and-medium-entrepreneur-finance-challenge/>
443. http://ec.europa.eu/economy_finance/focuson/crisis/2010-05_en.htm , retrieved 25/5/2010
444. “The EC proposals to reinforce economic governance in Europe”, MEMO/10/204, Brussels, 20/5/2010. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/204&format=Ht>
445. Ομιλία του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Van Rompuy) στο Οικονομικό Forum της 25-26/5/2010, στις Βρυξέλλες, με θέμα : ‘Strategies for a post-crisis world – Enhancing European growth’, http://ec.europa.eu/economy_finance/bef2010/index.html, retrieved 5/6/2010.
446. http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/14_100603 , και <http://www.consilium.europa.eu/showFocus.aspx?id=1&focusId=483&lang=en>, retrieved 5/6/2010
447. http://ec.europa.eu/economy_finance/focuson/crisis/2010-05_en.htm , retrieved 25/5/2010).
448. Brussels, 21/5/2010, PCE 102/10, <http://www.european-council.europa.eu/the-president/>
449. ‘Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, The Council, the European Central Bank, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Reinforcing economic policy coordination’, Brussels 12/5/2010, COM(2010) 250 final. [http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/euro/documents/2010-05-12-com\(2010\)250_final.pdf](http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/euro/documents/2010-05-12-com(2010)250_final.pdf) , retrieved 25/5/2010
450. IP/10/561, Brussels 12/5/2010. retrieved 25/5/2010
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=Ip/10/561>
451. ‘Παρατηρήσεις του Herman Van Rompuy στην ‘Ομάδα Δράσης’, 7/6/2010,
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/11479.pdf
452. http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic-situation/2010-06-09_ecofi... , retrieved 17/6/2010). Επίσης,
 “COUNCIL RECOMMENDATION of 27.4.2010 on broad guidelines for the economic policies of the Member States and of the Union”. Part I of the Europe 2020 Integrated Guidelines
http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMM_PDF_SEC_2010_0488_F_EN_RECOMMANDATION.pdf
 (retrieved May 7, 2010) , όπου:
- p. 3. **The "Europe 2020 Integrated Guidelines"** are the following:
- Guideline 1: Ensuring the quality and the sustainability of public finances
- Guideline 2: Addressing macroeconomic imbalances

Guideline 3: Reducing imbalances in the euro area

Guideline 4: Optimising support for R&D and innovation, strengthening the knowledge triangle and unleashing the potential of the digital economy

Guideline 5: Improving resource efficiency and reducing greenhouse gases emissions

Guideline 6: Improving the business and consumer environment and modernising the industrial base

Guideline 7: Increasing labour market participation and reducing structural unemployment

Guideline 8: Developing a skilled workforce responding to labour market needs, promoting job quality and lifelong learning

Guideline 9: Improving the performance of education and training systems at all levels and increasing participation in tertiary education

Guideline 10: Promoting social inclusion and combating poverty

453. καταληκτική ομιλία του Επιτρόπου Oli Rehn στο Οικονομικό Forum, **25-26/5/2010**, στις Βρυξέλλες, με θέμα : ‘Strategies for a post-crisis world – Enhancing European growth (http://ec.europa.eu/economy_finance/bef2010/index.html, (Speech/10/265), retrieved 5/6/2010)

454. “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the European Central Bank: Bank Resolution Funds”, (**26/5/2010**), COM(2010) 254 final, http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/crisis-management/funds/com2010_254_en.pdf και ‘Commission sets out vision for bank resolution funds’, Press release IP/10/610, Brussels, 26/5/2010

455. http://ec.europa.eu/economy_finance/focuwon/crisis/2010-05_en.htm, retrieved 25/5/2010.

456. The G20 Seoul Summit Declaration,

http://www.g20.org/Documents2010/11/seoulsummit_declaration.pdf

Και τα Παραρτήματα σε http://www.g20.org/Documents2010/11/seoulsummit_annexes.pdf

457. World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org]. Thursday, September 24, 2010.

<http://www.worldbank.org/news>

458. World Bank press Review [newsbureau@worldbank.org], 29/7/2010,

<http://www.worldbank.org/news>

459. G20. Progress Report on the economic and financial actions of the Washington, London and Pittsburgh G20 Summits prepared by Korea, Chair of the G20,. Jly 20, 2010.

http://www.g20.org/Documents2010/07/July_2010_G20_Progress-Grid.pdf και IMF.(27/7/2010). The G-20 Agenda: Looking to Seoul. Remarks by John Lipsky, First Deputy Managing Director. Korea Economic Institute, Washington, DC

460. World Bank. (September 24, 2010), (29/9/2010), (5/10/2010, Financial Times). Press Review [newsbureau@worldbank.org]. Πρόσβαση 25/9/2010, 30/9/2010, 5/10/2010 αντίστοιχα.

<http://www.worldbank.org/news>

462. Communiqué of the Meeting of Finance Ministers and Central Bank Governors, Korea, October 23, 2010. <http://www.treas.gov/press/releases/tg919.htm>

461. Intergovernmental Group of Twenty-Four on International Monetary Affairs and Development Communiqué. (7/10/2010). Σελ. 2. <http://www.imf.org/external/np/cm/2010/100710.htm>

- 461A. Communiqué of the Meeting of Finance Ministers and Central Bank Governors, Korea, October 23, 2010. <http://www.treas.gov/press/releases/tg919.htm>
462. G24. Communiqué of Finance Ministers. (October 3, 2009).Istanbul, Turkey.
<http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100309.htm>
463. IMF. Press Release No 10/418 (5/11/2010): IMF Executive Board Approves Major Overhaul of Quotas and Governance <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10418.htm> και IMF Survey (5/11/2010): IMF Board Approves Far-Reaching Governance Reforms.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new110510b.htm>
464. IMF Policy Paper: IMF Quota and Governance Reform - Elements of an Agreement. Σελ. 3,
<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4501>
465. IMF Policy Paper: IMF Quota and Governance Reform - Elements of an Agreement. Σελ. 1,4,5.
<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4501>
466. IMF Survey (23/10/2010): G-20 Ministers Agree 'Historic' Reforms in IMF Governance.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/new102310a.htm>
και Financial Times. (23/10/2010). *G20 Agrees Historic Reform of IMF*.
<http://www.ft.com/cms/s/0/816ee036-dea2-11df-9b4a-00144feabdc0.html>
465. IMF. (1/10/2010). “IMF Executive Board Completes First Review Under Stand-By Arrangement with Iraq, Grants Waivers and Approves US\$741 Million Disbursement” . Press Release No 10/373,
<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10373.htm> και World Bank. (5/10/2010). Press Review ,[newsbureau@worldbank.org]. Πρόσβαση, 5/10/2010, <http://www.worldbank.org/news>
466. p.4: «These include deferred tax assets, mortgage servicing rights, significant investments in common shares of financial institutions, and other intangible assets». IMF (8-9/10/2010) Policy Paper: Statement by the Managing Director to the International Monetary and Financial Committee on the Global Economy and Financial Markets. Σελ. 4, 1^η παραγράφ.,
<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4491>
467. IMF. (9/7/2010). *Towards an International Framework for Cross Border Resolution*. Remarks by John Lipsky, First Deputy Managing Director,
<http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/070910.htm>
468. IMF. (27/9/2010). “ IMF Expanding Surveillance to Require Mandatory Financial Stability Assessments of Countries with Systemically Important Financial Sectors”. Press Release No 10/357.
<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10357.htm>
469. THE ECONOMIST. (14/10/2010). ‘The global economy.How to stop a currency war.Keep calm, don’t expect quick fixes and above all don’t unleash a trade fight with China’.http://www.economist.com/node/17251850?Story_ID=17251850&fsrc=nlw|hig10-14-2010|editors_highlights
470. IMF. (8/10/2010).Survey: Currency Debate Seen As Symptom of Deeper Problem.<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/int100810a.htm>
471. IMF (7/10/2010). Policy Paper: Statement by the Managing Director to the International Monetary and Financial Committee on the Global Economy and Financial Markets.Πρόσβαση 15/10/2010.
<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4491>

472. THE ECONOMIST. (14/10/2010). ‘The global economy.How to stop a currency war.Keep calm, don’t expect quick fixes and above all don’t unleash a trade fight with China’.

[http://www.economist.com/node/17251850?Story_ID=17251850&fsrc=nlw/hig10-14-](http://www.economist.com/node/17251850?Story_ID=17251850&fsrc=nlw/hig10-14-2010|editors_highlights)

[2010|editors_highlights](http://www.economist.com/node/17251850?Story_ID=17251850&fsrc=nlw/hig10-14-2010|editors_highlights) και “**The American economy**”. (2010). The Economist (September 18th).

Vol. 396, No 8700, p. 11, 77. UK: The Economist Newspaper Limited.

473. Subacchi, P. (1/10/2010) και “Currencies. Trial of strength. Will today’s currency interventions hurt or help the world economy?” (2010). The Economist (September 25th). Vol. 396, No 8701, p.76.

UK: The Economist Newspaper Limited.

474. “Currencies. Trial of strength. Will today’s currency interventions hurt or help the world economy?” (2010). The Economist (September 25th). Vol. 396, No 8701, p.76. UK: The Economist

Newspaper Limited

475. THE ECONOMIST. (14/10/2010). ‘Currency wars. Fumbling towards a truce.The first of three pieces on currency tensions looks at a possible path to peace’.

<http://www.economist.com/node/17252006>

476. “US-China trade relations. Speak less softly, carry a stick”. (2010). The Economist (September 25th). Vol. 396, No 8701, p.76. UK: The Economist Newspaper Limited

477.THE ECONOMIST. (14/10/2010). ‘Currency wars. Fumbling towards a truce.The first of three pieces on currency tensions looks at a possible path to peace’.

<http://www.economist.com/node/17252006>

478. Associated Press/Factiva. Παράγεται σε Press Review for November 9, 2010. World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org.: G20 Leaders Meet Amid Strains Over Currencies, Trade.

<http://www.worldbank.org/news>.

479. Financial Times [ft.com@uk.update.ft.com] (11/11/2010). *China teew up G20 showdown with US..* [http://www.ft.com/cms/s/0/03567a28-e8a3-11df-a383-](http://www.ft.com/cms/s/0/03567a28-e8a3-11df-a383-00144feab49a.html?ftcamp=Late_headline1/NL/CENovember2010/Vanilla_e20lea/0/#axzz15LTXDZJj)

[00144feab49a.html?ftcamp=Late_headline1/NL/CENovember2010/Vanilla_e20lea/0/#axzz15LTXDZJj](http://www.ft.com/cms/s/0/03567a28-e8a3-11df-a383-00144feab49a.html?ftcamp=Late_headline1/NL/CENovember2010/Vanilla_e20lea/0/#axzz15LTXDZJj)

480. THE ECONOMIST. (14/10/2010). ‘China's reserves.In need of a bigger boat.China does not know where to put all its dollars’. <http://www.economist.com/node/17257777>

481. Financial Times [ft.com@uk.update.ft.com] (6/10/2010) : China's Wen supports stable Euro ahead of summit. [[http://www.ft.com/cms/s/0/fdf168da-ceea-11df-9be2-](http://www.ft.com/cms/s/0/fdf168da-ceea-11df-9be2-00144feab49a.dwp_uuid=cc46dd96-caea-11df-bf36-00144feab49a.html?ftcamp=Late_headline2/NL/CEOctober2010/Vanilla_idcurr/0/)

[00144feab49a.dwp_uuid=cc46dd96-caea-11df-bf36-](http://www.ft.com/cms/s/0/fdf168da-ceea-11df-9be2-00144feab49a.dwp_uuid=cc46dd96-caea-11df-bf36-00144feab49a.html?ftcamp=Late_headline2/NL/CEOctober2010/Vanilla_idcurr/0/)

[00144feab49a.html?ftcamp=Late_headline2/NL/CEOctober2010/Vanilla_idcurr/0/](http://www.ft.com/cms/s/0/fdf168da-ceea-11df-9be2-00144feab49a.dwp_uuid=cc46dd96-caea-11df-bf36-00144feab49a.html?ftcamp=Late_headline2/NL/CEOctober2010/Vanilla_idcurr/0/)

482. THE ECONOMIST. (14/10/2010). ‘Currency wars. Fumbling towards a truce.The first of three pieces on currency tensions looks at a possible path to peace’.

<http://www.economist.com/node/17252006>

483. Reuters/Factiva. Παράγεται σε World Bank Press Review for Friday, 29/10/2010.

newsbureau@worldbank.org

484. Associated Press/Factiva. Παράγεται σε Press Review for November 9, 2010. World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org.: G20 Leaders Meet Amid Strains Over Currencies, Trade.

<http://www.worldbank.org/news>.

485. Financial Times [ft.com@uk.update.ft.com] (6/10/2010). "France woos China over currency talks" [http://www.ft.com/cms/s/0/69bcedee-cd8f-11df-9c82-00144feab49a.dwp_uuid=cc46dd96-caea-11df-bf36-00144feab49a.html?ftcamp=Late_cta2a/NL/CEOctober2010/Vanilla_idcurr/0/]
486. Agence France Presse/Factiva. Παράγεται σε Press Review for November 9, 2010. World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org.: Leading Economies Set To Diverge In Recovery: OECD. <http://www.worldbank.org/news>.
487. World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org] Tuesday, October 05, 2010 <http://www.worldbank.org/news>. "Banking Body Urges Currencies Accord". "The world's leading countries should agree a new currency pact to help rebalance the global economy, a top association of financial institutions has urged. The Institute of International Finance (IIF)...warned that a lack of coordinated rebalancing could lead to more protectionism...." [Financial Times]
Xinhua adds that "...IIF Managing Director Charles Dallara...noted that the once coordinated measures taken by world major economies in early 2009 to fight the crisis had made great contribution to rebuild market confidence. However, IIF...said that the political will of global coordination is decreasing. It also warned that unilateral moves will harm world economic recovery...." [Xinhua/Factiva]
The WSJ writes that "...with the G20 summit a month away... [IIF] argues that the group of industrialized and developing nations is incapable of dealing with foreign-exchange issues, particularly convincing China to boost the value of the yuan further.
Instead, IIF urged the formation of what it calls a 'core group' of major economies to wrestle with currency issues and financial regulation. That would include the US, Japan, China and the euro zone - and pointedly exclude Britain, Brazil, India, Russia and other formidable financial and political powers...." [The Wall Street Journal/Factiva
488. European Commission, Economic and Financial Affairs. E-news 23/9/2010. Πρόσβαση 23/9/2010, http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/19_100923/
489. World Bank Press Review [newsbureau@worldbank.org]. Thursday, September 30, 2010. <http://www.worldbank.org/news>
490. European Commission, Economic and Financial Affairs. E-news 23/9/2010. Πρόσβαση 23/9/2010, http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/19_100923/ : On 15 September, the Commission adopted two proposals for regulations to enhance transparency and reduce risk in financial markets. One proposal would require that all share orders on trading venues be marked as 'short' if they involve a short sale, as well as the disclosure of net short positions above certain thresholds to regulators and to the market. The proposal also gives national regulators clear powers in exceptional situations to temporarily restrict or ban short selling. Another proposal would require that information on over-the-counter (OTC) derivative contracts be reported to trade repositories and be accessible to supervisory authorities. It also would require that standard OTC derivative contracts be cleared through central counterparties (CCPs). Once adopted by the European Parliament and the Council, the regulations would come into force from the end of 2012.
491. European Commission/Economic and Financial Affairs. (29/9/2010). *EU Economic Governance*, πρόσβαση 30/9/2010, http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/20_100929/#topnews και

http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic_situation/2010-09-eu_economic_governance_proposals_en.htm

492. European Commission, Economic and Financial Affairs. (28/10/2010). E-news, No 22,

http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/22_101028_

http://ec.europa.eu/economy_finance/focuson/crisis/2010-10_en.htm

493. EUROPEAN COUNCIL. (29/10/2010). *CONCLUSIONS*. EUCO 25/10CO EUR 18, CONCL 4.

Brussels. <http://www.consilium.europa.eu/showFocus.aspx?id=1&focusId=531&lanf=en>

494. Le Monde, 12/11/2010, σ. 14. ‘Les dettes publiques minent à noyveaux la zone euro’

495. Communiqué G20, Meeting of Finance Ministers and Central Bank Governors, Paris, 18-19

February 2011, [http://www.g20.org/Documents2011/02/COMMUNIQUE-G20_MGM%20_18-](http://www.g20.org/Documents2011/02/COMMUNIQUE-G20_MGM%20_18-19_February_2011.pdf)

[19_February_2011.pdf](http://www.g20.org/Documents2011/02/COMMUNIQUE-G20_MGM%20_18-19_February_2011.pdf) και Communiqué G20- High Level Panel on Infrastructure Investment,

February 24, 2011,

http://www.g20.org/Documents2011/02/COMMUNIQUE_HLP.pdf . Επίσης, IMF Survey

(19/2/2011).: More Action Needed for "Right Kind of Recovery" Speaking at the G-20 meeting in

Paris, IMF Managing Director Dominique Strauss-Kahn

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/new021911a.htm> , ECFIN, (24/2/2011), [mailing-](mailto:mailing-info@ec.europa.eu)

[info@ec.europa.eu](mailto:mailing-info@ec.europa.eu)

496. “ The G20 process. Congregate, implicate, obfuscate”. (2011). The Economist (February 12th).

Vol. 398, No 8722, p. 70. UK: The Economist Newspaper Limited.

497. Precautionary and Liquidity Line (**Communiqué G20 Leaders Summit – Cannes , 3-4**

November 2011.

<http://www.g20.org/Documents2011/11/Cannes%20Leaders%20Communiqué%204%20November%202011.pdf>

498. OECD, (November 10, 2011), newsletters, oe.cd.forum@mail.oecd.org

499. CANNES SUMMIT FINAL DECLARATION. “BUILDING OUR COMMON FUTURE:

RENEWED COLLECTIVE ACTION FOR THE BENEFIT OF ALL” . 4 NOVEMBER 2011.

<http://www.g20.org/Documents2011/11/Cannes%20Declaration%204%20November%202011.pdf>

500. <http://www.g20.org/Documents2011/11/Cannes%20Action%20plan%204%20November%202011.pdf>

501. **ECB raises key interest rates by 25 basis points**

At their meeting on 7 April, the Governing Council of the ECB decided to raise key interest rates. With

effect from 13 April, the interest rate on the main refinancing operations of the Eurosystem increased

by 25 basis points or 0.25% to 1.25%, the interest rate on the marginal lending facility increased by 25

basis points to 2.00%, and the interest rate on the deposit facility increased by 25 basis points to 0.50%.

The rate rise represents the first increase since the ECB reduced interest rates to 1% on its main

financing operations on 7 May 2009. The reduction was to support economic recovery» σε : : [ECFIN

e-news 33.ECFIN-mailing-info@ec.europa.eu.,

http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/33_110420/index-online.html.

502. G20. ‘The Cannes Action Plan for Growth and Jobs’, p. 2.

<http://www.g20.org/Documents2011/11/Cannes%20Action%20plan%204%20November%202011.pdf>

503. http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsleter/39_110720/index-online.html

504. European Commission/Economic and Financial Affairs, E-news, No 31, 24/3/2011, http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/31_110324/index-online.html , πρόσβαση 24/3/2011.
505. European Commission/Economic and Financial Affairs, E-news, No 31, 24/3/2011, http://ec.europa.eu/economy_finance/enewsletter/31_110324/index-online.html , πρόσβαση 24/3/2011
506. IMF Survey: Fiscal Rules Can Help Improve Fiscal Performance, πρόσβαση 28/12/2009, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/res122209a.htm>
507. IMF. (16/12/2009). *Fiscal Rules-Anchoring Expectations for Sustainable Public Finances*.. Fiscal Affairs Department. <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/121609.pdf> και IMF. (November 3,2009).*The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor*, p. 28-29.SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf>
508. βλ 14. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ και ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ, με ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ και ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΞΟΔΩΝ. Σε: IMF. *The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor:November 2009*. (November 3,2009). SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf> ,σελ.29
509. IMF. (16/12/2009). *Fiscal Rules-Anchoring Expectations for Sustainable Public Finances*, σελ. 35. Fiscal Affairs Department. <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/121609.pdf>
510. Πηγή: IMF. *Fiscal Rules-Anchoring Expectations for Sustainable Public Finances*. (2009, December 16). Prepared by IMF Fiscal Affairs Department. Retrieved 28/12/2009, <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/121609.pdf> .
- Τι εννοούμε με τον όρο **δημοσιονομικοί κανόνες (fiscal rules)**;
- Τους ποσοτικούς περιορισμούς, εκπεφρασμένους σε αριθμητικά νούμερα, στους οποίους, οι κυβερνήσεις υπάγουν τις (δημοσιονομικές) πολιτικές τους. Οι δημοσιονομικοί κανόνες είναι θεσμικοί μηχανισμοί που έχουν σκοπό να ενισχύσουν τη δημοσιονομική πειθαρχία και αξιοπιστία. Σύμφωνα με τους Kopits and Symansky (1998) [Kopits, G & Symansky, S. (1998). *Fiscal Rules*. IMF. Occasional Paper 162] «ένας δημοσιονομικός κανόνας ορίζεται από έναν σταθερό περιορισμό στην δημοσιονομική πολιτική , μέσω απλών αριθμητικών ορίων των συνόλων ενός κρατικού προϋπολογισμού». Έτσι, ένας δημοσιονομικός κανόνας προσδιορίζεται από ένα νούμερο – στόχο της δημοσιονομικής πολιτικής για μία διαρκή, μάλλον μακρά, χρονική περίοδο. Κατ' αυτόν τον τρόπο είναι ελέγξιμη η εξέλιξη των δημοσιονομικής πολιτικής, επικοινωνήσιμη και λειτουργική.
511. IMF. 24/11/2009: Press Release: NAB Participants Agree to Expand Fund's Borrowing Arrangement to up to US\$600 Billion , <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09429.htm>

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Acharaya, Viral & Richardson, Matthew.** (2009).*Restoring Financial Stability*. USA: Wiley.
- Augar, Philip.** (2009). *Chasing Alpha. How Reckless Growth and Unchecked Ambition Ruined the City's Golden Age*. London: The Bodley Head.
- (2001). *The Death of Gentlemanly capitalism*. London: Penguin.

- Aglietta**, M.(1984). *La violence de la monnaie*. Paris: Presses Universitaires de France.
- .(2007). In **Pastré**, O. (ed), *La Guerre Mondiale des Banques* (σελ.7-24). Από τη σειρά Les Cahiers. Le Cercle des Economistes. Παρίσι: Presses Universitaires de France.
- . (24/10/2009). ‘Ceux qui prennent les risques n’ en subissent pas les coûts’. *L’ Humanité*, p. 5. Πρόσβαση 20/12/2009.
<http://www.cepii.fr/francgraph/presse/2009/crisefinanciere/MAHuma2425909019.pdf>
- Αρβανιτόπουλος**, Κ & **Ήφαιστος**, Π. (2003). Ευρωατλαντικές Σχέσεις. Αθήνα:Ποιότητα.
- Αρβανιτόπουλος**, Κ., **Ήφαιστος**, Π. (1999). «Η Γεωπολιτική Θεώρηση των Ευρω-Ατλαντικών σχέσεων πριν και μετά το β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τα βασικά στρατηγικά και θεσμικά χαρακτηριστικά», *ΕΥΡΩ-ΑΤΛΑΝΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα.
- Artus**, P. (2007), ‘L’ inconnu Asiatique’. Στο **Pastré**, O. (ed), *La Guerre Mondiale des Banques* (σελ.57-68). Από τη σειρά Les Cahiers. Le Cercle des Economistes. Παρίσι: Presses Universitaires de France.
- Bayne**,N. & **Woolcock**,S.(Eds).(2004). *The New Economic Diplomacy*. UK: Ashgate.
- Baily**, Martin-Neil (July 1,2010). *Perspectives on the Economy*. Testimony for the Hearing on the United States House of Representatives; Committee on the Budget. Retrieved July 7, 2010 at: The Brookings Institution,
http://www.brookings.edu/testimony/2010/0701_economic_perspectives_baily.aspx
- Baverez**, Nicolas. “Europe désunie, Europe dominée.” *Le Monde*, 8/6/2010. Supplément ‘Economie’, p.1.
- Begg**, D. (1998). Εισαγωγή στην Οικονομική, τόμος Β΄, κεφ. 29. Μετάφραση από το πρωτότυπο Economics, forth edition, από Πανταζίδη, Στ. Αθήνα: Κριτική
- Bhatia**, Ashok Vir . (January 2011). **IMF Working Paper No. 11/23: Consolidated Regulation and Supervision in the United States**. Retrieved 1/2/2011.
<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=24607.0>
- Bénassy-Quéré**, A. & **Larèche-Révil**, A. & **Mignon**, V. (2004, October). ‘The Dollar in the G20’. *La Lettre du CEPII*, No 238. France: CEPII. Retrieved 24/8/2009,
<http://www.cepii.fr/anglaisgraph/publications/lettre/summary/2004/let238ang.htm> .
- Bénassy-Quéré**, A. & **Larèche-Révil**, A. & **Mignon**, V & **Durant-Vigieron**, P. (2004, Septembre). *Burden Sharing and Exchange-Rate Misalignments within the Group of Twenty*. France: CEPII. No 2004-13. Retrieved 24/8/2009,
<http://www.cepii.fr/anglaisgraph/workpap/summaries/2004/wp04-13.htm> .
- Bergsten**, F. (2005). ‘The euro and the world economy’. At a conference on *The Eurosystem, the Union and Beyond: The Single Currency and Implications for Governance*. Germany: European Central Bank. Retrieved 24/8/2009, Peterson Institute, <http://www.piie.com/research/topics/hottopic-cfm?HotTopicID=5> .
- (2007, May 9). *Currency Misalignments and the US Economy*. USA: Peterson Institute. Retrieved 24/8/2009,
<http://www.piie.com/publications/papers/print.cfm?doc=pub&ResearchID=735> .
- (2007). ‘How to solve the problem of the dollar.’ *Financial Times*, December 11. Retrieved 24/8/2009,
<http://www.piie.com/publications/opeds/print.cfm?doc=pub&ResearchID=854> .
- (November 2009). ‘The Dollar and the Deficits: How Washington Can Prevent the Next Crisis’. Article in *Foreign Affairs*, Volume 88 No. 6, November/December 2009. Retrieved 20/12/2009,from *Peterson Institute(USA)*
<http://www.piie.com/publications/papers/paper.cfm?ResearchID=1312>

- & **Subramanian**, A.(2009). ‘ America cannot resolve global imbalances on its own’. *Financial Times*, August 19. Retrieved 24/8/2009, <http://www.piie.com/publications/opeds/print.cfm?doc=pub&ResearchID=1283> .
- & **Truman**, E. (2007). *Why Deficits matter: The International Dimension*. Testimony before the Budget Committee of the House of Representatives, January 23. Retrieved 25/8/2009, <http://www.piie.com/publications/papers/print.cfm?doc=pub&ResearchID=704>.
- Bergsten**, F., (November 2009). ‘The Dollar and the Deficits: How Washington Can Prevent the Next Crisis’. Article in *Foreign Affairs*, Volume 88 No. 6, November/December 2009. Retrieved 24 December 2009, from Peterson Institute: <http://www.iie.com/publications/papers/paper.cfm?ResearchID=1312> .
- . (March 24, 2010). *Correcting the Chinese Exchange Rate: An Action Plan*. Peterson Institute for International Economics: Testimony before the Committee on Ways and Means, US House of Representatives. <http://www.piie.com/publications/papers/print.cfm?researchid=1523&doc=pub>
- . (Op-ed in the *Financial Time*, June 10, 2010). Peterson Institute for International Economics. “New Imbalances Will Threaten Global Recovery”. <http://www.piie.com/publications/opeds/print.cfm?researchid=1591&doc=pub> (Retrieved 13/06/2010).
- . (February 15, 2011). “Why the world needs three global Currencies”. In *The Financial Times*, retrieved 26/2/2011, <http://www/piie.com/publications/opeds/oped.cfm?ResearchID=1767> .
- . (October 20, 2011). An Action Plan for the G-20, p.2. Congressional Testimony. Peterson Institute for International Economics. <http://www.piie.com/publications/testimony/testimony.cfm?ResearchID=1960>)
- Berglöf**, E. & **Zettelemeyer**, J. (2008). “Targeted improvements in crisis resolution, not a New Bretton Woods.” In Eichengreen, B & Baldwin R. (Eds).(2008). *What G20 Leaders Must Do to Stabilize our Economy and Fix the Financial System*. London: VoxEU.org Publication.
- Berkmen**, P. & **Gelos**, G. & **Rennhack**, R. & **Walsh**, J. P. *The Global Financial Crisis: Explaining Cross-Country Differences in the Output Impact*. IMF. Working Paper No. 09/280. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23438.0>
- Bernanke**, B. (19/10/2009). ‘Asia and the Global Financial Crisis’. Πρόσβαση 5/5/2010. <http://www.federalreserve.gov/newsevents/speech/bernanke20091019a.htm>
- Bird**, G.(Ed)(1990). *The International Financial Regime*. UK: Surrey University Press.
- Blanchard**, O. & **Milesi-Ferretti**, G.M. (December 22, 2009). *Global Imbalances: In Midstream?* IMF Staff Position Note SPN/09/29. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0929.pdf>
- Blanchard**, Olivier. (12/2/2009). IMF Survey . *IMF Explores Contours of Future Macroeconomic Policy*. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/int021210a.htm>
- Blanchard**, Olivier J. | **Dell’Ariccia**, Giovanni | **Mauro**, Paolo. (12/2/2010). *Rethinking Macroeconomic Policy* – IMF Staff Position Note, SPN 10/13 <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23513.0>].
- Blanchard**, O. & **Milesi-Ferretti**, G.M. (March 1, 2011). (Why) Should Current Account Balances Be Reduced? IMF Staff Discussion Notes SDN/11/03. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=24674.0>
- Blustein**, P., **Bradford**, C., **Lombardi**, D. & et alii (eds) (2010, June) *Recovery or Relapse*. Brookings Institute. Retrieved 23/6/2010.

- http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/reports/2010/0618_g20_summit/0618_g20_summit.pdf
- Borchert**, Manfred.(2009). ‘The impact of banking behaviour on monetary strategy in Europe’. *Intereconomics*. Vol. 44, No3, pp.166-176.Retrieved 19/8/2009, *Scopus* database, <http://www.springerlink.com/content/m715711w882u1356/fulltext.pdf> .
- Bornhorst**, F. Et alii. (December 2010). A Status Update on Fiscal Exit Strategies. IMF, working paper No 10/272.
<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=24396.0>
- Bradford**, C. and **Linn**. J. (2010,June). ‘It’s time to drop the G8’. In : **Blustein**,P., Bradford, C. Lombardi, D. & et alii (eds) (2010, June) *Recovery or Relapse*, p.8. Brookings Institute. Retrieved 23/6/2010.
http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/reports/2010/0618_g20_summit/0618_g20_summit.pdf
- Braudel**,F. (2005). *Γραμματική των πολιτισμών*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης. (Η μετάφραση έγινε από την γαλλική έκδοση του 1993,Flammarion, édition Champ).
- Brezinsky**, Z.(1998). *Η Μεγάλη Σκακιέρα*. Αθήνα: Λιβάνης.
— . (2012). *Strategic Vision.America and the Crisis of Global Power*. New York: Basic Books (Perseus Books Group).
- Buchanan**, J. (ed). 1960). *Fiscal Theory and Political Economy*. USA: The University of North Carolina Press.
- Buiter**, W. (9/3/2009). «Regulating the new financial sector». *Vox*, Retrieved , 4/3/2010 <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/3232>.
- Canzoneri**, **Matthew B.**, and **Cumby**, Robert E. and **Diba**, Behzad, (2005), “The need for international policy coordination: what’ old, what’s new, what’s yet to come?”, *Journal of International Economics*, 66, p.363-384.
- Carr**, E. (2004). *Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939. Εισαγωγή Στη Μελέτη Των Διεθνών Σχέσεων*. Αθήνα : Ποιότητα.
- Cerny**,Ph. (Ed.)(1993). *Finance and World Politics*. UK: Edward Elgar.
- Chevallier**, J. (1993). *Διοικητική Επιστήμη.*, σς 256-270. Αθήνα: Σάκκουλας. Μετάφραση των Ανδρουλάκη Β. και Σουλάνδρου Β., εκ του πρωτοτύπου: Science Administrative (1986). France: PUF.
- Cihak**, Martin. (2009, July 30). ‘Avoiding protracted decline in Euro-area’.
- Clarke**, S.(1988).*Keynesianism, Monetarism and the Crisis of the State*. USA: Edward Elgar.
- Cline**, W & **Williamson**, J. (2009). ‘2009 Estimates of fundamental equilibrium exchange rates’. *Peterson Institute Policy Brief, No PB09-10, June*. USA. Retrieved 24/8/2009, <http://www.piie.com> .
- Cline**, W. (2005). ‘The case for a new Plaza agreement’. *Peterson Institute Policy Brief, No PB05-4, December*. USA. Retrieved 24/8/2009, <http://www.piie.com>
- Claessens S.**, **Dell’Aricia**, G, **Igan**, D., **Laeven**, L. (1/2/2010). ‘Lessons and policy Implications from the Global Financial Crisis’. **IMF**. Working paper No 10/44. Retrieved 23/2/2010. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23637.0>
- Colin**, G. & **Geoffrey**, Sl. (1999), ‘Why geopolitics?’. In Colin, G. & Geoffrey, S. (eds). *Geopolitics, Geography and Strategy*, p. 1. London: Frank Cass. Πηγή: Ευρυβιάδης, Μ.
- Cooper**, R. (February 10, 2011) **IMF** Policy Paper: *Is SDR Creation Inflationary?* Report by Richard Cooper, as Independent external consultant.
<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4524>
- Cordonnier**, L. (2009, Septembre). ‘Reprise économique, la grande illusion’. *Le Monde diplomatique*. Paris: Le Monde SA.

- Cottarelli, I. & Schachter, A** (1/9/2010). Long-term Trends in public Finances in the G-7 Economies. Retrieved 2/9/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=24156>
- Coudert, V & Couharde, C.**(2009). ‘Currency misalignments and exchange rate regimes in emerging and developing countries’. *Review of International Economics*. Vol. 17, No 1, pp.121-136.UK, USA: Blackwell Publishing : Ltd. Retrieved 19/8/2009, database *Scopus*. <http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/122211723/PDFSTART> .
- Christiansen, Lone Engbo ; Schindler, Martin ; Tressel, Thierry;**
- Dreher A, Sturn J.E & Vreeland J.R.** (2009). ‘ Global horse trading : IMF loans for votes in the United Nations Security Council’. In *European Economic Review*, vol.53, pp 742-757. Elsevier,doi:10.1016/j.euroecorev.2009.03.002. Πρόσβαση Μάρτιος 2010, <http://www.elsevier.com/locate/eer>
- Dabrowski, M.**, (2008).”The global financial crisis: Lessons for European integration”, *Economic Systems* (2008), doi:10.1016/j.ecosys.2010.01.002./Scopus data system, Ηλεκτρονική βιβλιοθήκη Πάντειο.
- Das, U. & Papaioannou, M. & Trebesch, C.** (January 1, 2010). Sovereign Default Risk and Private Sector Access to Capital in Emerging Markets. IMF. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23510.0>
- Debrun, X., Masson, P., Pattillo, C.**. (July 1, 2010). Should African Monetary Unions Be Expanded? An Empirical Investigation of the Scope for Monetary Integration in Sub-Saharan Africa. **IMF**.Working Paper No. 10/157 <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=24031.0>
- Dell’Ariccia, G.**(27/7/2010).*Monetary Policy and Bank RiskTaking*. IMF Staff Position Note, SPN/10/09.Πρόσβαση 28/7/2010. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23990.0>
- Denzin, N & Lincoln, Y.** (Eds).(1994). *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Denzin Norman & Lincoln Yvonna.**(1994). ‘Introduction’. In Denzin N., Lincoln Y. (eds) . *Handbook of Qualitative Research*, pp. 1-19. London: SAGE publications.
- Deutsche Bundesbank.**(2008, November). *Monthly Report.*, pp.33-46. Retrieved 2009, August 8, http://www.bundesbank.de/download/volkswirtschaft/mba/2008/200811mba_en_financial.pdf
- Dornbusch, R.** (1988, May). *World Economic Problems for the Summit (G8): Coordination, Debt, and the Exchange Rate System*. Bissell Paper No six. Toronto: Centre for International Studies, University of Toronto. Accessed 18 August 2009, <http://www.g8.utoronto.ca/scholar/dornbusch1988/index.html>
- Dowrick, S.** (2002). ‘G20 Comparisons of incomes and prices: What can we learn from the International Comparison Program?’ In Reserve-Bank of Australia conference : *Globalization, Living Standards and Inequality: Recent progress and Continuing Challenges*. Retrieved 21/8/2009, <http://www.rba.gov.au/PublicationsAndResearch/Conferences/2002/dowrick.pdf>
- Draghi, M.**(chair Financial Stability Board). (2009). ‘The Financial Stability Board: International Cooperation to Promote Financial Stability’. In Kirton, J. & Koch , M. (eds). The G20 Pittsburg Summit 2009. Retrieved September 2009. <http://www.g7.utoronto.ca/newsdesk/pittsburgh.htm>

Dullien, S. & Schwarzer, D. «Σύμφωνο Εξωτερικής Σταθερότητας για την Ευρώπη». *Η Ναυτεμπορική*. Πέμπτη, 8 Οκτωβρίου 2009. Σελ. 09. Copyright: Project Syndicate, 2009.

Dungey, M., Renee, F. & et alii. (14/1/2010). **IMF**. Working paper No 10/14. 'Are Financial Crises Alike?' <http://www.imf.org/external/pubs/cat/logres.cfm?sk=23532.0>

Eichengreen, B. (1990). (a) *Elusive Stability: Essays in the history of International finance 1919-1939*. UK, Cambridge : Cambridge University Press.

— (1995). *Golden Fetters. The Golden Standard and the Great Depression, 1919-1939*. New York : Oxford University Press.

— (2008, November). 'The non-crisis of the euro'. *Project Syndicate Monthly Series*. <http://www.project-syndicate.org>, retrieved 4/8/2009.

— **a)** (2009, May). 'Will global imbalances return?'. *Project Syndicate Monthly Series*. <http://www.project-syndicate.org>, retrieved 4/8/2009.

— **b)** (2009, April). 'Commercialize the SDR'. *Project Syndicate Monthly Series*. <http://www.project-syndicate.org>, retrieved 4/8/2009.

— **c)** (2009, July). 'All stimulus roads lead to China'. *Project Syndicate Monthly Series*. <http://www.project-syndicate.org>, retrieved 4/8/2009.

— **d)** (2009, 14 Αυγούστου). 'Απαραίτητη η συνεργασία Κίνας-ΗΠΑ'. *Ναυτεμπορική*, σελ. 26.

— **e)** (2009, June). 'Can Asia free itself from the IMF?'. *Project Syndicate Monthly Series*. <http://www.project-syndicate.org>, retrieved 4/8/2009.

— **i)** (2009). *The Death-Defying Dollar*. Project Syndicate, 2009. www.project-syndicate.org. Αναδημοσιεύτηκε στα Ελληνικά, από την *Ναυτεμπορική* 16/11/2009, σελ. 44.

— (3/9/2009). 'Ποια είναι η αποστολή του ΔΝΤ;'. Αθήνα: *Ναυτεμπορική*, σελ. 53. Project Syndicate, 2009.

— (2011). *Exorbitant Privilege: The Rise and Fall of the Dollar*. New York: Oxford University Press.

Eichengreen, B & Baldwin R. (Eds). (2008). *What G20 Leaders Must Do to Stabilize our Economy and Fix the Financial System*. London: VoxEU.org Publication.

Retrieved 10/August/2009, <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/2543>

Erixon, F. (2009). 'Containing creeping protectionism: a realist agenda for the G20'. *ECIPE Policy Briefs*. No 1/2009. Retrieved 24/8/2009,

<http://www.ecipe.org/containing-creeping-protectionism-a-realist-agenda-for-the-g20/PDF> .

Engdahl, W. (2004). *A century of War*. London, New York :Pluto Press.

Escaith, H. & Gonguet, F. (2009?) ' *International Trade and Real Transmission Channels of Financial Shocks in Globalized Production Networks*'. WTO, publications. Αντλήθηκε 25/5/2009 από <http://www.wto.org>.

Espinoza, R., Prasad, A. and Williams, O. (April 2010). *Regional Financial Integration in the GCC*. **IMF** Working Paper No. 10/90.

<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23780.0>

Ferguson, J. (ed). (1964). *Public Debt and Future Generations*. USA: The University of North Carolina Press.

Fergusson, N. (2009). *Το Πιλέγμα του Πλούτου : Το Χρήμα και η Εξουσία στον Κόσμο*. (μτφ. Τσίτσα, Ε.). Αθήνα: Ιωλκός. (α΄ έκδοση του πρωτοτύπου 'Cash Nexus', 2001).

— (2009a). *The Ascent of Money*. Uk: Penguin Books

Fischer, S. (2008, July 1st). *Mundell-Fleming Lecture: Exchange Rate Systems, Surveillance, and Advice*. IMF Staff Papers, 55,367-383. Retrieved 10 August 2009, <http://www.palgrave-journals.com/imfsp/journal/v55/n3/pdf/imfsp200812a.pdf>

- Fisher**, M.(April 01, 2010). “Will China Join U.S. in Iran Sanctions?” *The Atlantic*, <http://www.theatlanticwire.com/opinions/view/opinion/Will-China-Join-US-in-Iran-Sanctions-3073>
- .(May 18 2010). “Why Russia and China joined on Iran sanctions”. *The Atlantic*. <http://www.theatlantic.com/international/archive/2010/05/why-russia-and-china-joined-on-iran-sanctions/56905/>.
- Fleming**, St. (October 11,2011).*Eurozone Crisis: A Bigger Role for the IMF*. <http://www.chathamhouse.org/media/comment/view/178851> .
- Fratianni**, M & **Pattison**, J. (2008). ‘Perspectives on co-operative policy solutions: The IMF.’ In Kirton, J.(Ed). (2008, November). *The G20 Leades Summit on Financial Markets and the World Economy*. Retrieved 21/8/2009, <http://www.g7.utoronto.ca/g20leadersbook/index/html> .
- Frydman**, R. & **Goldberg**, M.(Απρίλιος 2009). *Συμπληρώνοντας την Αντζέντα του G-20*. Ναυτεμπορική, 25/4/2009, σελ.9, copyright Project Syndicate.
- Fues**, Thomas.(2007). Global Governance Beyond the G8.Reform Prospects for the summit Architecture. IPG. Retrieved August 5, 2009 from : http://www.fes.de/IPG/arc_07_e/02_07_e/pdf/03_Fues_US.pdf.
- Furceri**, D. & **Zdzienicka**, A. (1/12/2011). *How Costly Are Debt Crisis?* IMF, Working Paper No 11/280. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=25400.0>
- Gagnon**, J. (2011, January). *Current Account Imbalances Coming Back*. Peterson Institute for International Affairs, <http://www.piie.com/publications/wp/wp11-1.pdf>
- Ghosh**, A & **Goretti**, M & **Joshi**,B & **Thomas**, A & **Zaldueño**, J. (2008). *Modeling Agregate Use of IMF Resources. Analytical Approaches and Medium Term Projections*. IMF Staff Papers. No 55, pp. 1-49, doi:10.1057/palgrave.imfsp.9450031.
- Gamble**, A.(2009). *The Spectre at the Feast*. Cambridge: Palgrave Macmillan.
- Gabraith**, J.K. (1992). *The Great Crash*. London: Penguin Books.
- Gill**, B. (May 2011). *The Global Security Governance System-meeting Tomorrow’s Challenges with Yesterday’s Tools*. SIPRI, <http://www.sipri.org/media/newletter/essay/may11> ,retrieved 28/5/2011.
- Gill**, S.(Ed.)(1997). *Globalization, Democratization and Multilateralism*. New York: St. Martin’s Press. Παρατίθεται σε Χαζάκης (2005), σ.148,149.
- Gilpin**, R. (2007a). *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία: Η Διεθνής Οικονομική Τάξη*. Αθήνα: Ποιότητα.(Η μετάφραση έγινε από την αμερικανική έκδοση (2002), Princeton University Press).
- (2007b). *Η Πρόκληση του Παγκόσμιου Καπιταλισμού: Η Παγκόσμια Οικονομία τον 21^ο αιώνα*. Αθήνα: Ποιότητα.(Η μετάφραση έγινε από την αμερικανική έκδοση (2002), Princeton University Press).
- (2006). *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*. Αθήνα: Ποιότητα.(Η μετάφραση έγινε από την αμερικανική έκδοση, Princeton University Press).
- G20**.(2008, March). *The Group of Twenty: A History*. Retrieved, http://www.g20.org/pub_further_pubs.aspx , 10 August, 2009.
- Germain**, R. (1999). ‘The long road to reform: Current political obstacles to reforming the International Financial Architecture’. Bishop’s University International Forum on: *The Challenges of Globalization*. Retrieved 18/8/2009, <http://www.g8utoronto.ca/scholar/germain1999/index.html>.
- George**, S.(2007, Janvier). ‘Une autre organization dei commerce international était possible. Le projet inabouti de John Maynard Keynes.’ Παρίσι : *Le Monde Diplomatique*. Αρχείο αντλημένο τον Ιούνιο 2009 από : <http://www.monde-diplomatique.fr/>

Gill, S.(Ed.)(1997). *Globalization, Democratization and Multilateralism*. New York: St. Martin's Press.

Goldstein, Morris & Weatherstone, Dennis. (2010, February). ‘Confronting Asset Bubbles, Too Big to Fail, and Beggar-thy-Neighbor Exchange Rate policies’.

Peterson Institute. Πρόσβαση 15/2/2010. <http://www.piie.com>

Goldstein, M. (2011, February). *Integrating Reform of Financial Regulation with Reform of the International Monetary System*. Peterson Institute, working paper WP 11-5, <http://www.piie.com/publications/wp/wp11-5.pdf>

Gstöhl, S. (2003). ‘The G7/G8’s network governance arrangement with international organizations’. Paper prepared for the workshop *The Governance of Global Issues: Effectiveness, Accountability, and Constitutionalization*, at the ECPR Joint Sessions in Edinburgh, March 28- April2, 2003.

G20-Working group 1: Enhancing Sound Regulation and Strengthening Transparency (25 March 2009).

G20-Working group 2 :Reinforcing international co-operation and promoting integrity in financial markets.(27 March 2009).

G20-Working group 3: Reforming the IMF.(4 March 2009).

G20-Working group 4: The World Bank and other multilateral development banks. (March 2009) και άλλα Communiqué σε:

http://www.g20.org/pub_communiques.aspx

G20- Declarations, Action Plan (November 2008), Global Plan (April 2009).

Retrieved: [ww.g20.org](http://www.g20.org).

G20 Workshop. (2008, 16-17 February). *Competition in the financial Sector*. Bali. http://www.g20.org/pub_further_pubs.aspx, 10 August 2009.

G20 Workshop. (2006, 23-25 July). *Demography and Financial Markets*. http://www.g20.org/pub_further_pubs.aspx, 10 August 2009.

G20 Workshop. (24-26 May 2009). *Causes of the crisis: Key Lessons*. India. Retrieved 5/10/2009,

http://www.g20.org/Documents/g20_workshop_causes_of_the_crisis.pdf.

G20. (2004, November 21). *Statement on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes*. Retrieved , 16/8/2009

http://www.g20.org/Documents/2004_g20_statement_transparency_tax_purposes.pdf.

G20. (15-16 October 2005). *The G20 Statement on Reforming the Bretton Woods Institutions*. Retrieved , 16/8/2009

http://www.g20.org/Documents/2005_statement_on_performing_bwis.pdf

G20. (15-16 October 2005). *Accord for Sustained Growth. Stability, Competition and Empowerment: Mobilising Economic Forces for Satisfactory Long-Term Growth*.

Retrieved , 16/8/2009

http://www.g20.org/Documents/brochure_on_g20_accord_for_sustained_growth_1.pdf.

G20.Meeting of the Deputies January 31- February 1, 2009 (UK). Surveillance note revised, 2 February 2009; *Note by the Staff of the IMF*.

Retrieved , 16/8/2009 http://www.g20.org/Documents/Documents/G-20_for_publication.pdf

G20.(2008, March). *The Group of Twenty: A History*. Retrieved, http://www.g20.org/pub_further_pubs.aspx , 10 August 2009.

G20 “Declaration on delivering resources through the International Financial Institutions. London Summit, 2 April, 2009.”

G20 “ The Global Plan for Recovery and Reform. 2 April 2009”

G20 “ The Action Plan. 15 November 2008”

- G20. “The Leaders Statement”.** 24-25 September, Pittsburg. Retrieved 28/9/2009 by PittsburghSummit.gov [info@pittsburghsummit.gov].
- G20. Communiqués of finance ministers.** September 4-5, 2009.
http://www.g20.org/Documents?FM_CBG_Comm_-_Final.pdf,
http://www.g20.org/Documents/FM_CBG_Declaration_-_Final.pdf.
- G20. Progress Reports,** on Washington, London, Pittsburg
http://www.g20.org/Documents/20090905_G20_progress_update_London_Fin_Mins_final.pdf
http://www.g20.org/Documents/pittsburgh_progress_report_250909.pdf
- G20.** (September 2009). *Supporting Global Growth*. By the chair of the London Summit (UK). London. [Preliminary report-British Proposal, to the Pittsburgh Summit]
http://www.g20.org/Documents/cabinet_office_supporting_global_growth_0909.pdf.
- G20. Global Economic Prospects and Principles for Policy Exit.** Meetings of G-20 Finance Ministers and Central Bank Governors. November 6-7, 2009. **IMF.** Retrieved 15/11/2009. <http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/110709.pdf>
- G20. Communiqué of finance ministers. 7 November 2009.**
http://www.g20.org/Documents/2009_communique_standrews.pdf
- G20 Workshop on the Global Economy.** (24-26/5/2009) ‘Causes of the crisis: Key Lessons’, Mumbai, India, πρόσβαση 5/10/2009.
http://www.g20.org/Documents/g20_workshop_causes_of_the_crisis.pdf
- G20. Canada-Korea High Level Seminar Report.** (March 17, 2010). Ottawa, Canada. Πρόσβαση 29/4/2010, <http://www.g20.utoronto.ca/biblio/Canada-Korea-G20-2010-Report.pdf>
- G24. Communiqué of finance ministers.** (October 3, 2009). Istanbul, Turkey.
<http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100309.htm>.
- G8 Summit, Italy, 8-10 July 2009.**
<http://www.g7utoronto.ca/summot/2009laquila/rad.html>
- Galbraith, J.K.,** (1992). *The Great Crash 1929*. London: Penguin Press.
- Gagnon, J.** (2011, January). *Current Account Imbalances Coming Back*. Peterson Institute for International Affairs, <http://www.piie.com/publications/wp/wp11-1.pdf>
- Gilpin, R.** (2007). *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία*, κεφ. 9,10. Αθήνα: Ποιότητα.
- Guebert Jenilee,** (University of Toronto, Director of Research, G20 Research Group), (January 29, 2010). ‘Plans for the Fourth G20 Summit: Co-chaired by Canada and Korea in Toronto, June 26-27, 2010’.
<http://www.g8.utoronto.ca/g20/g20plans/g20plans100129.pdf>
- Goldstein, M. and Weatherstone, D.** (2010, February). ‘Confronting Asset Bubbles, Too Big to Fail, and Beggar-thy-Neighbor Exchange Rate policies’. Peterson Institute. Πρόσβαση 15/2/2010. <http://www.piie.com>
- Hajnal, P.** (2007). *The G8 System and the G20: Evolution, Role and Documentation*. Aldershot : Ashgate.
- Hainsworth, S.** (1990). *Coming of age: The European Community and the Economic Summit*. Retrieved 18/8/2009,
<http://www.g8.utoronto.ca/scholar/hainsworth1990/index.html>
- Harold James.** (2010-09-06). *Recession Geopolitics*. Project Syndicate
<http://www.project-syndicate.org/commentary/james44/English>
- Helleiner, Eric.** (May 2010). “A Bretton Woods Moment? The 2007-2008 Crisis and the Future of Global Finance”. Royal Institute of International Affairs (Chatham House) & The Atlantic Council of the USA, UK. In *International Affairs*, Vol. 86, no 3(2010), pp. 619-696.

<http://www.chatamhouse.org.uk/publications/ia/archive/view/-/id/2482>, retrieved 14/5/2010

Helleiner, E., Pagliari, St., and Zimmerman, H. (eds). (2010). *Global Finance in Crisis*. London: Routledge.

Hufbauer, GC., Kirkegaard, JF., and Wong, WF. (June 2010). *G20 Protection in the Wake of the Great Recession*. Washington: Peterson Institute. Retrieved 8/7/2010, <http://piie.com/publications/papers/hufbauer20100622.pdf>.

Ήφαιστος, Π. (2003). Σε Αρβανιτόπουλος, Κ & Ήφαιστος, Π. (2003). ‘Η γεωπολιτική θεωρηση των ευρω-ατλαντικών σχέσεων πριν και μετά το β’ παγκόσμιο πόλεμο και τα βασικά στρατηγικά και θεσμικά χαρακτηριστικά’. Στο: *Ευρωατλαντικές Σχέσεις, α’ κεφάλαιο*. Αθήνα: Ποιότητα.

IMF. (1st October 2001). “The silent Revolution: The IMF 1979-1989”, p. 186-226. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/history/2001/ch04.pdf>

IMF European Department. In *IMFSurvey Magazine: Countries & Regions*. Retrieved 2009, August 6th,

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/CAR073009A.htm>

IMF. (2009, June 12). *Debt Bias and Other Distorsions: Crisis-Related Issues in Tax Policy*. Prepared by Fiscal Affairs Department; approved by Carlo Cottarelli. Retrieved August 6th, from *IMFSurvey Magazine: IMF Research*.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/ssurvey/so/2009/RES061709A.htm>

IMF. (1998, October). *Summary Reports on the International Financial Architecture: 1) The Working Group of Transparency and Accountability, 2) The Working Group on Strengthening Financial Systems, 3) The Working Group on International Financial Crisis*. Retrieved 2009, August 8th,

<http://www.imf.org/external/np/g22/summary.pdf> .

IMF. (2009, October 4th). *Communiqué of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund*. Retrieved 20 October 2009, <http://www.imf.org/external/np/cm/2009/100409.htm>

IMF. (November 17, 2009).” IMF backs continued Chinese stimulus, economic rebalancing”. In *IMF Survey Magazine*. Retrieved 18/11/2009.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/NEW111709A.htm>

IMF. (November 16, 2009). *China’s Leadership Key In Global Economic Recovery And Reform, IMF Managing Director Dominique Strauu-Kahn Says*. IN *IMF Press Release No 09/408*. Retrieved 18/11/2009.

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09408.htm>

IMF. (November 17, 2009) *Statement By IMF Managing Director Dominique Strauss-Kahn At The Conclusion Of His Visit To China*. IMF, Press Release No 09/411.

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09411.htm>

IMF. (November 13, 2009). *Asia To Play A Leading Role In Reshaping The Post-Crisis Global Economy, IMF Managing Director Dominique Strauss-Kahn Says*. IMF, Press Release No 9/403.

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09403.htm>

IMF. (December 15, 2009). *Safeguards Assessments – 2009 Update*. Policy Paper. Retrieved January 7, 2010. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4406>

(IMF Survey: Fiscal Rules Can Help Improve Fiscal Performance, περιεχόμενα 28/12/2009,

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/res122209a.htm>

IMF. *Fiscal Rules-Anchoring Expectations for Sustainable Public Finances*. (2009, December 16). Prepared by IMF Fiscal Affairs Department. Retrieved 28/12/2009, <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/121609.pdf>

- IMF. The State of Public Finances Cross- Country Fiscal Monitor: November 2009.** (November 3, 2009). SPN/09/25. Retrieved 15/11/2009.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0925.pdf> ,σελ.19)
- IMF.** (2/12/2009). *The G-20 Mutual Assessment Process and the Role of the Fund*,
<http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4408> , πρόσβαση 30/1/2010).
- IMF.** ‘The Size of the Fiscal Expansion: An Analysis for the Largest Countries’ (February 2009) Fiscal Affairs Department. Retrieved 11/1/2010.
<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/020109.pdf>
- IMF.** World Economic Outlook (WEO). October 2008.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2008/02/pdf/text.pdf>
- IMF.** World Economic Outlook -WEO. October 2009.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/pdf/text.pdf>
- IMF.** World Economic Outlook -WEO. April 2009.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/01/pdf/text.pdf>
- IMF.** Global Financial Stability Report –GFSR. October 2009.
<http://www.imf.org/External/Pubs/FT/GFSR/2009/02/pdf/text.pdf>
- IMF.** Global Financial Stability Report –GFSR. April 2010.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2010/01/pdf/text.pdf>
- IMF.** World Economic Outlook -WEO. April 2010.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/pdf/text.pdf>
- IMF.** (9/4/2008) ‘The Recent Financial Turmoil- Initial Assessment, Policy Lesson, and Implications for Fund Surveillance’, ,
<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2008/040908.pdf>
- IMF.** ‘Lessons of the Financial Crisis for Future Regulation on Financial Institutions and Markets and for Liquidity Management’, 4/2/2009.
<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/020409.pdf>
- IMF.** (24/2/2010). IMF Survey: Europe: Learning Lessons from the Crisis.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/car022510a.htm>
- IMF.** (May 21, 2010). *Financial Sector Assessment Program: USA. Detailed Assessment of Observance.* <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10121.pdf>
- IMF.** (27 May, 2010). ‘Central Banking Lesson from the Crisis’. Policy Paper. Retrieved 20/7/2010. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4461> και <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/052710.pdf>.
- IMF.** Working Paper No. 09/284: Growth and Structural Reforms: A New Assessment. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23464.0>
- IMF.** J. Vinals, Financial Counsellor and Director του Monetary and Capital Markets Department του ΔΝΤ, στις 27/5/2010 (στο εαρινό συνέδριο της Bundesbank, στη Γερμανία, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/052710.htm>).
- IMF.** (January 7, 2011). *Enhancing International Monetary Stability – A Role for the SDR?* Prepared by the Strategy, Policy and Review Department.
<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2011/010711.pdf>
- International Institute for Strategic Studies.** *The Military Balance*. UK: Oxford University Press. <http://www.iiss.org>
- Institut Français des Relations Internationales.** (2009). ‘2010: Crise mondiale et gouvernance globale’. Στο: *Ramses*. France: Dunod.
- Jackson, R. & Sorensen, G.** (2006). *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων: η Σύγχρονη Συζήτηση*. Αθήνα: Gutenberg. (Η μετάφραση έγινε από την έκδοση του 2003, Oxford University Press).
- Johnson, S. and Kwak, J.** (2010). *13 Bankers. The Wall Street Takeover and The Next Financial Meltdown*. USA: Pantheon Books (a division of Random House, Inc.

- Kapstein**, E. (1989). ‘Resolving the regulator’s dilemma: International coordination of banking regulations’. *International Organization*. Vol. 43, No 2, pp.323-347.
- Kahler**, M and **Lake**, D., (2009). “Economic integration and global governance: Why so little supranationalism?” In **Mattli**, W. and **Woods**, N. (eds). (2009). *The Politics of Global Regulation*. Princeton: Princeton University Press.
- Keohane**, R. (1984). *After Hegemony*, USA: Princeton University Press.
- Keohane**, R. & **Nye**, J, (1989), *Power and Interdependence*, USA: Scott, Foresman and Company editions, second edition.
- Kennedy**, P. (2010, August). “Asia’s rise: Rise and Fall”. In *The World Today*, Vol. 66, No 8/9. <http://www.chathamhouse.org.uk/publications/twt/archive/view/-/id/2051/>
- Keynes**, J.M. (2001). Η Γενική Θεωρία της Απασχόλησης, του Τόκου και του Χρήματος (μτφρ. Θαν. Αθανασίου). Αθήνα: Παπαζήσης.(Η μετάφραση έγινε από την έκδοση του Royal Economic Society, UK. Α΄ έκδοση 1936).
- Kharas**, H., (2010). In **Blustein**, P., **Bradford**, C. **Lombardi**, D. & et alii. (2010, June) “Recovery or relapse”, p.8. Brookings Institute. Retrieved 23/6/2010. http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/reports/2010/0618_g20_summit/0618_g20_summit.pdf
- Kindleberger**, Ch. (1973, 1986) *The World in Depression 1929-1939*. USA: UNIVERSITY OF CALIFORNIA PRESS.
- (1996). *Manias, Panics and Crashes*. USA: John Wiley & Sons, INC.
- Kpodar**, Kangni; **Gbenyo**, Kodzo. (May 1, 2010). Short-Versus Long-Term Credit and Economic Performance: Evidence from the WAEMU. **IMF**. Working Paper No. 10/115. Retrieved 7/5/2010. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23826.0>
- Kirkegaard**, J.(2010). *In Defense of Europe’s Grand Bargain*. Policy brief 10-14. Peterson Institute. <http://www.piie.com/publications/pb/pb10-14.pdf>, retrieved 17/6/2010.
- Kirton**, J. (Ed). (2008, November). *The G20 Leads Summit on Financial Markets and the World Economy*. Retrieved 21/8/2009, <http://www.g7.utoronto.ca/g20leadersbook/index/html>.
- (Ed).(2008). *Growth, Innovation, Inclusion: The G20 at Ten*. London: Newsdesk Communications Ltd. Retrieved 24/8/2009, www.g20.utoronto.ca.
- **Kirton**, J. & **Koch**, M. (eds). *The G20 Pittsburg Summit 2009*. Retrieved September 2009. <http://www.g7.utoronto.ca/newsdesk/pittsburgh.htm>
- **Kirton**, J. & **Takase**, J. (2002). *New Directions in Global Political Governance: The G8 and International Order in the 21st century*. Aldershot: Ashgate. Παρατίθεται σε: Χαζάκης, 2005, σ. 149.
- Kirton**, J. a)(2008). ‘Prospects for the G20 Leaders Summit on Financial Markets and the World Economy’. In **Kirton**, J.(Ed). (2008, November). *The G20 Leads Summit on Financial Markets and the World Economy*
- **b)**(1999). *The G7 and China in the Management of the International Financial System*. Retrieved 14/8/2009, <http://www.g8.utoronto.ca/scholar/kirton/199903/china1.html>
- **c)** (2004, June 25). *Toward Multilateral Reform: The G20’s Contribution*. Retrieved 18 August 2009, http://www.g8.utoronto.ca/scholar/kirton2004/kirton_g20_2004.pdf
- **d)** (2005). From G7 to G20: ‘Capacity, Leadership and Normative Diffusion in Global Financial Governance’. *International Studies Association Annual Convention, March 1-5, 2005*. Retrieved 18 August 2009, http://www.g8.utoronto.ca/scholar/kirton2005/kirton_isa2005.pdf

- e) (2009, April 27). 'The implications of the G20's London Summit for International Banking.' *International Banking Federation (IBFed) Canadian Bankers Association*. Retrieved 18 August 2009, <http://www.g8.utoronto.ca/scholar/kirton-iba-090515..pdf>
- f) (2004, September 22). 'Getting the L20 Going: Reaching out from the G8'. Paper prepared for the workshop on : *G20 to Replace the G8: Why not now?* (and adapted in 2008). Sponsored by the Brookings Institution, Institute for International Economics, and the Centre for Global Governance, Washington D.C. Retrieved 5/6/2009, http://www.g7.utoronto.ca/scholar/kirton2004/kirton_040922.html ,.
- g)(2008). 'Enlarged Directorates as Effective Global Governance for All'. Paper prepared for the international Athens-3 conference on *What Makes Globalization Work : Lessons from the Past, Solutions for the Future*, sponsored by the Club of Athens Global Governance Group, Athens, Greece, April 2-5, 2008. Version of June.
- i)(2007, July 24). 'G8: An Economic Forum of the Enlarged Western Alliance? The Record from Rambouillet 1975 through Helligendamm 2007 to Canada 2010'. Paper prepared for a program on: *The Relations Between Europe and North America*. North American European Summer Academy. Nice-France; Lochau- Austria.
- κ)(2006). "Explaining Compliance with G8 Finance Commitments: Agency, Institutionalization and Structure". *Open Economic Review*, vol.17, pp. 459-475.
  - (1989). "Contemporary Concert Diplomacy: The Seven power Summit and the Management of International Order". Paper prepared for the annual meeting of the International Studies Association and the British International Studies Association,. London, March 29 – April 1. Παρατίθεται σε: Χαζάκης, 2005, σ. 149.

Kokotsis, E.(2005). *Explaining Compliance with G20 Commitments: The Democratic Institutional and Concert Equality Models Compared*. USA: International Studies Association. Retrieved 18/8/2009,

http://www.g7.utoronto.ca/scholar/kokotsis_isa2005.pdf .

Kpodar, Kangni; Gbenyo, Kodzo. (May1, 2010). *Short-Versus Long-Term Credit and Economic Performance: Evidence from the WAEMU*. IMF Working Paper No. 10/115. Retrieved 7/5/2010.

<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23826.0>

Krasner, St.(1984). *International Regimes*. New York : Cornell University Press .

Krugman, P. (2008). *The International Finance Multiplier*, mimeo, October.

Αντλήθηκε από : <http://www.princeton.edu/~pkrugman/finusult.pdf> , Ιούνιος 2009.

Κρούγκμαν (Krugman, P). (2009). *Η Κρίση του 2008*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Krugman, P. & Obstfeld, M. (2002). *Διεθνής Οικονομική*.(μτφρ.: Γ. Δουλφής & Σ. Πανταζίδης). Αθήνα: Κριτική.(Η μετάφραση έγινε από την 5η αμερικανική έκδοση (2000), Addison Wesley Longman).

Kvintradze, Eteri. (6/4/2010). IMF Working Paper No. 10/89: Russia's Output Collapse and Recovery: Evidence from the Post-Soviet Transition.

<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23717.0>

Κώνστας, Δ & Αρβανιτόπουλος, Κ. (2002). *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και Μεταβολή*. Αθήνα: Σιδέρης.

Lamy, P. (1988). *The Economic Summit and the European Community*.

Centre for International Studies, University of Toronto. Retrieved 18/8/2009,

<http://www.g7.utoronto.ca/scholar/lamy1988/index.html>.

- Larch, M., Van de Noord, P. and Jonung, L.** (11 November 2010). The Stability and Growth Pact: Lessons from the Great Recession. In *European Economy*; Economic papers, JEL classification: E62, E63, H6. doi:10.2765/44911, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2010/ecp429_en.htm ; http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2010/pdf/ecp429_en.pdf
- Lardy, N.R. and Douglass P.** (February 2011). *Capital Account Liberalization and the Role of the Remninbi*. Peterson Institute, Working paper 11-6, retrieved 23/2/2011, <http://www.piie.com/publications/wp/wp11-6.pdf>
- Lardy, N.** (24/3/2010). “Debate over Value of Yuan Heats up in Washington”. Retrieved 1/4/2010, <http://www.pbs.org/newshour/rundown/2010/03/debate-over-value-of-yuan-heats-up-in-washington.htm>
- Laurent, J.** (Décembre, 2010). “La guerre des monnaies. Mythes et réalités”. *Le Monde Diplomatique*, p.1,18-19. Paris: Le Monde Diplomatique, SA.
- Leff, J.** (αναλυτής του Reuters)..(7/10/2009) ‘ Διάσπαση της σύνδεσης πετρελαίου – δολαρίου’. *Ναυτεμπορική*, σελ.23.
- Leaven, L., Valencia, F.** (18/6/2010). **IMF**. Working Paper No 10/146. ‘Resolution of Banking Crisis: The Good, the Bad, and the Ugly’. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23971.0>
- Lombardi, D. and Homi, Kh.** (August 2012). *The Group of Twenty: Origins, Prospects and Challenges for Global Governance*, p.16. Brookings Institute, πρόσβαση 20/8/2012, <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2012/8/g20%20global%20governance%20kharas%20lombardi/g20%20global%20governance%20kharas%20lombardi>
- Mackinder, H.,** (2006) «Ο Γεωγραφικός Άξονας στις Ιστορίες», *Δημοκρατικά Ιδεώδη και πραγματικότητα & στις τρεις εισηγήσεις*, Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση, (Ελληνική μετάφραση).
- Makarenko, T.** (9/3/2010). ‘Central Asia: where power, politics and economics collide’. In *NATO REVIEW: ‘The Coming Role of Asia’*. (9/3/2010).PaulKing,Editor. http://www.nato.int/docu/review/2009/Asia/central_asian_geopolitics/EN/index.htm
- Mankiw, G.** (2002). *Αρχές της Οικονομικής*, τόμος Β’, σσ. 447-476. Μετάφραση εκ του πρωτοτύπου *Principles of Economics*, (1998), από Μπιμπίλη, Ι & Σταματάκης, Ν. Αθήνα: Τυπωθήτω – Δαρδάνος.
- Mann, C.** (2005). *Breaking up is hard to do: Global Co-oddependency, Collective Action and the Challenges of Global Adjustment*. In CESifo forum 1/2005. USA: Peterson Institute for International Economics. Retrieved 24/8/2009, <http://www.iie.com/publications> .
- Manning, Peter & Cullum-Swan, Betsy.** (1994). “Narrative, Content, and Semiotic Analysis”. In **Denzin N., Lincoln Y.** (Eds). *Handbook of Qualitative Research*, pp. 463-478. London: SAGE publications
- Masciandaro, D., Vega-Pansini, R., and Quintyn, M.** (November 1, 2011).*The Economic Crisis: Did Financial Supervision Matter?* IMF, Working Paper No 11/261. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=25351.0>
- Marcus, A.A.** (13/4/2010). *Global Financial Situation – The US Case Study*. Lecture at the 17th Annual American Studies Seminar, Athens: the Downtown Deree College.
- Martinez-Diaz, L.**(2007). *The G20 After Eight Years: How Effective a Vehicle for Developing-Country Influence?*. Washington: The Brookings Institution. Retrieved 18/8/2009, <http://www.g7.utoronto.ca/scholar/Martinez%2010-15-07.pdf> .

- Masciandaro, D., Vega-Pansini, R., and Quintyn, M.** (November 1, 2011). *The Economic Crisis: Did Financial Supervision Matter?* IMF, Working Paper No 11/261. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=25351.0>
- Mateos y Lago, I. & Duttgupta, R. & Goyal, R.** (November 11, 2009). The Debate on the International Monetary System. IMF. Retrieved 18/11/2009 <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23379.0>
- Mattli, W. and Woods, N.** (eds). (2009). *The Politics of Global Regulation*. Princeton: Princeton University Press.
- Méjean, Isabelle ; Rabanal, Pau ; Sandri, Damiano.** (2011, Mars 1). : *Current Account Rebalancing and Real Exchange Rate Adjustment Between the U.S. and Emerging Asia*. IMF. Working Paper No. 11/46. Retrieved 6/3/2011, <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=24687.0>
- McAleese, D.** (2005). *Οικονομική για Επιχειρησιακές Σπουδές*. (Μτφρ. Σακκά, Α. Του πρωτοτύπου ‘Economics for Business’, 2001). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Makarenko, T.** (9/3/2010). Central Asia: where power, politics and economics collide. In NATO REVIEW: *The Coming Role of Asia*. Paul King, (Ed). http://www.nato.int/docu/review/2009/Asia/central_asian_geopolitics/EN/index.htm
- Mankiw, G.** (2002). Αρχές της Οικονομικής. Αθήνα : Τυπωθήτω (Δαρδανός Γ.) Μετάφραση του πρωτοτύπου: *Principles of Economics*, από Μπιμπίλη, Ι.
- Michalet, Ch-A.** (2004), *Qu’ est-ce que la mondialisation?*, Paris.
- Mishra, P., Montiel, P., Spilimbergo, A.** (2/10/2010). *Monetary Transmission in Low Income Countries*. IMF Working Paper, No 10/223, Retrieved 2/10/2010 <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=24257.0>
- Merrouche, O. and Nier, E.** (2010, December). *What Caused the Global Financial Crisis?-Evidence on the Drivers of Financial Imbalances 1999-2007*. IMF, Working paper No 10/265, retrieved 20/12/2010, <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=24370.0>
- Mearsheimer, J.** (2007). *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. (μτφρ. Κ. Κολιόπουλος, από το αγγλικό πρωτότυπο, το 2006). Αθήνα: Ποιότητα.
- Mosley, Layna and Singer, David Andrew.** (20/11/2009). ‘The global financial crisis: Lessons and Opportunities for International Political Economy’. In *Inernational Interactions*, vol.35, No 4, pp.420-429. Retrieved on 12/2/2010, from HEAL- Link Consortium, Panteion University <http://dx.doi.org/10.1080/03050620903328993> .
- Mulgan, G.** (2009, April). “After capitalism.” *Prospect Magazine*, issue 157. <http://www.prospect-magazine.co.uk>. Retrieved the 28/6/2009, from <http://www.aldaily.com> (Arts & Letters Daily)
- Michalet, Ch.** (2002). *Qu’ est-ce que la mondialisation?* France: La Decouverte. —. (1976). *Le capitalisme mondial*. France: Presses Universitaires de France.
- Moberg, D.** (2009, April 15). “The meltdown goes global: It is time to rethink capitalism”. In *These Times*. Retrieved 28/June/2009. <http://www.inthesetimes.com/main/article/4361/> .
- Mussa, M.** (2004). ‘Exchange rate adjustments needed to reduce global payments imbalance’. In Bergsten, F & Williamson, J. (eds), *Dollar Adjustment: How Far? Against What?*, Special Report no 17 of the Peterson Institute for International Economics. Viewed 24/8/2009, <http://www.iie.com> .
- Nicolas, Françoise.** (2009, June). *The Global Economic Crisis: a Golden Opportunity for China*. France: IFRI. Retrieved, 25/8/2009. http://www.ifri.org/files/centre_asie/AV15_Nicolas.pdf .
- Niblett, R.** (ed). (01/2010). *America and a Changed World*. Singapore: Wiley-Blacwell.

Nielsen, Lyng. IMF. Working Paper No. 11/31: Classifications of Countries Based on Their Level of Development: How it is Done and How it Could be Done.

<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=24628.0>

Nye, J. (1990, Autumn). “Soft Power”. *Foreign Policy*, No. 80, pp. 153-171. (Twentieth Anniversary). Published by: [Washingtonpost.Newsweek Interactive, LLC](http://www.washingtonpost.com) Stable URL:

<http://www.jstor.org/stable/1148580>

— . (2005). *Ήπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική*. (μτφρ: Μπαρτζινόπουλος). Αθήνα : Παπαζήσης (Η μετάφραση έγινε από την έκδοση του 2004, Public Affairs, New York).

Odell, J. (2001). “Case study methods in International Political Economy”.

International Studies Perspectives, Vol.2, pp.161-176. International Studies Association (ed). UK: Blackwell Publishers.

— (2000). *Negotiating the World Economy*. London: Cornell University Press.

Ozkan, F. G. and **Unsal**, D.F. (July 2010). *External Finance, Sudden Stops, and Financial Crisis: What is different This Time?* IMF. Working paper, WP/10/158.

Retrieved, 12/7/2010. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=24034.0>

Olivier, J. (July 2010). *Dealing with Volatile Capital Flows*. Peterson Institute for International Economics. Policy brief, Number PB10-18, pp. 3-5. 1750 Massachusetts A., Washington DC 20036, <http://www.piie.com/publications/pb/pb10-18.pdf>

OECD, WTO, UNCTAD. (8 Mars 2010). REPORT ON G20 TRADE AND INVESTMENT MEASURES: SEPTEMBER 2009 -TO FEBRUARY 2010.

http://www.oecd.org/document/60/0,3343,en_2649_34529562_44741628_1_1_1_1,00.html

OECD, WTO, UNCTAD. (14 September 2009). (First) REPORT ON G20 TRADE AND INVESTMENT MEASURES. Retrieved 8/3/2010,

<http://www.oecd.org/dataoecd/56/48/43689944.pdf?contentId=43689945>

Pahre, Robert. (20/11/2009). ‘Introduction’. In *International Interactions*, Vol. 35, No 4, pp. 418-419. To link to this Article: DOI: 10.1080/03050620903328969. URL:

<http://dx.doi.org/10.1080/03050620903328969>. This article was downloaded by: [HEAL-Link

Consortium] On: 12 February 2010. Access details: Access Details: [subscription number 772811123]. *International Interactions*, 35:418–444, 2009. Copyright © Taylor & Francis Group, LLC ISSN: 0305-0629 print/1547-7444 online. DOI: 10.1080/03050620903328969418).

Ραφαλοπουλου, P. (1997). ‘Economic Interdependence and the balance of power’.

International Studies Quarterly. Vol. 41, pp.113-140.

Παπανδρόπουλος, Αθ. (2009, Αύγουστος 21). ‘Δημόσιο χρέος και πολιτική εξουσία.’ *Ναυτεμπορική*, σελ. 28.

Παπασωτηρίου, Χ. (2007). *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική*. Αθήνα: Ποιότητα.

Παπασωτηρίου, Χ. (2003). *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα κι εξωτερική πολιτική: 1945-2002*. Αθήνα: Ποιότητα.

Pastré, O. (ed), (2007). *La Guerre Mondiale des Banques*. Από τη σειρά Les Cahiers. Le Cercle des Economistes. Παρίσι: Presses Universitaires de France.

Pattanaik, S. (2009). ‘The global financial stability architecture fails again: sub-prime crisis lessons for policy makers’.

Asian-Pacific Economic Literature. Vol 23, No 1, pp.21-47. Canberra: Crawford School of Economics and Government, The Australian National University and Blackwell Publishing Asia Ltd. Retrieved 19/8/2009, *Scopus*

database, <http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/122369298/PDFSTART> .

Perez, C. (2002). *Technological Revolutions and Financial Capital*. UK : Edward Elgar.

Perlo-Freeman Sam, (April 2011), ‘Falling European military spending – a threat to out security?’. *SIPRI Newsletter*, <http://www.sipri.org/media/newletter/essay/april11>,

πρόσβαση 30/4/2011.

- Pifer St**, (April 07, 2010). ‘START TREATY’, *Obama's Busy Week on Nuclear Weapons*. The Brookings Institution.
- (APRIL 03, 2010). *New Start: Good News For Arms Control*. The Brookings Institution, <http://www.brookings.edu/>
- Polanyi**, Karl, (2001). *Ο Μεγάλος Μετασχηματισμός*, Αθήνα : Νησίδες .
- Pollin**, J.P. (2007). Στο Pastré, O. (ed), *La Guerre Mondiale des Banques* (σελ.25-44). Από τη σειρά Les Cahiers. Le Cercle des Economistes. Παρίσι: Presses Universitaires de France.
- Porter**, T.(1999, updated 18/8/2009). *The G-7, the Financial Stability Forum, the G-20, and the politics of International Financial Regulation*. Canada. Retrieved, 18/8/2009, <http://www.g7.utoronto.ca/g20/g20porter/index.html>.
- Prakash, A. & Hart, J.**(Eds).(2000). *Globalization and Governance*.London: Routledge.
- Prasad**, E. and **Gu Weishi** (Grace). (2011, January 13). *Rebalancing the US – China Relationship*. The Brookings Institution, http://www.brookings.edu/opinions/2011/0113_us_china_prasad.aspx
- Rajan**, R. (2010). *Fault Lines:How Hidden Fractures Still Threaten the World Economy*. USA: Princeton University Press, ISBN-10:0691146837. Παρατίθεται σε: IMF Survey: Prescient Pundits Deconstruct Forces, Actors Shaping Crisis. Πρόσβαση 9/9/2010: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/bok090810a.htm>.
- Ruggie**, J.G.(1998). *Constructing the World Polity: Essays on international institutionalization*, London and New York.
- Repullo**, R. & **Suarez**, J. (2007). *The Procyclical Effects of Basel II*. Αντλήθηκε από : <http://www.carloalberto.org/files/repullo-procyclicality.pdf> , 5/6/2009.
- Rogoff**, Kenneth. (1985). ‘Can international monetary policy cooperation be counterproductive?’ *Journal of International Economics*, 18, pp 199-217. North-Holland, Elsevier Sciences Publishers.
- Rogoff**, K. & **Reinhart**, Carmen, a) (March 2008). ‘This Time is different: A panoramic view of eight centuries of financial crises’. *National Bureau of Economic Research*. Working paper 13882. <http://www.nber.org/papers/w13882>.
- b) (2008). ‘Is the 2007 US sub-prime financial crisis so different? An international historical comparison’. In *American Economic Review: Papers and proceedings 2008*, Vol 98, No 2, pp.339-344. <http://www.aeaweb.org/articles.php?doi=10.1257/aer.98.2.339> , πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
- (January 2009). ‘The aftermath of financial crisis’. *National Bureau of Economic Research*. Working paper 14656. <http://www.nber.org/papers/w14656>.
- Rodrik**, D(2008, November). ‘Making international finance safe for the world economy – not the other way around: What should the G20 communiqué say?’ In Eichengreen, B & Baldwin R. (Eds).(2008). *What G20 Leaders Must Do to Stabilize our Economy and Fix the Financial System*. VoxEU.org Publication.
- Rosen**, Daniel (March 17, 2010). ‘How Much Can China Really Diversify Its Reserves?’ Peterson Institute for International Economics.Posted in the *China Real Time Report*, *Wall Street Journal*. <http://www.piie.com/publications/opeds/print.cfm?researchid=1516&doc=pub>
- Ρουμελιώτης**, Π. (2009). *Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο*. Αθήνα : Λιβάνης.
- Ρουμελιώτης**, Π. (2006). *Παγκόσμια Οικονομική Διακυβέρνηση*, σ.33. Αθήνα: Λιβάνης.
- Ρουμελιώτης**, Π. (2005). *Ευρωπαϊκή Οικονομική Διακυβέρνηση*. Αθήνα: Λιβάνης.

- Ρουμελιώτης, Π.**(2002). *Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση*; Αθήνα : Λιβάνης.
- Ρουμελιώτης, Π.** (1996). *Η Πορεία προς την Παγκοσμιοποίηση: Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τον 21^ο Αιώνα*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Ρουμελιώτης, Π.** (1992). *Το Αύριο της Ευρώπης: Στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Η Μετά-Μάστριχτ Εποχή*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Ρουμελιώτης, Π.** (1998). *Η Προσαρμογή της Ελληνικής Οικονομίας*. Αθήνα: 1988.
- Ρουμελιώτης, Π.** (1987). *Η Ενοποίηση της ΕΟΚ: Προβλήματα και Προοπτικές*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ρουμελιώτης, Π.** (1985). «Η πορεία της ολοκλήρωσης της ΕΟΚ: τάσεις, αντιθέσεις και προοπτικές». Στο: Ρουμελιώτης, Π. (εκδότης), (1985). *Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ο Ρόλος της Ελλάδας: Ουτοπία και Πραγματικότητα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ρουμελιώτης, Π.** (1978). *Πολυεθνικές Επιχειρήσεις και Υπερκοστολογήσεις - Υποκοστολογήσεις Στην Ελλάδα Θεωρητική και Εμπειρική Ανάλυση του Προβλήματος στην Ελλάδα*. Αθήνα : Παπαζήσης.
- Royal Institute of International Affairs (Chatham House) & The Atlantic Council of the USA.** (2009, March). *New Ideas for the London Summit: Recommendations to the G20 Leaders*. UK: Latimer Trend and Co Ltd. Retrieved 25/8/2009, http://www.chathamhouse.org.uk/files/13733_r0409_g20.pdf
- Sala-i-Martin, X & Mohapatra, M.**(2003, April 3). *Poverty, Inequality and the distribution in the Group of 20*. G20. Retrieved, 13 August 2009, http://www.g20.org/Documents/poverty_and_inequality_g20.pdf.
- Savic, I.** (19/11/2008). 'Containing the global financial crisis.' In Kirton, J.(Ed). (2008, November). *The G20 Leads Summit on Financial Markets and the World Economy*. Retrieved 21/8/2009, <http://www.g7.utoronto.ca/g20leadersbook/index/html>
- Schramm, C., Litan, R., Strangler, D.** (3/6/2010). *Economic Growth Is Key to Our National Security*. Brookings Institute. Retrieved 8/7/2010. http://www.realclearpolitics.com/articles/2010/06/03/economic_growth_is_key_to_our_national_security_105818.html
- Schinasi, G.J. and Truman, E.M.** (2010, September). *Reform of the Global Financial Architecture*. Peterson Institute for International Economics [webmaster@piie.com]. Peterson Institute Update for October 13, 2010. Working Paper 10-14 . <http://www.piie.com/publications/wp/wp10-14.pdf>
- Schmieder, Chr. and Schmieder, Ph.**(March 2011). *The Impact of Legislation on Credit Risk - Comparative Evidence From the United States, the United Kingdom and Germany*. Working Paper No. 11/55, <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=24703.0>
- Sherr, J.** (19 November 2010). *NATO and Russia: 'Refresh' but no Transformation*. Chatham House, <http://www.chathamhouse.org.uk/media/comment/sherr1110/-/1178/>
- Smith, J.** (2006, February 26-27th). 'Financing the delivery of Global Peace through and L20? Considerations for an initial L20 meeting on financing Global Public Goods'. *L20 Financing Global Public Goods Conference*. Retrieved August 5, 2009, from http://www.l20.org/publications/Phase%20III/Publicgoods?L20%20GPG%20Communique_Smith.pdf
- Snowden, D.** (9/3/2010) : "China's economy: its greatest weapon or weak point?" In NATO REVIEW: *The Coming Role of Asia*. **King, P.** (Ed) http://www.nato.int/docu/review/2009/Asia/rise_china_geopolitical/EN/index.htm
- Stark, J.**(2005, June 8). *The IMF in a Changing World*. Opening address given at the Joint IMF- Bundensbank Symposium "The IMF in a changing world" by the Vice

- President of the Deutsche Bank. Germany: Deutsche Bundesbank. Retrieved, August 8, 2009, <http://www.bundesbank.de/download/presse/reden/2005/20020608stark.pdf>
- Stein, A.** (1984). “The Hegemon’s Dilemma: Great Britain, the United States, and the International Economic Order”. *International Organization*, 38: 2. Επίσης, παρατίθεται σε Χαζάκης (2005), σ.σ. 148-149.
- Steinbrück, P.** (2009). ‘Ανάγκη για παγκόσμιο φόρο στις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές’. *Ναυτεμπορική*. 15 Οκτωβρίου, σελ.39. Copyright: Project Syndicate.
- Steinher, A and Weiserbs, D.** (Eds). 1991. *Evolution of the International and Regional Monetary Systems*. London : Macmillan.
- Stephen Van Evera,** (2000). *Εισαγωγή στην Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*. (Η μετάφραση έγινε από την αμερικανική έκδοση του 1997). Αθήνα: Ποιότητα.
- Stiglitz, J.** (2003a). ‘The Roaring Nineties’. London: Penguin.
- Stiglitz, J.** (2003b). *Towards a New Paradigm in Monetary Economics*. UK, Cambridge: Cambridge University Press.
- . (2005). *Fair Trade*. New York: Oxford University Press.
- .(2006). *Making Globalization Work*. UK: Penguin Press.
- (2010). *Freefall: Free Markets and the Sinking of the Global Economy*. USA: Penguin Books Ltd.
- Στίγκλιτς (Stiglitz), J.** (2003c). *Η Μεγάλη Αυταπάτη*. Αθήνα : Λιβάνης.
- . (15/5/ 2009). ‘Αρκούν τα μέτρα για την ανάκαμψη;’. Αθήνα: Ναυτεμπορική, σελ.9. Copyright: Project Syndicate.
- . (8/6/2009). ‘Οι αναπτυσσόμενες χώρες και η παγκόσμια κρίση.’ *Ναυτεμπορική*, σελ. 9.
- (28/7/2009). ‘Ο ΟΗΕ αναλαμβάνει τα ηνία’. Αθήνα: Ναυτεμπορική, σελ.9. Copyright: Project Syndicate, 2009.
- Smeeding, T.** (2002). ‘Globalization, inequality and the rich countries of the G-20: Evidences from the Luxembourg Income Study (LIS)’. Reserve Bank of Australia, conference : *Globalization, Living Standards and Inequality: Recent progress and Continuing Challenges*. Retrieved 21/8/2009, <http://www.rba.gov.au/PublicationsAndResearch/Conferences/2002/smeeding.pdf>
- Smith, Janel.** (2006, February 26-27th). ‘Financing the delivery of Global Peace through and L20? Considerations for an initial L20 meeting on financing Global Public Goods’. *L20 Financing Global Public Goods Conference*. Retrieved August 5, 2009, http://www.l20.org/publications/Phase%20III/Publigoods?L20%20GPG%20Communique_Smith.pdf
- Stone, Randall.** (2008, Fall). ‘The scope of IMF conditionality’. In *International Organization*, vol. 62, pp. 589-620. doi: 10.1017/S0020818308080211.
- Strange, S.** (2004). *Η Υποχώρηση του Κράτους*, Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση
- . (1994) second edition. *States and Markets*. London: Pinter Publishers.
- Steinherr, A& Weiserbs,D.**(Eds).(1992).*Evolution of the International and Regional Monetary Systems*.UK: Macmillan Press.
- Subacchi, P.** (01/2010). “The role of the United States in the post-crisis economic order”. In **Niblett, R.**(ed).(01/2010). *America and a Changed World*, pp.258-274. Royal Institute of International Affairs (Chatham House) & The Atlantic Council of the USA, UK. Singapore: Wiley-Blacwell.
- . (1/10/2010). *The US should be Aware of Dollar Malaise*. Πρόσβαση 15/10/2010, http://www.chathamhouse.org.uk/media/comment/dollar_malaise0910/-/1158/
- Subramanian, Ar.,** (February 4, 2010) “China vs. the Rest of the World?” Peterson Perspectives Interviews on Current Topics. Peterson Institute for International Economics, <http://www.piie.com> .

- . (23/6/2010). The G-20 and “Chermany”. Peterson Insitute.
<http://www.piie.com/publications/opeds/oped.cfm?ResearchID=1605>
- Tanzi, V.** (2008). ‘The future of fiscal federalism’. *European Journal of Political Economy*. Vol. 24, No 3, pp. 705-712. Elsevier (www.elsevier.com/locate/ejpe). Retrieved 19/8/2009, *Scopus* database,
http://www.sciencedirect.com/science?_ob=MIimg&_imagekey=B6V97-4S21TG2-1-1&_cdi=5891&_user=109811&_orig=search&_coverDate=09%2F30%2F2008&_sk=999759996&_view=c&_wchp=dGLzVtb-zSkzS&_md5=5b608a4c47cf840bcbdb99969f26a8ce&_ie=/sdarticle.pdf.
- Thurow, L.** (1992). *La Maison Europe*. Paris: Calman-Lévy. (Παρατίθεται σε Ρουμελιώτης, Π. (1996).
- Tett, G.** (2009) *Fool’s Gold*. UK : Little, Brown.
- Titmeyer, H.** (1999, February 11). *International Cooperation and Coordination in the Area of Financial Market Supervision and Surveillance*. Report by the President of the Deutsche Bundesbank. Retrieved August 11, 2009, from http://www.finacialstabilityboard.org/list/fsb_publications/index.htm.
- Tsingou Eleni.** (16-17/9/2009). *Regulatory Reactions to the Global Credit Crisis: Analysing s Policy Community Under Stress*. Paper prepares for the Conference on “Reforming the Bretton Woods Institutions”, organised by the Danish Institute for International Studies, Copenhagen ,16-17/9/2009. The paper is based on a book chapter in Eric Helleiner, Stefano Pagliari and Hubert Zimmerman (eds), (2009) : *Global Finance in Crisis*. London: Routledge.
- Tsuruoka, M.** (9/3/2010). “Asia, NATO and its partners: complicated relationships?” In NATO REVIEW: *The Coming Role of Asia*. Paul King, Editor. http://www.nato.int/docu/review/2009/Asia/nato_partner_asia/EN/index.htm
- Triana, P.**(2009) *Lecturing Birds on Flying*. USA: Wiley.
- Truman, E.** (2010, September). *The G-20 and International Financial Institution Governance*. Peterson Institute, Working Paper 10-13. Πρόσβαση 24/9/2010, <http://www.piie.com/publications/wp/wp10-13.pdf>
- . (2011, November). *G-20 Reforms of the International Monetary System: An Evaluation*. Peterson Institute, Policy Brief No PB11-19, πρόσβαση 21/11/2011, <http://www.piie.com/publications/pb/pb11-19.pdf>
- Ullrich, H & Donnelly, A.** (1999). *The Group of Eight and the European Union: The evolving partnership*. Toronto: G8, Research group/ University of Toronto. Retrieved, 18/8/2009, <http://www.g7.utoronto.ca/governance/gov5/>.
- UN.**(September 21, 2009). Report of the Commission of Experts of the President of the United Nations General Assembly on Reforms of the International Monetary and Financial System.: **Stiglitz Commission Report**. OHE: Νέα Υόρκη. Retrieved 25/11/2009, http://www.un.org/ga/econcrisissummit/docs/FinalReport_CoE.pdf
- Vinals, J.** (May 27, 2010). *Central Banking Lessons from the Crisis*. IMF policy paper. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4461>, <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/052710.pdf>
- (May 27, 2010). Speech, by V.J., IMF Financial Councillor and Director, Monetary and Capital Markets Department. Στο εαρινό συνέδριο της Budensbank, στη Γερμανία, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2010/052710.htm>.
- Veron, N.** (September 22, 2011). *The European Debt and Financial Crisi: Origins, Options*, pp.2, 3. Congressional testimony submitted to the US Senate Committee on Banking, Housing and Urban Affairs: Subcommittee on Security and International Trade and Finance. Peterson Institute. Retrieved October 5, 2011. <http://www.piie.com/publications/testimony/testimony.cfm?ReseachID=1928>
- . (January 2012). *Financial Reform after the Crisis: An Early Assesment*. Peterson Institute. Retrieved January 15, 2012.

<http://www.piie.com/publications/wp/wp12-2.pdf>

Walt, St. (2007). *Στρατηγικές αντίστασης στην ηγεμονία των ΗΠΑ*. (μτφ: Αστερίου, Ε). Αθήνα: Καστανιώτης. (η μτφ. Έγινε από την έκδοση 2005, WW. Norton & Company, Inc. USA).

Williamson, J. (2004). ‘Current account objectives: who should adjust?’. In Bergsten, F & Williamson, J. (eds), *Dollar Adjustment: How Far? Against What?*, Special Report no 17 of the Peterson Institute for International Economics. Viewed 24/8/2009, <http://www.iie.com>.

— . (January 29, 2010). “China’s Persistently Undervalued Currency”. Peterson Perspectives Interviews on Current Topics. Peterson Institute for International Economics. <http://www.piie.com>.

— (2011, January). *Getting Surplus Countries to Adjust*. Peterson Institute for International Economics, Working Paper No PB11-01, retrieved 5/1/2011, <http://www.piie.com/publications/pb/pb11-01.pdf>

— (2011, February 11). *Pressures on Surplus Countries*. Peterson Institute for International Economics, <http://www.piie.com/realtime/?p=2035>

Webb, Michael C., (1994), “Capital mobility and the possibilities for international policy coordination”, *Policy Sciences*, 27, p: 395-423.

Wendt, A (1999). *Social Theory of International Politics*. UK: Cambridge University Press

Werner Roeger, Janos Varga and Jan in ‘t Veld – European Commission. (2010). *How to close the productivity gap between the US and Europe: A quantitative assessment using a semi-endogenous growth model*. European Commission. Economic Paper 399. Retrieved 11/2/2010,

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic/economic_paper/2010/ecp399_en.htm].

Wolf, Martin. “Le piège des flux financiers”. *Le Monde*, 8/6/2010. Supplément ‘Economie’, p.2.

Wyplosz, Ch.(3/6/2009). ‘Ο πόλεμος των επιτοκίων.’ Αθήνα: Ναυτεμπορική, σελ.11.

Χαζάκης, K. (2005). ‘Ο ρόλος του διακρατικού συντονισμού οικονομικών πολιτικών στη διεθνή οικονομία. Η περίπτωση της ομάδας των επτά ισχυρότερων χωρών’. Σε: Κόντης, Α. & Τσαρδανίδης, Χ (eds).(2005). *Διεθνής Πολιτική Οικονομία: Θεωρία, Δομή και Προκλήσεις της Παγκόσμιας Οικονομίας*. Αθήνα: Παπαζήσης.

— . (2007). *Παγκόσμια Οικονομική Ηγεμονία ή Συνεργασία; Ο ρόλος των οκτώ πιο αναπτυσσόμενων χωρών*, Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

Yehoue, Et.(December 1, 2009). *Emerging Economy Responses to the Global Financial Crisis of 2007-09: An Empirical Analysis of the Liquidity Easing Measures*. IMF. Working Paper No. 09/265. Πρόσβαση 5/12/2009.

<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23425.0>

Zakaria, F. (2009, June 22). “The capitalist manifesto: Greed is good (to a point)”. *Newsweek*. Retrieved the 28/6/2009, from <http://www.newsweek.com/id/201935>.

Zoellick, R. (July 25, 2012). *American Exceptionalism: Time for New Thinking on Economics and Security*. Prepared remarks for the Alastair Buchan Lecture delivered at the International Institute of Strategic Studies, London. Peterson Institute for International Economics,

<http://www.piie.com/publications/papers/zoellick20120725.pdf>

INTERNET:

www.worldbank.org

<http://ec.europa.eu>

www.imf.org

www.fsb.org

www.g20.org,

www.oecd.org

www.sipri.org/

www.nato.int.

www.oecd.org

www.wto.org

Ινστιτούτα , media και άλλοι οργανισμοί , κατά περίπτωση, αναφέρονται στις επιμέρους βιβλιογραφικές παραπομπές.

ΤΕΛΟΣ